

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
2 G
13

Ex Typographia BLAVIANA, MDC LXXXVII.
Sumptibus Societatis.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA

CORNELII NEPOTIS VITÆ

EXCELLENTIUM IMPERATORUM,

Obſervationibus ac Notis COMMENTATORUM, quotquot hactenus innotuêre,

ILLUSTRATÆ.

Acceſſerunt huic Editioni præcipuorum Græciæ Imperatorum Icones æri inciſæ, ut & Index Rerum & Verborum præcedenti multo auctior & emendatior.

AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & J. BLAEU,
Proſtant apud WOLFGANG, JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS.
MDCLXXXVII.

TERENTIUS, Adelph. act. 3. sc. 3. vers. 61.

INSPICERE, TANQUAM IN SPECULUM, in vitas omnium Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi. Hoc facito. Hoc fugito.

Viro Spectatissimo & Amplissimo,

JOANNI VAN DEN BERGH,

FOEDERATÆ BELGICÆ A RATIONIBUS. REIPUBLICÆ LUGDUNENSIS, POST SUMMOS IN URBE PATRIA OBLATOS, ET RITE ADMINISTRATOS HONORES, CVM MAXIME COS. BONORUM PATRONO. BONARUMQUE DISCIPLINARUM MECENATI DILIGENTISSIMO.

S. P. D.

HACKII FRATRES.

E tripode depromptum illud Tullianum vaticinium videtur, nullum

prorſus conſilium, nullamque diligentiam in vulgo apparere, quod, virtutis quoniam eſt expers, nulla gloriæ cupiditate aut capitur aut excitatur, immortali quamvis nomine prius, vel optabilius invenias nihil: verus enim & unus præter cæteros virtutis fructus eſt gloria. Aſt dum fatuæ & inſulſæ iſti multitudini liguriendi, commeſſandi & liberius noctes dieſque ſtertendi conceditur poteſtas, pulchre ſibi proſpectum putat. O natio mirum in modum iners! ſed quid commercii cum ἀπεραντάτοις, & toto cœlo errantibus naturæ prodigiis? Qui contra quam proxime ab exemplis prudentiæ & ab omnis denique virtu-

tis

tis uſu abeſſe volunt, nihil ſanctius vel antiquius ducunt, quam ſui memoriam facere longiſſimam, & calcar, quod non leve ſentiunt, magis ac magis quotidie acuere. Idcirco res geſtas majorum inſpiciunt, & defixos oculos habent in virorum illuſtrium vitas, ut maximorum Imperatorum prudenter dicta, & præclare facta, cum in re civili, tum militari, accurata trutina nunquam non penſitantes, ea excerpant, ea cognoſcant, imo pernoſcant omnia, quæ ad vitam prudenter inſtituendam uſui eſſe ſolent, & bona fide ſanæ mentis hominem ornant, augent & illuſtriorem reddunt.

Næ illi haud ſtulte ſapiunt! in rem enim eſt, quid ſit faciendum, quid ſit fugiendum, ex enarratis priſci ſeculi monumentis, ad unguem ſcire, & compertiſſimum habere. Hoc ex animi ſententia procedit negotium, ſi juxta monitum divini Senecæ tam reverenter ſuſpicimus, eoque in pretio antiquorum hominum memoriam habemus, ut ad illa conſummatæ virtutis ſpecimina religioſe nos componamus, & quicquid ab iis, tanquam ab optimis, profectum conſtet, in ſuccum & ſanguinem vertamus. O contemplatio amæniſſima & ſimul fructuoſiſſima! quamvis confragoſa in faſtigium dignitatis via

via sit, æmulatione tamen inflammatis, perdifficiles & arduos illos tramites superare, in proclivi est. Non mutatum voluit consilium prudentissimum vir egregie cordatus, & per illustria facinora dux apprime nobilis Themistocles, qui animo suo diligenter recolens tropæa Miltiadis, in utramvis aurem otiose dormire, se indignum arbitratus est. Nihil quippe hoc dicto verius, quod memoriæ prodidit, omnium comicorum qui facile princeps est, Menander: αὐτόματα τὰ πράγματ' ἐπὶ τὸ συμφέρον ῥεῖ. Κἂν καθευδήσῃ πάλιν τἀναντία. Ubi igitur honestis facibus locus est, extemplo minatur industria præclari aliquid, quo ad ho-

honoris faſtigium emergendi ſpes affulgeat luculenta, imo indubitata. Plurimum ſibi gratulari habet Græcia, in ea enim provenerunt bene multi, qui, utiliſſimis ſtimulis commoti, nihil ſibi loci vel ſegnitiæ vel ſocordiæ reliquerunt, nullamque rem ſibi prius laudi fore opinati ſunt, quam exempla, quæ omnibus erant numeris abſoluta, imitari in animum induxerant, aut æquare, aut longe antevertere cœpiſſent. Taceo Romam omnis elegantiæ & quicquid fuit elegantiorum hominum domicilium, ubi non pauci celebritatis comparandæ ardore incenſi, ad honores, quos meruerant, evecti ſunt maximos, quorum

rum & annales & hiſtoriæ uberrimam mentionem inferunt. Sed longum foret perſequi excellentium virorum nomina, quos ubivis gentium terra tulit. Gloriatur una impenſe tellus Batava compluribus ſe ſtare ejuſmodi columinibus, quæ, ut fulcra cadentis reipublicæ auſpicatiſſima evaderent, creverunt, tam per gloriam domeſticam, & avitas laudes, quam per aliorum Rectorum prudentiam & moderationem. Quis perinſignia & de cœlo lapſa præſidia reipublicæ ſupereſſe, affirmare erubeſcat? In iis, tu, Graviſſime Vir & Ampliſſime Cos. familiam ducis, & maximo quidem tuo merito. Ab

origine enim ultima ſtirpis Lugdunenſis generatus perpetuo a majoribus acceptam Senatoriam dignitatem obtinuiſti. Patre uſus conſulari ambitione honeſtiſſima domum, ante jam illuſtratam faſcibus, tuis amplius titulis nobilitaſti. Virtus cum tibi propria ſit, ejus te recte præmia ſequuntur. Cum pace tua igitur aureus CORNELII NEPOTIS libellus tuo nomini inſcriptus lucem videat. Vt pubes florentiſſima, quæ ad capeſſendam aliquando rempublicam facta eſt, cuique patriæ fata, more majorum, permittentur, te patronum, te exemplum cum unice admiretur, habeat ſimul ſpectatæ integritatis, an-

tiquæ fidei, ſingularis prudentiæ, incredibilis conſtantiæ, ſalutariumque conſiliorum copiam, & nullarum non virtutum excellentiſſimum promptuarium, ex quo delectum faciat feliciſſime, quo formentur & poliantur liberalis juventutis ingenia, nec non concinnentur civium parentumque vota ad ſalutem communis, quam incolumus, patriæ. Vale, Vir Præſtantiſſime, quod noſtri fuit officii in bonam accipe partem, & prolixi animi, quo te impenſe colimus & veneramur, proba teſtimonium. Iterum atque iterum vale. Diu & auſpicato fruatur te Lugdunum tua, imo univerſa Belgica!

DEDICATIO.

Quod vovemus ! Feliciter ! Lugduni Batavor. A. D. Id. April. poſt Soſpitatorem natum cIↃ IↃC LXXV.

Nominis Tui

Cultores humillimi

HACKII FRATRES.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

SVper Excellentium Græciæ Imperatorum Vitis, *earumque Scriptore ac nostro instituto pauca prælibanda fore rebar*, Benevole Lector; *priusquam Te ad ipsum historiæ argumentum adducerem. Neque operosius in præfandi vestibulo de* Cornelio Nepote & Æmilio Probo, (*quem primum Cæsaris & Octavii, posteriorem Theodosii tempora viderunt*) *tanquam auctoribus cum eruditis, suspicabor; cum post alios* Andreas Schottus, & *ex nuperrimis diligentissimus Antiquitatum, dum vixit, indagator* Ger. Ioannes Vossius *hunc dubitandi scrupulum satis exemerint;* & *aperte temporis ratio, ipsa Latinitas, qualem Augustæo ævo loquebantur castigatissimi;* Cornelii Nepotis *hanc scripturam esse, non sequioris alicujus* Æmilii *manifestò arguant. Sed in iis, ut plerique calculum suum adjicerent*, ἀμυσία τὸ πλεῖον μέρος, λόγων τε πλῆθος, *quando non tam ineptis conjecturis, quàm falsâ æmulatione, licet aliud sentire videbantur, inducti sunt; ut auctorem substituerent, cujus hoc non esset opus. De quo tam frivolè demereri, non aliud prope est,*
quàm

quàm nugari; quod solenne quibusdam non mediocriter doctis. Cæterum, ut ad declinandam opinionem hanc parum judicio nostro adscriberem, imprudens nomen vulgatorum opinione conceptum à librorum facie & titulo dimovendum duxi; quod & in antiquis, & optimæ notæ Codicibus, quos olim beneficio doctorum mihi videre contigit; magis recitetur quàm agnoscitur. Ad quorum fidem novam hanc Editionem, multorum exemplar (ut jam pridem ex aliorum musæis prodierunt primarii rerum Romanarum *scriptores) congestis circumquaque optimis Commentatoribus, qui scriptis suis ad præsens institutum seligenda contulerant; orbi erudito exhibendam concinnavimus. Ac primò quidem in exprimendo contextu nullius editioni penitus adhæsi, cum ad editoris normam videretur directa, & suo cujusque arbitrio deformata; sed non tam nostro, quàm doctissimorum judicio, qua germana lectio videbatur indaganda, suffragati fuimus; quam plerumque Græca fides aut veterum auctoritas denudavit. Multum fidei tamen* Excerptis P. Danielis *habuimus; qui ad Editionem olim Longolianam, quam ante* C & XIII. *annos Colonia dedit, variantis passim scripturæ seriem religiosè non minus quàm diligentissimè collegit. Cujus operæ ut aliquid tribuisse viderer, ex auctario ejus genuinas lectiones secundùm Veterum elegantias nostris observationibus passim inserui; ut aliquid inde gloriolæ non tam nobis fænerari, quàm accurando Scriptori operam contulisse viderer. Alia tamen*

præ-

præsidia sunt queis non tam ad dilucidandam historiam, quàm, quod in accurando Scriptore primum est, antiquæ lectionis venerationem à celeberrimorum virorum scriptis instructus sum. Inter quæ vetus quoddam manu exaratum exemplar fuit, cujus auctarium rubrico lemmate signatum ex bibliothecâ suâ mihi olim præstitit amicissimus Sluiskenius; *cujus humanitati ac collatis in me beneficiis quantum debuerim; nec heic satis, nec alibi unquam ex æquo dixerim. Uno interim fasce selecta Doctorum commentaria hac nostra Editione exhibemus; & quicquid tam vastis adnotationibus seriò olim contulerat* Dionysius Lambinus; *velut in synopticam præsentis opusculi formam reducimus. Cujus industriæ debemus tot directa Græcorum testimonia, tot correcta textus sphalmata; qui* Longolium *secutus ac* Magium, *utrumque legit quidem ac sublegit, sed spartam mirificè exornans, ut de ipso loquitur* Cl. Marnius. *Quod quidem judicium nullus unquam dissimulabit, si jamdudum historiarum collatione, & antiquitatis notitiâ, & divinando ejus felicitatem deprædicet. Alios etiam, qui ingeniorum judiciis nitorem* CORNELIO *restituerunt, passim notantes induximus; quos inter conjecturâ non minus, quàm Codd. diversâ lectione enucleandâ consummatissimi*, Gifanius, Savaro, Schottus, Boeclerus, Gebhardus, Ernstius, Bosius; *cæterique, quorum Catalogum post auctoris elogia subtexuimus. Alterum instituti fuit, ut ipsas* Vitas *non tam recentiorum commentariis, quàm Veterum*

luce illustrarem; dum utrique de Scriptore nostro bene meriti videbantur. Et adhibendus ad hoc erat industriæ cumulus, quando Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Plutarchum, *ac plerosque Græcorum sua passim lingua narrantes induximus: quod alienum quidem a male feriatorum intellectu, sed haud ingratum melioribus, qui non levem quandam gloriolam hanc nostram opellam, neque omnino inutilem profitebuntur. Hæc te volebam* Lector, *nec morabor ulterius; si quod tuum est, humanis destinationibus præsenti instituto calculum adjeceris & favoris censuram. Scribebam Lugduni in Batavis, pridie Eidus Aprileis:* CIↃ IↃ CLXXV.

COR-

CORNELII NEPOTIS VITA, ARGUMENTUM, OPERA, TEMPUS HUJUS SCRIPTI,

à G. J. Vossio *concinnata. Lib.* I. *cap.* XIV. *de Historicis Latinis.*

CORNELIUS NEPOS, & ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit, Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum, divulgare ea cœpisse opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio lib. III. cap. XVIII. unde Catullo, epigrammate primo Italus; Ausonio autem, epist. XXIV. Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patriâ quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Auson. Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italiâ lego: uti & in Cosmographiâ optimi, atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo ex Veronensium historicorum syllabo, (quem doctissimus, amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius fecit, ac Illustrissimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris à Gellio vocatur lib. XV. cap. XXVIII. Chronica scripsisse, testis est idem Gellius libro XXVII. c. XXI. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone & aliis, libro de arte historicâ

diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haut aliud Saturnum, quam hominem promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. cap. XIII. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI. cap. VIII. & Servius in I. Æneid. Eorum librum I. XV. & XVI. citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium Imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicarè Imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter Imperatores seorsum exarasse librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter Reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi, à multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas obtulit. Hoc ita esse, ostendunt

dunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MStis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Iustino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vitâ, ac in Pelopidâ imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vitâ Catonis librum feci) vitæ istæ scribantur: utcunque id in quarto Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus, & Cæsar, plus poterant, quam libera in rep. expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris istis de viris illustribus solum persecutus est excellentes Imperatores: sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Ecclesiasticis: Vbi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de

vita Ciceronis librum Gellius lib. XV. cap. XXVIII. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imo verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Hujus de vitâ, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus:* Apertè indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. VII. cap. XVIII. & Charisius lib. I. Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. III. Institut. Divinar. cap. XV. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Iulio cap. LV. Ammian. Marcellinus initio libri XXVI. ac Priscianus lib. VIII. Imo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat libro II. Saturnal. cap. I. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. XV. cap. XXIX. censet libellum de Viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haut Plinii: atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Iani hæc Parrhasii sententia fuit. Vtrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quicquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo XXVI. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim,

quin

quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. v. de tradendis disciplinis, Nepotem ait, de Græcis solum ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Io. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV. epist. XXVIII. quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium à Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auson. Idyll. VII. Negat esse, qui certi aliquid de tralatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce literis judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem; sed recentiorem multo. Nepotem autem Cæsaris Augusti ævo obiisse, Plinius testatur, lib. IX. cap. XXXIX. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui & Iacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque ætatem prorogasse, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

AUCTORUM ALIQUOT

TESTIMONIA & JUDICIA,

QUI

CORNELII NEPOTIS

meminerunt.

Eusebius in Chronico.

Octaviani Imperii anno quarto, Olympiade CXXCV. *Cornel, Nepos Scriptor Historicus clarus habetur.*

Pomponius Mela IIII. cap. V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior.

Plinius lib. III. cap. XVIII. & lib. IX. cap. XXXIX. lib. X. cap. XXXIII.

Cornelius Nepos, Padi accola, qui Divi Augusti principatu obiit.

Catullus Veronensis ad Nepotem.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Aridâ modo pumice expolitum,
Corneli? Tibi; namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Iam tum quum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis, Iupiter! & laboriosis.
Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est,
Qualecunque: quod ô Patrima Virgo,
Plus uno maneat perenne seclo.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

Cui dono lepidum novum libellum,
Veronensis ait Poëta quondam?

In-

Inventoque dedit statim Nepoti.
At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque
Credemus gremio cui fovendum:
Inveni (trepidæ silete nugæ)
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

M. T. Cicero in Epist. ad Attic. lib. 16. ep. 5.

Nepotis epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γανρῶ legenda non putet?

Hieronymus de vita Scriptor. Ecclesiast.

Scripserunt de vita illustrium Scriptorum apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus, Carystius Satyrus doctus vir, & longe omnium doctissimus Aristoxenus Musicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

Ausonius Epistola 16. ad Probum præf.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens, atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio conferet.

Agellius lib. xv. cap. xxviii.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisque fuit.

Ipse Nepos in vita Attici.

Non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpe enim propter familiaritatem domesticis Attici rebus interfuimus.

Tertullianus Apologetico, cap. 10.

Saturnum, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus,

eus, aut Thallus, neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus commentator hujusmodi Antiquitatum, aliud, quam hominem, promulgarunt.

Idem l. 2. ad Nationes cap. 12.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia, & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus lib. I. cap. XIII.

Qui vires ejus in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

Plinius Iunior Severo Epist. XXVIII. lib. IV.

Herennius Severus vir doctissimus magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & Titi Cassii: petitque, si sint istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum injungo: primum, quia desideriis meis amicissime obsequeris: deinde quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum: postremo quod patriam tuam, omnesque, qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris & diligis.

Idem lib. V. Epist. III.

Scio non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis; sed honesta manere, quæ sæpius à bonis fiunt. Inter quos vel præcipue numerandus est P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusque: non quidem hi Senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.

Onuphrius Panvinius Catalogo Illustrium Scriptorum Veronensium; lib VI. Antiquit.

Constantissimo civitatis nostræ testimonio C. CORNELIUM NEPOTEM, *virum doctissimum, & antiquita-*

tum

tum omnium peritiſſimum, Veronenſem fuiſſe traditur. Cui in ſumma curia cum reliquis Veronenſibus illuſtribus etiam ſtatua poſita eſt ex publica auctoritate. Eum Plinius lib. III. *c.* XIIX. *Padi accolam vocat, & alibi ſæpius de eo mentionem facit; Ortus ſiquidem in vico Veronenſium Hoſtilia ad Padi ripas ſito, ut Tacitus auctor eſt lib.* XIX. *Hiſtoriæ Auguſtæ. Pius quoque Papa. II. in Aſiæ deſcriptione eum Veronenſem aperte fuiſſe ſcribit. Ad hunc Catullus opus ſuum miſit; tanquam civem ſuum:* Quoi dono lepidum novum libellum, &c. *Hic in Urbe, Ciceronis & Cæſaris tempore vixit, pervenitque uſque ad Auguſti principatum, ſcripſit diſertiſſime* Illuſtrium virorum vitas. *Quarum tantum Pomponii Attici exſtat; quæ cæterarum facile ſpecimen poteſt indicare. Ejus illuſtrium virorum libri* XVI. *citantur à Chariſio Grammatico. Scripſit accuratiſſime rerum Romanarum Chronicon, (vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus eſt) quod a Solino citatur. De ejus ſubinde ſupra ſcriptis verſibus, meminit Catullus. circumferuntur periochæ ſub ejus nomine excuſæ, Daretis Phrygii, de bello Trojano, tum ſoluto ſermone, tum carmine heroïco Latine facta; quodcunque fuerit Poëta, teſtatur Plinius junior epiſtola* III. *lib.* IV. *Item periocha* VI. *librorum Daretis ſermone ſoluto eodem volumine impreſſa. At certe quæ verſibus exarantur, impoſturarum plena. Mentio enim eo libello de Imperatore Nerone habetur. Et Nepos adhuc Auguſto imperante deceſſit. Verum Nepotem etiam fuiſſe Poëtam ex Plinio juniore epiſt.* III. *lib.* VIII. *colligitur.*

Ioan. Savaro de hujus libri Auctore.

Hunc librum Cornelio Nepoti *aſſerit ipſa Præfatio:* Non dubito fore pleroſque, Attice, &c. *& ex vita Catonis illa:* Hujus de vita & moribus, plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici, &c. *Cujus quidem libri fragmentum, ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib.* II. *cap.* VII. *Præterea libros de viris Illuſtribus, veterum ſcriptis celebres, qui* Ne-

Nepoti tribuuntur, ab hujus libri auctore confectos esse satis apparet, ex fine Hannibalis Vita: Sed nos tempus est, hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quendam lepôrem esse, non ascitum, & jam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia. Æmilium autem Probum, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & hujus libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus:*

Vade liber noster, fato meliore memento,
 Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis,
 Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
 Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli,
 Theodosio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
 Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc, manus est genitricis, avique, meaque:
 Felices, domini quæ meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur, quem sibi Cornel. Nepos justo titulo vindicat, quemque coævo suo & familiari P. Attico dedit, cujus etiam rogatu vitam M. Catonis separatam scripsit, & illi superstes, elegantissimam ejusdem vitæ consuetudinem elegantia pari prosecutus est. Præter Chronica, libros exemplorum, de Viris Illustribus, & de Vita Catonis, librum se de historicis Græcis conscripsisse testatur in Dione: Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis Græcis conscriptus est, *(sic enim ex Mss. bona fide supplevi) atque alterum edidit de Latinis historicis, ex quo excerpta esse fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam à Cornelio Nepote*

La-

Latine redditam, Volaterranus & alii, tradiderunt, elegantia stili potius ducti, quam certa ratione, dispar stilus est, & dissimilis genius, & si quid in me judicii, Corn. Nepos illo interprete, ut annis, sic nitore sermonis longe superior, quod collatis utriusque scriptis facile poteſt judicari. De hoc auctore ita mihi visum eſt, salvo tuo (erudite lector) judicio.

Petrus Nannius de Claris Corneliis.

Cornelius Nepos *quam elegans sit scriptor ex vita Pomponii Attici cognoscere licet. Dictio certe vetuſtiſſima & ſimpliciſſima; in diſponendo nihil illo accuratius, in fide nihil ſanctius.*

Obert. Gifanius Conlectan. Lucretianis in *Refutatus.*

Cupio puriſſimum illum Scriptorem aliquando caſtigatiorem edere, quem tum docebimus eſſe Cornelium Nepotem, *non vero Æmilium Probum, ut vulgo putant.*

Andr. Schottus in epiſt. ad lect. notis in Fragm. Nepotis ſubjectæ:

Quod auctoribus non paucis accidiſſe memini, ut multa ingenii monumenta, vel ipſis ablata alteri falſo attribuerentur, vel aliena ipſis ſubjicerentur, quo in vulgus tituli lenocinio magis probarentur, & tanquam a matribus ſuppoſiti filii pro veris obtruderentur: idem NEPOTI *noſtro uſuveniſſe, didici. Librum enim* de vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum, *ad T. Pomponium Atticum, ſequioris ætatis auctori Æmilio Probo attribuerunt: a quo ſtylus, dicendique elegans character, Attici ætas, multaque abjudicant, Scriptorem contra* de viris illuſtribus urbis Romæ, *qui a Proca ad CN. Pompeium uſque, ſeptingentorum annorum memoriam, reſque geſtas virorum domi militiæque illuſtrium breviter colligavit, Plinio minori (cui Aldus Manutius adſcripſerat) ablatum, Nepoti Cornelio multorum ingratiis inſcripſerunt, & ex Cæcilia gente in Corneliam, obtorto collo, Itali quidam Cenſores,*

Her-

Hermolaus Barbarus, Janus Parrhasius, Catellianus Cotta, & Dominicus Machaneus aliique traduxerunt. Sed neutrius mihi videri, admodum adolescens docui singulari Comm. in eum auctorem Duaci, & Lutetia edito: & veterum libr. fide rationumque momentis Sex. Aurelio Victori *jure postliminii reddidimus: cujus & Historiam Augustam ante me natum nusquam, quod equidem sciam, typis vulgatam, Antverpia primi edidimus. Quare ut illa Æmilio adscripta Nepotis esse γνήσια pronuntio; ita Viros illustres eidem abjudico.*

Caspar. Barthius in Adverf.

Æmilius Probus in avo Theodosii Cornel. Nepotis *libros in epitomen redegit.*

Jacob. Bongarsius, epistola ad Joan. Nœlium.

Justinus à Nino, qui primus est τῆς εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων, ad Augustum Cæsarem; non ut Atticus apud M. Ciceronem, septingentorum: sed ut Cornelius Nepos, *omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit.*

Joan. Henr. Boeclerus in libro Commentario ad Berneggerum.

Herodianus & Cornel. Nepos, *veluti in medium digressi,* Vitas *quidem, sed eo composuerunt opere, ut pleraque ad civilem scientiam accommodarent.*

Idem paulo post.

Nepos, *castigatissima moderationis auctor, cum abstinere illa orationum splendidiore cura, descriptionumque productiore ambitu constituisset; quacunque ad ingenium, disciplinam, privatam consuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congestione, absolvit: Catera actionibus publicis earumque rationibus informandis bona fide attemperat.*

Et

Et tandem.

In Nepote *noſtro eo minus duxi dubitandum, quod viderem omnia publico deſtinari, omnemque ſcriptionis formam hinc ſpectare; in contextu, in judiciis, in phraſi vocumque delectu. In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes perſequi ſolet, πολιτικώτερος eſt. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendat σύνεσιν illam πολιτικὴν cum δυνάμει ἑρμηνευτικῇ, qui de utraque aliquid intelligit.*

SYLLABUS
AUCTORUM RECENTIORUM,

Quorum notis & Obſervationibus in hac Editione adornanda uſi fuimus.

ALciatus.
Aldus Manutius.
Alexander ab Alexandro.
Antonius Auguſtinus.

Barthius.
Berneccerus.
Beroaldus.
Boeclerus.
Bongarſius.
Boſius.
Bouchartus.
Boxhornius.
Briſſonius.
Buchnerus.
Bucholcerus.

Camerarius.
Caſaubonus.
Chronologi.
Codex Pet. Danielis.
Colerus.
Cujacius.

P. Daniel.
Dempſterus.

Emmius.
Ernſtius.

Freinshemius.
Fungerus.

Gebhardus.
Geographi.
Giſanius.
Golius.
Gronovius.
Grotius.

Heid-

Heidmannus.
Heinſius.
Hildebrandus.
Hornius.

Keuchenius.
Kirchmajerus.
Kirchmannus.

Lambinus.
Lipſius.
Loccenius.
Longolius.

Machaneus.
Magius.
Mariana.
Meurſius.
Muretus.

D. Mar. Niger.

Oliverius.
Ortelius.

Piccartus.
Pighius.
Pignorius.

Pontanus.
Puteanus.

Raven.
Rubenius.
Rutgerſius.

Salmaſius.
Savaro.
Scaliger.
Schefferus.
Schoppius.
Schottus.
Seldenus.
Sighicellus.
Stewechius.
Streinius.
Strigelius.

Thyſius.
Titius.
Turnebus.

Vorſtius.
Voſſius.

Xylander.

[1] Cornelii Nepotis [2] Vitæ Excellentium Imperatorum.

[3] Auctoris Præfatio.

NON [4] dubito fore plerosque, [5] Attice, qui hoc genus scripturæ, [6] leve, & non satis dignum summorum

1 CORNELII NEPOTIS VITÆ EXCELLENTIUM IMPERATORUM.] Inscriptionem nostræ editioni istam dedimus. C. CORN. NEPOTIS, *vulgo Æmylii Probi*, DE EXCELLENTIBUS VIRIS, *quæ extant*. Hier. Magius tres annotavit titulos: *De vita Excellentium Imperatorum. De vita excellentium. De vita excellentium Græciæ Principum & Ducum.* Ex his *secundum*, ut nimis latum; *tertium*, ut nimis angustum aspernatus, *primum* recipit; quippe qui & in fine præfationis compareat. Editio inter impressas satis vetusta hoc frontispicium habet: *Æmilii Probi vita Excellentium Imperatorum, Tito Pomponio Attico dedicata, T. Pomponii Attici vita per Cornelium Nepotem descripta.* Sed hic exterior titulus est, aliorum quoque opusculorum vocabula præferens. Præfationem autem antecedit ille: *Æmilii Probi, viri clarissimi, de vita Excellentium Imperatorum ad T. Pomponium Atticum.* Lambiniana editio, ad totum opus, quod duobus voluminibus constitit, è quibus unum tantum ad nos transmissum est, accommodavit hunc indicem: *De vita excellentium Imperatorum Græcorum & Romanorum.* Inter omnes Magius haud dubie commodissimum elegerat, si institutum Auctoris, non contenta editionis spectemus. Atque hic titulus placuit etiam Iano Gebhardo in politis ad h. Scriptorem notis. Nam cæteri à librariis accepti, aut pro arbitrio inditi, exsolvunt religione inscribendi animum, & ipsa varietate, libertatis admonent. Quocirca placuit eum titulum adhibere, qui omnia, quæ supersunt, signaret; cum præsertim vel solius Attici vita, qua nihil habet illustrius hic scriptor, imperatorii nominis titulo inumbranda minime videretur. Denique ipse Nepos admonebat. Sic enim 15, 4. *plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est: quoniam uno hoc volumine* VITAS EXCELLENTIUM VIRORUM *complurium concludere constituimus.* Quanquam nemini litem cupiamus moram, si cum Andr. Schotto Catonem & Atticum in fragmenta conjiciat: quippe qui *in hoc volumine*, cujus finem Nepos in 23, 13. constituit, non erant collocati; sed Cato quidem ex libro παραλλήλω, quo de Romanis imperatoribus expositum erat, non tam transsumtus quam excerptus breviatusque; Atticus autem peculiari opere memoratus. *Boeclerus.*

C. Cornelii Nepotis.] Cornelium hunc cujus prænomen à se ignorari scribit Gipha-

rum virorum perſonis judicent: quum relatum legent, [7] quis muſicam docuerit Epaminondam, [8] aut in ejus virtutibus commemorari, [9] ſaltaſſe cum commode, [1] ſcien-

Giphanius Epiſt. quadam ad Mutetum lib. 1. Epiſt. Mureti 67. Tulliani ævi eſſe ſcriptorem ipſa ejus Latinitas abunde facit teſtatum. *Ernſtius.*

2 *Vita Excellentium Imperatorum.*] In Mſ. Cod. conſtanter in hoc libro legitur *Vita.* Idem.

3 AVCTORIS PRÆFATIO.] Vetus Danielis Cod. PROLOGVS. Et ſic in aliis membtanis cum lemmate rubricato. Quæ vox hybrida eſt ex Latino proverbio, & Græco nomine; ut autumat Ioſeph. Scaliger, ſed contra mentem Clar. Voſſii lib. 11. cap. 23. de Arte Grammat. *Keuchen.*

4 *Non dubito, &c.*] Explicavit Rob. Titius procemium hoc lib. v. cap. 20. Controv. locorum. *Schottus. Fore pleroſque.*] Sic ſemper loquitur Probus: ut in Miltiade, *Non dubitans tam multu, &c.* Ageſilao, *Non dubitans co petiſſimum hoſtes impetum facturos.* & iterum ibidem, *nec dubitaturos aliud eſſe facturum, ac pronuntiaret.* Lambinus. Sic jungunt alii ſcriptores primæ claſſis. Curtius x. 26. Tacit. 2. 36. *Haud dubium erat eam ſententiam altius penetrare.* & 14. 43. Curtius VII. *nec dubitabat hujus quoque ultimi conſilii fuiſſe participes.*

5 *Attice.*] V. C. Mendozii. *qui Attica hinc genus ſcriptura.* Schott. Cui inſcriptus liber Excellentium Imperatorum. Is eſt T. Pomponius Atticus, non ille Annalium Sctiptor, quem infra extremo Hannibalis advocat.

6 *Leve & non ſatis dignum.*] Peropportunus eſt hic locus Iulii Capitolini in Opil. Macrin. cap. 1. *Ejus, qui vitas, &c.* ibi legem videmus ſcriptionis hujus, quam accurate tamen, ſi quis, ſervavit Nepos, qui nec ex minoribus illis rebus multa, & ea tantum ſcripſit, quæ ingenium moreſque hominum ac regionis indicarent. *Boeclerus.*

7 *Quis muſicam docuerit Epaminondam.*] V. C. *qui.* Infra: *De hoc priuſquam ſcribamus, hac pracipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant, neve ea, qua ipſis leviora ſunt, pari modo apud cateros fuiſſe arbitrentur. Scimus enim muſicen noſtris moribus abeſſe à Principis perſona, ſaltare etiam in vitiis poni; qua omnia apud Gracos & grata & laude digna ducuntur.* Schottus. Sed notandum, iſtum morem à primoribus tantum uſurpatum: Quemadmodum de Alcibiade conſtat, & aliis. *Keuchen.*

8 *Aut in ejus virtutibus commemorari.*] *Commorati*, Cod. Mſſ. Mendozii & Savaronis. *Schott.* Editio Veneta, *commemorati.* De Virtutibus Epaminondæ lib. xv. Diodot. Siculus: οὗτος γὰρ οὐ μόνον ὁμοεθνέντων, ἀλλὰ καὶ πάντων Ἑλλήνων πολὺ προέσχεν ἀνδρίᾳ τε καὶ στρατηγικῇ συνέσει. Vide ſequentia.

9 *Saltaſſe cum commode.*] Τὸ *commode* explicat doctiſſimus Buchnerus concinne, & ad modos & numeros apte, εὐαρμόστως, quemadmodum & Græci εὐαρμόστους dicebant, quos *commodos* Latini vocabant. *Saltare commode* Nepoti eſt ſaltare decore, diſpoſite, εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν. Hoc ſenſu capio Heſychii illa: Τάξις, &c. ἀκολουθία, καὶ εἱρμὸς, ut commodam venuſtatem ſaltationis intelligat. Idem Heſychius: Εὐσχήμονες: εὐσχημόνως, καὶ εὐσχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες; ubi ineptam & mancam lectionem ſic integrandam exiſtimant acutiſſimi viri: εὐσχημόνως καὶ εὐρύθμως σχήματα ἐν ὀρχήσει ποιοῦντες. Et hanc conjecturam muniunt iſta Pollucis, ubi de re ſaltatoria tractans, εὐσχημοσύνην & εὐρυθμίαν conjungit. Contrarium eſt ἀγροικικῶς ὀρχεῖσθαι, αἴρειν μασχάλην, apud eundem Heſychium. Infra Nepos: *Carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, ſaltare à Calliphrone.* Tria præcipue ſaltationum genera Græcis in uſu fuerunt: Quorum duo recenſet Plato de leg. δύο δὴ τῆς ὀρχήσεως τῆς καλῶν εἴδη κατεστήσατο. τὸ μὲν πολεμικὸν πυῤῥίχην, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν

[1] ſcienterque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. Hi, ſi didicerint [2] non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari: non admirabuntur, [3] nos in Grajorum virtutibus exponendis [4] mores eorum ſecutos. Neque enim Cimo-

μέλειαν ὠνόμαζον, quum armati milites *πρὸς τὸ καστόρειον μέλος*, quod ob id *ὑποῤῥχηματικὸν* vocabant, laſcivis vertiginibus ac gyris impliciti & expliciti ſaltabant. Cujus origo ab Epicharmo refertur ad Minervam. Hunc morem Lacones ſecuti ſunt. Tradunt alii, Achillem primum eo uſum in funere Patrocli. De Hercule auctor Plutarchus in Muſicis. Quidam ad Pyrrhum referunt, Achillis filium. Vnde *πυῤῥίχη* nomen invenit. Sunt qui à *pyra* dictam volunt, quod ad rogum fieret. Vt ut ſit, ſaltatio fuit, aut *πολεμικὸς ὄρχησις*, ex qua bellicæ rei uſus datus. Tertium genus Heſychio eſt *ἄσημον*, & Athenæo *φορτικὸν*, ὅπ νοσφιῶ αἰσχρῆς ἐκίνει. Meminit ejus Athenæus lib. XIV. *ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ παρεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει, ἥ τις ἐμμέλεια*. Vide Lucianum: *περὶ ὀρχήσεως*, Iul. Pollucem, Platon. de legibus lib. VII. ac ex nupertimis magnum imprimis Salmaſium in ſtupendo exercitationum Plinianarum opere. *Keuchen.*

Saltaſſe.] Romani enim ſaltationem haud probaſſe videntur. Hinc Cic. pro Mil. *Nemo ſaltat ſobrius, niſi forte inſanit.* De Semptonia Saluſt. B. C. *eam literis*, ait, *Græcis & Latinis doctam, ſaltaſſe elegantius, quam neceſſe fuiſſet probæ.* & Horat. Od. 6. lib. 3. in luxuriam Romanorum invectus, *motus*, inquit, *doceri gaudet Ionicos, natura virgo.* Hildebr. Nepos in Epamin. *Scimus enim Muſicen noſtris moribus abeſſe à principis perſona, ſaltare etiam in vitiis poni.* cui Cicero lib. I. de Offic. adſtipulatur, dum ſaltatores improbat, & alibi dum Gabinio ſingulari viro, inimico ſuo ſaltandi peritiam non diſſimilanter objecit. *Magius.*

1 *Scienterque tibiis cantaſſe.*] *Fidibus* ait Cicero Tuſculan. v. *Schott.* Quod ab antiquis Ducibus factitatum, ut demonſtravit ad Tacitum Lipſius. *Keuch.* Sciendum eſt magnum antiquitus apud omnes Græcos fuiſſe muſices ſtudium, tibiarumque artem non parvo in pretio habitam, ut apud Athen. lib. IV. c. 25. legere eſt. Plutarch. in Muſicis idem ferme oſtendit refertque ipſum Herculem Muſica uſum fuiſſe: item Achillem plurimoſque alios, quorum eruditor ſapientiſſimus ille Chiron dicitur. de Achille Homer. Iliad. IX. Lyra etiam, vel (ut alii dicunt nullo diſcrimine) cithara perſonare Epaminondas didicit, auctores Cicero I. Quæſt. Tuſcul. & ipſemet Probus infra in Epaminonda. *Lyram* autem & *Citharam* pro eodem accipi inſtrumento teſtatur Iul. Pollux, inquiens: *λυρῳδὸς, κιθαρῳδὸς, κιθαριστὰς* idem ſignificare. Vnde Athenæus libro XIV. *κιθαρίζειν* ad lyram retulit, cum ait, Clinias Pythagoreus *ἐκιθάριζε τῇ λύρᾳ*. *Magius.*

2 *Non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia.*] Exempli gratia Carthaginienſibus erat rectum & laudabile Saturno hoſtias humanas immolare, Græcis & Romanis ſecus: Lacedæmoniis pueris furari, modo laterent & non deprehenderentur in furto manifeſto, honeſtum: Græcis & Romanis turpe. Sic Plutarchus in Themiſtocle: *ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων. ἄλλα δὲ ἄλλοις καλά. καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα σώζειν καὶ κοσμεῖν.* *Lambinus.*

3 *Nos in Grajorum virtutibus exponendis.*] Notat hunc locum ut hexametrum, inter Scriptores qui numeris Poëticis periodos contexuere, *Caſp. Barthius* libro XL. cap. 16. Adverſ.

4 *Mores eorum.*] Mores gentium. *Longolius.*

Cimoni fuit turpe,[1] Athenienſium ſummo viro,[2] ſororem germanam[3] habere in matrimonio:[4] quippe cum cives ejus eodem uterentur inſtituto. at id quidem[5] noſtris moribus nefas habetur.[6] Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quam-

1 *Athenienſium ſummo viro.*] *Miltiadis filio:* Infra in Cimone. Explicat vero M. Anton. Muretus lib. VII. Var. lect. cap. 1. & 2. & lib. XV. cap. 5. Turnebus lib. 18. Adverſ. cap. 13. & G. Xylander ad Plutarchi Cimonem. *Schott.*

2 *Sororem germanam.*] Nomine *E'pinicem*; ὁμοπάτριον. eodem patre ſed diverſa matre natam recte alii explicant. Hinc *germanitas* Livio vinculum inter fratres, quo uno eodemque patre, diverſa nati matre cohærent, lib. 40. 8. *Subituram vobis aliquando germanitatis memoriam.* Loquitur Philippus ad Perſen & Demetrium filios, quorum hic ex Gnathænio ſartrice Argolica, hic ex conjuge regia natus. ut verum fatear apud Cicer. eſt *germana ſoror* iiſdem parentibus prognata, pro Domo. *Clodius cum ſorore germana nefarium ſtuprum fecit.* pro Fontejo, *Cum præſertim virgo germana fratrem amplexa teneat.* Gebhardus. Talem ſc. ὁμοπάτριον, *conſanguineam* vocant leges Romanæ, quam ducere permiſſum Athenis, non vero ὁμομητρίαν, ſive uterinam. Ita colligo ex illo, qui ſcholia in Ariſtophanis Nebulas compoſuit: act. V. Scen. 2. παρὰ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφάς. Vide Philonem & Demoſthenem in oratione, quæ inſcribitur *Appellatio adverſus Eubulidem*, ubi reus in hunc modum loquitur: ἀδελφὴν ὁ πάππος ἐμὸς ἔγημεν οὐχ ὁμομητρίαν. Quod παρὰ τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους, ut de Ptolemæo loquitur Herodianus. Lycurgus inceſtas nuptias cenſuit germanarum, uterinarum vero permiſit. Ægyptii utratumque admittebant. Quod ex Philone Iudæo patet, cujus verba notiora ſunt, quam ut addantur. Cæterum apud Perſas & Aſſyrios etiam invaluerat crimen illud inceſtus. Euſeb. IV. præpar. Euangel. Lucianus, περὶ θυσιῶν, de Iove loquens, ἔγημε δὲ πολλὰς μὲν ἄλλας, ὑστάτην δὲ, τὴν Ἥραν τὴν ἀδελφὴν, κατὰ τὸν Περσῶν τοῦτο καὶ Ἀσσυρίων νόμους. *Keuchen.*

3 *Habere in matrimonio.*] Vide infra 5. 1. principio.

4 *Quippe cum cives ejus, &c.*] Plutarch. in Themiſtocl. ſcribit ejus filium Archetolim duxiſſe in matrimonium Mneſiptolemam ſororem ſuam eodem patre natam, matre non item; Athenis mulieres propinquis nubere conſueviſſe demonſtrat & in Solone. Arnob. lib. 8. Athenienſibus ſororem in uxorem accipere licuiſſe dicit. Terent. in Adel. & Phor. lege Athenis cautum dicit, ut proximi genere orbas puellas in uxores acciperent, quam legem Donat. adnotavit: meminit ejuſdem Diodor. lib. 12. Bibl. ex Plutarchi verbis & voce apud Athenæum lib. 13. c. 21. (ubi agit de Cimone) παρανόμως, qua ſignificatur Cimonem contra jus & leges adhæſiſſe ſorori, colligitur vitio & probro datum fuiſſe Cimoni, non quod ſororem in matrimonio haberet, quæ res fuiſſet ſecundum jus Atticum, ſed quod citra nuptias ea abuteretur, quæ ſententia doctiſſimo viro Xylandro probanda videtur. *Magius.*

5 *Noſtris moribus nefas habetur.*] Iure civili Romano. Atqui etiam Phocylides, Græcus auctor hoc vetat: μηδὲ κασιγνήτης ἐς ἀπότροπον ἐλθέμεν εὐνήν. id eſt, *Ne ſtratum vetitum geniale ſororis inito.* Lambin. In cauſſis, quæſt. VI. huic legi aſſentitur Plutarchus: πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν (de Romanis loquitur) ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. Hinc Sotades in Ptolemæum Philadelphum: οὐχ εἰς ὁσίην τρυμαλιὰν τὸ κέντρον ὠθεῖς. *Keuchen.*

6 *Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis.*] Cicero lib. 4. de Republica. *Apud Græcos opprobrio fuit adoleſcentibus, ſi amatores*

quamplurimos habere amatóres. [1] Nulla Lacedæmoni tam est

tores non haberent. Idem 4. Tuscul. Plato in Sympos. & Xenophon. Stoïci vero & sapientem amaturum esse dicunt. Sic & Alcinous Platonicus, cap. xxvi. εἶδος δὲ πῶς φιλίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικὸν, &c. Plutarchus ἀποφθ. λακων. ἐρᾷν τ̃ τὴν ψυχὴν σπουδαίων παίδων ἐφίετο, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο, ὡς τ̃ σώματος ἐρῶντας, ἀλλ' οὐ τ̃ ψυχῆς, ὁ δὲ ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχύνῃ πλησιάζων, ἄτιμος διὰ βίου ἦν. *Lambinus.* Suspicionem rei contrariæ injicit Plato in Symposio, inquiens, *Parentes pædagogiis filios commendare solites, qui pueros amatos cum amasiis loqui prohiberent.* Sed dissidium si quod suboriatur, ita exturbes. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores, quod multis eorum vel ingenii vel corporis constitutis admiratoribus & cultoribus (multorum enim honesti Socraticique habiti sunt amores) maxime excellere viderentur. Verum cum haud proclive esset, bonos amotores à pravis vulgo dignoscere, eamque ob rem puerorum pudicitia, si cum amatoribus colloqui permitterentur, in discrimen vocaretur, adhibiti sunt custodes, qui impudicorum amatorum libidinibus viam præciderent. Sic & in multis Italiæ nrbibus honestum ac laudabile est puellis, quamplurimos habere amatores, quippe cum hoc nomine pulcherrimæ existimentur. *Magius.* Rem Alcibiadis exemplo infra demonstrat Nepos.

1 *Nulla Lacedæmoni.*] Dionysius Lambinus, magis de Scriptoris hujus illustrando argumento, quam rectissima lectione & conjecturis meritus; scribit ad hunc locum, *Lacedæmoni* poni adverbialiter, (ad cujus sententiam magis etiam Buchnerus inclinat) quasi quicquam prohibeat esse nomen. Et perperam à Servio statuitur antiptosis casuum in illis, cum dicimus: *Esse Carthagini, Sicyoni, Lacedæmoni:* cum revera hi ablativi sint, more antiquo desinentes in *i*, quemadmodum in *ruri*, *Acheronti*, & aliis, de quibus ex professo Voss. lib. de construct. cap. 46. *Keuchen.* Vetita tamen legibus Lycurgi scenica spectacula, sed non ignorandum quod Plutarch. in Lycurgo & Laconum inst. memoriæ prodidit, Lycurgi leges, cum Spartæ ad quingentos usque annos perdurassent, mox in desuetudinem Agide regnante abire cœpisse. Plutarchus in Agide, *Cum primum divitiarum nimia cupiditas Lacedæmoniorum civitatem occupavit, atque ex illarum possessione superbia, ex usu autem luxuria & mollities animos invasit, repente maximis bonis privata civitas concidit, multaque præter dignitatem abjecte nimis atque humiliter operata, ad ea tempora devenit, quibus Agis & Leonidas reges in ea sunt constituti.* Divitiis igitur deliciisque in eam urbem receptis, legibusque Lycurgi posthabitis: quotusquisque fuit qui tunc Scenicis spectaculis locum, atque ad ea vel viduis propter avaritiam pretio conductis, aditum fuisse datum neget: de horum igitur temporum moribus loquitur Probus, qui & sua ætate servatos demonstrat, & mercedis conductionisque meminit. *Magius.* Sed quid sibi vult istud *ad scenam ire?* Doctissimus Freinshemius ita ad hæc verba: *Ad scenam eat. actura arbitror, sicut sub Impp. Roman. An fuit ad cænam? de qua re nonnihil ad Curt. 5. 7. 2. sed hæc tantum leviter dubito. Scenam inire* est apud Tacit. 15. An. 39. Atque hoc sensu *ad scenam ire*, fuerit idem, quod mox noster dicit, *in scenam prodire.* De cætero, etiam spectatores interdum mercede conductos, tesserasque in usu antiquitus fuisse, unde spectatores aliquid lucrarentur probabili ratione disputat Pignorius de servis pag. 162. & seq. sed an hoc ad Laced. vid. pertinere possit, amplius despiciendum. *Boecler. Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua.*] Non possum citare ullos auctores, qui de Lacedæmoniis talia prodant. Nam post Xenophontem Plutarchus in Laconum institutis, vetita apud Lacedæmonios legibus Lycurgi scenica spectacula his verbis scribit: κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας οὐκ ἠκροῶν-

est nobilis vidua, [1] quæ non ad scenam eat mercede conducta. [2] Magnis in laudibus tota fuit Græcia, [3] victorem Olympiæ citari. In scenam vero prodire & populo esse spectaculo, [4] nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini: [5] Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia

[a] atque

ἠκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σκηνῇ, μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούσῃ τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις. Nisi *scenam* palæstram vocet: nam cum adolescentulis puellæ simul in gymnasio exercitationi corporis nudi operam dabant, ut auctor est Xenophon. At quod apud Athenæum lib. 13. quidam ait, non arbitror ad Æmylii Probi sententiam confirmandam parum facere posse: ἡμεῖς δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἀψύχων τὰ κάλλιστα προκρινόμενοι ἐπαινοῦντες τῶν Σπαρτιατῶν τὸ ἔθος τὸ γυμνοῦν τὰς παρθένους τοῖς ξένοις. *Longolius.*

1 *Quæ non ad scenam eat mercede conducta.*] Simile quid de Cretensibus invenio apud antiquos, qui præcipuas & magno natu mulieres ad gladiatorium munus admittebant. *Alex. Neapolitan.*

2 *Magnis in laudibus tota fuit Græcia.*] Scripsi immissa voce: *tota fere fuit Græcia.* Quomodo Edit. Parisiensis. Quod non improbo. Nam apud omnes Græcos non æque magni habiti Olympionicæ. De Lacedæmoniis auctor Plutarchus ἐν ἀποφθ. λακ. Qui tamen ex numero Victorum στεφανίτας ἀγῶνας unum à Rege in prælium adduci solitum, testis mihi in Lycurgo: ubi ἐχώρει δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους (inquit) ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ στεφανίτην ἀγῶνα νενικηκότα. *Keuchen.*

3 *Victorem Olympiæ citari.*] *Quod apud Græcos prope majus & gloriosius habitum, quam Romæ triumphasse.* Cicero pro Flacco. Et in Tusculan. dicit; *esse, quibus Olympiorum victoria consulatus ille antiquus videatur*, Hinc hieronicam, ἰσόθεον νομιζόμενον vocat Lucianus. Olympionicarum gloria humanis titulis minus continebatur. Quam qui reportassent, *terrarum Domini, cælestes*, ac pro *Diis* habebantur. Lege Chrysostomum, Horatium, alios. Vnde ipsorum præmia ἀναθήματα dicta. Citatio per præconem fiebat: qui clara voce ad populum, Victorem pronunciabat. Cujus rei plena est omnis vetustas. Tantis in laudibus tota fuit Græcia Victorem Olympiæ citari; ut quos in Deorum numerum referrent, τῶν Ὀλυμπίων παρέδρους vocarent. *Keuchen.*

4 *Nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini.*] Itaque Aristodemum tragicum actorem maximis de rebus pacis ac belli legatum ad Philippum Athenienses sæpe miserunt, & Æschines Atheniensis Atrometi filius cum adolescens tragœdias actitasset, remp. capessivit, & magnam auctoritatem apud Athenienses ex concionibus & orationibus suis sibi comparavit, ut testatur Cic. 4. de Rep. *Lambinus.* Virginibus tamen vitio datum in Græcia, prodire in scenam & in publico versari, ut patet ex Euripidis Oreste; Heraclidis Iphigenia Aulidensi. Item ex Menandro ac Nazianzeno libro de documentis Virginum; & de Latinis, è Seneca Tragico extremo Agamemnone. *Schott.* Omnes histriones propter improbitates fœditatesque quas repræsentabant, viles & parum honestos habitos sensit Magius.

5 *Quæ omnia apud nos partim infamia.*] Nam Romæ histriones erant munerum & honorum civilium expertes, legibus ἄτιμοι, atque adeo infames. *Lambin.* De his diserte Ioan. Mariana noster singulari de spectaculis libro post Tertull. *Schott.* Augustinus de hac æstimatione scenicorum apud Græcos, & Romanos: *Quomodo abjicitur scenicus per quem colitur Deus? Et theatrica illius turpitudinis qua fronte notatur actor, si adoratur exactor? In hac controversia Græci Romanique concertant. Græci putant recte se honorare homines scenicos, cum colant sceni-*

[1] atque ab honestate remota ponuntur. [2] Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur. [3] Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias [4] non primum locum tenet ædium, atque [5] in celebritate versatur? Quod multo fit aliter in Græcia. [6] nam neque in convivium adhibe-

scenicorum ludorum flagitatores Deos. Romani vero, hominibus scenicis nec plebejam tribum, quanto minus Senatoriam dehonestari sinunt. Hinc genus id hominum non modo honore civium reliquorum carere, sed etiam tribu moveri, notatione censoria voluerunt. Idem *Augustin.* II. de Civ. Dei cap. 13. *Quintil.* III. Instit. cap. 8. *Cicero* pro Quinctio.

1 *Atque ab honestate remota ponuntur.*] Prætoris enim edicto qui pronuntiandi caussa in scenam prodiissent infamia notabantur, ut Iulianus retulit lege prima ff. de his qui notantur infamia. Quemadmodum recentioribus quoque temporibus Theodosius Imperator lege IV. C. de Spectacul. scenicis & lenonibus, lib. IX. *histriones viles & inhonestos vocavit.* Mag. *Ponuntur.*] Habentur. Translatio insignis à calculatoribus ducta, qui prout calculum posuerint, ita valet. Alcib. *ne ei par in civitate poneretur quisquam.* ibid. *quibus rebus effecisse; ut apud quoscunque esset, princeps poneretur.* Valer. 3. 8. ext. 6. *amicos inimicosque juxta ponere.* & lib. 4. c. 3. 4. *Gebhardus.*

2 *Contra ea.*] E prisco more. Cæsar V. de B. G. 29. *Contra ea Titurius sero facturos clamitabat.* & 3. de B. C. 74. Nepos in Alcib. *Contra ea si quid adversi accidisset.* Sic & in Iphicrate & Epamin. quæ loca tamen vulgo sunt interpolata. *Gebhard. Lamb.*

3 *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?*] Explicat eruditissimus Muretus lib. V. Variar. Lect. cap. 2. *Schott.* Notanter accipio *uxorem.* Nam Virgines acerbæ, id est, immaturæ arcebantur à conviviis, ut est apud Nonium. *Boecler.* Vide Lips. ad Tac. lib. XI. An. *Percunctaretur, cur sine uxore discubuisset.*

4 *Non primum locum tenet ædium?*] Non stat in prima parte domus, hoc est, ἐν προθύρῳ, & in loco celebri se spectandam præbet? Xenophon Oeconomico: τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον μένειν ἔνδον, ἢ θυραυλεῖν, τῷ δ' ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν, ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. *Lamb.* Primum locum ædium, cape atrium. *Lipsius* I. Elect. cap. 17. Horatius *aulam* vocat: Et explicat Vetus Glossarium: *αὐλή, atrium.* Arnobius: *matres familias vestra atriis operantur domorum, industrias testificantes suas.* Iste locus aliis Andronitis.

5 *In celebritate versatur.*] Nihil Ciceroni frequentius quam pro cætu honoratiorum, accipere celebritatem. *Sic loci celebritatem* dixit ad Terentiam. *Via* ad Atticum 3. ep. 7. *Refertissimum celebritate theatrum.* ad Quint. frat. Pro Sylla: *Quæ domus? quæ celebratio quotidiana?* Quintil. Declam. 265. *Celeberrimas vias.* Tacit. *Celeberrimum fori,* dixit 4. hist. 67. Symmach. 2. Ep. 26. *Celebris habitatio.* ut restituit magnus judicio & meritis in litteras Gronov. 3. Observ. 16. *Kirchmaj.*

6 *Nam neque in convivium adhibetur.*] Videtur id & Vitruvius annotasse lib. 6. cap. 10. *Habent autem ea domus* (Græcorum) *vestibula egregia, œcos quadratos tam ampla magnitudine, uti faciliter in iis tricliniis quatuor stratis ministrationum, ludorumque operis locus posset esse spatiosus. In his œcis fiunt convivia virilia. Non enim fuerat institutum matres familiarum eorum moribus accumbere.* & paulo post, *Græci enim ἀνδρῶνας appellant œcos, ubi convivia virilia solent esse, quod eo mulieres*

hibetur, nisi propinquorum: neque sedet, [1] nisi in interiore parte ædium, [2] quæ gynæconitis appellatur: quo nemo

non accedant. Longol. Ὁ τρίκλινος οἶκος & ὁ ἀνδρῶν Græcis conclave erat, in quo virilia convivia fiebant, ad quæ mulieribus more Græco non dabatur accessus. Latini quandoque *triclinium* vocant, frequentius rem ipsam *convivium*. Pollux hæc vocabula tanquam synonyma refert, συμπόσιον, qui & locus convivii est, συσσίτιον, ἀνδρῶνα, τρίκλινον οἶκον, ἢ πεντάκλινον, ἢ δεκάκλινον. Suidas: Ἀνδρόδομος, τρίκλινος: Ita legendum, non ἀνδρόδρομος. Ἀνδρόδομος, idem quod ἀνδρών, sive *andronitis*, τὸ ἀνδρῶν οἴκημα, locus, in quo convivia virilia fiebant, à quibus arcebantur mulieres. Sic igitur distinguendum inter ista nomina, quæ passim confundunt interpretes & imperiti literiones. *Keuchen.* Cicero I. r. Accusat. *Tum ille', ut aliquid responderet, negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum recumberent mulieres.* Lambin. Explicat *Muretus* Var. lect. lib. VII. 2. Sane Sybaritæ ἔγραψαν νόμον τὰς γυναῖκας εἰς τὰς ἑορτὰς καλεῖν, καὶ τοὺς εἰς τὰς θυσίας καλοῦντας, πρὸ ἐνιαυτοῦ τὴν κλῆσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ἀξίως ποιούμεναι τὸν χρόνον τὴν παρασκευὴν τῶν τε ἱματίων καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, προσάγωσιν οὕτως εἰς τὰς κλήσεις. Vide Plutarchum de VII. Sapientum convivio. Mos à Persis profluxit, ut ex Iosepho constat ac Iustino. Hinc mulier, quæ contra viri voluntatem, vel eo ignorante extraneorum convivia petierit, repudiari poterit juxta l. consensu. C. de repud. Convivia enim Veneris præludia sunt. *Alex. Neapol.* Quod vel ex Romanis certum, qui in convivio accumbentes mulieres complectebantur. *Cic.* II. Catil. *Kench.* Magnus tamen Casaubonus Nepotem erroris arcessit: Cum enim ad lib. 8. Athen. c. 9. Biotheam Nicocreontis uxorem correctione optima in convivium introduxisset, εἰς πότον (hoc enim substituit, cum esset ποταμὸν) mox addit: *Nam si quis objiciat ex Corn. Nepote, fœminas in convivia more Græcorum non esse adhibitas; in promptu sunt Scriptorum Græcorum testimonia, quæ contrarium sæpissime factum arguant.* Boecletus.

1 *Nisi in interiore parte ædium.*] Quod simul à Parthis observatum, ut gynæconitides in secreto domus à Viris semotim haberent. *Alex. Neapol.*

2 *Quæ gynæconitis appellatur.*] Græci peculiaria in domibus loca mulierculis destinata sic appellant. Didymus. γυναικωνῖτιν δίστεγον, hoc est, *secundum tabulatum domus* interpretatur: atque illud mulierum domicilium fuisse scribit: οἱ γὰρ ἀρχαῖοι τὰς γυναῖκας ὑπερῴοις τοῖς θαλάμοις κατεσκεύαζον ὑπὲρ τοῦ δυσεντεύκτους αὐτὰς εἶναι. *Veteres*, inquit, *mulierculis cubicula in summis ædium locis struebant, ne quilibet facile in eas incideret.* Vnde & Homerus Ὀδυσσ. α. de Penelope canit:

Κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσατο οἷο δόμοιο,
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

De hacquoque ædium parte Vitruvius lib. VI. cap. 10. (quo loco de Græcorum ædificiis, quæ dispositione, moribus, & usibus ab Italicis discrepant, loquitur) ita tradit: *In his locis introrsus constituuntur œci magni, in quibus matres familias cum lanificiis habent sessiones. Circum autem in porticibus triclinia quotidiana, cubicula etiam & cellæ familiaricæ constituuntur. Hæc pars autem* γυναικωνῖτις *appellatur.* Longol. Alludit elegant. Plautus ad hunc Græcorum morem. Mostell. act. 3. sc. 2. vers. 71. *Dare vult uxorem filio quantum potest: Ad eam rem facere vult Gynæceum novum.* quod nostro *Gynæconitis.* Contra Ἀνδρωνῖτις viris destinatus locus. Vitruvius in Sexto: *Andronites dicuntur, quod in his viri sine interpellationibus mulierum versantur.* Elegant. Xenophon Oeconom. ἔδειξα δὲ καὶ γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύρᾳ βαλανείῳ ὡρισμένην ἀπὸ τοῦ ἀνδρωνίτιδος. id est, *ostendi autem ei & Gynæconitidem januam balneo*

mo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus. [1] Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. [2] Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro [3] vitas excellentium imperatorum.

balneo ab andronitide distinctam. Refert Agell. libro 17. Noct. Attic. extremo Alexandri Molossi dictum, se quidem ad Romanos ire, quasi in Ἀνδρωνῖτιν: Macedonem vero Alexandrum isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν. Iulius Pollux tale conclave vocat θάλαμον ἱστῶν παλαιστικρὸν οἶκον. De quo exstat jocus Diogenis Cynici apud *Diog. Laërt.*

1 *Sed plura persequi.*] *Sed hic plura* vetus Vltraject. editio anni M.DXLII. *Schott.*

2 *Quare ad propositum, &c.*] Desiderantur hæc omnia in Vltrajectino. *Idem.*

3 *Vitas excellentium imperatorum.*] Ex Vetustissimorum codicum fide legendum est, *De vita*, ut & libri titulus geminus habet. Sane hic *imperatoris* nomen, exercitus prætorem ducemque notat. Plura de hac voce in nostris ad Iustiniani Institutiones annotationibus. *Magius.* Vide plura de vitis & vitarum scriptoribus ad Pelopidam.

MILTIADES.

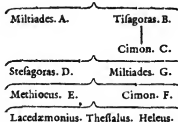
I.

1 MILTIADES [1] Cimonis filius. Atheniensis, cum & [2] antiquitate generis, [3] & gloria majorum, & sua [4] modestia unus omnium maximè floreret; eaque esset ætate, ut non jam solum de

1 *Cimonis filius.*] Infra in Cimonis vita Probus ait *Miltiadem Cimonis patrem fuisse*, unde sibi ipsi contradicere, indocto lectori videri possit, sed maxime animadvertenda observandaque est Miltiadis hujus origo, atque agnatio: nam alioqui confundemur non modo apud Probum, verum etiam Plutar. & Herodotum. Quamobrem ego ut lectorem labore penitus levarem, stemma totum, ut infra cernere est, apposui: atque ex quibus auctoribus illud collegerim subnotavi.

CODRUS.

*

A. *Miltiades.* Hic nullis relictis filiis decedens, Tisagoram, vel potius Stesagoram (ut alii legunt) successorem habuit: auctor Herodotus.

B. *Tisagoras.* Ut Aristidis Scholiastes.

C. *Cimon.* Hunc tamen Herodotus ex materno latere Miltiadi primo fratrem dicit. Hic prior Cimon (ut Plutarchus in Cimone posteriore scriptum reliquit) non admodum mentis compos fuit, quamobrem κοάλεμος dictus.

D. *Stesagoras.* Hic major natu fuit, Miltiades vero minor. Herodotus lib. VI. cap. 7.

G. *Miltiades.* Hujus vitam conscripsit Probus noster.

E. *Methiocus.* Herodotus auctor libro citato.

F. *Cimon cum tribus filiis.* Plutarchus in Cimonis vita. Tisagoras Miltiadis nostri avus (ut Aristidis scholiastes ait) genus suum ad Codrum referebat. *Magius.* Vide præterea quæ Ianus Rutgersius in variis lectionibus scribit convincendæ Nepotis ἀνιστορησίας. quæ cognoscenda sunt ut se Lector ab iis erroribus, quos ei Nepos offuderit, expediat. *Gebh.*

2 *Antiquitate generis.*] Nam patruus ejus Miltiades longissime ab Æaco & Ægina principium & originem generis repetebat: proxime à Philæo Atheniensi Ajacis filio, in cujus familiam fuerat insitus atque adoptatus. Herodotus in Eratone: Μιλτιάδης ὁ κυψέλου ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν, ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς. τὰ δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παιδὸς· γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. *Lambin.*

3 *Gloria majorum.*] Tum propter Codrum, ad quem referebat genus suum, de quo Vellej. l. 1. c. 2. tum propter ejus posteros qui CCCVII. annos non interrupta successione digni habiti sunt. *Rave.*

4 *Modestia.*] De Nerone Germanici C. Tacit. IV. Annal. cap. 15. *Aderant Iuveni modestia ac forma Principe viro digna.* Gebhard. *Modestia maxime floreret.*]

de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, [1] talem futurum qualem cognitum judicarunt: [2] accidit, ut Athenienses [3] Chersonesum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus esset, & multi ejus demigrationis peterent societatem: ex his delecti [4] Delphos [5] deliberatum missi sunt, [6] qui consulerent [7] Apollinem, quo

reret.] De Miltiad. modestia quam adolescens exhibuit nihil hic legas, ad eam vero, quæ in virili eluxit ætate, referre licet: in iis omnibus enim moderatissime se gessisse docet. *Buchner.*

1 *Talem futurum.*] Codex P. Danielis: *talem eum futurum.*

2 *Accidit, ut Athenienses.*] Herodotus lib. VI. cap. 3. hoc Pisistrati tyrannidis tempore factum scribit, ut huic Probi loco maxime adversetur. *Magius.* Aut aliud agebat Probus, cum hoc scripsit, aut aliquem Græcum historicum qui non exstet, ab Herodoto valde discrepantem secutus est. Nam quæ Probus huic Miltiadi, cujus nunc vitam scribit, attribuit, ea Herodotus Miltiadi Cypselli filio, hujus Miltiadis patruo adscribit lib. 6. *Lambinus.* Notat hæc verba Ianus Rutgers. lib. I. Var. Lect. cap. 9. *Boeclerus.*

3 *Chersonesum.*] Peninsulam, quæ à mari Ægæo altera ex parte alluitur. *Lambin.* Vnde illam Hellespontiacam dicit Suidas. Hæc est Chersonesus Thraciæ Ptolemæo quam παλλήνlω vocant Stephanus & Halicarnassæus, cujus Isthmus ab occasu Melane sinu, ab ortu Propontide alluitur. χερσαῖον simpliciter nominat Lycophron, quam alii χέῤῥον. Breviatum illud apud Græcos, pro χεῤῥόνησος. Sic πόρ. pro πόλεμος dicebant, & alia sexcenta. Nec obstat, quod indifferenter scribant χεῤῥόνησος & χερσόνησος. Sic sæpius eandem rem variata voce significant, de qua disserere, non est heic instituti norma. Adi Criticorum scholas, ubi scrutantur curiose nimis τὰς ἐν ἄδῃ τριαχάδας. Accedit, quod χεῤῥὸν à χέῤῥος deducant Etymologici. Quod non improbarem, nisi aliam scirem à χεὶρ & νῆσος derivatam, præsertim cum sit quasi manu continenti junctus peninsulæ circuitus. *Keuchen.* *Chersonesum.*] Thracicam intelligit, quam & *magnam* Strabo vocat. Nam sunt & aliæ Chersonesi. ut *Taurica* sive Scythica, in Euxino & Mæotide: *Aurea* supra Gangem, & *Cymbria* quæ Dania hodie appellatur. *Buchner.*

4 *Delphos.*] Vbi ἀψευδέστατον πάντων, προὔτερον πολὺ χρηστήριον, νυνὶ δ' ἐπιφανέστατον ἱερόν. *Strabo.* Solona hodie dici, scribit *Niger*; Castri, *Sophranus.* Situm vide apud Heliodorum II. & Trogum XXIV. *Keuchen.*

5 *Deliberatum missi sunt.*] Cum Deo consultationem initum. *Deliberare* enim est, cum Deo deliberationem habere atque instituere; referre, quod cœptandum est ad consilium oraculi. Nepos Themistocle: *Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent.* Cicer. lib. 5. Quæst. Tuscul. *Pueris nobis Cn. Aufidius in Senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat.* id est, ipsum consulentibus vel consilium ipsius petentibus. Nihil autem neque publicæ neque privatæ rei sine Oraculi auctoritate aggrediebantur. Iust. VIII. c. 2. *Gebhard.*

6 *Qui consulerent.*] Consulebantur Dii de rebus futuris & eventuris, ut Oracula Delphis. *Salmasius.*

7 *Apollinem.*] Qui unde dictus sit, ne Græcis quidem constat, tot de eo febriculosa somniantibus. Simplicissime ex ipsa Græcia natales ejus petere poterant. Est enim Α'πολλύων, Α'πόλλων, Hebræis אבדון. Nisi tamen ab אפל, unde אפילון vel אפלה, deducere malis. Quid enim nisi tenebras & ambages

quo potissimum duce uterentur. [1] Nam tum Thraces [2] eas regiones tenebant, [3] cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus [4] nominatim [5] Pythia præcepit, ut

ges Dæmon ille canebat. Vnde & λοξίας ac σκολιός à Græcis dictus est. Multo tamen probabilius à בעל denominatum puto. Quo nomine apud Babylonios, Phœnices, Pœnos Sol vocatur. Idem Apollo. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17. Qui tamen, cum cæteri quoque Dii sic vocari cœpissent, cum adjectione quadam Bel-Samen vocatus est. Euseb. lib. 1. προπαρ. Plaut. in Pœn. Idem Apollo Pythius est à פתה; quippe qui Μύθων ῥητὴς erat. Vnde alii πυθῶν inter Apollinis epitheta referentes, à πυθέσθαι, quod est à פתה, ductum volunt. Quo illud spectat, quod eundem cum Mercurio faciunt. Nam quæ de פתן afferunt, vereor ut vera sint. Saltem aliunde Pythius dictus erit, quam ut Græculi putant, à serpentis cæde. Mercurium enim cum serpentibus pingunt, quod, ut puto, vetustatem originis & sapientiæ professionem denotat. *Horn.* Vide quæ ad Nonni metaphrasin notavit magnus Heinsius.

1 *Nam tum Thraces.*] *Threces*: Codex Danielis. Quod idem. Thraces, Thraches, Thræces, & Threces, ejusdem gentis nomina ταυτοδύναμα. Eodem modo scribuntur θράϊξ & θρήϊξ integre, & concise, θρᾷξ & θρῇξ, quod factum creditur ἐκ τοῦ θρεῖν καὶ ἀΐσσειν, quo Thraces præditos fuisse, narrant Historici. De ratione istorum nominum videndus Eustathius in παρέκβολ. ad Hom. Ἰλιάδος δ. Nihil tam tædiosum est quam persequi λεπτολογίας, quas video tamen à diligentissimis quibusdam continuo esse observatas. Parum est, quod ad orthographiam velim; monetque doctissimus & passim de Nepotis germana scriptura bene meritus Ob. Gifanius Collectaneis Lucretianis, ubique apud Scriptorem hunc reponendum videri *Thraces*, Auctoribus optimis Codicibus Sed *Threces* lego passim in Excerptis pro *Thraces*. Quod ex integro θρήϊξ, unde θρήϊκες, & conciso θρῇξ, ex quo *Threces*. Nam quod in Gisanii schedis est *Thraces*, originem magis habet à Græcorum θράϊξ, unde contractum θρᾷξ, ut à θρήϊξ, θρῇξ. Eadem igitur sunt *Thraces*, *Thraces*; & *Threces*, ejusdem gentis nomina ταυτοδύναμα, ut etiam adnotavimus. *Keuchen.* Illos Thraces Doloncos fuisse, à Iano Rutgersio ex Herodoto observatum; qui cum gravissimo bello ab Apsinthiis premerentur, reges suos Delphos de belli exitu sciscitatum miserunt. *Gebhard.* Δόλογκοι θρήϊκες τὴν ἀρχὴν τῆς χερσονήσου ταύτην ἔτοι ἄν οἱ Δόλογκοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπὸ Ἀψινθίων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμψαν τοὺς βασιλῆας περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. *Herod.* Dicti sunt Δόλογκοι ἀπὸ Δολόγκου, qui Bithyni frater. *Dolonca* Plinio, οἱ Δολόγκαι. Thrace Titanis ex Iove habuit Bithyn, à quo Bithyni: ex Saturno Doloncum, à quo Dolonci. *Salmas.*

2 *Eas regiones tenebant.*] Sic Virgil. lib. 1. Æn.

Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, feræne
Quærere constituit.

& supra: *victor ditione tenebat.* Lambin. Vi, nullo juris titulo. Cicer. 2. de officiis. *Cum autem dominatu unius omnia tenerentur.* Cæsar de B. C. 3. 102. *Gebhard.*

3 *Cum quibus armis erat dimicandum.*] Certe suo ingenio ea gens prona ad pugnas & cædes; & jam antiquitus singulari certamine decertabat. *Lips.* Longe diversa ab his Probi refert Herodotus lib. VI. *Magius.*

4 *Nominatim.*] Cum alias per flexuosas ambages respondere Oraculum solebat. Auctor Scholiorum in Aristophanis Equites: τοῦτο δὲ παρ' ὅσον οἱ χρησμοὶ λοξῶς ἐκφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Andronicus Antiopa:

Ita septuose dictio à Deo datur.
Quod consecuturum sapiens ægre consulit.

Pa-

ut Miltiadem sibi [6] imperatorem sumerent. Id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc oraculi responso, Miltiades, [7] cum delecta manu, classe [8] Chersonesum profectus, [9] quum accessisset Lemnum, & incolas ejus insulæ sub potestatem redigere vellet [10] Athieniensium, idque ut Lemnii [1] sua

Pacuvius Peribæa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet. Gebhard.

Oraculum exstare arbitror in Zenobii Parœmiis. *Schott.*

5 *Pythia.*] Alio nomine *Phœbas.* Pollux l. I. *ἰδίως δὲ ἡ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, πυθία.* Vide Diod. Sic. libro XVI. & Gyrald. histor. Deor. Syntag. 7. *Boecler.* Erat mulier quædam, quæ, ut ajunt, insidens tripodi Apollinis, passis cruribus, gravem subeuntem è specu spiritum genitalibus recipiebat: & ita furore repleta, & capillum promittens, & spumam ex ore emittens, omnia alia committebat, quæ insanientes facere consueverunt, sicque verba Oraculi, seu potius insaniæ reddebat. Scholiorum Græcorum Auctor in Aristophanis Plutum: *ἢ ὅτι δαίμων τις ἦν οὕτω καλούμενος πύθων ἀφ' οὗ ἡ πυθία παρωνομάζετο, ἢ ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων πύθιος ὀνομαζόμενος, διὰ τὸ τοῖς πυνθανομένοις χρησμοὺς διδόναι περὶ ὧν ἂν βούλοιντο.* Cicero de Divinat. *Nam terra vis Pythiam Delphis incitabat, natura Sibyllam.* Gebhard. Dicta est autem à verbo *πυνθάνομαι* interrogo, consulo & audio. Strabo lib. IX. aut (ut quibusdam placet) ab Apolline cognomento *Pythio*, ob necatum Pythonem serpentem, vel sic dicto ἀπὸ τοῦ πύθειν id est *σήπειν*, quod nunquam sine vi caloris efficitur. Macrob. Saturn. libro I. cap. 17. *Magius.* De qua vide insignem locum apud Strabonem IX. Hinc Theon apud Plutarch. Pythiam instrumentum dixit illius Dei, cujus Delphis est oraculum. *Keuchen.* Introduxerunt igitur gentiles tales præcipue mulierculas, quæ furorem arte simulare norant, vel quæ atra bile laborarent. *Thysius.*

6 *Imperatorem sumerent.*] Στρατηγὸν communiter Græci vocant: Iustinianus in Nov. *Pratorem.* Sic infra: *Creati sunt decem Pratores.* Hoc sensu imperator à militibus nominabatur. Estque hæc primaria appellatio istius vocis. *Keuch.* *Sumerent.*] Eligerent sibique præficerent. Sic Cicer. ad Attic. dixit. *sumere Iudicem.* & Verrina V. *sumere recuperatores.* Gebhardus.

7 *Cum delectâ manu.*] Malim, *cum dilectâ manu*, ut veteres loquebantur. *Lambin.* Sic infra: *delectus militum*, pro *dilectus.* Explicat vetus Glossarium: *dilectus, ἀγαθηντίς, στρατολογία.* Vide Festum. Inde *diligere*, Cassiodoro verbum militare. Error ille in multis. Sic *meille, meilites, meilitia* dicebant. Notat ex Lucill. IX. ad Catullum Ios. Scaliger *Keuchen.*

8 *Chersonesum.*] Peninsula ab Ægeo mari circumdata, à quibusdam *χερρόνησος* dicitur à *χεὶρ manus* & *νῆσος insula*, quasi insula manu continenti juncta: aliis vero *χερσόννησος* à *χέρσος terra* & *νῆσος insula*, quasi *terra insula*, id est, continens & mare. *Magius.*

9 *Cum accessisset Lemnum.*] Quæ est ex adverso Thraciæ, cujus partes aliquas etiam Græci excolebant. Homerus Lemnum cum Thraciâ confundit ob vicinitatem. Quod Poëtis familiare, qui partem pro toto, & contra sæpiusculè ponunt. Idem *πόλιν* dicit, quæ *νῆσος.* *Idem.* Herodot. lib. 6. cap. 10. rem aliter enarrat. est autem *Lemnos* insula maris Ægei. Hodie *Archipelago:* ab antiquis *Hypsipyla* à Thoantis filia, nunc vero *Stalimine*, dicta. *Magius.*

10 *Atheniensium.*] Non adsentior viro docto, qui hoc loco *potestatem Atheniensium*, *θαλάττης ἐπικράτειαν* exponit. Quippe illo tempore, quo Lemnum profectus Miltiades, maris imperium seu *θαλαττοκρατία* nondum obtigerat Athenien-

[1] sua sponte facerent, postulasset: [2] illi irridentes responderunt, tum id se facturos, quum ille domo navibus proficiscens, [3] vento Aquilone venisset Lemnum. [4] Hic enim ventus [5] à septentrionibus oriens, [6] adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, [7] cursum direxit quo tendebat: pervenitque Chersonesum. Ibi

thenienfibus. Quam Xerxe ac Persis devictis ἀνταλλαξ cum Lacedæmoniis obtinuerunt. Dicendum ergo, *potestatem* hoc loco pro imperio accipi, quod vi ac jure in devictos exercetur. *Keuch.*

1 *Sua sponte.*] Elegans formula. Ablativi casus. Cicer. de Senect. *Sicut suâ sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis exstinguitur.* Plaut. Truculento. *Non queo pedibus meâ sponte ambulare.* Virgil. VI. Æneid. 81. rarius in Genitivo. Varro l. 2. *Spontis sua statuerat finem.* Confer Gellium. 13. *Kirchmaj.*

2 *Illi irridentes responderunt.*] Multis discrepat ab Herodoto l. 6. prope finem Probus. Ille enim narrat, Pelasgos, quum eis post necem liberorum atque uxorum neque tellus fructum redderet, neque conjuges, neque pecus, ut prius, gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexatos, Delphos misisse petitum aliquod laxamentum præsentium malorum. Iussos autem à Pythiâ pœnas Athenienfibus, quas illi vellent, pendere, Athenas ivisse: pollicitosque esse, daturos se illis omnis injuriæ pœnas. Athenienses, stratis in curia toris quam poterant splendidissime, appositaque mensa omnium bonorum refertissima, jussisse, Pelasgos ita se habentem regionem sibi tradere. Tunc Pelasgos excipientes dixisse: ἐπεὰν βορέῃ ἀνέμῳ αὐθημερὸν νηῦς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν. τοῦτο εἶπον, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται, πολλὸν τῆς Λήμνου. *Lamb.* Rem ita narrat Zenobius: Κελευόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐκλιπεῖν τὴν Λῆμνον εἶπον οἱ Πελασγοὶ, εἴ τις αὐθημερὸν (de hac circumstantia nihil Nepos) Ἀθήνηθεν Βορέα χρησάμενος καταπλεύσειεν εἰς τὴν Λῆμνον, ἐκστήσονται

τὴν χώραν αὐτῷ. *Gebhardus.*

3 *Vento aquilone.*] Infra *boream* vocat. Hoc Græcum, illud Latine dictum. *Gell.* 11.22. estque ventus qui ab æstiva & solstitiali orientis meta venit. *Magius.*

4 *Hic enim ventus.*] Suppositititium hunc versum videri, atque glossema esse, annotat Vltraject. Editio. *Schett.* Nescio tamen, an non ita soleat Nepos explicare etiam quæ non erant difficilia supple- tu intellectuque, ut mox 1.2.4. pactum illud repetit: *Illi enim dixerant, &c.* Certe in Mſ. legitur ſicut editum est. *Boecler.*

5 *A Septentrionibus oriens.*] Seneca v. Quæst. Nat. *A Septentrionali latere summus est Aquilo, medius Septentrio, imus Thracias.*

6 *Adversum tenet.*] Translatio à militia, in qua directa acies contra alteram adversum tenere, hoc est, opposita esse recte dicitur. Cicero Philipp. *Tenere locum agminis,* & ipse Nepos *tenere alterum cornu.* *Adversum* ergo *tenere*, est ex adverso flare. Quare caussa nulla erat, cur quidam, quod minus intelligerent, obelo configerent, aut Lambinus contra omnes libros interpolaret *adversum flatum emittit.* vel; *adversus est* vel *adversatur.* Tacit. 11. cap. 54. *Germanicum in regressu sacra Samethracum visere nitentem obvii Aquilones depulère.* Rem paullo aliter narrat Zenobius.

7 *Cursum direxit.*] Navigationem: τὸν πόρον. Apposite Græci magistri: Πόρος δὲ κυρίως ἐπὶ ὑγρῶν λέγεται. Curt. l. 10. *Praetervehi Alpes Italiaque oram, unde in Epirum brevis est cursus.* Hinc *currere*, navigare. Flacc. 4. Argon. v. 265.

——— *Placido si currere fluctu.*

Vide Lambin. ad lib. 1. Carm. Od. 28. *Gebhard.*

1 *Barba-*

Ibi brevi tempore [1]barbarorum[2]copiis disjectis,[3]tota regione, quam petierat, potitus, [4]loca castellis idonea communivit: multitudinem quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque [5]excursionibus [6]locupletavit: neque minus in ea re prudentia quam felicitate adjutus est. Nam quum [7] vir- 2

tute

1 *Barbarorum.*] Thracum seu Dolonchorum. Vnde vox deducta, varie ambigunt. Cassiodorus à *barba*; quæ vana Etymologia, cum nomen non sit Latinæ, sed alterius linguæ. Apud Strabonem XIV. dicitur effictum κατ' ὀνοματοποιΐαν & ἀντικειμένως τῷ Ἕλληνι, *barbarum opponi Græco.* Ammonius: βάρβαρος μὲν γάρ ἐστιν ὄνομα τὸ οὐχ Ἑλληνικόν, βαρβαρικὸν δὲ τὸ τῶν βαρβάρων. Vide quæ ad Homerum ex Geographo notat Eustachius Ἰλιάδ. β. Sed vox est ex Oriente allata. ברכוי enim extraneum denotat Arabibus. Et بر desertum, unde Barbariæ nomen. Quod primus omnium ostendit Magnus Scaliger sub initium Exercitationis LI. ad Cardanum. Neque hæc est mera fundata conjectura, ut post illum voluit P. Voet in notis suis ad Herodianum. Cæterum probabile est, fuisse illud commune gentibus dicterium. De Scythis & Atheniensibus Anacharsis apud Laërtium l. 1. De Ægyptiis Herodotus II. de Romanis Herodianus; de Phrygibus Sophocles, Horatius, alii. Sic antiquissimis Ebræis *gentes* dicebantur, quos posterior ætas ἕλληνας appellavit, Christiani *paganos.* Keuchen. Vide quæ ad hanc rem scripta reliquit Alciatus in annotationibus in tres posteriores libros Codicis, & Berneggerum quæst. 91. super Tacitum.

2 *Copiis disjectis.*] Fusis ac dissipatis. Cæsar lib. 1. Comm. de Bello Gallico cap. 25. *Phalange disjecta, gladiis districtis in eos impetum fecerunt.* Cicero Attico. *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus.* Gebhardus.

3 *Tota regione potitus.*] Fraudulenta principum Chersonesi captivitate. Pausan. lib. 6. Eliacorum. Modum acquirendi narrat Herodotus. *Kirchmaj.* Interdum hoc verbum *potiri* cum auferendi casu conjungit ut in Cimone *magna præda potitus* & item alibi: interdum cum generandi casu ut in Lysandro *classis hostium potitus est*, & in Agesilao, *hic simul atque imperii potitus est*: Tullius in accusandi casu dixit lib. 1. Tuscul. Quæst. *gentem aliquam potiri*: quo modo & Lucretius loquitur lib. 3. *Lambinus.*

4 *Loca castellis idonea communivit.*] Sic & Herodotus lib. 6. *Magius.* Castellorum varius usus ac finis: Proprius tamen iste Miltiadi erat propositus, contra barbarorum incursiones esse provisum; habere receptaculum, quo commeatus, præda, aliaque trahendo bello conferrentur; & ponere quasdam compedes ac frænos, quibus ἀδρύχητοι continerentur in officio. Tale castellum innuit Diodorus lib. XIV. ubi Græci reduces ex expeditione contra Artaxerxem se reficiebant. Αὐτοὶ δὲ λόφον, inquit, ὀχυρὸν καταλαμβανόμενοι τῆς χώρας ὑπόρθυν, καὶ τὰς ὠφελείας εἰς τοῦτον ἀθροίσαντες ἀφθόνως ἑαυτοὺς ἀνελάμβανον. Tacit. III. Ann. cap. 47. *Medio cum delectis castella & munitiones idoneis locis imponens dux ipse arcta & infesta hostibus cuncta fecerat.* Gebhard.

5 *Excursionibus.*] Ita Cicero vocem usurpat. *Excursationibus* vocat Val. Maximus lib. 2. cap. 3. Græci ἐκ προνόμων loquuntur. *Idem.*

6 *Locupletavit.*] In Alcibiade: *Gloriosius existimans, barbarorum præda locupletari quam Grajorum.* Græci efferunt στρατιώτας ἐμπλῆσαι ὠφελείας, vel, πλήρες ποιῆσαι τὸ στράτευμα παντοίας ὠφελείας. *Idem.*

7 *Virtute militum.*] Ἁπλῶς heic Virtus sumitur, quam veteres *fortitudinem* vocabant; ut notat Iustinianus. *Keuchen.* Cæsar. de B.G. l. 1. c. 2 & c. 36. *Gebhard.*

1 *Erat*

tute militum devicisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit: atque ipse ibidem manere decrevit. [1] Erat enim inter eos dignitate regia, [2] quamvis carebat nomine: [3] neque id magis imperio quam justitia consequutus. Neque eo [4] secius Atheniensibus, [5] à quibus erat profectus, [6] officia præstabat. Quibus rebus fiebat ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret qui miserant, quam illorum cum quibus erat profectus. [7] Chersoneso tali modo constituta, Lemnum revertitur: & [8] ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, quum vento

to

1 *Erat enim inter eos dignitate regia.*] Qui successit in Stesagoræ fratris locum, ut tradit Herodotus VI. *Sed hoc regnum non fuit ei diuturnum: à Scythis enim Nomadibus primum, deinde à Phœnicibus pulsus, quinque navibus instructis, quarum una capta est, Athenas confugit.* Lambinus. Plutarchus quoque in libello, de sera numinis vindicta, aperte fatetur, Miltiadem tyrannide Chersonesum occupasse: εἰ δ' ἔτι τις ἢ τύραννον ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν Χεῤῥονήσῳ, Defendit illum tamen satis liberaliter Probus, & *tyrannum quidem appellatum* dicit, *sed justum.* Longol. Mag.

2 *Quamvis carebat nomine.*] Hoc solent dominandi gnari, ut invidioso nomine remisso rem ipsam complectantur: & ut Tacitus loquitur lib. II. Histor. cap. 52. cum *vocabulum differant aut recipiant, de potestate nihil detrahant.* Gebhard.

3 *Neque id magis imperio.*] Ἐπιτακτικῶς: imperii violentia. Paullo post: *Imperio plerasque ad officium redire coëgit.* Explicat sese ipse infra: *non erat vi consecutus, sed suorum voluntate.* Gebhard.

4 *Secius.*] Plautus;

Hæc mihi non secius videntur esse, quam insomnia.

Cæsar lib. III. B. Civil. cap. 26. *Prætervectos Dyrrhachium magnâ vivente nihilo secius sequebantur.* Admodum est usitata vocula Nepoti. Loca brevitatis caussa nolo accumulare. Auctor Rhetoricorum ad Herennium: *Impedimento est, quo secius lex feratur.* Gebhardus.

5 *A quibus erat profectus.*] Sic scribendum suasit Gifanius indice Lucretiano. Longolius *quibuscum.* Savaro, *aut quibuscum* legit. *Schottus.* Male Savaro lectionem cum Auctoris mente pugnantem præfert, *aut quibuscum erat profectus.* Ac plane præter mentem Cornelii Lambinus ex suo cerebro infercit; *à quibus profectus erat, quam iis, quibuscum erat profectus.* Nam etsi quidam libri agnoscant *cum quibus erat profectus:* ea tamen verba vitio imperitiorum exscriptorum superioribus, ex lineis inferioribus, adhæserunt. *Gebhard.*

6 *Officia præstabat.*] Locutio familiaris auctori, in Attico: *Nihilominus amicis urbana officia præstitit.* Postea: *At ille qui officia amicis præstanda sine factione existimabat.* Ibidem *tanta diligentia officium suum præstitit.* Savaro.

7 *Chersoneso tali modo constituta.*] In antiquo Cod. P. Danielis testantibus Excerptis fuit *constituto.* Non male: Figura πρὸς τὸ σημαινόμενον, qualis in Timotheo: *Samam cepit, in quo oppugnando, &c.* ubi perperam ad præcedens τὸ *bello* relationem refert And. Schottus. Et sic apud Poëtam: *defensa est Ilion armis.*

8 *Ex pacto.*] Κατὰ συνθήκην. *Lamb.* *Ex constituto:* Cod. Schotti. Quod interpretamentum agnosco. Cicero Attico. *Pomponius enim ex pacto & convento tam à me discesserat.* Gebh.

1 *Cares*

to Borea domo profectus, eo pervenisset, sese dedituros,
se autem domum Chersonesi habere. [1] Cares qui tum
Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat,
tamen [2] non dicto sed secunda fortuna adversariorum capti
resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari 3
felicitate [3] cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Athenensium redegit potestatem. [4] Eisdem temporibus [5] Persarum Rex [6] Darius ex Asia in Europam [1] excer-

1 *Cares, qui tum Lemnum incolebant.*] Gens illa per totam quondam Græciam militans erravit. Lege *Strabonem* l. XIV. Sed Pelasgos tum Lemnum incoluisse, refert Herodotus VI. non longe ab extremo. *Longol. Lambin. Mag.* Sane Cares Lemnum incoluisse ex Poëta constat, qui illos ἁλὸς ταμίας vocat; veterem illorum θαλαττοκρατίαν spectans, non mercaturæ habita ratione, quæ eam gentem, quod sciam, nobilem fecit nunquam. Maris imperium populi Græciæ atque Asiæ alius alio tempore obtinuerunt, ut scimus ex Strabone & Historiis. Cares, quo tempore Romam à se conditam regebat Romulus, principes maris mediterranei fuisse, Eusebius scriptum reliquit in Chronico. Græcis semper habiti pro barbaris, cum moribus institutisque, tum lingua: cujus gratia Vatum Principi dicuntur βαρβαρόφωνοι. *Casaub.* Excerpta *Chares.* Cum tamen non Græcis Χᾶρες sed Κᾶρες scribantur. Sic *Hyster*, pro *Ister*, *Dathis*, *Arthemisium*, *Phydna*, *Cythium*, & alia immisso spiritu in iisdem schedis & editionibus antiquis.

2 *Non dicto sed secunda fortuna adversariorum capti.*] Elegantissime: Nam non tam captiosis dictis, quam successibus adversariorum dare manus cogebantur, & stare conventioni per ludibrium interpositæ. Zenobius paullo aliter: ὕστερον δὲ Δαρείου τῆς Περσῶν περὶ Θρᾴκην ὄντος, καὶ πάντα χειρουμένου τὰ πέριξ, Μιλτιάδης Ἀθηναῖος ἐκ τῆς Χερσονήσου ἀρθεὶς εἰς τὸ πέλαγος καταλαμβάνει τὴν Λῆμνον, καὶ πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἔφη, βορέᾳ χρησάμενος αὐθημερὸν ἥκειν. Ἐρημῶν δὲ βασιλδῶν τῶν Πελασγῶν ἐξάγει τοὺς Κᾶρας, τῇ μὲν ἀληθείᾳ τῆς Δαρείου τῆς δυνάμεως φοβηθέντες, προσποιησάμενοι δὲ ἑκόντες διδέναι τοῖς Ἀθηναίοις τὴν χώραν. Cent. III. num. 85. *Gebhard.*

3 *Cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur.*] Cyclades insulæ sunt in mari Ægæo, sic dictæ, quod in orbem sitæ sint; ut tradunt Geographi, Strabo, Plinius, Mela, cæteri. Strabo lib. X. ἐν τῷ αἰγαίῳ μᾶλλον αὐτή τε Δῆλος, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν κυκλάδες. *Lambin.* Hæ numero LIII. ut Paulus Otosius lib. I. cap. 2. testatur. De his Plinius, lib. 4. cap. 12. & VI. cap. 34. *Magius.*

4 *Eisdem temporibus.*] Anno ab Orbe condito 3439. Circa Olympiadem sexagesimam octavam. *Salmas.*

5 *Persarum Rex.*] Equi hinnitu electus, quod erat fatale Imperii omen. Apud Herodotum lapis: ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΥΣΤΑΣΠΕΟΣ ΣΥΝ ΤΕ ΤΟΥ ΙΠΠΟΥ ΤΗ ΑΡΕΤΗ, ΚΑΙ ΟΙΒΑΡΕΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΟΜΟΥ, ΕΚΤΗΣΑΤΟ ΤΗΝ ΠΕΡΣΕΩΝ ΒΑΣΙΛΗΙΗΝ. Vnde postea Darium in sigillo habuisse sculptum equum, δι᾽ ὃν χρηματίσαντα ἐβασίλευσεν, à Scholiaste Thucydidis est notatum. *Keuchen.*

6 *Darius.*] Hystaspis filius, quem Esdras & Philo nominant Assuerum. *Strigel.* Δαρεῖος φρόνιμος Hesych. ἐρξείης Herodot. libro VI. Hystaspes in Tarich. dicitur كشتاسب, Kitschtasb, estque ipsius Darii nomen. Videtur nomen fuisse Medicum, apud quos Hydaspes & fluvii & Regis nomen fuit. Eratque nomen regium. Iustin. X. *Darii nomine,*

[1] exercitu trajecto, [2] Scythis [3] bellum inferre decrevit: [4] pontem fecit in Istro flumine, [5] quà copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex [6] Ionia & Æolide duxerat: [7] quibus singulis ipsarum

mine, ne quid regia majestati deesset, honoratus.

1. *Exercitu trajecto.*] Septingentis millibus hominum. Iustin. 11. ἦγε δὲ πάντα τῆς ἀρχῆς· τούτων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἑβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι. *Herodot.* IV. Musa.

2 *Scythis.*] Europæis, quorum regionem, parvam Scythiam vocat *Strabo* libro VII. μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. *Herod.* Antiquissimi orbem in tres partes distinxerunt, quarum media ipsis nota, Græciam, Italiam, Asiam complectebatur. Septentrionalis Scythia, Australis Æthiopia dicebatur. Strabo 1. Illa Scythia est quam hodie uno nomine Tatariam dicimus, plena pugnacissimarum gentium. Vnde nomen illud fluxerit, incertum. Probabilis magni Salmasii sententia, à Getis: unde præposito Σ. more Æolum fecerunt Σκύθας. Getæ, Gotthi, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens, in multos populos divisa. Arabes الخطا vocant, qui sunt Chatæi veterum, Ptolemæo χάται, nobis hodie Catai, vel Kitaini. Sed cum olim Scytharum nomen proprium populis Tauricæ Chersonesi esset, paulatim expeditionibus suis in reliquam Sarmatiam & Asiam Septentrionalem, omnibus id gentibus in septentrione tributum, ut Ammianus Marcellinus docet. Quod etiam ante CCCC. annos, in Tataris factum videmus. Quorum nomen unde fluxerit, ex Planocarpo & aliis docere promptum, nisi obstaret opusculi hujus brevitas. Denique illi, quibus bellum Cyrus intulit, Scythæ fuerunt inter Tanaim & Iaxartem, supra mare Caspium, quæ Scythia ante CCC. annos, Timuri ævo dicta fuit دشت قفجاق ودر كة desertum Kasthak & Barca, hodieque *Tataria deserta* dicitur. Qualis illa gens fuerit, & quam egregia armis, moribusque, Historia Timuri Arabica ostendit. Ita igitur illa: *Termini ejus, ad austrum mare Hyrcanum & Pontus Euxinus, interjacentesque Circassiorum montes. Ad Orientem Chorasmios, Atrar & Schagnak habent. Donec per multas gentes in Turquestanam usque & Catajam protensi, cum Sinis, Mogolibus, Catainis terminos jungant. In Septentrione Siberia est, & vasta incultaque regiones. Hinc in Occidentem Russia, Bulgaria, Græcum Othmannicumque Imperium jacet. Gens ipsa moribus, forma, armisque egregia est. Pauca illis urbes sunt. In plaustris per aperta camporum, vagis sedibus, degunt. Tribus eorum plurima, linguâ, ut Arabum gentes, divisa. Summa omnibus simplicitas & integritas. Fraudes & aliæ fallendi artes ibi exulant.* Cæterum illa Scythia semper inaccessa & fatalis Regibus Persiæ fuit, adeo, ut numquam ultra Iaxartem vel Tanain fines imperii sui protulerint. *Horn.*

3 *Bellum inferre decrevit.*] Quod describit *Herodot.* VI. *Iustin.* II. *Orosius* 29. *Diodor.* II. *Pausanias* I. Causa hujus belli non alia fuit, quam quod Iancyri Regis Scytharum filia, quam matrimonio jungere cupiebat, sibi negaretur. *Long. Mag.* Vide Iornandem de rebus Geticis.

4 *Pontem fecit in Istro flumine.*] Διαβαίνεις τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν πόντον, μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ. ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν, ζευγνύντας τὸν ποταμόν. *Herod. Oros.* II. 9. Vide & Iornandem.

5 *Qua copias.*] *Quo* scriptus liber & Longolius ad pontem referentes. *Schottus.* Quod non probat *Gebhardus.*

6 *Ionia & Æolide.*] Hellespontiorum quoque meminit Herodot. l. 4. *Magius.*

7 *Quibus singulis ipsarum urbium.*] Legen-

rum urbium perpetua dederat imperia. [1] Sic enim putavit facillime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, [2] cui illa custodia crederetur. Hic quum crebri afferrent nuncii, [3] male rem gerere Darium, [4] premique ab Scythis: [5] Miltiades hor-

Legendum fortasse est *ipsorum*, ut intelligamus regem Persarum singulis principibus Ioniæ & Æolidis dedisse imperia earum urbium, in quibus ipsi nati erant. Hoc modo, *urbium ipsorum*, id est, urbium in quibus ipsi principes erant nati. *Lambinus.* Sed nihil fortasse mutandum est. *ipsarum*, id est, Ionicæ atque Æolidis regionum. *Buchn.*

1 *Sic enim putavit.*] Locum explicat Boeclerus in notis suis ad Miltiadem, hoc sensu: Darius effectum pontem receptui suo servari volens, custodibus curam ejus tradidit Ioniæ & Æolidis Principibus. Horum fides pignorata erat imperiis: In amicitiam quippe assumptos, ut dominari magis quam servire sibi viderentur, urbium singularum (in Ion. Æol.) tyrannos fecit. *Διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτέων ἐτυράννευε πόλιος*, inquit *Herodot.* l. IV. Hoc ejusmodi erat, ut sua quisque potestate contenti, de libertate popularium parum essent solliciti, adeoque Græcos Asiam incolentes, quos Persiacus dominatus comprehenderat, ad res novas & libertatis resumendæ studium minime erigerent, erigive paterentur. Singularis enim perpetuique imperii dulcedine allecti ejus auctorem Darium haud dubie credebantur defensuri: præsertim cum intellectu non esset difficile, Dario potentia demoto urbes, quas obtinuissent ipsi, odio singularis imperii insito, expulsis tyrannis (quibus duplici nomine contigerat invidiam mereri, & quod instrumenta Persicæ dominationis, & quod tali potestatis forma, id est, insolita ac tyrannica usi erant,) pristinam regiminis disciplinam resumturas esse, *βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι*: Verba sunt Istiæi apud Herod. Græcorum qui Asiam incolebant mentionem facit Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis. *Magius.*

2 *Cui illa custodia crederetur.*] *Traderetur*, membranæ Mendozii. *Schott.*

3 *Male rem gerere.*] Nam amissis xc. millibus militibus ignominiose se in Asiam recepit. *Longol.* Iuxta Orosium lib. 2. cap. 8. octoginta millibus. *Male rem gerere.*] Sic infra in Themist. de Xerxe. *Hic etsi male rem gesserat*, pro cladem acceperat. *Gebhard.*

4 *Premi à Scythis.*] Cæsar l. III. c. IV. 102. *Si nemo premeret.* Frontin. lib. II. cap. IV. 3. *Minutius Ruffus Imper. cum à Scordiscis Dacisque premeretur.* Est verbum Venatorium, unde Ovidius in Phædra:

In nemus ire libet, pressisque in retia cervis
Hortari celeres per juga summa canes.

Virgilius:

Ingenti clamore premes ad retia cervum.

Idem.

5 *Miltiades hortatus est pontis custodes.*] Paullo aliter rem narrat Herodotus lib. IV. Vbi ait, Scythas ipsos, cum prius ad pontem in Istro factum, quam Persæ pervenissent, hanc orationem ad Iones habuisse: *Ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται, καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες, ἀλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον, τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες, ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χάριν.* Vide sequentia. His de rebus consultabant Iones. Ac Miltiades quidem censebat Scythis esse parendum:

hortatus est pontis custodes, [1] ne à fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam si cum his copiis, quas secum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos qui Asiam incolerent Græci genere, liberos [2] à Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse: [3] Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium quum plerique accederent, [4] Histiæus Milesius ne res conficeretur obstitit, dicens, Non idem ipsis, [5] qui summas imperii tenerent, expedire & multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio.

Istiæus vero Milesius contra, ne res conficeretur, obstitit. *Lambin.* Plutarch. in Apophtheg. Idathyrsum Scytharum regem, auctorem fuisse dicit. *Magius.*

1 *Ne à fortuna datam occasionem.*] P. Syrus: *Cavendi nulla dimittenda est occasio.* Cæsar lib v. de Bello Gallic. extrem. *Ne quam occasionem rei bene gerendæ dimitteret.* Idem lib. VI. cap. 36. *Seque ipsi adhortantur, ne tantam fortunam ex manibus dimittant.* Ciceroni animadverti placere *amittere occasionem*, non *dimittere*. Notanda est heic στρατηγικὴ διδασκαλία χερῖν φείδεσθαι, ἔτι γὰρ παρελθόντα ἀνακαλεῖσθαι, ἔτι αἰτήσαντες λαβεῖν αὐτὸν δυνάμεθα. Didymus ad Homerum β. Ἰλιαδ. *Gebhard.*

2 *A Persarum futuros dominatione & periculo.*] Quibus solenne fuit, captivos vario suppliciorum modo afficere. De quo *Zopyri* historia apud Herodotum.

Persarum.] Persæ & Parthi eadem gens Græci qui distinxere Παρθοὺς & Persas, more suo fecerunt, dum omnia turbant & confundunt, quæ discriminanda sunt, aut non distinguenda dividunt. Idem nomen Πάρθος & Πέρσης ex proprio فرس unde & Πάρθοι. Hinc Πασαργάδαι urbs, transpositis literis, pro παρσαγάδαι vel παρσογάδαι. Quod significat Περσῶν στρατόπεδον, ut interpretatur apud Stephanum Anaximenes. Nec obstat, quod Persas & Parthos Græci regionibus distinguunt Nam Parthos collocant ubi nunc est *Ispahan*, Persas ubi *Istachar*. Sic enim & Ἀθυρίαν & Ἀσσυρίαν distinxerunt, cum idem sit vocabulum Atur & Assur. *Salmas.*

3 *Ponte enim rescisso.*] Vel *reciso*: Quod idem est. Cæsar lib 7. c. 58. *Refecto ponte quem superioribus diebus hostes resciderant.* alibi *interscindere pontem.* *Interrupto ponte:* Iustin. 11. cap. 5. *Gebh.* ζεύγματος τοῦ Ἴστρου λυθέντος. *Herodot.* Strategema illud polemicum, de quo ad Vegetium Stewechius. *Keuchen.*

4 *Histiæus Milesius.*] Codex Danielis, *Hestiæus.* Lambinus leniter legit *Istiæus.* Omnino *Histiæus* reponendum, qui Herodoto Ἱστιαῖος. Locus est l. IV. c. 137. Ἱστιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίην ταύτῃ, λέγοντος ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος, τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταιρεθείσης, οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδαμῶν. βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. Quam sententiam cum Histiæus dixisset, continuo sese ad eum converterunt, qui antea à parte Miltiadis stabant, eique assensi fuerant. Vide *Plutarch.* ἀποφθ. βασιλ.

5 *Qui summas imperii tenerent.*] Τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν. Usitatius est *summa imperii*, *summa belli* ἑνικῶς. Cicero quoque dicit, *summam rerum administrare.* *Summa reip. præesse.* Gebh.

I Cujus

natio. Quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere à cæterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius quam confirmari regnum Persarum. Hujus quum sententiam plurimi essent sequuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. [1] Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quum amicior omnium libertati quam suæ fuerit dominationi. Darius autem quum 4
[2] ex Europa in Asiam rediisset, [3] hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem, [4] classem quingentarum navium comparavit, eique [5] Datim præfecit & Artapher-

1 *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda.*] Atqui nonne fidem violabat Miltiades, & ita non est ejus ratio laudanda? Respondeo, primum nullam fidem antiquiorem esse habendam pietate erga patriam: deinde quod posuit Probus, *Miltiadem, si aliud, quam quod dedit, Græcis consilium dedisset, non tam fidei quam Persarum regi dederat, quam suæ dominationi, fuisse consulturum.* Maluit igitur Græcorum libertati, quam suæ dominationi servire, fide, quam barbaro adversus patriam, & libertatem Græciæ dederat, neglecta. Omnino, ne quid dissimulem, melius fecisset Miltiades, si fidem Persis non dedisset. *Lamb.* Peccasse videntur Magio & Miltiades, qui proditionis hoc consilium agitaverit; & Nepos, qui id factum approbaverit. Lambinus recte vidit hunc locum non esse ἁπλῆς τῆς κρίσεως, sed συγκριτικῆς ὑποθέσεως. Istiæus & quos sententiæ approbatores habuit, cæteri, non tam fide in Persam, quam cura suæ dominationis potestatisve tuendæ pontem custodiebant: Miltiades cum detrimento suæ potestatis, patriæ opes, quam regis augere maluit. *Boecler.* Alii libri habent, *Tamen magnopere est laudandus.*

2 *Ex Europa.*] Scythia Europæa, nonaginta militum millibus amissis. *Metuens ne sibi reditus interrupto ponte Istri negaretur.* Orosius 2.8. Iornandes de rebus Geticis.

3 *Hortantibus amicis.*] Hippia imprimis Pisistrati Tyranni filio, regno nuper pulso, qui se Xerxi belli etiam ductorem obtulit adversus patriam. Confer Iust. 1. *Kirchm.*

4 *Classem quingentarum navium.*] Ἔπλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. *Herodot.* Sexcentarum triremium classem sine navibus hippagogis lib. VI. In navium numero non consentiunt, quemadmodum & hominum. Quod crebrum apud Scriptores in Historiis bellicis. Trecentas tantum fuisse in Epitaph. Plato refert.

5 *Datim præfecit & Artaphernem.*] Herodotus l. VI. ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστελλε ἐπί τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖδα. Plato Datim solum commemorat; in Epitaph. & de Leg. Sic Plutarchus περὶ παραλλήλ. Δᾶτις ὁ Περσῶν σατράπης μετὰ τριάκοντα μυριάδων εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς. *Lambin.* Pausanias solius Artaphernis meminit, in Atticis. *Mag.* Quem Aristophanis Enarrator *Artabazum* vocat: Μαραθὼν τόπος τῆς Ἀττικῆς, εἰς ὃν ἀνώρμισαν Δᾶτις καὶ Ἀρτάβαζος, Μηδικοὶ στρατηγοὶ πεμφθέντες ὑπὸ Δαρείου Βα-

phernem: hisque [1] ducenta peditum millia & decem equitum dedit, [2] causam interferens, [3] se hostem esse Atheniensibus, [4] quod eorum auxilio Iones [5] Sardis expugnassent, suaque præsidia interfecissent. [6] Præfecti regii [7] classe ad Eubœam appulsa, [8] celeriter Eretriam ceperunt: omnesque ejus gentis cives abreptos, [9] in Asiam ad regem miserunt.

βασιλέως καταδουλώσασθαι τὴν ἑλλάδα. Addit Ælianus, quod cum hi præfecti à Dario missi toti Græciæ post Marathoniam cladem acceptam bellum denuntiassent, à civitatibus & insulis passim in belli signum ignem & aquam postulantes, à Spartanis in puteum conjecti superstructa pyra vivi suffocati sint; subsannantibus interim eos Laconibus, quod haberent id quod petiissent. *Long.*

1 *Ducenta peditum millia.*] Plato in Menexeno classis milites millia quingenta implevisse ait. Naves vero fuisse trecentas. *Magius.*

2 *Causam interferens.*] Infr. Themist. *Causam interponens.* Gebh.

3 *Se hostem esse.*] Darius hic adeo infensus fuit Atheniensibus, ut apposita cœna à satellite ter moneri voluerit, *μέμνησο Ἀθηναίων.*

4 *Quod eorum auxilio.*] Legitime bellum cum iis suscipitur, qui adversarium quacunque re juverunt, quod pluribus demonstrat. *Gebhardus.* Plutarchus contra Herodotum & Iustinum in vita Aristidis, non fuisse Athenienses auxiliarios Ionibus adserit, sed Sardeis incendio vastasse: ἐπεὶ δὲ Δάτις ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς λόγῳ μὲν ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ καταστρέψασθαι τοὺς Ἕλληνας. *Longol.* Plato vero in Menexeno: *Nos autem,* inquit, *Eretriensesque accusans Darius, quasi Sardibus insidiaremur: tali sumpta bellandi occasione.* Mag.

5 *Sardis.*] Vel *Sardas.* Pro quo melius *Sardias.* τὰς Σάρδιας Ionice, ut Σάρδιες pro Σάρδεις. Alcman.

Σάρδιος ἀρχαίων πατέρων νόμος.

Salmas. Hæc urbs olim *Gordium* dicta. Orosius 3. c. 16. Fuitque (ut Strab. testatur) Lydiæ olim Mæoniæ vocatæ caput. *Mag.* Vrbs prædives & clara Crœsi regia.

6 *Præfecti regii.*] Vtitur passim voce Satrapæ, quod idem ac *στρατηγὸς Herod.* Notant veteres, Persis proprie dictos Satrapas, mari & classibus præfectos, quales hodie *Archithalassi*, vel Arabico vocabulo *Ammirales* dicuntur. Tales fuere primi Persarum Satrapæ, rei maritimæ Regum nomine Præfecti. tandem omnibus omnino præfectis regiis id nomen tributum est. *Satrapa* enim Persis idem significavit, quod veteribus Germanis *Gereba*, aut *Kuning Gereba*, nunc Præfecti regii, nunc Satrapæ nomine, à Persis accepto, sed Romana quasi civitate jam donato, passim redditur. *Boxhorn.*

7 *Classe ad Eubœam appulsa.*] Vide Platonem dialogo de Legibus III. circa finem, & in Menexeno. *Eubœam* nostra ætate *Negropontem* vocant. *Mag.* Situm insulæ & promontorii vide apud Ptolemæum tab. Europæ x.

8 *Celeriter Eretriam ceperunt.*] Spatio trium dierum. *Plato* in Menex. Adeo ut nulli elabendi locus sit datus. Et III. de *Leg.* refert, hujus belli tempore famam Athenas pervasisse, Persas junctis invicem manibus, omnique ita Eretriensium regione circumdata, quotquot ibi aderant homines cepisse. *Mag.*

9 *In Asiam ad regem miserunt.*] Nam mortem Dati fuerat interminatus, nisi ad eum Eretrienses & Athenienses perduceret. Auctor Plato in Menexeno. *Mag.* Vnde elucet, usitatum fuisse priscis Regibus hostium regiones vacuefacere, omnesque incolas correptos ac vinculis constrictos eo transferre, ubi pro ludibrio illis illuderent, vel ad abjectissima ministeria abuterentur 1. Regum xx. vers. 18. Curtius lib. 5. cap. 26. Polienus l. 4. in Philip. comm. 12. *Gebh.*

1 *Inde*

runt. [1] Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias [2] in campum Marathona deduxerunt. [3] Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque magno permoti, [4] auxilium nusquam nisi à Lacedæmoniis petiverunt: [5] Philippidemque cur-

1 *Inde ad Atticam accesserunt.*] De qua legendi Strabo libro IX. & ex nuperis Vbbo Emmius in illustrata Græcia.

2 *In campum Marathona.*] Sic solet Nepos. Ita alibi Lacedæmona dicit. Et Iustinus Babylonia, Chalcedonia, Lacedæmonia. *Keuchen.* Herodotus l. VI. seu Eratone: καὶ γὰρ ἦν ὁ Μαραθὼν ἐπιτηδεότατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης. Stephanus: Μαραθὼν δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς, &c. M. Tullius lib. I. de Off. *Hinc rhetorum campus de Marathone.* Lambin. Illo bello nihil notius. Marathon magnarum & multarum virtutum testis. *Mela* II. Vide *Pausan.* I. *Iustin.* II. Contigit illud Diogneto Archonte. Auctor Anonymus: ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη. Dion. Halic. lib. V. XVI. annis post mortem primi Romanorum consulis, L. Iunii Bruti, accidisse tradit: Ὕστερεῖ δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια καὶ τῆς Βρούτου ταφῆς, εἰ δὴ ἀπὸ τούτων πρῶτον ἤρξαντο οἱ ἔπαινοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογινομένοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν. Vide *Meursii* Archontes. Diem pugnæ notat Plutarchus in Camillo. ἕκτῃ Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου. Erat annus LVIII. periodi Olympicæ: proinde XX. periodi Atticæ. Neomenia Βοηδρομιῶνος XXX. Septembris. Ergo pugna Marathonia contigit V. Octobris, Ἀπελλαίου δεκάτῃ φθίνοντος, anno mundi 3460. Zygonos VI. *Scaliger.*

3 *Is abest ab oppido circiter millia passuum decem.*] Athenis. Tantundem illis distat, quantum Caristo Euboeæ. *Pausan.*

4 *Auxilium nusquam nisi à Lacedæmoniis.*] Socia tum civitate. *Iustin.* II. Ait Plato III. de Leg. cum in omnes Græciæ partes legatos misissent Athenienses, qui auxilium peterent, subvenisse tamen neminem præter Lacedæmonios: qui nescio, qua religione impediti post pugnam Marathoniam venerunt. *Lambin.* Illam religionem addit Strabo lib. IX. ex Herodoto, cujus verba non pigrabor ascribere: Μαραθὼν ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον. Hoc est, quod Iustinus dicit, *quatridui religione tenebantur Lacedæmonii.* De qua Lycurgi legem commemorat Lucianus de Astrologia: μηδαμᾶ μηδὲ ἐς πόλεμον προχωρέειν, ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΑΙΗΝ ΠΛΗΡΕΑ ΓΕΝΕΣΘΑΙ. Quippe Lycurgus omnem illis Reipublicæ administrationem è cœlo temperabat, & qui aliam civitatis administrationem existimabat crescente Luna & evanescente, propterea, quod omnia ab illa regerentur. *Keuchen.* Videtur Aristides geminas causas in Declamatione quadam recitare, quare post pugnam venerint Lacedæmonii: Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες· οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον. *Longol.*

5 *Philippidemque cursorem.*] Καὶ πρῶτα μὲν, ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. *Herodot.* *Phidippides*, non *Philippides* hic cursor vocabatur, Φειδιππίδης. Atque ita in Plinio reponendum, ubi & perperam *Philippides*, scribitur. Et vetum est, hunc Phidippidem biduo Athenis Lacedæmonem pervenisse. Herodotus l. VI. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. Hoc iter mille centum quadraginta stadiis definiunt. *Salmas.*

cursorem ejus generis, [1] qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nunciaret quam celeri opus esset auxilio. [2] Domi autem creati decem prætores, qui exercitui

1 *Qui Hemerodromi vocantur.*] Semper aliquid exhibent correctores, præsertim qui antiquitatem pro opinione intelligunt, quod aut carpendum est, aut emendandum. Qui *hemerodromi* repo suerunt ex *hemerodromæ*, non assequuntur scripturam Nepotis ἀρχαΐζοντ@. Vidit primum Gifanius hactenus perperam istam γραφὴν ab imperitis esse susceptam, sed ex MSS. & Excerptis legendum *hemerodromæ*, quam & alii postmodum, & Bosius celeriter arripuerunt. In antiquo carmine Saliari: PILUMNOE POPLOE, & FASCINOE, pro quo deinceps *ei* maluerunt, *Pilumnei popules*, & *fascini*; nempe pro *Pilumni populi*, & *fascinei*. Sic ex *hemerodromæ* igitur primum *hemerodromei* (quam scripturam & in veteri MS. Præstantissimi & amicissimi mihi Everhardi Sluiskenii offendi) & statim *hemerodromi*. Nam ex Græco ἡμεροδρόμοι confestim factum est Latinorum *hemerodromæ*, διαλύσει veteribus frequentata, ut ex Ἀδελφοὶ, Κληρούμενοι, *Adelphoe*, *Clerumenoe*, quod & hodie in vetustis Plauti & Terentii comœdiarum inscriptionibus ostenditur. *Hemerodromi*, peculiariter & vi primæ originis Solis epitheton. Suidas: Η μεροδρόμ@ ὁ ἥλι@. Inde ad homines translatum. Idem: λέγονται δὲ καὶ οἱ τοῖς βασιλικοῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι. νέοι δ' εἰσὶν ἐφῆβοι ὀλίγον πρεσβύτεροι προστιθέμενοι ἐγγὺς τοῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις. τόξον, καὶ βέλον, καὶ ἀκόντιον, καὶ πυροβόλον λίθον ἀποφερόμενοι πλὴν οὐδέν. ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα. Vocis ratio ἀπὸ τῆς ἡμέρας καὶ δρόμου notata, quod scilicet totum diem cursitantes non fatigentur. Vel, quod uno die magnum viæ spatium emetiantur; ut voluit Livius 1. Decad. 4. Verba ejus sunt: *Hemerodromos vocant, ingens uno die spatium emetientes.* Appellabantur & δρομοκήρυκες. Harpocration: δρομοκήρυκες. Αἰσχίνης, οἱ λεγόμενοι ἡμεροδρόμοι. Vide Polyænum V. in Eudocimo. Erantque alii *dolichodromi*, *diaulodromi*, *oplitodromi*, *stadiodromi*. Veteres Romani habebant *Viatores* suos, quos Byzantini *Cursores* vocabant. Vetus Onomasticum: *Cursor*, δρομεύς. Glossæ: ταχυδρόμ@, *Cursor*. Glossæ aliæ: *Exercipes*: ταχυδρόμ@, δρομεὺς καὶ κύρσωρ. Res antiquæ originis, & olim Persis nota, qui *Angaros* & *Astandas* vocabant. Suidas: Ἀστάνδαι, οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ Ἄγγαροι. τὰ δὲ ὀνόματα Περσικά. Hinc *Angariæ* deducunt, quæ sunt impositæ onerum vehendorum necessitates. Ita ἄγγαρα, mansiones singulorum dierum. Et *angariare*, vi cogere ad onus subeundum. De quibus ex professo Boxhornius in Epistola præmissa Curtio Blanckardiano. De triplici Hemerodromorum genere vide disserentem Lipsium Centur. III. Epistol. XIX. *Keuchen.*

2 *Domi autem creati decem Prætores.*] Libri veteres: *Domi autem creant decem Prætores*, & mox, *in iis Miltiadem*. Schott. Dan. alii. *Decem Imperatores*, Exemplar Longolianum. Herodotus: στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατ@ ἦν Μιλτιάδης. Negat hoc Plutarchus in Patall. & quatuor tantum à populo delectos asseverat: Δᾶτις ὁ Πέρσων εἰς Μαραθῶνα παραγενόμεν@ πεδίον τῆς Ἀττικῆς, καὶ στρατοπεδευσάμεν@ πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ τῆς βαρβαρικῆς πλῆθος καταφρονήσαντες ἀναισχυντίας ἔπεμψαν, στρατηγοὺς ποιήσαντες, Κυναίγειρον, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, Μιλτιάδην. At omnes historiæ, quotquot ego hactenus inspexi, decem Atheniensium duces numerant. Quin etiam ipse Plutarchus in vita Aristidis, ut Miltiadi Duci in hac pugna primas defert, ita Aristidi secundas. Quod idem adserit Aristides rhetor in Declam. de Miltiade. *Longol.*

citui præessent: [1] in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus [2] acieque contenderent. Vnus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. Id si factum esset, & civibus animum accessurum, quum viderent de eorum virtute non desperare: & [3] hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare. [4] Hoc in tempore [5] nulla 5
civitas Atheniensibus auxilio fuit [6] præter Platæensium: [7] ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem mil-

1 *In eis Miltiades.*] Πολέμαρχος autem erat Callimachus Aphidnæus. Herodot. vi. & Pausan. i. *Bengars.*

2 *Acieque contenderent.*] Ita Lambinus ex Græco συμβάλλειν, quod est apud Herodotum in eadem narratione, rescribendum putavit. Vetus quidam liber; *aciemque cernerent.* Hellenismus. Malim tamen ut est in MSS. *acieque decernerent*, quomodo solet loqui Nepos in Eumene & Hannibale. Quanquam & istud sincerum & de Græco expressum. Dicunt enim, κρίνειν τὸν πόλεμον καὶ διακρίνειν, venuste κρίνειν τὰ ὅλα, quod de *summa imperii dimicare* explicat auctor noster in Hannibale. Sic *cernere bellum* apud Poëtam Latinum, cujus meminit Seneca epist. 58. *Cernere vitam* in versibus Ennianis. Quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἅπαξ. Et sic absolute κρίνεσθαι etiam Græci usurpabant; pro quo *cernere* veteres Latini eadem significatione & usu. *Keuchen.* Vulgatam tuetur Gebhard. & purissimam ostendit. Sic & Aldus. nam *equis contenderent* Longolius. qua repudiata Magius *æquis* rectum putat pro æquis & planis locis. Verum cras cum Varrone credam, hodie nihil. Savaro *acieque decernerent.* membranæ nostræ *decertarent.* quam lectionem antepono cæteris, non repudiata Savaronis. *Schottus.*

3 *Hostes eadem re fore tardiores.*] Græci conjungunt ὀκνηρὸς & δειλός. Polyæn. III. in Iphicrat. Comment. I. τῶν στρατιωτῶν τινὲς ὀκνηροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ἀχελοῦντες εἵποντο. Cæsar de B.G. lib. II. cap. 25. Infra Epaminonda: *Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii.* Hunc locum expressum censeas verbis Diodori XIV. Biblioth. τοῖς μὲν ἰδίοις θάρσος περιέξεσθαι· τοὺς δὲ πολεμίους δειλοτέρους ἔσεσθαι. *Gebhard.*

4 *Hoc in tempore nulla civitas.*] Sic edendum curavimus, cum à vulgatis quibusdam exulet præpositio. Monetque diligentiss. Gifanius Conlectan. Lucretianis pag. 360.

5 *Nulla civitas auxilio fuit.*] Nam Lacedæmonii, ut scribit Iustinus religione quatuor dierum obligati, post prælium convenerunt. Strabo lib. 9. aliam occasionem ex Herodoto recenset, Μαραθῶνι ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιδος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας, ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον. Aristides in citata declamatione geminas causas recitare videtur, Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες, οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν ἔσχον. *Longol.*

6 *Præter Platæensium.*] Vel *Platæenses.* Ἄδηλος Scriptor apud Scholiorum Auctorem in Aristophanis Equites: μόνων Πλαταιέων συμμαχησάντων αὐτοῖς χιλίοις ἀνδράσιν, ὡς ἐξισωθῆναι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν τῇ Περσῶν. *Gebhard.*

7 *Ea mille misit militum.*] Iustin. *Platæensibus auxiliaribus mille.* Herodo-

 ..tus

millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili [1] flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est ut plus, [2] quam collegæ, Miltiades [3] valuerit. Ejus enim auctoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. [4] Deinde postero die sub montis radicibus [5] acie è regione instructa, [6] nova arte, vi summa prælium commiserunt. Namque [7] arbores multis locis erant ra-

tus cum universis copiis opitulatum Atheniensibus venisse adserit: Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. *Lambin.* Cui consonum, quod Plutarchus dicit, novem millia Athenienses in Marathonem misisse. *Mag.* Cæterum Thycydides, solos Athenienses cum Lacedæmoniis manus conseruisse refert. Quod contra omnium fidem. Lege Isocrat. Orat. IX.

1 *Flagrabat pugnandi cupidate.*] Iustin. II. *Magna in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo, ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint.* Vide Orosium II. 9. Addit Isocrates: paucos multis sic obviam ivisse, quasi in alienis animabus non in suis periculum facturi essent. Panegyrico: ἀπιόντων τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύειν.

2 *Quam collegæ.*] Polyzolus, Cynægirus, alii. *Lamb.*

3 *Valuerit.*] *Valeret.* Cod. Dan.

4 *Deinde postero die.*] Concinnius in Veteri Cod. Danielis, *Dein.* Quomodo Alcibiade. *Dein Thebas* in eodem libro, pro *deinde.* Sic *exin* & *proin* dicebant. Vide Festum.

5 *Acie è regione instructa.*] Quomodo instructa fuit, narrat Herodotus VI. Musa. Ita autem ille: Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες· τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο αἱ φυλαί, ἐχόμεναι ἀλλήλων. τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων ἐς τὰς πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγένετο τοιόνδε τι. τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὀλίγας. καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον. τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ. Vide sequentia. Vnde lux Iustino adfertur: magnum dimicandi impetum Græcis incessisse, ut unanimi Marte impulsi, cursu in barbaros per octo stadiorum capedinem irruerent. *Keuchen.*

6 *Nova arte.*] Alibi vocat *consilium novum*, singulare quoddam ad rem agendam εὕρημα. I. 5. 3. Flor. 4. 2. *Boecler.* Locus impeditus mire variantibus libris. Noster & Savaronis; *in parte montis summa.* Gifanii scidæ & Vltrajectina editio, *nona partis summa.* Placuitque Scioppio lib. Verif. II. cap. X. equidem manuscripti nostri lectionem libens amplector, quod ad montis pedem instrui aciem potuit, pugna vero ad montis verticem committi urgente ut fit hostili acie. *Schottus.*

7 *Arbores multis locis erant rara.*] Sic Ovidius:

——*Apparent frutices in vertice rari.*

Gebhard. Cæterum hoc ex consuetudine militari institutum. Quale strategema infra de Eumene producit. *Keuchenius.* Mavult Kirchmajerus *Strata.*

1 *Ar-*

raræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine & [1] arborum tractu [2] equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quod [3] prius, quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum; equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut [4] Persæ non castra, sed naves peterent. [5] Qua pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus [6] tantas

tas

1 *Arborum tractu.*] Arboribus productis, & longo ordine positis; sive longa arborum serie. Sic *tractus avi* apud Lucret. 1. *Lambin.* Lege quæ idem ad hunc locum fuse tractat in Annotationibus. An arbores erant prostratæ, ut ingentem Persarum equitatum impedirent? Frontinus 11. 9. *Cleomenes Lacedæmonius adversus Hippiam Atheniensem, qui equitatu prævalebat, planitiem in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis impedivit, & inviam equiti fecit.* Licet etiam capere *arborum tractum*, pro regione arboribus consita ac densa. *Gebhard.* Qualis campus Marathonius. Vide Pausan. 1. *Longol.*

2 *Equitatus hostium.*] Persarum. فرس *Equus.* מִרְסִי *Equitem* notat, unde Pharesi vel Persa; sicut ante dictum fuit. Sunt enim ἱππικῆς studiosissimi, & equitare à teneris edocti. Herodotus: παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. *Keuchen.*

3 *Priusquam Lacedæmonii subsidio venirent.*] Qui plenilunium exspectabant. *Lambin.* Secuti hoc omnes rei militaris periti duces. Cæsar 1. de B. G. 27. & lib. VII. c. 56. nam (ut ait Hirtius lib. 8. de B. G. c. 7.) *Miseriore ac duriore, conditione cum toto exercitu decertatur.* Gebh.

4 *Persæ non castra, sed naves peterent.*] Quod erat ingentis terroris indicium, & desperantium rebus suis, cum *acerrimus quisque castra, ut novissimam spem retineat,* recte Tacito 3. Hist. c. 48. *Gebhard.* Iustinus 11. *Victi Persæ in naves confugerunt; ex quibus multa suppressa, multa capta sunt.* Herodotus: φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελάμβανον τῶν νεῶν. lib. VI. Sic Pausanias, qui tamen in Marathonis lacum incidisse vult, ibique confertim aggregatos, & cæsos. *Magius. Lambinus.*

5 *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.*] Causam gloriæ hoc prœlio comparatæ subdit continuo. Sic Pausania: *Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas.* Quare ridiculum est, Schottum approbare; *Quoniam pugna nihil adhuc est volubilius.* Et referre ad ancipitem Martis aleam. *Gebhard.* De hac pugna Herod. Plato, Plutarchus, Pausanias, Valerius lib. 5. c. 3. lib. 8. c. 18. Iustinus lib. 2. Frontinus lib. 4. Strateg. cap. 7. & ex Iustino Orosius lib. 2. cap. 8. Per eos, qui ei interfuerant, jurare mos fuit. Athen. lib. 9. pugnata autem est Anno secundo Olympiadis 72. *Savaro.*

6 *Tantas opes.*] Δύναμιν πολεμικήν. Thrasybulo. *Neque tamen pro opinione Thrasybuli aucta sunt opes.* Vtitur & Co-

6 tas opes [1] prostravit. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere; quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. [2] Vt populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues; ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi [3] atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. [4] Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, [5] quæ Pœcile vocatur,

Conone & Dione. Flaccus lib. 3. Argon. vers. 494.

——*Repetit quo crimine Perses,*
Barbaricas jam movit opes Hircanaque signa.

Desiderata sunt hoc prælio ex Persico exercitu CC. hominum millia. *Orosius* II. 9. CXC. milites, *Herodot.* Valer. Max. libro 5. cap. 3. *Trecenta millia* refert. Dum confligeretur, visum fuisse, dicit Pausanias, hominem facie & armis rusticum, qui, cum aratro multos Persas trucidasset, nusquam loci postea conspectus sit Quem Echetleum heroëm fuisse, postea Oraculum aperuit. Plutarchus Thesei simulachrum visum voluit. Idem Polyzelum Prætorem, unum è decem, quendam specie humana augustiorem conspexisse, indeque cæcum redditum, auctor est. *Mag.*

1 *Prostravit.*] Frequens phrasis. Cimone; *barbarorum uno concursu maximam vim prostravit.* Curt. lib. IX. pr. *Quicquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum.* Cæsar lib. 7. cap. 78. *Nec stultitia ac temeritate vestra aut imbecillitate animi omnem Galliam prosternere.* Gebhard.

2 *Vt populi nostri honores.*] Scripti, *Vt enim P. R. honores.* Quod rectius. Nam alibi sic loquitur. Exempla locorum passim obvia. *Keuchen.*

3 *Atque obsoleti.*] Sic legendum potius quam *aboleti*, ut habent libri vulgati. *Obsoletos honores* interpretor, tritos & nimis usitatos. Opposuit autem obsoletos raris, effusos tenuibus, ut sit χαρμός. *Lamb.* Curtius lib. IX. cap. 1. *Iam vilia & obsoleta esse spolia de Persis.* Cic. pro Fontejo. *Studia militaria apud juventutem obsoleta.* sic *obsolescere* passim pro *vilescere.* Gebhard.

4 *Namque huic Miltiadi.*] Alterum Miltiadis præmium sunt tropæa ex hostium manubiis, quibus se à somno quotidie excitari jactabat Themistocles. Auctor Tullius 4. Tuscul. & Plut. *Schott.* Descripsit autem Nepos locum ex oratione Æschinis rhetoris contra Demosthenem, sive Ctesiphontem προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην. ἁπάντων γὰρ τῶν καλῶν ἔργων ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται. τί οὖν ἐστιν ὦ Ἀθηναῖοι ὃ ἐγὼ λέγω. ἐνταῦθα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ὁ στρατηγός; οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες ἀποκρίναισθε ἂν ὅτι Μιλτιάδης. ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται πῶς, οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην, ᾔτησεν, ἀλλ' ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γεγράφθαι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας. *Longol.* Lege *Plut.* in Cimone. Rem tangit Plin. lib. 35. cap. 8. fuisse autem hunc honorem athletarum ut iis icones ad vivum expressæ ponerentur docet Pet. Faber lib. 2. Agon. c. 21. *Schottus.*

5 *Quæ Pœcile vocatur.*] A picturæ varietate. *Pausan. Aristid.* ποικιλία enim, sive ποίκιλμα, *varietatem* denotat. ποικίλλω vero idem est quod *variego.* Vnde Aristoteles XI. cap. 1. de Animal. avem colore variam *Pœcilidem* vocat. *Mag.* ποικίλη ante πεισιανάκτειος dicta. *Idem, Gebh. Longol.* Nomen mutatum fuit Phanippo imperante Athenis, sub quo Marathonium prælium commissum. *Long.* Pictor hujus porticus Polygnotus

catur, quum pugna depingeretur Marathonia; ut in decem
Prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hor-
taretur milites, præliumque committeret. Idem ille po-
pulus posteaquam majus imperium est nactus, & largitio-
ne magistratuum corruptus est, [1] trecentas statuas Deme-
trio Phalereo decrevit. [2] Post hoc prælium classem septua- 7
ginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut
[3] insulas quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur.
Quo imperio [4] plerasque ad officium redire coëgit: non-
nullas vi expugnavit. [5] Ex his Parum insulam [6] opibus ela-
tam,

gnotus Thasius fuit. *Lamb.* Aglaophontis filius & discipulus. *Gebh.* Qui eam sine ulla mercede, sed ob gratiam duntaxat erga urbem adductus, depinxit. *Mag.* Diog. Laert. 8. in Zenone: Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ Πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τῆς Πολυγνώτου ποικίλῃ. Vide & Scholiast. Aristidis. Etenim prima pictura, qua porticus ista depingi cœpit, Marathonia fuit pugna, adscripto hoc disticho:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
Ἔκτειναν Μήδων εἴκοσι μυριάδας.

In eo epigrammate numerus κατ᾽ ἐξοχὴν, mendacio supra veritatem effertur. Variant alioqui à Probo omnes Græci Historici. *Long.* Sed Plutarchus mulieres quasdam prius fuisse pictas demonstrat. *Mag.* Quod cum Pausania facit, qui Marathoniam pugnam in extremo picturæ fuisse delineatam, tradit. Vide Ian. Rutgersii Var. lect. lib. 5. c. 1. I. Meursii Athen. Atticas lib. 1. cap. 5. Similis Romæ fuit *Media*, vel *Medica*, de qua Petron. in Sat. & porticus Argonautarum apud P. Vict. *Pæcile.*] In excerptis: Ποικίλη. Ut ὀστρακισμὸς, ἄστυ, & alia Græco charactere & terminatione. *Keuchen.*

1 *Trecentas statuas Demetrio Phalereo.*] Quæ eo vivo eversæ sunt. *Plut.* Narrant historiam Laert. v. & Strab. 9. *Longol.* Addendæ numero ad minimum sexaginta statuæ. Plin. 34. H. N. 6. Sequitur & Varro numerum prædictum. Strabo quoque plures quam trecentas, Diogenes Laert. *trecentas sexaginta* refert. *Kirchmaj.* Fuit autem hic Demetrius dictus *Phalereus* ad differentiam, à *Phalaris* Atheniensium porticu, eloquentissimi Peripateticorum Theophrasti discipulus primo post ob eximias virtutes, annis decem præfuit Atheniensibus. *Idem.* alter item Demetrius Pharius apud Strabonem lib. 8. Geogr. emendante doctissimo Victorio lib. 20. Var. lect. cap. 4. cujus castigationem confirmat Strabonis locus alter lib. 7. Φάρος ἡ πρότερον Πάρος Παρίων. ἐξ ἧς Δημήτριος ὁ Φάριος. *Schottus.*

2 *Post hoc prælium classem septuaginta navium.*] Paullo aliter rem prosequitur Herodotus, aliam à Nepote causam subnectens. Verba lege lib. 6.

3 *Insulas.*] Cycladas.

4 *Plerasque ad officium redire coëgit.*] Schotti liber *plures*. Officium vero heic notat obedientiam, qua populus magistratui tenetur. Infra Cimone; *Insulas alienatas ad officium redire coegit.* Gebh.

5 *Ex his Parum insulam.*] Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἔπλεε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαραθῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. *Herod.* Vide sequentia; & Ephorum apud Stephanum. Græci Scriptores cum de insulis tradunt, quæ urbes habent cognomines; ita loqui solent, Πάρος νῆσος καὶ πόλις. Κίμωλος νῆσος καὶ πόλις. Quod

Plinius

tam, [1] quum oratione reconciliare non posset, copias è navibus eduxit, urbem [2] operibus clausit, omnique [3] commeatu privavit. Deinde [4] vineis ac testudinibus constitutis, propius muros accessit. Quum jam in eo esset ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, [5] nocturno tempore incensus est. Cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à [6] classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii à deditione deterrerentur, & Miltiades timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. [7] Accusatus ergo proditio-

Plinius dixit, *Paros cum oppido ab Delo* XXXVIII. *marmore nobilis.* Quæ verba id significant, Paron insulam cum oppido ejusdem nominis, distare ab Delo insula triginta octo millibus passuum. Ita ille accepit, quasi dixisset Paron cum oppido Abdelo, ut Abdelos sit nomen oppidi in Paro. *Salmasius.*

6 *Opibus elatam.*] Sic loquitur Tacitus XV. Ann. cap. 20. *Opibus nimiis ad injurias minorum elati.* Sic Alcib. *Secunda fortuna.* Pausan. *Victoria elatus.* Gebhard.

1 *Quum oratione reconciliare.*] Inclinat eo doctiss. Gronovius, ut probet *ratione*, hoc est, via aliqua commoda, conditionibus. Adi ipsum lib. II. Observ. cap. 10. & in Addendis p. 216. *Keuchen.*

2 *Operibus clausit.*] Operibus oppugnantur munitiora, quam quæ impetu seu corona capi, subigique possint. Tac. 5. Hist. 13. Livius 37. *Cum ad mœnia castra posuisset, non corona, sicut Lamiam, sed operibus oppugnare urbem est aggressus.* Vide Cæsar. lib. II. de B. G. cap. 12. Tacit. 6. Annal. 41. Græci vocant τάφρους καὶ σταυρώματα περιβαλεῖν, vel etiam περιλαμβάνειν. *Gebhard.*

3 *Commeatu privavit.*] Nempe mari prohibitos, atque interclusos. Vnde Ephorus ait: Πάρον δὲ εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην οὖσαν τῶν Κυκλάδων, (hoc est, quod Nepos *opibus elatam* dicit) καθεζόμενος ἐπολιόρκει πολὺν χρόνον τῆς θαλάττης εἴργων, καὶ κατὰ γῆν μηχανήματα ἄγων. *Lambin.*

4 *Vineis ac testudinibus constitutis.*] De quibus legendus Iustus Lipsius in libris πολιορκ. Vegetius lib. 4. cap. 14. & 15.

5 *Nocturno tempore incensus est.*] Circa Muconum. Ephorus: ἤδη δὲ τῶν τειχῶν πιπτόντων, καὶ ἐπὶ τὸ παραδιδόναι τὴν πόλιν διωμολογημένων, ὕλης τινὸς ἐξ αὐτομάτου περὶ τὴν Μύκωνον ἐξαφθείσης, οἱ μὲν Πάριοι τὸν Δᾶτιν αὐτοῖς πυρσεύειν ὑπολαβόντες, ἐψεύσαντο τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἔτι τῷ Μιλτιάδῃ παρέδωσαν. Addit illos uti adhuc proverbio de pactis irritis, quod ἀναπαριάζειν, hinc vocant. De hoc incendio ne γοῦν Herodotus & longe aliam causam discessus in Eratone refert. quem consule.

6 *Classiariis Regiis.*] Themistocle: *Cum classiariis Regis conflixit.* Id est, Xerxis, quemadmodum hic Darii. Rex enim Persarum speciali nomine Βασιλεὺς appellatur. Suidas, Curtius lib. 2. Hirtius & Xenophon epibatas vocant: qui iidem cum classiariis.

7 *Accusatus ergo proditionis.*] A Xantippo

ditionis, quod quum Parum expugnare posset, [1] à rege corruptus, infectis rebus à pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, [2] quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus [3] Tisagoras. Causa cognita, [4] capitis absolutus, [5] pecunia mulctatus est, [6] eaque lis quin-

tippo Ariphronis filio. Herodotus: Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔχον ἐν στόμασι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον, Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκα.

1 *A Rege corruptus.*] Reges absolute non dicuntur nisi de Persidis Regibus. Ita eos Plinius semper vocat. *Salmasius.* Vnde apud Suidam, *βασιλεὺς μέγας, ὁ τῶν Περσῶν. τοῖς δὲ ἄλλοις προσετίθεσαν καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ὀνόματα οἷον Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες.* Quales Turcarum Imperatores, qui se omnium *ter Maximos* vocabant. Quæ appellatio ab Imperatoribus Constantinopolitanis propagata est una cum Imperio, quorum stemmata quadruplici *β* figurabantur: *βασιλεὺς βασιλέων, βασιλεύων βασιλεῦσι. Keuchen.*

2 *Quæ in oppugnando oppido acceperat.*] Sic Mss. & Lambinus. Reliqui *ceperat.* In Dione: *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* in Epamin. *At Epaminondas cum animadverteret mortiferum vulnus se accepisse.* in Datame, *celans quantum vulnus accepisset.* Plin. Ep. 5. lib. 8. *Grave vulnus Macrinus noster accepit.* Savaro. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν οὐκ ἀπελογέετο (ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥς τε σηπομένου τοῦ μηροῦ) *Herodot.* Idem tradit, ei fuisse femur convulsum, seu luxatum, dum desiliit ex solario aut maceria. *Lamb.* Alii putridum factum vel emortuum volunt. Nonnulli ad siderationem pervenisse, interpretantur ex Celso: quod probabile videtur, præsertim cum ex diversa causa apoplexia originem trahat; ut miratur Fernel. lib. 5. cap. 8. Path. *Keuchen.*

3 *Tisagoras.*] *Stesagoras* figmentum Longolii: cum contra exstet in omnibus libris *Dixagoras.* P. Danielis excerpta *Sagoras*, Vulgati *Diagoras* nulla ratione. Verum Cl. Rutgersius è Libanio reducit *Tisagoras.* Idem accusat ex Herodoto erroris, quod multo antequam Miltiadi hoc accideret, jam obiisset ille. *Gebhard.* Herodotus causam ejus ab amicis defensam tradidit: ὑπεραπολογεόντο οἱ φίλοι, & mox, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Λήμνου αἵρεσιν ὡς ἑλὼν Λῆμνόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. lib. VI.

4 *Capitis absolutus, pecunia multatus est.*] Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι. *Herod.*

5 *Pecunia mulctatus est.*] Leve est, quod notamus, tamen quia crebrius occurrit, semel hoc loco observandum. *Mulctari* & *multari* promiscue κατὰ τὰ εἰθισμένα scribebant veteres, unde *multatus est* in Excerptis. Sed in aliis *mulcatus est*, pro *mulctatus*, vel *multatus*, quæ verba male confunduntur à librariis vulgatis. Nam *mulcare* est aliquem verberibus excipere, unde *Mulciber: mulctare* vero πλησμιάζειν, pœnam pecuniariam alicui irrogare, à *multa*, cujus originem ad Sabinam linguam refert Varro in undevigesimo antiq. humanar. Nihil frequentius in libris occurrit, quam mutatio harum literarum invicem. *Keuchen.*

6 *Eaque lis quinquaginta talentis æstimata est.*] Id est, aureorum triginta millibus, si Budæo adhibenda fides. *Magius.* Litem æstimare, teste Asconio Pediano, est pecuniam, de qua lis fuit, & propter quam reus condemnatus est, in sum-

quinquaginta talentis æstimata est: quantus in classem
sumptus factus erat. [1] Hanc pecuniam quod solvere non
poterat, [2] in vincula publica conjectus est, [3] ibique diem
8 obiit supremum. Hic etsi crimine Pario est accusatus, ta-
men [4] alia fuit causa damnationis. Namque Athenienses
propter [5] Pisistrati tyrannidem, [6] quæ paucis annis ante
fue-

summam redigere. Cimone: *Cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non posset.* Timotheo; *Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur centum talentis.* Vellej. Paterculus l. 11. c. 8. *C. Cato consularis M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est, cum lis quatuor millibus æstimaretur.* Cæsar lib. 5. Comment. capite 2. *Arbitros inter civitates dat, qui litem æstiment pœnamque constituant.* Ita creberrime loquitur Cicero. Val. Max. lib. v. cap. III. 2. *pœnam finire.* pro eodem. *Gebhard.* Sed talentum varium apud Veteres. Nam Atticum, affirmante Iul. Polluce, sexaginta fuit minarum. Aliud rursus Babylonium, aliud Syrium & Æginæum. Verba ejus l. IX. in universum sunt hæc: Τοῦτό γε μὴν ἴσον ἀκριβῶς, ὅτι καὶ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς. τὸ δὲ Βαβυλώνιον, ἑπτακισχιλίας. τὸ δὲ Αἰγιναῖον, μυρίας. τὸ δὲ Σύριον πεντακοσίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν Ἀττικῆς δραχμῆς λογισμόν. Sed intelligenda hæc de talento nummario. Dixerit aliquis: *Quot ergo minarum erat ponderale talentum?* Respondeo, totidem. Docet id Diodorus apud Suidam his verbis: τάλαντον ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστι ξ. ἡ δὲ μνᾶ, δραχμῶν ρ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκῶν ς. ὁ δὲ χαλκὸς λεπτῶν ν. Quod Græci τάλαντον dixerunt, ἀπὸ τοῦ τλῆναι τὸ βάρος, à sustinendo onus vel pondus, quum videlicet pecuniæ certa summa appenditur, hoc Hebræi appellant ככר *Cicar*, quasi ponderis speciem planam & extensam placentæ instar, ut explicat Arias Montanus. *Fungor.* Lege quæ de talentis ad Festi locum notavit maximus Scaliger.

1 *Hanc pecuniam quod solvere non poterat.*] Græce μὴ ἐκτεῖσαι τὸ τίμημα. Amplius vero calamo exarati libri: *Quod solvere in præsentia non poterat.* quod est, præsentibus nummis. *Schott.* Testantur historici Cimonem filium Miltiadis pecuniam pro patre numerasse. verum ne sic quidem illum invidia & carcere liberatum. plura hac de re in vita Cimonis. *Longol.*

2 *In vincula publica conjectus est.*] In Pausan. *huc ut venit ab ephoris in vincula publica conjectus est.* in Conone, & aliis. *Savaro.* Alludit eo Cicero pro Sextio: *Miltiadis calamitas non deterruit Themistoclem à republica defendenda.* Lege Pausan. in Att. & Val. Maximum, l. 5.

3 *Ibique diem obiit supremum.*] Occurrit hæc Phrasis sæpius apud nostrum. In Dione. Timoleone, bis. de Morte autem Miltiadis Herodot. & Valerius Maximus libro 5. cap. 3. infra in Cimone. *Savaro.* Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα σφακελίσαντός οἱ τοῦ μηροῦ, καὶ σαπέντος αὐτοῦ, τελευτᾷ· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων. *Herodot.*

4 *Alia causa damnationis.*] Peculatus juxta Iustin. lib. 2. ubi agit de Cimone. Seneca in controversiis. *Miltiades peculatus damnatus in carcere alligatus decessit.*

5 *Pisistrati tyrannidem.*] Duæ tyrannidis species à Cicerone memorantur: Πεισιστρατισμὸς & Φαλαρισμός. *Kench.* De hoc Pisistrato, ejusque elogiis vide Pausaniam in Atticis. Gellium Noct. Attic. 6. 17. Valer. Maxim. 8. 9. Herodot. lib. 1. Cicero ep. ad Attic. lib. 7. *Incertum est, Cæsar Phalarinne, an Pisistratum sit imitaturus.* & Aristot. l. 5. de rep. 5. *Lambin.*

6 *Quæ paucis ante annis fuerat.*] Tyranni-

fuerat, [1] omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades [2] multum in imperiis magistratibusque versatus, [3] non videbatur posse esse privatus: præsertim [4] cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. Non erat enim vi consequutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. [5] Omnes autem

rannidem Pisistratus constituit Olympiad. 1. anno 1. ut ex Tatiano, Clem. Alexandrino, & aliis constat. Quo tempore Archon Comias. Plutarchus: ἐπὶ Κωμίου ἤρξατο τυραννεῖν Πεισίστρατος. Regnabat Romæ Servius Tullus. Vide Ciceronem in Bruto. Aulus Gellius XVII. 31. *Servio autem Tullo regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit.* Meursius. Tempus tyrannidis fuit XXXIII. annorum, Heraclides in Rep. Πεισίστρατος, τριάκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. De Pisistratidis est Herodoti locus Musa quinta, qui accipiendus, ut XXXV. impleto, sextus inchoatus fuisse existimetur. Valde erravit Aristoteles in istis verbis Politicor. 5. 12. ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. Nam quod ille universum tempus statuit, illud tantum Pisistratidarum fuit, ut ex Herodoto clarum. *Keuchen.* Quem vide lib. 1. & Iustinum libro 2.

1 *Omnium suorum civium potentiam extimescebant.*] Hinc tam exosa memoria fuit, ut viros quosque præstantissimos, eum excellere potestate in Republica incepissent, solo hoc duntaxat nomine amoverent. Post Hippiam decretum factum in omneis Pisistratidas longe asperrimum; cujus mentio est in illo adversus Philippum, quod exstat apud Livium l. XXXI. Ac tam pertinaci odio eos deinde habuerunt, ut ne quidem accepta in Sicilia clade, in discrimen suum adducti, post annos nonaginta duos, cum exulibus quibuscunque reditum darent, instaurandæ reipublicæ hos recipere voluerint. *Marcellinus* in vita Thucyd. De exoso nomine sub ostracismo Cimonis & Themistoclis unus instar omnium Aristides in oratione de Quatuor viris: Δοκοῦσι γάρ μοι (οἱ Ἀθηναῖοι) τὰς συμφορὰς ἐνθυμούμενοι, τὰς ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν γενομένας ἑαυτοῖς, μηδένα βούλεσθαι μεῖζον ἐᾶν τῶν πολλῶν φρονεῖν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἰς δύναμιν εἶναι. δικαίως ἄρα ἐποίουν, ἐλαύνοντες Κίμωνα, καὶ Θεμιστοκλέα. Vide Thucydidem de Alcibiade, lib. 6. *Meursius.*

2 *Multum in imperiis.*] *Magnisque*, Cod. Gifanii. *Schott.*

3 *Non videbatur posse esse privatus.*] Tanta est imperii dulcedo, tamque penetrans ambitio, ut dedisci non possit. Liv. lib. II. cap. 2. *Nescire Tarquinios privatos vivere.* Aristotel. III. Polit. cap. 3. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινῆν, ὅτι μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι. Iustin. XXXVIII. c. 9. *Demetrius privatam, etsi opulentam vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditabatur.* Gebhard.

4 *Cum consuetudine ad imperii cupiditatem.*] Isaacus Casaubonus Animadversionibus Suetonianis, legit: *Cum imperii consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur.* Ut τὸ *imperii* bis repetatur. *Schot. Boecler.* Quod probare non possum. *Gebhard.*

5 *Omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni.*] Hæc videntur esse dicta propter C. Iul. Cæsarem, cujus potentiam immoderatam & injustam, sive Æmilius Probus, sive Cornelius Nepos, ut qui esset bonarum partium, non probabat. *Lambin.* Vox tamen *Tyranni* antiquitus bonæ significationis regem denota-

autem [1] & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate, [2] quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, [3] tum mira comitas, [4] ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates: nobile nomen: laus rei

notabat, unde & poëtæ omnes monente *Suida* ante bellum Trojanum reges & principes Tyrannos nominarunt. *Iupiter* deorum *Tyrannus* audit apud Ariſtophanem. Virgil. 7. Æneid. Ovid. XI. de Laomedonte. Martial. lib. 9. *Pellæum Tyrannum*, id eſt, regem, ut convenienter Raderus. *Kirchmaj.*

1 *Et habentur & dicuntur.*] Legunt Excerpta: *& dicuntur & habentur.* Cæterum *juſtus tyrannus* eſt Ariſtoteli τύραννος κατὰ νόμον, quales erant reges Orientis, qui non vi, ſed voluntate populorum, imperium obtinebant. *Keuchen.*

2 *Qua libertate uſa eſt.*] Ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει. *Schott.*

3 *Tum mira comitas.*] Sic conſtanter Mſſ. & vulgati omnes. Vetus Codex & Puteanus *Communitas* legebat. Sed ambigo, num receptum ſit nomen in ea ſignificatione apud Latinos auctores. *Communio* Sidonio noſtro epiſt. 3. l. 2. Vide notas ibidem & infra in Attico. *Savaro.* *Communitas* noſter & Giſanii codex. Sic Terent. Heaut. 4. 5. *Quemquam animo tam communi aut leni putas?* Suet. Claud. 21. *Nec ullo ſpectaculi genere communior aut remiſſior erat.* Et Græci κοινὸν ſic adhibent. Demoſthenes περὶ στεφ. κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος. Phocilidæ quoque uſitatum, ut & Iſocrati in Euag. & Xenophon ſemel 1. ἑλλην. Etymologiſta, κοινὸς ὁ εὔκολος γινόμενος πᾶσι.

4 *Ut nemo tam humilis.*] Qui ſe nimis in magna dignitate affabiles atque aditus faciles præbent altiora ſpirare ſolent. Tacit. 15. Ann. 46. de C. Piſone. *Ignotis quoque comi ſermone & congreſſu.* Detegit hoc ulcus Ariſt. IV. Polit. cap. XI. & Menelaus in Iphigeniâ Aulidenſi Agamemnonis artes. *Gebh.*

MILTIADIS res habentur apud Plutarchum vita Cimonis. Herod. præſertim l. 6. Pauſan. in Attic. Ælian. 12. 35. Platon. in Gorgia, Cic. paſſim, Val. Max. 5. 3. ext. 3. & 8. 14. ext. 1. Iuſtin 2. 9. & 15. Gell. 17. 21. & alios. *Boecl.* adde Suidam in verbo Μιλτιάδης. *Ernſt.* Effigiem ejus habes ex Herma Veteri inter imagines illuſtrium. F. Vrſinus num. 92.

MILITIADES.

Ejuſdem

rei militaris maxima. Hæc populus respiciens, maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

Ejusdem Hermes alius repertus Romæ olim in monte Cœlio his versibus Græcis & Latinis inscriptus.

QVI. PERSAS. BELLO. VICIT. MARATHONIS. IN ARVIS.
CIVIBVS. INGRATIS. ET. PATRIA. INTERIIT.
ΠΑΝΤΕϹ. ΜΙΛΤΙΑΔΗ. ΤΑΛΑΡΗΙΑ. ΕΡΓΑ. ΙϹΑϹΙΝ.
ΠΕΡϹΑΙ. ΚΑΙ. ΜΑΡΑΘΩΝ. ϹΗϹ. ΑΡΕΤΗϹ. ΤΕΜΕΝΟϹ.

Exhibent Gruterus inscript. p. cccc xxxviii. 6. & Ioh. Faber in Commentario ad imagines Vrsini pag. 58. Spectatur & in numismate pereleganti (nescio quam vetusto) quod penes me est effigies Miltiadis cum titulo ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ, in aversa parte imago libertatis sinistra manu pileum tenentis super puero lauream attollente, cum hac inscriptione ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

THEMISTOCLES.

II.

THEMISTOCLES [1] Neocli filius Atheniensis. [2] Hujus vitia ineuntis adolescentiæ, magnis sunt emendata vir- 1

1 *Neocli filius.*] Titulus hujus vitæ à Cornelio talis mihi videtur esse conceptus:

THEMISTOCLES NEOCLI FILIVS ATHENIENSIS.

Hujus vitia ineuntis adolescentia. Sic refingendum censeo titulum vitæ Alcibiadeæ:

ALCIBIADES CLINIÆ FILIVS ATHENIENSIS.

In hoc natura, &c. Idem tenendum in Timotheo, Chabria, Epaminonda, Eumene, Timoleonte, Annibale. *Gebhard.* Θεμιστοκλῆς, Ἀθηναῖος δημαγωγὸς, Νεοκλέους υἱός. *Suidas.* In veteribus libris manuscriptis ea nomina Græca quæ primæ sunt declinationis contractorum, Latine ab Æmilio Probo per secundam redduntur: ut, Περικλῆς, *Periclus*, Νεοκλῆς, *Neoclus*, & similia. *Proclus* in Vita Agesilai, cum Προκλῆς Græce scribatur. *P. Daniel. Savaro.* Verum ad Ciceronem Lambinus observat in Græcis hujusmodi obliquis *s* à fine sæpe extritum, ut proxime in Aristide *Themistocli æqualis* pro Themistoclis. *Schottus.* Solebant Latini non raro Græca aut barbara ad Latinorum rationem inflectere & commutare. Sic hoc in loco pro *Neoclem Neoclum* & inde *Neocli* noster fecit, quemadmodum & paullo post pro *Neocles* in quibusdam libris *Neoclus.* auctore Scotto, invenitur. Sic *Cotum* & in secundo casu *Coti* noster dixit in Iphicrate sub finem qui *Cotys* alias Græca terminatione dicebatur. Item *Nectanebum* Ægypti regem, qui *Nectanebis* Plutarcho & aliis dicitur. *Buchner.* Adde Vossium de Analogia 2. 9.

2 *Hujus vitia ineuntis adolescentia.*] Achilles Tatius VIII. ἐρωτικῶν prope finem in tali exemplo: κἀμὲ ἂν ὑπεισήει τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι κἀκεῖνος τὴν πρώτην ἡλικίαν σφόδρα δόξας ἀκόλαστος εἶναι, πάντας ὑπερέβαλεν Ἀθηναίους ὕστερον σοφίᾳ τε, καὶ ἀνδραγαθίᾳ. Atque hunc colorem in Cæliana, suo proposito accommodat Cic. c. 12. *Boecler.* Ipse quippe dicere solitus erat, *asperos & indomitos pullos in optimos equos evadere, si quis illis disciplinam rectamque institutionem* adhi-

ta virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. [1] Pater ejus Neoclus generosus fuit: [2] is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui quum minus esset probatus parentibus, [3] quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat; [4] à patre exheredatus est. [5] Quæ contumelia non fregit eum; sed erexit. Nam quum judicasset, sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedidit reipublicæ, diligentius amicis [6] famæque serviens. Mul-

adhibeat. Gebhard. Hinc Val. Maximus lib. VI. cap. 12. *Piget Themistoclis adolescentiam attingere, sive patrem aspiciam, abdicationis inurentem notam; sive matrem, suspendio finire vitam propter filii turpitudinem coactam; cum omnium postea Graji sanguinis virorum clarissimus exstiterit, mediumque Asiæ & Europæ vel spei, vel desperationis pignus fuerit. Hæc enim salutis eum suæ patronum habuit, illa vadem victoriæ adsumpsit.* Enumerat ejus vitia Plutar. & Ælian. l. II. c. 12. *Schott.*

1 *Pater ejus Neoclus generosus fuit.*] At Plutarchus contra: *πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι Φρεαῤῥίου τοῦ δήμου. Longol. Lambin.*

2 *Is uxorem Acarnanam civem duxit.*] Turbant in matre Themistoclis Mss. Qui *Halicarnassiam* abnegant Mss. Codices *Acarnanam* substituunt. Longolius primus *Carinam* reposuit. *Gebhard.* Nam Carina vel Cariaride matre Euterpe illum natum plerique prodidere. In quibus est Fanias, ut refert Plutarchus. *Lambin.* Quin idem Plutarchus tradit, Neanthem quendam memoriæ prodidisse, eam Halicarnassi natam esse. *Idem.* Sed certi nihil ob opinionum varietatem de nomine constitui potest. Maxima autem Historicorum pars meretriculam Threiciam, Abrotanum nomine, illum edidisse testatur. Athenæus l. XIII. Amphicrates de claris viris idem hoc adserit, adjecto epigrammate Iphicratis: quod ipsum & Plutarchus tacito auctoris nomine (videtur autem vitiatus ille locus) adduxit:

Ἀβρότονον Θρῇσσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τεκέσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησίν φασι Θεμιστοκλέα.

Longol.

3 *Quod & liberius vivebat.*] Imo nimis licenter & dissolute: ut volunt ii, qui Themistoclem *ἀκόλαστον* & *ἄσωτον* fuisse in adolescentia dicunt, ob eamque causam à patre abdicatum: in quibus sunt *Ælianus* II. Var. *Suidas.* Quos refellit Plutarchus in Themistocle. Idem tamen *περὶ τῆς θείας βραδέως τιμωρ.* eorum sententiam videtur probare. Quemadmodum in ἀποφθ. *βασ. Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὢν, ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξί. Lambin.* Vide sis Athenæum, & Val. Max. VI. XI. 13.

4 *A patre exheredatus est.*] *Ἀπεκηρύχθη*, dicunt Græci, id est, abdicatus est, non quidem à familia patris alienatus, sed propter effusionem ab hereditate summotus. *Lambin.* Valer. 8. C. de patria potestate. Inter justas abdicationis causas, liberius vivendi morem & rem familiarem disperdendi numerat Quintil. decl. 279. 290. *Sav.*

5 *Quæ contumelia.*] Contumelia non pro injuria. *l.* 1. *D. de injuriis.* sed pro contemptu dicitur, ut Seneca in libell. *de constantia sapientis.* & recte hæc exheredatio è persona Themistoclis appellari potest. Vid. *Tit. Instit. de inofficios. test.* Ernstius.

6 *Famæque serviens.*] Sic Cicero epist. ad Att. lib. VI. 10. *Persuasum est omnibus meis serviendum esse famæ meæ.* Et ep. 14. *Spero meos omnes servire laudi meæ.* Lamb.

1 *In*

Multum in judiciis privatis versabatur: sæpe [1] in concio-
nem populi prodibat: nulla res major [2] sine illo gerebatur:
[3] celeriterque quæ opus erant, reperiebat, facile eadem
oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis
promptus quam excogitandis erat: quod & de instantibus
[4] (ut ait Thucydides) verissime judicabat, & de futuris
callidissime conjiciebat. [5] Quo factum est ut brevi tempore
illustraretur. Primus autem gradus fuit capessendæ reipu- 2
blicæ, [6] bello Corcyræo: ad quod gerendum [7] prætor à
populo factus, non solum præsenti bello, sed etiam reli-
quo tempore, [8] ferociorem reddidit civitatem. Nam quum
pecunia publica [9] quæ ex metallis redibat, largitione ma-
gistra-

1 *In concionem populi prodibat.*] Εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Vel: εἰς τὸ βῆμα παρῄει, seu παρήρχετο. *Lamb.*

2 *Sine illo gerebatur.*] Editio Longoliana: *regebatur.*

3 *Celeriterque quæ opus erant, reperiebat.*] Addunt excerpta P. Danielis: *facile eadem oratione explicabat.* Quæ & Cl. Schottus ex Vltrajectino producit, cujus judicio assentior. Tale enim quicquam desideratur, cum & prudentiæ juxta & eloquentiæ laude viguerit Themistocles. *Gebhard.* Vide Lucianum in Encomio Demosthenis. Marcus Tullius in Bruto: *Constat tum prudentia tum eloquentia præstitisse Themistoclem.*

4 *Vt ait Thucydides.*] Lib. 1. οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, καὶ οὔτ' ἐπιμαθὼν τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. Quem locum etiam M. Tullius profert epist. 3. lib. x. ad Atticum. Laudat & prudentiam & industriam ejus in prospiciendis prævidendisque futuris Aristides Rhetor. Plutarchus quoque de illo hoc adserit: πόρρωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον. *Longol.*

5 *Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur,*] Herod. l. 8. Θεμιστοκλῆς ταῦτα μὲν λέγων διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶ σοφὸς, ἐφάνη ἐὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὔβουλος, πάντως ἕτοιμοι ἦσαν λέγοντι πείθεσθαι. i. *Hæc Themistocles cum diceret non ex animi sententia, fidem fecit Athenienfibus. Quoniam enim qui antea sapiens habitus esset, repertus est vere sapiens, & consultus, omnino parati erant ei dicenti parere.*

6 *Bello Corcyræo.*] Vel ex aliquo historico, qui hodie non exstat, sumpsit hæc Probus; vel, pro *Corcyræo*, *Æginetico* legendum. Sic enim Herodotus lib. VII. paucis post Oraculum Delphicum de muro ligneo: ἑτέρη δὲ Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, &c. Commemorat hoc bellum & Thucydides lib. I. *Lamb. Long.* Item Polyænus lib. I. Strat. Verum Plutarch. *Corcyræis* & Corinthiis datum arbitrum controversiarum refert extremo Themistocle. *Longol. Schott.*

7 *Prætor à populo factus.*] Neque in Corcyræo bello egit imperatorem seu prætorem, sed arbiter datus inter Corcyræos & Corinthios pro Corcyræis judicavit, & bellum composuit, ut à Plutarcho traditum est: γενόμενος γὰρ αὐτῶν (Corcyræos intellige) κριτὴς πρὸς Κορινθίους ἐχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα κρίνας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν. *Longol.*

8 *Ferociorem.*] Ad periclitandum aliosque lacessendos proterviorem sive animosiorem. Cicer. epist. *Victoria reddidit hominem ferociorem* in malam partem.

9 *Quæ ex metallis redibat.*] Argenti-

fodi-

gistratuum quotannis interiret: [1] ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit: deinde [2] maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam quum [3] Xerxes [4] & mari & terra

fodinis, ut Græci referunt, ne quælibet metalla intelligamus. Iste proventus Laureoticus erat, à Laureo Atticæ regiuncula, in qua fodinæ erant Atheniensium. Suidas, Thucyd. II. & VI. Pausan. in Att. Strab. 3. & IX. Vitruv. VII. Cæterum descripsit hoc ex Herodoto lib. VII. Plutarchus, à quo Probus est mutuatus. *Longol.* De proventu Laureotico legendus Polyænus l. I. in Themist. Comm. 5. Verbum *redire* significans περιοδεῦον rarioris usus. Cicero pro Roscio: *Hac bona in tabulas publicas nullas redierunt.* Gebhard. Videndus Meursius Fortunæ Atticæ cap. 7.

1 *Ille persuasit populo.*] Dio Prusæus Orat. 25. *De illo*, nempe Themistocle, *audivisti, quod Athenienses navali prælio certare coegerit, cum antea fuissent pedites.* Ernst.

2 *Maritimos prædones.*] Purioris ævi scriptores *Prædonem* tam in mari quam in terra lattocinantem vocant. Cicero in Verrem, *Fecisti item, uti prædones solent: qui quum communes sint hostes omnium, tamen aliquos sibi instituunt amices, quibus non modo parcant, verum etiam prædá quos augeant.* Conjungit idem Prædonem & Piratam; ibidem; *Hac civitati isti prædoni ac piratæ Siciliensi Phaselis fuit.* Et auctor ad Herennium; *Vrbes piratis prædonibusque patefacta.* Sed noster distinguit Epitheto *maritimi*, ut Valer. Max. VI. cap. IX. 15. de C. Iulio Cæsare. *Gebhard.*

3 *Xerxes.*] Darii filius. *Herod. Thucyd. Diod. Plut.* In Tarih إسفندیار Isphandiar. In sacris annalib. אחשורוש, ut ex nomine probat Scaliger. Videtur post Cyrum nomen gentilitium fuisse Xerxes & Artaxerxes, præter nomen quod habebant ante Imperium. Omnes Reges, post illum memoriosum, dictos Ἀρταξέρξας ait Diod. Siculus XV. Etiam Darius ab Alexandro victus, dicitur Artaxerxes Iachiadæ ad Daniel. 12. vers. 5. Ex אחשורוש autem, omissis gutturalibus, & ש quod fieri solet in ξ verso fit Xwerx. Et quia ו durior est in media voce, etiam hæc à Græcis omissa, factum est Xerx, & cum Græca terminatione Xerxes. *Art* est additamentum quoddam honorificum, ut *Sha* apud Persas posteriores. Significat magnum, interprete Hesychio. *Scaliger, Grotius.*

4 *Et mari & terra.*] Hinc Val. Maximus lib. III. cap. 2. vocat *gravem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed & Neptuno quoque compedes, & cœlo tenebras minitantem.* Schottus. Vnde illa epitheta nata sunt plena ambitionis atque arrogantiæ, φρενοβλαβὴς καὶ ἀπαίδευτος. Qualem Xerxem describit Herodotus, Musa VIII. & II. *Keuchenius.* Cæterum, ut de copiis, sic de anno dissentiunt Scriptores. Tradunt alii contigisse hanc in Europam trajectionem archonte Callia, cujus initium memoratur Olymp. LXXV. anno I. Auctor Anonymus: διέβαινε Ξέρξης εἰς Ἑλλάδα. Ξέρξης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐμβαλὼν, τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσε. τὰς δὲ Ἀθήνας κατέσκαψε, καὶ τὰς ναῦς ἐνέπρησεν, ἡ ἐπὶ Σαλαμῖνι ναυμαχία. Eusebius Chron. II. Ξέρξης εἰς Ἀθήνας ἐλθὼν, ἐνέπρησεν αὐτὰς, ἐπὶ Καλλιάδου Ἀθηναίων ἄρχοντος. Videndus Herodotus VIII. Meminit etiam Thomas Magister in vita Euripidis. Tradit Laërtius in Ana-

terra [1] bellum universæ inferret Europæ, [2] cum tantis eam copiis invasit, quantas neque ante neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis [3] mille & ducentarum [4] navium longarum fuit, quam [5] duo millia onerariarum sequebantur. Terrestres autem exercitus, [6] septingentorum mil-

in Anaxagora, *τὸ Ξέρξου διαβαίνειν εἰκοσιν ἐτῶν ἦν*, quippe qui natus Olymp. LXX. anno I. *Meursius*. Polybius ait l. III. fuisse annum XXVIII. à primis Romæ Consulibus. Diodorus in Consulatum Sp. Cassii II. & Procli Virginii conjicit, qui annus Vrbis CCLXVII. Dionysius citat Kæs. Fabium, & Sp. Furium Coss. Nempe Romæ conditæ CCLXXII. Adi *Casaub.* ad Polybium. *Scalig.* de Emend. Temporum lib. V.

1 *Bellum universæ inferret Europæ.*] Quod quinquennium instruxit. *Iust.* II. Variant tamen, & tres tantum annos in isthoc apparatu Xerxen consumpsisse, inquit Diodorus. Iulianus vero ὁ *παραβάτης*, orat. priori de laudibus Constantii, inquit; *τὸ Ξέρξην χρόνον ἐτῶν ἐκ ἐλάσσονα δέκα πρὸς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον παρασκευάζεσθαι*. Quod esse non potest, cum sexto anno, ex quo regnum adeptus est, bellum in Græcos moverit Xerxes. *Vossius.*

2 *Cum tantis eam copiis invasit.*] Addunt alii libri: *quantas neque antea neque postea habuit quisquam.* Curtius lib. IV. I. *Rursus rex Xerxes gentis ejusdem ad oppugnandos cum immanium barbarorum copiis venit.* Gebhard. De quibus non convenit inter Historicos. Vide Herod. VII. Ctesiam in Persic. Plin. XXXIII. 10. Diod. Siculum II. Isocratem Panath. Plutarchum Parall. Iustin. II. Quomodo autem exercitum Xerxes dinumeraverit, vide Herod. VII. 60. Plin. IV. II. *Bongars.* *Eam invasit.*] Vt Glossemata omisit scriptus codex Schotti, & probe constat sensus. retinendum tamen putat *Gebhardus.*

3 *Mille & ducentarum navium.*] In navium numero valde variant. Æschylo ut scienti, quemque illis temporibus proximum fuisse constat, creditur. Nam in Persis tragœdia, quæ etiamnum exstat, ita eas recenset:

Ξέρξῃ δὲ καὶ γὰρ οἶδα, χιλιὰς μὲν ἦν νεῶν
Τὸ πλῆθος, αἱ δ' ὑπέρκομποι τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν, ἑπτά τε· ὧδ' ἔχει λόγος.

Nam quod Iustinus lib. II. ex Trogo recenset, mendacio quam veritati similius est. Herodotus in septimo, innumerabiles prope copias illius recenset. Sed nemo cum Probo, præter Æschylum rectius consentit. *Longol.* Diodorus: *νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων*. Plutarchus Æschylum secutus classem mille navium, barbarorum fuisse scribit. Sic reliqui, aut in excessu aut in defectu peccarunt. Vnum Isocratem excipimus, qui Persarum *τριήρεις διακοσίας καὶ χιλίας* enumerat. *Keuchen.*

4 *Navium longarum.*] Militarium, quas Græci *μακρὰς* vocabant, & Livius quoque 25. 27. Cæsar B. G. 5. 25. ac Scaurus in libello de orthographia simpliciter opponunt *onerariis*. Videndus Schefferus lib. 2. de Militia Navali Veter. cap. 2. & lib. 4. c. I.

5 *Duo millia onerariarum.*] Quæ Græcis *φορτηγοὶ νῆες*, & *νῆες ὁλκάδες* appellabantur. *Camerar.*

6 *Septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum.*] In numero terrestrium copiarum mire variant auctores, Herod. lib. 7. capp. 184. 185. 186. Ctesias in Persicis c. 23. Diod. Sic. II. 5. Plin. 33. 10. Ælian. 13. 10. Iust. 2. 10. 18. Oros. 2. 10. Theodoret. Orat. 10. adv. Græcos. Isocrates ait, Hominum universorum fuisse quingentas myriades, id est, quinquagies centena millia militarium, & ad pugnam aptorum septingenta millia, seu septuaginta myriades. *Lambin.* Sic Plutarchus *περὶ παραλλ.* Alii innumerabilem fuisse tradunt exercitum, ob immensam multitudinem. *Keuchen.*

millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu quum fama in Græciam esset perlata, & [1] maxime Athenienses peti dicerentur, [2] propter pugnam Marathoniam: miserunt Delphos [3] consultum [4] quidnam facerent de rebus suis. [5] Deliberantibus [6] Pythia respondit, [7] ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum [8] quo valeret [9] quum intelligeret nemo, † Themistocles persua-

chen. Propon. Mela spatio potius mensum exercitum, quia numero non poterat, auctor est lib. II. c. 11. *Schottus.* Meminit D. Hieron. in Daniel. cap. 7. & his similia Eus. in Chronico Olymp. LXXV.

1 *Maxime Athenienses peti.*] Venusta translatio à gladiatoribus, qui in quam partem ferri mucronem dirigunt, eam *petere* Latinis dicantur. Cicero de Oratore: *Gladiatores & vitando caute & petendo vehementer omnia faciunt, utiliter ad pugnam, & ad adspectum jucunde.* Pro Murena: *Etenim sciebam Catilinam non latus aut ventrem, sed caput & collum solere petere.* Claud. de Bello Getico vs. 99.

Nec tanti nomen stirpemque abolere Getarum
Vt propius peterere, fuit.

Infra Annibale: *Sensit id non fortuito factum, sed se peti.* Liv. lib. XXXIII. *Annibalem unum se peti à Romanis non fallebat.* Tacit. Agricola c. 31. Iust. l. XIX. c. 5. *Neq; enim dubium erat imperium Persarum his apparatibus peti.* Cicero in Clodium: *Quotiescunque me petisti, per me tibi obstiti, nunc remp. universam petis.* Gebhard.

2 *Propter pugnam Marathoniam.*] Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο εἰς αὐτοὺς ᾤοντο παρασκευάζεσθαι, διὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι γενόμενον. Aliam causam istius belli adfert Callicles apud Platonem in Gorgia; qui nullo alio jure hoc illatum disputat, quam quo res imbecilliorum, sunt potentiorum. *Lambin.*

3 *Consultum.*] Modum consulendi Oracula, notat ad Aristophanis Plutum Scholiastes. Οἱ μαντευόμενοι, inquit, ἐπεγράφοντο ἀνακοινούμενοι πρὸς τὸν θεὸν τὰς πόλεις ἐποιοῦντο, γράφοντες ἐν πυκτίῳ τὸ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῖς κείμενον· στρέψαντες ἀθρόῳ τῷ μαντιπόλῳ ἐχειροτόνουν. Ὁ δὲ ἐντυχὼν σύμφορον τὴν ἀπόκρισιν τοῖς προτεινομένοις ἐποιεῖτο. Gebhard.

4 *Quidnam facerent de rebus suis.*] *Quidnam facerent rebus suis.* Schott. Lambin.

5 *Deliberantibus.*] Vide notas supra in Miltiad. *Principes Delphos deliberatum missi sunt.*

6 *Pythia respondit.*] Ξέρξου ἐπιόντος, ἔχρησεν ὁ θεός. Syrianus in Hermogenem. Sic τῷ θεῷ χρήσαντος, inquit Sopater, quod est, *Oraculo discere.* Keuchenius. Vid. sup. ad. 1. 1.

7 *Vt mœnibus ligneis se munirent.*] Oraculum integrum, sive responsum exstat apud Herodotum lib. VII. Cujus vis in hoc latet carmine:

Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τό σε τέκνα τ' ὀνήσει.

Iupiter è ligno muris Tritonida donat,
Qui soli invicti tibi sint, natisque saluti.

Refert & Polyænus lib. 1. Strat. *Lamb. Longol.* Præter eos Aristot. 1. Rhet. Cic. 3. de officiis & 10. ad Attic. epist. 7. Val. 6. 5. Frontin. 1. Strat. 3. Iustin. 2. *Savaro.*

8 *Quo valeret.*] Quo vergeret, quo propenderet, quorsum spectaret. Aristoph. Pluto.

Οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ χρησμὸς εἰς τοῦτο ῥέπει.

Cicer. de natura Deor. *Quod eo volebat.* Gebhard.

9 *Cum intelligeret nemo.*] Alii enim muris lapideis destructis ædificandos eorum loco ligneos interpretabantur. Quidam, veteres sepe ambiendos. A omnium optime Themistocles παρασκευά-

suasit, consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent: [1] eum enim à Deo significari murum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes, suaque [2] omnia, quæ moveri poterant, [3] partim Salaminem, [4] partim Trœzenem asportant: [5] arcem sacerdotibus pau-

σκευάζεσθαι ἂν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας, συμβάλλων, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος. Valebant namque Athenienses classe, qui, si periculi impendentis metu & tristi prædictione oraculi de excidio Vrbis territi, Xerxi sese dedidissent, tota haud dubie Græcia in Persarum protestatem fuisset redacta. Hinc non immerito eosdem vocat *Græciæ Servatores* Herodotus. *Keuchen.*

† *Themistocles persuasit consilium esse Apollinis.*] Maximus Tyrius Orat. III. Ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς χρᾷ φράττεσθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει. Θεμιστοκλῆς λέγει, ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχος αἱ τριήρεις εἶναι. Adducitque ut exemplum Aristoteles lib. I. Rhet. de futuris oraculis. Vide *Plutarchum* in Themistocle. *Polianum.* I. Strat. Hoc tempore Cyrsilus quidam Atheniensibus suadebat; ut in urbe manerent, Xerxemque reciperent. Sed ejus consilium tanquam turpe relinquentes, lapidibus eum (ut Cicero inquit l. III. Off.) obruerunt. Legitur apud Demosthen. ἐν τῷ περὶ στεφάνου λόγῳ. *Magius.*

1 *Eum enim à Deo significari murum ligneum.*] Vulgati: *Eum enim significari murum ligneum.* Frontinus eadem de re: *Melius itaque salutem navibus quam urbi commissuros: hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse.* Fundamentum præterea hujus suæ interpretationis habebat politicum. *Nam neque prælio pedestri, neque finium tutela, neque obsidioni credebat sufficere Athenienses*, idem Iulius lib. I. 3. *Gebhard.* Habes & oraculum hoc ejusque interpretationem apud Suidam in dicto αἰνεῖλεν.

2 *Omnia quæ moveri poterant.*] Græci exponunt δυνατὰ τῶν χρημάτων. Rectius τὰ ἔπιπλα, quibus opponuntur τὰ ἔγγεια. Et Pausanias dicit, ἔπιπλα esse κτήματα τὰ μὴ ἔγγεια, ἀλλὰ τὴν κατ' οἶκον κτῆσιν τὴν δυναμένην πλεῦσαι. Quæ Eustathius profert, ita ut & aliam suam opinionem addat: ἢ μὴν ἄλλως ἔπιπλα καθ' ἑτέρους, ἐκ τῆς ἐπιπολῆς τὰ οἱονεὶ τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν τῷ προφαίνεσθαι. Infra Dione: *Dionysius omnia quæ moveri poterant, Dionis in naves imposuit.* Ammian. Marcell. lib. 28. cap. 1. vocat *mobilem censum.* Iustin. 38. 3. *Homines vero & quæcunque auferri possent, Tigrani cederent.* Gebhard.

3 *Partim Salaminem.*] Codex Vltrajectinus: *Partim Salamina, partim Trœzena.* Vtrumque enim legitur *Salamine* & *Salamina.* Nam idem est. *Salamina* quippe & *Salamin* dicebatur. Illud magis Latinum est, siquidem ex quarto casu Græcorum, τὴν Σαλαμῖνα, factus est Latinis primus *hæc Salamina*, ut in aliis sexcentis. *Salmasius.*

4 *Partim Trœzenem.*] Pomponius Mela lib. II. *Trœzenii fide societatis Atticæ illustres.* Herodotus Vrania: οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ, ἐς Σαλαμῖνα. Cicero libro III. Officiorum: *Athenienses, cum Persarum impetum nullo modo possent sustinere, statuerunt, ut urbe relicta, conjugibus & liberis Trœzene deportatis, naves conscenderent, libertatemque Græciæ classe defenderent.* Vide *Frontinum* lib. I. cap. 3. & *Plutarchum.* Iustinus II. *Conjuges, liberosque cum pretiosissimis rebus abditis insulis demandasse*, dicit. *Mag. Lambin.* Senes in insulas deportasse, inquit Aristides In Oratione ὑπὲρ τῶν τεττάρων. Conjuges vero & liberos Trœzenem misisse, non in insulas. *Vossius.* *Partim Trœzenem asportant.*] Non est, cur ex Excerptorum fide rescribamus, *deportant.* Nam elegantius *asportare* dicebant veteres de rebus necessitatis tempore deportatis. *Omnia quæ moveri poterant, partim Salami-*

paucisque majoribus natu, [1] ac sacra procuranda tradunt: 3 reliquum oppidum relinquunt. Hujus consilium plerisque civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque [2] missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui [3] Thermopylas occuparent, longiusque barbaros pro-

nem, partim Træzenen asportant. In Veteri Onomastico: *Asportare*, ἐμφέρειν. Glossarium: *Asportavit*, ἐξεφορτίσατο. Apulejus lib. IV. Metam. *Asportare quantum quisque poterat. Asportant* autem, ut *asferrent* in iisdem Excerptis, vita Miltiadis. *Keuchen.*

5 *Arcem sacerdotibus, paucisque majoribus natu.*] Plutarchus, infirmos viribus, affectaque jam ætate multos relictos fuisse dicit. Iustinus horum non facit mentionem, sed Xerxem ait, Athenarum urbem vacuam hominibus, incendio vastasse; eumque qui in homines ferro sævitiam exercere non potuerat, eam igne in ædificia exercuisse. Pausanias in Atticis, literis mandavit, Athenis homines armis ineptos remansisse, ac eos etiam, qui melius quam Themistocles, fecisset, oraculum sibi interpretati esse videbantur, eamque ob rem, arcem ab illis lignis vallisque fuisse munitam. Herodotus Pausaniæ adstipulatur, qui & pauperes relictos fuisse dicit. *Mag. Majoribus natu.*] Senioribus. In Iphicrate: *Ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu, &c.* In Timoth. *non cessit natu majorum auctoritati.* i. e. Timothei & Iphicratis veterum Imperatorum, ut explicat Varro apud Nonium. & Val. Max. 2. 1. ext. 9. ibid. ext. seq. *Savaro.*

1 *Ac sacra procuranda.*] Intelligit plurimorum Deorum simulachra, & alia idola, quæ ibi asservabantur. Vide sis passim incomparabilis Meursii Cecropiam. *Keuchen.*

2 *Missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege.*] Qui vocabantur postmodum Græciæ Provisores. Erantque trecenti numero: Herodotus Polyhymnia: ὃς τότε (Leonidas) ἥιε ἐς Θερμοπύλας, ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστεῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Quo libro tradit, illos fuisse milites gravioris armaturæ; additque ex plerisque Græciæ civitatibus missos tales delectos. Ex Tegeætis & Mantineis mille quingentos ex utrisque: ex Orchomeno Arcadiæ urbe centum & viginti; ex reliqua Arcadia mille, à Corintho quadringentos; à Phliunte ducentos: Mycenæorum octoginta: à Bœotiis & Thespiensibus septingentos: Thebanorum quadringentos. Ad hos accesserunt evocati Locrenses Opuntii cum universis copiis, & Phocensium mille. Ex quibus intelligere licet, ex Lacedæmoniis trecentos duntaxat fuisse, qui ad Thermopylas cum Persis pugnarunt. Quod confirmat & Plutarchus περὶ παραλλ. Λεωνίδας ἅμα τριακοσίοις ἐπέμφθη εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ Λακεδαιμονίων. Sed Isocrates & Diodorus, mille tantum delectorum fuisse, tradunt. Ctesias non ponit numerum, sed illorum virtutem miris laudibus inclamat. Vide ipsum lib. XII. Περσικῶν. Ubi adjungit, duobus diebus Xerxem Græcis opposuisse exercitum. Hæc fere *Lambinus.* Quo animo ad pugnam iverit Leonidas, explicat Plutarch. in apophth. Lacon. *Cum Leonida.*] De Leonida multa, collegi in Senecæ Rhetoris Suasor. 2. adde Strabon. lib. IX. Geograph. *Schott.*

3 *Thermopylas.*] Δίοδον, ut si transitum dicas, vocat Herodotus. Et addit à plerisque Græcis *Thermopylas* dici, ab incolis *Pylas*: καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων, Θερμοπύλαι· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων, Πύλαι. Harpocratio scribit; *Thermopylas*, Pylas, id est, portas dici, quod angustus sit introitus iis, qui è Thessalia in Phocidem iter habent. *Lambin.* Vocantur etiam à Thermis, quia ca-

progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt,[1] eoque loco omnes interierunt. At classis communis Graeciae[2] trecentarum navium, in qua [3] ducentae erant Atheniensium, primum [4] apud Artemisium, inter Euboeam continentemque terram cum classiariis regis conflixit. [5] Angustias enim Themistocles quaerebat,[6] ne multitudine circumiretur.

calidae aquae in ipsis faucibus sunt. *Livius.* Qui addit, Thermopylas locum appellari nobilem Lacedaemoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna. Alii notationem à Pylade trahunt, quae frivola est, & Graecorum similis. πύλαι dictae, quas januas vocant vel portas: unde Thermopylae. Cicero V. ad Atticum: *Itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas.* Pylae Ciliciae & Pylae Susidae apud Plinium & Curtium. Tales erant Thermopylae mons, qui à Leucade incipiens, atque inde ad ortum flexus, in Aegaeum usque mare protendebatur. In Aegypto non absimilis fuit Pihachiroth, duo montes ad mare rubrum instar oris hiantis. *Keuchen.*

1 *Eoque loco omnes interierunt.*] CCC. Lacedaemonii, cum D. circiter sociis, qui Thespienses erant & Thebani. Ex quo Leonidae jocus, qui cum videret milites ad pugnam paratos, jussit eos prandere, tanquam apud inferos essent coenaturi. *Lamb.* Erecta caesis publica monumenta in agro Locrensium; ut qui pro libertate patriae interiissent. Suntque illa locus *polyandrion* apud Strabonem, quasi multorum coemiterium dicas. Inscripta tropaeis epigrammata, quae videas apud eundem libro nono. Caeterum diverso loco cecidisse, ex Geographis clarum est. Pomponius Mela lib. II. *Maliacus & Opuntius grandes sinus, & in his caesarum etiam Laconum tropaea.* Keuchen.

2 *Trecentarum navium.*] CCLXXI. *Herodot.* in principio Οὐρανίας· Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον, ἦν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, διηκοσίαι καὶ ἑβδομήκοντα καὶ μία. Praeter penteconteros, id est, navigia quinquagenum remorum. Illa erant novem, duo Chiorum, septem Locrorum Opuntiorum. Ergo cum illis universa classis fuit navium CCLXXX. Sed & de Plataeensibus non constat. Ut credibile sit illos etiam quasdam ad instaurandam classem contulisse. *Keuchen.*

3 *Ducentae erant Atheniensium.*] LX. Isocrat. CXXVII. Herodot. lib. 8. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτά. Sed verisimile est, alterum defectu, alterum excessu peccasse. *Idem.*

4 *Apud Artemisium.*] Quae secunda pugna inter Xerxem & Graecos; quarum una terrestris ad Thermopylas, duae maritimae ad Salamina & Artemisium. *Keuchen.* Plutarchus in vita Themistoclis ita Artemisium describit: ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν ἑστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος, ἀντιτείνει δ' αὐτῷ μάλιστα τῆς ὑπὸ Φιλοκτήτῃ χώρας γενομένης ὀλιζῶν. Addit & originem appellationis: ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν προσηώας. *Longol.* Ἄρτεμις nobis Dianam, quae Luna est, significat; ut testatur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 15. & lib. 6. cap. ultimo. Sic autem dicta, quasi ἀερότομις, hoc est aërem secans. Ἀρτεμίσιον autem festum & statuam Dianae sive Lunae significat. *Mag.*

5 *Angustias enim Themistocles quaerebat.*] Hortabatur Aristidem, ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι. Plut. in vita. Hoc semper observandum cum minores numero sumus. Sic Miltiades non modo suos servavit sed & hostes vicit. supra 1. 5. 3. Et vetus est illud apud Vegetium 3. 26. *Amplius saepe locus prodest quam virtus.* Buchn.

6 *Ne multitudine circumiretur.*] *Multitudine circumiri* est ab eadem circumveniri, circumquaq; cingi, Cic. Philip. XIII. *Qui se circumiri totius belli fluctibus, quam illum*

iretur. Hinc etsi [1] pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset, [2] ancipiti premerentur periculo. Quo factum est ut ab Artemisio discederent, [3] & exadversum Athenas [4] apud Salamina classem
4 suam constituerent. At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinus [5] accessit Astu: [6] idque nullis defendentibus, interfectis

illum aut regredi aut progredi maluit. Ex quibus patet sane eum locum habere Datame: *iis locis castra ponit, ut neque circumiri multitudine adversariorum posset.* Vbi Lambinus non necessario à præpositionem interponit. Latino autem cœlo utrumque probum atque usitatum est. Ibid. *Locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur.* Frontinus lib. II. cap. III. 17. *Qua ratione ne circumiretur ab hoste, & peditum numero & maxime equitatum superante consecutus est.* Gebhard.

1 *Pari prælio discesserant.*] Æquo Marte & æquis manibus. Tacit. I. Annal. cap. 63. *Inde hostibus terror, militi fiducia, & manibus æquis abscessum.* Salust. Catil. *quod si primo prælio Catilina superior aut æqua manu discessisset.* Curt. lib. 6. c. 2. *duarum nobilissimarum bello gentium exercitum pari Marte pugnabant.* Græci vocant ἐπιπαρακλίως ἀγωνίζεσθαι. *Gebhard.* Sic Herodotus libro VIII. ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγένοντο. & Diodorus. Sed Isocrates ait in Panegyrico, Athenienses adversariorum naves quæ in primo ordine erant, superasse. *Lambin.* Vnde Pindarus Artemisium, φαεννὰν κρηπῖδα ἐλευθερίας vocat, quasi ex ista pugna Græci animos ceperint, ut arbitrarentur, se in libertate patriæ defendenda Xerxe posse superiores esse. *Longol.*

2 *Ancipiti premerentur periculo.*] Hoste & à fronte & à tergo instante. Sic Curtius dixit VII. 46. *ancipiti periculo implicitus.* Græci vocant μάχην ἀμφισβήτητον. Curt. lib. III. cap. 26. Cæsar lib. VII. Comm. cap. 76. Curt. lib. 5. cap. 24. *Vndique ergo Macedonum armis fulgentibus ancipiti malo oppressi.* Varro; *Cæsar reversionem fecit, ne post occipitium in Hispania exercitus qui erant, relinqueret: quo se conjiceret Pompejus, ut ancipiti urgeretur bello.* Gebhard.

3 *Et ex adversum Athenas.*] Ita melioris notæ Codices. *Adversum* tamen reposuerunt, quibus suspecta fuit composita præpositio *exadversum*; cum antiquiores habeant, *& exadversum Athenas.* Vt in Thrasybulo: *quidem exadversus Thrasybulum*, pro *adversus* vel *adversum.* Vtitur Terentius etiam in Adelph. & Phormione. *Keuchen.* Et Cicero de Divinatione. Plura hac de re Vossius 4. de Analog. 23.

4 *Apud Salamina.*] Idque non sine consilio & magno labore Themistoclis, cum Græci in suas quisque sedes reverti vellent, multique adeo se domum recepissent. Vide Diodorum II. & Herodotum Vran. *Lambin.*

5 *Accessit Astu.*] Codex Ms. Longolii: *accessit Arcem.* Quod non probo. Vt Romani *Vrbem* κατ' ἐξοχὴν suam Romam: ita Græci inque iis præcipue Attici Athenas vocabant *Astu.* Alcibiade: *Postquam Astu venit.* Etiam *Vrbem* καθ' ἐξοχὴν. Phocione: *cum Demade de Vrbe tradenda Antipatro consenserat.* Vitiose exscriptores exhibuerunt *Arcem*; Longolii editio *astum*: Et ita Attius Oenomao:

—*Vt omnes qui arcem astumque incolunt.*

Stephanus de Alexandria: ἐλέγετο δὲ κατ' ἐξοχὴν Πόλις, καὶ πολῖται ἐξ αὐτῆς, ὡς Ἄστυ αἱ Ἀθῆναι καὶ Ἀστικοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ ἐπὶ Ῥώμης λέγεται Ὀρῦφ. *Gebhard.*

fectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, [1] incendio delevit. [2] Cujus fama perterriti [3] classiarii, quum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas quisque discederent, mœnibusque se defenderent: [4] Themistocles unus restitit, & [5] universos esse pares ajebat; [6] dispersos testaba-

Gebhard. Sic Cicer. de Legib. *ut vestri Attici priusquam Theseus eosdem migrare ex agris & in Astu quod appellatur omnes se conferre jussit.* Longol. Sic Medina Arabum & Iracensium. Et קרתא Phœnicibus urbs est: unde Carthago & Carthagena, civitas hortorum, quam Græci οἰνᾶσαι verterunt. Ab astu mediastinus dicitur, & ἀστικοὶ ἀγῶνες Græci instituti, ludi astyci, ἐλλωίζοντες, ut observat Iof. Scaliger. Qui etiam τὸ ἄστυ veras Athenas dixit. Vide Turneb. & alios. *Keuchen.*

6 *Idque nullis defendentibus.*] Vrbem nulli defenderunt, sed arcem, qui in ea relicti erant: Neque eam sine magno labore, multisque machinis ac telis Persæ ceperunt, sed via quadam ardua & præcipiti reperta, quam nemo idcirco custodiebat, quod ea neminem ascensurum quispiam suspicari poterat. Herod. in Vran. *Lamb.* Pausanias quoque in Atticis, barbaros ex tali prærupto loco arcem conscendisse testatur. *Mag.*

1 *Incendio delevit.*] Sic Herodotus: τὸ ἱερὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν. Sed aliter Gellius lib. 6. cap. 17. *Lamb. Mag.* Phrasis elegans. Iphicrate: *Non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent.* Curt. lib. III. cap. 38. *Dis dedita templa ruinis & ignis esse deleta.* Flor. II. 6. *Quæ quantaque utriusque castra facibus illatis una nocte delevit!* Cicero: *Tu cruore & flamma omnia delere vis.* Gebhard.

2 *Cujus fama perterriti.*] Sic solus P. Daniel. Alii *flamma*. Quid autem in eo sit absurditatis doceri velim. Salamis enim tam longe non distat Athenis, ut flamma incensæ urbis cerni non potuerit. Lectionem, quam dico, manifeste stabilit è Miltiade per Savaronem adductus locus: addo ego Claudiani, è lib. II. in Eutrop.

—— *longe spectari puppibus arces Accensas, lucere fretum.* Gebhard.

3 *Classiarii.*] Græci, qui hujus incendii nuntio ita perterriti erant, ut nonnulli etiam Duces, qui ad Salaminem erant, passis velis fugam ornarint. *Herod.*

4 *Themistocles unus restitit.*] Exstat oratio ejus, qua ad Eurybiadem usus est, apud Herodotum. Quem cum in sententiam suam adduxisset, adversus Corinthios, qui ad Salaminem pugnare nolebant, fuit alia astutia adhibenda; de qua mox Probus. Alii tamen nec Eurybiadem satis motum esse, narrant; quibus assentiri videtur Plutarchus apopht. Lacon. Ibi, μὴ πείθων δὲ Εὐρυβιάδην ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι, κεύθει πρὸς τὸν βάρβαρον ἔπεμψε. *Lamb.* Vide sequentia.

5 *Vniversos pares esse.*] Cæsar 6. Com. cap. 34. vide Frontinum lib. I. cap. 10. Locum in mente habuit Ciceronis ad Atticum: *Nos disjecta manu pares adversariis esse non possumus.* Id est, resistere & bellum summovere. Infra Alcibiade; *Neque terra neque mari hostes pares esse potuerunt.* Eumene; *Hoc Antigenus eum comperisset intelligeretque se parem non esse paratis adversariis.* Annib. *Delo erat pugnandum cum par non esset armis.* Cæsar lib. I. Comm. de Bell. Gall. cap. 40. Cicero pro Lege Manilia: *Hi nullo in loco pares jam prædonibus esse poterant.* Iustin. lib. VII. cap. 6. Par ergo est ἰσοπαλής. *Gebhard. Et universos esse pares ajebat.*] Recte feceris, si Excerptorum auctoritate immiseris vocem: *Et universos pares esse posse ajebat.* Sed in aliis: *& in universum*, salvo sensu & ordine. Glossæ veteres: *in universum*, ὅλως, ubi ὅλως rescribendum, non dubitabunt, qui Græce sciverint. *Keuchen.*

6 *Dispersos testabatur perituros.*] Sapien-

ſtabatur perituros. Idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, [1] qui tum ſummæ imperii præerat, fore affirmabat. [2] Quem quum minus quam vellet, moveret, noctu [3] de ſervis ſuis quem habuit fideliſſimum, [4] ad regem miſit, ut ei nunciaret ſuis verbis, adverſarios ejus in fuga eſſe. Qui ſi diſceſſiſſent, [5] majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum ſingulos conſectari cogeretur; quos ſi ſtatim aggrederetur, brevi univerſos oppreſſurum. Hoc eo valebat, [6] ut ingratiis ad depugnandum omnes cogeren-

pientiſſimum monitum. ſic Tac. de Britannis in vita Agricolæ 12. *Ita dum ſinguli pugnant, univerſi vincuntur.* Thucydides lib. 4. εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν. *Gebh.*

1 *Qui tum ſumma imperii praerat.*] Athenienſium & Themiſtoclis conceſſu; ut narrat Herodotus lib. VIII. in principio: τὸ δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι στρατευομένοισι. *Lambin Longol.* Et Plutarchus dicit, Græcos, maximeque Lacedæmonios Eurybiadi impetium demandaſſe. Iuſtinus *Eurybiadis* non meminit. *Magius.*

2 *Quem quum minus, &c.*] Cauſam addit Herod. in principio Octav. *Longol.* Plutatchus ait Eurybiadem timidum ignavumque fuiſſe in adeundis periculis & ideo intra Iſthmum cum copiis ſe recipere decreviſſe. *Magius.* Adde Ælianum 13. 10.

3 *De ſervis ſuis, quem habuit fideliſſimum.*] Qui erat Eunuchus, & τῶν παίδων παιδαγωγὸς, nomine Sycinnus. Polyæn. lib. 1. in Themiſtocl. Comm. 2. Νύκτωρ τὸν Σίκιννον πέμπει ὡς βασιλέα. *Gebhard.* Captivus, genere Perſa, & Themiſtocli imprimis charus. Lege Plutarchum & Frontinum II. Strat. 2. Herodotus hunc οἰκέτην vocat, *Vernam*, quod Laurentius Valla male *contubernalem* vertit. *Longol. Mag.* Ab hoc Sycinno vel Sicinno barbaro, qui liberorum Themiſtoclis pædagogus fuit, dicta eſt *ſicinnis* ſaltatio. Meruit aſtutia ſua inter claros Græciæ propugnatores illorum temporum nominari. Quo facit Clementis Alexandrini locus: Καὶ τῶν Θεμιστοκλέους παίδων ὁ παιδαγωγὸς Σίκιννος, οἰκέτης ῥάθυμος ὢν, ὀρχεῖσθαι φασὶν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν εὑρηκέναι. *Caſaub.*

4 *Ad regem miſit.*] Id eſt Xerxem. Vid. Herod. 8. Iuſt. 2. Frontin. 2. 2. Polyæn. lib. 1. *Savaro.*

5 *Majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, quum ſingulos conſectari cogeretur.*] Hæc pene eadem Front. lib. 2. cap. 2. Strateg. exemplo ult. *difficilioremque rem Xerxi futuram, ſi ſingulas civitates obſidione aggrederetur.* Eadem de cauſa lætatur Alexander Darium univerſas regni vires diſcrimini offerre. *Magno ſe aſtu liberatum ait, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere; veritum ſe longam belli moram, ſi Perſæ exercitum diviſiſſent.* apud Iuſtin. lib. 11. cap. 13. Addit præterea aliam circumſtantiam, quæ ad victoriam non minimum contulit momentum, omiſſam Nepoti: *Qua ratione*, inquit, *effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in ſtatione cuſtodia eſt: deinde, ut ſui mane integris viribus cum dictis barbaris vigilia marcentibus confligerent.* Gebhard.

6 *Vt ingratiis.*] Membranæ *ingratis.* quod perinde mihi eſt. Polyænus: οἱ δὲ ἕλληνες ἄκοντες ἐνίκησαν. frequens Plaut. Vide Frontinum lib. 1. Non abhorret ab hac voce Cic. in Verrem, *Dicent, quæ neceſſe erit ingratiis.* Idem.

1 *Alie-*

gerentur. Hac re audita, Barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie [1] alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus eſt ergo magis [2] conſilio Themiſtoclis quam armis Græciæ. Hic barbarus etſi male rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. [3] Interim tamen ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles verens, ne bellare perſeveraret, certiorem eum fecit, id agi, ut pons, [5] quem ille in Helleſponto fecerat, [6] diſſolveretur, ac reditu in Aſiam excluderetur. Idque ei perſuaſit. Itaque qua ſex menſibus iter fecerat, eâdem [7] minus diebus triginta in

1 *Alieniſſimo loco.*] Iniquiſſimo. Supra Miltiade. Cæſar lib. I. de Bello Gallico cap. 15. *Qui cupidius noviſſimum agmen inſecuti alieno loco cum equitatu Helvetiorum prælium committunt.* Gebhard.

2 *Conſilio Themiſtoclis.*] Στρατηγήματι. Frontinus: *ſolertia*, dicit. τῇ σοφίᾳ τοῦ στρατηγοῦ. *Polyæn.* Lacedæmoniorum obtrectatione & invidia. *Diod. Sicul.* lib. II. *Lamb. Gebhard.* Alii alia. Vetus Scriptor apud interpretem Ariſtophanis Victoriæ primas tribuit Deabus: Φησὶ (præceſſit Herodotus) γὰρ ἐν τῇ παρὰ Σαλαμῖνα ναυμαχίᾳ, πολὺ λειπομένου τοῦ Ἑλληνικοῦ πλήθους τῶν νεῶν τῶν Περσικῶν συμμαχῆσαι Ἀθηναίοις τὰς θεὰς, μέγιστον τῆς συμμαχίας ἐπιδειξαμένας καὶ ἐναργέστατον τεκμήριον. μελλόντων γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων εἰς χεῖρας ἥξειν, πρῶτον μὲν πλεῖστον ὅσον κονιορτὸν αἰρόμενον ἀπὸ Ἐλευσῖνος ἐπὶ τὴν συμβολὴν, παντὶ τῷ στρατῷ δῆλον γενέσθαι. Εἶτα τοῦτον εἰς οὐρανὸν ἀνιέντα καὶ νέφος γενόμενον, διὰ μέσου τοῦ στρατοπέδου χωροῦντα, τὸν Ἴακχον βοᾶν, &c. *Gebhard.*

3 *Interim tamen ab eodem gradu depulſus eſt.*] Edit. Vltraject. *iterum.* Placet vulgatum. Tranſlatio à gladiatoribus ducta. Vnde Ovidius:

Inque gradu ſtetimus. ———

quod explicat Faber lib. I. Agoniſt. c. II. vide proverb. *de gradu dejici.* Germani dicunt, Auß dem Vortheil getrieben werden. Eadem figura Seneca Hippolyt. verſ. 720. *Tutiſſimum eſt inferre, cum timeas gradum.* Valerius Max. lib. III. cap. VI. I. Cicero lib. XVI. Epiſt. XIV. *Lepta literarum exemplum tibi miſi, ex quo mihi videtur* στρατηλάτης *ille dejectus de gradu.* & revera eſt caſtrenſis formula; inde per tranſlationem idem lib. I. Offic. *Fortis vero animi & conſtantis eſt, non perturbari in rebus aſperis, nec tumultuantem de gradu dejici, ut dicitur.* Gebhard.

4 *Certiorem eum fecit.*] Per eundem ſervum. *Herodot.* Alii Arſacen Eunuchum miſſum eſſe tradunt. Polyænus: πέμπει δὲ πάλιν ὡς βασιλέα εὐνοῦχον ἄλλον Ἀρσάκην. *Lambin.* Diodorus etiam hunc à ſuperiore diverſum facere videtur. lib. II. cap. 17. & 19.

5 *Quem ille in Helleſponte fecerat.*] Plinius: *Primas anguſtias Helleſpontum vocant: hac Xerxes conſtrato navibus ponte duxit exercitum.* Vide Marcianum & Solinum XII.

6 *Diſſolveretur.*] Per Themiſtoclis ſocios. *Frontin.* 2. 6. Herod. Polyæn. Iuſtin. l. I. *Savaro.*

7 *Minus diebus triginta.*] Tanto majore celeritate uſus eſt in fuga capeſſenda, quam in bello inferendo. *Lambinus.* Βασιλεὺς ἔδεισε, καὶ φθάσας τὸ Ἑλληνικὸν, διέβη τὸ ζεῦγμα, καὶ φυγὼν ᾤχετο. Θεμιστοκλῆς δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐφύλαξε τὴν νίκην ἀκίνδυνον. De fuga Pompeji Cæſar

ta in Aſiam reverſus eſt: ſeque à Themiſtocle non ſuperatum, ſed converſatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit Aſia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio poſſit comparari tropæo. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium, ma-
6 xima [1] poſt hominum memoriam claſſis eſt devicta. Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, [2] neque minor in pace. Quum enim [3] Phalereo portu neque magno neque bono Athenienſes uterentur, hujus conſilio [4] triplex Piræci portus conſtitutus

ſar lib. III. Civil. Vtrumque tangit Florus IV. 8. Simile quid de Hannibale tradit noſter in vita. *Keuchen.*

1 *Poſt hominum memoriam.*] Sic loquitur & Ariſtide. Nec non Cicero in Verrem: *Quod nemo unquam poſt hominum memoriam fecit.* Gebhard.

2 *Neque minor in pace.*] Duo Reip. tempora ſunt, pacis alterum, alterum belli, in utrumque ſapere & valere oportet, qui ei recte præeſſe velit, raro tamen in unum hominem cadunt utraque. Plin. Pan. cap. 4. *Enituit aliquis in bello, ſed obſolevit in pace: alium toga, ſed non & arma honeſtarunt.* & notum illud Claudiani,

—— bellis inſignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis.

Quo abſolutior fuit Themiſtocles qui in utroque tempore talem ſe geſſit ut magnam laudem afferret. militaris virtus cumprimis in Bello Perſico & pugna ad Salamina eluxit, pacis opera duo cumprimis recenſet Nepos. primum eſt *extructio Piraei portus.* alterum *murorum ædificatio.* Buchn.

3 *Phalereo portu.*] *Phalarico*, Vetus Codex. ſed φαληρικὸν vocat Diod. XI. Quomodo & Vltrajectinus præfert. *Schott.* Φάληρον λιμὴν τῆς Ἀττικῆς. *Suidas.* Diodorus autem contrario ordine ac Probus, portum à Themiſtocle prius ſtructum, quam Vrbis muros tradit. *Lambin.* De quo legendus Pauſanias in Atticis: Θεμιστοκλῆς δὲ ἦρξε, τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος, ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετο οἱ προκεῖσθαι καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τῷ Φαληροῖ, τοῦτο ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. Plura Thucyd. l. I. Nam de murorum ædificatione ad verbum prope ex Thucydidis hiſtoria ſunt converſa. *Longol.* *Phalereo portu.*] Sic omnino legendum; non ut in vulgatis, *Phaleræo*, cum diphthongo. Nam Græcis Φάληρον vocatur. Eſt tamen, cur magis *Phalarico* probem, ut eſt in Excerptis melioribus. Nam *Phalaricus* pro *Phalereus*; ut *Chalcidicus* pro *Chalciœcus* in iiſdem membranis; & *Pellaius* pro *Pellæus* apud Plautum. Et Φαληρικὸν vocat Diodorus lib. XI. Bibl. ubi tamen non *Phalaricum* ſed *Phalericum* vertunt interpretes. *Keuchen.*

4 *Triplex Piraei portus conſtitutus eſt.*] A Themiſtocle: Quod naturam admonentem prompta arte ſecutus, eos emunivit. *Boecler.* Pulchre deſcribunt hunc portum Strabo lib. IX. Vitruvius VI. Pauſanias in Atticis. Sed omnium optime Thucydides, cujus heic paſſim hiſtoriam ad verbum vertit Cornelius. Is libro I. νομίζων τό τε χωρίον καλὸν εἶναι, λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενημένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν. Idem Piræci murum maximis lapidibus conſtructum fuiſſe adfirmat, tantaque latitudine, ut currus, quibus ſaxa vehebantur, ſuper eum ſi occurriſſent, libere traherentur. *Lambin. Mag.* Diſtabat XL. ſtadiis Athenis, ut ex Laërtio patet in Antiſthene. *Ortel.* Hinc priuſquam urbi muris conjunctus eſſet, longius ab urbe diſparatus, quaſi alterum oppidum videbatur. *Salmaſ.*

tutus est: isque mœnibus circumdatus, [1] ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret. Idemque [2] muros Atheniensium restituit præcipuo suo periculo. Namque [3] Lacedæmonii causam idoneam nacti, propter excursiones barbarorum, qua negarent oportere [4] extra Peloponnesum ullam urbem haberi, [5] ne essent loca munita, quæ hostes possiderent: [6] Athenienses ædificantes prohibere sunt conati.

Salmas. *Triplex Piraei portus.*] Piræei portus prius extra urbem locus fuit, urbs non fuit: sed additus urbi, locus in urbe fuit, ac cum Munychia, (ut ex II. Thucyd. constat) tertia pars urbis veteris, quæ Ἄστυ dicebatur. Ineptum igitur est, quod male ex his verbis Schioppius infert, urbem Piræei utiliorem fuisse urbe Athenarum, *ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret.* Nam hoc solum ait Nepos, *portum Piraeum utilitate superare ipsam Athenarum urbem.* Et sic omnia sunt clara. *Keuchen.*

1 *Vt urbem dignitate æquipararet.*] Exæquaret: Alcibiade, *Vt nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare.* Pacuvius;

Nam si qui, quæ eventura sunt,
Prævideant, æquiparent Iovi.

ut lego cum Vossio. Suetonius Augusto cap. 94. *Ex lauro continuo enata soboles, adeo ut paucis diebus, ut non æquipararet modo matricem; verum etiam obtegeret.* Nerone cap. 53. *Gebhard.*

2 *Muros Atheniensium restituit præcipuo, &c.*] Qui tres erant Athenis secundum Thucydidem & Pausaniam: τεῖχος βόρειον, τεῖχος νότιον, τεῖχος φαληρικόν. *Lambin.* Archon tunc erat Timosthenes: Cujus imperium cadit in annum Romæ CCLXXV. ubi consules K. Fabins III. & T. Virginius. *Chronol.* De facto legendi Demosthenes ad Leptin. Plutarchus in Themist. Polyæn. I. Strat. Diodorus II. post narrationem de portu Piræo, Frontin. lib. I. cap. I. Plato in Gorgia: *Scitis utique hæc navalia, & mœnia Athenarum, portusque dispositionem, partim Themistoclis, partim Periclis, non opificum consilio esse constructa.* De Conone auctor Athenæus lib. I. cap. I. Sed hic non fuit primus, qui Piræei muros construi curavit, sed solum, cum à Lysandro essent diruti, refici mandavit; ut infra in Conone docuit Probus. A Lacedæmoniis enim primo, postea vero à Sylla Romanorum Imperatore hic muri sunt diruti, ut testantur Iustinus libro V. Orosius II. cap. 15. Archelao Regis Mithridatis profecto propugnante, oppugnationem descripsit Quadrigarius Annali undevigesimo, ut apud Gellium lib. XV. cap. I. legere est: Iungebatur portus Piræeus urbi muris duobus quasi cruribus, ut Strabo, Iustinus, & Orosius tradiderunt. Livius lib. I. Decad. IV. *Brachia* vocavit. Eaque fuit portus amplitudo ac dignitas; ut Aristophanes (quod Plutarchus refert) *Themistoclem*, dixerit, *non Piræum Vrbi, sed Vrbem Piræo addidisse, & ad mare terram aptasse.* Hodie nautæ, *portum Leonem* vocant. *Mag.*

3 *Laced. caus. id. nacti.*] De hoc prætextu nihil memini alibi legere. alii omnes invidiam Lacedæmoniorum obtendunt. Polyænus lib. I. Ἀθηναῖοι τὰ τείχη τοῦ ἄστεος ἤγειραν. Λάκωνες ἐφθόνουν. Iustin. lib. II. cap. 15. *Gebhard.*

4 *Extra Peloponnesum.*] Pro *Peloponesum.* Quæ scriptura sæpe in libris occurrit. Erat hæc totius Græciæ arx & propugnaculum, in qua omnia magis quam alibi illustria ac potentia.

5 *Ne essent loca munita, quæ hostes possiderent.*] Iustinus: *Ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli exstruant:* Gebhard.

6 *Athenienses ædificantes prohibere.*] Vt mox sequitur, per legatos. Diodo-

nati. [1] Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consequuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu sibi cum his certamen fore, quare eos quam infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt [2] muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. [3] His præsentibus desierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profectus est: reliqui legati, ut tum exirent, quum satis altitudo muri exstructa videretur, [4] præcepit: atque [5] ut interim [6] omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, [7] sive sacer esset, sive [8] privatus, sive publicus:

rus lib. xi. Οἱ πρέσβεις προσιόντες τοῖς οἰκοδομοῦσι προσέταττον ἀφίστασθαι τῶν ἔργων τὴν ταχίστην. Hanc narrationem quoque habet Auctor Scholiorum in Aristophanis equites. *Gebhard.* Vide Thucyd. lib. 1. Iustin. 1. & Frontin. 1. *Mag.*

1 *Hoc longe alio spectabat.*] Schotti liber, *Hoc longe animo spectabant.* refingi posset, *aliud longe animo spectabant.* etsi verbis, inquit, aliud ferebant, animo tamen ad rem longe aliam collimabant. *Gebhard.*

2 *Muros instrui.*] Sic omnes editi præferunt. & ita loquitur Curtius lib. 5. c. 5. *murus instructus laterculo coctili.* Idem.

3 *His præsentibus desierunt.*] Consilio Themistoclis. Nam nisi intermisissent munitionem, à Lacedæmoniis ope reliquorum Peloponnesiorum poterant impediri vi armata. Diod. lib. x, συνεβούλευεν ἔχειν ἡσυχίαν· ἐὰν γὰρ βιάζωνται ῥᾳδίως τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν Πελοποννησίων στρατεύσαντας κωλύσειν αὐτοὺς τειχίζειν τὴν πόλιν. *Gebhard.* Vide Thucydidem lib. 1. Apud Plutarchum in Themistocle, neque de Legatis retentis, neque de opere intermisso ullum verbum. *Lambin.*

4 *Præcepit.*] Diodorus παρήγγειλεν. Cæs. de B. C. 62. *Quid à quoque fieri velit, præcepit.* Curtius l. ix. c. 11. *Gebh.*

5 *Vt interim omnes servi atque liberi opus facerent.*] Sic Thucydides. Diodorus extulit, πανδημεὶ τειχίζειν τὴν πόλιν. *Idem.*

6 *Omnes servi atque liberi opus facerent.*] *Opus* de ædificatione. *Vt* apud Poëtam: *pendent opera interrupta minæque Murorum ingentes.* Vide Gifan. ad Lucret. Et hinc opera dicuntur *locari*, *conduci*, ICtis. Vsurpant sic vocem ἀποτελέσματος Plut. & Polyb. Aristoteles ἔργον vocat initio Nicomacheorum. *Keuchen.*

7 *Sive sacer esset, sive privatus.*] Scholiastes in Aristophanis Equites: μὴ φείδεσθαι μήτε ἰδίου, μήτε δημοσίου τινὸς οἰκοδομήματος. In eo discrepans, quod tantum profanos qua privatos, qua publicos, non vero sacros locos complecti jussi fuerint Athenienses muris suis. Nepos autem affirmet non parcitum fuisse sacris quoque, quum tamen præceptum fuerit vetus: μὴ κινεῖν, μήτε βωμοὺς, μήτε τάφους, μήτε ἱερὰ non esse movenda seu violanda. Vide Zenobium lib. 1. capite 54. *Gebhard.*

8 *Privatus.*] Sic MSS. recte. in vulgatis *Profanus.* quod glossema non agnoscunt MSS. de hoc Strateg. Themistoclis Thucyd. l. 1. Diodor. 11. Frontin. 1. c. 1. Iustin. 2. Pausan. 1. *Savaro.*

1 *Conge.*

cus: sed undique, quod idoneum ad muniendum putarent,
[1] congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sa-
cellis [2] sepulcrisque constarent. Themistocles autem, ut 7
Lacedæmonem venit, [3] adire ad magistratus noluit: &
dedit operam, ut [4] quam longissime tempus duceretur, [5] cau-
sam interponens, se collegas exspectare. Quum Lacedæ-
monii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re
[6] conari fallere: interim reliqui legati sunt consequuti. à
quibus quum audisset [7] non multum superesse munitionis,
ad

1 *Congererent.*] Ἐγκατελέγησαν. *Diod.* Vulgati *cogerent*. Quod improbo. *Keuchen.* Quod vidit primus Gifan. ad Lucretium. Apium rei verbum, Virgil.

Aëria quem congessere Columba,

ad struendum nidum. Hinc *congeries* est strues & saxorum congestus. Curt. lib. VIII. cap. 13. *Cadi tamen arbores & saxa congeri jussit.* Flaccus lib. 4. Argonaut. vers. 97.

Fert sonitus immota phalanx irasque te-
tentat
Congeries dum prima fluat. Gebh.

2 *Sepulcrisque constarent.*] Πολλαὶ τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων. *Thucyd.*

3 *Adire ad magistratus noluit.*] Καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν οὐ προσῄει πρὸς τὰς ἀρχάς. *Idem.* Rectius ita legitur, quam vulgo omisso *ad*. Paullo post: *Ad magistratum Senatumque Lacedæmoniorum adiit.* & in Hannib. *Tempore dato adiit ad regem.* & ita frequentius Cicer. ut & Hadrianus Cardin. observat. *Schott.*

4 *Quam longissime tempus duceretur.*] Iustinus II. 15. *Deinde die proferendo, spatium consummando operi quærebat.* Vltrajectina editio *duceret*. Membranæ Schotto excussæ, vocibus traductis: *Vt quam longissime tempus interponens diceret caussam, se collegas expectare.* Quod ille non aspernari videtur. Perperam: Nam cui utraque locutio *tempus ducere*, dein *interponere caussam*, insolens acciderat, ambas flagitiose transpositis verbis suo captu interpolavit. Cæs. lib. I. de Bello Gall. *Diem ex die ducere Ædui, conferri, comportari, adesse, dicere. Vbi se diutius duci intellexit* ἐν τούτῳ τριβήν τινα χρόνου ἐμποιῶν. *Gebhard.*

5 *Causam interponens, se collegas exspectare.*] Ἀλλὰ διῆγε, καὶ προυφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων, διὰ τί οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινὸν, ἔφη τοὺς συμπρέσβεις ἀναμένειν. *Thucyd.* Erant autem collegæ ejus Abronychus Lysiclis filius, & Aristides Lysimachi. *Lambin.* Auctor sæpius laudatus in hac narratione elegantem habet rationem politicam: Τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν παρουσίαν ὑπερετίθετο τῶν πρεσβέων. μὴ γὰρ ἀσφαλὲς ὑπάρχειν αὐτῷ κοινὰς ἐντολὰς λαβόντι μόνον ἀποπληρῶσαι τὴν πρεσβείαν. καὶ ἔφαλλεν ὅτι μήπω παρεγένοντο. Iustin. *Nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit.* Gebhard.

6 *Conari fallere.*] Quin prorsus fallebat, quod alii scriptores Thucyd. lib. I. Plutarch. in Themist. Cic. I. offic. Ælian. var. Hist. 3. 47. satis confirmant. Quid? quod & ipse Themist. in suis ad Habronychum literis *Strategema* vocat. *Leccenius.*

7 *Non multum superesse munitionis.*] Ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος. *Thucyd.* Ἤδη δὲ τοῦ τείχους ἱκανῶς προκεχωρηκότος. *Auct. Græcus.* Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸ τεῖχος ἔφθασαν. ἐφ' ἱκανὸν κατεσκευακότες. *Dioder. Gebhard.* *Superare*, diserte calamo exaratum vidimus. *Schottus.* Cicero quoque ita loquitur Paradoxis 4. *Vter igitur est ditior, cui deest, an cui superat?* De oratore: *In divisione generum & deesse aliquam partem & superare mendosum est.* Et alibi. *Gebhard.*

[1] ad ephoros Lacedæmoniorum accessit, [2] penes quos summum imperium erat: atque [3] apud eos contendit, falsa his esse delata: quare æquum esse, illos, viros bonos nobilesque mittere, [4] quibus fides haberetur, qui rem explorarent. [5] Interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, [6] tresque legati functi summis honoribus, Athenas missi sunt. [7] Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci: [8] eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos demitterent,

1 *Ad Ephoros Lacedæmoniorum.*] De quorum regimine & potestate ad Pausaniam dicemus. Instituti sunt Spartæ cxxx. annis post latas Lycurgi rhetras. *Plut.* Alii ab ipso Lycurgo: Πρὶν τε τούτοισι, τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκοῦργος. *Herodot.* Vide his Vb. Emmium in illustrata Græcia, tomo 3. de rep. Laconum.

2 *Penes quos summum imperium erat.*] Vt regem etiam in vincula publica conjicere, legibus eorum licitum esset. *Infra* in Pausan.

3 *Apud eos contendit, falsa his esse delata.*] Παρελθὼν ἔπειθεν αὐτοὺς μὴ ταχέως πιστεύειν τοῖς βουλομένοις εἰς ἔχθραν καταστῆσαι τὴν πόλιν. idem Frontin. lib. 1. cap. 10. *Contendit falsum ad eos rumorem perlatum.* Diodorus Παρεκάλεσε τοὺς ἄρχοντας μὴ πιστεύειν κεναῖς φήμαις. *Gebhard.*

4 *Quibus fides haberetur.*] Auctor apud Aristophanis Explanatorem: ἀλλ' ἐπιλεξάμενος αὐτοῦ ἄνδρας τοὺς εὐνοίᾳ καὶ πίστει διαφέροντας, πόπτας ἐκπέμψαι. Polyænus vocat κατασκόπους. Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, inquit, τοὺς ἀρίστους ἐκπέμψατε κατασκόπους. Frontinus: *Et rogavit, ut mitterent aliquos, quibus crederent de munitione Athenarum.* Gebhard. *Fides haberetur.*] Nihil mutamus. Libri quidam, *adhiberetur*: Non etiam male, sed improbatum Schoppio in Paradox. *Keuchen.*

5 *Interea se obsidem retinerent.*] Discedunt longius Membranæ: *Interea sibi detrahere reticerent*, pro desinerent male de illo loqui remque sermonibus traducere ac factum damnare. *Schott.* Sed nunquam mihi persuadent ita coacte & implicite loqui Cornelium nostrum: dein vertitur historia in aliam circumstantiam, quæ nunquam intervenit. Græcus Scriptor crebrius modo laudatus: μέχρι δὲ τῆς ἐκείνων παρουσίας ὅμηρον αὐτὸν κατεπαγγέλλετο. Diodor. lib. xi. Καὶ τούτων ἐγγυητὴν ἑαυτὸν παρεδίδου. *Gebhard.*

6 *Tresque legati functi summis honoribus.*] Numerus non exprimitur alibi. Diodorus: εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἀπέστειλαν τοὺς ἐπιφορτισθέντας κατασκεψαμένους, καὶ περὶ ὧν ἦν χρεία πολυπραγμονῆσαι. Auctor Græcus ἄδηλος: Πεισθέντων οὖν Λακεδαιμονίων, καὶ τοὺς μάλιστα διαφέροντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν πολιτῶν. *Idem.*

7 *Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci.*] Variat heic Diodorus, qui vult cum Themistocle & cæteros legatos ipsum consecutos Lacedæmone à Spartanis retentos. Sic enim libro xi. Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίων, inquit, πρέσβεις ἐλθόντας εἰς Ἀθήνας καὶ μετὰ στάσεων καὶ ἀπειλῶν ἐπιτιμῶντας παρέδωκεν εἰς φυλακὴν φήσαντες τότε ἀφήσειν, ὅταν κἀκεῖνοι τοὺς περὶ Θεμιστοκλέα πρέσβεις ἀπολύσωσι. Sic Græcus magister. A partibus vero Nepotis stat Frontinus: *Suis deinde clam scripsit, ut eos, qui venissent, retinerent; donec refectis operibus confiterentur Lacedæmoniis munitas esse Athenas, nec aliter Principes eorum redire posse, quam si ipse remissus foret: Quod facile præstiterunt Lacedæmonii, ne unius interitum multorum morte pensaret.* Idem.

8 *Eisque prædixit.*] Frontinus modo laudatus; *suis clam scripsit.* Iustin. l. 11. cap. 15. *Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Atheniensium.* Idem.

1 *Pro-*

rent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, & ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit, apud eos liberrime [1] professus est, Athenienses suo consilio, [2] quod communi jure gentium facere possent, [3] deos publicos, suosque [4] patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse: neque eo, quod inutile esset Græciæ, fecisse. Nam illorum urbem, ut [5] propugnaculum, oppositam esse barbaris, apud quam jam bis classis regia [6] fecisset naufragium. Lacedæmonios autem [7] male & injuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset. Quare, [8] si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, [9] aliter illos nunquam in patriam recepturi. [10] Hic tamen non effugit civium suo- 8
rum

1 *Professus est.*] Codices antiqui: *prosecutus est*. Vnde ergo suspicor legendum, *prolocutus est*, suffragantibus MSS. *Longol.* Quod confirmat Græca fides Thucydidis: Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπελθὼν, τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐνταῦθα δὴ φανερῶς εἶπεν ὅτι ἡ μὲν πόλις σφῶν τετείχισται ἤδη.

2 *Quod communi jure gentium facere possent.*] Mœnibus oppida cingere, & se suaque tuendo vim repellere, naturæ etiam jure semper licuit, unde gentium jus manavit. Vim ad hæc vi repellere, jus fasque esse natura docet, ut in Miloniana Cicero pronunciat, & JCtus Tit. De jure naturæ, gentium & civili. *Schott.*

3 *Deos publicos.*] Ὁμοβωμίους. Vide ad hunc locum Boeclerum.

4 *Patrios ac penates.*] Hyginus θεοὺς πατρῴους appellari dicit. Hinc Virgilius *patrios penates* vocat, & *Deos patrios*. Vbi Servius: *Qui singulis civitatibus præsunt, ut Minerva Athenis, Iuno Carthagini.* De quibus lege Martian. Capellam libro 1. Macrob. 3. Saturn. 4. Varronem, alios. *Keuchen.*

5 *Propugnaculum.*] Ἔρεισμα καὶ φυλακτήριον τῆς Ἑλλάδος Pindaro & Aristidi ob id dictum. *Boecler.* Προπολεμιστήριον. Ita vocat Diodorus lib. XIV. Rhegium. *Gebh.* Ὡς πρόβολον καὶ φρούριον, vel ἐπιτειχισμόν. Cicero pro Font. *Narbo Martius propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum & objectum.* Lambin.

6 *Fecisset naufragium.*] Fuisset depressa aut disjecta. Ita Græci quoque loquuntur. Plutarchus: Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων μεγάλα ποιοῦσι ναυάγια. *Gebhard.*

7 *Male & injuste facere.*] Ἀδικεῖν. *Lambin.* Sallustius Iugurtha: *P. R. neque recte neque pro bono facturum, si à jure gentium se prohibuerit.* Gebhard.

8 *Si suos legatos recipere vellent.*] De re simili Cæsar lib. 3. Com. cap. 8. *Communem Legationem, P. Crassum mittunt, si velit vos recipere, obsides sibi remittat.*

9 *Aliter illos nunquam in patriam recepturi.*] Quod vulgo additur *essent*, glossema est. *Gronovius.*

10 *Hic tamen non effugit civium suorum invidiam.*] Hæc communis est bene de republica meritorum sors, ut ingratam plebem, belluam multorum capitum fere experiantur omnes. Qua de re Val. Maximus lib. 5. cap. 3. *Schott.* Quare Athenienses egregios cives & bene meritos sæpius ob virtutem, ne quis amplius emineret, testula ablegarunt. Si-

 qui-

rum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, [1] testularum suffragiis è civitate ejectus, [2] Argos habitatum concessit. Hic quum, propter multas ejus virtutes, magna cum dignitate viveret, [3] Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, [4] quod societatem cum rege Persarum ad Græciam

quidem præter Theseum, quem in Scyrum exegerunt, Solon lator legum, Aristides quo nemo justior & Themistocles, aliique ob illorum magnitudinem in exilium acti sunt: Miltiadem vero mori coegerunt. Id enim optimo cuique Athenis usu veniebat, ut in exilium ob eminentiam virtutis pelleretur. *Alex. ab Alex.* Alludit Lucianus in Dialogo: περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ.

1 *Testularum suffragiis.*] Archonte Praxiergo, quem alii Prexurgum vocant. De illo tempore Anonymus: Θεμιστοκλῆς ἐξωστρακίσθη. *Meursius.* Infra in Cimone: *Nam testarum suffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, decem annorum exilio multatus est.* Vt quid his locis auctor significare voluerit, planum fiat. Haud est ignorandum, *testam* vas fictile significare; *testulam* vero fictile parvum, vel fictilis frustum, in quam significationem à Græcis ὄστρακον dicitur (ut testatur Pius cap. 9. suarum Annotationum) quæ vox proprie loquendo calculum non significat, qui ψῆφος nuncupatur. Verum cum apud Athenienses suffragiis ferendis *ostraci*, id est, *testulæ*, vel ut aliis placet, *calculi* viritim in concilio darentur, ut in eis quem quisque ex civibus urbe cedere vellet, indicaret, ab ostraco, ὀστρακισμὸς est dictus, id est, *testularum suffragium*, & horum suffragiorum dies ὀστρακοφορία. Vt apud Suidam legitur, duplex erat *Ostracismus*, scilicet *Pingi* & *Apostatarum*. Priore in exilium mittebantur, qui dignam delicto pœnam vitare voluissent, quibus publice bona demebantur. Posteriore, Apostatis & locus & tempus statuebatur. Eadem hac de re in linguæ Græcæ commentaria transtulit Budæus, suppresso tamen Suidæ nomine. *Magius.* Cæterum Ostracismus post exactum Hippiam tyrannum Pisistrati filium sumpsit initium. Causa instituti, ne quis ob nimiam potentiam libertate oppressa tyrannidem occuparet. Andocides: νομίζω δὲ καὶ θέντα τὸν νόμον, τοιαύτην τὴν διάνοιαν ἔχειν, ἀποβλέψαντα τῶν πολιτῶν τοὺς τῶν κρείττους τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν νόμων, ἐπειδὴ παρὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν ἰδίᾳ δίκην λαβεῖν, δημοσίαν τιμωρίαν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων κατασκευάσαι. Similis fuit apud Syracusanos Πεταλισμός. Quo frondibus oleæ quinquennali exilio suspectos ablegabant. Vide Diodor. XI. & Sigonium II. De rebus Atheniensium 4. Videndus Hadrian. Iunius l. V. Anim. cap. 18. *Schott.* Morem testularum suffragii refert Aristoph. interp. in equitibus. *Longol.* Præter cæteros eleg. Prosper Aquitan. & Ioan. Tzetzes var. Histor. Chiliad. 13. c. 489. *Savaro.*

2 *Argos habitatum concessit.*] Ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος, καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει. *Thucyd.* Sciendum est autem Argos locum fuisse certum ac definitum in quo commorabantur, qui testarum suffragiis è civitate ejecti erant. *Lambin.* Vide Plinium, Ptolemæum & Strabonem. Duo sunt in Peloponneso hujus nominis oppida; alterum Hippium, alterum Dipsium, seu Πολυδίψιον. Vnde Argos Hippium, & uno nomine Ἀργοςίππια. Sed Æoles pro Ἄργος dicebant Ἄρβος. Inde *Arpos* Latini pronuntiavere pro *Argis*. Ortel. Salmas.

3 *Lacedæmonii legatos Athenas miserunt.*] Vide Thucyd. lib. 1. Diod. Siculum XI. Plutarchum in Themist.

4 *Quod societatem cum rege Persarum.*]

Thu-

ciam opprimendam [1] fecisset. Hoc crimine absens [2] proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, [3] Corcyram demigravit. Ibi quum ejus [4] principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii & Athenienses indicerent; [5] ad Admetum Molossorum regem, [6] cum quo ei [7] hospitium, fue-

Thucydides lib. 1. proditionis una cum Pausania initæ accusatum dicit. Plutarchus in vita Themistoclis Pausaniæ consuetudinem & commercium, adversatiis ejus accusandi occasionem præbuisse dicit. In libello vero *de utilitate capienda ab inimico*, sic inquit, *Themistocles autem cum nihil peccasset, ex Pausania tamen proditionis suspicionem contraxit, quod eo familiarius uteretur, quotidieque literas & nuntios ad illum missitaret.* Loco vero priore ait, Pausaniam Themistocli tegis literas aperuisse, Græcosque in ejus odia adducere, & eum ad proditionis societatem protrahere conatum, sed frustra. *Mag. Longol.*

1 *Societatem fecisset.*] Sic loquitur Vita Datamis: *absens amicitiam cum Datame facit* Iustin. lib. 12. cap. 2. *Alexander cum Metapontinis & Pediculis & Romanis fœdus amicitiamque fecit.* Cicero pro Quinctio ita loquitur: *Facere societatem omnium rerum cum aliquo.* Gebhard.

2 *Proditionis est damnatus.*] Meminit iniqui hujus judicii quoque Dion Chrysostomus Orat. 73. *Ernst. Proditionis.*] nempe cum Pausania initæ, quoniam familiarius eo utebatur & quotidie literas & nuncios ad eum missitabat. Thuc. 1. Diod. Sic. 11. Plutarch. in vita ejus; qui tamen omnes eum ab hoc crimine absolvunt. Adde Plutarchum lib. de utilitate ex inim. capienda, itemque epist. 14. Themistoclis. Neque ei profuerunt superiora sua in patriam bene promerita, pugna Salaminia, & legatio ad Lacedæmonios obita, ut scribit Ælianus lib. 3. var. Hist. *Lambin.* Adde responsum Phocionis ad supplicium euntis, apud Senecam, & alios.

3 *Corcyram demigravit.*] Φεύγει ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κέρκυραν. *Thucydid.* Addit causam, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. Hanc civitatem sibi beneficio devinxerat, ut paulo ante ex Plutarcho diximus. *Long. Corcyram* Græci Κέρκυραν vocant, ut *Beronicen*, Βερενίκην; *Mothonam*, Μεθώνην. Homerus σχερίαν & φαιακίαν appellat, ut fidem facit Plinius. In Apollodoro est Κερκυραίων, IV. Argonaut. Distat ab Epyto duobus mil. ubi fretum arctissimum; ubi latissimum, xx. Etatque olim Alcinoi hortis, & Vlyssis naufragio decantata Poëtis. *Keuchen.*

4 *Principes civitatis.*] Τὸ *civitatis* recte abest à nostro codice. intelligit enim insulanos Dynastas Corcyræ insulæ. *Schott.* Δεδιέναι δὲ φασκόντων τῶν Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν, ὡς τι Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπεχθέσθαι. *Thucyd.* Vrbem esse insulæ cognominem Corcyram novimus: Ejus dubii eximendi gratia addit Cornelius à Civitatis principibus, metu belli Lacedæmonii, Themistoclem facessere inde jussum. Quare non temere cum Schotto τὸ *civitatis* exturbarim. *Gebhard.*

5 *Ad Admetum Molossorum regem.*] Codex P. Dan. *Admetum Molossorum regem.* Quod contra Græcos.

6 *Cum quo ei hospitium fuerat.*] Idem Codex: *Hospes erat.* Sed in eo non consentiunt cum Probo Thucydides & Plutarchus. Ita enim Thucydides: Ἀναγκάζεται παρὰ Ἄδμητον τὸν Μολοσσῶν βασιλέα, ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον, καταλῦσαι. Sed videtur Probus negandi particulam non agnovisse apud Thucydidem, quam tamen abesse, facile potuisset cognoscere, si ad verbum ἀναγκάζεται respexisset. Nemo enim qui amicitia cum aliquo convictus est, cogi solet. *Longol.* Adjungit causam Plutarchus: Καταφυγὼν πρὸς Ἄδμητον, ὃς βασιλεὺς μὲν ἦν Μολοσσῶν, ὀνηθεὶς

fuerat, confugit. Huc quum venisset,[1] & in præsentia rex abesset: quo majore religione se receptum tueretur,[2] filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in[3] sacrarium, quod summa colebatur ceremonia, conjecit. Inde non prius egressus est quam rex eum,[4] data dextra, in fidem reciperet, quam præstitit. Nam quum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis[5] exposceretur, publice[6] supplicem non prodidit, mo-

ἐλαθεὶς δέ τι τῶν Ἀθηναίων, καὶ προπηλακισθεὶς ὑπὸ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δι' ὀργῆς εἶχεν αὐτὸν ἀεί, καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάβοι τιμωρησόμενος. Diodorus Siculus nullum de amicitia aut odio verbum facit. *Lambin.* Vide Ciceronem in Bruto.

7 *Hospitium fuerat.*] Mſ. Dan. *erat.* si quid video, recte. Nam hospitium, h. e. jus sive societas hospitii per totam vitam celebratur, immo in liberos quoque transibat, ut è Plauti Pœnulo 5. 1. apparet. Cic. ad famil. 13. 19. vide Guilj. Stuckium l. 1. 27. antiq. Conv. & Tomasinum de tesseris hospitalitatis.

1 *Et in præsentia rex abesset.*] *Καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν,* &c. *Thucyd.* Negat hoc Diodorus, qui Themistoclem comiter à rege exceptum refert, & admonitum, ut bono animo esset; se curaturum ut tutus ac salvus evaderet. Plutarchus duas diversas de hac re historias ponit, partim Thucydidem, partim alios secutus, qui Admeto præsente Themistoclem filium ejus prehendisse, & ad aram seu focum confugisse narrat. *Lambin.*

2 *Filiam ejus parvulam arripuit.*] Filium. Thucydides: *Ὁ δὲ τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν.* Quare vel lapsus est Probus, vel alios secutus est historicos, vel erratum est librariorum. *Idem.* Vide Plutarchum, qui rationem dicit, cur Admeti filium adsumpserit.

3 *Sacrarium.*] De quo ritu Græcorum, plena est omnis antiquitas. Eratque religiosum ac sanctissimum supplicandi genus. Morem hunc omnium Græcorum fuisse apparet, ut è foco veluti Asylo extrahere nefas ducerent, ut nec ab ara nec à principis statua rapere licebat. Pleni Iurisconſ. libri. Ovid. in Fastis. de foci etymo:

—*Vel quod fovet omnia dictus.*

Vide proverb. *E Vesta.* vide Turneb. Adv. XXI. cap. 8. & hac de re disserentem Iac. Rævardum l. 1. Var. c. 7. *Schott.*

4 *Data dextra in fidem reciperet.*] Datæ dextræ nulli historici meminere. Probabiliter autem hoc à Probo, sive ab aliis sumptum, sive de suo additum, positum est. Nam qui sancte aliquid promittebant, dextras dabant apud Veteres. Xenoph. ἑλλην. δ. Cicero XI. Phil. VII. ad Att. ep. 1. Diodor. XVI. Virgil. I. Æneid. Homer. Iliad. ω. Mos iste à Persis profluxit. Infra in Datame: *Fidemque ea de re more Persarum dedisset.* Sed notandum, non in vola manus, sed in junctura fuisse fidei sedem. *Eustath.*

5 *Exposceretur.*] Longa oratione, ut ait Thucydides. Deposceretur ad supplicium. Sic enim Cæsar loquitur. Et Diodorus *ἐξῄτουν αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν.* *Lambin.* Infra Hannib. *Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus.* Cæs. 3. civil. 110. *Hi regum amicos ad mortem deposcere.* Hirtius 8. 38. *Principem sceleris illius ad supplicium deposcit.* Gebhard.

6 *Supplicem non prodidit.*] *Τὸν τῆς ἱκεσίας νόμον τιμῶν*, ut loquitur Polyænus lib. 8. *Gebhard.* Thucydides: *Καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ τοῖς τε Λακεδαιμονίοις, καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐλθοῦσι, καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσι.* lib. 1. Veteres à Deo mitti supplices, præsertim non sua culpa calamitosos, ideoque prodi contra jus divinum & naturæ fore credebant, qua de

[1] monuitque ut consuleret sibi. difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque [2] Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset [3] præsidii dedit. [4] Hac re audita, hic in navem omnibus [5] ignotus ascendit: Quæ quum tempestate maxima [6] Naxum ferretur; [7] ubi tum Atheniensium erat exercitus: sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus, domino navis quis sit, aperit: [8] multa pollicens si se conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia; diem noctemque procul ab insula [9] in salo navem tenuit in ancoris, [10] neque quenquam ex ea exire passus est. [11] Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem [12] exponit: cui ille pro meritis gra-

re digna legi est epistola Isidori Pelusiotæ 164. lib. 3. *Loccen.* Est autem prodere heic idem quod tradere, periculo exponere.

1 *Monuitque ut consuleret sibi.*] Et addidit magnam vim auri, fugæ viaticum *Diodor.* xi.

2 *Pydnam.*] Cod. P. Danielis, *Phydnam.* Quæ Macedoniæ urbs. *Ptol. Steph. Diodor.* Stephanus *Cydnam* vocat.

3 *Præsidii.*] Ἐφόδια & παραπομπήν. Epaminonda: *præsidium dedit, ut eo tuto perveniret.* Gebhard.

4 *Hac re audita.*] Omittit hæc verba Editio Parisiana.

5 *Ignotus ascendit.*] Lectio veteris optimi, *escendit*, ἀρχαϊκῶς. Et sic Epaminonda: *in navem escenderet.* Varro: *è vinea in arbores escendit vitis.* Iterum: *in carnarium escendit.* Livius lib. xiv. *Licinio Cos. ad quadrigas mittendas escendenti.* Et sic Fronto legit ad Sallustium in Iugurth. *Keuchen.*

6 *Naxum.*] Insulam Cycladum, quæ & Στρογγύλη à situs rotunditate appellata. Dicæarchus eam inter Sporades recenset. Stephanus: Νάξος νῆσος τῶν Κυκλάδων διάσημος ἀπὸ τοῦ Νάξου Καρῶν ἡγεμόνος, ἄλλοι δὲ ἀπὸ Νάξου τοῦ Ἐνδυμίωνος, Εὐφορίων παρὰ τὸ Νάξαι ὅ φασι θῦσαι τινές. Ad quem locum quid de etymo commentatus sit Magnus Salmasius, vide in exercitationibus Plinianis ad Solinum. Hodie *Nicosia* vocatur, eratque olim Libero sacra.

7 *Vbi tum Atheniensium erat exercitus.*] Πελιορκουμένην ὑπ᾽ Ἀθηναίων. *Polyan.*

8 *Multa pollicens.*] Addit Thucydides, immo priore loco ponit, καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτὸν, ἔφη ἐρεῖν, ὅτι χρήμασι πεισθεὶς ἄγει αὐτόν. Hac de re apud Diodorum nullum verbum. Polyænus vero refert lib. 1. Strategematum. *Lamb.* Lege & Plutarchum.

9 *In salo navem tenuit.*] Καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου. *Thucyd.*

10 *Neque quemquam ex ea exire passus est.*] Iussu Themistoclis. Polyænus: Ὅπως οὖν ἀμφότεροι σωθεῖεν, μηδεὶς ἐκβαινέτω τῆς νεώς. ὁ ναύκληρος φοβηθεὶς οὔτε ἐκβῆναι συνεχώρησε, καὶ ἀναχθῆναι διὰ τάχους ἐποίησεν. Sic Thucydides.

11 *Inde Ephesum.*] Ὕστερον ἀφικνεῖται εἰς Ἔφεσον. *Thucydid.* Diodorus non facit horum locorum mentionem, sed arrepta occasione cum duobus Liguribus ex Molossia in Asiam evasisse dicit xi.

12 *Exponit.*] Ἐξεβίβασε. Curtius, Cæsar, aliique quam creberrime. Ille lib. 3. Civil c. 31. f. *Neque affectum valetudine filium exponere in terram patitur.* Ita Græci quoque ἐκθεῖναι usurpant. Plutarch. Dione: ὡς εἶχε εὐθὺς θέμενος εἰς ἀκάτιον προσέταξε τοῖς ναύταις, κομίζοντας αὐ-

D 5 τὸν

9 [1] gratiam postea retulit. [2] Scio plerosque ita scripsisse, [3] Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum [4] Thucydidi credo, [5] quod ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad [6] Artaxerxem eum venisse, [7] atque his verbis epistolam misisse; *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, quum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona fecit*, [8] *postquam in*

τὸν ἐκδεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Curt. lib. 9. cap. 47. Hirtius lib. de Bello Alexandrino cap. 10. *Gebhard.*

1 *Gratiam postea retulit*] Ex bonis suis, quæ clam per amicos transportata secum duxerat in Asiam. *Plutarch.*

2 *Scio plerosque ita scripsisse.*] Ephorum, Dinonem, Clitarchum, Heraclidem, aliosque Plutarcho citatos. *Lambin. Mag.* De quibus lege incomparabilis Vossii librum, de Historicis Græcis. Præter eos Valer. lib. 5. c. 3. idem. 8. 7. 15. & l. 5. 3. in fine. *Savare.*

3 *Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse.*] Membranaceum meum codicem melius legere arbitror, *Themistoclem ad Xerxem regnantem in Asiam transisse:* (quomodo & Schioppius verisim. 1. 20. è libro vetere emendavit,) ita enim est apud Diod. Siculum. Sic paullo post dicit Cornelius noster *ad Artaxerxem eum venisse.* Verum Xerxis & Artaxerxis nominum apud Persas permutatio Chronologiam Persarum non parum turbat. Dissensum veterum Historicorum super hac re indicat quoque Plutarch. Themistocle, quem Acatius ad Thucydidem conciliare studet. Ait enim ad Artaxerxem venisse, qui eum patre tum, post cladem in Græcia acceptam Remp. gesserit. *Ernstius.* Videndus omnino Petav. part. 2. Ration. Temp. lib. 3. 10.

4 *Thucydidi credo.*] Cicero etiam in Bruto *Thucydidem plurima fide dignum putavit.* Mag.

5 *Quod ætate proximus erat.*] Idem *Thucydem paullo ætate posteriorem* dicit in Bruto. *Quod ætate proximus erat.*] Ex MS. Cod. lege, *Quod ætate proximus ab his erat.* Ernst. alii libri excerpente P. Daniele *De his.* Schottus addit de MS. suo *pr. erat iis.* Vulgata est verissima. *Gebhard.*

6 *Artaxerxem.*] Xerxis filium, qui μακρόχειρ. cognomento dictus est. Plutarch. ἀποφθεγ. βασιλ. *Lambin.* In Tarih dicitur كي بهمن Kai Bahman, cognomento Daras Dast, id est, Longimanus. Idem Artoxerxes appellabatur, Ebraice autem Arthaſastah. Vide quæ infra *de regibus* notavimus.

7 *Atque his verbis epistolam misisse.*] Eam ex Thucydide adscribo, ut cognoscant lectores quanta puritate & facilitate prope ad verbum à Probo sit è Græco versa: Ὅτι Θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σὲ ὃς κακὰ μὲν πλεῖστα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα ἐμοὶ ἀνάγκη ἠμυνόμην· πολὺ δ' ἔτι πλείω ἀγαθὰ, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ, πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. καὶ μοι εὐεργεσία ὀφείλεται, γράψας τήν τε ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο τότε δι' αὐτὸν, οὐ διάλυσιν· καὶ νῦν ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι, πάρειμι διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. βούλομαι δ' ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν αὐτός σοι περὶ ὧν ἥκω, δηλῶσαι. *Longol.*

8 *Postquam in tuto ipse.*] Vir Cl. legendum conjecit: *postquam in tuta ipsa;* de

in tuto ipse ego, & ille in periculo esse cœpit. Nam quum [1] *in Asiam reverti nollet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur. Quo nuncio ille periculo est liberatus. Nunc autem* [2] *ad te confugi* [3] *exagitatus à cuncta Græcia,* [4] *tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus,* [5] *quas tecum colloqui volo,* [6] *annum mihi temporis des, eoque transacto me ad te venire patiaris.* Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliari, [7] veniam de-

de patria sentit. Sic & aptius cohæret oratio. Nisi tamen Nepoti Thycydidæa illa exprimere constitutum: Ἐπειδὴ ἐν ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. Ad prioris conjecturæ mentem oppido Plutarchus: Ὅτε τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀσφαλεῖ γενομένης, παρέσχε τὰ οἴκοι σωζόμενα χαρίσασθαί τι καὶ ὑμῖν. *Boeclerus.*

1 *In Asiam reverti vellet.*] Ita Mſ. Schottus in scripto Codice reperit *nollet.* idque convenire autumat iis, quæ dixit noster 2. 5. *Timuisse Themistoclem ne perseveraret Xerxes bellare.* Boecl.

2 *Ad te confugi.*] Thucyd. Πάρειμι, *adsum.* Fortasse legendum, *confugio,* Lambinus.

3 *Exagitatus à cuncta Græcia.*] Translatio à venatoribus qui exactam cubilibus suis feram nullibi patiuntur consistere, donec in potestatem veniat. Ovid.
Et lepus hic aliis exagitatus erit.
Gebhard.

4 *Tuam petens amicitiam.*] Hoc addidit de suo Probus. Non enim credibile est, eum verba illa Græca, διὰ τὴν φιλίαν, Latine reddidisse, *tuam petens amicitiam.* Idem. Deinde, Græce ambiguum est, num propter amicitiam, quam cum rege dicebatur habere, an amicitiæ ineundæ cum Rege gratia venerit. *Longol.*

5 *Quas tecum colloqui volo.*] Περὶ ὧν ἥκω. *Thucyd.* Legendus Plutarchus in Themistocle, & in apophthegmatibus Regum; quo loco similiter illud profert de tela contracta & explicata, in qua varia animalia sunt acu picta: Cui orationem similem esse dicebat. *Lambin.*

6 *Annum mihi temporis des.*] Vel *annum mihi tempus des.* Cod. P. Dan. Vel, *annuum mihi temporis spatium.* Mſ. Puteani. *Annum mihi temporis des.*] Sic dictum eleganter καθ' ὑστερολογίαν, qua nomen regens casu recti, & contra rectum regentis efferunt. Nec obstat appositio, quam vocant ἑρμηνευτικὴν *annum mihi tempus des*; ut est in Gifanii schedis: vel, *annuum mihi tempus,* ut in Excerptis, *Annum* autem *temporis* dixit noster, pro *tempus anni*; ut *dies spatii,* pro *spatium diei* Cæsar de Bello Gallico. Quanquam & *annum tempus* probem, ut *punctum tempus,* apud Lucret. *Keuchen.*

7 *Veniam dedit.*] Concessit ei annum, ut hoc temporis spatio linguam & instituta Persica disceret. Sic loquitur in Pausania: *Quod si eam veniam sibi dedisset.* Similiter Dione atque Eumene. Cæsar lib. 7. cap. 15. *Datur petentibus venia.* Iustin. xi. 15. Cicero Attico. *Impetravi à Salaminiis ut silerent, veniam quidem illi mihi dederunt.* Gebhard. Non narrat heic Probus, quanto in periculo Themistocles versatus sit, cum à Mandane Darii filia, Xerxis sorore accusatus est. Quod expositum est à Diodoro Siculo lib. xi. *Lambin.*

1 *Omne*

dedit. Ille [1] omne id tempus literis sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui [2] in Perside erant nati. [3] Hic quum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, [4] illum Græciam bello oppressurum: [5] magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque [6] Magnesiæ

1 *Omne id tempus literis sermonique Persarum dedit.*] Val. Maximus l. VIII. cap. 7. Themistocles *per summam iniquitatem patria pulsus, & ad Xerxem, quem paullo ante devicerat, confugere coactus, priusquam in conspectum ejus veniret, Persico sermoni se assuefecit; ut labore parta commendatione regiis auribus familiarem & assuetum sonum vocis adhiberet.* Græcus Scriptor ἄδηλος· Μηδικὴν φωνὴν μαθὼν ἐδίδαξεν αὐτὸν (Artaxerxem) πῶς ἔπεισε τὸν πατέρα Ξέρξην. Cic. in Catone. *Gebhard.* Sed verisimile est, ipsum Persarum linguam ex parte addidicisse, ac tantum in ea per id tempus profecisse; ut Regi, quoad fieri potuit, intelligeretur. Hinc lux Plutarchi verbis, ἀποχρώντως ἐκμαθὼν, quod & Thucydides affirmat, & multi alii, ex quibus liquido id evincas. Accedit insuper, Persas plurimum à Græcis mutuatos esse, dum infinita adhuc habent vocabula, quæ de Græco manasse is demum potest dubitare, qui omnia ignorat. A Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transiit. Quod multis rationibus ad Solinum suum confirmat Claudius Salmasius. Non semper ergo à Cornelio standum, dum in illa jurat, quorum probabilior alioquin est fides. Simile infra judicium de Dione jactat, quem adeo Carthaginienses suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. *Keuchen.*

2 *In Perside.*] Græci Περσίδα nunquam ponunt, nisi de particulari Persarum regione. Quemadmodum Persæ non pro Persidis regione, sed Persarum imperio sumuntur. Sic distinguunt inter Περσικὰς πόλεις, & πόλεις Περσίδος. Hæ sunt Persidis urbes, illæ Persicæ dominationis. *Salmas.* Sluiskenii membranæ disertim *Persida* legunt. Vtrumque rectum. *Persida* pro *Persis*, ut *Chalcida*, *Leucada*, *Elida*: pro Chalcis, Leucas, Elis, & alia. *Keuchen.*

3 *Hic cum multa regi esset pollicitus.*] Cicero lib. x. Epist. ad Atticum: *Themistocles non vidit, quid Xerxi polliceretur.* Lambin.

4 *Illum Græciam bello oppressurum.*] Id regi eum promisisse, ceteri quoque scriptores tradunt, fateturque ipse ep. 11. & 20. quamvis epist. 19. negat se hoc unquam admissurum: tantum ergo Athenienses Ostracismo suo profecerunt, ut eminentes proscripti, præsertim ambitiosi & injuriæ impatientiores, instrumenta se præberent opprimendæ patriæ, cum tutius fuisset subruere fundamenta. Adi Forstner. in Tacit. 2. Ann. & Boecleri librum Commentarium.

5 *Magnis muneribus.*] Inter quæ fuit γάμβρος στολὴ, sicuti tradit Athenæus. Illa donari summus in Oriente mos. Idque in hodiernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est. Nemo ad regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant خلع عليه لخلعة. *Keuchen.*

6 *Magnesia.*] Quæ Vrbs ad Mæandrum fluvium. *Steph. Livius.* Ad Thoracem. *Diodor.* Fuerunt autem duæ Magnesiæ in Asia; una ad Mæandrum amnem, quæ Μαγνησία πρὸς Μαιάνδρῳ dicitur: altera sub Sipylo, quæ Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ cognominatur. Vtramque in Lydia ponit Ptolemæus. *Salmas.* Prior Themistocli in panes data. Diodorus xi.

Ma-

gnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem [1] ei Rex donaverat, his usus verbis, [2] quæ ei panem præberet: (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis [3] redibant) [4] Lampsacum, [5] unde vinum sumeret: [6] Myuntem, ex qua obsonium haberet. Hujus [7] ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulcrum, prope oppidum, in quo est sepultus: [8] statuæ in foro Magnesiæ. * De cujus morte multimodis

Μαγνησίαν μὲν ἣ ἐπὶ τῷ Μαιάνδρῳ πλεῖστον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἔχουσαν σῖτον, εἰς ἄρτους. Μυοῦντα δὲ εἰς ὄψον, ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον.

1 *Ei rex donaverat.*] Xerxes. *Strabo* XIII. Artaxerxes. *Thucyd. Plutarch.* Sed Plutarchus adjungit, ex Neante & Phania, Percopen sive Percoten & Palæscepsin pro vestitu Themistocli ab Artaxerxe datas. Sic Anthylla regis uxoribus in calceamentum data; Herod. II. *Keuchen.* Magnorum Principum antiqua consuetudo; qui Satrapis & Dynastis suis, aliisque quibus cupiebant, certas vel provincias vel urbes assignabant, unde vectigalia in usus suos exigerent. Sic legimus antiquæ reginæ cuidam Ægyptum datam fuisse εἰς κόσμον à marito: Themistocli Lampsacum datum erat εἰς οἶνον, Magnesia εἰς ἄρτον, Myus εἰς ὄψον, Percota & Palæscepsis εἰς στρωμνὴν καὶ ἱματισμόν. Similia narrantur de Pytarco, de Alcibiade, de aliis. Sic etiam legimus Ægypti reges ab aliis urbium suarum esculenta, ab aliis pocula, ab aliis stragula solitos exigere. Vide Aristeam. *Casaubon.*

2 *Quæ ei panem præberet.*] Venuste *præberet.* Quod vocabulum est rei familiaris, καὶ τῶν πρὸς τὸν βίον.

3 *Redibant.*] Propr. Verb. sic supr. paullo *pecunia quæ ex metallis redibat.* Hinc *reditus* pro censu. *Schottus.*

4 *Lampsacum.*] Opidum imprimis Asiæ clarum & nobile vocat *Lucilius* apud Nonium. *Lampsacum.*] Male *Lamsacum* in Excerpt. Diodor. Λάμψακον. Et statim *Smyrnam*, pro *Myuntem*; in Boecleri MSS. corruptius, & κατ' ἀντιφρασίαν. *Keuchen.*

5 *Vnde vinum sumeret.*] Λάμψακον δὲ ἀμπελόφυτον ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον. *Diod.* Vnde haud dubie à Priapo condita scribitur illa civitas, Bacchi & Veneris filio. De qua re subtilissime Plutarchus in libello de claris mulieribus. Sed & Demosthenes Πριάπου κτίσμα appellat. Vide Servium ad IV. Georg.

6 *Myuntem.*] Vbi ingens piscium ubertas & copia, ἔχουσα θάλατταν εὔιχθυν. *Diod.* Hinc Themistocli in obsonium data. *Thucyd.* Sita urbs ad ostia Mæandri fluminis. *Strabo, Plin. Pausan. Herodot.*

7 *Ad nostram memoriam.*] Arbitrarer utique Probum id quoque ex Thucydide vertisse, nisi scirem Pausaniam, qui longe ætate fuit Probo posterior, testari Athenis suo tempore Themistoclis monumentum adhuc exstitisse prope portum maximum. *Longolius.* Καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους. *Pausan.*

8 *Statuæ in foro Magnesiæ.*] Plutarchus in foro Magnetum non Themistoclis statuas, sed sepulchrum exstitisse ait. Potuit & Magnesiæ, & juxta Piræeum fuisse Themistoclis sepulchrum. Nam Pausanias ejus ossa Magnesia, ubi primum sepulchro conditus est, in Atticam translata fuisse tradit. Etsi enim exhumatum sit cadaver, non tamen videtur dirutum fuisse sepulchrum, quod fuit (teste Plutarcho) illustrissimum: cui & statuæ, quarum Probus mentionem facit, junctæ fuisse videntur. Mos enim antiquus fuit, defuncti statuas sepulchro imponere. *Mag.* Sic forum Antiochiæ, Germanici; Megarensium Corœbi Mausolæis celebrabatur. Qui eximius honor

dis apud plerosque scriptum est. Sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiæ [1] morbo mortuum: neque negat fuisse famam, [2] venenum

nor apud antiquos. Strabo περίβολον vocat conditorium Alexandri, quod in medio fuit urbis Alexandriæ. Idem σῆμα appellat illum locum (non enim σῶμα legendum) in quo κοιμητήρια regum ac imperatorum. Sed notandum, solis Ducibus illud concessum. Vide Servium Sulpitium ad Ciceronem lib. IV. Epist. ad Famil. Infra Nepos de Dione: *In urbe, celeberrimo loco elatus publice, sepulchri monumento donatus est.* Keuchenius.

* *De cujus morte multimodis.*] Concisim deterioris notæ libri, *multu modu.* Excerpta, *multimodu*, quomodo edendum curavimus secundum veterum scripturam & analogiam. *Multimodis* antiquum adverbium apud Turnebum l. VI. cap. 14. Advers. Nec aliter ex suis libris optimus Gifanius Conlect. Lucret. pag. 379. & Ioan. Savaro. *Idem.* Appulejus, *quarum substantia multimoda potestatum cottione conficitur.* Vetus poëta apud Ciceronem de Oratore. *Multimodis sum circumventus morbo, exsilio atque inopia.* Gebh. vide Iuretum in Symmach. l. 13. *De cujus morte.*] Hieronymus epistol. 11. ad Nepot. *Sapiens vir Graciæ Themistocles cum expletis centum & septem annis se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tum egrederetur è vita, quando sapere cœpisset.* Sed vel corruptus locus legendumque *Theophrastus*, vel sanctus pater memoria lapsus est. Vid. Casaubon ad Theophrasti Charact. p. 97. & Phil. Carolum Var. lect. 2. 7.

1 *Morbo mortuum.*] Thucydides: Νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον. *Lambin.*

2 *Venenum sua sponte sumsisse.*] Tauri sanguinem, quod celerrime coëat & durescat. *Plin. Aristot. Diodor.* Videtur autem istud sacrificium peragere voluisse brevi iturus in expeditionem Dianæ Λευκόφρυι. Valer. Maxim. l. V. cap. 6. *Themistocles, quem virtus sua victorem, injuria Patriæ imperatorem Persarum fecerat, ut se ab ea oppugnanda abstineret, instituto sacrificio exceptum patera tauri sanguinem hausit: & ante ipsam aram quasi quædam pietatis clara victima concidit.* Scholiorum Auctor in Aristophanis equites: Ἐν Μαγνησίᾳ γενόμενος θύων τελευτᾷ, καὶ μετὰ θάνατον τὸν μισοβάρβαρον ἐνδεικνύμενος τρόπον. Et paullo post: Σύμμαχος δέ φησι ψευδῆ ταῦτα περὶ Θεμιστοκλέους. οὔτε γὰρ Ἡρόδοτος, οὔτε Θουκυδίδης ἱστορεῖ. Ἔστι γοῦν ἀπὸ Σοφοκλέους Ἑλένης.

Ἐμοὶ δὲ λῷστον αἷμα ταύρου γ' ἐκπιεῖν
Καὶ μὴ 'πὶ πλείω τῶνδ' ἔχειν δυσφημίας.

Τινὲς δέ φασιν ὅτι Σοφοκλῆς περὶ Θεμιστοκλέους τοῦτό φησι· ψεῦδος δέ ἐστι, οὐ γάρ ἐστι πιθανόν. Opinionis originem, qua hausto immolati tauri sanguine Themistoclem sibi mortem conscivisse credebatur, aperit: nempe ex vitiosa Sophoclei dicti interpretatione ortam putat, ad cujusmodi fatum allusisse Tragicus vulgo existimabatur. Etsi Thucydides, Herodotus, aliique nihil de sanguine taurino prodiderint, tamen plures reperire licet, quibus hæc opinio sit firmiter accepta; quam illos qui Thucydidi assensum commodent. Videatur Cicero Bruto: *Nam quem Thucydides, qui & Atheniensis erat, & summo loco natus, summusque vir & paullo atate posterior, tantum mortuum scripsit, & in Attica clam humatum: addidit fuisse suspicionem sibi veneno conscivisse mortem. Hunc isti ajunt, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, & eo epoto mortuum concidisse.* Sic Diodotus lib. XI. & Hieronymus: *Xerxes rex potentissimus & ditissimus adversum Graciam innumerabilem duxit exercitum, & ea gessit, quæ Græcorum narrant historia. Succendit enim Athenas sub principe Callia, bellumque ex eo tempore gestum est in Thermopylis, & apud Salaminam navale certamen, quando Sophocles & Euripides clari habebantur, & Themistocles in Persas fugiens, hausto tauri sanguine perit.* Græcus quidam Scriptor apud Aristophanis

nenum sua sponte sumpsisse, [1] quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem [2] ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta [3] quoniam legi-

phanis Explanatorem: Themistocles παραγενόμενος ἅμα τῷ στρατηγῷ Artaxerxis εἰς Μαγνησίαν, καὶ καταγνοὺς ἑαυτοῦ, εἰ οἱ δι᾽ αὐτὸν σωθέντες Ἕλληνες, εἶτα δουλεύουσι βαρβάροις, προφάσει χρησάμενος ὡς θυσίαν ἐπιτελέσαι βούλοιτο, καὶ ἱερουργῆσαι τῇ Λευκόφρυϊ Ἀρτέμιδι καλουμένῃ, ταύρῳ ὑποθεὶς τὴν φιάλην, καὶ ὑποδεξάμενος τὸ αἷμα καὶ χανδὸν πιὼν ἐτελεύτησεν αὐθέως. Sic teste Strabone l. 1. Geogr. irrumpentibus in Phrygiam Cimmeriis Midas epoto tauri sanguine obiit: Ἡνίκα, inquit, Μίδαν αἷμα ταύρου πίοντα φασὶν ἀπελθεῖν, εἰς τὸ χρεών. Tradirque Plutarchus Flaminino, ex quorundam opinione Hannibalem, Midæ & Themistoclis exemplo, taurino sanguine epoto se enecasse. *Gebhardus.*

1 *Quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare, &c.*] Alludit Cicer. l. x. epist. ad T. Pompon. VII. Ἄδηλος Scriptor apud Aristophanis Explanatorem: Οἱ δέ φασιν, ὅτι συνειδὼς ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι οὐχ οἷός τε ἦν διαπράξασθαι τῷ βασιλεῖ, ἅπερ ἐπηγγείλατο, οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ θανάτου αἵρεσιν παρεγένετο. *Idem.*

2 *Ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta.*] Τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνου, καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ· οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. *Thucyd.* Alii publico decreto factum fuisse prodiderunt jussu oraculi, quod non citius fore pestilentiæ finem responderat, quam si Themistoclis ossa Magnesiâ reduxissent. Ἄδηλος quidam apud Arist. interpretem; λοιμωξάντων δὲ Ἀθηναίων ὁ θεὸς εἶπε μετάγειν τὰ ὀστᾶ Θεμιστοκλέους. Μαγνήτων δὲ μὴ συγχωρούντων, ᾐτήσαντο ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐναγίσαντες τῷ τάφῳ καὶ περισκηνώσαντες τὸ χωρίον, λάθρα κομίζουσιν ἀνορύξαντες τὰ ὀστᾶ. *Gebhard.* De quo Pausanias in Atticis. At Symmachus id falsum esse putat, quod nec Herodotus nec Thucydides hujus rei mentionem faciant. *Longol. Mag.*

3 *Quoniam legibus non concederetur.*] Leges enim vetabant, ejus, qui vel sacra legisset, vel patriam prodidisset, ossa in Attica sepeliri. Xenophon lib. 1. ἑλλην. Τοῦτο δ᾽ εἰ βούλεσθε, κατὰ τοῦτον τὸν νόμον κρίνατε. ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ, ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγνωσθῇ, μὴ ταφῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ δημόσια εἶναι. *Lamb.* Quod demonstrar etiam in Phocione Plutarchus. Quem usum tamen Romanos non observasse, liquet ex Ovidio Eleg. 3. l. III. Tristium. Solenne hoc etiam nostris ICtis in Pandect. sub Tit. *De cadaveribus punitorum:* Deportatorum & relegatorum corpora minime transferri. *Mag.* Gravissimum namque proditionis crimen, ut & læsæ Majestatis: quod & liberi etsi innoxii luunt, patriaque his interdicitur, quam prodidere. Respexit huc Virgilian. Sinon.

Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi
Nec dulces natos, exoptatumque parentem,
Quos illi fors ad pœnas ob nostra reposcent
Effugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.

Vide Kirchman. de Funer. Roman. append. & Gutherium de Iure manium l. 7. *Schott.*

De THEMISTOCLIS rebus vide Plutarchum in vita. Herodotum 8. Diod. Sic. 11. Bibliothecæ, Thucyd 3. Suid. V. *Themistocles.* Ælianum passim. Iust. 2. Val. Max. & Frontinum. Cicer. Pausan. passim. Polixn. 1. &c. *Boeclerus.* Multa quoque de eo suppeditabunt 21. epist.

quæ

legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriæ prodidit.

quæ sub ejus nomine circumferuntur. Effigiem è gemma annulari habes inter imagines Vrsini num. 141. quam tibi exhibemus.

Apud Fulvium Vrsinum in Gemma.

Paullo diversam exhibet nummus meus his circum literis ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ in postica parte Victoriæ proræ navis insistens, dextra palmam, sinistra lanceam tenens cum literis ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ.

ARI-

ARISTIDES.

III.

ARISTIDES [2] Lysimachi filius, Atheniensis. [3] Æ- I
qualis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo [4] de principatu contendit. Namque [5] obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est [6] quanto antistaret eloquentia inno-

1 *Aristides.*] De hoc Plutarch. in ejus vita & apophtheg Herod. lib. 8. Val. 6. 5. *Savaro.*

2 *Lysimachi filius, Atheniensis.*] Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος. *Herodot. Plutarch.*

3 *Æqualis fere fuit Themistocli.*] Σύγχρονος sive ὁμῆλιξ. Artico: *Qua ex re pueritia nobilis inter aquales ferebatur.* Curtius Ruffus lib. VIII. cap. 67. m *Attalum etiam aqualem sibi & haut disparem habitu oris & corporis, utique cum procul viseretur, veste regia exornat.* Lactantio lib. I. Inst. cap. 5. Vocatur Orpheus *aqualis ipsorum Deorum:* siquidem inter Argonautas cum Tyndaridis & Hercule navigarit. *Gebhard.*

4 *De principatu contendit.*] Ὑπὲρ τῆς πρωτείας. Fuisse contentionem inter Aristidem & Themistoclem etiam à pueris, restantur Plutarchus in Aristide, Herodotus Vraniâ, Diodorus & Polyænus: Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς ἐχθρότατοι πάντων ὄντες διεπολιτεύοντο. Illa per tempus inter utrumque deposita fuit, quando in Græciam transibat Xerxes. Additum fidei pignus elatis digitis, ac eodem loco clamantibus: Τὴν ἔχθραν ἐνταῦθα καταπιθέμεθα, ἕως ἂν πρὸς τοὺς Πέρσας διαπολεμήσωμεν. *Polyæn.* I. Strateg. Causa hujus adducitur à Plutarcho in apophthegm. ἀεὶ καθ' αὐτὸν ἐπολιτεύετο καὶ τὰς ἑταιρείας ἔφευγεν, ὡς τὴν ἀπὸ τῶν φίλων δύναμιν ἀδικεῖν ἐπαίρουσαν. In vitâ Themistoclis aliam fuisse adserit, nimirum quod in amore Stesileæ præstantis formæ mulieris corrivales fuerunt, id vero ex Aristone philosopho adducit. Mox causam in diversitatem ingeniorum conjicit: Aristides enim placidus & animo tranquillus: Themistocles è contrario fervens, ambitiosus, & novarum rerum cupidus fuisse dicitur. *Long.* Sed est animadvertendum, Plutarchum cum in Themistoclis, tum in Aristidis vitâ, de puero, non de muliere aut puella esse locutum. Sic enim habet in Themistocle: Ἠράσθησαν γὰρ ἀμφότεροι τοῦ καλοῦ Στησίλεω Τίου τὸ γένος ὄντος, &c. In Aristide vero: Στησίλεω γὰρ, ὃς ἦν γένει Κεῖος, ἠράσθησαν. Vides utrobique de puero Plutarchum scribere. Sed in Themistocle legendum videtur Κίου, vel Κείου, non autem Τίου, *Mag.*

5 *Obtrectarunt inter se.*] Διεπολιτεύσαντο: contrarias in republica partes foverunt. Epaminonda: *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adversarium in administranda republica.* Paterculus lib. II. cap. 43. istiusmodi *obtrectationes* vocat *Civiles contentiones.* Valerius lib. III. cap. 8. vocat *acerrimi studii in administratione Reip. dissidia.* Ejusmodi obtrectationes civiles viguerunt inter P. Africanum Superiorem & Tib. Gracchum, ut videre est ex A. Gellii lib. XII. cap. 8. *Gebhard.*

6 *Quanto antistaret eloquentia innocentia.*] Quanto intervallo præcederet ac superaret innocentiam Eloquentia. Ennius Iphigeniâ:

Plebes in hoc regi antistat; licet
Lacrumare plebi, regi honeste non licet.

Tacit. II. Annal. cap. 33. Apul. lib. IV. Metamorph. *Tunc inter eos unus, qui robore*

innocentiæ. [1] Quamquam enim adeo [2] excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audiverimus, [3] cognomine IUSTUS sit appellatus: tamen [4] à Themistocle collabefactus [5] testulla illa, [6] exilio decem annorum mulctatus est. Qui quidem quum intel-

bore cæteris antistabat. Idem lib. VIII. *Quanquam cæteris omnibus is genere viris antistaret.* Cum accusandi casu. Q. Metellus Numidicus apud Gellium. *Qua in re quanto universi me unum antistatis, tanto vobis quam mihi, majorem injuriam atque contumeliam facit.* Gebh. Sidonius epist. 14. l. 7. ibique multa congessimus. *Savaro.*

1 *Quanquam enim adeo.*] In Excerptis: *cum cum enim adeo*; & in glossa pro *quanquam.* Sic *unde unde* dicebant, ὁπόθεν ἄν. Terent. Andr. IV. 2. *ubi ubi erit*, quemadmodum, *ut ut, qua qua,* & similia. Vide Donatum. *Keuchen.* Videtur aliquid latere.

2 *Excellebat Aristides abstinentia.*] Id est, integritate, eaque virtute, quæ in eo consistit, ut nulli fiat injuria, nullique res sua auferatur. *Lambin.* Quo etiam nomine illum prædicat Val. Maximus, de abstinentiâ verba faciens, lib. V. c. 4. Ac de paupertate ejus Nepos infra. *Schott.* Apulejus in Apologia: *Eadem est paupertas apud Græcos in Aristide justa, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta.*

3 *Cognomine* Iustus *sit appellatus.*] Quod erat cognomentum maxime regium & divinissimum. *Alex. ab Alex.* Diodorus Siculus lib. XI. Καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης δίκαιος ἐπωνομάσθη. Herodotus quoque, ut Aristidis mores accepit, eum censuit ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνῃσι καὶ δικαιότατον. lib. VIII. 79. Cicero pro Sextio, & Tuscul. V. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod præter modum justus esset?* Vide Æschinem Oratione κατὰ Κτησιφ. & περὶ παραπρεσβ. Plutarchum in Vita, ubi multa insignis ejus justitiæ exempla adfert. Val. Maxim. V. 4. *Lambinus. Longol.* Hinc tota scena in Aristidem intenta fuit, cum Athenis olim recitarentur in theatro versus Æschyli:

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
Ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

4 *A Themistocle collabefactus.*] Sparserat enim in vulgus Themistocles Aristidem callide efficta modestia in forensi potestate sublatis judiciis regnum adfectare. Alioqui & populus victoriis superbiens factus, ægre ferebat virtutis nomine præ cæteris aliquem excellere; ut refert Plutarchus. *Longol.* Idem civitatis insolentiam & rerum novarum causas incusat. *Mag.*

5 *Testula illa exilio decem annorum.*] Ostracismo. ἐξωστρακισμένος ὑπὸ τοῦ δήμου. *Herodot.* At non erat Ostracismus improbitatis, ut Plutarchus ait, castigatio; sed honestiore vocabulo dominationis ac gravioris potentiæ, & pœna dicebatur. *Long.* Discrepat autem de Ostraci inscriptione cum à Probo, tum à se ipso. Siquidem in apopht. eum, qui de ejus odii causa interrogatus est, non literarum gnarum scribentemve in ostraco dicit, sed ἀγράμματον. In vita vero non de uno qui esset ἀγράμματος & rusticus, peteretque ab Aristide, ut Ostracon inscriberet, sed de multis ait. *Mag.* De illa testula vide Iustinum l. II. Musonium apud Stobæum περὶ ξένης.

6 *Exilio decem an. mulct. est.*] Verum enim vero Athenienses hoc decennali exilio, quod laudi potius quam vitio ducebatur, & pœnæ nomine impositum minime erat cavebant, ne quis Tyrannide remp. invaderet, ut Athenis Pisistratus, Dionysii Syracusis. Sic refert in Miltiade extremo supra Nepos. *Schott.*

1 *Cedens-*

intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse: [1] cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, Quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur? cui ille respondit, [2] se ignorare Aristidem, sed sibi non placere quod [3] cupide elaborasset, ut præter cæteros [4] IVSTVS appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. [5] Nam postquam Xerxes [6] in Græciam descendit, [7] sexto fere anno postquam erat expulsus, [1] ple-

1 *Cedensque animadverteret.*] Proba lectio, quam omnino requirunt proxime antecedentia. Nihilominus Barthius libro XXIV. Adversf. cap. IX. *cadensque*. Gebhard. Infra in Cimone: *Nam cum ille vir forti animo invidia ingratorum civium cessisset.* Præter Plutarch. in Apopht. ubi aliter & expressius multo clariusque hoc refert. & in vita ejus. De Aristid. exilio Valer. 5. 3. *Sav.*

2 *Se ignorare.*] Id est non nosse Terent. Heaut. Plaut. Amphytr. *Nisi etiam is quoque me ignorabit.* Vnde sæpe apud eundem, *ignobilis oculis meis.* Id est ne quidem de facie notus. Festus l. 12. *Sav.*

3 *Cupide.*] *Tam cupide* Gifanii nosterque codex scriptus. *Scott.* Sic legit Scioppius IV. Verisim. cap. 2. Sed displicet id Barthio lib. 24. adv. cap. 18. Apud Suidam est: πάνυ δίκαιος ὤν, *Ernst.* Cæterum etsi laudari debet studium justitiæ in Aristide, tamen imprudenter egit cum *tam cupide elaboravit, ut præter cæteros justus diceretur.* Quod innuisse videtur quicunque cudi fecit nummum qui penes me est, in cujus uno latere caput Aristidis cum inscript. ΑΡΙΣΙΔΗΣ Ο ΔΙΚΑΙΟΣ: in altero mulier sedens dextra baculum tenens: infra: ΒΟΥΛΗΣ ΓΝΩΜΗ: circum ΟΥ ΔΟΚΕΙΝ ΑΛΛ ΕΙΝΑΙ.

4 *Iustus appellaretur.*] Nimirum cum nimiis opibus abundant resp. in luxum abeunt. Sic Ephesii Hermodorum abesse jusserunt non alio nomine quam quod frugi esset, de quibus illud exstat lepidum Elogium Heracliti qui σκοτεινὸς cognomento Ephesius & ipse fuit. *Digni sunt Ephesii qui ad puerum usque omnes strangulentur, quod Hermodorum virum inter ipsos frugi ejecerint.* Addito *nemo nostrum frugi esto, aut alibi id esto & inter alios.* Strabo l. XIV. Geograph. *Schott.*

5 *Nam postquam Xerxes.*] Hunc ad Aristidem exsulem misisse legatos & tria millia Daricorum obtulisse, idem scribit Suidas, apud quem vide, quæ responderit. *Ernst.*

6 *In Græciam descendit.*] Movit in Græciam. Sic ἀναβαίνειν est expeditionem suscipere. Eodem modo, quo Latini *descendere*, Græci καταβαίνειν jungunt. Memini apud Diodor. scriptum: Τεθαῤῥηκότως καταβαίνειν εἰς τὸν πόλεμον. Xenophon Agesilao: Ἐπειδὴ ὁ Πέρσης προῄδει ὅτι τὴν Ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτόν. *Gebhard. Schott.* Vide Iustin. l. 2. in fine Herod. in Vrania. *Savaro.*

7 *Sexto fere anno postquam erat, &c.*] Sctiptus & Vltrajectina Editio: *Sexto fere anno, quam erat expulsus.* Nam sic sæpe veteres. Sueton. Claud. 17. *Sexto quam profectus erat mense, domum rediit.* Curt. 4. 4. *Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est.* Plin. H. N. 8. 42. de equo: *Terram attingere ore, triduo proximo, quam sit genitus, negant posse.* Et *postquam* proxime antecedit. Verum quarto demum anno revocatum calculus annorum evincit. Revocatus enim Olympiad. LXXV. anno 1. Pulsus autem Olympiad. LXXIV. anno II. Vide Chronologiam nostram. *Schott.*

[1] plebiscito in patriam restitutus est. Interfuit autem pugnæ navali [2] apud Salamina, quæ facta est prius quàm pœ-
2 na liberaretur. [3] Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæas, in prælio quo [4] Mardonius [5] fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. [6] Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quam hujus imperii memoria. [7] Iustitiæ vero & æquitatis * & innocentiæ multa. Im-

1 *Plebiscito.*] Κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου. Malim *populi scito*, quomodo & heic in MSS. Dan. ac Leydensi, & in iisdem aut aliis Codd. iustr. legitur 7, 5. 7. 19. Id cum abbreviate scriptum esset *ppliscito* vel *pliscito* imperiti in notius mutarunt. Erat autem apud Roman. *populi scitum* lex sive jussum à populo factum. Fest. in schedis Farnesian. ut à viris doctis suppletæ sunt. *Scitum populi dicebatur, quod sine plebe cunctus patricius ordo, rogante patricio, suis suffragiis jussit.* Tacit. 3. Ann. 58. Apte igitur Noster Atheniensium decreta *populi scita* vocat sicut 15. 7. Decretum de imperio Epaminundæ innuens, ait: *populus jusserat.* Buchnerus.

2 *Apud Salamina.*] Quod ex Herodoto intelligere licet in Vrania. Vbi narrat præclarum & memorabile ejus facinus. Lambinus mallet *Salaminam* aut *Salaminem*: nulla necessitate. Vid. sup. ad 2. 2.

3 *Idem Prætor fuit Atheniensium.*] Ἄρχων sine sorte, virtutis magnæ ergo, extra ordinem electus. Plutarchus in ejus vita docet ex Idomeneo: Καὶ μὴν ἄρξαι γε τὸν Ἀριστείδην ὁ Ἰδομενεὺς, οὐ κυαμευτὸν, ἀλλ᾽ ἑλομένων Ἀθηναίων, φησίν. Vide *Ioan. Meursii* Archontes libro I. c. 9. Prætor hoc loco Στρατηγός. Οἱ Στρατηγοὶ dicti etiam qui summum magistratum ἀρχόντων tenuere, inter quos sine fabis missis Aristides. Hinc Eunapius æquipollenti dictione στρατοπεδάρχην appellavit, in vita Proæresii. Vbi observa; non sibi elegisse Archontem è civibus suis Athenienses, ut solebant, sed ab Imperatore accepisse. Hinc μέγας στρατηγὸς, & μέγας δοὺξ, gloriosa nomina apud Nicephorum Gregoram & alios. Sed deinceps *Magni* cognomentum abrogatum & ἁπλῶς Duces appellati. Laonicus Chalcondyles Athenarum ἡγεμόνα dicit. IV. Quo sensu *Imperatores* à militibus nominati, qui imperium belli suis auspiciis administrandi à populo accepissent. Hunc Veteres, ut norat Iustinianus in Novellis, *Prætorem* vocaverunt. *Keuchen.*

4 *Mardonius.*] Satrapes, natione Medus. *In Pausan.* Nonnulli hunc cum Mardochæo confundunt, qui patruus Estheræ. Nomen non admodum abludit, sed ætas, atque aliæ circumstantiæ apud Herodotum. *Keuchen.*

5 *Fusus.*] Lapide percussus. *Plut.* in Arist. Reliquit illum in Græciâ Xerxes post cladem Salaminiam. *Herodot.* in Calliope. *Iustin.* 11. *Orosius.* II.

6 *Neque aliud est ullum.*] Sane Thucydides & Plutarchus non segnem operam in Marathonia quoque pugna apud Miltiadem, quem consilio & sagacitate juvit, ab illo navatam prædicant. Verum quia non fuit ambitiosus, victoriam animis ferventioribus concessit, ut Miltiadi Marathonæ, Themistocli Salaminæ, Pausaniæ Platææ. *Longol.*

7 *Iustitia vero & æquitatis multa.*] Exempla hæc commemorat M. Tullius lib. III. officiorum, quod Themistocles Lacedæmoniorum classem incendi posse, Aristidi suggessisset, qui utile id quidem, non tamen honestum fore ratus, dissensit. Æquitatis autem illud exemplum, ab universa Græcia tributotum arbitrum electum, omnibus placuisse, gratumque exstitisse, ut mox Nepos commemorat. *Schott.* Æquitas hoc loco ἡ μετριότης,

Imprimis, quod ejus æquitate factum eſt, quum in communi claſſe eſſet Græciæ ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut ſumma imperii maritimi à Lacedæmoniis transferretur ad Athenienſes. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem & [1] intemperantia Pauſaniæ, [2] & juſtitia factum eſt Ariſtidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent: & adverſus barbaros hos duces deligerent ſibi, quo facilius repellerent, ſi forte [3] bellum renovare conarentur. Ad claſſes ædificandas, exerci- 3
tuſque comparandos, [4] quantum pecuniæ quæque civitas daret, Ariſtides delectus eſt, qui conſtitueret. Ejus arbitrio [5] quadringenta & ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata. [6] Id enim commune ærarium eſſe voluerunt. Quæ

πρᾳότης, cui opponitur *παρανομία* & intemperantia. *Boecler.*

* *Et innocentia.*] Innocentiam equidem Ariſtidi non abjudico ſupra prædicatam: illud moneo, hoc loco *continentiam* potius reſcribendum videri, quam virtutem mox abſtinentiam nominat, quæ ſæpe in iiſdem adhiberi ſolent, ut ad Scriptorem de Viris Illuſtribus annotare me memini. *Schott.* Fruſtra. *innocentia* enim quandoque eſt *continentia* vel abſtinentia & avaritiæ opponitur. Vid. Cicer. pro L. Manil. c. 13. Val. Maximus lib. v. cap 4. *Ariſtides, quo totius Græcia juſtitia cenſetur, continentia quoque eximium ſpecimen.*

1 *Intemperantia.*] Impotentia, ſævitia, ſuperbia, *βαρύτητι.*

2 *Et juſtitia factum eſt Ariſtidis.*] Vide *Diodorum Siculum* l. xi. *Plutar.* in Ariſtide, & *Thucydidem* l. 1. Tradunt Scriptores, illum, ut ictum fœdus cum omni Græciâ firmaret, poſt diras execrationes, accenſos ferreos orbes in mare dejeciſſe; adjurans, ut ita extinguerentur cum omni ſtirpe & genre, qui contra fœdus irent, veluti ignitum illud ferrum aqua. *Alex. ab Alex.*

3 *Bellum renovare.*] De novo & integro inferre. Hamilcare; *Sed ita, ut ſtatim mente agitaret, ſi paullum modo res eſſet, refecta bellum renovare.* Hirt. l. VIII. c. 1. *Complures eodem tempore civitates renovare belli conſilia nitebantur.* Tacit. lib. III. Annal. cap. 20. *Eodem anno Tacfarinas, quem priore æſtate pulſum à Camillo memoravi, bellum in Africâ renovat.* Gebh.

4 *Quantum pecuniæ quæque civitas daret.*] Συντάξεις appellarunt Athenienſes nomine ſpecioſo & leni, quia nomen φόρος moleſte ferebant Græci, inquit Harpocratio. Iſocrates περὶ εἰρήνης. Ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μὲν, ἢν τὴν θάλασσαν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι. Appellabant tamen & φόρους ἀπὸ τοῦ φέρειν. Æſchines περὶ παραπρεσβ. Ὡς τὸν Ἀριστείδης, ὁ τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *Lambin.* Vide collecta Meurſio Fortun. Attic. cap. 7. pag. 52. & ſeqq.

5 *Quadringenta & ſexaginta talenta.*] Cod. P. Dan. *Quadringena & ſexagena.* Sic Schotti ac Giſanii: Vt infra in Alcibiade: *Quinquagena talenta vectigalis capiebat.* Si vel minima talenta Attica accipias, ſummam efficient noſtri æris ducenties ſeptuagies ſexies mille aureorum coronatorum. *Schott.*

6 *Id enim commune ærarium eſſe.*] Ταμεῖον

Quæ omnis pecunia postero tempore [1] Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, [2] nullum est certius indicium, quam quod quum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate [3] decessit, [4] ut quî efferretur, vix reliquerit. Quo factum est ut filiæ ejus publice alerentur, [5] & de communi æra-

μεῖον Δῆλος ἦν αὐτοῖς, καὶ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίγνοντο. *Thucyd.* Erat enim locus munitissimus & nulli suspectus. Vel forte intellexit Delii templum, quod in magna veneratione nedum Græcis, sed exteris etiam gentibus erat. *Mag.* Solebant antiqui thesauros privatos & publicos in Deorum templis ac fanis deponere, ut eorum religione ac metu securitas pararetur; aut loca illa sacra & inviolata essent. Passim exempla præbent Historici & alii. De templo Hierosolymitano, auctor *Hegesippus* l. 1. c. 17. *Abbas* Vspergens. in Chron. De æde Saturni apud Romanos, *Iuvenal.* Scholiast. De templo Dianæ, infra *Nepos.* Sic Macedones in oppido Quinta juxta Tharsum, Syracusani in Labdalo castello, Assyrii Susis, Persæ, Gazæ, Ebræi in Thrace & Tauro Hiericuntis, Tigrani in Bambinsa & Olena, Babylonii in Zeugmate juxta Euphratem, alii alio loco sua χρήματα ad belli opus deponebant. Cujus rei rationem habes apud Minutium in Octavio, & alios. *Keuchen.* De eo multa collegit Ferrandus Adduensis Insuber I. C. in libro observ. *Schott.* Adde Brodæum Miscell. 4. 17.

1 *Athenas translata.*] Vid. Iust. 3, 6, 4.

2 *Nullum est certius indicium.*] Τάξας δὲ τοὺς φόρους τοῖς Ἕλλησι, τοσούτῳ πενέστερος ἐπανῆλθεν, ὅσον εἰς τὴν ἀποδημίαν ἀνήλωσεν. *Plutarch.* Similes fuerunt Epaminondas, Lamachus, Phocion, Pelopidas, atque alii Duces, de quibus passim Hist. Græcorum. Præter Herodot. Aristidem, Frontin. 4. c. 3. *idem præstiterunt Athenienses filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem, in maxima paupertate defuncti.* Savaro.

3 *Decessit.*] In Ponto: *Auctores* apud Plutarchum. Athenis: *Alii.* Circa Ioniam: *Craterus.* In Phalereo portu: *Plutarchus.* Quo fit, ut hallucinatus videatur Seneca, in *Consolatione ad Albinam*: cap. 13. Vbi *Aristidem capitis damnatum, ductumque ad supplicium fuisse* tradit. Quod de Phocione statuendum, ut disertim refutavit istum locum. *Iust. Lips.* Sed quamvis omnes paupertate maxima laborasse Aristidem asserant, Plutarch. tamen in principio vitæ ejus opulentum ex Demetrio Phalereo fuisse asserit. Ante mortem tamen restitutus in pristinum statum quæstura functus est. *Longolius.*

4 *Vt quî efferretur.*] Alii Codices, *ut quibus efferretur.* Sic fere loquuntur Plautus & Terentius. *Efferre* autem usitate, pro mortuum domo ad sepulturam exportare. In Cimone: *Pauperes qui, unde efferrentur, non reliquissent, suo sumptu extulit.* Eumene: *Amplo funere extulit.* Attico: *In funere matris suæ quam extulit annorum nonaginta.* Sic Terentius Andria: *Effertur: imus.* Ἐκφέρειν dicunt & Græci, ex quo ἐκφορά. Iam vero etiam Aristophanes in Pluto summam paupertatem declarare volens, sic loquitur:

Ὡς μακαρίτην, ὦ Δάματερ, τὸν βίον
αὐτοῦ κατέλεξας,
Εἰ φεισάμενος, καὶ μοχθήσας, καταλείψει
μηδὲ ταφῆναι.

Lambin. *Savaro.* Talis fuit Agrippa Menenius apud Valer. Maximum lib. IV. 4. & Plinium XXXIII. 10.

5 *Et de communi ærario dotibus datis, collocarentur.*] Æschines oration. κατὰ Κτησιφ. Ἀριστείδην δὲ τὸν τοὺς φόρους τάξαντα τοῖς Ἕλλησιν, οὗ τελευτήσαντος τὰς θυγατέρας ἐξέδωκεν ὁ δῆμος. Illæ dotes ex Prytanæo sponsis in matrimonium datæ. Plutarchus in vita: Καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ἱστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι, δημοσίᾳ τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης, καὶ προῖκα τρισχιλίας δραχ-

ærario dotibus datis, collocarentur. [1] Deceſſit autem fere poſt annum quartum quam Themiſtocles Athenis erat expulſus.

δραχμὰς ἑκατέρᾳ ψηφισαμένης. *Lambin. Longol. Mag.* De hiſce vide Meurſium Ath. Attic. I. 8. *Collocarentur.*] Nuptum darentur. Epaminonda; *aut virgo amici nubilis & propter paupertatem collocari non poſſet.* M. Cicero lib. II. de Officiis. *Cum conſuleretur, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret.* Idem de Inventione: *P. Scipio Corneliam Filiam Ti. Graccho collocavit.* De illis quorum filiæ publice ex ærario dotes fuerint collocatæ nuptum, vide Val. Maximum lib. IV. cap. 14. *De Paupertate laudata.* Gebhard.

1 *Deceſſit autem fere poſt annum quartum.*] Anno fere poſt Romam conditam CCLXX. Nam Marathonia pugna CCLX. Vrbis conditæ pugnata eſt, teſte Agell. lib. XVII. c. 21. Themiſtocles vero obiit Olymp. LXXVII. anno II. Non igitur Ariſtidæ filiam duxit Socrates, ut Laërtius lib. II. ait, ſed θυγατριδῆν, ut Plutarchus in Ariſtide, notavitque doctiſſ. Caſaub. in Laërtium. *Schott.* De loco mortis & ſepulcro ei publice conſtructo, vid. Plutarch.

De Ariſtide videndi Plutarchus in vita, Herodotus in Vrania, Diodor. Sicul. II. Polyænus I. Frontin. 4. 3. Valer. Maxim. 5. 3. ext. Iuſtin. 2. 15. Cic. paſſim, Senec. 4. de benefic. 27. & Conſol. ad Helv. 13. (ubi tamen erraſſe videtur Seneca) Æſchines contra Cteſiphontem, Suidas. *Boecl.*

PAVSANIAS.

IV.

1 [1] PAVSANIAS Lacedæmonius. [2] Magnus homo, [3] sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, [4] sic vitiis est obrutus. [5] Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas. Namque illo duce Mardonius, [6] satrapes

1 *Pausanias Lacedæmonius.*] Suidas ex Thucydid. & Plutarcho hæc refert. Παυσανίας Κλεομβρότου ἢ Ἀγησιλάου, Βασιλεὺς Λακεδαιμονίων. sic infra quoque rex vocatur. *Ernst.* De patre constat præterea ex Herodoto 9. Plutarch. in Apophth. Lacon. & epigram. Veteri apud Athenæum.

2 *Magnus homo.*] Sic loquuntur Latini. Livius lib. 30. cap. 10. *Quæ res minus verendos magnos homines ipsa satietate facit.* Sallust. Orat. 2. ad Cæs. *Hostem adversum deprimere homini strenuo haud difficile.* Gebhard.

3 *Sed varius in omni genere vitæ fuit.*] Eruditissimo Schotto non assentior τὸ *vitæ* hinc ableganti; cum verba inde ambigua sint evasura: neque illis, qui malunt *vanus*, interpretanturque χαῦνον. *Antonius varius ingenio.* Flor. IV. Sueton. Galba cap. 9. *Per octo annos varie & inæqualiter provinciam rexit.* Cicer. Lælio: *Assentatoris animus varius.* Idem.

4 *Sic vitiis est obrutus.*] Itaque vituperat eum acerrime Diod. Sicul. lib. XI. Οὐκ ἐάσομεν τὴν Παυσανίου κακίαν, ἢ προδοσίαν ἀκατηγόρητον. Lamb. *Obrutus*, id est, obtectus & obscuratus, quod oppositum est τῷ *elucere*. Ergo obruere est obscurare. Statius l. 1. Theb.

— *Quantum virides Venus addita Nymphas*
Obruit. —

Tacit. Vita Agric. 17. Ita Græci καταχεῖν usurpant. Ἄδηλος apud Suidam: Φιλολογίᾳ τε ἢ λογοῖς τοῖς πόνοις ἐξείμενος εὐφυεστέρων ἢ πρεσβυτέρων κατέχωσε δόξας τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι, obruit & obscuravit. Memini ita quoque loqui Ciceronem & Iustinum XVIII. 5. *Gebhard.*

5 *Hujus illustrissimum est prælium apud Platæas.*] Ex Herodoto hoc descripsit: Καὶ νίκην (inquit l. IX.) ἀναιρέεται καλλίστην ἁπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. *Longol.* Incidit illud in Xantippum ἄρχοντα, & uno, eodemque die ad Mycalen. Quidam Anonym. Ἡ περὶ Πλαταιὰς μάχη, ἢ ἡ περὶ Μυκάλην, κατὰ τὸν αὐτὸν ἡμέραν. Videndus quoque Diodorus lib. XI. Plutarchus in Aristide, ubi in eadem pugna Xantippidem non Xantippum archontem nominat. *Meursius. Illustrissimum est prælium.*] Mallet *clarissimus* Schottus, si libri faverent. Ego cum, de celebritate & fama potius quam de magnitudine ipsa & momentis prælii accipitur, non video quid habeat incommodi, cum *illustrandi* vox & *illustrium* isto sensu placeat nostro. Supr. 2. 1. *quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.* Id est fama & auctoritate inclaresceret. 13. 1. *Multa hujus sunt præclara facta, sed hæc maxime illustria.* & 21. 1. *Boecl.*

6 *Satrapes.*] Præfectus. Vox est Persica. Vtitur ea & Terentius Heautont. *Satrapes si siet Amator nunquam sufferre ejus sumtus queat.* Isocrates Panegyr. Τοιγαροῦν οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν ἐπὶ θάλατταν, οὓς καλοῦσι σατράπας. Sic Probus infra, & sæpe alibi. *Lamb.* Vniversum Persarum imperium in præfecturas & provincias, quas illi Satrapias, earumque rectores, Satrapas appellabant, distributum erat. Satrapæ ergo provinciis præerant, eorumque fidei & curæ Provinciæ

trapes regius [1] natione Medus, [2] regis gener, in primis omnium Persarum & [3] manu fortis & [4] consilii plenus, [5] cum ducentis millibus peditum, quos [6] viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est: eoque ipse dux [7] cecidit prælio. [8] Qua victoria

vinciæ committebantur. Horum muneri & officio incumbebat, provincialibus imperare, eorumque utilitatibus prospicere, tributa cogere, primisque custodiis stipendia exsolvere: & quicquid insuper facto opus esset, effectum dare. *Brisson.*

1 *Natione Medus.*] Persa. Quod idem est. Adeo enim hæ duæ gentes coaluerunt in unam, ut passim apud Græcos reperias Medos pro Persis poni, & *μηδίζοντας* eos, qui Persis studebant. *Grotius.*

2 *Regis gener.*] Darii, cujus filiam Artozostren in matrimonio habebat, Quod si de Xerxe capias, gener heic erit sororis maritus. *Gebhard.* Si Herodoro credendum est, Regis fuit sororius. Nam lib. VI. in hunc modum apud illum legitur: *Μαρδόνιος ὁ γοβρύεω ἡλικίην τε νέος ἐὼν καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην.* Sicut in Conone Pharnabazus *regis gener* dicitur, hoc est Artaxerxis. Plutarch. in Artaxerxe. *Savaro. Longol.* Verum hoc tempore non Darius, sed Xerxes Persis imperabat, de quo si capias *gener* hic erit sororis maritus, (qui in Timoleonte *affinis*) quo modo & Iustinus lib. XIIX. fecit, Sichæum Pygmalionis generum vocans. Etsi Corradus in Comment. ad l. 1. Virg. Æneid. hunc Iustini locum corruptum putet. *Mag.* Ergo *gener* est sororis maritus, quod ex Sophoclis Oedipo, ac aliis scriptoribus notavit Vir incomparabilis Iacob. Cujacius, Observat. VI. 17. Quomodo & Ditmarus & Witichindus Saxo lib. 1. loquuti sunt. Sic Cedrenus Iothor Socerum Moysis vocat *πενθερὸν ἢ γαμβρόν*. Vt quicunque uxorem alteri dat, aut filiam, aut sororem, ejus gener dicatur. Fortasse & qui ducit, *gener* dicitur: Quo sensu *ἐπιγαμβρεύειν* leginus Matth. XXII. 24. B. Zonaras in Stauracio generale vocabulum restringit, *γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ*. Cæterum istiusmodi nomina cognationum & affinitatum ab auctoribus non Iurisconsultis confundi sæpe, corrumpique, demonstrat præter alios Alb. Gentilis lib. V. de nuptiis, p. 448. & seq. *Bernecccerus.*

3 *Manu fortis.*] Frequens illud apud Cornelium. Sic in Datame, Timoleonte, Epaminonda & aliis locis.

4 *Consilii plenus.*] Licet tamen intelligere ex Herodoto in Calliope, in Mardonio plus fuisse audaciæ, quam consilii vel prudentiæ. *Lambin.*

5 *Cum ducentis millibus peditum.*] XXX. barbarorum myriadibus. *Herodot.* L. *Diodor.* CCC. armatorum millibus à Xerxe relictis. *Iustin.* lib. XI. Græcorum sociorum fuerunt V. Myriades. *Herodot.* Constructa post prælium victori Pausaniæ pulcherrima porticus, cui à Persis profligatis nomen inditum. *Vitruvius.* lib. 1. c. 1.

6 *Viritim.*] Erat, ut hine apparet, ista delectus ratio, qua vir virum suæ salutis causa legerat, cum quo in præliis versaretur, & apud Orientis populos non incognita. Romanis & Reliquæ Italiæ non fuisse insolentem docet Livius IX. 39. *Cum vir virum legisset*, de Germanis Cæsar 1. de B. G. 48. Iust. 2. 13. *Gebhard.*

7 *Cecidit.*] Lapide ictus. *Plutarch. δίδωσι.* Ovid. *Cum cecidit fato Consul uterque pari.* Thrasyb. *In secundo prælio cecidit Critias.* Dateme: *Cadit in prælio adolescens.* Iustin. lib. 20. *Non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere.* Gebh.

8 *Qua victoria elatus.*] *Μετεωρισθεὶς, ἐπαρθείς.* Lysandro: *Hac victoria Lysander elatus.* Tac. 12. A. 29. *Ne hac fortuna elati nostram quoque pacem turbarent.* Cæs. 7. 47. *Elati spe celeris victoriæ.* Front. 1. 13. *Hannibal successibus præliorum insolens.* Et t. 11. *Exercitus Samnitum successibus tumidus,*

ctoria elatus [1] plurima miſcere cœpit, & majora concupi-
ſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod quum ex
præda [2] tripodem aureum Delphis poſuiſſet, [3] epigram-
mate ſcripto, in quo erat hæc ſententia, *Suo ductu barbaros
apud Plataas eſſe deletos, ejuſque* [4] *victoria ergo Apollini* [5] *do-
num dediſſe.* [6] hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, [7] ne-
que aliud ſcripſerunt quam nomina earum civitatum, qua-
2 rum auxilio Perſæ erant victi. [8] Poſt id prælium, eundem
Pau-

midus. Hanc cauſam quoque prodit Ariſtoteles: nam ut ſolus Spartæ, cæteriſque Græcis imperaret Pauſanias, nova conſilia cum Xerxe iniiſſe ab eodem perhibetur, lib. v. Politic. cap. 7. Ἔπι ἐάν τις μέγας ᾖ καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶ), ἵνα μοναρχῇ. ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι δοκεῖ Παυσανίας ὁ στρατηγήσας κτ τ Μηδικὸν πόλεμον *Gebhard.* Atque hinc exorta eſt ingens rerum luxuries, & libidinum illecebræ, de quibus diſertim *Alexander* Neapolitanus lib. II. c. 11. Genialium dierum.

1 *Plurima miſcere.*] Συγκυκᾷν, ταράττειν. Cicero pro Milone: *Quanto ille plura miſcebat, tanto hic magis convaleſcebat.* Gebhard.

2 *Tripodem aureum.*] In pleriſque certaminibus præmium fuit τρίπους, quem victor non auferebat domum, ſed ei Deo conſecrabat, in cujus honorem celebrabatur ludicrum. Hi ſunt τρίποδες χορηγικοὶ, quorum mentione Græca omnis hiſtoria, maxime autem Attica refertiſſima eſt. *Caſaubon*

3 *Epigrammate ſcripto.*] Quod à Thucydide hunc in modum recitatur:

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων
Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Idem feciſſe illum Byzantii in poculo Diis littoralibus dicato Nymphis, Heracleotes apud Athenæum narrat.

Μνᾶμ' ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδάωνι ἄνακτι
Παυσανίας ἄρχων Ἑλλάδος εὐρυχόρου
Πόντου ἐπ' Εὐξείνου, Λακεδαιμόνιος γένος υἱὸς
Κλεομβρότου, Ἀρχαίας Ἡρακλέος γενεᾶς.

Longol. Huic noſtræ inſcriptioni plane gemina eſt concinnitate, brevitateque illa Taciti 11. Annalium 22. *Boeclerus.*

4 *Victoria ergo.*] Majuſculis literis ſcriptum reperi. Exſtat vero apud Thucydidem elogium diſticho comprehenſum lib. 1. *Schot.*

5 *Donum dediſſe.*] Vide Boeclerum, qui inter ſolennia hoc refert ex Briſſonio Form. lib. 1.

6 *Hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt.*] Vel ex *ſcalpſerunt.* Thycydides: Τὸ μὲν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν. Quod præfero. Tres ſunt artes, *cælatura, ſcalptura, ſculptura*, quarum differentias pauci capiunt. At *ſculpturam* à *ſcalptura* auctor Gloſſar. videtur diſtinguere ratione materiæ: ut hæc ſit in auro, argento, argilla, & ſimilibus: illa in lapidibus: Sic Gloſſ. *Sculpit*, γλύφει λίθον, *Sculptor*, λιθογλύφος. *Keuchen.* Nove dictum eſt neque quod ſciam Latinorum quiſquam *exſculpere* pro *eradere* dixit. ἐκκολάπτειν autem Thucydidi ſignificat quod exſculptum fuit eradere, exſcindere. *Longol.*

7 *Neque aliud ſcripſerunt.*] Καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις, ὅσαι ξυγκαθελοῦσαι τὸν βάρβαρον, ἔστησαν τὸ ἀνάθημα. *Thucyd.* lib. 1.

8 *Poſt id prælium.*] Vide Diodorum Siculum lib. XI. Additus ei etiam collega Ariſtides. Quod frequens in Hiſtoria Græca. Alcibiade: *Duo præterea collegæ dati Nicias & Lamachus.* Ad quem locum plura notavimus. *Keuchenius.*

1 *Cum*

Pausaniam [1] cum classe communi [2] Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus, elatius se gerere cœpit, majoresque appetere res. Nam quum [3] Byzantio expugnato cepisset [4] complures Persarum nobiles, atque in his [5] nonnullos regis propinquos: hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinculis publicis effugisse: & cum his [6] Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, [7] in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pausanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit, seque tecum affinitate conjungi cupit. Quare, si tibi videtur, [8] des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris, & Spartam & cæteram Græciam sub tuam potestatem, [9] se adjuvante redacturum pollicetur.*

[1] *His*

1 *Cum classe communi.*] XXX. triremibus. *Diodor.*

2 *Cyprum atque Hellespontum.*] Diodorus latiore significatione, Τὰς Ἑλληνίδας πόλεις vocat, ὅσαι βαρβαρικαῖς διέμενον ἔτι φρουρούμεναι.

3 *Byzantio expugnato.*] De quo magna adhuc lis est sub Historicis. Alii enim à Pausania conditum, alii expugnatum tradidere. Prioris opinionis sunt Isidorus, Iustinus, & auctor is, qui nugas Curialium conscripsit. Sed credibile est, jamdudum à Byzante Vrbem conditam, quod & ratio temporis, & plurimi scriptorum evincunt. Vide sis ad hanc rem Iusti Lipsii commentarium in lib. XII. Taciti Annalium; & Vossii ad IX. Iustini. Vrbs illa à pluribus condita scribitur, id est, à multis aucta, & restituta, quemadmodum de Babylone & aliis evidentissimum. *Keuchen.*

4 *Complures Persarum nobiles.*] Εἶχον δὲ Μήδους αὐτὸ, καὶ βασιλέως προσήκοντές τινὲς καὶ συγγενεῖς, οἳ ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ. *Thucyd.*

5 *Nonnullos regis propinquos.*] Cognatos, qui sic honoris causa dicebantur. Quod contra Casaubonum & alios. Thucydides utitur vocabulo συγγενῶν, quod in eadem significatione à Græcis usurpatum. *Keuchen.*

6 *Gongylum Eretriensem.*] Sic legendum, non ut alii codices habent, *Cretensem.* Nam & Thucydides, & Diodorus Siculus libris indicatis, *Eretriensem* dicunt, ad quos accedat Xenophon l. III. ἑλλην. Δῶρον δὲ καὶ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλῳ, ὅτι μόνος Ἐρετριέων μηδίσας ἔφυγε. *Longol. Lambin.*

7 *In quibus hæc fuisse scripta.*] Vide Epistolam apud Thucydidem, nam ad verbum fere ab Æmilio versa est.

8 *Des ei filiam tuam nuptum.*] In Dione: *Aretem Dionis uxorem alii nuptum dedit.* Paciscuntur illa vincula necessitudinum proditores ac transfugæ, vel ad perfidiam sollicitatis offeruntur ad securitatem obsignandam. Curt. 3, 6. *Nec salutem suam Philippo committeret: mille talentis à Dario & spe nuptiarum sororis esse corruptum.* Diod. l. 11. *Gebh.* Adde Amplis. Freinshem. ad Curtium loco citato.

9 *Se adjuvante redacturum pollicetur.*] Longol. edidit, *Te adjuvante redacturum se pollicetur*, sensu plano, & proxime ad veram lectionem accedente; sed invitis libris, qui consensu τὸ *se* exhibent in prioribus, in postremis non agnoscunt. Doctissimus Gronovius censebat, aut super-

[1] *His de rebus si quid geri volueris*, [2] *certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum salute, tam sibi necessariorum, magnopere gavisus, confestim cum epistola [3] Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à se repulsam laturum. Hujus Pausanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto [4] domum revocatus, [5] accusatus capitis, absolvitur: [6] multatur tamen pecunia. Quam ob cau-

perfluum esse τὸ *adjuvante*, aut scribendum *redactum iri.* Ego vix dubito quin ita scripserit Nepos: *Grac. sub tuam pot. se, adjuvante te redact, pollic.* ut exciderit vocula *te*, quoniam eædem literæ in fine præcedentis legebantur.

1 *His de rebus si quid geri.*] *Herum igitur si quid.* Longol. Lambin. Quod respondet Græco Thucydidis. Εἰ ἄν τι τούτων ἀρέσκῃ. Vnde hæc quoque descripta epistola est.

2 *Certum hominem.*] Fidum, cui tuto fidere possis. Sic sæpe noster, itemque Cic. & alii. Thucyd. ἄνδρα πιστόν.

Certum hominem ad eum mittas face.] *Face* ἀρχαϊκὸν pro *fac* constanter in omnibus. Sic *dice* apud Festum, *edice* apud Maronem lib xi. ut observat Diomed. lib. 1. Vide Priscian. *Keuch.*

3 *Artabazum.*] Pharnaci filium. *Thucydid.* I. *Herodot.* IX. Nomen illud summum præfectum notat. Ἄρτας enim est clarus, magnus, splendidus. עריץ· Ariths autem validum significat; unde & Ἄρης Græcorum & Heros nomen suum accepere. Qui apud Ægyptios *Arte* vocabatur. Neque ab illis Persæ multum differunt. Ἀρταῖοι enim Persis Heroës, sicut Hesychius testatur & Stephanus. *Thysius.* Quam congessit Magnus Boxhornius explicationem nominis *Artaballi*, heic inserere visum. Ita ille: *Bassus, Bessus*, præfectus. Est quidem proprium illud apud Persas nomen, sed ex appellativo, quod præfectum notat, factum; quemadmodum & *Artabazus*, quod significat Principem purpuratorum. *Bassa* proprie Turcis, qui ex Scythis orti, quemadmodum & Persæ, notat *Caput.* Cui simillimum est vetus Saxonicum *Beah*, vel, ut alii scribunt, *Beaz*, quod ornamentum capitis, coronam, & galeam & caput interpretatur Vir Eruditissim. Ioannes Latius in Lexico suo Anglo Saxonico. Leonclavius in Onomastico: *Bassa & Basi Turcis caput. Bassilire, capita, sive duces, ut à κεφαλὴ Græcis sunt dicti κεφαλάδες; nostris à capite Capitanei.* Noti hodie in aula & imperio Ottomannidarum *Bassa*, id est. Præfecti. Neque dubitandum, quin ex Scythico illo vetustissimo vocabulo factum sit Græcorum βασιλεὺς, id est, Rex. Hæc ille. *Boxhornius.*

4 *Domum revocatus.*] Thucydides: Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν αὐτόν. *Lambin.*

5 *Accusatus capitis.*] A Peloponnesiis. *Diodor.* XI.

6 *Multatur tamen pecunia.*] Animadvertis multatos Lacedæmone infamia haud carere; eoque ipso mandata provincia sive imperio excidere, nec non patria; nisi eam insigni facto meritove recuperassent. Vide Polyænum lib. II. in Clearcho, comment. 7. Nepos infra in Pelopida: *Idque suo privato, non publico fecit consilio* (de Phœbida loquitur) *quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt.* Gebh.

1 *Co-*

causam ad classem remissus non est. At ille post non mul- 3
to, sua sponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, sed dementi ratione [1] cogitata patefecit. [2] Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. [3] Apparatu regio utebatur, [4] veste Medica: [5] satellites Medi & Ægy-

1 *Cogitata.*] Sic restitui ex Thucydide, pro quo vulgati codices habebant mendose, *cognita*: Sic autem ille: Ἀλλ' ἔργοις βραχέσι προυδήλου, ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἐσέπειτα ἔμελλε πράξειν. Quod si quis malit reponi *conata*; equidem non repugnem, quin ei valde assentiar. Nam hæc scriptura magis cum verbis Thucydidis, quam superior congruit. *Lambin.* Cæsar lib. 1. de Bell. Gall. cap. 3. *Perfacile factu esse illis probat conata perficere.* Vellejus Patercul. lib. II. cap. 29. *Privatus ut opibus, ita consiliis magna ausus magnificeque conata exsecutus.* Sueton. Galba cap. 17. *Faciliorem occasionem M. Salvio Othoni prebuit perficiendi conata.* Iuven. Satyr. 13.

Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum;
Facti crimen habet, cedo, si conata peregit?

Gebhard.

2 *Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit.*] Valerius Maximus lib. II. cap. 6. *Pausanias, qui maximis operibus editis, ut primum se Asiæ moribus permisit, fortitudinem suam, effœminato ejus cultu mollire non erubuit.* Huic non absimilis fuit Darius Codomannus apud Gregoram, & post illum Alexander apud Diodorum, Curtium, Athenæum. Solent autem illi una eum vestibus exoticis mores patrios exuere, & aliarum gentium, quarum vestitum imitantur, mores induere. Vnde Poëta,

Affectus patrios patria cum veste relinquunt.

Keuchenius. Liv. lib. XXIV. cap. de Hieronymo Siciliæ rege: *Hinc tam superbum,* inquit, *apparatum habitumque convenientes sequebantur mores; contemtus omnium hominum, superbæ aures, contumeliosa dicta.* Curt. lib. VI. cap. 32. *Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat, sed cum illis quoque mores induerat, superbiamque habitus animi insolentia sequebatur.* Solent enim ejus gentis, cujus gratiam ac studia aucupantur, vestitum quoque atque habitum assumere. deinde, ad quos animo desciverunt, cultu quoque degenerare. De Germanico Tacit. l. II. Annal. cap. 59. Valerius lib. III. cap. 6. 1. de P. Scipione. Florus lib. IV. cap. XI. de M. Antonio: Non solum autem transfugæ patriique moris desertores devinciendis iis, quorum opes adulantur, peregrinis vestibus se onerant; sed legati etiam eorum, ad quos à superioribus missi adeunt, habitum æmulantur. Exagitat hoc in Ruffino Claud. l. 2. v. 75. & sequent. Cæterum ut hic Pausanias Persicum habitum assimulaverat, quod ad eos transire meditatus erat: ita qui Lacedæmoniis studebant, affectum suum cultu eorum assumpto denudabant. Aristophanes Crabon.

Καὶ ξυνὼν Βρασίδᾳ, ἢ φορῶν
Κράσπεδα στεμμάτων, τὴν δ' ὑ-
Πήνην ἄκουρον τρέφων.

Scholia addunt ἀντὶ τοῦ Λακωνίζων. ὅτι οἱ Λακωνίζοντες τοιαῦτα ἐπετήδευον. *Gebhard.* Sic & Alexander ob Persicum habitum in invidiam venit; quodque eum Callisthenes eo nomine reprehendisset graves pœnas dedit. Strabo XI. Geograph. *Schott.*

3 *Apparatu regio utebatur.*] Hæc breviter Thucydides, quæ Probus copiose persequitur. Herodotus tamen lib. IX. narrat, τὸν Παυσανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, & iis Medorum Ducis amentiam in apparando luxu ostendisse.

4 *Veste Medica.*] Athenæus lib. XII. Παυσανίας ὁ Σπαρτιατῶν βασιλεὺς καταθέμενος τὸν πάτριον τρίβωνα, τὴν Περσικὴν ἐνεδύσατο στολήν. *Lambinus.* Procopius

Ægyptii sequebantur: [6] epulabatur more Persarum luxuriosius, quam, qui aderant, perpeti possent. [7] Aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & cru-

copius lib. 1. belli Persici; vestem serico contectam, *Medicam* dictam testatur. Iustinus lib. XLI. qualis esset Medica vestis, his verbis docet: *Vestis olim sui moris*, (de Parthis loquitur) *posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida.* Medicam vestem purpuream fuisse, demonstrat Xenophon lib. 1. Cyri vitæ: Ταῦτα γὰρ πάντα μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ στρεπτοὶ περὶ τῇ δειρῇ, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν. *Magius.* Vide incomparabilem Brissonium lib. 1. de Regno Persar.

5 *Satellites Medi.*] Hi sunt Persarum Doryphori, qui in Immortalium numeros relati erant, Μηλοφόροι dicti, quod aurea mala hastis præfixa ferrent. *Brisson.* Melophori Persarum interpretibus Clavatores inepte dicuntur. Mille numero erant satellites Regis, sic appellati à colore vestis melino: Incedebant enim πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἐσθημένοι στολάς, ut legimus apud Ælianum & Athenæum. *Casaubon.* Non temere autem, aut sorte conscriptos fuisse, verum ἀριστίνδην, Athenæus ait. Hoc quid valeat explicat Moschopulus περὶ σχεδῶν: Ἀριστίνδην ἐκλέγει· ὅταν κατὰ τοὺς ἀρίστους ποιεῖται τὴν ἐκλογήν. Hi in aula Regis excubabant. Persarum porro Reges latus tam ab externis quam domesticis hostibus, magno stipatorum satellitumque agmine muniebant, qui Δορυφόροι & Αἰχμοφόροι vocabantur. Onomasticum vetus: Δορυφόρος, *stipator, satelles.* Suidas: Δορυφόροι φύλακες, ὑπηρέται βασιλέως, ὁπλοφόροι, ὑπασπισταί. Dicebantur & Σωματοφύλακες. Idem Onomasticum; Σωματοφύλαξ, *satelles, stipator.* Hujusmodi cohortes ex Persarum potissimum gente conscribebantur. Quanquam ex Ebræis tres adolescentes spectatæ fidei, corporis custodes habuerit Darius Ochus; ut ex Iosephi lib. XI. 4. Antiq. constat. His custodibus etiam Præfectus dabatur. Porro honori non modico ducebatur, in hujusmodi spiculatorum numeros referri. Quibus Reges stipati, ab incurrentibus periculis tutiores reddebantur. Ex illis δορυφόρος unus, sellæ aureæ pedibus regis e curru descendentis subjiciendæ causa, regium currum sequi solitus, ut Athenæus lib. XII. docet. Regii autem stipatores æs non merebant, sed à Rege annonas capiebant, eisque ex Regalis mensæ reliquiis cibaria præstabantur. Hæc fere Incomparabilis *Brissonius.*

6 *Epulabatur more Persarum.*] De Persarum victu legendus Xenophon libro VIII. Κύρου παιδείας. Exponitur à Tullio ex eodem Xenophonte, qui negat ad panes quicquam addere præter nasturtium. Sed intelligendum hoc, antequam Medi à Persis subacti essent. Postquam vero in unum imperium coaluerunt, luxuriam Medorum Persæ arripuerunt. Ad præsentem locum quod attinet, lege Herodot. IX. Plutarch. Ἀποφθ. λακ. *Keuchen.* qualis autem fuerit apparatus Persicus copiose ab Athenæo l. 4. describitur.

7 *Aditum petentibus conveniendi non dabat.*] Recte additur negandi particula, quod facile videbunt qui Thucydidis hoc intelligunt. Δυσπρόσοδόν τε αὑτὸν παρεῖχε καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι. Vide quæ in vita Aristidis ex Plutarcho in hanc sententiam notavimus. Exstat insignis etiam comparatio de hac re apud Aristidem Sophistam in Oratione, *de laudibus M. Aurelii philosophi. Aditum petentibus conveniendi non dabat.*] Lege *conveniundi* suffragantibus Excerptis. Et sic alibi loquitur. Alcibiade: *Si modo ejus conveniundi habuisset potestatem. Conveniundi* pro *conveniendi*, ut *interficiundi* pro *interficiendi* in ejusdem vita, & alibi sæpius. *Keuchen.* Tacit. 2. Ann. cap. 2. *prompti aditus, obvia comitas ignota Parthis virtutes, nova vitia.*

Hoc

& crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat. [1] Golonas, qui locus [2] in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriæ, tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum [3] cum scytala miserunt, in qua more illorum erat scriptum, nisi domum rever-

Hoc modo est intelligendus locus Iustin. 1. cap. 3. *Cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset.* est vero admissionum difficultas familiare celsæ potestati vitium. Liv. 24. 5. Tacit. iv. Ann. 74. de eo capiendus P. Syri mimus: *Non semper aurem facilem habet felicitas.* Contra Curtius 9. 45. de Ptolemæo. *Gebhard.* In hoc vituperat quod laudavit in Miltiade. Alcibid. & Attico, Nepos. *Savaro.*

1 *Golonas.*] Alii *Colonas.* Non recordor mihi hujus loci nomen alibi occurrisse. *Gebhard.*

2 *In agro Troade.*] Pro *in agro Troadis.* Quomodo in Mss. Nam *Troas* pro regione, vel agro Troadis. Quanquam & alterum non omnino respuerim. *Keuchen.*

3 *Cum scytala miserunt.*] Ἀλλὰ πέμψαντες κήρυκα οἱ ἔφοροι καὶ σκυτάλην. *Thucyd.* Quod confirmat Plutarchus, qui per præcones & id genus nuncios hasce literas mitti consuevisse, demonstrat. Sed mira heic Mss. Codicum inconstantia. Scripti Veneti, quos secutus in Collectaneis suis Iac. Constantinus, *cum lana* legunt. Quæ scriptura cum iis, quæ à Probo subduntur, nullo pacto cohæret. Inquit enim: *In qua, more illorum, erat scriptum.* Vbi significat, innuitque *Scytalam Laconicam.* Scribi autem in lanis non potest, & hoc Lacedæmonios aliosve fecisse, nusquam constat. *Mag.* At στέμμα hoc manavit ex *lava*, quæ supplicum potius erat insigne, ut tænia ac lemnisci exulum. *Schott.* Vide Fest. x. Varronem 6. de Lingua Latina, & alios. Alii *lancea* legunt. *Colon. Palatin. Aldin.* Assentiar P. Danieli lectionem *cum clava* asserenti? At Nepos non abhorret Græcis vocabulis, quæ commode Latinis mutari non possunt. Sic Iphicrate non refugit *moram*, & alibi, *Ephori*, *Ostracismum*, *astu*, *acta.* Latini antiquiores non fastidiosi erant in retinendis Græcis. Sic Livius dixit *Pelion ocrim*, de quibus vide Nonium. Formam Scytalæ depingunt Plutarch. in Lysandro, Marcellinus in Thucydidem, Gellius lib. 17. 9. & Ausonius. Aristophanis Scholiastes in Aves, pag. 601. Vsum autem literarum secretiorum præbuisse & hic de scytala annotat. Video autem semper in revocando Imperatores suos scytala usos Lacedæmonios. Xenophon Agesilao, ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ σκυτάλη ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν, βοηθεῖν τῇ πατρίδι ἐπείθετο. Polyænus lib. 8. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἀνεκαλέσαντο σκυτάλην πέμψαντες. Colligere ergo licet, scytalem præstitisse omnem usum literarum, tesserarum atque aliarum id genus notatum. Nam & in pecuniæ summa signanda, & saccis obsignandis scytalen habuisse locum, docet Diodorus libro 13. de pecunia ex præda Atheniensium Lacedæmonem à Lysandro missa: Ὄντος δὲ τοῦ χρήματος, inquit, ἐν σακκίοις, καὶ ταῦτ᾽ ἐχόντων ἑκάστου σκυτάλην, ἔχουσαν τὴν ἐπιγραφὴν τὸ πλῆθος τοῦ χρήματος δηλοῦσαν. Alium usum memorat Polyæn. lib. 1. in Tyrtæo; Ἵνα δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναιρέσει γνωρίζοιτο ἕκαστος, ἐπὶ τὰς σκυταλίδας τοὔνομα γράψαντων καὶ περὶ τῇ λαιᾷ χειρὶ φερόντων. Vide Iustin. lib. 3. cap. 5. Vbi σκυταλίδας interpretatur *tesseras.* Apud Ciceronem in quadam epist. ad Atticum, *Scytales Laconicæ* exstant, hoc est, epistolæ breves & obscuræ, ut interpretatur Beroaldus in annotationibus. *Gebhard.* Vide de hac voce Marcelli Donati dilucidationes ad Livium lib. 38. & Clem. Alexand. 11. strom. *Ernstius.*

1 Se

reverteretur, [1] se capitis eum damnaturos. [2] Hoc nuncio commotus, [3] sperans se etiam pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum redit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus est. [4] Licet enim legibus eorum, cuivis ephoro hoc facere regi. [5] Hinc tamen se expedivit: neque eo magis carebat suspicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. [6] Est genus quoddam hominum, quod [7] Helotes vocatur, quorum

magna

1 *Se capitis eum damnaturos.*] Hostis loco habituros. *Thucyd. Longol.* Id enim legibus eorum licebat facere regibus. de quo vide Grotium de Iur. B. & P. 1.4.8. & in notis ad eum locum. Ratio, quia (ut infra noster loquitur 21, 7.) *Spartani reges nomine non potestate*, seu ut est 17. 1. *nomine magis quam imperio reges* fuere.

2 *Hoc nuncio motus.*] *Commotus:* Edit. Parisiensis. ut & Mss. quod frequens Nepoti. in Datame bis. Alcibiade, Dione, Timoleone. *Savaro.*

3 *Sperans se etiam pecunia & potentia.*] Pecunia qua corrumperet judices aut accusatores; potentia qua eosdem deterreret, sed neutro valuit. prudentior, hac parte Alcibiades fuit, qui absens reus violatæ religionis factus fuga sibi consuluit, infra 7. 4.

4 *Licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere Regi.*] Imitatio aperta istius Thucydidis: Ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, nempe εἰς εἱρκτὴν ἐμβάλλειν. Similis prorsus descriptio Xenophontæa in regimine patr. Ephororum potestatem atque auctoritatem multis verbis & partibus exagitat Aristoteles lib. 11. cap. 7. Politicorum. Plato lib. 3. de Legibus, ait, Ephororum potestatem tanquam frenum injectum esse Regum imperio. Idem lib. 4. dicit, Ephororum potestatem mirifice esse tyrannicam. *Lamb.* Fuerunt igitur homines imperiosi, quorum exemplo in Thessalia Ædiles, Athenis ἄρχοντες, & postea instituti Romæ Tribuni plebis. Simile quicquam videtur apud Genevates fuisse Senatus ducentorum. Cæterum notandum, Ephoros, ut à Theopompo institutos, sic à Cleomene postea abrogatos fuisse, quorum potestas tamen semper annua, sicut Romæ Consulum. *Keuchen.* Vide Nic. Cragium de rep. Laced. libro 11. cap. 4.

5 *Hinc tamen sese expedivit.*] Horat. Epod. xi. de se amore vincto;

Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia.

Eumene; *Hinc tamen multis suis amissis se expedivit.* Annibale. Attico. Cicero pro Milone: *Si vita nostra in aliquas insidias incideret, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.* Et in Verrem: *Expedire se ex laqueis.* Gebhard.

6 *Est genus quoddam hominum.*] Illustris eruditione & meritis in rem literariam clarissimus *Frid. Gronovius* mallet: *Est genus quoddam hominum (Helotes vocantur) quorum, &c.* Comparat autem locum Flori 3,3. *Priores Teutonos sub ipsis Alpium radicibus assecutus (locum aquas Sextias vocant,) quo, fidem numinum! prælio oppressit.* Sic enim scripserat ille, ubi vulgo ineptissime: *in locum quem.* Boecler.

7 *Helotes.*] *Illota* alias *heclota.* Excerpta P. Danielis. In Græco est Εἵλωτες: unde *Helotes.* erant servi quidam publici Lacedæmoniorum, præfecti agris arandis ac excolendis. De quibus vide sis Suidam in Εἵλωες, Platon. vi. de Legibus, Aristotel. 11. Polit. cap. 7. & Ianum Gebhardum ad Æliani ποικίλην, lib. 3. cap. 20. Similes apud Thessalos *Penestæ* habebantur; quorum tamen tantum jus fuit, ut in civitatem Spartanam adsciscì possent. *Keuchen.*

1 *Hos*

magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. [1] Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari: sed expectandum, dum se ipsa res aperiret. Interim Argilius 4
quidam adolescentulus, quem puerum Pausanias [2] amore Venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepit, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, [3] quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem missi erant: [4] vincula epistolæ laxavit, signoque detracto, cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille literas ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmo-

1 *Hos quoque sollicitare spe libertatis.*] Εἱλώτων fides erat admodum lubrica, & impulsu ad mutationem facilis. De quorum insidiis in Dominos Aristoteles 3. 7. de transfugiendi ad hostes more, belli tempore, Polyæn. 1. Occurrit sæpius verbum *sollicitare* hac notione. Cæsar lib. 3. Civil. cap. 21. Cælius Milonem *in Turinum ad sollicitandos pastores præmisit.* ibid. cap. 22. Liv. lib. 34. Curt. lib. 3. cap. 18. *cum ad perniciem ejus etiam à latere ipsius pecunia sollicitaret hostis.* Auctor de Viris illustribus: *Fabricius prius inter legatos sollicitari non poterat.* Gebhard.

2 *Amore Venereo dilexerat.*] Thucydides paullo honestius hæc: *ἀνὴρ Ἀργίλιος παιδικά ποτ' ὢν αὐτοῦ.* Nam *παιδικὰ* sæpe pro honesto amore capitur. Legatur Suidas. Observa quod & Probus dissentit à Thucydide, qui hunc tum Virum fuisse ait, cum literas ad Artabazum deferret. Meminit hujus rei Cicero in Topicis ad Trebatium. *Longol. Mag.* De amore illo Venereo lege Lucianum. *Amore Venereo.*] Veteres scribunt *Venerio:* Et sic in optimis Danielis Excerptis. Alcibiade: *rebusque Veneriis deditos*, ubi in iisdem, *Veneriis*; quas Græci τὸ ἔργον vocant, ut Latini *res Veneris*, vel *Venereas.* Sic *res voluptatum* apud auctores, τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. *Venerius* autem pro *Venereus*, ut *aërius*, *ætherius*; pro *aëreus*, *æthereus* ex Græcorum more, qui scribunt ἀέριος & αἰθέριος per tertiam vocalem. *Venereus* tamen magis facit ad ἀναλογίας & scripturam Romanam. *Keuchen.*

3 *Quod nemo eorum redisset, qui super tali caussa missi erant.*] Ὅτι οὐδεὶς πώποτε τῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν ἀφίκετο. *Thucyd.* Sic Diodorus XI.

4 *Vincula epistolæ laxavit.*] Thucyd. Λύσας τὰς ἐπιστολάς. Diodorus Siculus: ἀνέῳξε τὰς ἐπιστολάς. *Lambinus.* Ita habent antiquissimæ Editiones. Et vero in perlatione sola erat lethum indeprecabile. Vinculis autem colligatas antiquorum Græcorum epistolas, docet Curtius l. 7. *Parmenion vinculum epistolæ solvens, quidnam rex ageret requirebat.* Barthius. Pro *laxavit* e Membranis Schioppius *laceravit.* additque illa *si pertulisset*, non male abesse videri. At decedit si eximantur sententiæ. *Gebhard.*

moniorum hoc loco. [1] Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, [2] quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. [3] Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci: eo ille index confugit: [4] in ara consedit. [5] Hanc juxta, locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. [6] Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias ut audivit, Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit. Quem quum supplicem

[1] dei

1 *Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt.*] Aliam rationem affert Diodorus Siculus, nempe quia literas apertas tradiderat: Τούτων δὲ ἀπιστούντων διὰ τὸ ἀπογεγράφας αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς ἀναδεδῶκε. *Lambin.*

2 *Quam se ipse indicasset.*] Liber P. Danielis *judicasset.* Vitiose: Nam ex proprio indicio convincere Ephori Pausaniam cogitabant. Vlpianus lib. 1. ad edictum l. *indicasse* 197. D. de V. S. *Indicasse est detulisse, arguisse, accusasse & convicisse.* Gebhard.

3 *Fanum Neptuni est Tænari.*] Scholia in Aristophanis Acharn. Ταίναρον γάρ ἐστι τῆς Λακωνικῆς ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ στόμιον ἦν κατάγον εἰς ᾅδου, ἐνταῦθα δὲ ἦν καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Ἀσφαλεία. Iste vero Neptunus ideo, puto Ἀσφάλειος dicebatur, quod navigationem tutam ac secundam præstare posset. Eodem cognomine colebatur & ab Atheniensibus. Idem Scholiastes: Ἀσφάλειος Ποσειδῶν παρὰ Ἀθηναίοισι τιμᾶται, ἵνα ἀσφαλῶς πλέωσι. in Acharnens. act. 2. scen. 6. *Gebhard.* Poëtæ fingunt Neptunum hippocampos suos in Tænaro subducere. Vide Stat. Papin. 2. Thebaidos. Vnde fanum illius fuisse, à fide historica creditum. *Keuchen.*

4 *In ara consedit.*] Quam in Timotheo *publica pacis* appellat. *Keuchenius.* Græci moris fuit ad vim, injuriamque arcendam, confugere ad templa, statuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter supplices utebantur, frequentissime servi. Euripides:

— ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. —

Servulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens:

Et Veneris sanctæ considam vinctus ad aram.

Et bene *considam*, quia supplicum sedere. Nec iis modo is honos, sed etiam heroibus quibusdam, ut Theseo Athenis. Plutarchus: κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιμον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. *Lipsius.* Lege quæ fuse ad hunc locum notat Hieronymus Magius.

5 *Hanc juxta, locum fecerunt sub terra.*] Thucydides: Διπλῆν διαφράγματι καλύβην. Tuguriolum quoddam circumseptum duplici tegumento, ne perspici per id posset. *Longol.* Non satis hoc expressit Cornelius. Diodor. Siculus: Διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο, id est, *duplex tabernaculum circumdedit*, seu circumposuit. Tangit hoc Pausaniæ indicium M. Tullius in Topicis. *Lambin.* Haud dissimili calliditate apud Tacitum lib. 4. Ann. cap. 69. *Gebhard.*

6 *Huc ex Ephoris quidam descenderunt.*] Thucydides: ἐς ἣν τῶν τε Ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε. Diodorus Siculus: καὶ τῶν μὲν Ἐφόρους, καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν τινὰς ἔκρυψε. *Idem.*

1 *Dei.*]

[1] dei videret in ara sedentem, quærit, causæ [2] quid sit tam repentini consilii. Huic ille quid ex literis comperisset, aperit. [3] Tanto magis Pausanias perturbatus orare cœpit, [4] ne enunciaret, [5] nec se meritum de illo optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque [6] implicitum rebus sublevasset, [7] magno ei præmio futurum. His rebus ephori cognitis, satius putaverunt [8] in urbe eum comprehendi. Quo quum essent profecti, Pausanias placato Argilio (ut putabat) Lacedæmonem reverteretur: in itinere, quum jam in eo esset, ut comprehenderetur, [9] è vultu cujusdam ephori, qui [10] eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui sequebantur, [11] in ædem Minervæ, quæ Chalciœcus

1 *Dei.*] Neptuni.

2 *Quid sit tam repentini consilii.*] Cod. Dan. *Tam repentino consilio.*

3 *Tanto magis Pausanias.*] Schioppius cum Schotto, qui unas easdemque excussisse membranas videntur, produnt legi, *tanto modo*, Lambinus mavult, *multo magis*, idque quosdam in veteribus libris reperisse testatur. Casp. Barthius libro XXIV. cap. 18. Adversl. præfert: *modo magis Pausanias perturbatus*; hoc est, supra modum. *Gebhard.*

4 *Ne enunciaret.*] Recte Schioppius: ne arcana detegeret & Ephoris proderet. Apulejus Metamorph. lib. x. *Neque ad vos, quæ ignoravi, possum enunciare.* Cicero contra Rullum: *Qui sociorum consilia adversariis enunciavit.*

5 *Nec se meritum.*] Non abludit oratio Dymni ad Nicomachum apud Curt. 6, 7. *Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cujus erga ipsum benevolentiæ præter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertum.* Gebh.

6 *Implicitum.*] Libri veteres *implicatum.* Dione; *Vtraque implicatus tyrannide Dionysiorum.* Apulejus lib. x. Met. *Morbi inextricabilis veterno vehementer implicatus.* Et ita videntur veteres esse locuti. Idem lib. 3. *Sed ut ex animo tibi volens, omne delictum, quo me tantis angoribus implicasti, remittam?* Gebhard.

7 *Magno ei præmio futurum.*] Alii, *magno esse ei præmio futurum.* Vnde Lambinus: *magno id ei præmio futurum.* id est, magnis cum muneribus oneratum iri. *Idem.* Diodor. ἔτι δὲ δεηθέντος ὅπως συγκρύψῃ, καὶ δωρεὰς μεγάλας ὑπισχνουμένου.

8 *In urbe eum comprehendi.*] Ἐν τῇ πόλει τὴν σύλληψιν ἐποιοῦντο. *Thucyd.*

9 *E vultu cujusdam Ephori.*] Λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἑνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει. ἄλλου δὲ νεύματι χρησαμένου, καὶ δηλώσαντος εὔνοια, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ. *Idem.*

10 *Eum admonere cupiebat.*] Vetera excusa, *eum ammoneri*, vel *admoneri.* Sed *ammoneri* non inconcinne propter euphoniam, pro *admoneri*: ut *rem amministrare* pro *administrare*, Excerpta Danielis in Conone. *Keuchen.*

11 *In ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur.*] Codex Danielis, *Chalcidicos.* In nummis antiquis, quos Goltzio debemus, appellatur illa Minerva, ΧΑΛΚΑΣ. Estque Ἀθηνᾶ Χαλκίοικος, quod alia numismata ΑΘΗ. ΧΑΛΚ. repræsentant. Suidas, Χαλκίοικος, ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρ-

cus

cus vocatur, [1] confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori [2] valvas ejus ædis obstruxerunt, [3] tectumque sunt demoliti, [4] quo facilius sub dio interiret. [5] Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse: [6] eamque jam magno

ἐν Σπάρτῃ, ἢ, ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὸν κτίσαι. Eadem *Chalcioecis* appellata, ut notat Beroaldus ad Apuleji Milesiorum lib. x. *Keuchen.*

1 *Confugit.*] Suidas: Καταφεύγει εἰς τέμενος Ἀθηνᾶς. Diodorus: εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Polyænus libro 8. ἡνίκα Παυσανίας μηδίζων ἁλοὺς κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Lycurgus: ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν. Ælianus: ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τῇ Χαλκιοίκῳ. Vide sequentia, & Plutarchum περὶ παραλλ. *Lambin.* Meminit quoque ejusdem Minervii templi lib. 2. in Aristomene Com. 2. Κρύφα δὲ εἰς τὴν Σπάρτην προσελθὼν, καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτῶν προσηλώσας τῷ τεμένει τῆς Χαλκιοίκου. *Gebhard.* Vnde patet têmplum illud facinorosis asylum fuisse, quo confugientes impunitate donabantur. Simile Dianæ Ephesiis, Cadmi Thebis, Herculis Athenis, & alia; de quibus passim in Hist. Græcis.

2 *Valvas ejus ædis obstruxerunt.*] Sic Thucydides: Μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον, καὶ τὰς θύρας, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, καὶ ἀπολαβόντες εἴσω, ἀπῳκοδόμησαν, προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. Vide Lycurgum, oratione in Leocratem. *Lambin.* Plutarchus non ab Ephoris, sed à Patre ejus hoc factum scribit. *Obstruxerunt* Poliænus reddit ἀναπῳκοδόμησαν. Cicer. dixit *Obstruere aditum.* Gebhard.

3 *Tectumque sunt demoliti.*] Τὴν ὄροφον ἀφεῖλον. Nepos Timoleonte: *cetera tyrannidis propugnacula demolitus est.* Curtius lib. 8. cap. 54. *Ergo alii extra urbem tecta demoliebantur.* Occurrit apud Ciceronem *demoliri parietem, demoliri partem muri.* Gebhard.

4 *Quo facilius sub dio.*] Schioppius ac Schottus è libris scriptis, *celerius sub dio.* Idem *Gifanio* placet. *Celer* autem mors opponitur *lentæ*, & à Curtio vocatur *strenua*, lib. 9. cap. 44. Et *strenue mori* eidem, quod Nepoti *facilius interire.* libro 3. cap. 17. *Gebhard.* *Quo facilius sub dio interiret.*] Probant correctores τὸ *divo* reponendum, ut in Eumenis vita, & apud Horatium lib. 2. Od. 3. Sed sine operæ pretio. Nam *divus* pro *dio*, & *dius*, pro *divo*, frequens in membranis antiquis. Varro. Hoc mutatum sæpe ab his qui ignorabant, *sub divo* & *sub dio* recte scribi. *Keuchenius.*

5 *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse.*] More Græcorum locutus est. Sic enim Thucydides eodem loco, λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλλαμβάνεσθαι, quem supra protulimus. Et Diodorus Siculus hanc ipsam rem narrans: λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον. *Lamb. Boecler.* Hoc Plutarchus, ut præcepi dicere, factum Patri ejus adscribit, quem *Agesilaum* nuncupat, cum sit *Cleombrotus*, testibus Herodoto, Thucydide, & auctore Scholiorum in Aristophanis Equites. A matre vero memorat inhumatum esse projectum, contra Thucydidis, Diodori, Polyæni, aliorumque sententiam. Cæterum matri Pausaniæ nomen fuit, si Polyæno lib. 8. credimus, Theano; sin Auctori Scholiorum in Aristoph. Equites, Ἀλκαθέα. Μετὰ Ξέρξου φυγὴν Λακεδαιμόνιοι προδοσίας κρίνουσι καὶ φονεύουσι Παυσανίαν τὸν ἴδιον βασιλέα Κλεομβρότου καὶ Ἀλκαθέας υἱόν. *Gebhard.* Similis Ἑλληνισμὸς apud Tacitum occurrit, lib. 1. Hist. cap. 50. *Idem.*

6 *Eamque jam magno natu.*] Id est, anum

gno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, [1] lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias [2] magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, [3] confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus [4] quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi ad supplicium essent dati: displicuit pluribus; & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius, [5] dei Delphici [6] responso erutus, atque

anum annis defectam. In Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* Savaro. Recte contra Lamb. & Schott. qui *magnum natu* præferunt. Sic Nepos Datame: *Ab hoc tamen vero Scismas maximo natu filius descivit.* Livius lib. x. cap. 38. Idem lib. 3. *Magno natu quidam cum omnium majorum suorum insignibus se in forum projecit.* Ibid. *Cui magno natu, non sufferentibus jam viribus, ad consularia obeunda comitia intra paucos dies moritur.* Gebhard.

1 *Lapidem ad introitum ædis attulisse.*] Polyænus 8. Strategematum: Θεανὼ πρὸ τῶν ἄλλων ἀρξαμένη, πλίνθον πρὸς ταῖς θύραις ἀπηρείσατο. Meminit etiam Ovidius *in Ibin.*

2 *Magnam belli gloriam turpi morte maculavit.*] Parem in modum Tacit. 4. Hist. 60. de Agrippinensibus, *egregiam laudem turpi fide maculasse*, quod securis hominibus, rerum vices non timentibus haud injuria accidere potest. *Loccen.*

3 *Confestim animam efflavit.*] Thucydides: Καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. Sed Xenophon libro 3. de rebus Græciæ, Pausaniam scribit damnatum Tegeam profugisse, ibique morbo confectum, mortuum esse. *Lambinus.*

4 *Cum eodem nonnulli dicerent.*] Quidam libri habent, *eodem loci.* Lambin. Hunc locum extra urbem Spartam Lacones Καιάδας vocabant. *Longol.* Thucydides: Καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν εἰς τὸν Καιάδαν ἔμπ. τῶν κακούργους ἐμβάλλειν εἰσβάλλειν. ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. Similis Sestertium Romæ. *Sueton.* Et locus Athenis in Melita. *Plutarch.* Themistoc. Estque illud ταφὴν ὄντα θεόπεμπτον, apud Ioseph. x. Antiq. quod *insepultam sepulturam* vocat Cicero 1. Philippic. Et exprimit Adagium קבורת חמור הקבר. Sed notandum, quod privatio sepulturæ si cadat in impios pœnæ loco habenda sit. *Keuchen.*

5 *Dei Delphici.*] Apollinis. *Deum Delphicum* vocat aperta imitatione, quem Thycydides θεὸν ἐν Δελφοῖς. Sic supra latiori periphrasi *Deum* appellat in Themistocle, quem alii Pythium. Quod frequens apud Cornelium & alios. Deus enim κατ᾽ ἐξοχὴν Apollo dictus. Hinc & ipsum الله quo nomine Arabes *Deum* vocant. *Keuchen.*

6 *Responso erutus.*] Consulentibus Lacedæmoniis. Thucydides: Ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗπερ ἀπέθανε, καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι. Diodorus Siculus tradit, corpus propinquis esse condemnatum & concessum, ut id sepulturæ mandarent; sed Apollinem Lacedæmoniis iratum, quod supplicum perfugium violassent, consultum respondisse, supplicem Deo ristitui oportere: quod cum fieri non posse viderent, pro uno corpore vivo, duas statuas Pausaniæ posuisse. Herodotus autem de concesso propinquis Pausaniæ corpore nullum verbum facit, sed Deum consultum jussisse Lacedæmonios *duo corpora pro uno Minervæ Chalciœco reddere:* illos autem

natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus [1] quam pecuniosus, qui magnas pecunias [2] ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. [3] Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, [4] quoniamque prohibere posset, se Calliæ nupturam, si ea, quæ pollicerctur, præstitisset. Tali mo-

παρανόμως contra leges & mores patriæ nuptias istas factas esse scribit. Plutarchus in vita ejus propius ad Probi sententiam accedit. *Longol.* De more hoc præter Philonem testantur Scholiastes Aristophanis ad Nebulas. Minutius Octavio & Seneca in Apocolocynthosi, quorum verba post alios adduxerunt Rutgers. lib. 2. & Samuel Petitus Com. ad legem Atticam B.

1 *Quam pecuniosus.*] Dictus ob id apud Athenienses λακκόπλουτος, quod scilicet ex puteis & fodinis divitias parasset. Atque ad id respexisse videtur Probus. Cæterum Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen Λακκόπλουτον accepisse refert. Athenæus autem ex Heraclide Pontico lib. 12. diversa de hoc divite à Plutarcho prodit. *Longol.* Vide Athenæum lib. 12. cap. 7. & Suidam. Hic cinnabareos conficiendi rationem invenit: ut auctor Theophrastus lib. περὶ λίθων. Ab hoc etiam minium inventum nonaginta circiter annis ante Theophrasti tempora. Plinius lib. 33. 7. Eustathius ad Iliad β'. Fuit Ἄρχων Athenis, Olympiad. CXVI. anno II. suntque ad eum ab Alexia anni XCII. *Meursius.* Lege quæ de eo disseruit Eruditiss. Gronovius in suis Observationibus, libro 4. cap. 7. *Pecuniosus.* Festo est *præmiosus.* In Gloss. *pecuniosus* exponitur πολυχρήματος. *Keuchen.*

2 *Ex metallis fecerat.*] Scilicet argentifodinis Laurei Atticæ regionis, de quibus supra in Annotat. in Themistoclis vitam. Harum fortasse argentifodinarum proventus redemptor erat Callias; vel potius privatim aliquas in Laureo argentifodinas habebat, ut etiam Nicias, quod Plutarchus in Nicia demonstrat. *Magius.* Aliam divitiarum causam narrant Plutarch. in Aristid. Hesych. & Suidas in λακκόπλουτον, & rursus aliam in Heraclide Pontico Athen. 12. 9. Ortas è spoliatis Persarum cadaveribus, quæ Marathone sepulta fuerant innuere videtur Themistocles ep. 8.

3 *Is cum talem conditionem aspernaretur.*] Plutarchus illum ad eam conditionem ἕτοιμον, hoc est, facilem & paratum fuisse adserit: tantum abest, ut aspernaretur. Nam quantum sororem curarit, notat Athenæus. *Longol.* Proprie & eleganter, nam vocabulum nuptiale *conditio*, de quo multa docti viri & in primis Iurisconsulti. Infra Attico, *cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem.* Apulejus Apologia: *Quam conditionem cum obstinate propositam videret mulier sapiens.* Ibid. *Sin hac reputans forma & divitiarum gratia me aliam conditionem reservarem.* Iustin. lib. XI. c. 7. *Tam pulchra conditio prima regni felicitas videbatur.* Gebhard.

4 *Quoniamque prohibere posset.*] Alii libri *quoniamque prohiberet*, nempe Cimon, ne nuberet Calliæ. Alii *quoniam prohibere posset*, quam scripturam malam esse negant. Denique alii codices proferente Lambino, *Elphinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam id prohibere posset: seque Calliæ nupturam.* Ego vulgatam in Lectione nullam esse difficultatem video. *Idem.*

5 Ha-

modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. [1] Habebat enim satis eloquentiæ, [2] summam liberalitatem, magnam prudentiam [3] cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero [4] in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. [5] Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias [6] Thracum fugavit: oppidum [7] Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit. [8] Idem ite-

1 *Habebat enim satis eloquentiæ.*] Salustius de Catilina: *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.* Vid. N. in Sidon. lib. 9. ep. 9. *Savaro.* Suidas illum librum *ἱπποκομικὸν*, hoc est, *de curandis equis* conscripsisse insignem & mirandum scribit. Attamen Stesimbrotus apud Plutarchum, neque musicam, neque ullas liberales artes didicisse illum commemorat: *Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος φησὶν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτ' ἄλλό τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, ἢ τοῖς Ἕλλησι ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι.* *Longol.* Sed alterius opinionis sunt Plato in Theage, & Aristides Sophista in Cimone.

2 *Summam liberalitatem.*] In qua præcipue Pisistratum imitatus est. Vide Theopompum apud Athen. libro 12. 8. & Plutarch. in Cimone. *Ernstius.*

3 *Cum Iuris civilis, tum rei militaris.*] Plutarchus illum juvenem aliquamdiu armorum experientiæ imperitum, rebus potius urbanis præcelluisse dicit. *Mag. Cum juris civilis.*] Nempe Atheniensis: Nam quoties non additur nomen cujus sit civitatis jus, ejus civitatis significatur de qua sermo instituitur §. *sed jus. 2. Inst. de jure Nat. G. & C.* & recte juri civili operam dedit cum turpe sit patricio & nobili viro & caussas oranti jus in quo versaretur ignorare, ut Q. Mucius ait apud Pompon. IC. in *l. 2. §. 43. D. de orig. Iuris.*

4 *In exercitu.*] Mſ. Gifan. & Exc. P. Danielis, *in exercitibus.*

5 *Primum imperator apud flumen Strymona.*] Πρῶτον μὲν τὴν Ἠϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων, &c. *Thucyd.* Qui bella per eum gesta recenset lib. 1. Lege Plutarchum in vita. Diodorum lib. XI. Herodot. Polyhymnia, & Pausaniam in Atticis.

6 *Thracum.*] Immo Persarum, nisi forte etiam Thraces in exercitu Persarum fuerunt. *Lambin.*

7 *Amphipolim.*] Vrbem in Thracia, quæ prius *ἐννέα ὁδοὶ* dicebatur, id est, *novem viæ.* Amphipolis autem postea dicta, quod utrinque à Strymone fluvio allueretur. *Idem.* Hodie *Chrysopoli.* Vid. Meursium Fortunæ Attic. cap. 6.

8 *Idem iter. apud Mycalem.*] Describunt hoc prælium Diod. Sic. 11, 61. & Plut. Cimone p. 486. memorantque & Thucydid. 1. Plato in Menex. Polyæn. 1. Frontin. 4, 7, 45. & Mela 1, 14. Sed hi omnes ad Eurymedontem fluvium, sive prope Cyprum, pugnatum scribunt (quanquam non uno modo rem narrent): nemo, ad Mycalen. Et certe sive Mycalen Cariæ urbem, cujus Stephanus de urbibus meminit, sive montem aut promontorium, sub quo Persæ eodem die, quo ad Plataeas, victi sunt; seu denique insulam in ora Ioniæ Plinio H. N. 5, 31. memoratam intelligas, fieri non potuit, ut classis Persica, quæ Diodoro & Plutarcho testibus, ad Eurymedontem stationem habuit, apud Mycalen devinceretur; multo minus ut eod. die & prope Eurymedontem & apud Mycalen pugnaretur. nam ea loca longissime inter se distant. Quare parum

 abest,

natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus [1] quam pecuniosus, qui magnas pecunias [2] ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. [3] Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, [4] quoniamque prohibere posset, se Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset. Tali mo-

παρανόμως contra leges & mores patriæ nuptias istas factas esse scribit. Plutarchus in vita ejus propius ad Probi sententiam accedit. *Longol.* De more hoc præter Philonem testantur Scholiastes Aristophanis ad Nebulas. Minutius Octavio & Seneca in Apocolocynthosi, quorum verba post alios adduxerunt Rutgers. lib. 2. & Samuel Petitus Com. ad legem Atticam B.

1 *Quam pecuniosus.*] Dictus ob id apud Athenienses *λακκόπλουτος*, quod scilicet ex puteis & fodinis divitias parasset. Atque ad id respexisse videtur Probus. Cæterum Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen *Λακκόπλουτον* accepisse refert. Athenæus autem ex Heraclide Pontico lib. 12. diversa de hoc divite à Plutarcho prodit. *Longol.* Vide Athenæum lib. 12. cap. 7. & Suidam. Hic cinnabareos conficiendi rationem invenit: ut auctor Theophrastus lib. *περὶ λίθων*. Ab hoc etiam minium inventum nonaginta circiter annis ante Theophrasti tempora. Plinius lib. 33. 7. Eustathius ad Iliad *β'*. Fuit *Ἄρχων* Athenis, Olympiad. CXVI. anno II. suntque ad eum ab Alexia anni XCII. *Meursius.* Lege quæ de eo disseruit Eruditiss. Gronovius in suis Observationibus. libro 4. cap. 7. *Pecuniosus.* Festo est *præmiosus.* In Gloss. *pecuniosus* exponitur *πολυχρήματος*. *Kemhen.*

2 *Ex metallis fecerat.*] Scilicet argentifodinis Laurei Atticæ regionis, de quibus supra in Annotat. in Themistoclis vitam. Harum fortasse argentifodinarum proventus redemptor erat Callias; vel potius privatim aliquas in Laureo argentifodinas habebat, ut etiam Nicias, quod Plutarchus in Nicia demonstrat. *Magius.* Aliam divitiarum causam narrant Plutarch. in Aristid. Hesych. & Suidas in *λακκόπλουτον*, & rursus aliam in Heraclide Pontico Athen. 12. 9. Ortas è spoliatis Persarum cadaveribus, quæ Marathone sepulta fuerant innuere videtur Themistocles ep. 8.

3 *Is cum talem conditionem aspernaretur.*] Plutarchus illum ad eam conditionem *ἕτοιμον*, hoc est, facilem & paratum fuisse adserit: tantum abest, ut aspernaretur. Nam quantum sororem curarit, notat Athenæus. *Longol.* Proprie & eleganter. nam vocabulum nuptiale *conditio*, de quo multa docti viri & in primis Iurisconsulti. Infra Attico, *cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem.* Apulejus Apologia: *Quam conditionem cum obstinate propositam videret mulier sapiens.* Ibid. *Sin hac reputans forma & divitiarum gratia me aliam conditionem reservarem.* Iustin. lib. XI. c. 7. *Tam pulchra conditio prima regni felicitas videbatur.* Gebhard.

4 *Quoniamque prohibere posset.*] Alii libri *quoniamque prohiberet*, nempe Cimon, ne nuberet Calliæ. Alii *quoniam prohibere posset*, quam scripturam malam esse negant. Denique alii codices praeferente Lambino, *Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam id prohibere posset: seque Calliæ nupturam.* Ego vulgata in Lectione nullam esse difficultatem video. *Idem.*

3 Ha-

modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. [1] Habebat enim satis eloquentiæ, [2] summam liberalitatem, magnam prudentiam [3] cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero [4] in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. [5] Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias [6] Thracum fugavit: oppidum [7] Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit.[8] Idem ite-

1 *Habebat enim satis eloquentia.*] Salustius de Catilina: *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.* Vid. N. in Sidon. lib. 9. ep. 9. *Savaro.* Suidas illum librum *ἱπποσκοπικὸν*, hoc est, *de curandis equis* conscripsisse insignem & mirandum scribit. Atramen Stesimbrotus apud Plurarchum, neque musicam, neque ullas liberales artes didicisse illum commemorat: *Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος φησὶν αὐτὸν ὅτε μουσικὴν, ὅτ' ἄλλό τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, ἐν τοῖς Ἕλλησι ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι. Longol.* Sed alterius opinionis sunt Plato in Theage, & Aristides Sophista in Cimone.

2 *Summam liberalitatem.*] In qua præcipue Pisistratum imitatus est. Vide Theopompum apud Athen. libro 12. 8. & Plutatch. in Cimone. *Ernstius.*

3 *Cum Iuris civilis, tum rei militaris.*] Plutarchus illum juvenem aliquamdiu armorum experientiæ imperitum, rebus potius urbanis præcelluisse dicit. *Mag. Cum juris civilis.*] Nempe Atheniensis: Nam quoties non additur nomen cujus sit civitatis jus, ejus civitatis significatur de qua sermo instituitur §. *sed jus. 2. Inst. de jure Nat. G. & C.* & recte juri civili operam dedit cum turpe sit patricio & nobili viro & caussas oranti jus in quo versaretur ignorare, ut Q. Mucius ait apud Pompon. IC. in *l. 2. §. 43. D. de orig. Iuris.*

4 *In exercitu.*] Mf. Gifan. & Exc. P. Danielis, *in exercitibus.*

5 *Primum imperator apud flumen Strymona.*] *Πρῶτον μὲν τὴν Ἠϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι μήδων ἐχόντων*, &c. *Thucyd.* Qui bella per eum gesta recenset lib. 1. Lege Plutarchum in vita. Diodorum lib. xi. Herodot. Polyhymnia, & Pausaniam in Atticis.

6 *Thracum.*] Immo Persarum, nisi forte etiam Thraces in exercitu Persarum fuerunt. *Lambin.*

7 *Amphipolim.*] Vrbem in Thracia, quæ prius *ἐννέα ὁδοὶ* dicebatur, id est, *novem via.* Amphipolis autem postea dicta, quod utrinque à Strymone fluvio allueretur. *Idem.* Hodie *Chrysopoli.* Vid. Meursium Fortunæ Attic. cap. 6.

8 *Idem iter. apud Mycalem.*] Describunt hoc prælium Diod. Sic. 11, 61. & Plut. Cimone p. 486. memorantque & Thucydid. 1. Plato in Menex. Polyæn. 1. Frontin. 4, 7, 45. & Mela 1, 14. Sed hi omnes ad Eurymedontem fluvium, sive prope Cyprum, pugnatum scribunt (quanquam non uno modo rem narrent): nemo, ad Mycalen. Et certe sive Mycalen Cariæ urbem, cujus Stephanus de urbibus meminit, sive montem aut promontorium, sub quo Persæ eodem die, quo ad Plataeas, victi sunt; seu denique insulam in ora Ioniæ Plinio H. N. 5, 31. memoratam intelligas, fieri non potuit, ut classis Persica, quæ Diodoro & Plutarcho testibus, ad Eurymedontem stationem habuit, apud Mycalen devinceretur; multo minus ut eod. die & prope Eurymedontem & apud Mycalen pugnaretur. nam ea loca longissime inter se distant. Quare parum abest,

iterum apud Mycalen [1] Cypriorum & Phœnicûm [2] ducentarum navium classem devictam cepit: [3] eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe [4] copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria, [5] magna præda potitus, quum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ [6] propter acerbitatem imperii defecerant, [7] bene animatas [8] confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. [9] Scyrum, quam eo tempore

[1] Do-

abest, quin adsentiar Cl. V. Christ. Frid. Franckensteinio, Eloquentiæ Latinæ & historiarum in Academ. Lipſ. Professori, amico summo meo, qui subverebatur, ne prælium ad Mycalen à Leotychide Spartano eâdem die, qua illud alterum ad Platæeas commissum, cum hoc Cimonis noster confuderit. Sed ne cultissimo scriptori tam crassum errorem impingam, potius dixerim illud, *Apud Mycalem*, à sciolo quodam insertum esse: qui eum in præced. commate locum prælii additum videret, heic quoque tale quid addendum esse censuerit. Fortassis autem Nepos scripsit: *Idem iterum Imperator Cypriorum, &c.* Nam id quæ præcedunt, videntur requirere.

1 *Cypriorum.*] Codex Schotti & Gifanii *Cyprorum.* Pomponius Mela lib. 1. cap. 14. ad Eurymedontem fluvium pugnatum ait: *In Pamphylia fluvius Eurymedon: magna apud eum Cimonis Atheniensium ducis adversus Phœnicas & Persas navalis pugna atque victoria fuit.* Schott.

2 *Ducentarum navium classem.*] Hæc classis, ut Panodemus scripsit, *sexcentarum navium* fuit: Vt vero Ephoro placuit, *quingentarum & trecentarum.* Refert Plutarchus, qui & illud prodidit, ingentem fuisse barbarorum classem, inde colligi; quod multis in fugam navibus versis, multisque allisis atque confractis, ducentas nihilominus captivas Athenienses ceperint. *Mag.*

3 *Eodemque die.*] Vtramque pugnam eodem die factam victoriamque partam Thucydides auctor est. *Ernst.* Quod confirmant Plutarch. & Frontinus. Diodor. quoque ait statim post navalem victoriam Cimonem ad terrestres Persarum copias duxisse classem eaque in re Strategemate usum, quod Polyæn. & Frontin. narrant. Sed aliter Plut. qui aperta vi in hostes irruisse scribit.

4 *Copias suas eduxit.*] Quod Strategema ejus refert Polyænus lib. 1.

5 *Magna præda potitus.*] CCC. Triremibus, XL. navibus, & viginti millibus virorum. Diodorus Siculus: αἰχμαλώτας γὰρ εἰλήφει τριήρεις τριακοσίας, καὶ τετταράκοντα ναῦς, ἄνδρας δὲ ὑπὲρ δισμυρίους, χρήματα πλῆθος ἀξιόλογον.

6 *Propter acerbitatem imperii.*] διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπιστασίας. Acerbitas autem imperii continet avaritiam, crudelitatem, aliasque in provinciales injurias, quibus facile ad defectionem impelluntur.

7 *Bene animatas confirmavit.*] Hoc membrum deerat in exemplis Aldinis & Florentinis, quod ex aliis libris restitui. Opposuit autem *bene animatas, alienatis.* Lambin. Cicero Epistol. *Intelligebam socios infirme animatos esse.* Gebhard.

8 *Confirmavit.*] Tacit. lib. VI. Annal. cap. 44. *Non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos alliceret, promti firmarentur.* Iustinus lib. XXXI. c. 6. m. *Acilius civitates socias confirmabat, dubias illiciebat.* Patercul. lib. II. cap. 120. *Vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit.* Gebhard.

9 *Scyrum.*] Vitiose noster & Gifanii

Co-

[1] Dolopes incolebant, [2] quod contumacius se gesserat, [3] vacuefecit: [4] sessores veteres urbe insulaque ejecit, [5] agros civibus divisit. [6] Thasios opulentia fretos, suo adventu [7] fregit. His

Codex *Cyprum* hic præfert. Thucydides enim & Plutarch. Σκῦρον diserte. *Schott.* *Σκῦρον τὴν ἐν Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν. Thucyd.*

1 *Dolopes.*] Diodor. Siculus habitatam fuisse à Pelasgis & Dolopibus narrat l. 11. *Lambin.* Vnde Πελασγία Σκῦρος dicebatur, κατ' Εὔβοιαν κειμένη, eratque Cycladum & Sporadum extima. *Salmas.*

2 *Quod contumacius se gesserat.*] Imperium Atheniensium detrectaverat, atque excusserat. Nam *contumacia* despectum seu contemptionem superiorum notat, & quæ contemptionem sequitur, rebellionem seu defectionem. Tacit. 4. H. 3. *Contumacia adversus principem.* Ibid. cap. 74. Apud Iustin. *Contumacia* notat crimen læsæ Majestatis in quod incurrere poterat qui incautis lacrimis præsentem rerum statum defleret. 8. 5. nam suæ suorumque sorti quam Tyranni acerbitas aggravasset illacrimasse acceptum in crimen capitale Tac. 12. A. 47. Latin. Pacatus Paneg. Theod. Aug. dicto. Claudian. l. 2. in Ruffin. *Gebhard.* Plutarchus aliam affert causam, scilicet, quod Dolopes piratæ, prædonesque essent insignes, ac Thessalos quosdam institores Scyrum quæstus gratia profectos deprædati in vincula conjecissent. Qui eum vinculis confractis ad Amphyctionum judicium confugissent, raptæque urbs illa pecuniæ mulctata esset, civesque eam non ex ærario publico, sed ab his qui rapuissent, repeti debere contenderent; trepidi Dolopes Cimonem literis exciverunt, qui eo trajiciens, insulam ab iis repurgavit, compositisque rebus tutum navigantibus Ægæum præstitit. Nisi forte hæc fuerit occasio insulæ capiendæ, causa vero ea, quam Probus attulit. *Magius.*

3 *Vacuefecit.*] Τὴν πόλιν, sive νῆσον ἔρημον τῶν οἰκητόρων ἐποίησε. Infra Timoleonte: *Civibus novis bello vacuefactas possessiones divisit.* Vacuefactio autem, quâ possessores vel sub corona venduntur, vel in alias trajiciuntur sedes, pœna est antiquis temporibus in rebelles ac victos constituta. Iustin. lib. VIII. cap. 5. de Philippo: Diodor. lib. XII. Περικλῆς δὲ αἱρεθεὶς στρατηγὸς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Εὔβοιαν μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου, καὶ τὴν μὲν πόλιν τῶν Ἑστιαιέων ἑλὼν κατὰ κράτος ἐξῴκισε τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πατρίδος. Vbi ἐξοικίζειν ἐκ τῆς πατρίδος eleganter respondet Nepotis *vacuefacere.* *Vacuefacere* verbum non admodum tritum. Valerius sed de alia re: *Ergo pectus dolore accepta injuria, spe potiunda victoria, verecundia detrectandi ministerii, metu mortis refertum tota sibi pietas vacuefecit.* l. V. c. IV. 1. Vtitur & Apulejus: non puto reperiri apud Ciceronem. Sed utitur Macrob. lib. VII. Saturn. cap. XII. *Venas inedia vacuefacit, saturitas obstruit.* Gebhard.

4 *Sessores.*] Οἰκιστὰς, habitatores. Quidam legunt *possessores:* Ego nihil muto, quanquam si veteris alicujus libri auctoritate nitatur, hoc malim quam *sessores.* Lambin. Solos Dolopes ejectos vult Plutarchus.

5 *Agros civibus divisit.*] Vetustiores Codices habent, *dimisit.* Magius. Thucydides: ᾤκισαν αὐτοί. id est, *coloniam eo deduxerunt*, ut declarat interpres. Et ita Diodorus Siculus: Σκῦρον δὲ Πελασγῶν, καὶ Δολόπων ἐνοικούντων ἐξεπολιόρκησε, καὶ κτίστην Ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. *Lambin.*

6 *Thasios opulentia fretos.*] Qui etiam ab Atheniensibus defecerant. Thucydides; Χρόνῳ δὲ ὕστερον συνέβη Θασίους ἀποστῆναι, &c. Hanc rem copiose lib. I. persequitur. *Idem.*

7 *Fregit.*] Navali certamine, XXXIII. naves capiens. *Plut.* In Themistocle: *Classe celeriter effecta, primum Corcyraeos fregit.* Lysandro: *Vt Atheniensium impotentem dominatum refringerent.* Cic. de Offic.

[1] His ex manubiis [2] arx Athenarum, [3] qua ad meridiem
3 vergit, est ornata. [4] Quibus rebus [5] quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam quam pater suus [6] cæterique Atheniensium principes. Nam [7] testarum suffragiis, quod illi [8] *ostracismum* vocant, decem annorum exilio mulctatus est. [9] Cujus facti celerius Athenienses quam ipsum pœnituit. Nam quum ille forti animo,

Offic. *Viriatus Lusitanus, quem C. Lælius fregit & comminuit.* Gebhard.

1 *His ex manubiis.*] Ea est trium MSS. constans lectio. Quomodo Plut. Πραθέντων δὲ τῶν αἰχμαλώτων λαφύρων ἐς τε τὰ ἄλλα χρήματα ὁ δῆμος ἐῤῥώσθη. καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν ἀπ' ἐκείνης εὐπορήσας στρατείας. Non ergo *ex navibus* legendum, quod alii præferunt. *Keuchen.* Sic emendavit Schott. cap. 32. ad script. de Viris illustribus.

2 *Arx Athenarum.*] Vide sis Meursii Cecropiam.

3 *Qua ad meridiem vergit.*] Murum circumduxere partim Cimon, partim Agrolas & Hyperbius Pelasgi. *Pausanias* in Atticis. Qua de causa Pelasgis sub Hymetto habitare concessum fuit. *Herodot.* VI. Ac murus quidem à Cimone exstructus, australis fuit; idque ex manubiis belli contra Persas ab eo confecti. Quem vero à Pelasgis murum structum Pausanias dicit, eum Tyrrhenis adscribit Hesychius: Πελασγικὸν τειχίον, οὕτω ἐν Ἀθήναις καλούμενον, Τυῤῥηνῶν κτισάντων. Et huc Thucydides ista pertinent lib. IV. Τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε, καὶ Ἀθήνας, Τυῤῥηνῶν οἰκησάντων. Sed solvo nodum, Tyrrheni enim prius Pelasgi nuncupati, ut apud Dionysium Halicarnassæum ait Hellanicus Lesbius: Unde passim Πελασγικὸν τεῖχος Herodoto, Philostrato, Luciano, Libanio & aliis memoratum. Habebat autem portas novem; unde Ἐννεάπυλον dicitur à Climeno: Καὶ ἠπέδιζον τὴν ἀκρόπολιν, περιέβαλλον δὲ ἐννεάπυλον τὸ Πελασγικόν. Aristoph. in Avibus Πελαργικὸν appellat, quasi *ciconiarium* dicas. *Meursius.*

4 *Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, cæterique Atheniensium principes.*] Relativo, ut vocant, nomini sæpe adjungitur casus idem, qui verbo antecedenti. Et sic fere locutus est Nepos hoc loco. Vide Gifanium Conlect. Lucret. pag. 414. *Keuchen.*

5 *Quum unus in civitate maxime floreret.*] Quia unus maxime florebat, ideo fortuna ejus maxime conspicua invidiæque exposita fuerat. Ipso verbo utitur & Miltiade & Epaminondâ Curt. l. x. *Ipsum Darium floruisse paulisper.* Cicero in Verrem: *Hic in suâ Patriâ multis virtutibus ac beneficiis floruit.* Pro Cœlio: *Q. Metellus quum in Rep. floreret integerrimâ ætate.* Gebh.

6 *Cæterique Atheniensium Principes.*] De quibus vide Dionem Chrysost. Orat. 73. ubi etiam Cimonis meminit. Adde Valer. Max 5. 3.

7 *Testarum suffragiis.*] De Ostracismo Cimonis lege Platonem in Gorgia.

8 *Ostracismum.*] De hujus nominibus, origine, historia & ritu è veteribus Diod. Sic. 11. Plut. in Arist. Themist. & alibi. Aristid. Oratione Platon. 2. Pollux Onomast. 8. 5. Scholiast. Arist. in Equit. & in Vespis. Tzetzes Chil. 13. 489. Hesych. & Suidas in *Ostracismus*. E Iunioribus Ubbo Emmius Vet. Græc. Hadr. Iunius animadv. 5, 18. Scaliger ad Eusebium. Maussacus ad Harpocr. & Meurs. Lect. Attic. 5. 18.

9 *Cujus facti celerius.*] Sic Plutarch. Ὅθεν οὐδὲ τοῦ πρὸς Κίμωνα θυμοῦ πολὺν χρόνον ἐπιμεῖναι. Ex quo suspicari licet, Cimonem etiam minus diu, quam quinquennium abfuisse. *Lambinus.*

1 Cen-

mo, invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent; [1] confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat, in patriam [2] revocatus est. Ille, [3] quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans [4] contendere Lacedæmonem; sua sponte est profectus, [5] pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo [6] in Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, [7] quum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus, [8] in oppido Citio

1 *Confestim nota ejus virtutis desiderium consequutum est.*] Adeo verum illud Persei votum,

Virtutem videant intabescantque relicta.

Et Flacci lib. 3. Od. XIV.

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Schott. Similis locus infra Epaminondæ vita. Vide Flaccum lib. III. Argonaut. vers. 247. *Gebhardus.*

2 *Revocatus est.*] Decreto Periclis, ut tradit Plutarchus ibidem: Ἐκάλει ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, ὃ κατῆλθε, τὸ ψήφισμα γράψαντος τοῦ Περικλέους. *Lambin.*

3 *Quod hospitio Lacedæmoniorum.*] Hoc Græce diceretur hoc modo: Ὅτι πρόξενος ἦν τῶν Λακεδαιμονίων. Propter hoc hospitium autem, Lacedæmoniorum rebus studere ac favere putabatur: hoc est, quod Græci dicunt λακωνίζειν. Hæc enim fuit Ostracismi causa, ut tradit Plutarchus in Cimone, quam appellat μικρὰν πρόφασιν. *Idem.*

4 *Contendere Lacedæmonem.*] Cæsar lib. I. de Bell. Gall. cap. 21. *Ipse de quarta vigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit.* lib. VI. cap. 3. p. *de improviso in fines Nerviorum contendit.* Apulejus lib. IX. Metam. *Tunc reliqui fratres tam Hercules desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt ad divitem.* Nepos Eum. *Sin per loca sola contenderet.* Iustin. lib. IX. cap. 6. Cicero, *Mihi non dubium est, quin Brundusium contendam.* Gebh. Front. I. 4. *Quasi Thebas contenderet.* in Datame, *Quo contenderat pervenit.* Iustin. 2. *Savaro.*

5 *Pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit.*] Εὐθὺς μὲν οὖν κατελθὼν ἔλυσε τὸν πόλεμον, καὶ διήλλαξε τὰς πόλεις. *Plutarch.*

Pacem conciliavit.] Cæsar lib. VII. cap. 56. *Legatos ad Vercingetorigem de pace & amicitiâ concilianda publice missos.* Loquitur eo modo & Thrasybul. atque Hamil. Et parem in modum antiquissimi. Ennius Cresphonte:

Eho tu, Di quibus est potestas motus superûm atque inferûm
Pacem inter se conciliant, conferunt concordiam.

Cicero pro Dejotaro: *Quo cum mihi amicitiam Resp. conciliavit.* Gebh.

6 *In Cyprum.*] Cimonem post exilium Atheniensium Cyprum acquisivisse etiam scribit Diod. l. c. & Suidas in Κίμων post Thucyd. lib. I. Diod. Sicul. 12. & Plutarch. in vita ejus, qui summam viri virtutem uno ore prædicant. *Ernst.*

7 *Quum ejus majorem partem.*] Plutarchus hoc non prodidit, sed ingentes certaminum moles struxisse, navales copias circa Cyprum continentem; & quosdam ex suis ad Iovem Ammonem, oraculi accipiendi gratia, misisse testatur, mox vero obiisse. *Mag.*

8 *In oppido Citio est mortuus.*] *Cythio.* Codex P. Danielis. Citium urbs est Cypri, in qua natus est, Xeno, Stoicorum princeps: unde & *Citieus* dictus est. Thucydides paullo aliter hanc rem narrat,

cus vocatur, [1] confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori [2] valvas ejus ædis obstruxerunt, [3] tectumque sunt demoliti, [4] quo facilius sub dio interiret. [5] Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse: [6] eamque jam magno

ἐν Σπάρτῃ, ἢ, ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὸν κτίσαι. Eadem *Chalcioius* appellata, ut notat Beroaldus ad Apuleji Milesiorum lib. x. *Keuchen.*

1 *Confugit.*] Suidas: Καταφεύγει ἐς τέμενος Ἀθηνᾶς. Diodorus: εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Polyænus libro 8. ἡνίκα Παυσανίας μηδίζων ἁλοὺς κατέφυγεν ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. Lycurgus: ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν. Ælianus: ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τῇ Χαλκιοίκῳ. Vide sequentia, & Plutarchum περὶ παραλλ. *Lambin.* Meminit quoque ejusdem Minervii templi lib. 2. in Aristomene Com. 2. Κρύφα δὲ εἰς τὴν Σπάρτην προσελθὼν, καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτοῦ προσηλώσας τῷ τεμένει τῆς Χαλκιοίκου. *Gebhard.* Vnde patet templum illud facinorosis asylum fuisse, quo confugientes impunitate donabantur. Simile Dianæ Ephesiis, Cadmi Thebis, Herculis Athenis, & alia; de quibus passim in Hist. Græcis.

2 *Valvas ejus ædis obstruxerunt.*] Sic Thucydides: Μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον, καὶ τὰς θύρας, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, καὶ ἀπολαβόντες εἴσω, ἀπῳκοδόμησαν, προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. Vide Lycurgum, oratione in Leocratem. *Lambin.* Plutarchus non ab Ephoris, sed à Patre ejus hoc factum scribit. *Obstruxerunt* Polyænus reddit ἐναπῳκοδόμησαν. Cicer. dixit *Obstruere aditum.* Gebhard.

3 *Tectumque sunt demoliti.*] Τὴν ὄροφον ἀφεῖλον. Nepos Timoleonte: *cætera tyrannidis propugnacula demolitus est.* Curtius lib. 8. cap. 54. *Ergo alii extra urbem tecta demoliebantur.* Occurrit apud Ciceronem *demoliri parietem*, *demoliri partem muri.* Gebhard.

4 *Quo facilius sub dio.*] Schioppius ac Schottus è libris scriptis, *celerius sub dio.* Idem *Gifanio* placet. *Celer* autem mors opponitur *leniæ*, & à Curtio vocatur *strenua*, lib. 9. cap. 44. Et *strenue mori* eidem, quod Nepoti *facilius interire.* libro 3. cap. 17. *Gebhard.* *Quo facilius sub dio interiret.*] Probant correctores τὸ *divo* reponendum, ut in Eumenis vita, & apud Horatium lib. 2. Od. 3. Sed sine operæ pretio. Nam *divus* pro *dio*, & *dius*, pro *divo*, frequens in membranis antiquis. Varro. Hoc mutatum sæpe ab his qui ignorabant, *sub divo* & *sub dio* recte scribi. *Keuchenius.*

5 *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse.*] More Græcorum locutus est. Sic enim Thucydides eodem loco, λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι, quem supra protulimus. Et Diodorus Siculus hanc ipsam rem narrans: λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον. *Lamb. Boecler.* Hoc Plutarchus, ut præcepi dicere, factum Patri ejus adscribit, quem *Agesilaum* nuncupat, cum sit *Cleombrotus*, testibus Herodoto, Thucydide, & auctore Scholiorum in Aristophanis Equites. A matre vero memorat inhumatum esse projectum, contra Thucydidis, Diodori, Polyæni, aliorumque sententiam. Cæterum matri Pausaniæ nomen fuit, si Polyæno lib. 8. credimus, Theano; sin Auctori Scholiorum in Aristoph. Equites, Ἀλκαθέα. Μετὰ Ξέρξου φυγὴν Λακεδαιμόνιοι προδοσίας κρίνουσι καὶ φονεύουσι Παυσανίαν τὸν ἴδιον βασιλέα Κλεομβρότου καὶ Ἀλκαθέας υἱόν. *Gebhard.* Similis Ἑλληνισμὸς apud Tacitum occurrit, lib. 1. Hist. cap. 50. *Idem.*

6 *Eamque jam magno natu.*] Id est, anum

gno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, [1] lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias [2] magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, [3] confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus [4] quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi ad supplicium essent dati: displicuit pluribus; & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius, [5] dei Delphici [6] responso erutus, atque

anum annis defectam. In Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desisset.* Savaro. Recte contra Lamb. & Schott. qui *magnum natu* præferunt. Sic Nepos Datame: *Ab hoc tamen vero Scismas maximo natu filius descivit.* Livius lib. x. cap. 38. Idem lib. 3. *Magno natu quidam cum omnium majorum suorum insignibus se in forum projecit.* Ibid. *Qui magno natu, non sufferentibus jam viribus, ad consularia obeunda comitia intra paucos dies moritur.* Gebhard.

1 *Lapidem ad introitum ædis attulisse.*] Polyænus 8. Strategematum: Θεανὼ πρὸ τῶν ἄλλων ἀφικομένη, πλίνθον πρὸς ταῖς θύραις ἀπηρείσατο. Meminit etiam Ovidius *in Ibin.*

2 *Magnam belli gloriam turpi morte maculavit.*] Parem in modum Tacit. 4. Hist. 60. de Agrippinensibus, *egregiam laudem turpi fide maculasse*, quod securis hominibus, rerum vices non timentibus haud injuria accidere potest. *Loccen.*

3 *Confestim animam efflavit.*] Thucydides: Καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. Sed Xenophon libro 3. de rebus Græciæ, Pausaniam scribit damnatum Tegeam profugisse, ibique morbo confectum, mortuum esse. *Lambinus.*

4 *Cum eodem nonnulli dicerent.*] Quidam libri habent, *eodem loci.* Lambin. Hunc locum extra urbem Spartam Lacones καιάδαν vocabant. *Longol.* Thucydides: Καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν εἰς τὸν Καιάδαν οὗπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν. ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. Similis Sestertium Romæ. *Sueton.* Et locus Athenis in Melita. *Plutarch.* Themistoc. Estque illud ταφὴν ὄνου θάπτεσθαι, apud Ioseph. x. Antiq. quod *insepultam sepulturam* vocat Cicero 1. Philippic. Et exprimit Adagium קבורת חמור הקבר. Sed notandum, quod privatio sepulturæ si cadat in impios pœnæ loco habenda sit. *Keuchen.*

5 *Dei Delphici.*] Apollinis. *Deum Delphicum* vocat aperta imitatione, quem Thycydides θεὸν ἐν Δελφοῖς. Sic supra latiori periphrasi *Deum* appellat in Themistocle, quem alii Pythium. Quod frequens apud Cornelium & alios. Deus enim κατ' ἐξοχὴν Apollo dictus. Hinc & ipsum الله, quo nomine Arabes *Deum* vocant. *Keuchen.*

6 *Responso erutus.*] Consulentibus Lacedæmoniis. Thucydides: Ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗπερ ἀπέθανε, & νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι. Diodorus Siculus tradit, corpus propinquis esse condemnatum & concessum, ut id sepulturæ mandarent; sed Apollinem Lacedæmoniis iratum, quod supplicum perfugium violassent; consultum respondisse, supplicem Deo restitui oportere: quod cum fieri non posse viderent, pro uno corpore vivo, duas statuas Pausaniæ posuisse. Herodotus autem de concesso propinquis Pausaniæ corpore nullum verbum facit, sed Deum consultum jussisse Lacedæmonios *duo corpora pro uno Minervæ Chalciaco reddere:* illos autem

que eodem loco sepultus, [1] ubi vitam finierat.

oraculum sic interpretatos esse, *ut pro uno Pausania necato, duas Pausaniæ statuas dedicarent.* Lambin. De jure illo concedendi cadavera in Digestis Iustinian. lib. 48. Tit. 24.

1 *Vbi vitam finierat.*] Excerpta P. Danielis: *atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.* Quod Schiopius Schottusque confirmant. Barthius Adversf. libro 24. cap. 18. τὸ *loco* delendum censet. Propert. lib. 2.

Quod mihi si ponenda tuo sit corpore vita. &,

Non potuit saxo vitam posuisse Ceraum. Valer. Max. lib. 6. cap. 9. 13. *Q. Capio in publicis vinculis spiritum deposuit.* lib. 7, cap. 8. *Inter ipsam fallacis & ingrata culpa cogitationem spiritum posuit.* Gebhardus.

PAUSANIÆ res amplius memorabunt tibi Plutarchus in Arist. & alibi. Thucyd. 1. Herod. lib. 9. Diodor. 11, Ælian. V. H. 4, 7. Poliænus 8. Xenoph. hist. Græc. 2. Iustin. 2, 15, 5, 10. 6, 4. Valer. Maxim. 2, 6. Suidas, &c. *Boecler.*

CIMON.

V.

1 CIMON [1] Miltiadis filius Atheniensis, [2] duro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam quum pater ejus [3] litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset: Cimon eadem [4] custodia tenebatur, [5] neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater mulctatus esset, sol-

1 *Miltiadis filius.*] Vetus Cod. Danielis *Miltiadis*, ut ubique.

2 *Duro admodum initio usus est adolescentiæ.*] Sic Mss. & vulgati præter Colon. qui *diro* habet. *Savaro.* Fuit autem initio luxuriosus ac dissolutus, mox ad frugem se recepit, ut & Valerius ejus *incunabula stultitiæ plena* fuisse, lib. 6. c. 9. memorat. Quem locum glossemate liberat Muretus lib. 7. Var. cap. 1. *Schott.* Ætatis vitia describit Plutarchus in vita.

3 *Litem æstimatam.*] Quinquaginta talentis, supra in Miltiade, non sexaginta, ut hic Lambinus sui oblitus ex Herodoto numerat, cum ipse Herodotus & Plutarchus πεντήκοντα ταλάντοισι habeant, *Schott*, Vide Senecam 24. *Controv.* & Quintil. *Declamat.* CIII. Litem æstimatam Græci τίμημα vocant. *Lambin.* Aristophanes Pluto:

Τί δῆτα σοι τίμημ' ἐπιγράψω τῇ δίκῃ,
Ἐὰν ἁλῷς;

Vid. Gebh. ad Miltiad.

4 *Custodia tenebatur.*] Præter Herod. & Plutarch. Valer. l. 5. 3. & 4. Iustin. 2. in fine. Quintil. declam. 303. in fine. *Savaro.* Meminit & Seneca Controv. 24. Cimonis declamatio pro patre ire in carcerem volentis est apud Libanium Tom. 1.

5 *Neque legibus Atheniensium.*] Vel *Atheniensibus.* Græcis lege cautum erat, ut tyrannorum filii parentum crimina luerent. Alex. Neapol. l. 11. capite 16.

1 Ha-

solvisset. [1] Habebat autem in matrimonio [2] sororem suam germanam nomine Elpinicem, [3] non magis amore, quam patrio more ductus. nam [4] Atheniensibus licet, eodem patre na-

1 *Habebat autem in matrimonio sororem suam germanam nomine Elpinicem.*] Aliter legunt Excerpta, sed omissa voce: *sororem suam nomine Helpicenem.* In Longoliana haud paullo melius: *Helpinicem*; quæ τὸ *germanam* insuper heic exulandum facit, quod nunquam probaverim. Præfatione: *sororem germanam habere in matrimonio.* *Habere* autem propie de matrimonio dicitur. Terentius Adelph. IV. 4. *Valeas, habeas illam, quæ placet.* Ad quem locum Donatus: *Haberi uxor dicitur.* Ioan cap. 3. vers. 29. Ο' ἔχων νύμφην, νυμφίος ἐστιν. *Keuchen.*

2 *Sororem suam germanam, nomine Elpinicem.*] Codex P. Dan. *Helpicenem.* Vide quæ ad Præfationem notavimus. Apud Athenienses proximi genere orbas puellas & penuria dotis elocatu difficiles lege ducere jubebantur, aut tantum dotis largiri qui sponsum invenire possent. Verba legis ex Budæo adscribam: Τῶν ἐπικλήρων ὅσαι τὸ θητικὸν τελοῦσιν, ἐὰν μὴ βούληται ἔχειν ὁ ἐγγύτατα γένους, ἐκδιδότω ἐπιδοὺς, ὁ μὲν πεντακοσιομέδιμνος, πεντακοσίας δραχμὰς, ὁ δὲ ἱππεὺς τριακοσίας, ὁ δὲ ζευγίτης ἑκατὸν πεντήκοντα. Diod. l. 12. talem legem à Solone latam, sed à Charonda correctam narrat: ἐκέλευε lex Solonis τῇ ἐπικλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τὸν ἔγγιστα γένους γόνος, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπίκληρον ἐπιδικάζεσθαι τῷ ἀγχιστεῖ· ᾧ ἦν ἀνάγκη συνοικεῖν ἢ πεντακοσίας ἐκτίσαι δραχμὰς, εἰς προικὸς λόγον τῇ πενιχρᾷ ἐπικλήρῳ. Porro inter proximas & ἐπικλήρους recensebantur sorores *germanæ* h. e. ὁμοπάτριοι. Locus elegans habetur apud Philonem Iudæum de legibus specialibus, quem attigit M. Antonius Muretus lib. 15. Var. Lect. cap. 5. Pleniorem vero adduxit vir magnæ doctrinæ, nec minoris industriæ ac probitatis Andreas Schottus. Ο' Ἀθηναῖος Σόλων, inquit ille, ὁμοπατρίους, ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν. Ο' δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν, Αἰγυπτίων χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμίεργα διατατιθεμένων ἐφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν. Ergo nunc liquet Lycurgum ac Solonem quasi consulto contrarias hac in parte leges sanxisse. Hic apud Athenienses germanarum sororum, sive consanguineas dicere malis, matrimonium indulsit: ille apud Lacedæmonios quasi data opera hujus institutis adversans consanguinearum conjunctione interdixit, & uterinarum sororum nuptialem consuetudinem permisit: quod apud Athenienses piaculo dignum ponebatur. Aristophanes Nebulis act. 5. sc. 2.

Ο' δ' εὐθὺς ἦσ' ἐξ Εὐριπίδου ῥῆσίν τιν' ὡς ἐκίνει
Ἀδελφὸς, ὦ λεξίκακε, τὴν ὁμομητρίαν ἀδελφήν.

Vbi auctor Scholiorum: Ἐπειδὴ δὲ παρὰ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ πατέρων ἀδελφὰς, εἰς αὔξησιν τοῦ ἀδικήματος προσέθηκε τὴν ὁμομητρίαν. Ægyptius autem legislator irrisit hinc Atheniensium illinc Lacedæmoniorum superstitionem ac timiditatem tanquam imperfecta sancientium, iisdemque patre ac matre genitos incestuosis nuptiis copulavit. *Gebhard.*

3 *Non magis amore quam patrio more.*] Andocides hoc διὰ παρανομίαν factum scribit, in Oratione contra Alcibiadem. τὸ *patrio* abest à manuscripto Mendozii, Gifanii, itemque Vltraject. estque venustior ἀπαράκλασις. peccasse autem bis hunc scriptorem notat Muretus lib. 7. Var. 1. tueturque adversus Xilandrum Cimonem l. XV. c. 5. *Schottus.*

4 *Atheniensibus licet.*] Sane omnes Historici infamia factum hoc Cimonis notant. Suidas testularum supplicio ob eam causam urbe illum ejectum adserit in voce Κίμων & ὄστρακος. Athen. l. 13. πα-

natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus [1] quam pecuniosus, qui magnas pecunias [2] ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. [3] Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, [4] quoniamque prohibere posset, se Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset. Tali mo-

παρανόμως contra leges & mores patriæ nuptias istas factas esse scribit. Plutarchus in vita ejus propius ad Probi sententiam accedit. *Longol.* De more hoc præter Philonem testantur Scholiastes Aristophanis ad Nebulas. Minutius Octavio & Seneca in Apocolocynthosi, quorum verba post alios adduxerunt Rutgers. lib. 2. & Samuel Petitus Com. ad legem Atticam B.

1 *Quam pecuniosus.*] Dictus ob id apud Athenienses λακκόπλουτος, quod scilicet ex puteis & fodinis divitias parasset. Atque ad id respexisse videtur Probus. Cæterum Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen Λακκόπλουτον accepisse refert. Athenæus autem ex Heraclide Pontico lib. 12. diversa de hoc divite à Plutarcho prodit. *Longol.* Vide Athenæum lib. 12. cap. 7. & Suidam. Hic cinnabareos conficiendi rationem invenit: ut auctor Theophrastus lib. περὶ λίθων. Ab hoc etiam minium inventum nonaginta circiter annis ante Theophrasti tempora. Plinius lib. 33. 7. Eustathius ad Iliad β'. Fuit Ἄρχων Athenis, Olympiad. cxvi. anno 11. suntque ad eum ab Alexia anni xcii. *Meursius.* Lege quæ de eo disseruit Eruditiss. Gronovius in suis Observationibus, libro 4. cap. 7. *Pecuniosus.* Festo est *praemiosus.* In Gloss. *pecuniosus* exponitur πολυχρήματος. *Keuchen.*

2 *Ex metallis fecerat.*] Scilicet argentifodinis Laurei Atticæ regionis, de quibus supra in Annotat. in Themistoclis vitam. Harum fortasse argentifodinarum proventus redemptor erat Callias; vel potius privatim aliquas in Laureo argentifodinas habebat, ut etiam Nicias, quod Plutarchus in Nicia demonstrat. *Magius.* Aliam divitiarum causam narrant Plutarch. in Aristid. Hesych. & Suidas in λακκόπλουτον, & rursus aliam in Heraclide Pontico Athen. 12. 9. Ortas è spoliatis Persarum cadaveribus, quæ Marathone sepulta fuerant innuere videtur Themistocles ep. 8.

3 *Is cum talem conditionem aspernaretur.*] Plutarchus illum ad eam conditionem ἑτοῖμον, hoc est, facilem & paratum fuisse adserit: tantum abest, ut aspernaretur. Nam quantum sororem curarit, notat Athenæus. *Longol.* Proprie & eleganter. nam vocabulum nuptiale *conditio*, de quo multa docti viri & in primis Iurisconsulti. Infra Attico, *cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem.* Apulejus Apologia: *Quam conditionem cum obstinate propositam videret mulier sapiens.* Ibid. *Sin hac reputans forma & divitiarum gratia me aliam conditionem reservarem.* Iustin. lib. xi. c. 7. *Tam pulchra conditio prima regni felicitas videbatur.* Gebhard.

4 *Quoniamque prohibere posset.*] Alii libri *quoniamque prohiberet*, nempe Cimon, ne nuberet Calliæ. Alii *quoniam prohibere posset*, quam scripturam malam esse negant. Denique alii codices profe- rente Lambino, *Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam id prohibere posset: seque Calliæ nupturam.* Ego vulgara in Lectione nullam esse difficultatem video. *Idem.*

5 *Ha-*

modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. [1] Habebat enim satis eloquentiæ, [2] summam liberalitatem, magnam prudentiam [3] cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero [4] in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. [5] Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias [6] Thracum fugavit: oppidum [7] Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit. [8] Idem ite-

1 *Habebat enim satis eloquentiæ.*] Salustius de Catilina: *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum.* Vid. N. in Sidon. lib. 9. ep. 9. *Savaro.* Suidas illum librum ἱπποσκοπικὸν, hoc est, *de curandis equis* conscripsisse insignem & mirandum scribit. Attamen Stesimbrotus apud Plutarchum, neque musicam, neque ullas liberales artes didicisse illum commemorat: Στησίμβροτος δὲ ὁ Θάσιος φησὶν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτ' ἄλλό τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, ἢ τοῖς Ἕλλησι ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι. *Longol.* Sed alterius opinionis sunt Plato in Theage, & Aristides Sophista in Cimone.

2 *Summam liberalitatem.*] In qua præcipue Pisistratum imitatus est. Vide Theopompum apud Athen. libro 12. 8. & Plutarch. in Cimone. *Ernstius.*

3 *Cum juris civilis, tum rei militaris.*] Plutarchus illum juvenem aliquamdiu armorum experientiæ imperitum, rebus potius urbanis præcelluisse dicit. *Mag. Cum juris civilis.*] Nempe Atheniensis: Nam quoties non additur nomen cujus sit civitatis jus, ejus civitatis significatur de qua sermo instituitur §. *sed jus.* 2. *Inst. de jure Nat. G. & C.* & recte juri civili operam dedit cum turpe sit patricio & nobili viro & caussas oranti jus in quo versaretur ignorare, ut Q. Mucius ait apud Pompon. IC. in *l.* 2. §. 43. *D. de orig. Juris.*

4 *In exercitu.*] Mss. Gifan. & Exc. P. Danielis, *in exercitibus.*

5 *Primum imperator apud flumen Strymona.*] Πρῶτον μὲν τὴν Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων, &c. *Thucyd.* Qui bella per eum gesta recenset lib. 1. Lege Plutarchum in vita. Diodorum lib. XI. Herodot. Polyhymnia, & Pausaniam in Atticis.

6 *Thracum.*] Immo Persarum, nisi forte etiam Thraces in exercitu Persarum fuerunt. *Lambin.*

7 *Amphipolim.*] Vrbem in Thracia, quæ prius ἐννέα ὁδοὶ dicebatur, id est, *novem via.* Amphipolis autem postea dicta, quod utrinque à Strymone fluvio allueretur. *Idem.* Hodie *Chrysopoli.* Vid. Meursium Fortunæ Attic. cap. 6.

8 *Idem iter. apud Mycalem.*] Describunt hoc prælium Diod. Sic. 11, 61. & Plut. Cimone p. 486. memorantque & Thucydid. 1. Plato in Menex. Polyæn. 1. Frontin. 4, 7, 45. & Mela 1, 14. Sed hi omnes ad Eurymedontem fluvium, sive prope Cyprum, pugnatum scribunt (quanquam non uno modo rem narrent): nemo, ad Mycalen. Et certe sive Mycalen Cariæ urbem, cujus Stephanus de urbibus meminit, sive montem aut promontorium, sub quo Persæ eodem die, quo ad Plataeas, victi sunt; seu denique insulam in ora Ioniæ Plinio H. N. 5, 31. memoratam intelligas, fieri non potuit, ut classis Persica, quæ Diodoto & Plutarcho testibus, ad Eurymedontem stationem habuit, apud Mycalen devinceretur; multo minus ut eod. die & prope Eurymedontem & apud Mycalen pugnaretur. nam ea loca longissime inter se distant. Quare parum

 abest,

iterum apud Mycalen [1] Cypriorum & Phœnicum [2] ducentarum navium classem devictam cepit: [3] eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe [4] copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria, [5] magna præda potitus, quum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ [6] propter acerbitatem imperii defecerant, [7] bene animatas [8] confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. [9] Scyrum, quam eo tempore [1] Do-

abest, quin adsentiar Cl. V. Christ. Frid. Franckensteinio, Eloquentiæ Latinæ & historiarum in Academ. Lips. Professori, amico summo meo, qui subverebatur, ne prælium ad Mycalen à Leotychide Spartano eàdem die, qua illud alterum ad Plataeas commissum, cum hoc Cimonis noster confuderit. Sed ne cultissimo scriptori tam crassum errorem impingam, potius dixerim illud, *Apud Mycalem*, à sciolo quodam insertum esse: qui cum in præced. commate locum prælii additum videret, heic quoque tale quid addendum esse censuerit. Fortassis autem Nepos scripsit: *Idem iterum Imperator Cypriorum, &c.* Nam id quæ præcedunt, videntur requirere.

1 *Cypriorum.*] Codex Schotti & Gifanii *Cyprorum.* Pomponius Mela lib. I. cap. 14. ad Eurymedontem fluvium pugnatum ait: *In Pamphylia fluvius Eurymedon: magna apud eum Cimonis Atheniensium ducis adversus Phœnicas & Persas navalis pugna atque victoria fuit.* Schott.

2 *Ducentarum navium classem.*] Hæc classis, ut Panodemus scripsit, *sexcentarum navium* fuit: Vt vero Ephoro placuit, *quingentarum & trecentarum.* Refert Plutarchus, qui & illud prodidit, ingentem fuisse barbarorum classem, inde colligi; quod multis in fugam navibus versis, multisque allisis atque confractis, ducentas nihilominus captivas Athenienses ceperint. *Mag.*

3 *Eodemque die.*] Vtramque pugnam eodem die factam victoriamque partam Thucydides auctor est. *Ernst.* Quod confirmant Plutarch. & Frontinus. Diodor. quoque ait statim post navalem victoriam Cimonem ad terrestres Persarum copias duxisse classem eaque in re Strategemate usum, quod Poliæn. & Frontin. narrant. Sed aliter Plut. qui aperta vi in hostes irruisse scribit.

4 *Copias suas eduxit.*] Quod Strategema ejus refert Polyænus lib. I.

5 *Magna præda potitus.*] CCC. Triremibus, XL. navibus, & viginti millibus virorum. Diodorus Siculus: αἰχμαλώτας γὰρ εἰλήφει τριήρεις τριακοσίας, καὶ τετταράκοντα ναῦς, ἄνδρας δὲ ὑπὲρ δισμυρίους, χρημάτων πλῆθος ἀξιόλογον.

6 *Propter acerbitatem imperii.*] Διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπιστάσεως. Acerbitas autem imperii continet avaritiam, crudelitatem, aliasque in provinciales injurias, quibus facile ad defectionem impelluntur.

7 *Bene animatas confirmavit.*] Hoc membrum deerat in exemplis Aldinis & Florentinis, quod ex aliis libris restitui. Opposuit autem *bene animatas, alienatis.* Lambin. Cicero Epistol. *Intelligebam socios infirme animatos esse.* Gebhard.

8 *Confirmavit.*] Tacit. lib. VI. Annal. cap. 44. *Non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos alliceret, promti firmarentur.* Iustinus lib. XXXI. c. 6. m. *Acilius civitates socias confirmabat, dubias illiciebat.* Patercul. lib. II. cap. 120. *Vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit.* Gebhard.

9 *Scyrum.*] Vitiose noster & Gifanii Co-

[1] Dolopes incolebant, [2] quod contumacius se gesserat, [3] vacuefecit: [4] sessores veteres urbe insulaque ejecit, [5] agros civibus divisit. [6] Thasios opulentia fretos, suo adventu [7] fregit. His

Codex *Cyprum* hic præfert. Thucydides enim & Plutarch. Σκῦρον diserte. *Schott.* Σκῦρον τὴν ἐν Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν. *Thucyd.*

1 *Dolopes.*] Diodor. Siculus habitatam fuisse à Pelasgis & Dolopibus narrat l. 11. *Lambin.* Vnde Πελασγία Σκῦρος dicebatur, κατ' Εὔβοιαν κειμένη, eratque Cycladum & Sporadum extima. *Salmas.*

2 *Quod contumacius se gesserat.*] Inpetium Atheniensium detrectaverat, atque excusserat. Nam *contumacia* despectum seu contemptionem superiorum notat, & quæ contemptionem sequitur, rebellionem seu defectionem. Tacit. 4. H. 3. *Contumacia adversus principem.* Ibid. cap. 74. Apud Iustin. *Contumacia* notat crimen læsæ Majestatis in quod incurrere poterat qui incautis lacrimis præsentem rerum statum defleret. 8. 5. nam suæ suotumque sorti quam Tyranni acerbitas aggravasset illacrimasse acceptum in crimen capitale Tac. 12. A. 47. Latin. Pacatus Paneg. Theod. Aug. dicto. Claudian. l. 2. in Ruffin. *Gebhard.* Plutarchus aliam affert causam, scilicet, quod Dolopes piratæ, prædonesque essent insignes, ac Thessalos quosdam institores Scyrum quæstus gratia profectos deprædati in vincula conjecissent. Qui eum vinculis confractis ad Amphyctionum judicium confugissent, raptæque urbs illa pecuniæ mulctata esset, civesque eam non ex ærario publico, sed ab his qui rapuissent, repeti debere contenderent; trepidi Dolopes Cimonem literis exciverunt, qui eo trajiciens insulam ab iis repurgavit, compositisque rebus tutum navigantibus Ægæum præstitit. Nisi forte hæc fuerit occasio insulæ capiendæ, causa vero ea, quam Probus attulit. *Magius.*

3 *Vacuefecit.*] Τὴν πόλιν, sive νῆσον ἔρημον τῶν οἰκητόρων ἐποίησε. Infra Timoleonte: *Civibus novis bello vacuefactas possessiones divisit.* Vacuefactio autem, quâ possessores vel sub corona venduntur, vel in alias trajiciuntur sedes, pœna est antiquis temporibus in rebelles ac victos constituta. Iustin. lib. VIII. cap. 5. de Philippo: Diodor. lib. XII. Περικλῆς δὲ αἱρεθεὶς στρατηγὸς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Εὔβοιαν μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου, καὶ τὴν μὲν πόλιν τῶν Ἑστιαιέων ἑλὼν κατὰ κράτος ἐξῴκισε τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πατρίδος. Vbi ἐξοικίζειν ἐκ τῆς πατρίδος eleganter respondet Nepotis *vacuefacere.* *Vacuefacere* verbum non admodum tritum. Valerius sed de alia re: *Ergo pectus dolore acceptæ injuriæ, spe potiundæ victoriæ, verecundia detrectandi ministerii, metu mortis refertum tota sibi pietas vacuefecit.* l. V. c. IV. 1. Vtitur & Apulejus: non puto reperiri apud Ciceronem. Sed utitur Macrob. lib. VII. Saturn. cap. XII. *Venas inedia vacuefacit, saturitas obstruit.* Gebhard.

4 *Sessores.*] Οἰκιστὰς, habitatores. Quidam legunt *possessores*: Ego nihil muto, quanquam si veteris alicujus libri auctoritate nitatur, hoc malim quam *sessores.* Lambin. Solos Dolopes ejectos vult Plutarchus.

5 *Agros civibus divisit.*] Vetustiores Codices habent, *dimisit.* Magius. Thucydides: ᾤκισαν αὐτοί. id est, *coloniam eo deduxerunt*, ut declarat interpres. Et ita Diodorus Siculus: Σκῦρον δὲ Πελασγῶν, καὶ Δολόπων ἐνοικούντων ἐξεπολιόρκησε, καὶ κτίστην Ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. *Lambin.*

6 *Thasios opulentia fretos.*] Qui etiam ab Atheniensibus defecerant. Thucydides; Χρόνῳ δὲ ὕστερον συνέβη Θασίους ἀποστῆναι, &c. Hanc rem copiose lib. 1. persequitur. *Idem.*

7 *Fregit.*] Navali certamine, XXXIII. naves capiens. *Plut.* In Themistocle: *Classe celeriter effecta, primum Corcyræos fregit.* Lysandro: *Vt Atheniensium impotentem dominatum refringerent.* Cic. de Offic.

[1] His ex manubiis [2] arx Athenarum, [3] qua ad meridiem
3 vergit, est ornata. [4] Quibus rebus [5] quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam quam pater suus [6] cæterique Atheniensium principes. Nam [7] testarum suffragiis, quod illi [8] *ostracismum* vocant, decem annorum exilio mulctatus est. [9] Cujus facti celerius Athenienses quam ipsum pœnituit. Nam quum ille forti animo,

Offic. *Viriatus Lusitanus, quem C. Lælius fregit & comminuit.* Gebhard.

1 *His ex manubiis.*] Ea est trium MSS. constans lectio. Quomodo Plut. Πραθέντων δὲ τῶν αἰχμαλώτων λαφύρων ἔς τε τὰ ἄλλα χρήμασιν ὁ δῆμος ἐῤῥώσθη. καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν ἀπ' ἐκείνης εὐπορήσας στρατείας. Non ergo *ex navibus* legendum, quod alii præferunt. *Keuchen.* Sic emendavit Schott. cap. 52. ad script. de Viris illustribus.

2 *Arx Athenarum.*] Vide sis Meursii Cecropiam.

3 *Qua ad meridiem vergit.*] Murum circumduxere partim Cimon, partim Agrolas & Hyperbius Pelasgi. *Pausanias* in Atticis. Qua de causa Pelasgis sub Hymetto habitare concessum fuit. *Herodot.* VI. Ac murus quidem à Cimone exstructus, australis fuit; idque ex manubiis belli contra Persas ab eo confecti. Quem vero à Pelasgis murum structum Pausanias dicit, eum Tyrrhenis adscribit Hesychius: Πελασγικὸν τειχίον, οὕτως ἐν Ἀθήναις καλούμενον, Τυῤῥηνῶν κτισάντων. Et huc Thucydides ista pertinent lib. IV. Τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικόν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε, καὶ Ἀθήνας, Τυῤῥηνῶν οἰκησάντων. Sed solvo nodum, Tyrrheni enim prius Pelasgi nuncupati, ut apud Dionysium Halicarnassæum ait Hellanicus Lesbius: Vnde passim Πελασγικὸν τεῖχος Herodoto, Philostrato, Luciano, Libanio & aliis memoratum. Habebat autem portas novem; unde Ἐννεάπυλον dicitur à Climeno: Καὶ ἠπέδιζον τὴν ἀκρόπολιν, περιέβαλλον δὲ ἐννεάπυλον τὸ Πελασγικόν. Aristoph. in Avibus Πελαργικὸν appellat, quasi *ciconiarium* dicas. *Meursius.*

4 *Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, cæterique Atheniensium principes.*] Relativo, ut vocant, nomini sæpe adjungitur casus idem, qui verbo antecedenti. Et sic fere locutus est Nepos hoc loco. Vide Gifanium Conlect. Lucret. pag. 414. *Keuchen.*

5 *Quum unus in civitate maxime floreret.*] Quia unus maxime florebat, ideo fortuna ejus maxime conspicua invidiæque exposita fuerat. Ipso verbo utitur & Miltiade & Epaminondâ Curt. l. x. *Ipsum Darium floruisse paulisper.* Cicero in Verrem: *Hic in suâ Patriâ multis virtutibus ac beneficiis floruit.* Pro Cœlio: *Q. Metellus quum in Rep. floreret integerrimâ ætate.* Gebh.

6 *Cæterique Atheniensium Principes.*] De quibus vide Dionem Chrysost. Orat. 73. ubi etiam Cimonis meminit. Adde Valer. Max. 5. 3.

7 *Testarum suffragiis.*] De Ostracismo Cimonis lege Platonem in Gorgia.

8 *Ostracismum.*] De hujus nominibus, origine, historia & ritu è veteribus Diod. Sic. 11. Plut. in Arist. Themist. & alibi. Aristid. Oratione Platon. 2. Pollux Onomast. 8. 5. Scholiast. Arist. in Equit. & in Vespis. Tzetzes Chil. 13. 489. Hesych. & Suidas in *Ostracismus.* E Iunioribus Vbbo Emmius Vet. Græc. Hadr. Iunius animadv. 5, 18. Scaliger ad Eusebium. Maussacus ad Harpocr. & Meurs. Lect. Attic. 5. 18.

9 *Cujus facti celerius.*] Sic Plutarch. Οὐδ' ἦν οὐδὲ τῷ δήμῳ Κίμωνα θυμῷ πολὺν χρόνον ἐπιμεῖναι. Ex quo suspicari licet, Cimonem etiam minus diu, quam quinquennium abfuisse. *Lambinus.*

1 Con-

mo, invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent; [1] confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat, in patriam [2] revocatus est. Ille, [3] quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans [4] contendere Lacedæmonem; sua sponte est profectus, [5] pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo [6] in Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, [7] quum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus, [8] in oppido Citio

1 *Confestim notæ ejus virtutis desiderium consequutum est.*] Adeo verum illud Persei votum,

Virtutem videant intabescantque relicta.

Et Flacci lib. 3. Od. XIV.

Virtutem incolumem odimus,

Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Schott. Similis locus infra Epaminondæ vita. Vide Flaccum lib. III. Argonaut. vers. 247. *Gebhardus.*

2 *Revocatus est.*] Decreto Periclis, ut tradit Plutarchus ibidem: Ἐκάλεν ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, ἢ κατῆλθε, τὸ ψήφισμα γράψαντος τοῦ Περικλέους. *Lambin.*

3 *Quod hospitio Lacedæmoniorum.*] Hoc Græce diceretur hoc modo: Ὅτι πρόξενος ἦν τῶν Λακεδαιμονίων. Propter hoc hospitium autem, Lacedæmoniorum rebus studere ac favere putabatur: hoc est, quod Græci dicunt λακωνίζειν. Hæc enim fuit Ostracismi causa, ut tradit Plutarchus in Cimone, quam appellat μικρὰν πρόφασιν. *Idem.*

4 *Contendere Lacedæmonem.*] Cæsar lib. 1. de Bell. Gall. cap. 21. *Ipse de quarta vigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit.* lib. VI. cap. 3. p. *de improviso in fines Nerviorum contendit.* Apulejus lib. IX. Metam. *Tunc reliqui fratres tam Herculea desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt ad divitem.* Nepos Eum. *Sin per loca sola contenderet.* Iustin. lib. IX. cap. 6. Cicero, *Mihi non dubium est, quin Brundusium contendam.* Gebh. Front. 1. 4. *Quasi Thebas contenderet.* in Datame, *Quo contenderat pervenit.* Iustin. 2. *Savaro.*

5 *Pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit.*] Εὐθὺς μὲν οὖν κατελθὼν ἔλυσε τὸν πόλεμον, ἢ διέλυσε τὰς πόλεις. *Plutarch.*

Pacem conciliavit.] Cæsar lib. VII. cap. 56. *Legatos ad Vercingetorigem de pace & amicitia concilianda publice missos.* Loquitur eo modo & Thrasybul. atque Hamil. Et parem in modum antiquissimi. Ennius Cresphonte:

Eho tu, Di quibus est potestas motus superûm atque inferûm

Pacem inter se conciliant, conferunt concordiam.

Cicero pro Dejotaro: *Quo cum mihi amicitiam Resp. conciliavit.* Gebh.

6 *In Cyprum.*] Cimonem post exilium Atheniensium Cyprum acquisivisse etiam scribit Diod. l. c. & Suidas in Κίμων post Thucyd. lib. 1. Diod. Sicul. 12. & Plutarch. in vita ejus, qui summam viri virtutem uno ore prædicant. *Ernst.*

7 *Quum ejus majorem partem.*] Plutarchus hoc non prodidit, sed ingentes certaminum moles struxisse, navales copias circa Cyprum continentem; & quosdam ex suis ad Iovem Ammonem, oraculi accipiendi gratia, misisse testatur, mox vero obiisse. *Mag.*

8 *In oppido Citio est mortuus.*] *Cythio.* Codex P. Danielis. Citium urbs est Cypri, in qua natus est, Xeno, Stoicorum princeps: unde & *Citieus* dictus est. Thucydides paullo aliter hanc rem narrat,

4 Citio est mortuus. Hunc Athenienses non solum in bello, sed in pace diu desideraverunt. [1] Fuit enim tanta liberalitate, quum compluribus locis prædia hortosque haberet, [2] ut nunquam eis custodem imposuerit, fructus servandi gratia: ne quis impediretur quo minus ejus rebus, [3] quibus vellet, frueretur. [4] Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut si quis opis ejus indigeret, haberet quod statim daret, [5] ne differendo videretur negare. Sæpe

[1] quum

rat, quam Diodor. Thucydides enim videtur significare, Cimonem Citium non expugnasse, sed in obsidione & oppugnatione urbis morte occupatum atque oppressum esse. Diodorus vero ait, Cimonem mari potientem, Malum & Citium, urbeis Cypri expugnasse, & in victos humanum se præbuisse. Quod autem ad ejus mortem attinet, sic idem Diodorus paullo post: *συνέβη δὲ καὶ τὸν Κίμωνα περὶ τὴν Κύπρον διατρίβοντα νόσῳ τελευτῆσαι. Lambin.* Plutarchus Cimonis reliquias in Atticam traductas fuisse scribit, quod sua quoque ætate monumenta Cimonis arguebant, etsi ex Nausicrate Rhetore referat, Citienses quoddam Cimonis sepulchrum colere, quibus in fame terræque sterilitate, ut Cimonem tanquam Deum venerarentur, oraculo imperatum sit. *Magius.*

1 *Fuit enim tanta liberalitate.*] De qua vide Theophrastum, Theopompum, Aristotelem, Plutarchum, Athenæum libro 12. ex Theopompo, Ciceronem, offic. 3. & alios.

2 *Ut nunquam eis custodem imposuerit.*] Cicer. pro Planco. *Sin autem emimus, quem villicum imponeremus.* Schioppius venuste è libro Gifanii, *custodem posuerit.* Barthius è veteribus editis ac membranis, quibus olim usus Cœlius Curio. *Ut nunquam in eis custodem imposuerit.* Scribendum vero ipse retur: *Nunquam in eis custodem unum posuerit.* Mihi placet lectio Codicis Gifaniani. Cæsar lib. 1. de Bello Gall. cap. 20. *Dumnorigi custodes ponit; ut quæ agat, quibuscum loquatur, scire posset.* Cicero 11. Philippica: *Quoties te Pater tuus domo suâ ejecit? quoties custodes posuit, ne limen intrares?* pro Flacco: *Hermippus custos T. Aufidio Prætore in frumento publico est positus.* Gebhard. Rem narrat Athenæus ex Theopompo, l. XII. Sic autem dixit Nepos, *eis custodem imposuerit*, ut Cicero in oratione pro Plancio, *villicum imponere.* Quanquam non negat Nepos, Cimonem villicos agris & villis imposuisse, sed negat custodes apposuisse. *Lambin.*

3 *Quibus vellet.*] Amplius scripti Codices: *Quibus quisque vellet.* Schott. Sic Danielis & Boecleri.

4 *Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti.*] Vide de hoc genere servorum Pignorium. *Boecler.* Athen. lib. XII. *Καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν ἀεὶ νεανίσκους δύο, ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προστάττειν, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος.* De Cimonis liberalitate, eadem Plutarchus in Pericle. Nam & hic non minus suarum rerum profusus populo largitor. Clarum est de Cimone loqui Athenæum, cum scribit, *καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν νεανίσκους δύο ἢ τρεῖς.* Errat igitur Auctor Excerpt. & Eustathius eum secutus, qui de Pisistrato hæc accipiunt, contra apertissimam Athenæi narrationem, & Probi in Cimonis vita, qui quasi ad verbum Theopompi totum locum vertit. *Casaubonus.* Non dissimile est quod de L. Neratio narrat Gellius 20. 1.

5 *Ne differendo videretur negare.*]
Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃς

Πᾶσα

[1] quum aliquem offenſum fortuna, videret [2] minus bene veſtitum, [3] ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur, [4] ut quos convocatos vidiſſet in foro, [5] omnes devocaret: [6] quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit. Complures pauperes mortuos [7] qui unde efferrentur, non reliquiſſent, [8] ſuo ſumptu extulit. Sic

Πᾶσα χάρις κενεὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

P. Syrus: *Beneficium bis dat, qui dat celeriter.* Auſonius:

Gratia quæ tarda eſt ingrata eſt gratia; namque
Quæ fieri properat gratia grata magis.

Gebhard.

1 *Cum aliquem offenſum fortuna, videret.*] Lambinus hoc exponit, *cui fortuna eſſet iniqua, irata atque offenſa.* Quod cum mihi inſolens videretur, nec dubitarem, offenſum hic idem eſſe, quod *obviam factum, repertum*, Cl. Freinshemius confirmavit meam ſententiam, indubiamque fore dixit, ſi in aliquo codice *forte fortuna* legeretur, quod & abſorberi facile potuerit à ſequenti vocabulo. *Boeclerus.*

2 *Minus bene veſtitum.*] Theopompus: Κακῶς ἠμφιεσμένον, *male veſtitum.* Plutarchus paullo aliter, ἠμφιεσμένος ἐνδεῶς, id eſt, *parum copioſe*, ſeu, ut ita dicam, *egenter veſtitus.* Lambinus.

3 *Suum amiculum dedit.*] Ienſonis & Gymnici exemplaria corrupte *amniculum* habent. *Magius.* Theopompus: κελεύειν αὐτὸν μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ. Plutarchus fere ſic, ut Nepos: διημείβετο πρὸς αὐτὸν τὰ ἱμάτια. *Lambinus.*

4 *Ut quos convocatos vidiſſet.*] Lambinus *non vocatos.* Rectius Schioppius, P. Daniel, Savaro ac Schottus *invocatos.* Barthius Adverſar. lib. XXIV. cap. 18. legit, *ut quoſcunque invocatos vidiſſet.* Eſt autem *invocatus*, ἄκλητος, ad epulas non invitatus. Fuit Cimonis animo par Gelliæ Agrigentini, cujus domus quædam munificentiæ officina credebatur. Valer. Max. lib. IV. cap 8. Quæ comparanda cum verbis Nepotis. Vel, cui nondum vocari contigit. Terentius Eunucho: *Invocato ut ſit locus ſemper.* Gebhard. Vid. Athen. lib. 12. ibique doctiſſimum Caſaubon.

5 *Omnes devocaret.*] Omnino malim hic legi, *convocaret*, aut certe *vocaret.* Lambin.

6 *Quod facere nullum diem prætermittebat.*] Sic Plutarchus: Καὶ δεῖπνον οἴκοι παρ' αὐτῷ λιτὸν μὲν, ἀρκοῦν δὲ πολλοῖς ἐποίει τῷ καθ' ἡμέραν. Sic & Theopompus apud Athenæum eod. loco. Sed exiſtimabam aliquando, neque nunc aliter ſentio, legendum eſſe apud Cornelium, *quod facere nullum diem intermittebat.* Sic enim loquuntur Latini potius. *Idem.* Et ſic locum contaminat Lambinus. *Gebhardus.*

7 *Qui unde efferrentur, non reliquiſſent.*] Supra de Ariſtide, in ejus vita: *in tanta paupertate deceſſit, ut, qui efferretur, vix reliquerit.* Athenæus eodem loco ex Theopompo: Καὶ φασὶ μετ' αὐτὸν καὶ εἰς ταφὴν εἰσφέρειν. *Lambin.* Solebant enim mortui efferri honeſtiſſima veſte. Iuvenalis:

Pars magna Italiæ eſt, ſi verum admittimus, in qua
Nemo togam ſumit niſi mortuus.

Non ſolis Italis, de quibus Satyricus loquitur, ſed vulgo etiam Græcis Latiniſque moris fuit, ut comptiores efferrentur, quam vixiſſent. Erant enim καλῶν ἐνταφίων ſtudioſiſſimi. *Caſaub.*

8 *Suo ſumptu extulit.*] Vide de hoc more P. Fab. Sem. 3. 13.

1 *Vita*

Sic se gerendo minime est mirandum, si & [1] vita ejus fuit secura, & [2] mors acerba.

1 *Vita ejus fuit secura.*] Nullis periculis atque insidiis exposita. Nam ut Aurelii Victoris verbis dicam *ejus vita nullius oneri aut incommodo erat.* Demum *Ejus mortem cives expetunt, cujus vitam oderunt.* Sive ejus vita non fuit anxia ob imminens ex odio atque insidiis civium discrimen. velut verbis Valerii dicam, pro salute & incrementis ejus cives votis excubabant. *Gebhard.*

2 *Mors acerba.*] Quæ Græcis ἄωροι θάνατοι, vel ὀμφακίαι νεκροὶ, ut Latinis *acerba funera*, vel *immatura*. Iulianus Archiepiscopus Toletanus lib. 1. *Tria sunt genera mortis, acerba, immatura, naturalis. Acerba infantum, immatura juvenum, naturalis senum.* Quod à Publio Syro mutuatum. Sed minus distinctè illa genera à Latinis usurpantur. Nepos enim *mortem acerbam* de adultis dixit, sicuti Cicero in Antonium: *Acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinna dominatum.* Keuchen.

CIMONIS res scripsere Plutarch. Cimone. Diodot. 11. & 12. Herodot. 6. & 7. Thucyd. 1. Polixn. 1. Plato in Theage & Gorgia, Suidas, Athenæus 12. Demosthenes Oratione contra Aristocratem. Andocides Oratione contra Alcibiad. Arist. 1. 3. Platonica 2. Iustin. 2. 15. Valer. Maxim. 5. 3. ext. 3. 5. Extern. 2. 6. Cicer. 2. offic. 18. *Beecler.* Facies ejus in nummorum meorum uno conspicitur cum inscr. ΚΥΜΟΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥ. in postica parte victoria seminuda armis insidens, dextra palmam, sinistra clypeum tenens, in quo: ΝΙΚΗ. infra: ΑΘΗΝΑΙΩΝ. circum victoriam: ΚΑΤΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ. Hermam ejus sed capite truncatum exhibent Vrsini imagines num. 46.

Apud Fulvium Vrsinum in numismate aereo.

Apud Fulvium Vrsinum in schedis ex marmore.

LYSAN-

LYSANDER.

VI.

1 LYSANDER [1] Lacedæmonius, magnam reliquit ſui famam, [3] magis felicitate quam virtute partam. Athenienſes enim in Peloponneſios [4] ſexto & vigeſimo anno bellum gerentes [5] confeciſſe apparet. [6] Id qua ratione conſecutus ſit, latet. Non enim virtute ſui exercitus, [7] ſed immo- I

1 *Lyſander.*] Ariſtocleti filius, ex Heraclidarum genere, minime generoſus. Theopomp. apud Athen. lib. 6. *Mothacem* fuiſſe adſerit. Sunt *Mothaces* non ipſi quidem Lacedæmoniorum filii, ſed cum iis ſimul educati adoleſcentes ingenui, qui deinde ad præclara facta, quæ ab illis ſperantur, Laconum Reip. adſcribuntur. *Longol.* Vide Plutarchum in Vita. *Mag.* De hoc Thucyd. lib. 5. Xenophon lib. 2. Diodor. lib. 13. Polyæn. lib. 1. & 7. Strateg. Iuſt. lib. 5. Frontin. 1. 5. l. 2. c. 1. l. 4. c. 1. *Savaro.*

2 *Lacedæmonius.*] Sic Cicero in Catone Majore: *Lyſander Lacedæmonius, vir ſumma virtutis.* Theopompus apud Athenæum lib. 6. Mothacem fuiſſe adſeruit. Erant Mothaces non ipſi quidem Lacedæmonii, ſed cum Lacedæmoniorum filiis ſimul educati, adoleſcentes ingenui, qui deinde ad virilia & præclara facta, quæ ab ipſis ſperantur, Laconum reipubl. adſcribuntur. *Mag.* Alii *mothaces* volunt fuiſſe conditione ſervos. Heſychius: Μόθακες οἱ συντρεφόμενοι υἱοῖς δοῦλοι παῖδες. Et dicti μόθακες, παρὰ τὸ ὀμυθεῖν. Vnde etiam eſt μόθων. Erant igitur ſervi à pedibus, qui aliis Græcis dicebantur & μόθωνες iiſdem Laconibus. Lyſandrum juvenem è mothacibus unum, quod dicitur, fuiſſe, ex Plutarcho non diſcas. Fatetur tamen etiam Ælianus lib. 12. cap. 43. *Caſaubon.*

3 *Magis felicitate quam virtute partam.*] Curtius lib. 2. *Quis neget, eximiam quoque gloriam ſæpius fortunæ, quam virtutis eſſe beneficium?* Gebh. Mſ. mei C. fide lego: *magis fortuna quam virtute,* quæ pulcrior oppoſitio eſt. ſic infr. in Thraſybulo: *Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit.* Ernſt. Vide notas Freinshemii ad Flor. præf.

4 *Sexto & vigeſimo anno.*] Sic Thucydides lib. 4. ἔτη δὲ εἰς τῦτο τὰ ξύμπαντα ἐγένετο τοῦ πολέμου ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, &c. *Lambin.* Et peſtilentia conflictantes. Vide Plutarchum in Vita, Xenophont. 11. ἑλλ. Diod. Siculum 13. in extremo.

5 *Confeciſſe.*] Penitus ſtraviſſe, ac viciſſe. Magius ſubſtituendum cenſuerat *confregiſſe* ſive contuliſſe. Sed in eo ſe ipſe reprehendit. *Conficere* enim eſt, penitus abſumere. *Schott. Gebhard. Confeciſſe.*] Hiſtoriam habes in Alcibiad. refert Plutarch. Diodor. l. 13. Polyæn. l. 1. Iuſt. 5. Frontin. 2. cap. 1. exemplo ult. & Pompon. Mela l. 2. infra in Conone. *Savaro.*

6 *Id qua ratione conſecutus ſit, latet.*] Rem enim maximam minimo labore confecit, & hora una tempus longiſſimum, & bellum omnium, quæ ante ipſum fuerant, maxime varium & cladibus & caſibus ſuſtulit. Quod ſtrategema ejus præter alios commemorat *Polyænus* lib. 1. quomodo latere poteſt cum ipſe dicat factum id immodeſtia adverſariorum. Videtur hic locus eſſe mutilatus, ut & alii in hoc opuſculo multi. Credam igitur olim fuiſſe: *non latet.* Ernſt.

7 *Sed immodeſtia.*] Sic infra in Alcibiade: *Periculum eſt, ne immodeſtia militum*

immodestia factum est adversariorum, qui [1] quod dicto audientes [2] imperatoribus suis non erant, [3] dispalati in agris, [4] reli-

litum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. Hanc militum immodestiam pulchre describit Plutarchus in Lysandro his verbis: ὡς γὰρ ἐξέβησαν, εὐθὺς ἅτε μηδὲν προσδοκῶντες, ἠγόραζον. ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, καθεύδοντες ἐπὶ τῶν σκηνῶν, ἠριστοποιοῦντο πορρωτάτω τοῦ μέλλοντος ἀπειρίᾳ τῶν ἡγεμόνων ὄντες. Sed Aristides Sophista Λευκτρικῷ λόγῳ dicit, negligentia Imperatorum hoc evenisse, non immodestia militum: τοῦτο δὲ καὶ ἐν αἰγὸς ποταμοῖς ἀμελείᾳ τῶν στρατηγῶν τὰς ναῦς ἀπολέσασι. *Lambinus.*

1 *Quod dicto audientes Imperatoribus suis non erant.*] Frequens illud apud Cornelium. Ita loquitur purissimi oris scriptor Cornelius & Iphicrate: *Vt nulla unquam in Graecia neque exercitatiores copia, neque magis dicto audientes fuerint duci.* Et Agesilao, *tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum.* Quare emendandum censeo Datame; *Thyus regi dicto audiens non erat.* Caesar lib. 1. Comm. de Bell. Gall. capite 40. *Quibuscunque exercitus dicto audiens non fuerit.* Auctor de Viris illustr. cap. 7. *Petere ut interim dum convalesceret Servio Tullo dicto audientes essent.* Plaut. Amphitr.

Ego sum Iovi dicto audiens, ejus jussu nunc huc me affero.

Cicero de Divinat. *Ista imagines ita nobis dicto audientes sunt, ut simulatque volimus, accurrant.* Cato de re Rustica: *Eadem uti curet faciatque moneo, Dominoque dicto audiens sit.* Varro de re Rustica, l. 1. cap. 17. *Facilius enim his, quam minoribus natu dicto sunt audientes.* Gebh.

2 *Imperatoribus suis.*] Alcibiadi praecipue. Nam cum Lacedaemonii Lysandrum, nomine quidem legatum, revera autem ducem ad bellum contra Athenienses gerendum mitterent: idque tum reliquis sociis, tum ipso quoque Cyro, postulantibus; acri enim & vigilanti duce opus erat post cladem a Callicratida ad Arginusas acceptam; ipse cum copiis profectus urbes aliquot Asiae in potestatem suam redegit: pugnandi ramen facultatem ducibus Atheniensibus non fecit. Quam ejus calliditatem cum pari praeditus ingenio animadverteret Alcibiades, operam suam & consilium offerrent, à ducibus Atticis non sine contumelia repellitur. Cujus sive superbiae, sive imprudentiae graves mox poenas dederunt, artibus Lysandri circumventi, & oppressi ad Aegospotamos Chersonesi. Periit tum praeter exercitum Atheniensium classis eorund. instructissima CLXXX. navium. Atque hac ratione Lysander victoriam consecutus est. Quod certe Nepotem non laruit, uti ex Alcibiadis vita, quae sequitur, paret, cap. 8. Vide de hac re urbisque interitu plura apud Historicos à Dn. Boeclero citatos: quibus adde Orationem Caesaris apud Sallustium de bello Catilinario pag. 151. Senec. lib. *De tranquill. animi* cap. 3. & epist 104. Cicer. 8. ad Attic. Valerium Max. lib. 3. cap. 2. *Ernst.*

3 *Dispalati in agris.*] Lege Xenophontem 11. ἑλλ. Iustinum lib. 5. omnes illum astutia magis quam virrure superasse scribunt. *Longol.* *Palantes* Caesar dixit Cicero & alii. *Schott.* Facilis de vagis, dispersis atque incompositis victoria. Plutarch. ναυτικὸν ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς γένηται πλανώμενον, ὅποι τις θέλει, καὶ διασπειρόμενον. Tacit. lib. 4. Ann. cap. 48. *Thracum auxilia repentino concursu territa, cum pars munitionibus adjacerent, plures extra palarentur, tanto infensius caesi.* Lib. 4. Histor. c. 35. *Civilis ubi rursum missos Novesium frumentatores datasque in praesidium cohortes velut multa pace accepit, rarum apud signa militem, armain vehiculis, cunctos licentia vagos compositus invadit.* De hoc casu vide Frontin. l. 2. cap. 1. 18. *Dispalari* verbum non admodum frequens. Sallust. epist. 11. ad C. Caesarem. *Hac igitur multitudo primum malis moribus imbuta, deinde in artes vitasque varias dispalata, nullo modo inter se congruens.* Gebhard.

4 Reli-

[1] relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedæmoniis [2] dediderunt. Hac victoria Lysander elatus, quum antea semper factiosus [3] audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam quum hanc causam Lacedæmonii dictitassent [4] sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent: postquam [5] apud Ægos flumen Lysander [6] classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, [7] quam ut omnes civitates in sua teneret potestate, quum id se Lacedæmoniorum causa facere simularet. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, ejectis, [8] decem delegerat in una-

1 *Relictis navibus.*] Quo respicit nummus meus, in cujus antica parte caput Lysandri cum inscr. ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ ΛΑΚΩΝΟΣ: in postica Victoria currui ab equis marinis per mare tracto insistens, &: ΝΙΚΗ ΝΗΙΤΙΣ.

2 *Dediderunt.*] Codex Schotti, *dederunt.*

3 *Audaxque.*] Ἦν δὲ καὶ λόγῳ θρασὺς καὶ καταπληκτικὸς πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας. *Plut.*

4 *Sibi esse belli.*] Editio Longoliana: *Sibi esse bellum.*

5 *Apud Ægos flumen.*] Codex Danlelis, *Egos.* Græci peculiariter, περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς loquuntur. Plutarchus ἀποφθ. λάκων. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ἐνέδρας περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς, καὶ λιμῷ πιέσας αὐτοὺς παραστήσασθαι τὴν πόλιν, ἔγραψε τοῖς ἐφόροις, ἑαλώκαντι ταὶ Ἀθῆναι. Pomponius Mela lib. II. cap. 2. *In ea* (Cherroneso) *flumen Ægos naufragio classis Atticæ insigne.* Lambin. Commissa est hæc pugna Olymp. XCIII. anno IV. cum Alexias archon esset. *Meursius.*

6 *Classis hostium est potitus.*] Vltraject. *Classe.* Phrasim autem explicat è Pandectis Iuris varie clarissimus vir Ant. Augus. Emendat. libris. *Schott.*

7 *Quam ut omnes civitates.*] Narrat Xenophon II. ἑλλ. rotam Græciam defecisse ab Atheniensibus præter Samios. *Lamb.*

8 *Decem delegerat.*] Quorum cuique Decaducho nomen erat. *Alex. ab Alex.* Græci communiter δεκαδαρχίας appellant. Isocrates Panegyrico, & ad Philippum. Diodorus XIV. alii. Sed Xenophon δεχαρχίας vocat, nisi locus mendosus sit, lib. 3. de rebus Græciæ. Idem in contentione Autoclis: ἔτι δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον αὐτονομίᾳ, καθιστᾶτε, ἔνθα μὲν δεχαρχίας, ἔνθα δὲ τριακονταρχίας. *Lambinus.* Athenis autem triginta præfecerat, decem vero Piræeo. Plutarchus: *Triginta quidem intra urbem, decem vero in Piræo præfectos instituit.* Hi postea triginta viri urbem servitute oppresserunt, & ad tyrannidem usque sævierunt. Sallust. in conjurat. Catilin. & Oros. II. 14. *Mag.* Eorum nomina recenset Xenophon III. ἑλλ. *Longolius.* Initio Athenienses, Reges suos habuere; inde Archontes accepere: sub quibus tyrannidem exercuit Pisistratus, posterique ejus aliquot, qui ejecti Olymp. LXV. anno IV. Deinde vero Aristocratia usi, usque ad Olymp. XCII. annum I. cum electi CCCC. qui sequente statim anno abrogati. Postea à Lysandro victi, triginta tyrannos habuere, Olymp. XCIV. anno I. Qui cùm decem commutati, Olymp. ejusdem anno IV. eos quoque ipsos statim in primordio excussere. *Meursius.*

unaque civitate, quibus summum imperium potestatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur nisi qui aut ejus hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmaret.
2 Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur. cujus de [1] crudelitate ac perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando [2] fatigemus lectores. Victor ex Asia quum reverteretur, Thasumque divertisset, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienses, [3] proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur, [4] consulerentque rebus suis.

* * * * * *
* * * * *

Ita-

1 *Crudelitate & perfidia.*] Ipse quippe dicere solitus erat, ubi leonina pellis non proficeret, vulpinam esse assuendam: Idem jubebat, pueros quidem taxillis, homines vero jurejurando fallere. *Plutarch.* Idem ei Syllam comparat, in cujus animo esse leonem & vulpem dicebat Carbo. *Grotius.*

2 *Fatigemus.*] Scripti, *defatigemus.*

3 *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici.*] Contra P. Syrus, *Quidam inimici graves, amici sunt leves.* Gebh. Secutus sum editionem Florentinam & Aldinam. Cæteræ enim habent contrarie: *Proinde ac si iidem firmissimi solerent esse inimici, qui constantes fuissent amici.* Ex Thucydide libro 8. licet intelligere, Thasios, antequam tantam fidem in Athenienses præstitissent, eorum fuisse inimicos, & Lacedæmoniorum socios atque amicos. Nunc igitur quia Atheniensibus eos videt amicos esse factos Lysander, & in hac amicitia permansuros judicat, eos pervertere cupit. Congruit cum Thucydide, & confirmat hanc lectionem id, quod est apud Demosthenem, Orat. *πρὸς Λεπτίνην. Lambin.* Ad hæc Vltraject. editio negationem priori lectioni addendam videri ad oram annotavit. Supra in Themist. *Non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est.* Schott.

4 *Consulerentque rebus suis.*] Quia hic deest exemplum quod narrare instituerat Nepos, non committendum duxi, quin lectoris cognitioni juvandæ rem gestam ex Polyæno (1. strateg.) huc referrem. Cum Thasum, propter eos, qui Atheniensium rebus studuerant, pervertere Lysander destinasset, sicut Nepotis habet narratio, atque ne evaderent, quos perditos cupiebat, metueret, fraudem clementia ac religionis obtentu velandam censuit. Erat apud Thasios templum Herculis, quod summa ipsi cæremonia colebant. Huc vocatis civibus, insidiosæ humanitatis plenissima oratione imposuit. Veniam se omnibus dare, ajebat, ante actorum. Consternatione & tempore facile excusari, quæ in isto rerum transitu accidissent. Igitur frustra timere quenquam aut latere. Accederent modo, bonamque de eo spem om-

nes

Itaque decemviralem suam potestatem, sui ab illo constitutam sustulerunt. [1] Quo dolore incensus, iniit consilia reges Lacedæmoniorum tollere. sed sentiebat id se [2] sine ope deorum facere non posse, [3] quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. [4] Primum itaque Delphos corrumpere est conatus. Quum id non potuisset, [5] Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus, dixit se vota suscepisse, [6] que Iovi Hammoni solveret, * existimans se 3

nes caperent, qui parcere omnibus constituisset. Hæc se teste Deo ipsorum patrio polliceri, ad cujus templum & numen essent jussi convenire. Talia tam accurata simulatione asseveranti creditum est. Prodiere ex latebris, qui Atheniensis reip. studio graviora extimuerant. Quos ille post paucos dies, nihil amplius suspicantes, salutisque penitus securos adortus omnes interfecit. *Boecler.* De qua lege Diodor. Siculum libro 12. Plut. in Lysandro, & omnium crudelissimum strategema apud Polyæn. 1. Strat.

1 *Quo dolore incensus, iniit consilia.*] Aliam causam fuisse vult Diodorus, nempe elationem animi, & ferociam, quod bellum Peloponnesiacum confecisset, & Lacedæmoniis principatum Græciæ terra & mari peperisset. *Lambinus.*

2 *Sine ope Deorum.*] Xenophontis præceptum, πειρᾶσθαι σὺν θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Keuchen.* Plutarchus ait; hoc esse machinam, seu Deum ex machina adhibere, ut fit in tragœdiis. Solent autem ad hæc commenta confugere magni viri, cum vis aut ratio humana non satis valet ad id, quod concupiscunt, efficiendum. Diodorus: ἐνόμιζε γὰρ, εἰ χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥᾳδίως ἥξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν. Sic Pisistratus Tyrannus cum ejectus e civitate esset, commentus est illud omnibus notum de Pallade armata, à qua in currum imposita, edicendum curavit à præconibus, Pisistratum in civitatem atque adeo in arcem restitui, cum esset mulier nomine Phya ingenti corporis statura, ita ornata ut speciem Palladis præbere videretur. *Lambin.*

3 *Quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant.*] Θεωρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντας. *Diodor.* Proprium autem heic est verbum *referre.* Cicero 1. de Divinat. *Sed & rebus obscuris & incertis, ad Apollinem censeo referendum.* Græci usurpant προσανατίθεσθαι & προσαναφέρειν. *Gebhard.*

4 *Primum itaque Delphos.*] *Delphi*, noster & Gifanii Codex. *Schott.* Habet hoc Plutarchus in vita Lysandri. *Longol.* Diod. Ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασιν.

5 *Dodonam adortus est.*] Vrbem Chaoniæ in Epiro, Iovi sacram, unde πολύγλωσσος apud Poëtas. Auctor Epigrammatis ad custodem Hortorum:

Dodona est tibi Iupiter sacrata.

Nomen à Dodona, quæ una Nympharum Oceani. *Poëta.* Vel Iovis & Europæ filia. *Eustathius.* A Dodone fluvio, *Stephanus.* Alii alia. Ab hac urbe quernum illud nemus Iovi sacrum *Dodonæum* est dictum, ubi templum & oraculum vetustissimum. Hujus sacerdotes σελλοὶ, χαμαικοῖται, χαμευνάδες & χαμεῦναι appellabantur. Vide Sophoclem in Trachin. & Herodotum, qui multa fabulosa de hoc oraculo commenti sunt. *Keuchen.*

6 *Quæ Iovi Hammoni solveret.*] Editio Longoliana leniter *Ammoni* legit, quod frequens aliis, qui nomen ab Ἄμμος deducunt. Vt sic autem potius scribendum credam, quam *Ammoni*, facit in-

se Afros facilius corrupturum. Hac spe quum profectus esset [1] in Africam, [2] multum eum antistites Iovis fefellerunt. [3] nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, [4] judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, [5] occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio

inter alia & Festi Epitoma, quæ serie literarum concerpta, aspirationem inesse voci aperte testatum facit. *Hammon* Iupiter non *Ammon*. Quod pluribus rationibus demonstrat ad Curtium suum doctissimus Freinshemius. Accedit & illud, quod Ægyptium nomen esse, & in Hebraica lingua isti affini Sol non solum dicatur שמש, sed etiam *Hamma*. Atqui Iupiter idem cum Sole, teste Arnobio lib. 3. & Platone in Phædro, ubi est *μέγας ἡγεμὼν ἐν Οὐρανῷ*, quomodo etiam Macrobius interpretatur. Nec minor varietas est circa etymologiam quam scripturam. Alii enim ab ejusdem nominis pastore deduxere, inter quos Pausanias in Messeniacis. Adi Eustathium ad Dionysium, vers. 212. Sunt qui à Chamo vocem inflectunt; inter quos Bochartus, & alii. Herodotus ab Α᾽μοῦν, quem Græci Δία. Sed præstat ἐπέχειν, quam temere aliquid affirmare. Vetus auctor, qui vitam Alexandri fabulose composuit, hunc Iovem πολιὸν θεὸν & κριοκέρατον vocat, qui multis κερατοφόρος. Vnde Alexandrum Arabes ذو القرنين Bicornem nominarunt, ut Iovis Hammonis filius agnosceretur. Quod vel in nummis videre est, quorum copiam ad Plinianas Exercitationes produxit Magnus Salmasius. *Keuchen.*

* *Existimans, se Afros facilius corrupturum.*] Nimirum, quia gens illa subdola, vel ad technas fraudesque vel etiam natura proclivis esset. Iulius autem Firmicus ratione astrorum subdolos esse Afros censuit. Cum Afri passim ob fraudem male audirent, putat Nonius, *vafrum* ab *Afris*, quasi *valde Afrum* dici. Livius quoque fraudis notam genti huic inurit, inquiens de Hannibale, *fraus plusquam Punica.* Magius.

1 *In Africam.*] Nomen ab *Afro* descendit, ex Hercule genito, uno ex posteris Abrahæ. Græci ex α privativa, & φρίκης. Isidorus *Africam* dictam vult quasi *apricam*, quod sit aperta cœlo & Soli. Leo Africanus Arabica lingua *Iffrichia* vocari scribit, à verbo فرك seu *faraca*, id est, divido: Eo quod Europa mari mediterraneo, ab Asia flumine Nilo sit separata. Vel ab *Ifrico* Arabiæ Fœlicis rege, qui hanc regionem omnem primus incoluerit. Lege passim *Geographos.*

2 *Multum eum antistites.*] Alii Codices, *multi.*

3 *Nam non solum corrumpi.*] Sic Diodorus: *Οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τοῦ μαντείου προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τῶν χρηστηρίων διαφθορᾶς.* *Lambin.*

4 *Iudicumque absolutus sententiis.*] *Κρίσεως αὐτῷ προστεθείσης ἀπελογήσατο πιθανῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. Idem.*

5 *Occisus est à Thebanis apud Haliartum.*] Plutarchus à Thebanis & Haliartiis, qui structa acie, fecerant irruptionem Lysandrum muris propinquantem occisum dicit. De Lysandri morte Xenophon quoque l. III. ἑλληνικῶν prope finem. *Mag. Lamb. Longol.*

1 Qua

dicio fuit, [1] quæ post mortem in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis ut regia potestate dissoluta, [2] ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, [3] quam ille se habiturum, pecunia fidens; non dubitabat. Hanc ei scripsisse [4] Cleon Halicarnasseus dicitur. Atque hoc loco 4
non est prætereundum factum Pharnabazi satrapis regii. Nam quum Lysander præfectus classis, in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse [5] perlatum: petiit à Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, [6] quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet. magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. [7] Huic ille

1 *Quæ post mortem in domo ejus reperta est.*] Sic Diodorus. Plutarchus: Εὑρέθη βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ πολιτείας λόγος. Ex quibus Plutarchi verbis videtur legendum apud Diodorum πολιτικῶς, pro πολυτελῶς. *Lambin.*

2 *Ex omnibus dux deligatur.*] *Eligatur* Schedæ nostræ. Sequitur in Cod. nostro, *sed scripta, ut dicit, non videntur congruere sententiæ.* Schott. Πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς. *Diod. Plut.*

3 *Quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat.*] Quam oraculi sententiam pro se obtenturum non diffidebat. Ad verbum fere Diodorus. Διὰ δὴ τούτου (ξένου πατρικοῦ λέγοντος) καὶ τῶν κομιζομένων χρημάτων ἐλπίσας πείσειν. Valer. Max. l. 7. c. 1. *Ita Gyges, dum ad stipulatorem vanæ opinionis Deum habere concupisceret, ubinam solida & secura esset felicitas, didicit.* Bene Petron.

——Quidvis nummis præsentibus opta
Eveniet.——

4 *Cleon Halicarnasseus.*] *Alicarnas.* Cod. P. Dan. Edit. Venet. *Alicarnias.* Savaro. Vulgata ex Græco profluxit. Sic Plutarchus: καὶ λόγον ἐξεμελέτα πρὸς ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἁλικαρνασσέως. *Lambin.* Usurpatus ille mos in Græcia, ut Oratores & Sophistæ aliis orationes scriptitarent. Unde λογόγραφοι, quæ vox cum re postea in contemptum adducta. Vide Cresoll. theatr. Rhet. III. 2. *Becl.*

5 *Perlatum: petiit à Pharnabazo.*] Editio Longoliana: *perlatum à Pharnabazo.* Plutarchus aperte: καὶ συνελθὼν ἐδεῖτο γράψαι περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἑτέραν ἐπιστολὴν, ὡς οὐδὲν ἠδικημένον, οὐδ᾽ ἐγκαλοῦντα. De quo in Alcibiade. Commemorat eum Thucyd. VIII. & sæpe Xenoph. III. & IV. ἑλλ. Isocrates Paneg. Plutarchus in Lysand. Erat hic Cretensis, Pharnabazi filius, olim Darii, & postea Artaxerxis Satrapes, qui Alcibiadem interfecit; ut scribit Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

6 *Quanta sanctitate bellum gessisset.*] Iustitia, moderatione atque integritate. Valer. 4. 14. *Cypriacam pecuniam maxima cum diligentia & sanctitate in urbem deportaverat.* Hinc *sanctæ manus* non pollutæ captandis & acceptandis muneribus provincialium apud Val. l. II. c. II. *Tum continentia inerat imperatoribus nostris, quam sanctas manus habere deberent apud ista altaria discentibus.* Gebh.

7 *Huic ille liberaliter pollicetur.*] Se omnia facturum. *Plutarch.* ὑποσχόμενος ἅπαντα ποιήσειν. Ut solent falsi testimoniis. Curt. lib. VII. cap. II. *Polydamas*

 tanto

ille liberaliter pollicetur: [1] librum gravem multis verbis conscripsit, [2] in quo summis eum fert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, [3] dum obsignatur, [4] alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, quum ephori [5] cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse [6] suus fuit accusator.

stante liberatus metu, impensius etiam quam exigebatur, premittit operam. Loquitur autem ad eum modum crebro Cæsar libro IV. de Bello Gallico cap. 18. *Legatis pacem atque amicitiam petentibus liberaliter respondit*, cap. 21. *Legatis auditis liberaliter pollicitus hortatusque ut in ea sententia permanerent, eos domum remisit.* Vbi Græcus interpres reddit φιλοφρονεῖσθαι. *Gebhard.*

1 *Librum gravem.*] *Grandem*, Gifanii Codex & Vltrajectinus. Ἐπιστολὴν vocat, bene longam haud dubie, voluminis instar, Plutarchus. *Schottus.* Quod & probat. *Gebhard.*

2 *In quo.*] Gifanii codex & Vltraj. editio *in quibus*. Schottus.

3 *Dum obsignatur.*] Alii Codices habent, *dum signatur*. Nonnulli *designatur*, mendose. Plutarchus: ἐν δὲ τῷ σφραγίδας ἐπιβάλλειν. *Lambin.* Martialis: *Iam signat meus annulus lagenam.* Sed altero potius uti scriptores Augusto antiquiores, docet Salmasius specim. confutat. animadv. Heraldi cap. 30.

4 *Alterum pari magnitudine, ut discerni non posset.*] Longolius addit: *tanta similitudine.* Quod subditum suspicor. *Lambin.* Exprimit Plutarchus: ἐναλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει. Vide Polyænum VII. Strategematum.

5 *Cognossent.*] Editio Parisiensis, *cognoscerent*. Gognoscere, *legere*, ἀναγινώσκειν. Supr. Pausania; *vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit.* Conone; *Itaque quæ volebat huic scripta tradit. Quibus cognitis rex tantum auctoritate motus est.* Datame; *Talibus ille literis cognitis, cum jam ad exercitum Acaum venisset.* Gebhard.

6 *Suus fuit accusator.*] Polyænus: αὐτὸς καθ' αὐτοῦ γράμματα ἐκόμισε. *Gebh.*

LYSANDRI res habemus apud Plutarch. in vita & alibi. Thucydides 5. Xenoph. Græc. Histor. 2, & 3. Diod. 12. 13. Polyænum. 1. & 7. Pausaniam passim. Iustin. 5. Frontin. 1. 5. 2, 1. 4, 1. Cic. passim. *Boecler.*

AL-

ALCIBIADES.

VII.

[1] ALCIBIADES [2] Cliniæ filius Athenienſis. In hoc natura quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius [3] vel in vitiis vel in virtutibus. [4] Natus in ampliſſima civitate, [5] ſummo genere, omnium ætatis 1

1 *Alcibiades.*] De hoc Plato in Sympoſ. Thucyd. lib. 6. Diodor. 13. Plutarch. Athenæus & Cicero. Valer. l. 1. 8. l. 3. 2. l. 6. 9. l. 8. 6. Frontin. 2. 5. & c. 7. l. 3. 2. 6, 9, 11. & c. 12. Inſt. l. 4. & 5. *Savaro.* Adde Xenoph. Hiſt. Gr. 1. Polyæn. 1. Ælian. Var. Hiſt. 11. 7. Iſocrat. Oratione de bigis. Suidas. *Boecler.* Imaginem ejus è gemma exhibent imagines Vrſini numero 4. hac forma.

Apud Fulvium Ursinum in Gemma

Eſt & in nummo qui penes me eſt caput Alcibiadis imberbe cum inſcript. ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ: in poſtica parte Cupido avem manibus dimittens, pone fax, pharetra & arcus.

2 *Cliniæ filius.*] Genus Alcibiadis copioſe exponit Iſocrates in Oratione περὶ ζεύγους, quæ habetur ab Alcibiadis filio; & Plutarchus in Alcibiade. *Lamb.*

3 *Vel in vitiis, vel in virtutibus.*] In extremo vitæ eadem hic Nepos & Plutarchus. Vide & in Chiliaſte proverbium *Sileni Alcibiadis.* Et ipſe Dioſcuris ſe ſimilem jactabat, qui alternis immortales fierent: quod utramque fortunam experiretur, nunc proſperam nunc adverſam: nunc civium ſuorum gratiam haberet, poſt odio laboraret. Auctor Ælianus lib. XIII. cap. 38. *Schott.*

4 *Natus in ampliſſima civitate.*] Sic MSſ. & Vulgati, præter Ald. & Lamb. qui *nam* legunt. Infra in fine Alcibiadis: *Cum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet.* Similiter in Attico. *Savaro.*

5 *Summo genere.*] Ἐν δὲ εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Diod.* XIII.

ætatis suæ multo [1] formosissimus : ad omnes res aptus, [2] consiliique plenus. Namque [3] imperator fuit summus mari & terra : [4] disertus, ut in primis dicendo valeret : [5] & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. [6] Dives; quum tempus posceret, [7] laboriosus, patiens, liberalis, splendidus [8] non minus in vita quam victu : [9] affabilis, blandus, [10] temporibus callidissi-

1 *Formosissimus.*] Ἦν δὲ τὴν ὄψιν καθ' ὑπερβολὴν εὐπρεπής. *Idem.* Vnde vultus Alcibiadis paradigma proverbiale est formæ speciosissimæ. Aristænetus: Τοιοῦτος ἰδεῖν πλάττουσι τὸν Ἑρμῆν μᾶλλον ἢ κατὰ Ἀλκιβιάδου μορφήν. Alcibiadis spectositas etiam Petronio celebrata. *Barthius.* Idem quoque testatur Plutarchus in ejus vita, Athenæ. 12. & 13. Pulcherrimum fuisse Alcibiadem retulit & comam per plurimam ætatis partem nutrivisse, calceosque varios gestasse ac cum exercitus etiam dux esset, pulchritudinem præ se ferre studuisse, non enim puer tantum & adolescens pulcher fuit Alcibiades (ut ait Plutarchus) in omni ætatis gradu maximum semper decorem prætulit. *Magius. Formosissimus.*] Proverbio Græci dicebant Ἀλκιβιάδου μορφή, de forma speciosissima. Meminerunt plurimi veterum. Et hinc est Ἀλκιβιάδιος, ὀνοχειλὲς herba, qua ad formæ venustatem uti solebat Alcibiades, ut à medicorum filiis creditum. *Keuchen.*

2 *Consiliique plenus.*] Supra in Pausan. *imprimis omnium Persarum & manu fortis, & consilii plenus.* Savaro.

3 *Imperator fuit summus.*] Κατὰ τὴν στρατείαν ἄριστος. *Diodor.*

4 *Disertus.*] Ἦν γὰρ λόγῳ δυνατώτατος, & statim δεινότατος ἦν εἰπεῖν. *Idem.*

5 *Et tanta erat commendatio oris.*] Codex Danielis, *Quod tanta*, &c. Venustatem, muliebrem ducimus, dignitatem sive commendationem oris, virilem. Id Euripidi apud Stobæum est εἶδος ἄξιον τυραννίδος, forma Principe digna, quam *decorem oris* vocat in Tito Tacit. III. Hist. I. *Keuchen.*

6 *Dives; quum tempus posceret.*] Emendatio Lambiniana. *Idem cum tempus posceret.* Alii libri, *Deinde cum tempus.* Iterum alii, *Dives cum tempus posceret.* Distinguendum: *Dives; cum tempus posceret.* Quasi cæteroqui inter se pugnarent divitiæ ac labor, dicit utraque in Alcibiade convenisse. Nam revera opes desidiam, luxum ac laboris fugam pariunt. Cato apud Sallust. Catilin. *Opulentia negligentiam tolerabat.* Tacit. 6. Ann. 27. *Gebhard.* Non absimile illud Diodori, ἐν δ' εὐτυχίᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *Schott.* Hanc morum & ingenii inæqualitatem ex Satyro refert Athenæus lib. XII.

7 *Laboriosus.*] In Timotheo: *Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus.* Savaro.

8 *Non minus in vita quam victu.*] Præclare hæc mihi ut spuria & aliunde inculcata ab Vltrajectino Editore omissa videntur. Diodorus: τὴν ψυχὴν λαμπρὸς καὶ μεγαλεπίβολος. *Gebh. Schott.*

9 *Affabilis.*] Quæ virtus maxima in Principe, ut ait Plinius in Panegyrico. Hinc inter epitheta boni Principis à Polluce Imperatori Commodo præscripta, εὐπροσήγορος, εὐέντευκτος, μειλίχιος, προσηνής. *Keuchen.*

10 *Temporibus callidissime inserviens.*] Vnde illum Chamæleonti comparat Plutarchus, quem in hoc etiam vincebat, quod Chamæleon se colore candido simulare, non potest. *Inserviens.*] Ita vulgati, male. Legendum *Serviens.* Infra Hamilcare: *Paci serviendum putavit.* Lucanus ad Pison.

Temporibus servire decet, qui tempora certis
Ponderibus pensavit.

Cicer. Attico:

Servire tempori cum necesse sit. Gebh.

Sed

dissime inserviens. [1] Idem simul ac se remiserat, nec causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine [2] tantam inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam. [3] Educatus est in domo 2
Periclis, [4] (privignus enim ejus fuisse dicitur) [5] eruditus à Socrate. [6] Socerum habuit Hipponicum, [7] omnium Græ-

Sed *inserviendi* voce hac ipsa vita noster ea ratione usus est.

1 *Idem simul ac se remiserat.*] A negotiis in ocium, à labore in voluptates se transdederat. Hinc *remissiones* Tacito in Vitâ Agricolæ cap. 9. *Tempora curarum remissionumque divisa*; quæ lib. 11. Ann. cap. 33. *delinimenta curarum ac periculorum* vocat. Senec. Hercul. Fur. vs. 476. *Post multa virtus opera laxari solet.* Similis Alcibiadi Mecœnas de quo Paterculus lib. II. cap. 88. *Simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitie ultra feminam fluens.* Vbi enim remissio est intempestiva ac nimia, vitio ac vituperio non caret. Nepos de Iphicrate; *Sed in labore remissus nimis parumque patiens.* P. Syrus:

Arcum intensio frangit, animum remissio.

Cæsar lib. II. Comment. de Bell. Gall. cap. 15. *Quod his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent.* Gebhard.

2 *Tantam inesse dissimilitudinem.*] Membranæ, *tantam esse.* Vtrumque verbum expungit Magius, neque necessarium. *Schott.* De eo Valerius: *Cujus nescio*, inquit, *utrum bona, an vitia patriæ pernitiosiora fuerunt: illis enim cives suos decepit, his afflixit.* Gebhard.

3 *Educatus est in domo Periclis.*] Ms. *Pericli*, ut supra *Neocli* pro *Neoclis*, & *Procli* pro *Proclis* in Agesilao. *Idem.*

4 *Privignus enim ejus.*] Suus *Longol.* Immo sororis Periclis filius, sive ἀδελφιδοῦς, ut tradit Diodorus Siculus l. XII. Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὤν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν καθ' ἡλικίαν. Sic Suidas, & Gellius, lib. xv. cap. 17. *Cum apud avunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur.* Lambin. Plutarchus in Alcibiadis vita, ei Periclem curatorem fuisse dicit. Sic & Isocrates in Iugo. Quæ sane probabilis causa fuisse videtur, ut apud eum Alcibiades educaretur. Quo fit, ut Probi contextum mendo non vacare suspicer. Pericles autem si non Alcibiadis, ejus tamen uxoris vitricus fuisse videtur: quando quidem Hipponici filiam (ut Probus & Plutarchus testantur) quam Hyparetam nominat Plutarchus, Alcibiades uxorem habuit. Hujus vero Hipponici conjugem in uxorem postea duxit Pericles, ut idem in Pericle testatur. Scimus tamen, ex hac Hyparetam Pericli editam, à Plutarcho non dici, Calliam vero maxime, quem idem Plutarchus à nonnullis, Alcibiadis socerum dictum fuisse retulit. *Magius.*

5 *Eruditus à Socrate.*] Licet hoc ex Platone & Xenophonte cognoscere, quanquam Socrates in Apologia à Platone scripta, negat se cujusquam magistrum fuisse. Sed hoc facile solvi potest. *Lambin.*

6 *Socerum habuit Hipponicum.*] Isocrates περὶ τοῦ ζεύγους, in qua Orat. loquitur Alcibiadis filius: μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἡμετέραν ἔγημεν, ἡγούμενος γὰρ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, γένει δὲ οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν. *Idem.*

7 *Omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum.*] Lambinus: *Omnium Græcorum ditissimum.* Cui tamen nullum è doctoribus auscultasse adhuc video. Vulgati

Græcæ linguæ eloquentia ditiſſimum, ut ſi ipſe fingere vellet, [1] neque plura bona reminiſci, neque majora poſſet conſequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adoleſcentia, amatus eſt à multis [2] more Græcorum, in eis à Socrate, de quo mentionem facit [3] Plato in Sympoſio. namque eum induxit commemorantem [4] ſe pernoctaſſe cum

gati libri præferebant, *Græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum*. Verum Excerpta P. Danielis, & membranæ Schotti. *Omnium Græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum*. Quæ lectio cum ſit ſtabilita veteribus libris, cur conjecturis nihili lectoribus imponatur? Intelligit vero Hipponicum eloquentia iſtas luculentas opes acquiſiviſſe. *Gebhard.* Confirmat lectionem receptam Giofanus ad Lucretium dicto *Refutatus*. *Omnium Græcæ linguæ.*] Plutarchus Hipponicum non diſertiſſimum: ſed magna Athenis ob divitias & nobilitatem generis auctoritate potentiaque præditum fuiſſe. *Magius.*

1 *Neque plura bona reminiſci.*] Neque plura bona excogitare. Senſus eſt: Si Alcibiades ſibi ipſe fortunam fabricare atque componere vellet, non poſſet memoria ac mentis diſcurſu plura bona excogitare. Bona veluti uno falce comprehendit Valerius Max. lib. VI. cap. 9. ext. 4. Nobilitatem eximiam, abundantes divitias, formam præſtantiſſimam, favorem civium propenſum, ſumma imperia, præcipuas potentiæ vires, flagrantiſſimum ingenium. *Gebhard.*

2 *More Græcorum.*] *Amore*, Giſanii Codex, qui *amor amicitiæ* M. Tullio in IV. Tuſcul. dictus, ut explicat Anton. Muret. Var. Lect. l. XV. c. 4. *Schott.* Ambiguum ſane hoc eſt. Viri enim in rep. clari aut ſapientia doctrinaque nobiles, adoleſcentulos bono ingenio præditos amabant, quo à turpibus ſtudiis vitæ, cum perpetuo illis adeſſent, abducerentur. Erant etiam Græci παιδεραςαί. Quare & Socrates & Alcibiades non bene ob id audiverunt. Notum eſt, quid de hoc amore ſenſerit Bion Boryſthenites in Laërtio. *Long.* De quo vide Xenophont. Λακεδ. πολ. Plutarchum, Theodoretum, Lucianum, Petronium & alios. *More Græcorum.*] Scriptum fuerat in Danielis & Giſanii membranis *amore*. Vt ſit, *amatus eſt à multis amore Græcorum*; κατ' Ἀττικὸν σχῆμα, ut loquitur Suidas. Sunt enim Græcorum palilogiæ, ὕβριν ὑβρίζειν, μανίαν μαίνεσθαι, χαρὰν χαίρειν aliæque id genus, non tranſmarinæ ſolum, ſed & Romana civitate à veteribus donatæ. Sic *mori morte, cadere caſu*, & alia apud auctores. *Keuchen.* Reſpicit ad illud quod dixerat in præfatione, *Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis.*

3 *Plato in Sympoſio.*] Cujus verba longiora ſunt, quam ut heic adjungam. Laërtius in Vita Socratis accuſatum fuiſſe dicit, quod contra jus & fas homines corrumperet. Niſi forte hoc alio ſpectat: nam & citra impudicitiæ notam aliis etiam modis corrumpi poſſunt adoleſcentes, quod Ariſtoph. in Nebulis arguit; juvenum corruptiones à Socrate patratas, non ad impudicitiam, ſed improbitatem & reliqua facinora referens. *Magius.*

4 *Se pernoctaſſe cum Socrate.*] Reſpicere videtur ad παιδεραςίαν, quam Plato vocat lib. I. de Leg. τὸ παρὰ φύσιν τόλμημα, D. Clemens lib. VI. Conſt. Apoſt. cap. 27. παρὰ φύσιν βδελυκτὴν μίξιν, alibi, παρὰ φύσιν κακὸν, *adulterium contra naturam*. Lactantius lib. I. de Falſ. relig. 3. De qua inſigniter Tatianus contra Græcos: παιδεραςία μὲν ὑπὸ βαρβάρων διώκεται, προνομίας παίδων ἀγέλας, ὥσπερ ἵππων φορβάδων, συναγείρειν αὐτῶν πειρωμένων. Iuvenal,

Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit, &c.

Keuchen.

cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, [1] ac filius à parente debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minus multos amavit. In quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocoseque fecit; quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus. [2] Bello Peloponnesiaco, 3
hujus consilio atque auctoritate Athenienses bellum [3] Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. [4] Duo præterea collegæ dati, [5] Nicias & Lamachus. Id quum appararetur, priusquam classis exiret, accidit, ut una nocte [6] omnes Hermæ qui in oppido erant [7] Athenis, [8] deji-

1 *Ac filius à parente.*] Præter Platonem & Plutarchum Petronius. *Non tam intactus Alcibiades in præceptoris sui cubiculo jacuit.* Savaro.

2 *Bello Peloponnesiaco.*] *Peloponnesio*, Cod. P. Dan. Hujus initium vidit Pythodori magistratus. Thucydides, ubi de eo agit, lib. II. *Καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις.* Consentit Dionysius Halicarnass. in Isocrate, ubi dicit, *natum eum oratorem anno v. ante bellum istud Peloponnesiacum.* Eusebius quoque in hoc ipso anno: *Ὁ Πελοποννησιακὸς συνέστη πόλεμος.* Alii sequente anno, & archonte Euthydemo incepisse tradunt. In his Anonymus & Diodor. lib. XII. Et hic Romæ Conditæ fuit CCCXXIII. de quo Aul. Gell. l. XVII. 21. *Meursius.*

3 *Syracusanis.*] Describitur hoc bellum à Thucydide lib. VI. & Iustino, v. *Longol. Mag.* Contigit anno XIX. Peloponnesiaci, qui tertius Siculi.

4 *Duo præterea collegæ dati.*] *Collegas* vocabant legitimæ cujusdam militiæ socios. Epaminonda: *Haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas.* Et hinc *collegium τάξις στρατιωτική*, ut explicat vetus Glossarium. *Keuch.* Præfectus classis interdum solus imperium tenebat, sed frequenter cum collegis pari potestate præditis, ut hic Alcibiades cum Nicia & Lamacho, qua de re Schefferus in de Milit. Navali lib. 4. c. 5. Caussa erat ne imperii summam uni, si dominationem affectaret, infeliciter committerent; sed ejus cupiditates collegis additis cohiberent. Plutarch. in Alcib. de ea cautione Forstnerus in 2. Annal. Taciti plura. *Loccen.*

5 *Nicias & Lamachus.*] Cod. P. Danielis, *Mitia & Lamachus.* Sed emendandum, *Nicias & Lamachus.* Nam aperte in Iustino: *Creantur duces Nicias & Alcibiades & Lamachus.* Qui pari potestate præditi erant cum Alcibiade. Habuit autem hic imperium aliquando solus, non tamen perpetuum, sed ut voluntate populi delatum, ita ab ejusdem etiam arbitrio suspensum. De qua re Thebanorum legem commemorat in Epaminonda Nepos: *Lex erat Thebis quæ morte mulctabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret.* Cæterum à Romanis etiam observatum, ut summo Duci (Pollux *στόλαρχον* vocat, frequentius alii *στρατηγὸν*) in prælium ituro bini collegæ ejusdem potestatis adjungerentur. *Keuchen.*

6 *Omnes Hermæ.*] *Ἤδη δὲ τοῦ στόλου παρεσκευασμένου, τοὺς ἑρμᾶς τοὺς κατὰ τὴν πόλιν παμπληθεῖς ὄντας συνέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. Diod.* Sic Thucydides l. VI. Plutarchus, Andocides in Orat. *περὶ τῶν μυστηρίων.* Erant autem Mercurii statuæ lapideæ. Quæ in vestibulis ædium vel publicis viis super columnas constitui ornatus causa solebant. Quadratæ, & ad cubi figuram conformatæ, nimirum sine manibus; quod omnem rem (ut scribit Festus) sine manibus sermo conficiat: quibus corporis partibus qui carent.

πολλοὶ

[8] dejicerentur præter unum, [9] qui ante januam Andocidis

κυλλοὶ vocantur, ex quo Mercurius Cyllenius dictus est. Vide Thucydidis Scholiastem, Suidam, & Macrobium 1. Saturn. Plutar. in Sermone, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, scribit, Mercuriis affixa fuisse membra virilia intenta ac porrecta, manus autem & pedes detractos; ut significarent veteres, senes non desiderare, qui corporis muneribus fungantur. *Lamb.* Quod & Romæ in ædibus Cardinalis de Cæsiis vidi, & patet ex dicto Philosophi, qui in gulosum & libidinosum adolescentem intempestive lusit, quod similis esset τοῖς ἑρμαῖς, qui nihil nisi caput & penem haberet. *Scaliger.* Romani in triviis Hermas illos habebant erectos; Athenienses præ foribus suarum ædium. *Ælian.* 11. Var. 41. Idque porrecto cum veretro. Τοῦ δὲ ἑρμείω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες. *Herodot.* Quos summa cum religione observabant. *Scholiast.* Iuven. Plutarchus vocat ἑρμᾶς λιθίνας, quia materia, ex qua fiebant, vel marmor erat vel lignum aut lapis. *Keuchen.* Hos primum ab Hipparcho Athenis erectos Plato in Dialogo De lucri cupiditate docet ejusque usum describit. Locus elegans. *Longol.*

7 *Athenis.*] Glossema puto, nam Athenas *oppidum* absolute vocare solet. Sup. 1, 5. & 2, x.

8 *Dejicerentur.*] Immo circumciderentur, aut mutilarentur. Sic enim Thucydides: Καὶ ἐν ταύτῃ μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ πρόσωπα. *Lamb.* Sic alii τῶν ἑρμῶν περικοπὴν vocant. *Dejicerentur.*] Veteres nonnulli *dicerentur*, δεχαΐκῶς, & κατὰ συναίρεσιν, unde *deiceretur* in Excerptis. Nam *deicio* dicebant antiqui, pro *dejicio*; ut in aliis compositis. *Keuch.*

9 *Qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est.*] Sic *Lamb.* restituit, historiam, ut ait, & veritatem secutus. Allegat autem Æschinem adv. Timarch. Andocidem, & Plut. ll. cit. & Harpocrationem: qui omnes hunc lapidem prope domum Andocidis. & à tribu Ægeide positum, ac *Andocidis Hermem* dictum fuisse tradunt. Quare perperam nonnulli: *ante januam ejus erat*, ut etiam *Magio* observatum. In seqq. mire variant libri. Plerique vulgari: *Andocidesque vocatus est.* Savar. & Schotti codd. *Androclides*, quod hic recte rejecit. Msf. Boecler. *qui ante jan. erat, Andocides vocitatus est.* Sed longe auctius Ed. Vltraj. & cod. P. Danielis. Nam illa: *Itaque ille, postea Mercurius Androclides vocitatus est.* Hic: *erat Androclidi; itaque ille postea Merc. Androcydes vocitatus est.* Vnde sic puto scripsisse Nepotem: *qui ante januam erat Andocidi. itaque ille postea Mercurius Andocidis vocitatus est.* Nam ad hunc plane modum Plut. in Alcib. p. 201. F; ubi de Andocide ob Hermas truncatos in vincula conjecto; ὑπῆρχε δὲ κατ' ἦν αὐτοῦ τῆς οἰκίας ἑρμῆς μέγας Αἰγηΐδος φυλῆς ἱδρυμένος, ἐν ὀλίγοις πάνυ τῶν ἐπιφανῶν, μόνος σχεδὸν ἀκέραιος ἔμεινε. διὸ καὶ νῦν Ἀνδοκίδου καλεῖται, καὶ πάντες οὕτως ὀνομάζουσι, τῆς ἐπιγραφῆς ἀντιμαρτυρούσης. Vides postea demum ita dictum, quam ceteri dejecti essent. Id quod indicant quæ in Ed. Vltraj. & msc. Dan. sunt adjecta. Ea ut in aliis codd. omitterentur, fecit repetitio nominis *Andocidis.* Sæpe enim librarii cum vox aliqua in eadem periodo vel etiam pagina bis occurreret, quæ interjacebant, festinatione vel errore omiserunt. Cujus rei illustre exemplum Iosephi Liber περὶ λογισμοῦ αὐτοκράτορος, sive, ut vulgo inscribitur, *de Maccabæis*, præbet. Nam is hac una caussa in editis codd. misere mutilatus est, ut è membr. vett. apparet, è quibus eum aliquando longe auctiorem purioremque dabimus. Id ergo heic quoque factum. Certe in codice Boecler. hac ratione peccatum esse, manifestum est. Ceterum Nepos *Andocidi* scripsit, ut alibi *Neocli*, *Procli*, *Pericli*; ut item alii *Thucydidi*, *Euripidi*, *Archonidi*, *Timarchidi*, *Persi*, *Demostheni*, *Aristoteli*, *&c.* gignendi casu dixerunt; de quo Voss. de analog. 2, 9. Quanquam autem in eo Herma *Andocidis* nomen

non

dis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. Hoc quum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, [1] quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, [2] magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, [3] quæ libertatem opprimeret [4] populi. [5] Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, [6] quod & potentior & major, quam privatus, existimabatur. [7] Multos enim liberalitate devinxerat, [8] plures etiam opera forensi [9] suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad

se

non erat inscriptum, ut è Plut. colligitur, tamen in alio fuit, quem capite truncatum Vrsini imagines n. 13. exhibent, cum inscr. ΑΝΔΟΚΙΔΗΣ ΛΕΩΓΟΡΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

1 *Quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret.*] Thucyd. Καὶ ὅτι συνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων, καὶ δήμου καταλύσεως γεγενῆσθαι.

2 *Magnus multitudini timor est injectus.*] Infra Dione: *Quod factum omnibus maximum timorem injecit.* Plutar. Πολλοὺς καὶ τῶν ἀδιαφορούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν. *Lambin.*

3 *Quæ libertatem opprimeret.* Μὴ τὴν δημοκρατίαν καταλύσειε. *Idem.*

4 *Populi.*] Lambinus *populi* contra libros expungit. *Schott.*

5 *Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur.*] Aliter Diodor. lib. XIII. ἕτερος (privatus quidam & inquilinus) αὐτὸν (Alcibiadem) ἐξελέγξας κατεψευσμένος εὑρέθη, τὸ δὲ ἄλλο οὐδ' ἴχνος τῆς πράξεως οὐδεὶς εὑρεῖν ἠδυνήθη. Et paullo post odio privato plurium hoc periculum Alcibiadi intentatum innoxio addit, & calumniæ non levem adjecisse speciem factum Argis, quo quidam, qui privato ejus hospitio continebantur, populi imperium dissolvere aggressi, universi à civibus concisi sunt. *Gebhardus.*

6 *Quod & potentior.*] Hinc Aristoph. in ranis eum leoni comparabat, quem in urbe ali haud expediret. Si vero alatur obsequendum ejus moribus esse. Ita Polybius l. 5. Hist. ubi de Cleomene loquens haud dubie Aristophanis dictum in animo habuit, *Non tutum leonem & pecudes in eodem stabulo contineri.* Loccen.

7 *Multos enim liberalitate devinxerat.*] Liberalitatem populus largitionem indigetat, & istis largitoribus crimen rerum novarum affingit. M. Manlius Capitolinus cum addictos propria pecunia liberaret, regni affectati suspicione in carcerem est conjectus. Vid. Liv. 6. 14. *Liberalitas* ergo pro largitione. Cæs. 1. de B. G. 16. *Magna apud plebem propter liberalitatem gratia cupidum rerum novarum.* Gebh.

8 *Plures etiam opera forensi.*] *Opere*, Ms. meus. Non ita recte. *Opella forensis* Horatio epist. 7. lib. 1. Valer. lib. III. c. 8. ext. 4. *experimentum, cum efficacis operæ forensis, tum fidei non latentis.* Savaro. Vide Athenæum lib. X. Audax isthic narratur Alcibiadis factum, quomodo à reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto scilicet digito, quem saliva oris imbuerat rei nomine, scriba & prætore vidente. *Longol.*

9 *Suos reddiderat.*] Sic legendum, quomodo habent Codices emendati, non quomodo alii mendosi, *reduxerat.* Licet etiam legere, *redegerat*, idque ex vestigiis antiquæ scripturæ; quomodo interdum loquitur Cæsar. *Lambin.* Loquuntur & ad hunc modum Græci. ἰδίους κατασκευάζεσθαι. Herodian. 1. Diodor. *Gebhard.*

1 *Sed*

se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum in eo spem habebant maximam, [1] sed etiam timorem, quod & [2] obesse plurimum & prodesse poterat. [3] Aspergebatur etiam infamia, [4] quod in domo sua facere mysteria dicebatur, [5] quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem, sed ad conjuratio-
4 nem pertinere existimabatur. [6] Hoc crimine in contentionem

1 *Sed etiam timorem.*] Non est nove dictum ut censet Monstroliensis. Propertius: *Vulneribus didicit miles habere metum.* Gebh.

2 *Obesse plurimum & prodesse.*] Hinc Timon ille, quem μισάνθρωπον Lucianus singulari libello inducit; Alcibiadem adamabat, quod præsagiret magno illum malo fore aliquando Atheniensibus. Plutarchus. *Schott.*

3 *Aspergebatur etiam infamia.*] Curt. lib. x. fin. *Hæc utcunque sunt tradita, eorum quos rumor asperserat, mox potentia exstinxit.* Apulej. lib. 8. *Indicio morum tamen improbatus, repulsa contumelia fuerat aspersus.* In Vatinium: *Ne qua ex summâ tuâ indignitate labes illius dignitati adspergatur.* Gebh.

4 *Quod in domo sua facere mysteria dicebatur.*] Καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ὡς ποιεῖται ἐφ' ὕβρει. *Thucyd.* Explicatius ista à Plutar. referuntur, quare ejus verba adscribam: Ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγὸς, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπὰς, καὶ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. *Longol.* Mysteria, id est, Cereris sacra arcana. Iustinus lib. v. criminis hujus mentionem faciens, *mysteria Cereris initiorum sacra dicit.* Inde Strabo VIII. *Eleusina Cereris templum mysticum* vocat, propter Cereris sacrorum secreta. *Mag.* Duo sacra diversa Cerealia celebrarunt Attici diversis mensibus, sed conjunctis, Ἐλευσίνια ac Θεσμοφόρια. Eleusinia Boëdromione mense agitabantur. Thesmopboria, sequente Pyanepsione. Inde auctores Veteres hæc duo mysteria passim confundunt. *Salmasius.* Τῇ εἰκάδι Βοηδρομιῶνος qui accipiebant mysteria (quod μυεῖσθαι dicitur, Tertullian. dicit *instituere*) vocabantur Μύσται. Quinquennio autem ineunte, eadem εἰκάδι Βοηδρομιῶνος, dicebantur ἐπόπται καὶ ἔφοροι. Alia sunt τριετηρικὰ μυστήρια. Hæc autem μεγάλα dicebantur, ut illa μικρά. Hæc quinquennalia, illa triennalia. Et hæc semper celebrabantur nocte, quæ sequebantur τὴν εἰκάδα Βοηδρομιῶνος, statim post occasum Solis, plenilunio. *Scal.* De his Casaubonus exercit. 16.43. Petit. Comm. ad Leg. Att. lib. 1. Iac. Gothefred. Exercit. 2. de Ecclesia, inprimis Meursius pecul. lib. quem Eleusinia inscripsit.

5 *Quod nefas erat more Atheniensium.*] Immo capitale: de quo vide præter scriptores modo laudatos Bernegg. ad Iustin. 5. 5. ab hoc crimine purgat eum Isocrates Orat. de Bigis.

6 *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellebatur.*] Alii, *hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur.* Quam correctionem ingenio Claudii Puteani debitam produxit Lambinus, probavitque P. Danieli. Neque ipse inficior, *compellare* esse κατηγορεῖν, & crimine aliquem appellare. Infra Timoleonte: *Quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret.* Cicer. in epist. *Quibuscum parum procederet, ut ulla lege mihi poneret accusatorem, compellari ea lege me voluerunt.* Sed cur veterem scripturam & Latinissimam postferamus? Reposui itaque; *Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur.* Invitus & quasi obtorto collo ab adversariis Thessalo Cimonis filio & Androcle, trahebatur ad dicendam caussam. *Gebhard.* Gifan.

cod.

tionem ab inimicis compellebatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, [1] ut si quid de se agi vellent, potius de præsenti quæstio haberetur, quam absens [2] invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero ejus [3] quiescendum in præsenti, [4] quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus exspectandum decreverunt, [5] quo exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. [6] Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re quum ei nuncius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ; [7] non parere noluit, & [8] in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa,

cod. & Longol. *in contentione compellabatur.* Id est, forensi in lite appellabatur. *Schott.*

1 *Vt, si quid de se agi.*] Lege Thucyd. Plutarch. Xenophont. & Isocratem περὶ ζεύγους.

2 *Invidiæ crimine.*] Vltrajectin. *invidiæ criminis.* Schott. Non dixit *invidioso crimine*, sed *invidiæ crimine*: quasi Alcibiades nullam aliam ob culpam in contentione compellaretur, aut in judicium vocaretur, quam quod invidia laboraret. *Lambin.* Pertinent huc verba Diodori lib. XIII. Τούτων δὲ πραττομένων, &c. Etiam Sycophantas magnis præpositis præmiis ad eam rem invitarunt, ut idem paullo ante libri initio prodidit. *Gebh.*

3 *Quiescendum in præsenti.*] *In præsentia* Magius edidit. Venit aliquando in mentem, rescribendum videri, *in præsens rati.* Schott. Ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι πρᾶγμα, &c. Xenophon lib. I. ἑλλ.

4 *Quia nocere se ei non posse.*] Interpolatio Lambini. Vetus librorum scriptura: *Quia nocere ei non posse.* Quoniam Gifanii Codex *ei* quoque omittit, malim: *Quia nocere non posse intelligebant.* Gebhard.

5 *Quo exisset, ut sic absentem aggrederentur.*] Editio Parisiensis: *Quo si exisset, ut absentem.* Keuchen. Cod. Leid. *Quo si ex. abs. aggr.* Lego, *Quo si exisset, ut absentem aggrederentur.* Hoc est, quo tam longe recessisset Athenis ut tueri se non posset. Neque enim statim atque urbe exisset, *sed postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt*, reum fecerunt, ut mox sequitur.

6 *Nam postquam in Siciliam.*] Iustinus lib. V. cap. I. *Dum Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitor & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum sacra, nullis magis quam silentio solemnia, enuntiavisse.* Quo crimine purgat ipsum Isocrates, in Oratione περὶ ζεύγους.

7 *Non parere noluit.*] Perperam alii *voluit.* Præter Plutarchum & Diodorum stabilit hanc lectionem Polyæn. I. Ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν μυστηρίων. *Gebhard.*

8 *In triremem.*] Alii legunt heic *trierem*, quod Græcum τριήρης. Polyæn. στρογγύλης νεὼς ἐπιβάς. Alii nave Salaminia reduci jussum esse Alcibiadem tradiderunt. Scholia in Aristophan. Aves; Ἀθηναῖοι γὰρ πέμπουσι τὴν Σαλαμινίαν Ἀλκιβιάδην μεταστειλάμενοι ἐπὶ

 κρίσιν

missa, ascendit: ac [1] Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles: utilissimum ratus [2] impendentem evitare tempestatem, [3] clam se à custodibus subduxit, & inde primum [4] Elidem, deinde [5] Thebas venit. Postquam autem [6] se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit,

χρείας τ̃ τ̃ μυστηρίων ἐκμιμήσεως. Et superius addiderunt διὰ τὴν ἀσέβειαν τ̃ ἱερῶν. Quæ fuerit autem *Salaminia navis*, paucis est explicandum. Habebant Athenienses duas in parato naves, quarum quæ *Salaminia* nominabatur, adhibebatur ad adducendos eos, qui in jus erant vocati, extraque urbem rebus præerant: Altera vero Πάραλος dicta, serviebat sacrificiis. Vide Scholiastem eundem in Ὄρνιθας & Ranas. Unde & hæc *sacra navis* appellatur. In Comici Acharnenses: Καὶ ἱερὰ ναῦς τ̃ Ἀθηναίων Πάραλος καλεῖται. Inde intelligendus Polyænus in Lysandro: Ὅτι μὴ μία Πάραλος ἔφυγεν Ἀθήναζε μόνη τ̃ ἥττης ἄγγελος: alibi vocat ναῦς sive τριήρεις δημοσίας ταχυναυτούσας, item ὑπηρετίδας, hoc est, ἐπὶ τὰς τ̃ πόλεως χρείας πεμπομένας. Restat, ut quæram, an eadem, vel alia navi restitutos civitati arcessierint? Quandoquidem Iustinus x 11. 5. *Ob quod factum, missa ab Atheniensibus obviam nave, ab exilio revocatur* Demosthenes. Ut eandem in revocande adhibuisse eos credam, multa persuadent, quæ alibi promam. *Gebhard.* Vide Thucydidem VI. & Diodor. Siculum libro XIII. Biblioth. Plutarch. in Pericle & in Lysandro Critolai de ea dictum adfert. Consulendus & Suidas. *Schott.*

1 *Thurios.*] Ἄχρι μὲν Θουρίων εἵπετο τοῖς μεθήκουσιν, ἐκεῖθεν δὲ δρασμὸν ποιησάμενος εἰς Πελοπόννησον ἐπεραιώθη. *Græci.* Οἱ Θούριοι, ab oppido Thurio, quod inter Crathin & Sybarin amnes situm erat, olim & ipsum Sybaris dictum. Stephanus: Θούριοι πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις. *Thurinos* vocat Iustinus. *Salmas.*

2 *Impendentem evitare tempestatem.*] Calamitatem atque infortunium capiti imminens & intentatum. Valer. Max. libro 6. c. 5. *Eaque Iustitia tota illa tempestas ab utriusque fortunis & capite depulsa est.* Claudian. de B. Get.

At vere Italiam quoties circumstetit atrox
Tempestas, ipsumque caput læsura pependit.

Tacit. l. XI. Ann. c. 31. Curtius l. X. c. 34. *Quantam tempestatem subita serenitate discussit.* Paterc. II. 27. *Gebh.*

3 *Clam se à custodibus subduxit.*] Ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποδρὰς τ̃ τριήρους ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ διέφυγε τοὺς ζητοῦντας. *Plut.*

4 *Elidem.*] Iustinus: *Tacitus in exilium Elidem profectus est.* Thucydides: Ἐπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον. Diodorus: ἐκ τ̃ Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην. Elis autem Peloponnesi regio. Vide Ptolemæum & alios.

5 *Thebas.*] Bœotiæ oppidum. Nomen ἀπὸ τ̃ Θηβάσεως. Vel à Syrorum תבה *theba*. Vel Hebræorum טוב. Nugantur Grammatici, qui à *Thebe* Asopi filia ducunt Etymologiam. De qua vide *Fungerum*, *Casaubonum*, & alios.

6 *Se capitis damnatum.*] Thucydid. Θάνατον κατέγνωσαν αὐτοῦ τε, καὶ τ̃ μετ' αὐτοῦ. Diodorus: Δίκην ἐρήμην κατεδίκασαν θανάτου. *Lambinus.* Quod cum nunciatum illi esset; *Dabimus*, inquit, *ipsum, ut vivum, me non mortuum esse, experiantur Athenienses*; & Lacedæmone receptus, Decelicum bellum à Deceliâ urbe sic dictum excitavit in Athenienses. Plutarchus in Alcib. Ælian. XIII. 38. *Schott.* Simile quicquam de Hannibale, apud Livium.

divit, & id quod usu venerat, [1] Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se [2] devoverent, ejusque devotionis, quo testatior esset memoria, exemplum [3] in pila lapidea incisum esse positum in publico: [4] Lacedæmonem demigravit. [5] Ibi (ut ipse prædicare consueverat) [6] non adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati. nam quum intelligerent, se plurimum [7] prodesse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ quam utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii [8] cum Persarum Rege amicitiam fecerunt: deinde

1 *Eumolpidas sacerdotes à populo coactos.*] Aldus & Lambinus constanter, *Eumolpidas & Cerycas.* Quæ lectio à Græcis orta, quam in emendando Nepote alteruter produxit ex verbis Plutarchi: ἐψηφίσαντο δὲ τὴν οὐσίαν ἀποδῶναι αὐτῷ, καὶ τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι πάλιν Εὐμολπίδας καὶ Κήρυκας. Lege *Thucyd.* VIII. *Isocrat.* Panegyr. & *Suidam* in Εὐμολπίδαι. Scripti, *Olympidas*, sacerdotes exhibent: Vnde alii Codices, *Olympiadas*, & alii *Olympiade.* Savaro. Quidam *Molpades* legunt, sed manifesto errore. *Longol.* De Cerycis lege, quæ ad Athenæi librum XIV. c. 23. notavit Magnus Casaubonus.

2 *Devoverent.*] Diras imprecarentur, atque execrarentur. Mox enim *resecrationem* dixit pro dirarum solutione. *Devotionis* voce utitur & Sallustius in Catil. Conjur. & disertius Plutar. in vita Crassi de Attejo Trib. Pl. legendus Torrentius ad Horat. in Epod. 5. ad illud, *Diris agam vos. Schott.* Aqua & igni interdicerent, sive ut vulgo loquuntur, excommunicarent. *Cassaneus. Lambinus.* Glossæ *devotiones* interpretantur ἐπῳδάς. Qui alium devovent, diris eum & imprecationibus defigunt ac devinciunt. Quod & *obsecrare* dicebant: cujus contrarium *resecrare*; quod est solvere obsecratione, ac devotione liberare. *Vota* apud Virgilium, pro devotionibus Magicis. Ἀναθεματίζειν in Sacra Scriptura idem volunt significare, quod Patres *anathematum vinculis innodare & constringere* sæpe dicunt. *Salmas.*

3 *In pila lapidea.*] Hoc fere solebat fieri in damnatos, & infamia notatos. Itaque στηλίτης, infamia publice notatus; & στηλιτευθῆναι dicebantur, quorum bona erant publicata. *Lambin. Boeclerus.* Infra, non unam, sed plures fuisse pilas demonstrat, in quibus execratio esset incisa. *Mag.* Nec solum damnationes capitales & proscriptiones, sed etiam mulctæ à Græcis irrogatæ pilis incidebantur. Diodorus 16. Ὁ δὲ Φιλόμηλος ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ de Locris parta τὰς τῶν Ἀμφικτυόνων ἀποφάσεις ἐκ τῶν στηλῶν ἐξέκοψε, καὶ τὰ περὶ τῶν καταδικῶν γράμματα. *Gebhard.*

4 *Lacedæmonem demigravit.*] Plutarchus in Alcibiad. Diodor. XIII. Polyæn. 1. Strat. Oros. II. 14. Iustin. V.

5 *Ibi ut ipse prædicare consueverat.*] Exstat popularis concio hac de re apud Thucydidem. *Longol.*

6 *Non adversus patriam.*] Immo Lacedæmonios impulit, Atheniensibus adverso prælio turbatis, ultro bellum inferre (Iustin. 5. 1.) qui non magis Athenis ipsis quam civibus earum parcebant. Sic injuriam sibi, uti patebat, illatam alienis armis, suoque ductu vindicatum ivit. *Loccen.*

7 *Prodesse.*] Ms. Boecleri addit *posse.*

8 *Cum Persarum Rege.*] Edit. Paris. *Perse.* Aliæ, *Persia.*

deinde [1] Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito, in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Ioniam à societate [2] averterunt Atheniensium: quo facto multo superiores bello esse cœperunt. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. [3] Nam quum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent: pertimuerunt, ne charitate patriæ ductus, aliquando ab ipsis desciseeret, & cum suis in gratiam rediret. [4] Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. [5] erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset; præsertim quum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad [6] Tissaphernem præfectum regis Darii se contulit. [7] Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium male gestis in Sicilia rebus [8] opes senescere, contra

1 *Deceliam in Attica munierunt.*] Nam eo pacto Atheniensibus reditus cum è regione, tum ex argentifodinis intercipiebant. Polyæn. lib. 1. Δεκέλειαν αὐτοῖς ἐπιτειχίσαι ἵν' ἂν ἔτι χόντων, οὔτε τὰς ἀπὸ τῆς χώρας προσόδους, οὔτε τὰς ἀπὸ τῶν ἀργυρείων. Enarrator Aristoph. Φοβηθεὶς Ἀλκιβιάδης μεταχωρεῖ πρὸς Λακεδαιμονίους εἰς καὶ πείθει Ἀθηναίοις ἐπιτειχίζειν Δεκέλειαν. ἡ δὲ Δεκέλεια χώρα ἐν Ἀττικῇ, ἧς τειχισθείσης μέγας ὁ κίνδυνος Ἀθηναίοις μὴ δυναμένοις ἐξελθεῖν. *Gebhard.* Lege præter alios Isocratem in Orat. de Pace; Plutarchus tradit Alcibiadem statim, ut Lacedæmona venit, tria effecisse: Primum, ut Spartani Syracusanis auxiliarentur. Alterum, ut bellum inde in Athenienses transferrent. Tertium, quod omnium gloriosissimum, ut Deceliam munirent, perpetuoque præsidio illic posito, obsidione Athenas tenerent.

2 *Averterunt.*] Cicero pro Sextio: *Qui mentem optimi viri fictu terroribus à defensione mea salutis averterant.*

3 *Nam quum acerrimi.*] Alias odii & timoris causas vide apud Plutarch. & Thucyd. 8. Adde Iustinum 5. 2.

4 *Itaque tempus ejus interficiendi.*] Ἴσχυσαν ἄν, καὶ διεπράξαντο τοὺς οἴκοθεν ἄρχοντας ἐπιστεῖλαι πρὸς Ἰωνίαν ὅπως ἀποκτείνωσιν αὐτόν. *Plut. Tempus.*] Occasionem & opportunitatem. Annibal. *Tempore dato adiit ad regem.* Infra hac ipsa vita. *Tempus rei gerendæ non dimisit.*

5 *Erat enim ea sagacitate.*] Aliter Iustin. qui per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, id eum rescivisse ait.

6 *Tissaphernem, Præfectum regis Darii.*] Τισσαφέρνῃ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ δὲς ἑαυτόν. *Plut.* Vid. Bernegg. notas ad Iustin. 5. 2.

7 *Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset.*] Morum similitudo sc. eos conjunxit, itaque (ut narrat Plutarchus) Εὐθὺς ἦν παρ' αὐτῷ πρῶτος καὶ μέγιστος. Nam cum Tissaphernes esset malitiosus & rerum improbarum amori deditus, mores Alcibiadis versatiles, & varios & inæquabiles, & singularem ingenii solertiam admirabatur. *Lambin.* Adde Iustin. 5. 2.

8 *Opes senescere.*] Minui ac debilitari. Diod. dixit τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα. Cicero dixit *Laudem senescentem*, quæ decrescat vel obsolescat de Orat.

tra Lacedæmoniorum crescere videret: initio [1] cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuncios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. [2] Ab hoc destitutus, primum [3] per Thrasybulum [4] Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum. Post [5] suffragante Theramene, [6] plebiscito restituitur, [7] parique absens imperio præficitur simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum imperio [8] tanta commutatio rerum facta est,

Orat. *Laudem alicujus jam prope senescentem ab oblivione hominum revocare.* Liv. lib. 35. *ut cunctando senescerent consilia.* Gebhard. Vide Thucyd. 7. & 8.

1 *Cum Pisandro prætore.*] Πείσανδρος Diodoro xiv. est περίαρχος, ut alii notarunt, mendose. *Bongars.*

2 *Ab hoc destitutus.*] Immo à Pisandro adjutum, auctor est Thucydides. Placet itaque germana Codicis nostri lectio: *Adhoc destitutus*; pro præterea ab amicis desertus. *Adhoc* enim pro *adhuc* usurpasse veteres, ad Aurel. Victorem notabamus, & ad Lucret. Gifanius. *Schott.* Vocula hac in eo significatu non semel utitur Tacit. lib. 1. Ann. 6. *Multi adhoc numeri è Germania.* lib. 12. Ann. c. 20. *Suscipi bellum avio itinere, importuoso mari: adhoc reges feroces.* Gebh.

3 *Per Thrasybulum Lyci filium.*] *Lycei* diserte membranæ omnes. Qui Diodoro ac Thucydidi Στειριεὺς est. *Schott.* Homo juxta Plutarchum μεγαλοφωνότατος.

4 *Lyci filium.*] Excerpta *Lycei*. ἀρχαϊκῶς. Et sic in optimis MSS. Nam *Lycei* pro *Lyci* dictum διαλύσει veteribus frequenti; ut *captivei*, *amicei*, & similia. *Keuchen.*

5 *Suffragante Theramene.*] Agnonis filio. Thucyd. Καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγούμενος Θηραμένης, ἀνήρ, εἰ καί τις ἄλλος, δόξας εἶναι συνετός, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην. Diodor. lib. 13.

6 *Plebiscito.*] Ita noster Codex, & post Longolium Lambinus. Gifanii tamen schedæ, & Vltrajectina Editio, *populiscito*, quod rarius est. Vt & infra in Epaminonda: *populiscito non paruit*: atque in Phocione scriptus liber & Vltraject. *Schottus.*

7 *Parique absens imperio præficitur.*] Membranæ nostræ integre, *parique abiens imperio reficitur.* Idem.

8 *Tanta commutatio rerum facta est.*] De qua vide Isocratem περὶ ζεύγους & Diodorum lib. 14. μετὰ δέ τινα χρόνον τυχὼν τῆς καθόδου καὶ δυνάμεως ἡγησάμενος, πολλαῖς μὲν μάχαις ἐνίκησε Λακεδαιμονίους, καὶ τελέως τὰ τῶν Ἀθηναίων πράγματα πεσόντα πάλιν ἤγειρεν. Mutato autem duce mutari fortunam quoque in utramque partem observandum est. Claudian. lib. 11. in Eutrop. vers. 515.

Cum duce mutatæ vires; Byzantia robur
Fregit luxuries Ancynarique triumphi.

In pejorem Polyæn. lib. 5. τούτων πραχθέντων οἱ Καρχηδόνιοι στρατηγοῖς ἄλλοις χρησάμενοι, καὶ πολλάκις ἡττώμενοι, καὶ ἁλῶναι κινδυνεύοντες. In meliorem ibid. quæ verba huc proprie respiciunt καὶ οἱ Καρχηδόνιοι πάντες πεισθέντες τῷ Γέσκωνι διετέλεσαν, ὡς ἀγαθῷ στρατηγῷ, καὶ αὐτίκα μεταβολὴ τῆς τοῦ πολέμου νίκης ἐγένετο νικῶντος τοῦ Γέσκωνος ἐν ταῖς μάχαις διὰ τὴν τῶν ἀρχομένων εὔνοιαν καὶ προθυμίαν. Locum infra Hamilc. Sed extremo. Vide ipse. *Tanta commutatio rerum.*] Cæsar lib. 3. Civil cap. 68. *Sed fortuna, quæ plurimum potest, cum in reliquis rebus, tum præcipue in bello, parvis momentis magnas rerum commutationes effecit.*

est, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti [1] pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terrestribus, tribus navalibus: [2] in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ [3] in ora sitæ sunt Asiæ, [4] quarum expugnaverant complures: [5] in his Byzantium. Neque minus multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos [6] clementia fuerant usi. [7] ita præda onusti, locupletato exercitu, maxi-

fecit. Idem lib. 6. Comm. 12. *Adventu Cæsaris facta commutatione rerum.* μεταβαλόντων τῶν πραγμάτων. Attius Bruto:

Nam id, quod de Sole ostentum est tibi
Populo commutationem rerum portendit fore.

Infra Dione: *has tam prosperas res secuta est subita commutatio*. Cicero: *O miseram & in brevi tam celerem Reip. commutationem!*

1 *Pacem peterent.*] Post pugnam scilicet navalem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interficitur; ut tradunt Xenophon lib. 1. de rebus Græciæ, Diodorus lib. 13. Plutarchus in Alcibiad. Polyæn. 1. Strat. *Lambin.*

2 *In quibus ducentas naves.*] Ἦσαν γὰρ τῶν ἡλωκυιῶν νεῶν οὐκ ἐλάττους διακοσίων. *Diodor.*

3 *In ora sita sunt Asiæ.*] Spalma in Cod. P. Dan. ubi *hora* pro *ora*.

4 *Quarum expugnaverant complures.*] Idem Codex, *quarum expugnarant quamplures*. Lege *quas*. P. Daniel.

5 *In his Byzantium.*] Diodorus Siculus eodem libro tradit, proditione à quibusdam Byzantiis facta, Byzantium ab Alcibiade noctu scalis ad murum admotis, esse captum. Plutarchus cum Diodoro congruens, unum ex proditoribus Anaxilaum Byzantium nominat. Xenophon ἑλλ. α. hos proditores enumerat, Cydonem, Aristonem, Anaxicratem, Lycurgum, Anaxilaum: qui postremus Lacedæmone postea proditionis accusatus, dixit; se, qui Byzantius, non Lacedæmonius esset, non urbem prodidisse, sed uxorem & libros fame pereuntes servasse, quod omne frumentum Clearchus Lacedæmonius suis militibus daret, & ita absolutus est. *Lambin.*

6 *Clementia.*] Nam & Byzantiis urbem reddiderunt in societatem receptis, & in Lacedæmonios, qui ad aras confugerant, non sævierunt, sed Athenas miserunt; ut de illis suo arbitrio populus statueret. *Idem.* Atheniensium in victos clementiam prædicat Diodorus 13. Suadet idem M. Tullius lib. 1. Officior. de belli gerendi ratione. *Schott.* Fortissimus hic subruendorum hostium aries, moderatio in victoria, & clementia in victos. Curt. XI. 4. *Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data & obsidibus acceptis ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen, quos cum è muris cognovissent, utpote gentis ejusdem, in colloquium vocaverunt. Illi clementiam regis, simulque vim commemorando ad deditionem eos compulere.* P. Syrus, *Perpetuo vincit qui utitur clementia.* Vide Curt. lib. 7. c. 60. lib. 8. c. 41. Diodor. lib. 15. *Gebh.*

7 *Ita præda onusti.*] Alii Codices habent, *inde*. Mag. Diodorus Siculus: *Adducebant* (versio est Lambiniana) *naves non pauciores ducentis, virorum captivorum & manubiarum magnam vim & copiam. Habebant autem naves suas armis & Coronis aureis, & hostium spoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

1 *His*

maximis rebus gestis Athenas venerunt. [1] His quum obviam [2] universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut [3] ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & præsentes secundas res, accidisse ejus opera. Itaque & [4] Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum è civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terra neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus est, quanquam Theramenes & Thrasybulus eisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Pyræeum, tamen illum unum omnes [5] prosequebantur: & (id, quod nunquam antea usu venerat, [6] nisi Olympiæ victoribus) [7] coronis aureis æneisque vulgo 6

1 *His quum obviam universa civitas.*] Hunc gloriosissimum ejus in patriam reditum describit Xenophon 1. de reb. Gr. Iustinus v. 4. *Nam ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit; hunc quasi de cœlo missum, & ut ipsam victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contra gesserit; excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse.* Plutarch. in ejus vita. *Longol. Mag.*

2 *Vniversa civitas.*] Venuste dictum: Quomodo in eadem narratione Iustin. Et sic Græci πόλιν adhibent. Theod. Prodromus:

——— ἡ γε μὲν πόλις,
Ἐπεὶ τι ξυμβὰν & πελώριον μάθοι,
Ἐξῄεσαν ξύγκλυδες ἐκ τῶν δωμάτων.

Apud Athenæum Posidon. v. Deipnos. Καὶ σχεδὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἐκδοχὴν αὐτοῦ ἐξεκέχυτο. Chrysostom. homil. de Babyla: Καὶ γάρ ποτε ἡνίκα ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπανῄει, πᾶσα μὲν ἡμῖν ἡ πόλις εἰς τὴν ὁδὸν ἐξεχύθη. *Keuch.*

3 *Ad ejus triremem.*] Vide Diodor. & Plutarchum.

4 *Siciliæ amissum.*] Sic Aldus: *admissum* tamen Magius edit, quomodo & in nostris schedis scriptum erat. Gifanius vero Conjectaneis Lucretianis *amissum* pro *amissione* tuetur & clarissimus Gronovius Observ. 3. 21. ut Poëta ille adhibet, *emissum, conjectum, refutatum*, pro emissione, &c. *Schott.* Talia sunt illa apud M. Tullium; *judicatus*, pro judicatio; *comperendinatus*, pro comperendinatio, &c. *Lambin.*

5 *Prosequebantur.*] Quidam libri habent *persequebantur*. Idem.

6 *Nisi Olympiæ victoribus.*] Vnde Poëta Olympiam vocat μητέρα χρυσοστεφάνων ἀέθλων. Raro autem hac donabantur Imperatores ob præclarum facinus, aut res feliciter gestas. De Cyro videndus Xenophon lib. 8. Emendavit locum Ant. Muretus, & ex aliis Ianus Gebhardus. Fuit cum legendum putarem, *nisi Olympia vincentibus.* Cicero ex Ennio:

Sicut fortis equus spatio qui forte supremo
Vicit Olympia. ———

Magius tentabat, *Et id quod illi nunquam antea*

vulgo donabatur, [8] Ille lacrymans talem benevolentiam civium

antea usu venerat nisi Olympia victori. Contra fidem Vet. lib. *Schott. Olympia victoribus.*] Non attendo Cl. Schotto *Olympia vincentibus* supponenti. Quia sic locutus est Ennius, non continuo ita loqui placet Cornelio nostro. Quod autem Magius: *Et id quod illi nunquam antea usu venerat, nisi Olympia victori*, corrigit, recte idem aspernatur, sed mallem additas rationes. Enimvero non negat honoratos fuisse priores Duces coronis: sed nulli prater Alcibiadem in ingressu esse promiscue à vulgo ingestas. Quod Magius ex Plutarcho objicit, Thesei præconem, qui de Thesei adventu & salute nuncium obtulerat, plausu, coronisque fuisse exceptum, nihil ad Cornelium nostrum; quippe diversi sunt Præco & Prætor sive Imperator; deinde quid seculo fabuloso cum historia? *Gebhard.*

7 *Coronis aureis aneisque.*] Plutarchus simpliciter ἐστεφάνουν, dicit. *Lambin.* Cur *aneas* addat, non immerito quæri potest. Nam ut Glauci Homerici væcordia videtur, permutantis χρύσεα χαλκείων, ita ridicula videri potest hæc χρυσέων & χαλκείων permistio. Ego vero non dubito, quin Probi verba corrupta sint; ita, ut ubi est *aneisque*, legendum sit *taniisque*. Solebant enim fere *tania* cum coronis conjungi. Empedocles:

Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσί τε θαλείοις.

Muretus Variar. lib. 15. cap. 7. Certe solebant coronis fere *tania* & *corymbi* addi Thucydidis auctoritate, neque Oleastro solum ut antea Hercules teste Plinio extremo l. 16. sed & aurea donari corona Olympionicæ à civibus domum reversi solebant. De his plura Faber l. 2. Agonistic. cap. 23. *Schott.* Addi potest Aristides Tom. 1. Orat. Funebr. in Alexandr. Fuit cum legendum putarem *coronis aureis aneisque statuis*: ductus similitudine loci 16. 5. Vbi Pelopidam interfectum *coronis & statuis aneis donarunt.* Nemo expediit hunc nodum: quem Muretus ferro nequicquam rumpere conatus est, legendo *aureis taniisque*. Quia tæniæ ferme & corymbi addi coronis soliti. Sed ineptum est cogitare, Historicum brevitatis diligentem prolixum esse voluisse in commemorandis coronarum accessoriis, quæ adesse illis temporibus nemo ignoraret. Quare vulgatam tueor lectionem, explicoque, Alcibiadem à populo duplici coronarum genere, pro facultatibus cujusslibet, esse donatum; à Divitibus aureis; à Pauperibus æneis. Mihi nihil melius hac vice in mentem venit. Duces autem ob res præclare gestas; aliosque magnos viros ob merita insigniora coronis aureis affectos fuisse vulgatissimum est. Diodor. lib. 13 de Dionysio superiore, cum Italiotas præter spem dimisisset incolumes, & sine lytro, ἐπὶ δὲ τούτοις, exsequitur, παῖνα τυχὼν ὑπὸ τῶν διασωθέντων χρυσοῖς στεφάνοις ἐτιμήθη, καὶ σχεδὸν τῶν ἰδόξε πράξεων ἐν τῷ ζῆν κάλλιστον. Curt. lib. 4. cap. 44. *Iisdem fere diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Graciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute ac libertate Gracia gestas coronam auream donum victoria ferrent.* Vide Aristophanem Avibus pag. 600. G. Nec viri solum, sed & fœminæ iisdem donis oneratæ. Diodor. lib. xi Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τῆς σωτηρίας παραδόξως τετευχότες ταῦτά τε δώσειν προσεδέξαντο καὶ στέφανον χρυσοῦν τῇ γυναικὶ τῇ Γέλωνος Δαμαρέτῃ προσωμολόγησαν. *Gebhard.*

8 *Ille lacrymans.*] Gaudio & recordatione præteritorum laborum ac malorum. Plutarchus in Alcibiade: Πολὺ δὲ καὶ δάκρυον τῷ χαίροντι τῆς πόλεως ἀνεκέκρατο, καὶ μνήμη πρὸς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν τῶν πρόσθεν ἀτυχημάτων. Ex quibus verbis intelligimus, non Alcibiadem, sed populum gaudio lacrymasse. *Lambin.* An autem & quatenus ex ingenti gaudio lacrymæ promanare possint, lis est inter auctores. Multa passim exempla ex antiquitate suppetunt. De

Tra-

civium suorum accipiebat, [1] reminiscens pristini temporis acerbitatem. [2] Postquam Astu venit, [3] concione advocata, sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, [4] quin ejus casum lacrymarit, inimicumque his se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat: [5] perinde ac si alius populus, non ille ipse qui tum flebat, eum [6] sacrilegii damnasset. [7] Restituta ergo huic sunt publice bona. [8] Iidemque illi Eumol-

Trajano Plinius, de Augusto Suetonius consentiunt.. Lege tamen quæ de ejusmodi lacrymis disputat Philo Judæus in libro περὶ δημικίας. *Keuchen.*

1 *Reminiscens.*] Codex Danielis, *reminisci*.

2 *Postquam Astu venit.*] Idem Codex *Astum*. Vide quæ ad Themistoclem notabamus. Hanc diem, qua Athenas ab exilio remeavit, certissimum & quasi fatalem illi præsignasse exitium, notatum est; quod funesta tunc colerentur sacra, qua templi ornamenta deponere, pavimenta tegere, & justitio indicto à negotiis quiescere mos erat. Sicut xv. Iulii mœstissima fuit, qua mulieres Athenis jejunium servant, & tum sacra Adonia celebrant. *Alex. ab Alex.*

3 *Concione advocata.*] In qua pro se dicens ostendit se nihil impie fecisse, & contra jura omnia è civitate exterminatum esse. *Xenophon. lib.* 1.

4 *Quin ejus casum.*] Sic meliores edunt. Vltrajectin. *causam*. Alii *causa*. Schott.

5 *Perinde ac si alius populus.*] Tacit. 1. Hist. c. 44. *Alium crederes populum, alium senatum.* lib. 1. Hist. c. 9. *Postera die tanquam apud alterius civitatis senatum populumque magnificam de se orationem prompsit.* Gebh.

6 *Sacrilegii.*] Ἀσεβείας. Nam non ille res sacras sustulisse, sed sacra violasse, & Hermas circumcidisse ac truncasse arguebatur. Sic enim Probus supra: *Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur.* Lamb. Nova significatione *sacrilegium* vocat mysteria sacrorum prodita. *Longol.* Nullam enim rem sacram furatus est Alciabiades. Sacrilegium vero, quod vocis notatio indicat, sacræ rei furtum significat. Ejusdem pene criminis reus olim fuit Numenius, qui inter Philosophos occultorum curiosior, Eleusina sacra interpretando vulgavit. Auctor Macrobius 1. Somn. Scip. cap. 2. *Mag.*

Sacrilegii damnasset.] Sacrorum violatorum seu profanatorum. Nam sacrilegus non tantum qui sacras res rapit & compilat; sed quacunque ratione violat, Latinis dicitur. Tibull. l. 3. Eleg. 5.

Nec nos sacrilegos templis admovimus ignes,
Nec cor sollicitant facta nefanda meum.

Quem locum tali correctione deformarat Scaliger:

Nec nos sacrilegi templis admovimus ergo.

Florus lib. 11. cap. 17. *Non prius signa convertit, quam cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit.* Geb.

7 *Restituta ergo huic sunt publice bona.*] Διόπερ αὐτῷ τήν τε οὐσίαν ἀπέδωκαν, ἣν ἐδήμευσαν. *Diod.* Vox οὐσία proprie notat substantiam, bona, facultates, ὕπαρξιν. Lexicon Græco-Latinum Vetus, οὐσία, *patrimonium, substantia, res familiaris.* Keuchen.

8 *Iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes.*] Aldina hæc lectio, quæ immensum quantum Lambino adblanditur. Scripti heic, ut supra, *Olympidæ*, integris literis. de Eumolpidis Arnobius adversus gentes lib. 5. *Gregis lanitii (custos) Eumolpus, à quo gens & fluit Eumolpidarum & ducitur clarum illud apud Cecropios nomen, & qui postea floruerunt caduceatores, Hierophantæ atque pracones.* adi Hesychium in voce Εὐμολπίδαι. *Schott.*

Eumolpidæ ſacerdotes rurſus [1] reſecrare ſunt coacti, qui eum devoverant, [2] pilæque illæ, in quibus devotio fuerat
7 ſcripta, in mare præcipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia [3] minus fuit diuturna. Nam quum ei eſſent omnes honores decreti, [4] totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipſe poſtulaſſet [5] ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus & Adimantus, neque id negatum eſſet: [6] claſſe in Aſiam profectus, quod [7] apud Cymen [8] minus ex ſententia rem geſſerat, [9] in invidiam recidit. [10] Nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus proſpere geſta, ejus culpæ tribue-

1 *Reſecrare.*] Reſtituere, quem prius execrabilem arcebant, ut magno ſcelere impiatum. Execrabiles enim erant, quicunque à ſacris arcebantur: Quales ἐναγεῖς apud Græcos, qui εἴργοντο χερνίβων, σπονδῶν, κρατήρων, ἀγορᾶς, & qui diris publice devovebantur, κατάρατοι. In editionibus & Longoliana legitur: *rurſus teſacrare*, quod corruptum fortaſſis ex *deſacrare*, vel *reſacrare*, ut videtur. Retineo germanam ſcripturam, quæ eſt, *rurſus reſecrare*, vel *reſacrare*. *Rurſus* autem *reſecrare* dixit, ut *reverti rurſus* apud Suetonium & alios. Quæ licet ſpeciem habeant βαττολογίας, atque ἐκ παραλλήλου dicantur; uſitatiſſima tamen ſunt. Ita alibi: *ergo igitur:* πάλιν αὖ, ὕστερον αὖθις, & ſexcenta apud Claſſicos. *Keuchen.* Vide de voce hac Turneb. lib. 18. Adverſ. 25. & lib. 29. 36. item Pithæum ſubſeciv. lib. 1. c. 1.

2 *Pilaque illæ.*] Diodorus dicit non *pilas* in mare præcipites actas, ſed δίκας, ſententias & lites: ὁμοίως δὲ τὰς δίκας κατεποντίσαν. *Lambin.*

3 *Minus fuit diuturna.*] Scripti, *non nimis fuit diuturna.*

4 *Totaque reſpublica domi bellique tradita.*] Τὸ δὲ τελευταῖον αὐτὸν στρατηγὸν κατέστησαν αὐτοκράτορα, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. *Diodor.*

5 *Ut duo ſibi collegæ.*] Εἵλετο δὲ καὶ στρατηγοὺς ἑτέρους ἐκεῖνος, οὓς ἤθελεν Ἀδείμαντον καὶ Θρασύβουλον. *Idem.*

6 *Claſſe in Aſiam profectus.*] Fuit hæc centum navium. Iuſtin. lib. 5. & Plutarch. in vita teſtatur.

7 *Apud Cymen.*] Cyme, Cyma vel Cuma πόλις Αἰολίδος περὶ τὸν Λέσβον. Vide Stephan. & alios. Nonnulli corrupte *Symen* legunt. Quæ inſula eſt Cariæ vicina apud Strab. XIV. De *Cyme* facit mentionem Plinius lib. 5. capite 30. & in Troade cum Myrrhina locat. Meminit etiam Euſebius, qui hanc Aſiæ urbem à Chriſto nato CVII. terræ motu everſam dicit. *Magius.* Paullo aliter Diod. & Xenophon, qui non ad Cymen, ſed prope Notium Ioniæ urbem pugnatum, culpaque Antiochi gubernatoris cladem acceptam ſcribunt; ad Cymen vero in eo peccatum ab Alcibiade quod vel capere non potuerit, aut cum eſſet urbs ſociorum, eam oppugnarit.

8 *Minus ex ſententia.*] Culpa Antiochi gubernatoris, quem vetuerat Alcibiades ſe abſente prælio decertare. Xenoph. ἐπιστείλας μὴ ἐπιπλεῖν ἐπὶ τὰς Λυσάνδρου ναῦς. *Lambin.* Sic Diodorus & Plutarchus.

9 *In invidiam.*] Οἱ δ' ἐν οἴκῳ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἠγγέλθη ἡ ναυμαχία, χαλεπῶς εἶχον τῷ Ἀλκιβιάδῃ. *Xenoph.*

10 *Nihil enim eum non efficere.*] Οἰόμενοι δι' ἀμέλειάν τε καὶ ἀκράτειαν ἀπολωλεκέναι τὰς ναῦς. *Idem.*

1 Ne-

bucerent, quum eum aut [1] negligenter aut malitiose fecisse loquerentur, sicut accidit. Nam [2] corruptum à rege, capere Cymen noluisse arguebant. Itaque huic maxime imputamus malo causam fuisse [3] nimiam opinionem ingenii atque virtutis. Timebatur enim non minus quam diligebatur, [4] ne secunda fortuna magnisque elatus opibus, [5] tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est ut absenti magistratum abrogarent, [6] & alium in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, [7] domum reverti noluit, [8] & se Perinthum contulit, ibique tria castella communivit, [9] Bornos, Byziam, Macrontichos : * manuque collecta,

1 *Negligenter aut malitiose.*] Illud proprie culpæ, hoc doli est. Ræ vard. ad l. 22. de Reg. Iuris hæc auctoris verba minus accurate distinguit. Sed inspici dignus Rittershusius in istam legem Protheor. cap. 4. & cap. 5. Vid. præterea Iustin. 5. 5.

2 *Corruptum à Rege.*] Aut ab ejus Satrape Pharnabazo, in cujus amicitiam, ut arguebant ejus inimici, fuerat receptus. *Diodor.*

3 *Nimiam opinionem ingenii.*] Vide Plutarchum.

4 *Ne secunda fortuna, opibusque magnis elatus.*] Divitiæ animum inflant, & majora appetenti cupidinem inserunt. habere enim se sciunt facultates, quibus omnia sibi prona reddere posse existimant, atque indignum ducunt, cum pecunia & copia rerum emineant, non eminere simul honore atque imperio. Vide Diodor. Sicul. lib. 16. de Timophane Timoleontis fratre. Cæsar lib. 1. de bello Gallico cap. 2. *Apud Helvetios longe nobilissimus & ditissimus Orgetorix, M. Messala & M. Pisone Coss. regnandi cupiditate inductus conjurationem nobilitatis fecit.* Æque clare lib. 11. cap. 1. f. *Ab nonnullis etiam, quod in Gallia à potentioribus atque iis, qui ad conducendos homines facultates habebant, regna occupabantur.* Gebhard.

5 *Tyrannidem concupisceret.*] Extat narrationis obliquæ tale in Sopatro Rhetore exemplum, interprete Ioan. Nunnesio Valent. lib. 3. Instit. Rhet. ex Hermogene: *Alcibiades*, inquit, *post ea quæ Cyzici acciderant, cum satellites, qui eum custodirent, petiisset; accusatur tyrannidis.* Schottus.

6 *Et alium in ejus locum.*] Cononem suffitum ait *Iustin.* v. 5. & 6. *Oros.* II. Græci adjungunt novem alios: Διομέδοντα, Λέοντα, Περικλέα, Ἐρασινίδην, Ἀριστοκράτην, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θρασύλλον, Ἀριστογένην. *Xenoph. Diod. Plut.*

7 *Domum reverti noluit.*] Αὐτὸς αὐτῷ κατέγνω φυγήν.

8 *Et se Perinthum contulit.*] Emendatio Longoliana, qua Lambinus cum Savarone acquiescunt. Libri variant. Cod. P. Danielis *Pactya* legit. Savaronis *Petye.* Puteani *patere pactis.* Venet. Aldin. *Pataram.* Magius *Patras.* Ortelius ex Ptolemæo & Plutarcho *Pactyam.* Sed Codex vetus Longolii *Parinthum* exhibet, unde *Perinthum* postea factum. Ait Plutarchus confestim illum in Thraciam migrasse, quare Patara civitas Lyciæ mihi suspecta. Sic Longol. & Lamb. Ergo *Perinthum* emendandum, quæ urbs Thraciæ ad Propontidem, Heraclea etiam nuncupata; Plin. XLIII. II. Ptolem. III. Steph. de Vrbibus; à qua non longe abest *Biza* vel *Bizia*, ut hic male legunt; arx Thraciæ amplissima, Terei regis quondam castellum. *Mag.*

9 *Bornos, Byziam, Macrontichos.*] Ego hoc modo lego: *Bornos, Bysanthen, & Ma-*

cta, primus Græciæ in Thraciam introiit: gloriosius existimans barbarorum præda locupletari quam Grajorum.
8 Qua ex re [1] creverat cum fama, tum opibus, magnamque amicitiam sibi [2] cum quibusdam regibus Thraciæ pepererat. [3] Neque tamen à charitate patriæ potuit recedere. Nam quum apud Ægos flumen [4] Philocles prætor Atheniensium classem constituisset suam, [5] neque longe abesset Lysander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, [6] ut bellum quam diutissime duceret, quod ipsis [7] pecunia à rege suppeditabatur: contra [8] Atheniensibus ex-

Macrontithos ex Ptolemæi Thraciæ descriptione, & Plutarchi Alcibiade. *Ortelius*. Vulgo *Bornos, Byziam, Themeonticos*. Male. Legendum, *Bornos, Bysanthen, Neontichos*. Βισάνθη oppidulum hoc loco Ptolemæo. Νέον τεῖχος, Scylaci. *Voss.*

* *Manuque collecta, primus Græciæ in Thraciam introiit.*] Sic Lambinus emendavit. Scripti tamen Codices: *manu conjecta primus Græciæ civitatis, &c.* Quod nescio cur Lambinus repudiarit. Sallustius enim ita loquitur non raro. Quidam vero *Græcæ civitatis*, quod minus probo. *Schott.* Plutarch. *Suis*, inquit, *navibus, ac militibus, qui in fortuna rerum suarum vestigia sequebantur, collectis in Thraciam navigavit.*

1 *Creverat cum fama, tum opibus.*] Ita Codex P. Dan. Vulgati: *Creverat ejus fama tum opibus.*

2 *Cum quibusdam regibus Thraciæ.*] Cum Medoco & Seuthe. Diodor. l. 13. Καὶ λέγοντος ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ Θρακῶν βασιλεῖς, εἰσὶν αὐτῷ φίλοι. *Lambin.*

3 *Neque tamen à charitate patriæ.*] Quæ una omneis omnium caritates complexa est. Diodorus eodem libro: *Cum cuperet*, inquit, *Alcibiades magnum quiddam è re patria efficere, ut populum in antiquam erga se benevolentiam restitueret.* Idem.

4 *Philocles.*] Sic legendum, non, ut habent libri quidam vulgati, *Philodes*. Sic enim Xenophon lib. II. de rebus Græc. πρὸς δὲ τούτῳ εἵλοντο Ἀδείμαντον καὶ τρίτον Φιλοκλέα. *Idem.* Atque eodem modo Φιλοκλέα vocat illum Diodorus, non Φιλοδέα, quod ex conjunctione literarum ortum apud Nepotem.

5 *Neque longe abesset Lysander.*] Erat enim Lampsaci, quam urbem paullo ante ceperat. Lampsacus autem distat ab Hellesponto, ut ait Xenophon, stadia circiter XV. ubi erat Alcibiades, ut supra cognovimus. *Lamb.* De hac lege, quæ ad Themistoclem notavimus.

6 *Ut bellum quam diutissime duceret.*] Sic Xenophon, Diodorus & Plutarchus. *Ducere bellum*, frequens Ciceroni & aliis. Id est, protrahere, proferre. Nepos Datame; *Authophradates cum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret.* Tacit. 12. Ann. c. 29. Vannus *castellis se defensare bellumque ducere statuit.* lib. II. Hist. cap. 32. *Proinde duceret bellum.* Cæsar I. Civ. 61. *Bellum in hiemem ducere cogitabant.* lib. II. Civ. 18. & 37. *Castra erant ad bellum ducendum aptissima.* lib. III. Civil. c. 42. *Cæsar longius bellum ductum iri existimans.*

7 *Pecunia à Rege suppeditabatur.*] Cyro Darii filio. Decem enim Daricorum millia Lysandro] petenti ut stipendio obolus adjungeretur, Cyrus dederat. Plutarchus in Lysandro. *Magius.* Diodorus summam non exprimit, sed ait illum χρήματα πολλὰ πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν διαφορὰς à Cyro accepisse. l. 13.

8 *Atheniensibus exhaustis.*] Diodor. Οὐ δυνάμενοι τὸν πλείω χρόνον ἐκεῖ διατρίβειν, καὶ διατρέφειν τὰς δυνάμεις, id

exhaustis, præter arma & naves [1] nihil erat super. Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique [2] præsente vulgo agere cœpit, si vellent, [3] se coacturum Lysandrum aut dimicare, aut pacem petere. [4] Lacedæmonios eo nolle confligere classe, quod pedestribus copiis plusquam navibus valerent. Sibi autem esse facile [5] Seuthem [6] regem Thracum deducere, [7] ut eos terra depelleret. Quo facto necessario aut classe conflicturos, aut [8] bellum composituros. Id etsi vere dictum [9] Philocles animadvertebat, tamen

id est, *cum diutius non possent illic commorari & alere suas copias.* Idem paullo post: Τό τε στρατόπεδον σιτοδείᾳ κατεῖχε. *Lambin.*

1 *Nihil erat super.*] Anastrophe. pro *nihil supererat.*

2 *Præsente vulgo.*] Παρόντος πλήθους, præsentibus militibus. *Idem.*

3 *Se coacturum Lysandrum.*] Paullo aliter Plutarch. καὶ τοῖς προσπέμπουσι τῶν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου γνωρίμων ἔλεγεν, ὅτι μὴ προπηλακισθεὶς οὕτως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ὀλίγαις ἂν ἡμέραις ἠνάγκασε Λακεδαιμονίους διαναυμαχεῖν αὐτοῖς ἄκοντας, ἢ τὰς ναῦς ἀπολιπεῖν. id est, *& iis, qui eum prosequebantur ab exercitu viris notis dicebat, se, nisi ita contumeliose acceptus esset à prætoribus, paucis diebus coacturum fuisse Lacedæmonios aut classe confligere invitos, aut naves relinquere.* & Diod. etiam aliter. διόπερ αὐτοὺς ἠξίου μεταδοῦναι ἑαυτῷ τῆς ἡγεμονίας, ἐπαγγελλόμενος, αὐτοῖς δυοῖν θάτερα, ἢ ναυμαχεῖν τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πεζῇ μετὰ Θρᾳκῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωνιεῖσθαι. id est, *Quapropter postulabat, ut se in societatem & communionem imperii reciperent, promittens eis duorum alterum, se aut coacturum hosteis classe decertare, aut terra Thracibus sibi adjunctis cum illis conflicturum.*

4 *Lacedæmonios eo nolle confligere classe.*] Præponunt alii *respondent*, putantes hoc, quod sequitur, esse responsionem Atheniensium, quibuscum egerat Alcibiades de communicando secum imperio. Quod contra contextum, & Historiæ fidem.

5 *Seuthem.*] Vel *Seuthen*. Quod Græcum est. *Σεύθην.* Nonnulla exemplaria *Seucem* habent, alia *Scotym*. Mag. Lamb. Plutarchus ait, existimatum fuisse à nonnullis, Alcibiadem, quæ præfectis exercitus Atheniensium pollicitus erat, præstare, & ipsis adjumentum afferre potuisse; si Thracum tumultuariam manum, quam in armis paratam habebat, terrestri itinere in Lacedæmonios convertisset. *Magius.*

6 *Regem Thracum deducere.*] Vltrajectinus *inducere*: non male. *Schottus.* Quod esset subdolis artibus promovere. Infra Annibale: *Si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset.* Tacit. 12. Ann. c. 9. *Designatum consulem Memmium Pollionem ingentibus premissis inducunt.* Gebhard.

7 *Vt eos terra depelleret.*] Mss. Boecleri, *Vt eum ex terra depelleret. q. f. n. a. c. conflicturum, a. b. composturum.* ut ad Lysandrum referatur. Similiter ferme Exc. Dan.

8 *Bellum composituros.*] Sic loquitur noster Probus & in Hamilcare & in Annibale. Sic & Pollio ad Cic. x. *Tanquam nihil pejus timerent, quam ne sine maxime reip. detrimente bellum componeretur.*

9 *Philocles.*] Xenophon tradit, prætores, & maxime Tydæum ac Menandrum jussisse eum abire: se enim, non illum exercitui præesse. Sic Xenophon: Οἱ δὲ στρατηγοί, μάλιστα δὲ Τυδεὺς καὶ Μένανδρος, ἀπιέναι αὐτὸν ἐκέλευσαν. Plutarchus: Οὐ προσεῖχον οἱ στρατηγοί, Τυδεὺς δὲ καὶ πρὸς ὕβριν ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν.

men postulata facere noluit, quod sentiebat se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum. Et [1] si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: [2] contra ea, [3] si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *Quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo*, [4] *juxta hostes castra habeas nautica. Periculum est enim ne* [5] *immodestia* [6] *militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* [7] Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander quum [8] per speculatores comperisset, [9] vulgum Atheniensium in terram

ρεῖν. Diodorus: Ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι, καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ. *Lambinus.*

1 *Si quid secundi evenisset.*] Diodor. lib. 13. τὰ δὲ ἐπιτεύγματα προσάψειν ἅπαντας Ἀλκιβιάδῃ. *Gebh.*

2 *Contra ea.*] Sic solet loqui Probus. in præfatione, *Contra ea, pleraque nostris moribus sunt decora.* ubi vide notas.

3 *Si quid adversi accidisset.*] Idem, Τῶν μὲν ἐλαττωμάτων ἑαυτοῖς τὴν μέμψιν ἀκολουθήσειν. Tacit. vita Agric. capite 27. *Iniquissima hæc bellorum conditio est, prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur.* Gebh.

4 *Iuxta hostes castra habeas nautica.*] In Annibale: *Seseque ad sua castra nautica retulerunt.* Livius lib. 30. cap. 9. *navalia castra* dixit. Differebant autem hæc castra ab aliis partim in eo, quod semper fierent in littore, partim ideo, quia diversa ratione muniebantur. Eratque muniendi ea ratio duplex, vel à terra, vel à mari. A terra ducebatur fossa cum vallo, ab una parte maris in alteram, forma ut videtur semicirculari. Ita legimus apud Homerum aliquoties, & apud Polyb. lib. 1. cap. 29. Diodorus lib. xi. de Amilcare: *Quicquid est navium longarum subduxit, profunda ea fossa, ligneoque vallo circumdans.* Τείχει ξυλίνῳ περιέλαβε, ait, quod notandum est. Similia & de Ducibus classis Persicæ tradit. A mari, sive potius in ipso mari, statuebantur ligna præacuta validaque, veluti in portu, & ante ipsa onerariæ, quarum præsidio & castra ipsa tuta esse, & naves secure egredi ac redire possent. *Schefferus* lib. 3. cap. 4. de Militia Navali. Vide Grot. ad *l. ult. ff.* in Flor. Sparf. *Si à parente quis manum. fit.* Keuchen.

5 *Immodestia militum.*] In Lysandro initio. *non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum est adversariorum.* Savaro. ἀταξία, licentia. Sed nascebatur hæc immodestia ex negligentia ducum.

6 *Militum nostrorum.*] Cod. P. Danielis, *vestrorum.* Sic pro sequens τὸ *nostri* idem *vestri.* Idem.

7 *Neque ea res illum fefellit.*] Sallustius: *neque ea res me falsum habuit.* Plutarchus pluribus verbis: Ὅτι μέν τοι τῆς ἁμαρτίας τῶν Ἀθηναίων ὀρθῶς συνεῖδε, ταχὺ τὸ ἔργον ἐμαρτύρησεν.

8 *Per speculatores.*] Qui alii fuerunt ab exploratoribus apud antiquos. Vide Festum & alios, qui notarunt differentiam. Vocis hoc loco primaria appellatio est, pro iis, quos κατόπτας Græci appellabant, à quibus diversi fuerunt satellites isti principales seu λογχοφόροι, qui ab antiquo in legionibus militabant. *Keuchen.*

9 *Vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse.*] Aliis circumstantiis narrat Polyænus lib. 1. Ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς οἱ Ἀθηναῖοι τετράκις ἀνήχθησαν ἐφ' ᾧτε ναυμαχεῖν. Λύσανδρος ὁ Λάκων ἀντανήγετο. οἱ μὲν οὖν ἀποπλέοντες γαυρούμενοι, παιᾶνας ᾄδοντες· Λύσανδρος δὲ κατόπιν ἔπεμψε δύο τριήρεις. Οἱ τριήραρ-

terram prædatum exisse, navesque pene inanes relictas: [1] tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum [2] delevit. At Alcibiades, victis Atheniensibus, 9 non satis tuta eadem loca sibi arbitrans, [3] penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse: falso. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, [4] insidias ei fecerunt: qui ea, quæ apportavit, abstulerunt, [5] ipsum capere non potuerunt. Ille, cernens nullum locum sibi

χοι τῶν Ἀθηναίους ἐκβάντας ὡς εἶδον, σημεῖον μετέωρον αἴρουσι χαλκῆν ἀσπίδα. Λύσανδρος αὐτίκα ἐσήμαινεν ἐπιπλεῖν. Καὶ οἱ Λάκωνες εἰρεσίᾳ πολλῇ ἐπιπλέουσι. καὶ τῶν Ἀθηναίους καταλαμβάνουσιν ἄρτι ἐκβάντας, ὧν οἱ μὲν ἀνεπαύοντο, οἱ δὲ ἄλλο τι ἔδρων γυμνοὶ πάντες. οἱ Λάκωνες ἄφνω προσπεσόντες ὡπλισμένοι γυμνοῖς, συντεταγμένοι ἀσυντάκτοις, ἐνίκησαν, αἱροῦσιν ἄνδρας αἰχμαλώτους καὶ τὰς τριήρεις ἁπάσας. ὅτι μὴ μία ἡ Πάραλος ἔφυγεν Ἀθήναζε μόνη τῆς ἥττης ἄγγελος. Gebhard. *Vulgum Athenensium in terram predatum exisse.*] Hoc sincerum est in Excerptis. Longolius tamen edidit, *predatam exisse.* Vt alibi, *effusa vulgus.* Et apud Poëtam: *in vulgum ambiguam*; nisi locus mendosus sit, ut volunt eruditi, queis libere assentior. Sergius in editione secunda Donati: *Vulgus & neutro & fœminino genere legimus apud Virgilium. In fœminino: In vulgum ambiguam. Neutro: ignobile vulgus.* Quam tamen Grammatici scriptutam mite carpit doctiss. Vossius de Analog. lib. 1. Vide Ioan. Baptist. Pium in Annotat. posteriotibus. *Keuchen.*

1 *Tempus rei gerendæ non dimisit.*] Senec. 3. de ira c. 21. *Belli maxima momenta in occasionibus sunt.* Itaque semel oblatæ non negligendæ sunt quum facili momento mutari possint. *Loccen.*

2 *Delevit.*] Omnes enim naves in Lysandri potestatem venerunt, novem aut decem exceptis, cum quibus fugit Conon ad Euagoram. Philocles & Adimantus Imperatores vivi capti sunt: quorum prior à Lysandro supplicio affectus est; quod decrevisset Athenis; ut omnibus hostibus, qui in bello caperentur, pollex manus dexteræ præcideretur, quo hastam ferre non possent, remigare possent; quemadmodum narrat Plut. in Lysandro, & Xenoph. 11. de rebus Græciæ; quanquam Xenophon, ut tota dextera manus bello captis præcideretur, ab Atheniensibus decretum fuisse scribit. Hic idem Philocles, ut refert Xenophon, Corinthios aliquot & Andrios bello captos è saxo dejeceтat. *Lambin.* Mos iste à barbaris usitatus, ut captivos vario suppliciorum modo afficerent. Curt. v. 5. Flor. 3. 4. Vide Zopyri historiam apud Herod. 3. & Iustin. 1.

3 *Penitus in Thraciam.*] Malim *penitus.* Cicer. quoque conjungit, *abditum penitus aurum & argentum effodere.* Schott. Plutarchus eum in Bithyniam profectum esse tradit; ibique à Thracibus, qui illic erant, compilatum & spoliatum. Bithyniæ autem partem Thraces incolebant. Xenoph. lib. 3. ἑλλην. Ἐλθὼν ὁ Δερκυλλίδας εἰς τὴν Βιθυνίαν Θρᾴκην. *Lambin.* Atque ipsi Thraces Bithyni dicti, postquam in Asiam transfretassent. Lege Herodotum.

4 *Insidias ei fecerunt.*] Sic loquuntur boni scriptores. Cicer. Prooem. actionis primæ in Verrem. *Istius insidiæ nefariæ, quas uno tempore mihi, vobis, M. Glabrioni Prætori, sociis, exteris nationibus, &c. facere conatur.*

5 *Ipsum capere non potuerunt.*] Vide sup. 7. 5.

1 Pro-

sibi tutum in Græcia, [1] propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum [2] in Asiam transiit. Quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei [3] Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo [4] quinquaginta talenta [5] vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. sed videbat id [6] sine Rege Persarum non posse fieri: ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi: neque dubitabat facile se conse-

1 *Propter potentiam Lacedæmoniorum.*] Qui terræ & maris imperium obtinebant. Plutarch. Φοβηθεὶς ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης Λακεδαιμονίους. *Lambin.* De quorum θαλαττοκρατίᾳ, lege quæ secundum scriptores & tempora notavit ad Polybii lib. 1. Incomparabilis Casaubonus.

2 *In Asiam.*] In Phrygiam, in qua erat Pharnabazus; quo adjutore & interprete sperabat fore, ut sibi ad Artaxerxem aditus pateret. *Lambin.* Asia appellatione γενικωτάτῃ multas provincias complectebatur, quæ Asianam diœcesim constituebant vicario subjectam, sed quæ Asia ἰδικωτέρως dicebatur, Proconsulis administrationi subjacebat. Asiana autem diœcesis Asiam illam includebat omnem, quam veteres ἰδίως sic vocarunt, cujus & duas partes fecit Agrippa, citeriorem & ulteriorem. Longe majoribus terminis eam circumscribit Strabo, qui eo nomine intelligi voluit, quicquid intra Ponticum, Hegæum & Cilicium maria concludebatur, ad instar peninsulæ. Duabus his partibus Asiæ nomen proprium factum. Citerior Lydiam, Cariam, Mysiam, Phrygiam & Hellespontum continebat. Pars superior Pamphyliam, Lycaoniam, Galatiam, Pisidiam, Isauriam & Ciliciam. Hujus divisionis expressa vestigia reperio in Thracensium provincia & Anatolica infimis imperii temporibus, ut apud Constantinum περὶ θεμάτων legere est. Τῶν Θρακησίων θέμα plane respondet Asiæ citeriori: τὸ ἀνατολικὸν, ulteriori. Hinc utrumque θέμα μικρᾶς Ἀσίας nomine appellatum tradit Constantinus. Utriusque fere θέματος provincias comprehendebat Ἀσιανὴ διοίκησις. *Salmas.*

3 *Grunium.*] Sic legendum, non ut habent libri quidam vulgati, *Grimium.* Quanquam licet etiam *Grynium* legere, ut est in exemplis Basileensibus, & idem valet. Commemorat hunc locum & Xenoph l. III. ἑλλ. non longe à principio: ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβριον καὶ Παλαιγάμβριον, ὁ δὲ Μύριναν καὶ Γρύνιον. δῶρον δὲ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως. *Lambin.* Athenæus lib. 1. Persarum regibus fuisse solenne ait totas civitates donare. *Longol.*

4 *Quinquaginta talenta vectigalis capiebat.*] Vulgati, *habebat.* Schott.

Quinquaginta.] Schott. è MSS. & Ed. Ultraj. leg. *Quinquagena.* Quomodo supra, 3,3. in MS. Gifanii, Sch. Boecl. erat *Quadringena & sexagena.*

5 *Vectigalis capiebat.*] Recte, non *habebat* ut in vulgatis. Cic. contra Rullum, *Majores nostri non solum id, quod à Campanis ceperant, non imminuerunt.*

6 *Sine Rege Persarum.*] Artaxerxe. *Lambin. Longol.* Hic enim mortuo tunc Dario Persis imperabat. *Magius.* Vide Iustin. VI. cognomento μνήμων dictus, sive ut Hieronymus interpretatur, *Recordans.* Drusius, Berneccerus, & alii. Cujus auxilio volebat impotentiores juvari: non tam ut vincerent, quam ne succumberent. in MS. Dan. erat *Rege Perse.*

1 *Cyrum*

ſequuturum, ſi modo ejus conveniendi habuiſſet poteſtatem. Nam [1] Cyrum fratrem [2] ei bellum clam parare, [3] Lacedæmoniis adjuvantibus, ſciebat. [4] id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat. Hæc quum moliretur, peteretque à Pharnabazo, ut ad regem [5] mitteretur: [6] eodem tempore Critias [7] cæterique tyranni Athenienſium [8] certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, [9] quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. [10] His Lacon rebus commotus, ſtatuit accura-

1 *Cyrum fratrem.*] Cyrum minorem, Darii & Paryſatidis filium. *Lamb.* Cui pater moriens civitates, quarum præfectus erat, teſtamento legavit. *Iuſtin.* VI. Dictus eſt Cyrus à flumine Cyro. *Strabo* XV. Α'κύων, canis. *Vilalpand.* Cujus ubera ſuxiſſe credebatur, quia ejus nutrix dicebatur Σπακώ. *Herod.* Hodie سك Sâac, quod Medis canis. *Thyſ.* Vel à Cyrus, quod Perſis Sol. *Plutarch. Cteſ. Plethon. Briſſon.* Vnde Græcorum Κύριος profluxit, quia Sol credebatur Dominus Vniverſi. Vide Teixeram & Schich. Tarich. Priora indubie falſa ſunt. Poſterius diſplicet Scaligero VI. de Emendat. Tempor. Quia ſol Perſis Coreſed, Cores vero cibus & ſatietas. Proculdubio nomen illud regium fuit, vel à Sole, vel ab imperio deductum. *Ku* Perſis Princeps, unde prima ejus ſyllaba *Cai*, vel *Cy.* Quid ultima *rus* ſignificet, quæri poteſt. Nam non eſt ex Hebræo ראש. *Horn.*

2 *Ei bellum clam parare.*] Iuſtinus: *Itaque occulte adverſus fratrem bellum parabat.*

3 *Lacedæmoniis adjuvantibus.*] Addit Iuſtinus; *fuiſſe, memores Athenienſi bello enixe ſe ejus opera adjutos.* Illorum Dux tum erat Clearchus, cui addunt Proxenium Bœotium & Mnemonem Theſſalum.

4 *Id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.*] Mſc. Boecl. *Id ſi ap. magnam ſe init. gr. v.* Illud *ab eo* aberat etiam Mſſ. Dan. & Leid.

5 *Mitteretur.*] Quidam legendum putant, *admitteretur.* Lambin.

6 *Eodem tempore Critias.*] Ille, qui ΠΑΗΜΟΧΘΗ appellatur tyrannus, unus è triginta, quos Lyſander Athenienſibus impoſuit, ſed omnium fere immaniſſimus & ſceleſtiſſimus, ut non injuria ἁπλῶς Tyrannus nominetur. *Caſaubon.*

7 *Cæterique.*] XXIX. Quorum nomina à Xenophonte numerantur. l. II. ἑλλην.

8 *Certos homines.*] Sed Plutarchus tradit, non ante adductum eſſe Lyſandrum, ut Alcibiadem de medio tollendum curaret, quam id nominatim ab Ephoris ei mandatum eſſet: ſive quod ingenium viri ad res magnas ſuſcipiendas promptum atque expeditum extimeſcerent; ſive quod Agidi gratiam facere vellent. *Lamb.* Vide Iſocrat. Orat. περὶ ζεύγους.

9 *Quas ipſe Athenis conſtituiſſet.*] Quæ ipſo auctore, agenteque ſunt conſtitutæ in procuratione reipublicæ ſcilicet, ὅκεινου τὴν πολιτείαν ἄγοντος. *Boecler.*

10 *His Lacon.*] Inſpecti Savaroni libri, *his lætoribus commotus.* Sed exſtitit ab ignorantia alterius. Probo aliorum librorum ſcripturam, *Laco.* Ad eum modum Græca terminant Latini. Hinc Priſcianus lib. I. Expellitur N à Græcis in ων deſinentibus, quum in Latinam tranſeunt formam, ut *Demipho, Simoleo, Draco.*

curatius sibi agendum cum Pharnabazo. [1] Huic ergo renunciat, quæ regi cum Lacedæmoniis essent; nisi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc satrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui maluit. Itaque misit [2] Sysamithren & [3] Bagoam [4] ad Alcibiadem interficiendum, quum ille esset in Phrygia, iterque ad regem [5] pararet. Missi, clam [6] vicinitati in qua tum Alci-

co. Sic Statio *Agamemno.* Per Laconem intelligit Lysandrum, & ita bis infra vocat Agesilaum. Itaque recte scriptum est in Timotheo: *A quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset.* Diod. XIII. de Gylippo: ταῦτα διαλεχθέντος τοῦ Λάκωνος μετέπεσε τὸ πλῆθος, καὶ τὴν Διοκλέους γνώμην ἐκύρωσε. Val. Flaccus Argon. lib. 1. vers. 421.

Taurea vulnifico portat calataque plumbo
Terga Laco. Gebh.

Lator tamen pro tabulario etiam à Suetonio dicitur Calig. cap. 44.

1 *Huic ergo, &c.*] Sic Schott. Savaro. Vltraj. Lambinus. *Societatem q reg. cum Laced. esset stare non posse fœderaque irrita futura.* Schott. *Renunciat.*] Id est, vel nuntio vel verbis irritum facere, de quo convenit. Sic Cicer. dixit *Renunciare hospitium alicui & domo emigrare.* Et ad Atticum *renunciare conductionem.* In Verrem, *Renuntiat Rabonius illam decisionem tutoribus.* Gebh.

2 *Sysamithren.*] Libri quidam, *Susamythrem.* Vnde alii, *Susamethrem.* Malo tamen *Susamithrem*, quem ex Plutarcho Pharnabazi patruum fuisse, adducunt Magius & Lambinus. Nomen Persicum est, quo etiam vocatus Nauræ Satrapes apud Curtium lib. VIII. cap. 24.

3 *Bagoam.*] Libri quidam *Bagaum.* Magius ac Lambinus ex Plutarcho *Magaum* reponunt. Ego sequor hoc loco Schotti judicium, & veteris libri auctoritatem. Diodor. nomina percussorum non exprimit, contentus monuisse ἐπαποστεῖλαι τοὺς ἀνελοῦντας κατὰ τὴν ὁδὸν τὸν Ἀλκιβιάδην. *Gebhard.* Sane *Bagoam* legendum: Nam non tam est nomen proprium, ut vult Serrarius, quam commune, Persis significans Eunuchum. Suidas βαγώας. ὄνομα κύριον. ὃς ἦν ἐκτομίας. Vide Plinium XIII. Ovidius II. Amor.

Quem penes est Dominam servandi cura
Bagoi.

Sic Alexandri M. Eunuchus fuit Bagoas. *Curt.* X. & Herodis quoque. *Ioseph.* XVII. 3.

4 *Ad Alcibiadem interficiendum.*] Diodorus lib. XIV. de morte Alcibiadis duplicem affert historiam: unam brevem & nudam: Pharnabazum Darii Satrapen, ut gratiam iniret à Lacedæmoniis, comprehensum Alcibiadem Atheniensium occidisse: Φαρνάβαζος, inquit ille, ὁ Δαρείου σατράπης, Ἀλκιβιάδην τὸν Ἀθηναῖον συλλαβὼν ἀνεῖλε, χαρίσασθαι βουλόμενος Λακεδαιμονίοις. Alteram longiorem & suarum causarum expositione illustratam: cujus auctorem Ephorum scribit, quæ est hujusmodi: Alcibiadem cum cognovisset, Cyrum de inferendo fratri bello cogitare, venisse ad Pharnabazum, ab eoque petivisse, ut sibi omnium primo liceret eo adjuvante, & aditum ad regem patefaciente, Cyri consilium Regi Artaxerxi enuntiare: Pharnabazum Alcibiadi hoc invidisse, & quod ab Alcibiade acceperat, sibi vindicantem, fidos homines ad regem misisse, qui Cyri cogitata ei significarent: Alcibiadem à Pharnabazo repulsam passum, ad Paphlagoniæ Satrapam se contulisse; ut, quod sibi negarat Pharnabazus, ab eo impetraret: Pharnabazum hoc comperto, certos homines; qui eum in itinere interficerent, misisse. *Lambin.*

5 *Pararet.*] Vulgatis *compararet.*

6 *Vicinitati.*] Codex vero Burgensis sic habet: *Missi clam in civitatem, in qua tum*

Alcibiades erat, dant negocium, ut eum interficiant. Illi quum eum [1] ferro aggredi non auderent, [2] noctu ligna contulerunt [3] circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt, ut incendio conficerent quem manu superari posse diffidebant. Ille autem [4] sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui [5] subalare

tum Alcibiades erat, introëunt: quibus datum negotium, ut eum interficiant. Sed hæc lectio improbanda. *Magius.* Plutarchus & Diodorus κώμη. Sic & M. Tullius usurpavit nomen vicinitatis. *Lamb.* Græci tamen κώμην usurpant pro populis in civitate degentibus. Vnde cum Suidas explicasset vicum; addit, τῶν ἐν τῇ πόλει δήμους κώμας προσαγορεύεσθαι. Hanc vicinitatem Melissam vocatam scribit Athenæus lib. XIII. Quam nomen urbis esse, communiter etiam tradunt Geographi. Vide lubet eundem Suidam & Stephanum. *Keuchen.*

1 *Ferro aggredi.*] Libri quidam veteres habent, *cum securò aggredi.* Quæ scriptura quomodo ferri possit, aut quid sibi velit, non video; nisi dicamus *securò* positum pro *securè*: ut *arcanò* dicebant veteres pro *arcanè*, & *tutò* pro *tutè*, & *manifestò* pro *manifestè*, & similia. Plutarchus: ὡς ἐπιχειροῦσιν εἰσελθεῖν. *Lamb. Mag.* Msc. Leid. *Illi cum ferro non auderent.* Omisso altero verbo. Quam lectionem si admittas; *audere* absolute dictum erit, ut sæpe apud Tacitum. Hist. 1, 35. *Ignavissimus quisque, & in periculo non ausurus.* 2. Hist. 25. eod. lib. cap. 71. *Ingratus Principi & adversus Neronem ausus.* 5. Hist. 11. *Iudæi sub ipsos muros struxere aciem, rebus secundis longius ausuri.*

2 *Noctu ligna contulerunt.*] Diodor. Νυκτὸς περιθεῖναι ξύλων πλῆθος.

3 *Circa casam eam.*] Dissentiunt heic Codices & Commentatores. Alii: *Circa domum straminean.* Lambini hæc lectio? Qui etiam conjicit *scenam stramineam*, quia Diodorus: Τοὺς δὲ κατασκάψαντας ἔν τινι κώμῃ Φρυγίας κατασκηνωκότα. Sed Cl. Schottus hanc temeritatem merito castigavit Savaronis, aliique libri *Samineam.* Folium Sibyllæ. Quoniam in MSſ. reperitur *circa Sammeam*, non absurdum est, emendationi Schoppianæ accedere, *circa casam eam.* Schotti conjectura quam non ut certam, sed conferendæ symbolæ ad aliorum acumina excitanda statuit; *circa scanduleam*, vel *circa stamillum*, quo quiescebat, ejus est pretii, quo eam ipse auctor venditavit. *Gebh.* Vide *Boeclerum.* Lege *circa domum Sanisenam.* Sanisene appellatur tractus in confinio Phrygiæ & Galatiæ. *Vossius.* Notis ad Iustin. 5. 8. Paulus Ligius bonæ spei juvenis sic emendandum contextum putabat: *Circa stramineam casam.* Verisimile enim ipsi videbatur, domum illam fuisse *stramineam*, cum ligna non ad ostium solum, sed circa eam apposita scribat Probus (etsi apud Livium se legisse diceret, & circa turrim lapidibus constructam ligna incendii gratia fuisse aliquando allata) quasi parietes maxime essent incendio obnoxii. *Stramineas* vero *casas* ab antiquis fieri consuevisse, apertissimum est. Ovid. Am. 2. el. 9.

Roma nisi immensum vires promôsset in orbem

Stramineis esset nunc quoque densa casis.

Cæsar lib. 6. de B. G. *Gallos sua quoque atate casas stramine tegere consuevisse testatur.* Sed alieno hic potius quam meo uti velim arbitrio. *Magius.* Sed vocuæ quidem *domus*, nullus hic locus sicut omnes testantur qui Msc. codices inspexere. *Boecl.*

4 *Sonitu flammæ.*] Strepitu. Curtius lib. 7. *Sonabant incendio silva.* MSſ. Boecl. & Leid. hoc modo legunt hunc locum, *Ille autem ut sonitu fl. est excitatus, etsi glad.* Bene & sic etiam Schioppius legendum conjecerat. Verif. 4. 8.

5 *Subalare telum.*] Intelligit sicam, quam μάχαιραν μικρὰν vocat Cedrenus.

 Pau-

lare telum eripuit. Namque erat cum eo [1] quidam ex Arcadia hospes, [2] qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id [3] quod in præsentia vestimentorum fuit, [4] arripuit. [5] His in ignem ejectis, flammæ vim transit. Quem ut barbari incendium [6] effugisse eminus viderunt, telis missis interfecerunt, [7] caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.

Paulus IC. appellatione *telorum* omnia accipi dicit, quibus singuli homines nocere possunt. Et verisimile est, Alcibiadis familiarem talem sicam vel pugionem habuisse, quam facilius sub alis gestare posset. *Keuchen.* Barthius leg. *subulare.*

1 *Quidam ex Arcadia hospes.*] Concinnius Veteres, *quidam Arcadia hospes.* Et ita in Sluiskenii membranis. *Hospes Arcadia*, hospes est Arcadicus, vel ex Arcadia; ut *hospes Zacyntho* ὁ Ζακυνθόθεν: *hospes Epheso*, apud Plautum. Sic, *anus Corintho*, *mercator Rhodo*, *uxor Lemno*, *vinum Chio*, & alia frequentata scriptoribus Latinis. *Keuch.*

2 *Qui nunquam discedere voluerat.*] Longolius, *discedere ab eo voluerat.*

3 *Quod in præsentia vestimentorum fuit.*] Sic Plutarchus: Τῶν ἱματίων τὰ πλεῖστα καὶ τῶν στρωμάτων συναγαγών, ἐπέῤῥιψε τῷ πυρί. *Lambin.*

4 *Arripuit.*] Codex Danielis, *arripit.*

5 *His in ignem ejectis.*] Extrorsum nempe ex illo loco, in quo quietem ceperat. Quare vana est Lambini curiositas *injectis*, seu *conjectis*, substituentis. Front. lib. II. cap. IX. 2. *Claudius Nero caput Asdrubalis in castra Annibalis ejecit.* Gebhard.

6 *Effugisse eminus viderunt, telis missis interfecerunt.*] Malo distinguere: *effugisse viderunt, telis eminus missis interfecerunt.* Curtius lib. 8. c. 66. *Sed dum supervenientes contemptim & superbe quoque exspectant, circumventi ab his, qui occulte enataverant, eminus obruti telis.* Nepos Chabriâ, *Cominus pugnans telis hostium interfectus est.* Gebh. P. Dan. Sic Plutarchus: Ἀλλ' ἀποστάντες ἔβαλλον ἀκοντίοις καὶ τοξεύμασιν. Diodorus aliter: Καταπηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, πληγῆναι. *Lamb.* Alii alia. Tradunt illi vivum ipsum in cubiculo, in quo dormiebat, crematum esse. *Iustin. Oros.* Sunt, qui in Melissa occubuisse, ibique sepultum scripserunt. *Athenæus* XIII. Sed omnium maxime discrepat Aristoteles lib. VI. c. 29. de natura animalium, ubi dicit: *Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginussam, quo loco Alcibiades mortem obiit, cervæ omnes scissa aure sunt.* Keuch.

7 *Caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt.*] In cædibus injunctis capita referebantur fidei peracti sceleris acquirendæ ad mandatores. Vide *Curt.* VII. c. 14. VIII. 18. *Tacitum* XXIV. Ann. c. 57. Hostium vero vel invisorum Principi referebantur ad gratiam, præmiumve consequendum. *Tacit.* lib. II. Hist. c. 16. Curtius lib. 3. fin. lib. 8. c. 61. Interdum una cum capite dextra relata ad regem, à quo mercedem lator spectabat. Polyæn. l. 8. Τὸν δὲ Κράσσον Ἐξάθρης ἀνεῖλε Παρθυαῖος, καὶ τὴν δεξιὰν ἀποκόψας ἐκόμισε πρὸς μέγαν βασιλέα τῶν Παρθυαίων. Notandum quoque recisa invisorum hostiumve capita potentibus mulieribus oblata, ut hac crudeli lætitia impotentem animum titillarent. De capite Ioannis Baptistæ nota res est. *Tacit.* lib. XIV. cap. 64. *Additur atrocior sævitia, quod caput amputatum, latumque in urbem Poppæa vidit.* Sic crudele & atrox spectatum ab Æmula Octaviæ demptum caput. Quid de Fulvia dicendum est, quæ Ciceroni exsertam linguam acicula compunxit? Quid de Alcmena Iovis pellice, quæ caput Eurysthei ad se ab Hyllo nepote delatum cum nesciret, qua contumelia tractaret, κερκίσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν αὐτοῦ, ut habet Zenobius Centur. II.

runt. [1] At mulier quæ cum eo [2] vivere consueverat, [3] muliebri sua veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum. Hunc [4] infamatum à plerisque tres 11
gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit post aliquanto natus: & [5] Timæus, qui quidem [6] duo male-

tur. II. 61. Polyæn. l. VII. Tissaphernes ἀποτεμὼν Tithrausti τὴν κεφαλὴν ἀνεκόμιζε βασιλεῖ. βασιλεὺς δὲ ἔπεμψε τῇ μητρὶ Παρυσάτιδι. Hostilibus vero ducibus ideo præciduntur capita, eaque adversæ partis stationibus ingeruntur ad infringendum animum. Vide II. *Machab.* XV. 35. de suspenso capite Nicanoris, *Livium* XXVI. de capite Asdrubalis, Amm. *Marcellinum* XXVI. 29. de capite Procopii. Victor de Vir. Illust. cap. 48. Frontin. l. II. cap. II. *Iustinum* XXIV. 5. de capite Ptolemæi. Hoc antiqui vocabant ἀκροτηριάζειν, cum in signum victoriæ, hostium capita & manus præcisas referrent. Diodor. Sicul. libro 13. Ἠκροτηρίαζον δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, καὶ τινὲς μὲν χεῖρας ἀθρόας περιέφερον τοῖς σώμασι, τινὲς δὲ κεφαλὰς ἐπὶ τῶν γαισῶν καὶ τῶν σαυνίων ἐπέχοντες ἔφερον. *Gebhard.*

1 *At mulier.*] Hanc Plutarchus *Timandram* vocat, & Laidis Corinthiæ matrem fuisse refert. Athenæus vero *Theodotam* nuncupat, lib. XIII. cap. 12. *Magius.* Qui testatur, adfuisse Alcibiadi duas meretriculas, Damasandram & Laidos junioris matrem, & Theodoten, quæ funus illius curavit. De somnio, quod Alcibiades de hac amica habuerit, & mortis præsagio, Cicero lib. de divinatione II. & Val. Maximus l. I. c. 5. *Longol. Mag.*

2 *Vivere.*] Hanc vocem expungit Vltraj. & sic de ἑταίραις Romani loquebantur. *Schott.*

3 *Muliebri sua veste.*] Cicero: *Amica corpus ejus texit suo pallio.* Plutarchus: Καὶ τοῖς αὑτῆς περιβαλοῦσα, καὶ περικαλύψασα χιτωνίσκοις, ἐκ τῶν παρόντων ἐκήδευσε λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως. Duas causas affert Magius, cur pallio suo seu stola mulier Alcibiadem exurendum texerit: Quarum postrema à ritu sepulchrali desumpta est, quem in exornandis cadaveribus veteres observabant. Quod vel ex Homero patet, ubi Penelopen inducit, vestem facientem Λαέρτῃ ἥρωϊ ταφήϊον.

4 *Infamatum à plerisque.*] Cum ab aliis, tum ab Antiphone, qui librum scripsit contumeliæ in Alcibiadem, ut Athenæus testatur lib. XII. cap. 4. & Lysia oratore, qui orationem contra Alcibiadem composuit. Testatur idem Athenæus lib. XIII. cap. 4. *Mag.* Vid. Athen. lib. XII. qui ex Satyro scriptore ejus mores ibi eleganter depingit. Voluptatem ejus Lysias Orator. Ab Eupolide quoque comico lasciviæ notatus, in Adulatore.

Alcibiades à fœminis nunc exeat.
Delire quid dicis? tuamne abiens domum
Exercitabis conjugem?

Et Pherecrates:

Alcibiades non est vir, ut tu existimas,
Mulierculárum namque vir fuit omnium.

Longol.

5 *Timæus.*] Codex Danielis, *Thymæus.* Qui à maledicentia sua *Epitimæus* dictus.

6 *Duo maledicentissimi.*] Vnde Theopompum Athenæus. l. VI. φιλαπεχθήμονα appellat, parum constans sibi. Sed quia ingenua libertate vitia hominum carpserat, multorum odia veritas illi paraverat. Itaque βάσκανον & aliorum virtutibus invidentem multi pronuntiarunt,

ledicentissimi, nescio quomodo in illo uno [1] consenserunt. Nam ea, quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, quum Athenis [2] splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac [3] dignitate vitæ superasse. Postquam inde expulsus, Thebas venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset [4] æquiparare. [5] Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus [6] in patientia ponebatur, sic duritiei se dedidisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret.

quos refellit Dionysius Lucianus de conscribenda historia: *τὴν αὐτὴν τοῦ Θεοπόμπου κατηγορίαν ἕξεις φιλαπεχθημόνως κατηγοροῦντι τῶν πλείστων.* Hinc *Theopompicum scribendi genus* nominat Cicero, cum de omnibus omnia libere palam dicuntur: ad Atticum lib. II. *Casaubon.* De Timæo vel ex Suida licet cognoscere, eum amarum & acerbum fuisse aliorum accusatorem. Lege Polybium, l. XII. Videndus Vossius de Hist. Græcis I, 7. & 12.

1 *Consenserunt.*] Libri MSS. quos P. Daniel & Cl. Vir Andreas Schottus tractarunt, *laudando censuerunt.* Alii *consciverunt.* Aliquid latet, quod sine indicio melioris codicis, vix ac ne vix quidem detegetur. *Gebhard.*

2 *Splendidissima civitate.*] Nescio cur hæc Lambin. aliique suspectent, cum in MSS. Codd. habeantur. Et similiter supra locutus noster cap. I. In sequent. aliis vox *omnes*, aliis *Athenienses* abest. Lambin. utrumque tollebat. Ego posterius malim, suadentibus MSS. Boecleri & Leidens. qui diserte: *Omnes splendore ac dignitate v. sup.*

3 *Dignitate vitæ.*] Cum *splendore* jungitur, intelligiturque *τὸ σεμνοπρεπὲς μετ' εὐτραπελείας καὶ χάριτος.* *Boecler.*

4 *Æquiparare.*] In Themistocle, *ut ipsam urbem cum dignitate æquipararet.* Savaro.

5 *Omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt.*] Corporum Bœotiorum robur ac firmitudinem aliquoties commendat Diodorus lib. XV. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, inquit, *τῇ τε ῥώμῃ τῶν σωμάτων καὶ ταῖς ἀλκαῖς διαφέροντες.* Sensus Nepotis est: Bœotii majus studium, plusque operæ impendunt in acquirendo confirmandoque corporis robore, quam in excolendo ingenio, Epaminonda: *Namque illi genti* (Thebanorum) *plus est virium, quam ingenii.* Hinc alii *Βοιωτοὺς παρὰ τοὺς βόας* denominatus volunt, *ὡς ἂν ὄντας ταῖς διανοίαις ἄγαν δυσκινήτους* ob crassitiem ingenii. *Gebhard.* Atque ob firmitatem corporis *ἀνδρείους* vocat illos *Eustathius*, quos ob stupidam naturam miris modis reliqui Græci exagitarunt. Cicero de Fato: *Athenis tenue cœlum; ex quo acutiores etiam censentur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Usque adeo verum est, quod Plato dicit in Timæo: *κατὰ τὸν Οὐρανοῦ τόπους κρᾶσιν ἰδὼν γενέσθαι.* *Keuchen.* V. Prov. *Sus Bœotica*, & interpretes ad illud Horatii epist. 2. *Bœotum in crasso jurares aëre natum.*

6 *In patientia ponebatur.*] Horatius Od. 7. lib. I. Carm.

Me nec tam patiens Lacedæmon.

Ob rigorem nimirum disciplinæ, cujus institutor erat Lycurgus. Lege Plutarchum in Lycurgo & Laconum institutis.

1 Thra-

ceret. Fuisse apud [1] Thracas homines vinolentos, [2] rebusque venereis deditos: hos quoque in his rebus antecessisse. Venisse ad Persas, apud quos summa laus esset [3] fortiter

1 *Thracas homines vinolentos.*] Plato de legibus I. Horat. I. Odar. 27.
Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. ——
Ad quem locum lege, quæ commentatus est eruditissimus Torrentius. *Schottus.*

2 *Rebusque Venereis deditos.*] Quod Thracas homines simplici ingenio & sub frigido cælo natos deditos *rei venereæ* insimulat Nepos, mihi merito forte suspectum est, & *reique veterinæ* legendum. Quomodo de hoc ipso Alcibiade Plutarchus in Thracia vino & equitationi indulgere solitum refert: Ἐν Ἰωνίᾳ χλιδανὸς, ἐπιτερπὴς, ῥᾴθυμος, ἐν Θρᾴκῃ μεθυστικὸς, ἱππαστικός. *Veternum* autem Plinius adhibet lib. XI. c. 46. & l. 17. 23. Glossæ Philoxeni: *Veterina bestia*, ὑποζύγιον. *Veterinarium* autem Columella lib. XI. R. R. cap. I. *Schott. Rebusque venereis deditos.*] Ebrietatis pedissequa est Libido, Bacchusque certus Veneris hortator & armiger Apulejo appellatur, neque fortius homines in Venerem stimulantur, quam cum mero alioque generosiore potu incaluerunt. Nota est historia Lai. Martial.
——*Duri compressa est nupta coloni*
Incaluit quoties saucia vena mero.
Varro Eumenid.
Ego autem, qui essem plenus vini & Veneris.
Memorabilia sunt verba Scholiastæ in Aristophanis Acharnens. Ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ παίδων χρῆσιως αἴτιος ὁ θεός. Ἡ δοκεῖν γὰρ καὶ ἀφροδίσια μὴ ἐξαίρειν, Τοῖς γὰρ ἂν καὶ λάϊος ἐκδὰς ἑαυτὸν μέθῃ, ἔστι βακχεῖον ποιῶν ἐρῶντος παῖδα. Et paulo post: Διονυσίῳ τὸ φαλλὸν ἐπαίζον εἶναί φησι. ἀκολουθεῖ γὰρ Διονυσιακῷ ποτῷ τὰ ἀφροδίσια. Adducit præterea locum ex Euripidis Phœnissis. Ergo cum οἱ μεθύοντες γίνονται περὶ τὰ ἀφροδίσια, quod non ignoravit Agrippina Neronis mater, *quæ ardore retinendæ potentiæ eo usque provecta est, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento comptam & incesto paratam.* Tacit. lib. XIV. Annal. c. 2. ex Cluvio. Val. Maxim. lib. II. cap. I. 5. *Proximus à Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit.* Cur Thracas aliter affectos putemus? An sunt simplici ingenio & frigido cœlo nati? Prius nego; alterum intendendam ad libidinem non minimum conferre nôrunt omnes, præsertim cum interiore parte per frigus cohibitus calor vino, quasi suffuso oleo, gravius succendatur. Nesciisse hoc dicemus Ovidium, qui Thraces gentili vitio libidinosiores canit? Lib. VI. Metam. de Tereo.
Digna quidem facies, sed & hanc innata libido
Exstimulat; pronumque genus regionibus illis
In Venerem est, flagrat vitio gentisque suoque.
Hac tacitus prætetiissem, nisi aliqua conjectura Viri amici & alioqui doctissimi profligendæ officium humanitatis, ne ejus auctoritate alii in fœdum errorem traherentur, promere injunxisset. *Gebhard.*

3 *Fortiter venari.*] Xenophon lib. I. Κύρου παιδ. Strabo lib. XV. Omnes bellicosæ gentes venationibus student, hocque se labore durant ad bellum. De Parthis Tacit. II. Annal. 2. lib. XI. c. 20. De Germanis Cæsar lib. 6. cap. 21. & 28. de Suevis lib. IV. de B. G. c. I. Ideo Amazones *virgines in eundem morem, neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant.* In Militari Viro quoque commendatur eum per remissionum intervalla scite venatu uti. Claudian. I. de Laudib. Stilic. *Si quando sociis tecum venatibus ibant, Quis Stilicone prior ferro penetrare leones Cominus, aut longe virga transfigere tigres?* Gebh. *Fortiter venari.*] De Per-

ter venari, [1] luxuriose vivere. Horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus effecisse, ut, apud quoscunque esset princeps poneretur, haberetur [2] charissimus. Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

sarum venatione ac luxu Strabo lib. 15. & Horat. 1. Oda ultima, *Persicos odi puer apparatus.* ubi post Lambin. Torrentius præclare ut mittam Brissonium & Ioan. Drusum lib. XII. observ. *Schottus.*

1 *Luxuriose vivere.*] Vide quæ ad Pausaniam notavimus.

2 *Charissimus.*] Codex Danielis, *carissimus.* Quidam legi volunt, *clarissimus.* Ego nihil muto. *Lambinus. Habereturque charissimus.*] Merito probamus Excerptorum Latinitatem, quam non vetustas modo, sed etiam bonitas tuetur: *habereturque karissimus.* Qui scribendi mos obtinuit florente Roma, refellitque sciolorum criticorum φιλοκαινίαν, ut ex antiquis monumentis etiamnum cognoscimus. Inscriptio, quæ exstat pag. 329. CONIVGI. SVO. KARISSIMO. *Keuchen.*

THRA-

THRASYBVLVS.

VIII.

[1] THRASYBVLVS Lyci filius Atheniensis. Si per 1
se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc
primum omnium ponam. [2] Illi sine dubio neminem præ-
fero, fide, constantia, magnitudine animi, [3] in patriam
amore. Nam quod multi voluerunt, [4] pauci potuerunt,
ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit, ut [5] à tri-
ginta oppressam tyrannis, è servitute in libertatem vin-
dicaret. Sed nescio quomodo, quum eum nemo anteiret
his virtutibus, multi nobilitate [6] præcurrerunt. Primum
[7] Peloponnesio bello [8] multa hic sine Alcibiade gessit: ille,
nul-

1 *Thrasybulus.*] Diodorus lib. XIV. Ὁ Τ... ὀνομαζόμενος. *Lambinus.* De hoc Xenoph. lib. 1. 2. Diod. 13. 14. & 18. Valer. 4. c. 1. l. 5. c. 6. Iustin. l. 5. Pausan. Atticis. Oros. 2. 17. lib. 2. Plutar. in Politic. & in Lysia. Frontin. Strat. *Savaro.* Cic. epist. ad Att. 8. 3. Oros. 2. 17.

2 *Illi sine dubio neminem præfero.*] Distinctio attendenda à P. Daniele & à Schotto ex Gifanii ac Mendozæ libris adnotata: *Illud sine dubio: neminem huic præfero fide.* hac mente: esse apud sapientes extra dubitationis aleam, quod virtus seorsim sine intuitu fortunæ sit ponderanda: idcirco se anteferre Thrasybulo virtute claro neminem. *Gebh.*

3 *In patriam amore.*] Vnde φιλόπολις & Φιλόπατρις inter ejus elogia. *Idem.* Iustin. *Thrasybulus vir strenuus & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo ratus.* Tales fuerunt duo Bruti, de quibus Histor. Romana, & Sempronius ille dictus σοφός. *Keuchen.*

4 *Pauci potuerunt.*] Codex Danielis, *paucique.*

5 *A triginta.*] A quibus ipse in exilium pulsus fuerat. Diodor. XIV. *Lambinus.*

6 *Præcurrerunt.*] Recte editiones veteres, *præcucurrerunt.* Est autem translatio à certantibus cursu in stadio. Horat. —*Equis præcurreret albis.* Cic. de Orat. *Horum uterque Isocratem ætate præcurrit.* Et Attico: *Vobis vero illum tanto minorem præcurrere vix honestum.* Val. Max. 6. 9. *Crassum casus acerbitate Q. Cæpio præcurrit.* Sic Græci παρῆλθον. Demosth. περὶ στεφάνου in princip. *Gebh.* Lamb. ἀρχαϊκῶς. Cato contra Pisonem: *Video hac tempestate concurrisse omnes adversarios.* Vide ad Frontinum notata. Excerpta Vet. Cod. P. Danielis ἀρχαϊκῶς. *præcucurrerunt.* Vt apud Comicum, *præcucurrit*; Cæsarem, *excucurrit.* Sic *depoposcit*, pro *deposcit*, memini me legisse apud auctorem. Vide Priscianum lib. x. *Keuchen.* Vid. Vossium de Anal. 3. 19.

7 *Peloponnesio bello.*] Peloponnensio, Codex P. Danielis. Idiotismus illorum temporum. *Peloponnense* dicebant, ἀντὶ τοῦ Πελοποννήσιον. Quod erat pro *Peloponesense.* Ita *Proconense* pro *Proconesense.* Nam & à voce *Peloponnesus* ἐθνικὸν, Latinum *Peloponesense*, quæ scriptura sæpe in libris occurrit. *Salmas.*

8 *Multa hic sine Alcibiade gessit.*] De quibus *Xenophon* lib. 1. ἑλλην. & *Diod.* XIII. Cicero pro Muræna cap. 9. *Hic multas res & magnas sine imperatore gesserat,*

nullam rem ſine hoc, quæ ille univerſa [1] naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna, quod in prælii [2] concurſu abit res à conſilio [3] ad vires vimque pugnantium. Itaque jure ſuo nonnulla ab imperatore miles, [4] plurima vero fortuna vindicat: ſeque his plus valuiſſe quam ducis prudentiam vere poteſt prædicare. Quare illud [5] magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli. Nam quum triginta tyranni, præpoſiti à Lacedæmoniis, ſervitute oppreſſas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello [6] pe-

perce-

ſerat, nullam rem ſine hoc imperator. Savaro. De Parmenione Curtius 7. 2. *Multa ſine rege proſpere, rex ſine illo nihil magnæ rei geſſerat.* Sidon. Apoll. Pan. ad Avit. *Nil ſine te geſſit, cum plurima tu ſine illo.*

1 *Naturali quodam bono.*] Εὐφυΐα. Cic. pro Cœlio. *Quæ in ætate niſi qui ſe ipſe ſua gravitate, & caſtimonia, & cum diſciplina domeſtica, tum etiam naturali quodam bono defenderet.* Lamb.

2 *Concurſu.*] Horat. Sat. 1. lib. 1. *Quid enim? Concurritur. horæ Momento aut cita mors venit aut victoria læta.*

3 *Ad vires vimque pugnantium.*] Ita vulgati omnes; Mſ. meus, *ad vires noſtrûm cujuſque pugnantium.* Puteani Mſ. *ad vires undique pugnantium.* Savaro. Schotti liber, *ad vires cujuſque pugnantium*, quod ille tuetur. Lambinus *ad vires virtutemque pugnantium.* Denique Claudius Puteanus, *ad vices vimque pugnantium.* Gebhard. Expreſſus autem hic locus è Marcelliniana, ut committere ſit operæ pretium. *Nam bellicas laudes ſolent quidam extenuare verbis, &c.* Schott.

4 *Plurima fortuna vindicat.*] Veget. l. 3. c. ult. *In præliis amplius ſolet fortuna poteſtatis habere, quam virtus.* Savaro. Dativus *ſibi* eleganter hic omiſſus. Cic. 1. de Offic. *Non nobis ſolum nati ſumus, ortuſque noſtri partem patria vindicat, partem amici.* In Orat. Pro Archiâ. *Suum vindicare.* Pro, ut Curtius, *Pro ſuo vindicare.* Vorſtius. *Itaque jure ſuo, &c.*] Locus obſcurus, & quem vellem diligentius viri docti excuſſiſſent. Vulgati fere ſic habent: *plurima vero à fortuna vindicat, ſeque his plus val. qu. duc. prudentia, vere p. prædicare.* Lamb. poſt varias conjecturas, quibus ipſe diffidebat, edidit: *pl. vero fort. vind. ſeque hic plus valuiſſe qu. duc. prudentiam, v. p. præd.* ſuſpicatur tamen, cum τὸ *his* in omnibus libris inveniatur, totum illud, *quam ducis prudentia*, ſubditum, itaque leg. eſſe: *pl. vero fortuna val. ſeque his plus val. v. p. præd.* Cui conjecturæ parum abeſt quin ſubſcribam. Certe ſententia aperta eſt. In Boecl. tamen cod. erat *prædicari.* De fortunæ in bellis vi, plena omnia apud hiſtoricos & politicos. Præcipua aliquot veterum ſcriptorum loca indicat Lipſ. polit. 5, 5. 7. & 5, 16, 5. è quibus Ciceronis illum or. pro Marcello c. 7. à noſtro expreſſum videri, jam alii monuerunt.

5 *Magnificentiſſimum.*] Magnificentiſſimum appellat, vel quod Græci λαμπρότατον vel μεγαλοπρεπέστατον, vel quod à maximo animo profectum. *Lambin.*

6 *Pepercerat.*] Auctoribus Excerptis & Cod. P. Danielis legendum, *parſerat.* Quam vocem & alibi offendi non omnino inficiandum. Vera enim præterita ſunt *parſi* & *peperci*, quæ interponit diſcrimen Cornelius Fronto: *Parſi*, inquit, *ſemel: peperci ſæpius.* Quod non probant doctiſſimi critici. Aliud ſtatuit Donatus ad Hecyr. Terentian. act. III. ſc. 1. quod recte etiam negat Servius. Sic *parſiſſet* exſtat apud Agellium lib. v. cap. 14. Eodem modo *præſtavit* dixit Ammianus libro

percerat fortuna, [1] partim patria expulissent, [2] partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent: non solum [3] princeps, sed & solus initio [4] bellum his indixit. Hic enim quum [5] Phylen confugisset, (quod 2
est castellum in Attica munitissimum) non plus habuit secum [6] quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis [7] Atticorum: hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. [8] Neque vero

bro XXXI. & *instaturos* Frontinus II. 6. Strat. ad cujus locum plura notavimus, alias, si res dederit, orbi erudito exponenda. *Keuch.*

1 *Partim patria expulissent.*] In quibus & ipse Thrasybulus ob opes excidit patria. Scholia in Aristoph. Plutum: Εὔπορος ὢν καὶ ἐξ αὐτῶν (τυράννων) ἐκπεσών. *Gebhard.*

2 *Partim interfecissent.*] Diodorus libro XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις δυναστεύοντες τριάκοντα τύραννοι, καθ' ἡμέραν ἐκ τῆς πατρίδος τοὺς μὲν φυγαδεύοντες, τοὺς δὲ ἀναιροῦντες. *Gebh.* Mille quingentos indicta causa necarunt, inquit Æschines in Orat. περὶ παραπρεσβ. & κατὰ Κτησιφ. Lege etiam Iustin. lib. V. & Oros. II. 15.

3 *Princeps.*] Πρῶτος. In Hamilcare: *Princeps largitione vetustos pervertit mores Atheniensium.* Virgil. lib. 9. Æneid.

Princeps ardentem conjecit lampada Turnus.

Cæs. I. Comm. c. 12. & 41. *Princepsque decima legio per tribunos militum ei gratias egit.* Lib. I. Civ. 76. Cicer. in Verr. *Sicilia princeps se ad amicitiam populi Romani applicuit, & prima omnium Provincia est appellata.* Gebh.

4 *Bellum his indixit.*] Xenoph. lib. 2. Diodor. 14. Valer. 5. 6. Iust. 5. & ex eo Oros. 2. 17. *Savaro.*

5 *Phylen confugisset.*] Oros. l. II. c. 17. *Philene* corrupte legit. *Ortel.* Quæ est finitima Tanagriæ, centum stadiis, teste Diodoro, distans Athenis. Præterea Oenidis tribus pars. Scholia in Aristophanis Plutum, Act. V. Scen. I. Φυλὴ δὲ δῆμος τῆς Ἀττικῆς καὶ οἱ ἐνοικοῦντες Φυλάσιοι. Quæ & ad verbum in Stephano reperiuntur. Alluserat quoque superius, μετὰ ταῦτα Φυλὴν καταλαβὼν καθεῖλε τυράννους. *Gebhard.* Χωρίον vocant Xenophon & Diodorus. *Bongars.* Narratur copiose historia à Xenoph. lib. 2.

6 *Quam triginta de suis.*] Immo circiter septuaginta tradit fuisse Xenoph. *Lambin.* Hic tamen postea multarum urbium opibus adjutus fuit. Quin Lysias Syracusanus Orator, quasi in auxilium Vrbis, quæ esset patria communis eloquentiæ, quingentos milites cum stipendiis suis, ferens suppetias, misit. Auctor Orosius loco citato. *Mag.*

7 *Atticorum.*] Codex Danielis, *Actæorum.* Recte. Sic enim dicti Athenienses ab *Acte* quod idem est ac *Attica.* Stephan. Ἀκτή, ἡ Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ Ἀκταίου τινός. Τὸ ἐθνικὸν, Ἀκταῖος καὶ Ἀκταία. Suidas: Ἀκτὴ ἰδίως ἐπιθαλάττιος μοῖρα τῆς Ἀττικῆς, ὅθεν καὶ ὁ Ἀκτίτης λίθος. ἐκάλουν δὲ οὕτω καὶ τὴν Ἀττικήν. Adde Eustath. Scholia in Dionys. pag. 60. ubi inter alia καὶ παρὰ Λυκόφρονι Ἀκταῖοι οἱ Ἀττικοί. Et mox. ἐκλήθη δὲ (Attica) πάλαι ποτὲ καὶ Ἀκτική. Ovid. I. Metam. *Separat Aonias Actæis Phocis ab arvis.* i. e. ab Atheniensibus.

8 *Neque vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo.*] Interpolata à Lambino Lectio. Antiquæ Editiones; *Neque vero hic non contemptus est primo à tyrannis, neque ejus solitudo.* Lambini judicium, quo admodum fastidit, impugnant consequentia: nam expresse indicant eum fuisse despectum à triginta. Membranæ Schotti, Savaronis, atque Vltrajectinæ Editiones; *Neque vero hic non contemptus est primo à tyrannis, atque ejus solitudo.* Quam lectionem longe vulgatâ & commento Lambini potiorem pronunciat

vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo: [1] quæ quidem res & illis contemnentibus pernitiei, & huic despecto saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, [2] hos autem tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, [3] *Nihil in bello oportere contemni:* nec sine causa dici, [4] *Matrem timidi flere non solere.* Neque tamen pro opinione Thrasybuli [5] auctæ sunt opes

nam

nunciat politissimus Schottus. Vnicus collabescentium per Germaniam cultiorum literarum tibicen atque Atlas Casp. Barthius lib. xx. iv. Adverf. c. 18. ut feriei ac rei convenientissimam Lambini commendat lectionem, immemor ejus esse fabri, qui nummos plumbeos cudere soleat. Membrana Curioni collata; *neque vero hic modo contemptus est primo à Tyrannis, sed ejus solicitudo.* Hinc facit *sed &*, huicque se scripturæ palam subscribere testatur. Mihi Codicis Mendozani lectio arridet. Quamvis Clarissimus Vossius noster pro *non* malit reponere *tam*, dicatque τὸ *atque* heic valere *quam.* ut in illo Plauti Amph. Ac. 1. sc. 1. *Nimis simil' est mei. Itidem habet petasum ac vestitum. Tam consimil' est, atque ego.* Cæterum *solitudinem* vocat inopiam sive infrequentiam vires conjungentium. Curt. lib. ix. c. 23. *Stabat enim in conspectu tanti exercitus veluti in solitudine destitutus.* lib. v. cap. 52. *Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat paucis spadonibus (quia quo discederent, non habebant) circumstantibus regem.* Tacit. lib. xi. Annal. cap. 32. *Atque interim tribus omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spacium urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Hostiensem viam intrat.* Lactantius lib. 1. cap. 7. Instit. *Si Deus unus est, quæ esse beata solitudo queat? Tanquam nos, qui unum esse dicimus, desertum ac solitarium esse dicamus.* Apul. Apolog. vocat *solitatem* de Cratete, *multis servis à se remotis solitatem delegit.* Gebh.

1 *Quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei.*] Antiqua lectio in Vet. membranis P. Dan. *pernicii.* Vt apud Ciceronem pro Roscio: *Quorum nihil pernicii caussa divino consilio, sed vi ipsa, & magnitudine rerum factum putamus.* Atque ita apud Nonium rescribendum, ubi *pernici* depravate pro *pernicii.* *Pernicii* autem, ut *luxurii, progenii, acii*, de quibus Agell. lib. ix. cap. 14. *Keuch.* Vid. Vossium de Analog. 2. 19.

2 *Hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores.*] Nempe socios Thrasybuli; quia non in eos inquirebatur aut animadvertebatur, nacti sunt tempus quo compararent necessaria ad subvertendos Tyrannos. *Ad comparandum* absolute non sine elegantia heic adhibitum. *Gebhard.* Pro *Comparare exercitum.* Vt observat Clarissimus I. Frid. Gronovius ad Livium.

3 *Nihil in bello oportere contemni.*] Curtius lib. vi. 14. *Nihil tute in hoste contemnitur.* Livius lib. 21. c. 43. *Sæpe & contemptus hostis cruentum certamen edidit.* Cicer. pro Milon. *Mars communis qui sæpe spoliantem jam & exultantem evertit.* Idem. Suadet hoc conjurationis auctor Catilina per epistolam suis apud Sallustium. Dictumque & illud antiquitus, Bis in illo peccare non licere, multaque adeo inania in bello existere. Πολλὰ κενὰ τὰ πολέμου, apud Diodorum Siculum l. xx. & Polybium in Suida. *Schott.*

4 *Matrem timidi flere non solere.*] Locus cessit adagio, de quo vide Erasmum. Plautus, *Qui in rebus dubiis timidus est, haud nauci est.* M. Tull. l. 6. ep. 15. *Savaro.*

5 *Aucta sunt opes.*] Tradit tamen Diodorus lib. xviii. brevi tempore convenisse homines mille & ducentos: & his copiis eductis eum irrupisse mane in-

[1] nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. [2] Hinc in Piræeum transiit, [3] Munichiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti: ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis [4] impedimentisque amissis refugerunt. Usus est Thrasybulus [5] non minus prudentia quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit. cives enim civibus parcere æquum censebat. [6] Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. [7] Neminem jacentem veste spoliavit: Nihil attigit nisi arma, quorum indigebat, [8] & quæ ad

inopinato ac de improviso in xxx. Tyrannorum castra, multisque eorum interfectis, illos Athenas se recipere coëgisse. *Lambin.*

1 *Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant.*] Livius 8,22. *Græci gens lingua magis strenua, quam factis.* Et 31,44. *Athenienses literis verbisque, quibus solis valent, bellum adversus Philippum gerebant.* Ovid. 3. Fast. *Facundum, sed male forte genus.* Locc. Videtur autem Nepos, ut etiam *Magio* observatum, tecte carpere Romanorum ignaviam, qui Cæsaris aliorumque tyrannidem verbis magis quam facto oppugnabant. Vide Cicer. ad Attic. 14, 6. & 15.

2 *Hinc in Piræeum.*] Sic Diodorus lib. xiv. nisi quod tradit, hoc factum esse post irruptionem illam nocturnam, sed potius matutinam factam in castra adversariorum. Verba ejus sunt hæc: Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μὲν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, καὶ κατελάβετο τὴν Μυνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν. Cum Diodoro congruit & Xenophon lib. 11. Addit præterea, in eo prælio ex equitibus Nicostratum pulchrum occubuisse, & alios duos in lectis oppressos esse. *Lamb.*

3 *Munichiamque.*] Codex Danielis, *Minthiamque.* In Græco est Μυνυχία apud Diodorum & Strabonem libro 9. *Keuchen.* Stephanus per ω in prima scribit, unde corrupte *Monachi* apud Frontinum lib. 1. cap. 5. *Ortel.*

4 *Impedimentisque amissis.*] Impedimenta dicuntur omnia ea, quæ conducunt ad iter; ut utensilia, sarcinæ & jumenta. Græci ἀποσκευὴν vocant.

5 *Non minus prudentia.*] Conon autem Thrasybulum appellabat, tanquam audaciorem, quam prudentiorem, seu consideratiorem; ut est apud Aristotelem lib. 11. Rhet. *Lambin. Mag.*

6 *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit.*] Tacitus 4. Histor. c. 36. *Sed præcipuus metus è Primo Antonio Varoque Ario, quos recentes clarosque rerum fama ac militum studiis etiam populus fovebat, quod in neminem ultra aciem sævierant.* Impugnare verbum Ciceron. ut ad Atticum. *Sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrere.* Gebhardus. Cicero pro Ligar. *Cognita clementia tua, quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo, nisi armatus.*

7 *Neminem jacentem veste spoliavit.*] Testatur & hoc Xenophon lib. 11. de rebus Græc. his verbis: καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν. *Lamb.* Turpe enim habitum est, ex mortuis lucrum captare; unde & proverbium circumlatum, cujus meminit Aristoteles 11. Rhetor. Οὐθὲν, inquit, καὶ ἡ παροιμία τὸ κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. *Magius.*

8 *Et quæ ad victum.*] Alii libri, *quæque ad victum.* Gebhard.

1 *Ceci-*

accusaretur; neve mulctaretur: [1] eamque illi legem OBLIVIONIS

cit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Cæsare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Cæsarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperatore. *Ad Græciæ morem decreta abolitione.* Patercul. lib. II. cap. 58. f. *Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic anno V. C. CCCIV. M. Duillius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem Viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta; reliquis, qui Decem Virorum voluntati subservissent impunitatem dedit. *Gebhard.*

1 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἴχχσοι ἃ ἔχουσι. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam,* Tullius Philippic. 1. *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabrit. ad Orosium. Val. Maximus lib. 4. cap. 1. Oros. lib. II. 17. Iustin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, *pulcherrimum ex sapientiæ studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam,* Æschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum,* Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Iudicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Iurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Iudices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΟ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor; eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia mulctator.* Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam cætera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac præcisam. *Boxhorn.* Ἀμνηστίαν venuste describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis præsens tumor & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita usus clementia ne in tantam nobilium multitudinem ultio si esset cœpta, sæviret biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum actumque fuerat, memoria exemit, omniumque factorum dictorumve in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram & famosam Atheniensium ἀμνηστίαν; quam quidem Romæ inducere Iulio Cæsari interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque*

VIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit. Huic 4
pro tantis meritis, [3] honoris corona à populo data est, [4] facta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium, non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. [5] Bene ergo [6] Pittacus ille, qui septem sapientum

que illi legem OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium est, quin τὸ *legem* heic exterminandum censeamus, cujus repetita lectio melioribus non solum Mss. & Excerptis repugnat, sed & concinne minus loqui tacit Cornelium. Scribe igitur, ac distingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve mulctaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

1 *Vt valeret.*] Vt servaretur. nam multa legibus constituuntur, quæ brevi frustra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi iis, quæ veno exercent, aliaque admodum æqua; quæ brevi servata, dein frustra habentur.* Sic Græci usurpant ἰσχύειν. Polyæn. lib. 2. de Agesilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fusia ne valerent.* Pro domo. *De agris ratum est, de civitate non valuit.* Gebhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit.*] Hoc cum impune facerent post Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates multis ac magnis tumultibus ac periculis se implicuerunt. Diodot. lib. 15. Ἀπολαβοῦσαι γὰρ τὰς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπιστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τὸν δῆμον, καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. *Idem.*

3 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, si quis de republica bene esset meritus, huic corona præmium dari solita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel sacrorum vel ludorum causa maxima undique turba hominum convenisset. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Iurisconsultis, superdictum, proclamantis haberi τοῦ δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Casauben.* Illius signum erant rami oleagini, de quibus fuse & erudite Paschalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meursium in Arboreto sacro. *Honoris ergo corona.*] *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Historici Latini. ut Livius, & Græci omisso ἕνεκα καὶ χάριν. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleastrum* vocat Plinius. Apud Aristophanem in Pluto est, Iovem victores athletas coronare κοτίνῳ στεφάνῳ. *Bereald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant stroppum; hoc est, quod ait Festus, *quasdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His usi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmas.*

5 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci suum καλῶς. *Boeclerus.*

6 *Pittacus ille.*] Σαράπους & σάραπος, apud Laërtium; quem Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres.

accusaretur, neve multaretur: [1] eamque illi legem OBLIVIONIS

cit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Caesare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Caesarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperatore. *Ad Graecia morem decreta abolitione.* Patercul. lib. II. cap. 58. f. *Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone, oblivionis praeteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic anno V. C. CCCIV. M. Duilius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem Viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta; reliquis, qui Decem Virorum voluntati subscripsissent impunitatem dedit. *Gebhard.*

1 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἡσυχίαν ἀ-ἰχνῃ. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam,* Tullius Philippic. I. *Plebiscitum, ne qua praeteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabric. ad Orosium. Val. Maximus lib. 4. cap. 1. Oros. lib. II. 17. Iustin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, *pulcherrimum ex sapientiae studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam,* Aeschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum,* Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Iudicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulae apud Andocidem, Rhetorem Graecum, Oratione, quae de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repraesentandae sunt. Iurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Iudices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΩ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor; eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia multator.* Haec enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam exteram justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac praecisam. *Boxhorn.* Ἀμνηστίαν venuste describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis praesens tumor & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Roma incognita usus clementia ne in tantam nobilium multitudinem ultio si esset coepta, saeviret biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum actumque fuerat, memoria exemit, omniumque factorum dictorumve in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam praeclaram & famosam Atheniensium ἀμνηστίαν, quam quidem Roma inducere Iulio Caesari interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque*

VIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam,
curavit, sed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum qui-
dam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eo-
rum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; pu-
blice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit. Huic 4
pro tantis meritis, [3] honoris corona à populo data est, [4] fa-
cta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium,
non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque
fuit gloria. [5] Bene ergo [6] Pittacus ille, qui septem sapien-
tum

que illi legem OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium est, quin *τὸ legem* heic exterminandum censeamus, cujus repetita lectio melioribus non solum Mss. & Excerptis repugnat, sed & concinne minus loqui facit Cornelium. Scribe igitur, ac distingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve multaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

1 *Vt valeret.*] Vt servaretur. nam multa legibus constituuntur, quæ brevi frustra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi iis, qua vano exercent, aliaque admodum æqua; qua brevi servata, dein frustra habentur.* Sic Græci usurpant ἰσχύειν. Polyæn. lib. 2. de Agesilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fusia ne valerent.* Pro domo. *De agris ratum est, de civitate non valuit.* Gebhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit.*] Hoc cum impune facerent post Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates multis ac magnis tumultibus ac periculis se implicuerunt. Diodor. lib. 15. Ἀπολαβοῦσαι γὰρ τὰς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπιστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τὸν δῆμον, καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. *Idem.*

3 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, si quis de republica bene esset meritus, huic corona præmium dari solita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel sacrorum vel ludorum causa maxima undique turba hominum convenisset. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Iurisconsultis, superdictum, proclamantis haberi τοῦ δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Casaubon.* Illius signum erant rami oleagini, de quibus fuse & erudite Paschalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meursium in Arboreto sacro. *Honoris ergo corona.*] *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Historici Latini. ut Livius, & Græci omisso ἕνεκα καὶ χάριν. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleastrum* vocat Plinius. Apud Aristophanem in Pluto est, Iovem victores athletas coronare κοτίνου στεφάνῳ. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant stroppum; hoc est, quod ait Festus, *quasdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His usi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmas.*

5 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci suum καλῶς. *Boeclerus.*

6 *Pittacus ille.*] Σαράπους & σάραπος, apud Laërtium; quem Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres.

 Floruit

accusaretur, neve multaretur: [1] eamque illi legem OBLIVIONIS

cit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Cæsare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Cæsarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperatore. *Ad Græcia morem decreta abolitione.* Patercul. lib. 11. cap. 58. f. *Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic anno V. C. CCCIV. M. Duillius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem Viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta; reliquis, qui Decem Virorum voluntati subservissent impunitatem dedit. *Gebhard.*

1 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἕκαστοι ἃ ἔχουσι. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam,* Tullius Philippic. 1. *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabrit. ad Orosium. Val. Maximus lib. 4. cap. 1. Oros. lib. 11. 17. Iustin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, *pulcherrimum ex sapientiæ studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam,* Æschines, τὸ τῆς ἀμνηςίας ψήφισμα, *oblivionis decretum,* Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Iudicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Iurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Iudices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΩ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor; eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia multator.* Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam cætera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac præcisam. *Boxhorn.* Ἀμνηςίαν venuste describit Claudianus lib. 11. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victor ve superbit.
Et quamvis præsens tumor & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita usus clementia ne in tantam nobilium multitudinem ultio si esset cœpta, favet biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum fuerat, memoria exemit, omniumque factorum dictorumve in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram & famosam Atheniensium ἀμνηςίαν, quam quidem Roma inducere Iulio Cæsari interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque*

VIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit. Huic 4
pro tantis meritis, [3] honoris corona à populo data est, [4] facta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium, non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. [5] Bene ergo [6] Pittacus ille, qui septem sapientum

que illi legem OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium est, quin τὸ *legem* heic exterminandum censeamus, cujus repetita lectio melioribus non solum Mss. & Excerptis repugnat, sed & concinne minus loqui facit Comelium. Scribe igitur, ac distingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve mulctaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

1 *Vt valeret.*] Vt servaretur. nam multa legibus constituuntur, quæ brevi frustra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi iis, qua vano exercent, aliaque admodum aqua; qua brevi servata, dein frustra habentur.* Sic Græci usurpant ἰσχύειν. Polyæn. lib. 2. de Agesilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fusia ne valerent.* Pro domo. *De agris ratum est, de civitate non valuit.* Gebhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit.*] Hoc cum impune facerent post Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates multis ac magnis tumultibus ac periculis se implicuerunt. Diodor. lib. 15. Ἀπολαβοῦσαι γὰρ τὰς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπιστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τοὺς δήμους, καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. *Idem.*

3 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, si quis de republica bene esset meritus, huic corona præmium dari solita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel sacrorum vel ludorum causa maxima undique turba hominum convenisset. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Iurisconsultis, superdictum, proclamantis haberi τὸν δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Casaubon.* Illius signum erant rami oleagini, de quibus fuse & erudite Paschalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meursium in Arboreto sacro. *Honoris ergo corona.*] *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Historici Latini. ut Livius, & Græci omisso ἕνεκα καὶ χάριν. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleastrum* vocat Plinius. Apud Aristophanem in Pluto est, Iovem victores athletas coronare κοτίνῳ στεφάνῳ. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant stroppum; hoc est, quod ait Festus, *quasdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His usi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmas.*

5 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci suum καλῶς. *Boeclerus.*

6 *Pittacus ille.*] Σαράπους & σάραπος, apud Laërtium; quem Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres. Floruit

accusaretur, neve mulctaretur: [1] eamque illi legem OBLIVIONIS

cit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Cæsare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Cæsarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperatore. *Ad Græcia morem decreta abolitione.* Patercul. lib. II. cap. 58. *f. Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic anno V. C. CCCIV. M. Duilius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem Viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta; reliquis, qui Decem Virorum voluntati subservissent impunitatem dedit. *Gebhard.*

1 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἴχοντες ἕκαστοι ἃ ἴχουσι. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam,* Tullius Philippic. I. *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabrit. ad Orosium. Val. Maximus lib. 4. cap. I. Oros. lib. II. 17. Iustin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, *pulcherrimum ex sapientiæ studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam,* Æschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum,* Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Iudicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Iurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Iudices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΟ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor; eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia multator.* Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam extera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac præcisam. *Boxhorn.* Α᾽μνησίαν venuste describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis præsens tumor & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita usus clementia ne in tantam nobilium multitudinem ultio fieret cœpta, sæviret biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum actumque fuerat, memoriæ exemit, omniumque factorum dictorumve in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram & famosam Atheniensium ἀμνησίαν; quam quidem Roma inducere Iulio Cæsari interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque*

VIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam
curavit, ſed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum qui-
dam ex his, qui ſimul cum eo in exilio fuerant, cædem eo-
rum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; pu-
blice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præſtitit. Huic 4
pro tantis meritis, [3] honoris corona à populo data eſt, [4] fa-
cta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium,
non vis, expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaque
fuit gloria. [5] Bene ergo [6] Pittacus ille, qui ſeptem ſapien-
tum

que illi legem OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium eſt, quin *τὸ legem* heic exterminandum cenſeamus, cujus repetita lectio melioribus non ſolum Mſſ. & Excerptis repugnat, ſed & concinne minus loqui tacit Cornelium. Scribe igitur, ac diſtingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve mulctaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

1 *Vt valeret.*] Vt ſervaretur. nam multa legibus conſtituuntur, quæ brevi fruſtra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas ſervaretur, niſi iis, quæ vane exercent, aliaque admodum æqua; quæ brevi ſervata, dein fruſtra habentur.* Sic Græci uſurpant *ἰσχύειν*. Polyæn. lib. 2. de Ageſilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fuſia ne valerent.* Pro domo. *De agris ratum eſt, de civitate non valuit.* Gebhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui ſimul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit.*] Hoc cum impune facerent poſt Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates multis ac magnis tumultibus ac periculis ſe implicuerunt. Diodor. lib. 15. Ἀπολαβοῦσαι γὰρ τὰς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπιστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τοὺς δήμους, καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. *Idem.*

3 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, ſi quis de republica bene eſſet meritus, huic corona præmium dari ſolita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel ſacrorum vel ludorum cauſa maxima undique turba hominum conveniſſet. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Iuriſconſultis, ſuperdictum, proclamantis haberi *τοῦ δεῖνα* hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Caſaubon.* Illius ſignum erant rami oleagini, de quibus fuſe & erudite Paſchalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meurſium in Arboreto ſacro. *Honoris ergo corona.*] *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Hiſtorici Latini. ut Livius, & Græci omiſſo *ἕνεκα καὶ χάριν*. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleaſtrum* vocat Plinius. Apud Ariſtophanem in Pluto eſt, Iovem victores athletas coronare *κοτίνου στεφάνῳ*. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant ſtroppum; hoc eſt, quod ait Feſtus, *quaſdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His uſi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmaſ.*

5 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci ſuum *καλῶς*. *Boeclerus.*

6 *Pittacus ille.*] *Σαράπους* & *σάραπος*, apud Laërtium; quem *Μιτυληναῖον* vocarunt communiter veteres.

vero hic contemptus est primo à tyrannis, sed ejus solitudo: [1] quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, [2] hos autem tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, [3] *Nihil in bello oportere contemni:* nec sine causa dici, [4] *Matrem timidi flere non solere.* Neque tamen pro opinione Thrasybuli [5] auctæ sunt opes

[1] nam

nunciat politissimus Schottus. Vnicus collabescentium per Germaniam cultiorum literarum tibicen atque Atlas Casp. Barthius lib.xx. IV. Advers. c. 18. ut seriei ac rei convenientissimam Lambini commendat lectionem, immemor ejus esse fabri, qui nummos plumbeos cuderé soleat. Membrana Curioni collata; *neque vero hic modo contemptus est primo à Tyrannis, sed ejus solicitudo.* Hinc facit *sed &*, huicque se scripturæ palam subscribere testatur. Mihi Codicis Mendozani lectio arridet. Quamvis Clarissimus Vossius noster pro *non* malit reponere *tam*, dicatque τὸ *atque* heic valere *quam.* ut in illo Plauti Amph. Ac. 1. sc. 1. *Nimis simil' est mei. Itidem habet petasum ac vestitum. Tam consimil' est, atque ego.* Cæterum *solitudinem* vocat inopiam sive infrequentiam vires conjungentium. Curt. lib. IX. c. 23. *Stabat enim in conspectu tanti exercitus veluti in solitudine destitutus.* lib. V. cap. 52. *Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat paucis spadonibus (quia quo discederent, non habebant) circumstantibus regem.* Tacit. lib. XI. Annal. cap. 32. *Atque interim tribus omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spacium urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Hostiensem viam intrat.* Lactantius lib. I. cap. 7. Instit. *Si Deus unus est, quæ esse beata solitudo queat? Tanquam nos, qui unum esse dicimus, desertum ac solitarium esse dicamus.* Apul. Apolog. vocat *solitatem* de Cratete, *multis servis à se remotis solitatem delegit.* Gebh.

1 *Quia quidem res & illis contemnentibus perniciei.*] Antiqua lectio in Vet. membranis P. Dan. *pernicii.* Vt apud Ciceronem pro Roscio: *Quorum nihil pernicii caussa divino consilio, sed vi ipsa, & magnitudine rerum factum putamus.* Atque ita apud Nonium rescribendum, ubi *pernici* depravate pro *pernicii. Pernicii* autem, ut *luxurii, progenii, acii,* de quibus Agell. lib. IX. cap. 14. *Keuch.* Vid. Vossium de Analog. 2. 19.

2 *Hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores.*] Nempe socios Thrasybuli; quia non in eos inquirebatur aut animadvertebatur, nacti sunt tempus quo compararent necessaria ad subvertendos Tyrannos. *Ad comparandum* absolute non sine elegantia heic adhibitum. *Gebhard.* Pro *Comparare exercitum.* Vt observat Clarissimus I. Frid. Gronovius ad Livium.

3 *Nihil in bello oportere contemni.*] Curtius lib. VI. 14. *Nihil tuto in hoste contemnitur.* Livius lib. 21. c. 43. *Sæpe & contemptus hostis cruentum certamen edidit.* Cicer. pro Milon. *Mars communis qui sæpe spoliantem jam & exultantem evertit.* Idem. Suadet hoc conjurationis auctor Catilina per epistolam suis apud Sallustium. Dictumque & illud antiquitus, Bis in illo peccare non licere, multaque adeo inania in bello existere. Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, apud Diodorum Siculum l. xx. & Polybium in Suida. *Schott.*

4 *Matrem timidi flere non solere.*] Locus cessit adagio, de quo vide Erasmum. Plautus, *Qui in rebus dubiis timidus est, haud nauci est.* M. Tull. l. 6. ep. 15. *Savaro.*

5 *Aucta sunt opes.*] Tradit tamen Diodorus lib. XVIII. brevi tempore convenisse homines mille & ducentos: & his copiis eductis eum irrupisse mane

in-

[1] nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. [2] Hinc in Piræum transiit, [3] Munichiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti: ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis [4] impedimentisque amissis refugerunt. Usus est Thrasybulus [5] non minus prudentia quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit. cives enim civibus parcere æquum censebat. [6] Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. [7] Neminem jacentem veste spoliavit: Nihil attigit nisi arma, quorum indigebat, [8] & quæ ad

inopinato ac de improviso in xxx. Tyrannorum castra, multisque eorum interfectis, illos Athenas se recipere coëgisse. *Lambin.*

1 *Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant.*] Livius 8,22. *Græci gens lingua magis strenua, quam factis.* Et 31,44. *Athenienses literis verbisque, quibus solis valent, bellum adversus Philippum gerebant.* Ovid. 3. Fast. *Facundum, sed male forte genus.* Locc. Videtur autem Nepos, ut etiam *Magio* observatum, tecte carpere Romanorum ignaviam, qui Cæsaris aliorumque tyrannidem verbis magis quam facto oppugnabant. Vide Cicer. ad Attic. 14, 6. & 15.

2 *Hinc in Piræum.*] Sic Diodorus lib. XIV. nisi quod tradit, hoc factum esse post irruptionem illam nocturnam, sed potius matutinam factam in castra adversariorum. Verba ejus sunt hæc: Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μὲν ἀφικόμενος ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, καὶ κατελάβετο τὴν Μουνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν. Cum Diodoro congruit & Xenophonte lib. II. Addit præterea, in eo prælio ex equitibus Nicostratum pulchrum occubuisse, & alios duos in lectis oppressos esse. *Lamb.*

3 *Munichiamque.*] Codex Danielis, *Minthiamque.* In Græco est Μουνυχία apud Diodorum & Strabonem libro 9. *Keuchen.* Stephanus per ω in prima scribit, unde corrupte *Monachi* apud Frontinum lib. I. cap. 5. *Ortel.*

4 *Impedimentisque amissis.*] Impedimenta dicuntur omnia ea, quæ conducunt ad iter; ut utensilia, sarcinæ & jumenta. Græci ἀποσκευὴν vocant.

5 *Non minus prudentia.*] Conon autem Thrasybulum appellabat, tanquam audaciorem, quam prudentiorem, seu consideratiorem; ut est apud Aristotelem lib. II. Rhet. *Lambin. Mag.*

6 *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit.*] Tacitus 4. Histor. c. 36. *Sed præcipuus metus è Primo Antonio Varoque Ario, quos recentes clarosque rerum fama ac militum studiis etiam populus fovebat, quod in neminem ultra aciem sævierant.* Impugnare verbum Ciceron. ut ad Atticum. *Sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrere.* Gebhardus. Cicero pro Ligar. *Cognita clementia tua, quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo, nisi armatus.*

7 *Neminem jacentem veste spoliavit.*] Testatur & hoc Xenophon lib. II. de rebus Græc. his verbis: καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν. *Lamb.* Turpe enim habitum est, ex mortuis lucrum captare; unde & proverbium circumlatum, cujus meminit Aristoteles II. Rhetor. Οὐδὲν, inquit, καὶ νεκροὺς φέρειν ... ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. *Magius.*

8 *Et quæ ad victum.*] Alii libri, *quaque ad victum.* Gebhard.

1 Ceci-

ad victum pertinebant. In secundo prælio [1] cecidit Critias [2] dux tyrannorum, [3] quum quidem adversus Thrasybu-
3 lum fortissime pugnaret. [4] Hoc dejecto, [5] Pausanias venit Atti-

1 *Cecidit Critias.*] Cecidit una cum eo & Hippomachus, ut narrat Xenoph. lib. II. de reb. Gr. Primus autem omnium eorum, qui cum Thrasybulo erant, occubuit vates: qui fari sui non ignarus, præcepit commilitonibus suis, ne in hosteis irruerent, priusquam aliquis suorum cecidisset, aut vulneratus esset: Vbi hoc evenerit, inquit, nos præibimus, & victoria nostra erit; mihi autem mors certa imminet. In quo non fefellit eum sua opinio; nam veluti afflatu quodam divino concitatus, primus exsiliit, & hostes adortus interiit. Alii autem exsules vicerunt. *Lambin.*

2 *Dux Tyrannorum.* Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων. Diodor. 14. 34. Iustinus: *In eo bello Critias & Hippolochus, omnium Tyrannorum sævissimi, cadunt.* Crudelissimum omnium Tyrannorum, vocat eum Lactantius libro 3. de Falsa Sap. Vide supra.

3 *Cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret.*] Ms. Schioppii legit: *cum quo exadversus Thrasybulus fort. pugnaret.* Quod Barthio non probatur libro 24. advers. cap. 18. Verum si pro *pugnaret*, scribatur *pugnavit*, à Barthio quæ contra dicuntur, nihil valent. *Ernst.* In Ms. Boecl. erat: *cum aliquid exadversus Thrasybulum fort. pugn.* Vnde rentabam *cum aliquandiu*, vel, *cum alioquin exadv. Thrasybulum f. p.* Malim tamen, ut erat in Ms. Dan. *cum quidem exadversus Thrasybulum fort. pugn.* h. e. etsi fort. pugn. *Cum quidem*, pro, quamvis, etsi, ut inf. 24. 2. 1. *Adversus Thrasybulum.*] Libri omnes, *exadversus*, quod verum est. *Schott.* Apulej. Florid. *Samos Icarie in mari modica insula est, exadversum Miletos.* Terent. Andr. act. 1. Sc. 2.

Exadversum ei loco Tonstrina erat quadam.

Vtitur & Phorm. act. 1. s. 2. *Gebh.*

4 *Hoc dejecto.*] Immolato ac mactato. Seneca Hercul. Oetæo v. 921.

Victima haut ulla amplior
Potest magisque opima mactari Iovi,
Quam rex iniquus.

Nam *dejicere* verbum est Sacrificiorum. Flaccus lib. 1. Argonaut. vers. 191.

— tibi cæruleu in littore vittis
Et Zephyru Glaucoque bovem, Thetidique juvencam
Dejecit Antæus, non illo certior alter
Pinguia letifera perstringere colla bipenni.

lib. 11. vers. 333.

Protinus ingentem Procerum sub nomine taurum
Dejicit.

Hanc meam interpretationem adjuvant Iustin. lib. v. cap. 10. *Tyranni ut pacis victima trucidantur.* Et Plutarchus Dione. Λύκων Συρακούσιος, inquit, ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον τὸν Δίωνα κεχειρωμένον πάλαι καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. Minucius Felix, *Miseri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victimæ ad supplicium saginantur, ut hostiæ ad pœnam coronantur.* Hoc verbum quoque locum sibi vindicat in pugnis, ubi alter ab altero cæsus prosternitur. Curt. lib. 3. cap. 16. *Flentes querebantur in tanto impetu cursuque rerum omnis ætatis ac memoriæ clarissimum regem non in acie saltem; non ab hoste dejectum; sed abluentem aqua corpus ereptum & extinctum.* Auctor Thebaid. v. 637.

— exultes licet
Victorque fratris spolia dejecti geras.

Claudianus:

Tergeminique Ducis numerosos dejicit artus.

Id. de Bello Getico v. 164.

— Qualem Stilico dejecerit hostem,
Thraces & Æmonii poterunt Mæsique fateri.

Respondet huic Græcorum καταβάλλειν quo primum in ea significatione usus Homerus Rhapsodia 11. Diodor. libro

Atticis auxilio, [5] rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum & eos, qui urbem tenebant, [6] fecit pacem [7] his conditionibus: *Ne qui, præter triginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati,* [8] *superioris more crudelitatis erant usi, adficerentur exilio: neve bona publicarentur:* [9] *reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit; [10] *ne quis anteactarum rerum accu-*

bro 14. ἐξαίφνης οἱ τε Αἰτωλοὶ τῆς πολιτῶν ἐκχυθέντες ἐκ τῆς πόλεως κατεπλήξαντο τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ σχεδὸν τριάκοντα κατέβαλον. lib. 16. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Thebani ἄλλαις δυσὶ μάχαις ἐπροτέρησαν καὶ τῶν ἐναντίων οὐκ ὀλίγους κατέβαλον. Hinc invictus, qui à nullo est quasi dejectus ac humi stratus ἀκατάβλητος apud Aristoph. Nub. ἀήττητος, ὁ μηδενὶ καταπαλλόμενος. Translatum præterea hoc verbum est ad venatus, in quibus feræ *dejici* dicuntur. Curt. lib. 8. cap. 3. *Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus.* Phædrus fabula 33.

Super juvencum stabat dejectum leo.

Idem.

5 *Pausanias venit Atticis auxilio.*] Lambinus maluit, *venit aliis auxilio*, in hunc sensum: Critia interfecto venit aliis Tyrannis auxilio Pausanias. Sed iis ipsis, quæ ex Xenoph. citat, se jugulat. Ἅμα δὲ ἰδίας ποιησάμενος τὰς Ἀθήνας, πείσας τῶν ἐφόρων τρεῖς, ἐξάγει τὴν φρουράν. Nam si tyrannos eorumque satellites urbe expulit, quibus aliis istud auxilium, quam Atticis expetiit? Vulgatam porro lectionem stabilit Diodorus l. 14. Διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύοντο. *Gebhard.* Erat autem ante Pausaniam Lysander missus cum 40. navibus, Diod. 14. 34.

6 *Fecit pacem.*] Vide Diodorum. adde Xenoph. Hist. Gr. 2.

7 *His conditionibus.*] Vt ad suas quisque res & possessiones rediret, præter xxx. Tyrannos, & xI. Viros, qui in Piræo imperarant. *Xenoph.* 11. ἑλλ.

8 *Qui superioris more crudelitatis erant usi.*] Qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Iustin. 5. 10. 5. Qui ad turbatas res amice componendas constituebantur, illi superiorum xxx. tyrannorum crudelitatem æmulabantur atque exercebant. Diodor. lib. 14. Cæterum notandum probe est, quod ii ipsi, qui morbis & civium malis remedia facere jussi fuerint, quandoque cura neglecta exasperent morbos in suum commodum. De Meleagro locus exstat luculentus apud Diodor. lib. 18. Quem quoque tangit Iustin. 13. 3. 2. De Corbulone Tacit. 11. 19. Et sæpius arbitri eos, qui illos in præsidium ac litium finem ceperunt, perverterunt atque eorundem omnes fortunas ad se traxerunt. Aristot. 5. polit. 6. Ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ &c. Iustin. 8. 3. 14. & 15. *Forte evenit, &c.* Gebh. Vide not. Berneggeri ad d. l. Iustini.

9 *Reipublica procuratio.*] Democratia.

10 *Neque anteactarum rerum accusaretur.*] Vnicum sed & haud fallax componendarum civilium dissensionum remedium. P. Syrus v. 122.

Civilis belli oblivio, defensio est.

Quod non inscite quoque prudentes Reipubl. gubernatores fessis ac desperatis rebus applicuerunt. Hoc consilii dat Olympiadi Eumenes infra; *Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio.* Cæsar lib. 7. Comment. cap. 34. *Hoc decreto interposito cohortatus Æduos, ut contro versiarum ac dissensionum obliviscerentur.* Tacit.

ad victum pertinebant. In secundo prælio [1] cecidit Critias [2] dux tyrannorum, [3] quum quidem adversus Thrasybu-
3 lum fortissime pugnaret. [4] Hoc dejecto, [5] Pausanias venit Atti-

1 *Cecidit Critias.*] Cecidit una cum eo & Hippomachus, ut narrat Xenoph. lib. 11. de reb. Gr. Primus autem omnium eorum, qui cum Thrasybulo erant, occubuit vates: qui fati sui non ignarus, præcepit commilitonibus suis, ne in hosteis irruerent, priusquam aliquis suorum cecidisset, aut vulneratus esset: Ubi hoc evenerit, inquit, nos præibimus, & victoria nostra erit; mihi autem mors certa imminet. In quo non fefellit eum sua opinio; nam veluti afflatu quodam divino concitatus, primus exsiliit, & hostes adortus interiit. Alii autem exsules vicerunt. *Lambin.*

2 *Dux Tyrannorum.* Τὴν ἡγεμονίαν ἔχων. Diodor. 14. 34. Iustinus: *In eo bello Critias & Hippolochus, omnium Tyrannorum sævissimi, cadunt.* Crudelissimum omnium Tyrannorum, vocat eum Lactantius libro 3. de Falsa Sap. Vide supra.

3 *Cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret.*] Ms. Schioppii legit: *cum quo exadversus Thrasybulus fort. pugnaret.* Quod Barthio non probatur libro 24. adversf. cap. 18. Verum si pro *pugnaret*, scribatur *pugnavit*, à Barthio quæ contra dicuntur, nihil valent. *Ernst.* In Ms. Boecl. erat: *cum aliquid exadversus Thrasybulum fort. pugn.* Unde tentabam *eum aliquandiu*, vel, *cum alioquin exadv. Thrasybulum f. p.* Malim tamen, ut erat in Ms. Dan. *eum quidem exadversus Thrasybulum fort. pugn.* h. e. etsi fort. pugn. *Cum quidem*, pro, quamvis, etsi, ut inf. 24. 2. 1. *Adversus Thrasybulum.*] Libri omnes, *exadversus*, quod verum est. *Schott.* Apulej. Florid: *Samos Icario in mari modica insula est; exadversum Miletes.* Terent. Andr. act. 1. Sc. 2:

Exadversum ei loco Tonstrina erat quadam.

Utitur & Phorm. act. 1. s. 2. *Gebh.*

4 *Hoc dejecto.*] Immolato ac mactato. Seneca Hercul. Oetæo v. 921.

Victima haut ulla amplior
Potest magisque opima mactari Iovi,
Quam rex iniquus.

Nam *dejicere* verbum est Sacrificiorum. Flaccus lib. 1. Argonaut. versf. 191.

—— tibi cæruleu in littore vittis
Et Zephyris Glaucoque bovem, Thetidique juvencam
Dejicit Antæus, non ille certior alter
Pinguia letifera perfringere colla bipenni.

lib. 11. versf. 333.

Protinus ingentem Precerum sub nomine taurum
Dejicit.

Hanc meam interpretationem adjuvant Iustin. lib. v. cap. 10. *Tyranni ut pacis victima trucidantur.* Et Plutarchus Dione. Λύκων Συρακούσιος, inquit, ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον τὸν Δίωνα κατατέμνον πάλαι καὶ διαπτοούμενον ἀπέσφαξαν. Minucius Felix, *Miseri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victima ad supplicium saginantur, ut hostia ad pœnam coronantur.* Hoc verbum quoque locum sibi vindicat in pugnis, ubi alter ab altero cæsus prosternitur. Curt. lib. 3. cap. 16. *Flentes querebantur in tanto impetu cursuque rerum omnis ætatis ac memoria clarissimum regem non in acie saltem; non ab hoste dejectum; sed abluentem aqua corpus ereptum & extinctum.* Auctor Thebaid. v. 637.

—— exultes licet
Victorque fratris spolia dejecti geras.

Claudianus:

Tergeminique Ducis numerosos dejicit artus.

Id. de Bello Getico v. 164.

—— Qualem Stilico dejecerit hostem,
Thraces & Æmonii poterunt Mæsique fateri.

Respondet huic Græcorum καταβάλλειν quo primum in ea significatione usus Homerus Rhapsodia 11. Diodor. libro

Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum & eos, qui urbem tenebant, [6] fecit pacem [7] his conditionibus: *Ne qui, præter triginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati, [8] superioris more crudelitatis erant usi, adficerentur exilio: neve bona publicarentur: [9] reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit; [10] *ne quis anteactarum rerum accu-*

bro 14. ἐξαίφνης οἵτε Αἰτωλοὶ τῶν πολιτῶν ἐκχυθέντες ἐκ τῆς πόλεως κατεπλήξαντο τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ σχεδὸν τριάκοντα κατέβαλον. lib. 16. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Thebani ἄλλαις δυσὶ μάχαις ἐφροτίρησαν καὶ τῶν ἐναντίων οὐκ ὀλίγους κατέβαλον. Hinc invictus, qui à nullo est quasi dejectus ac humi stratus ἀκατάβλητος apud Aristoph. Nub. ἀήττητος, ὁ μηδενὶ καταπαλλόμενος. Translatum præterea hoc verbum est ad venatus, in quibus feræ *dejici* dicuntur. Curt. lib. 8. cap. 3. *Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus.* Phædrus fabula 33.

Super juvencum stabat dejectum leo.
Idem.

5 *Pausanias venit Atticis auxilio.*] Lambinus maluit, *venit aliis auxilio*, in hunc sensum: Critia interfecto venit aliis Tyrannis auxilio Pausanias. Sed iis ipsis, quæ ex Xenoph. citat, se jugulat. Ἅμα δὲ ἰδίας ποιήσαιτο τὰς Ἀθήνας, πείσας τοὺς ἐφόρους τρεῖς, ἐξάγει τὴν φρουράν. Nam si tyrannos eorumque satellites urbe expulit, quibus aliis istud auxilium, quam Atticis expetiit? Vulgatam porro lectionem stabilit Diodorus l. 14. Διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύοντο. *Gebhard.* Erat autem ante Pausaniam Lysander missus cum 40. navibus, Diod. 14. 34.

6 *Fecit pacem.*] Vide Diodorum. adde Xenoph. Hist. Gr. 2.

7 *His conditionibus.*] Vt ad suas quisque res & possessiones rediret, præter xxx. Tyrannos, & xi. Viros, qui in Piræo imperatant. *Xenoph.* 11. ἑλλ.

8 *Qui superioris more crudelitatis erant usi.*] Qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Iustin. 5. 10. 5. Qui ad turbatas res amice componendas constituebantur, ipsi superiorum xxx. tyrannorum crudelitatem æmulabantur atque exercebant. Diodor. lib. 14. Cæterum notandum probe est, quod ii ipsi, qui morbis & civium malis remedia facere jussi fuerint, quandoque cura neglecta exasperent morbos in suum commodum. De Meleagro locus exstat luculentus apud Diodor. lib. 18. Quem quoque tangit Iustin. 13. 3. 2. De Corbulone Tacit. 11. 19. Et sæpius arbitri eos, qui illos in præsidium ac litium finem ceperunt, perverterunt atque eorundem omnes fortunas ad se traxerunt. Aristot. 5. polit. 6. Ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ &c. Iustin. 8. 3. 14. & 15. *Forte evenit, &c.* Gebh. Vide not. Berneggeri ad d. l. Iustini.

9 *Reipublica procuratio.*] Democratia.

10 *Neque anteactarum rerum accusaretur.*] Vnicum sed & haud fallax componendarum civilium dissensionum remedium. P. Syrus v. 122.

Civilis belli oblivio, defensio est.

Quod non inscite quoque prudentes Reipubl. gubernatores fessis ac desperatis rebus applicuerunt. Hoc consilii dat Olympiadi Eumenes infra; *Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio.* Cæsar lib. 7. Comment. cap. 34. *Hoc decreto interposito cohortatus Æduos, ut controversiarum ac dissensionum obliviscerentur.* Tacit.

accusaretur, *neve mulctaretur*: [1] eamque illi legem OBLIVIONIS

cit. lib. 4. Histor. cap. 44. *Proximo Senatu inchoante Cæsare de abolendo dolore & priorum temporum necessitatibus.* Aurel. Victor Cæsarib. cap. 35. m. de Aureliano Imperarore. *Ad Græcia morem decreta abolitione.* Patercul. lib. II. cap. 58. f. *Illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto Patrum comprobatum est.* Sic anno V. C. CCCIV. M. Duilius tribunus pl. punitus morte vel exsilio Decem Viris suppliciorum finem fecit, & oblivione simultatum decreta; reliquis, qui Decem Virorum voluntati subservissent impunitatem dedit. *Gebhard.*

1 *Eamque illi legem oblivionis appellarunt.*] Loquitur de Amnestia, celeberrimo instituto, quo cautum erat, ut omnes placide viverent ἔχοντες ἕκαστοι ἃ ἔχουσι. *Keuchen.* Illam *legem oblivionis* Nepos, *memoriam omnem discordiarum oblivione sempiterna deletam*, Tullius Philippic. I. *Plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* de quo loco vide Muret. 2. Var. 15. & Fabrit. ad Orosium. Val. Maximus lib. 4. cap. 1. Oros. lib. II. 17. Iustin. lib. 5. Κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα μὴ μνησικακεῖν, *pulcherrimum ex sapientiæ studiis petitum vocabulum, memoriam injuriarum esse delendam*, Æschines, τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα, *oblivionis decretum*, Plutarchus, appellavere. Argumentum legis fuit, ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΑΔΙΚΟΝ ΜΗΤΕ ΔΙΚΑΙΟΝ ΛΕΓΕΙΝ. Atqui ea mox ab omni multitudine, & singulatim à Iudicibus & Senatu, solemnibus juramentis confirmata est, quorum formulæ apud Andocidem, Rhetorem Græcum, Oratione, quæ de Mysteriis scripta est, adhuc leguntur, & hic necessario repræsentandæ sunt. Iurabant omnes: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΟΥΔΕΝΙ, ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ, ΟΥΔΕ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣ ΑΝ ΕΘΕΛΟΙ ΕΥΘΥΝΑΣ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΗΣ ΗΡΞΕΝ. Senatores: ΟΥ ΔΕΞΟΜΑΙ ΕΝΔΕΙΞΙΝ, ΟΥΔΕ ΑΠΑΓΩΓΗΝ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΓΕΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΦΕΥΓΟΝΤΩΝ. Iudices: ΟΥ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗΣΩ, ΟΥΔΕ ΑΛΛΟ ΠΕΙΣΟΜΑΙ, ΨΗΦΙΟΥΜΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ. Neque in alium finem mox rogata ab Archino lex, & admissa est; *Si quis in jus vocat adversus hoc jusjurandum, reus exceptione utitor; eaque de re Archontes primum judicia reddunto: prior qui exceptione utitur, dicito: qui causa ceciderit, epobelia multator.* Hæc enim ejus sententia apud Isocratem exstat. Ex quibus satis apertum est, Amnestia à Thrasybulo sancita, & multitudini probata, omnem, etiam cætera justissimam actionem, civilium motuum ac bellorum, injuriarumque nomine instituendam, Magistratibus in cives, ac civibus in Magistratus ac cives, omnino clausam fuisse ac præcisam. *Boxhorn.* Ἀμνηστίαν venuste describit Claudianus lib. II. in Rufin. v. 125.

Mens eadem cunctis, animisque recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis præsens tumor & civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret:
In ducis eximium conspiravere favorem.

Flavius Vopiscus in Aureliano Amnestiam fuisse decretam refert exemplo Atheniensium. Orosius l. 7. c. 6. *Claudius mox ut confirmavit imperium, magna atque adhuc Romæ incognita usus clementia ne in tantam nobilium multitudinem ultio si esset cœpta, sæviret biduum illud, quo de Reipub. statu infeliciter consultatum actumque fuerat, memoria exemit, omniumque factorum dictorumve in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit. Ita illam præclaram & famosam Atheniensium ἀμνηστίαν, quam quidem Romæ inducere Iulio Cæsari interfecto Senatus, Cicerone suadente, tentaverat, &c. ultronea clementia nullo expetente firmavit.* Gebhard. *Eamque*

VIONIS appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam [1] ut valeret effecit. [2] Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit. Huic 4
pro tantis meritis, [3] honoris corona à populo data est, [4] facta duabus virgulis oleaginis: quæ quod amor civium, non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. [5] Bene ergo [6] Pittacus ille, qui septem sapientum

que illi legem OBLIVIONIS *appellarunt.*] Nullum dubium est, quin τὸ *legem* heic exterminandum censeamus, cujus repetita lectio melioribus non solum Mss. & Excerptis repugnat, sed & concinne minus loqui facit Cornelium. Scribe igitur, ac distingue: *Legem tulit, ne quis anteactarum rerum accusaretur, ne ve multaretur; eamque illi* OBLIVIONIS *appellarunt.* Keuchen. Meminit ejus Xenoph. in fine lib.

1 *Vt valeret.*] Vt servaretur. nam multa legibus constituuntur, quæ brevi frustra habentur. Tacit. lib. 13. c. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi iis, qua vano exercent, aliaque admodum æqua; qua brevi servata, dein frustra habentur.* Sic Græci usurpant ἰσχύειν. Polyæn. lib. 2. de Agesilao. Cicero, *Legem tribunus plebis tulit, ut Lex Ælia & Fusia ne valerent.* Pro domo. *De agris ratum est, de civitate non valuit.* Gebhard.

2 *Nam quum quidam ex his qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat; publice prohibuit.*] Hoc cum impune fecerent post Antalcidæ pacem aliquot Græciæ civitates multis ac magnis tumultibus ac periculis se implicuerunt. Diodor. lib. 15. Ἀπολαύσασαι γὰρ τῆς αὐτονομίας (πόλεις) λόγον ἀπῄτουν παρὰ τῶν ἐπιστατηκότων ἐπὶ τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας. Πικρῶς δὲ τῶν ἐλέγχων γινομένων διὰ τὸ μνησικακεῖν τὸν δῆμον, καὶ πολλῶν φυγαδευομένων ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς βοηθοὺς τοῖς καταστασιαζομένοις. Idem.

3 *Honoris corona.*] In Græciæ civitatibus, maxime autem Athenis, si quis de republica bene esset meritus, huic corona præmium dari solita, quæ ejus capiti imponebatur; cum vel sacrorum vel ludorum causa maxima undique turba hominum convenisset. Accedebat præconis elogium, & ut ita dicam cum Iurisconsultis, superdictum, proclamantis haberi τὸν δεῖνα hunc honorem: ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΑ ΤΙΣΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ. *Casaubon.* Illius signum erant rami oleagini, de quibus fuse & erudite Paschalius lib. 6. de Coronis cap. 9. & 16. Adde Meursium in Arboreto sacro. *Honoris ergo corona.*] *Ergo* adjecit contra fidem Veterum Lambinus. & ita frequentius locuti Historici Latini. ut Livius, & Græci omisso ἕνεκα & χάριν. *Schott.*

4 *Facta duabus virgulis oleaginis.*] *Oleastrum* vocat Plinius. Apud Aristophanem in Pluto est, Iovem victores athletas coronare κοτίνῳ στεφάνῳ. *Beroald.* Cæterum duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant stroppum; hoc est, quod ait Festus, *quasdam coronas per coronas currere.* Nam totidem coronæ, quot tæniæ tortæ. His usi fuerunt antiqui Romani, nondum invento coronas è floribus texere, quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. *Salmas.*

5 *Bene ergo.*] Cum nota approbationis. Ita Græci suum καλῶς. *Boeclerus.*

6 *Pittacus ille.*] Σαρχίπυς & σάρχοπος, apud Laërtium; quem Μιτυληναῖον vocarunt communiter veteres.

Floruit

tum numero est habitus, [1] quum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent, [2] *Nolite, rogo vos* (inquit) *mihi dare quod multi invideant, plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius quam centum jugera, quæ & meam animi æquitatem & vestram voluntatem indicent. Nam parva munera diutina: locupletia, non* [3] *propria esse consueverunt.* Illa igitur corona contentus Thrasybulus, neque amplius requisivit, neque quenquam honore se antecessisse existimavit. Hic sequenti tempore quum prætor classem [4] ad Ciliciam appulisset, [5] neque satis diligenter in castris ejus agerentur vigiliæ; [6] à barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus est.

Floruit maxime Olymp. XLII. anno I. Diogenes in ejus vita: Ἤκμαζε μὲν ἂν περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν δευτέραν Ὀλυμπιάδα. Vide Cyrillum adversus Iulianum. *Keuchen.*

1 *Cum ei Mitylenai.*] Varie hoc refertur à Scriptoribus. Plutarchus παραγγ. πολιτ. Ἧς γὰρ ἐκτήσατο χώρας τοῖς πολίταις, γῆν, ἣν ἂν ἐθέλοι λαβεῖν κελευσθεὶς, ἔλαβε τοσαύτην, ὅσην ἐπῆλθε τὸ ἀκόντιον αὐτῷ βαλόντος. Diogenes Laërtius in Pittaco: Καὶ χώραν αὐτῷ ἀπένειμαν οἱ Μιτυληναῖοι. ὁ δὲ ἱερὰν ἀνῆκεν. ἥ τις νῦν Πιττάκειος καλεῖται. Valet. Maximus l. VI. c. 5. *Atque etiam cum recuperati agri dimidia pars consensu omnium offerretur; avertit animum ab eo munere; deforme judicans, virtutis gloriam magnitudine prædæ minuere.* Lambin. Longol. Mag. Savaro. *Mitylenai.*] Liber Danielis; *Mitileni.* Scripserat Nepos tamen *Mitylenai*: hoc est ἐθνικὸν Μιτυληναῖοι, ut apud Laërtium. Nam hoc magis ad sequelam & sensum sententiæ: *Nolite, rogo vos, &c.* Keuchen.

2 *Nolite, rogo vos.*] MS. *ero vos.* Boeclerus. Sic etiam Codex P. Danielis.

3 *Propria esse consueverunt.*] Perpetua, *P. Daniel.* diuturna. vid. Donat. Andr. 4. 3. 1. & Nonium Cassian. col. 3. cap. 10. & Symm. ep. 15. lib. 1. *Savaro.* Exempla alia vide apud Schiopp. lib. 2. verisf. c. 3.

4 *Ad Ciliciam.*] Sic legendum, non *Siciliam*; quod & Longolius jam ante viderat. Nec *Silicium.* Id enim Xenophonticæ historiæ est contrarium, quæ illum in Pamphylia prope Aspendum, cum popularetur agros & pecuniam extorqueret, noctu in castris ab Aspendiis interfectum scribit, lib. 4. Eurymedon enim & Aspendum in Cilicia sunt, aut certe in Pamphylia. Cilicia autem & Pamphylia sunt inter se finitimæ. *Long. Mag. Lambinus.*

5 *Neque satis diligenter in castris ejus agerentur vigiliæ.*] Negligentia & remissio vigiliarum nunquam non locum dedit cladi atque irreparabili damno. Tacit. 1. Ann. c. 50. *Circumdata stationes, stratis enim tum per cubilia propterque mensas, nullo metu, non ante positis vigiliis.* Diod. l. 16. *Gebh.* Cæs. 8. B. C. 12 *Nostri detrimento admonentur, diligentius exploratis locis stationes disponere.*

6 *A barbaris.*] Aspendiis. *Xenoph. Diod.* Qui Pamphyliæ sessores ad Ciliciam. Vide Strabon. & Ptolemæum.

CONON.

CONON.

IX.

[1] CONON Atheniensis, Peloponnesio bello accessit 1
ad rem publicam, [2] in eoque ejus opera magni fuit. nam & prætor pedestribus exercitibus præfuit, & præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas præcipuus ei honos habitus est. Namque [3] omnibus unus insulis præfuit. In qua potestate [4] Pharas cepit, coloniam Lacedæ-

1 *Conon.*] Timothei filius. *Lambin.* Hunc ex Virgilio interpretatur Servius, sed contra omnium fere mentes. Quippe de Samio astrologo Maro capiendus, non de Timothei filio, quod ad Solinum notavit consummatissimus Salmasius. De Conone Xenophon lib. 2. & 4. Diodor. 14. Plutarch. in Lysandro. Iustin. lib. 6. ex eo Orosius lib. 2. 16. & l. 3. 1. Frontin. 4. cap. ult. in fine. infra in Chabria. *Savaro.*

2 *In eoque ejus opera magni fuit.*] Sic Puteanus emendavit in Datame *multis millibus interfectis magni fuit ejus opera.* Catone. *magnique opera ejus existimata in prælio apud Senam.* Mss. & Vet. variant. Ms. meus & Ven. *in eoque ejus opere magnus fuit.* Col. *in eoque opere magnus fuit.* Al. & Par. *in eoque ejus opere magnus fuit usus.* in Mss. Gif. & Put. *in eoque ejus opere magni fuit.* qua lectione non parum juvatur conjectura C. V. *Savaro.* Vide Schottum in Epaminondam.

3 *Omnibus unus insulis præfuit.*] Hoc neque apud Xenophontem, neque apud Diodorum, neque alium quemquam reperi: nisi forte id tempus intelligamus, quo victis ad Cnidum Lacedæmoniis adjutore Pharnabazo, classi regis Persarum præfectus, omnes insulas à Lacedæmoniis avertit, & Græcos superbo Lacedæmoniorum dominatu liberavit. *Lambin.* Vide Demosthenem: Meminit etiam Apsines, de Arte Rhet. cap. περὶ διηγήσεως.

4 *Pharas cepit.*] Rutgersius *Theram* substituit, quod retinuit Gebhardus. In Ms. corrupte *speras.* Boecler. *Pharas.*] Sic restitui, libris omnibus reclamantibus. veritatis vocem, & historiæ fidem secutus. *Phera* enim urbs est Thessaliæ, neque unquam eo colonia à Lacedæmoniis deducta est. Pharas autem commemorat Pausanias in Achaicis. Δύμη μὲν πρὸς Ἤλιδος πρόσω τῇ· μετὰ δὲ αὐτὴν Ὤλενος, καὶ Φαραί. Stephanus. Φαραὶ, πόλις Μεσσήνης, ὅθεν ἦσαν οἱ ἀφαρητιάδαι. ἔστι δὲ καὶ Ἀχαΐας. Itaque apud Plin. lib. 4. cap. 5. legendum puto *Phara*, non *Phera.* & apud Xenoph. lib. 4. de reb. Gr. καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φαρὰς, ἐδῄωσε ταύτην τὴν χώραν. id est, *Cum autem navigasset Pharas, hanc regionem populatus est, & ferro, incendioque vastavit.* Existimavi etiam aliquando legendum *Patras.* Patræ enim urbs est Achaiæ, Plin. lib. 4. cap. 4. *Patra colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex adverso Ætoliæ, & fluminis Eueni.* Neque est quod quisquam mihi dicat, Plinium simpliciter dicere, *colonia, non colonia Lacedæmoniorum,* quasi probabilius sit, eum per coloniam, significare coloniam Romanorum: quia Romani post pugnam Actiacam eo coloniam deduxerunt, ut testatur Strabo lib. 8. Illud enim non me movet. Nam ex Pausania in Laconicis in princ. licet intelligere, Lacedæmonios coloniam Patras deduxisse, ibi. ἐπὶ τούτῳ Πατρεῖ τῷ Πρευγένους κτίζοντι ἐν Ἀ-

cedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, quum apud [1] Ægos flumen copiæ Atheniensium à Lysandro sunt [2] devictæ. [3] Sed tum afuit, eoque pejus res administrata est. nam & [4] prudens rei militaris, & [5] diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus du-

ἐν Ἀχαΐᾳ πόλιν, ἣν τινα Πάτρας καὶ εἰς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πατρέως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰκισμοῦ συνήρχετο γὰρ καὶ, &c. *Patras* commemorat & Thucyd. l. 2. paullo ante contentionem Cnemi Lacedæmon. Verum tamen nunc *Pharas* potius legendum arbitror, quo modo edendum curavi.

1 *Ægos.*] *Egos*, ut ubique. Codex P. Dan. ubi Lysander ad internecionem devicit Athenienses in Lysandro, initio. & in Alcibiade. sup. vid. N. *Savaro.* *Ægos flumen.*] Est in Thracia, amnis Ægos, ut Plinius lib. secundo capite 40. aliique testantur; Græci αἰγὸς ποταμὸν vocant, id est, *Capræ flumen*. Stephanus in lib. de urbibus ad Hellespontum oppidum eodem nomine αἰγὸς ποταμὸν posuit. *Magius.*

2 *Devicta.*] Penitus victæ atque ad internecionem cæsæ, ut ad resurgendum nullæ vires restarent, sic loquitur statim supra Miltiade, infra Cimone & Chabria. Curtius l. 9. c. 10. *Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbela, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt.* Gebh.

3 *Sed tum afuit.*] Negat id Xenoph. lib. 2. ἐκλιπών, & Plutarchus in vita Lysandri. Etenim ex eo prælio fuga sibi salutem octo triremibus comitantibus quæsivit, & ad Euagoram Cypri regem se contulit. *Long.* Iustin. lib. 6. Cononem ait propter hanc cladem patria amissa, exulem Cyprum aliquandiu incoluisse. Orosius etiam lib. 11. cap. 2. in Cypro hunc exulem mansisse dicit. Isocrates in Euagora, in Cyprum profectum scribit, tum ob vitæ propriæ salutem, tum vero ut patriæ opem ferre posset, & auxilia compararet. *Magius* De qua re vide etiam Aristotelem 11. Rhet. & Diodorum lib. 14. *Sed tum afuit.*] Absentia imperatoris summi, sed etiam à summo proximi, & jungere consilia jussi, res in deterius administrantur. Plauti dictum est notissimum Amphitruone:

—— *Ubi summus Imperator non adest ad exercitum,*
Citius quod non facto'st usus fit, quam quod facto'st opus.

Sic in absentia Alexandri postquam commissa Tyri obsidione cum expedita manu Arabiam petiisset, operi Perdiccas Craterusque præpositi adeo infeliciter rem curarunt, ut jactæ à se *molis vix ulla vestigia ab Arabia rediens invenerit Alexander.* Curt. lib. 4. cap. 26. 27. Absentia quippe imperatoris segnior ac securior fit miles. Liv. lib. 44. cap. 4. *Neque ipse Perseus, quod plurimum intererat certamini adfuit.* Iustinus lib. 42. 4. m. *Pacoro absente exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur.* Gebhard.

4 *Prudens rei militaris & diligens.*] Infra 4. 3. laudat ducem fortem & prudentem, propriæ ducis virtutes fortitudo, prudentia, & industria, illæ in regenda militia, hæc in tuenda disciplina. Senec. 7. de Benef. 13. *Laus imperatori etiam victo & duci redditur, si & prudentia, & industria, & fortitudo muneribus suis functa est.* Plura Cicer. in Orat. pro L. Manil. *Loccen.*

5 *Diligens erat imperii.*] Ita Lambinus & Savaro edendum curaverunt. Ceteri ad unum omnes, *diligens erat Imperator*, quo modo & Nepotis libellus hic inscribitur. *Schott.* Ita in Conone loquitur Cornel. Nepos. *Diligens imperii* est, qui nihil in eo, quod imperandum est, vacuum relinquit, sed statim imperat. Alias imperia, ut vacua, subditi invadunt. *Boxhorn.*

1 Non

dubium, ſi adfuiſſet, illam Athenienſes calamitatem ac-
cepturos non fuiſſe. Rebus autem afflictis quum patriam 2
obſideri audiſſet, [1] non quæſivit ubi ipſe tuto viveret, ſed
unde præſidio eſſet civibus ſuis. Itaque contulit ſe [2] ad
Pharnabazum [3] ſatrapem Ioniæ & Lydiæ, [4] eundemque
generum regis & propinquum: apud quem ut multum
gratia valeret, multo labore multiſque effecit periculis.
Nam quum Lacedæmonii Athenienſibus devictis, in ſo-
cietate non manerent, [5] quam cum Artaxerxe fecerant,
[6] Ageſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maxime im-
pulſi

1 Non *quæſivit, ubi ipſe tuto viveret.*] Sic Cicero lib. 8. Epiſt. ad Attic. 1. *Ei ſtatim reſcripſi, hominemque certum miſi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutiſſime eſſem.* Lambin. Sed tamen ante ſecuritatem quæſiverat, ut Iſocrates Oratione citata atteſtatur, & Plutarchus in Euagora. Ait in Artaxerxe, haud ſecuritate contentum fuiſſe, ſed rerum mutationem, veluti in pelago fluctum exſpectaſſe. *Mag.* Patriæ deeſſe ubicunque ſit, vir bonus non debet, imo non vult. Lib. 5. c. 51. *Niſi hæc quoq; pro patria dimicatio eſſet, cui deeſſe, quoad vita ſuppetat, aliis turpe, Camillo etiam nefas eſt.* Gebh.

2 *Ad Pharnabazum.*] Iuſtin. lib. VI. hæc copioſius habet. Item Xenophon libro 4. ἑλληνικῶν, unde iſta fere deſcripta ſunt. *Longol.*

3 *Satrapem Ioniæ & Lydiæ.*] Iuſtin. lib. 5. Lydiæ Satrapem ſive Præfectum, non *Pharnabazum*, ſed *Tiſſaphernem* dicit. *Mag.* Nepos infra in Datame, alium Satrapem vocat illarum provinciarum, Ariobarzanem. Vnde apparet, Ioniam & Lydiam, unam tantum Satrapiam fuiſſe, ſeu præfecturam provincialem, quæ ab uno Satrape regebatur. Sic Herodot. lib. 5. Orœtem quendam νόμον τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικὸν obtinuiſſe refert, quod ex aliis etiam Scriptoribus ratum fecit eruditiſſimus Briſſonius. *Keuchen.*

4 *Eundemque generum Regis.*] Supra in Pauſania: *Mardonius Satrapes regius, natione Medus, regis gener.* Vt credibile ſit, illas ſemper eparchias à ſolis Magni Regis generis adminiſtratas fuiſſe, qui nonnunquam vice ſocri ſui fungebantur. *Keuchen.* Duxerat autem Pharnabazus Apamam uxorem, unam ex Artaxerxis filiabus, ut tradit *Plutarchus* in Artaxerxe.

5 *Quam cum Artaxerxe fecerant.*] Plutarchus ibidem dicit eam eſſe appellatam εἰρήνην τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου, pacem factam Antalcide interprete & legato: ſi fas eſt, inquit ille, contumeliam & proditionem pacem appellare. Hanc commemorat & Xenoph. lib. IV. de rebus Græciæ. Sed hæc pax poſterius facta eſt, quam Ageſilaus in Aſiam claſſem, exercitumque trajeciſſet, ut intelligere licet ex Plutarcho in apophth. Lacon. ibi, ἐπεὶ δὲ Κόνων καὶ Φαρνάβαζος τῷ βασιλέως ναυτικῷ θαλαττοκρατοῦντες, &c. Videtur igitur ea ſocietas eſſe intelligenda, quam Lacedæmonii cum Dario ſecundo, hujus Artaxerxis, qui Μνήμων, id eſt, *Memor* dictus eſt, & Cyri patre fecerunt: de qua Thucydides libro 8. Sed diſcrepat à Xenophonte & Plutarcho Probus. Illi enim narrant, Ageſilaum eo in Aſiam à Lacedæmoniis eſſe miſſum, quod audierant, regem Perſarum Artaxerxem exercitum & claſſes adverſus Græcos parare: Xenoph. & Plutarch. in Ageſilao. Non igitur Lacedæmonii, ſed Perſæ in ſocietate non manebant. *Lambin.*

6 *Ageſilaumque.*] Cod. P. Danielis, *Hageſilaumque.*

pulsi [1] à Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem. [2] hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator: ne quidem vera exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic [3] multum ducem summum Agesilaum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. Neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, [4] Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum à suis civibus revocatus est, quod Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant: Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur, hisque omnibus maximo
3 erat usui. Defecerat à rege [5] Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi quam cæteris erat apertum. Multis enim magnisque meritis apud regem, etiam quum in officio non maneret, valebat. [6] Neque admirandum si non facile ad credendum inducebatur, reminiscens, ejus se opera [7] Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi gratia Conon à Phar-

1 *A Tissapherne.*] Tradit Xenophon in Agesilao, huic Regis jussu caput à Tithrauste esse abscissum. Idem & Diodorus XIV. Erat hic homo perditus & universo Græcorum generi infestus, ut Plutarch. refert.

2 *Hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator.*] Acribus hostium ducibus acres ac negotiis pares Legatos quoties rex opponit, non injuria sibi optima quæque de successu spondere debet. Laudanda Darii circumspectio, qui celebrata Alexandri virtute & celeritate in recuperando Græciæ ducatu opposuit Memnonem Rhodium fortitudine & rei militaris scientia præstantem: Diod. lib. XVII. ἡγεμόνας δ' ἀρίστους προκρίνων, ἐν τοῖς ὑπῆρχε καὶ Μέμνων ὁ Ῥόδιος διαφέρων ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει στρατηγικῇ. Vide Iustinum XXXI. c. 7. p. *Sed adversus Annibalem quis melior quam Africani frater crearetur?* Gebhard.

3 *Multum ducem summum.*] Mendozæ codex & Savaronis editio, *Hic multum ducem summum.* Quod non aspernabile videtur. Quid enim est *militum dux summus*, nisi forte anserum aut anatum aut gregis ducem comminisci velit. *Gebh.*

4 *Agesilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse erepturum.*] Videntur hæc transcripta è Diodoro lib. XV. Καὶ πέρας εἰ μὴ μετεπέμψαντο αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται διὰ τινὰς πολιτικὰς χρείας σχεδὸν ἂν καὶ τὴν ὅλην τῶν Περσῶν βασιλείαν εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστησεν. Agesilao inferius, *Qui cum victori praeesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi.* Gebh.

5 *Tissaphernes.*] Longolius *Tisaphernes.* Codex Danielis *Thysphernes*, ut ubique. Scribendum *Tissaphernes*, nam in Græco est Τισσαφέρνης. *Keuch.*

6 *Neque admirandum.*] Venustius scripta lectio, & Vltrajectinus, *neque id mirandum.* Schott. Gebhard.

7 *Cyrum fratrem.*] Dario ac Parysatidi (ut ait Plutarchus in Artaxerxe) filii quatuor fuerunt, major natu Artaxerxes hic de quo loquitur Probus, cui Mnemoni, hoc est memori cognomentum fuit: proxi-

Pharnabazo ad regem missus, [1] posteaquam venit, primum ex more Persarum [2] ad Chiliarchum, [3] qui secundum gradum imperii tenebat, [4] Tithraustem accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille inquit, *Nulla mora est: sed tu delibera, [5] utrum colloqui malis, [6] an per literas edere, quæ cogitas: Ne-*

proximus ætate Cyrus hic: & iis juniores Ostanes, & Oxathnes Artaxerxes, & Cyrus de regno inter se armis decertarunt: tandem Cyrus primum ab Artaxerxe (ut quidam volunt) vulneratus: post à Persico adolescente nomine Mithridate, postremo à Caunio quodam vilissimo homine sauciatus, venaque populitis perfracta concidens, & tempus ad lapidem allidens, exanimatus est. Auctor Plutarchus in Artaxerxe. qui hunc, Tissaphernis opera, Cyrum bello superasse non dicit, sed solum ad rem quod attinet, retulit, Quod cum Artaxerxes regnum esset adeptus, & Pasagardis à Persarum sacerdotibus de more se regno velle initiari: Tissaphernes Cyrum, qui fratrem sibi prælatum necare insidiis nitebatur, detulit, fuitque in causa ut ille comprehensus, in carcerem conjiceretur. E quo postea dimissus, copias ad bellum cum comparasset, variisque rationibus militiæ consilium dissimularet, dum adversus Artaxerxem ascendere parat, Tissaphernes Regem adiens, rem omnem belliquc apparatum, indicavit.

1 *Posteaquam venit.*] Iustinus VI. *Itaque Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit.* Plutarch. quoque in Artaxerxe Cononem testatur ad regem epistolam misisse, mandasseque iis qui ferrent, ut per Zenonem Cretensem vel Polycritum medicum, aut si non adessent, per Ctesiam medicum, regi eam redderent. *Magius.*

2 *Ad Chiliarchum.*] Codex P. Danielis, *ad Cheliarchum.* Lege χιλίαρχον. *P. Daniel.* Qui fuit tribunus militum. *Long.* Χιλίαρχος à Græcis dicitur, qui mille Viris præfectus est. D. Hieronym. Exod. c. 18. pro *Chiliarcho Tribunum* dixit: Ad hanc vocem quod attinet, Q. Curt. l. V. sic inquit: *Novem qui fortissimi judicati essent, singulis militum millibus præfuturi erant; Chiliarchos vocabant.* Iosephus libro III. de bello Iudaico: *Milites, inquit, ad Centuriones, illi ad Chiliarchos conveniunt.* Mag. Cæterum iste Chiliarchus alio nomine ob officium vocatur εἰσαγγελεὺς, Diodorus lib. XVI. Ἀρξοζάνης ἦν εἰσαγγελεὺς τοῦ βασιλέως καὶ πιστότατος τῶν φίλων μετὰ Βαγώαν. Colligo tamen aliquando ista officia separata fuisse, & Chiliarchi dignitatem Internuncii sive εἰσαγγελέως honore ampliorem atque celsiorem. Nam ut patet ex lib. XVII. Aristozanes postea demum ad Chiliarchi gradum ascendit. *Gebh.* Idem Megistanes vocabatur, & post Regem totius regiæ curationem habebat, quemadmodum apud Ægyptios diœcetes. Qualia in Oriente multa nomina, quæ se latissime extendunt. Nec ambigo, quin hic fuerit unus ex Persarum δορυφόροις, quos mille fuisse, testatur Athenæus lib. XIII. cap. 3. Quibus aliquanto viliores erant *Cubicularii*: ad ostium palatii, quos πυλωροὺς vocabant, vel, secundum Plutarchum, κατουάστας. *Keuchen.*

3 *Qui secundum gradum imperii tenebat.*] Venusta figura dictum. Cicer. de Offic. *Tenere consularis dignitatis gradum.* Et pro Planco. *Summum in aliquo loco tenere & dignitatis & gratiæ.* Infra Phocione. *Namque auctus adjutusque à Demosthene, eum quem tenebat, ascenderat gradum.* Sueton Claud. c. 4. *Qui per eosdem gradus & articulos producendus sit.* Gebh.

4 *Tithraustem.*] Longolius *Titharsten.* Cod. P. Dan. *Tethrausten.*

5 *Utrum colloqui malis, an per literas edere.*] *Per epistolam, aut per nuncium*, ut est apud Plautum in Mil. act. IV. sc. 6. Et in

Necesse est enim 7 *si in conspectum veneris*, 8 *venerari te regem*, quod 9 προσκυνεῖν illi vocant. Hoc si tibi grave est, per me nihilo secius, editis mandatis, conficies quod studes.

in hac narratione sæpius Nepos ἐλληνίζει. Nam Græci βασιλέα ἁπλῶς τὸν Πέρσην appellabant, ut supra à nobis ad Miltiadem notatum. Qui tamen adeundi mos ab aliis deinceps regibus, aut regia potestate præditis observatus. Tacitus IV. Ann. de Tiber. *Moris quippe tum erat, quanquam præsentem, scripto adire.* Keuchen.

6 *An per literas edere.*] *Agere*, Schott. Dan. Gifan. Savaro. Malim *edere*. Curtius dixit quoque *edere mandata* lib. 10. c. 32. Noster paullo post. Liv. l. 30. *Gebh. Postea quam edita mandata. An per literas.*] Mos vetus, quanquam præsentem principem, scripto adire. De quo etiam Tacitus IV. Annal. Caussæ ejus, ut mediate, non plus minusve loquantur: ut rem magis animo & memoriæ Principis commendent; ne coram alloquuti, Principem occupatum longo teneant sermone: ut tempus ad integram consultationem servetur: ut repulsæ pudori literis, quæ non erubescunt, occurratur. Lipsius in comm. & Forstner. in not. polit. ad d. l. Taciti. Cononi caussa fuit, quod præsens nollet more Persarum adorare regem, ut mox auctor addit. *Loccen.* Illud *agere* expungit Vltrajectina & Longoliana editio.

7 *Si in conspectum veneris.*] Arnobius μιμητικῶς in simili narratione lib. VI. *Vt eos possimus coram & cominus intueri, affari de proximo.* Vbi & *affari* est, quod hoc loco προσκυνεῖν, sive *adorare*. Keuchen.

8 *Venerari te Regem.*] Præter cæteros Iustinus lib. 6. *Itaque Conon diu rege per epistolas fatigato, &c.* Reges enim Persarum se fratres Solis & Lunæ jactabant & ut dii adorari volebant. Præter ea quæ in Sidonium ep. 9. lib. 8. elegantissime Petrus Chrysologus Serm. 120. *Neque simus ut Persarum reges qui subjecta nunc pedibus suis sphara, ut polum se calcare vices mentiuntur, nunc radiato capite ne sint homines, solis resident in figura, nunc impositis sibi cornibus, quasi viros se esse doleant, effæminantur in lunam, nunc varias velut siderum sumunt formas ut hominis perdant figuram.* Savaro Plutarchus in Themistocle ex persona Artabani Chiliarchi: Ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων & καλῶν ὄντων, κάλλισος οὗτός ἐςι, ΤΙΜΑΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΕΙΝ ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΝΤΟΣ. Ergo Orientalium fuit, Reges suos superstitiose venerari, sive adorare. Quod apud se in more esse, negabant Lacedæmonii. Vide Herodot. Polymn. Οὔτε γάρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν. Hebræi eundem cultum observabant, ut apparet ex Samuelis II. capite I. & 14. Iud. X. De aliis auctor locuples est Nazianzenus Orat. I. in Iulianum: Νόμος ἐςὶ βασιλικὸς, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ & πᾶσιν ἀνθρώποις, παρ' ὅσοις τὸ βασιλικὸν ἐξ. Lege Arnob. lib. III. adversus Gentes, & Isocratem in Panegyrico. Mos adorandi talis erat: Genu flexo, prono procumbentes in terram, fronte humum feriebant, ac terram osculabantur. Curt. V. & VIII. c. 31. Val. Max. VII. 2. Ioseph. XX. Martial. X, ep. 72. Manus etiam ad tergum referebant: ut tradit Lucianus in Navigio. Ac Reges quidem ut Deos venerabantur, & pro talibus eos habebant. Vnde postmodum orta est omnis illa idololatria, quam *Regum stultitiam* vocat in Dario Sulpicius. Qualis in Nebucadnezare, Alexandro Magno, Romanisque Imperatoribus tristia experimenta habemus. *Keuchen.* Plura Brissonius lib. I. Persic. & Petrus Pithæus lib. I. adv. subces. *Schott.* De *Adulandi* voce vid. Cl. Gronov. notas ad Lib. 9. 18.

9 Προσκυνεῖν.] Codex noster προσκύνησιν. Quod eodem recidit. *Schott. Gebhard.* Plutar. Historiam tribuit Themistocli, nisi forte utrique acciderit. *Schott.*

1 Sed

des. Tum Conon, *Mihi vero*, inquit, *non est grave quemvis honorem habere regi;* [1] *sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio, si, quum ex ea sim profectus quæ cæteris gentibus imperare consueverit, potius barbarorum quam illius more fungar.*
[2] Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit. Quibus co- 4
gnitis, [3] rex tantum auctoritate ejus motus est, ut Tissaphernem hostem judicarit, & Lacedæmonios bello persequi jusserit, [4] & ei permiserit, [5] quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam. [6] Id arbitrium Conon negavit sui esse consilii, sed ipsius, [7] qui optime suos nosse deberet. Sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc magnis muneribus donatus, ad mare est missus ut Cypriis & Phœnicibus, [8] cæterisque civitatibus maritimis, naves lon-

1 *Sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio.*] Græcis enim aut Atheniensibus, severo populo turpis & indigna ejusmodi veneratio habebatur. Vid. Val. Max. 6. 3. ext. & Plutar. Themistocle. Quare Ismenias lepidi Strategemate usus est, cum regem Persarum accederet, quod narrant Ælian. 1. Var. 21. Plutarch. Artaxerxe.

2 *Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit.*] Lambin. aliis in libris impressum fuisse testatur, *Quæ huic volebat, scripta tradidit.* Vnde quidem effingere maluerunt; *Quæ hunc volebat, ei scripta tradidit.* Nihil literis, sed per internuntios acta omnia tradit Iustin. l. 6. c. 2. *Agit tamen cum eo per internuncios.* Gebh.

3 *Rex tantum auctoritate ejus motus est.*] Contra Diodorus, qui suasu Pharnabazi scribit ab Artaxerxe classis imperium Cononi fuisse mandatum, l. XIV. *Φαρνάβαζος δὲ, τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους ἀποχῶν στρατηγίας ἀνέβη πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ συνέπεισεν αὐτὸν στόλον ἑτοιμάσαι καὶ ναύαρχον καταστῆσαι Κόνωνα Ἀθηναῖον.* Gebhard.

4 *Et ei permiserit.*] Diodorus paullo aliter eodem libro.

5 *Quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam.*] Ταμίαν Græci vocant, pecuniis cogendis, administrandisque præfectum. *Dispensator* aliquando dicitur (servile alias id nomen.) Vide Marcell. Donatum in Sueton. August. c. 67. *Boecler.*

6 *Id arbitrium negavit sui esse consilii.*] Eam electionem, prudenter. Nam mire placet hominibus, iis inprimis, qui nobis majores sunt, si ita illis consilium demus ut eos rectius sapere dicamus, quod etiam Epidicus observat ap. Plautum. 2. 10. 272. Sic apud Cæs. B. C. 1. 13. Decuriones Auximi docent *sui judicii rem non esse.*

7 *Qui optime suos nosse deberet.*] Martialis:

Principis est virtus maxima, nosse suos.

Rationem non contemnendam consignavit Trogus apud Iustinum lib. VI. cap. 2. *Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit.* Gebhard.

8 *Cæterisque civitatique maritimis naves longas imperaret.*] Phrasis valde frequens Curtio, ut inde colligam, nec non ex aliis plurimis Ruffum Cornelii nostri perstudiosum fuisse. Sic dixit l. III c. 4. *Naves sociis imperare.* Cæsar l. VI. de Bell. Gall. cap. 4. Curt. lib. IX. c. 38. *Equites civitatibus imperare.* Iste iterum lib. I. Comment. cap. 7. *Provinciæ toti quam maximum militum numerum imperaret.*

longas imperaret, [1] classemque quæ proxima æstate mare tueri posset, compararet, dato adjutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nunciatum, [2] non sine cura administrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam [3] ducem fortem & prudentem [4] regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur [5] Pisandro duce. [6] Hos Conon apud Cnidum adortus, magno prælio fugat, [7] multas

lib. VII. cap. 4. *Qua oblata potestate omnibus iis civitatibus, obsides imperat.* Nepos vita Attici: *cum privatis pecunias per epistolas imperaret.* Sic Græci adhibent ἐπαγγέλλειν. *Gebh.*

1 *Classem compararet.*] Sic Mss. & Vulgati in Agesil. *Namque fama exierat Artaxerxem comparare classes.* In Miltiad. *Classem quingentarum navium comparavit.* Savaro

2 *Non sine cura rem administrarunt.*] *Amministrant*, Codex P. Dan. Auxilia enim navalis belli à Rege Ægypti Hercynione petiverunt, & undique à sociis magna contraxere subsidia, ut inquit Orosius lib. III. cap. 2. *Mag.*

3 *Ducem fortem & prudentem.*] Et præterea res hostium apprime edoctum Diodor. lib. XIV. Οὗτος γὰρ ἦν ἔμπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, μάλιστα τῶν πολεμίων. *Gebhard.*

4 *Regiis opibus.*] Codex P. Danielis, *Regis opibus.* Sic in Themistocle, *classiarius Regis*, pro *regiis*. Keuchen.

5 *Pisandro duce.*] Sic legendum, *Pisandro duce*, non *Lysandro*, ut habent libri vulgati. *Lambin.* Græcis est Πείσανδρος. Xenoph. IV. Plutarch. Agesilao, & Iustinus. Diodoro XIV. est Περίαρχος, ut alii notarunt, mendose. *Bongars.*

6 *Hos Conon apud Cnidum.*] Isocrates in Euagora, de Cononis rebus gestis loquens, & consilio quod Persis dedit ad opprimendum Lacedæmonios: Πεισθέντων ταῦτα τῶν στρατηγῶν, καὶ ναυτικοῦ συλλεχθέντος Λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἠλευθερώθησαν. Si victis Spartanis à Conone secuta est libertas Græciæ; igitur solutum fuit eorum imperium: idem in Orat. ad Philipp. Συστάντος τοῦ Κόνωνος, ναυτικοῦ περὶ Κνίδον, νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ. Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς. τοὺς δὲ ἄλλους Ἕλληνας ἠλευθέρωσε. Ex his constat, Lacedæmoniorum clade ad Cnidum accepta fuisse finitum; qua in re Græcorum omnium firmus est consensus. Cœperat anno priore Olymp. XCIV. desiit anno altero Olympiadis XCVI. duravit annos vix X. Isocrates Panathenaico: Σπαρτιάται ἔτη δέκα μόλις ἐπεστάτησαν τῶν Ἑλλήνων. *Casaubon*

7 *Multas naves capit, complures deprimit.*] Curtius lib. 4. c. 37. vocat *Demergere. Naves*, inquit, *omnes fere aut demersit aut cepit.* Sed istud non est inelegantius. Cæs. I. Civ. B. c. 58. *Partem navium deprimunt; nonnullas cum hominibus capiunt.* Lib. 2. B. C. cap. 6. *In naves impeditas impetum faciunt celeriterque deprimunt.* Tacit. Hist. l. 4 cap. 79. *Major pars navium depressa aut capta.* Hirt. lib. de Bell. Alex. cap. 11. *Capta est una hostium quadriremis, depressa est altera.* Ibid c. 16. *Deprimuntur tres nostris incolumibus omnibus.* Auctor de Vir. Illustr. cap. 41. Græci vocant βυθίζειν, crebrius καταδῦσαι. Diod. Aristoph. Ran. Act. I. sc. 2.

——Κατεδύσαμέν γε ναῦς
Τῶν πολεμίων ἢ δώδεκ' ἢ τρισκαίδεκα.

1 Qua

tas naves capit, complures deprimit. [1] Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, [2] quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, [3] liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit: [4] muros dirutos à Lysandro utrosque & Piræei & Athenarum, reficiendos curat, pecuniæque quinquaginta talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, [5] civibus suis donat. [6] Accidit huic, quod cæteris 5
mor-

1 *Qua victoria non solum Athenæ.*] Accidit illa sub Eubulide; ut testatur illius ætatis Lysias. Quare Diodorus errat necessario, qui in anno præcedente, sub archonte Diophanto, illam refert. *Meursius.* Meminit ejusdem Athenæus lib. 1. Deipnos. Κόνων δὲ τῇ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ νικήσας Λακεδαιμονίους.

2 *Quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio.*] Ἁπλῶς heic sumitur *imperium*, pro θαλαττοκρατία, quæ nihil aliud fuit, quam Spartanorum & Atheniensium alterna potestas obtinendi maris. In Pelopida: *Qua paucitate perculsa est Lacedæmoniorum potentia.* Quod frequens apud Cornelium & alios. *Keuch.*

3 *Liberata est.*] Vnde etiam erectæ fuerunt publico sumptu binæ statuæ prope Jovis Servatoris simulachrum, quarum una Cononis, altera Euagoræ Cypri Regis. Vide Plutarchum.

4 *Muros dirutos à Lysandro.*] Sed permissu Pharnabazi, cúm quo in Peloponnesum navigans Laconicam vastavit, sociosque Atheniensium in Spartanos incitavit. *Ernst.* Isocrates ad Philippum: Οὐ μόνον δὲ τὰ τείχη τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν περιήγαγεν. Sic Demosthenes, Pausanias, Xenophon, Athenæus, Polyænus, alii; nec ullus exstat fere scriptor, qui non minimum alludat. Iustin. lib. 6.

5 *Civibus suis donat.*] Athenæus præter istam libertatem, plura illius recenset in cives beneficia, lib. 1. *Longol.*

6 *Accidit huic, quod cæteris mortalibus; ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna.*] Iisdem pene verbis Justinus fine Philippicarum Histor. *Hamilcar*, inquit, *magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus occiditur.* Contra de Timoleonte: *Id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam.* Contrarium sentit Diodorus: Εὐτυχέστερον ὑπάρχει συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιδεξίως, ἢ τὰς διηνεκεῖς εὐημερίας ἐμφρόνως. Sed assentior Nepoti, & rationem reddit Tacit. lib. 1. cap. 15. Hist. *Secundæ res*, inquit, *acrioribus stimulis animum explorant: quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* Quem locum expressisse Tacit. ex Oratione M. Catonis pro Rhodiensibus mihi videtur. Fragmentum istud, prout emendavit Cl. P. Scriverius ex l. 7. c. 3. Gellii, advocabo: *Scio solere plerisque hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, atque superbiam atque ferocitatem augescere atque crescere: quod nunc magna curæ mihi est, quia hæ res tam secunda processerint, ne quid in consulendo adversi veniat, quod nostras secundas res conficiet, neve hæc lætitia nimis luxuriose eveniat. Adversæ res se domant & docent, quid opus sit facto; secundæ res lætitia transversum trudere solent à recte consulendo & intelligendo.* Nam res adversæ futurorum metu diligentiam acuunt atque intendunt; secundæ vero securitatem, contemptum atque insolentiam pariunt. Diodor. lib. 13. Εὐδαιμονίστατοι γὰρ ὄντες τῶν Ἑλλήνων τὴν εὐτυχίαν ὥσπερ βαρὺ φορτίον οὐ φέροντες. Id. lib. 18. Οἱ πλεῖστοι γὰρ διὰ τὴν εὐτυχίαν ἐπαίρονται μὲν ταῖς εὐτυχίαις, ὑπερήφανοι δ' ἐν ταῖς γενόμενοι τῆς ἀνθρωπίνης καὶ κοινῆς ἀσθενείας ἐπιλανθάνονται· διὸ καὶ νῦν τοὺς πλείστους ὁρᾶν ἔξεστιν ἐπὶ τὴν εὐτυχίαν, ὥσπερ τι βαρὺ φορτίον φέρειν ἀδυνατοῦντας. Conqueritur
hoc

mortalibus, [1] ut inconsideratior in secunda quam in adversa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum devicta, [2] quum ultum se injurias patriæ putaret, [3] plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius Patriæ opes augeri quam regis, maluit. Nam quum magnam auctoritatem sibi pugna sua navali quam apud Cnidum fecerat, constituisset, [4] non solum

hoc de suis apud Curtium Alexander libro 10. cap. 10. *Secundis rebus, quæ circumfluunt nos, insanire cœpistis, obliti statu ejus, quem beneficio exuistis meo: digni hercule, qui in eodem consenescatis; quoniam facilius est vobis adversam quam secundam regere fortunam.* Idem Scriptor de Dario, qui sanctos & mites mores in regio fastigio mutaverat crudelitate l. 3. cap. 7. *Erat Dario mire ac tractabile ingenium, nisi etiam suam naturam plerumque fortuna corrumperet.* Et de eodem Dario Charidemus ibid. *Tu quidem licentia regni subito mutatus documentum eris posteris, homines cum se permisere fortunæ, etiam naturam dediscere.* Hinc intelligendum illud Taciti 6. cap. 48. *An cum Tiberius post tantam rerum experientiam vi dominationis convulsus & mutatus sit.* q. d. Tiberium licentia imperii ac rebus secundis abstractum eos mores induisse, quos fortuna regia præcepisset, abjectis, quos natura & institutio dedisset. Mutatum quoque & convulsum esse Alexandrum regni licentia queritur disertissime facundissimus Curt. lib. 10. cap. 6. *Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia; item ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundæ valent commutare naturam, & raro quisquam erga bona sua satis cautus est.* At revera is sapiens perhibetur, qui utramque fortunam æquo fert animo, neque tristi succumbit, neque secunda effertur. Rutilius:

Nec tantum duris nituit sapientia rebus,
Pectore non alio prosperiora tulit.

Aristot. lib. 1. Ethic. τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν ϗ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν. Ἄδηλος quidam: Οἱ πεπαιδευμένοι καθάπερ οἱ ἐν παλαίστρας, κἂν πέσωσι, ταχέως ϗ ἐπιδεξίως ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται. B. Basilius: Οὗτος ἐνέστι ὁ νοήμων κυβερνήτης, ὁ ἐστοχασμένως τῆς ὑποκειμένης φύσεως μεταχειριζόμενος τὰ συμπίπτοντα, ϗ ὅμοιος ἀεὶ αὐτὸς ἑαυτῷ διαμένων, μήτε ἐπαιρόμενος ἐν ταῖς εὐθυμίαις, μήτε καταπίπτων ἐν ταῖς συμφοραῖς. *Gebhard.*

1 *Ut inconsideratior in secunda, quam in adversa.*] Ἴσως μὲν οὖν ϗ ἑτέροις ἤδη τοῦτο συμβέβηκε, τὸ τὰς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι ϗ νουνεχῶς. Polybius 17. histor. Casaub. vert. Accidit hoc & aliis fortasse jam ante, ut rebus lætis potentiam ferre, sicut homines par erat, nequirent; in adversis caute admodum & prudenter statum suum conservarent. Vide Var. Lect. Mureti libro 5. cap. 15. *Boecl.*

2 *Quum ultum.*] Alii libri habent, *cum ulcisci.* alii, *cum ultum*: ego *ultum* malo. Nam revera ultus erat patriæ injurias muris refectis, & de integro excitatis, quos illi diruerant. *Patriæ injurias* autem, id est, injurias à Lacedæmoniis patriæ illatas. *Lambin.*

3 *Plura concupivit quam efficere potuit.*] Ingenio ambitiosorum relictis mediis ruentium ad summa sua pernicie. Tacit. Ann. cap. 66. *Brutidium artibus honestis copiosum, & si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum festinatio exstimulabat, dum æquales, dum superiores, postremo suas ipse spes anteire parat, quod multos etiam bonos pessum dedit: qui spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant.* Gebh.

4 *Non solum inter barbaros, &c.*] Alterum *inter* redundat. *Schott.*

1 *Id*

lum inter barbaros, ſed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam & Æoliam reſtitueret Athenienſibus. [1] Id quum minus diligenter eſſet celatum, Teribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, ſimulans ad regem eum ſe mittere velle [2] magna de re. Hujus nuncio parens, quum veniſſet, in vincula conjectus: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, [3] ibique periiſſe ſcriptum reliquerunt. Contra ea [4] Dinon Hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit. Illud addubitat, utrum [5] Teribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

1 *Id quum minus diligenter eſſet celatum.*] Valde hic diſcrepant inter ſe Hiſtorici. Nam Xenophon quidem lib. IV. ἑλλ. narrat, Lacedæmonios, poſteaquam cognoviſſent, Cononem muros urbis & Piræei à Lyſandro dirutos, pecunia regia de integro excitaſſe, & urbeis Ioniæ & Æoliæ in continente ſitas ad Athenienſeis transferre cogitare, conſtituiſſe his de rebus Tiribazum præfectum regium docere, confiſos fore hoc pacto, ut ille aut ſecum ſocietatem iniret, aut Cononi ſumptus in claſſem ſuppeditare deſineret: Qua re audita, Athenienſeis contra cum Conone legatos quatuor, Hermogenem, Dionem, Calliſthenem, Callimedontem ad Tiribazum miſiſſe; legatos etiam à ſociis, qui una proficiſcerentur, evocaſſe; quorum orationibus auditis, Tiribazum clam Antalcidæ Lacedæmoniorum legato pecuniam dediſſe, ut claſſe ab iis inſtructa, Athenienſes & eorum ſocii cupidius pacem expeterent atque exoptarent: Cononem autem tanquam injuriam Regi facientem, in vincula conjeciſſe. Sic Xenophon. Diodorus vero lib. 14. ſcribit, Tiribazum Cononi, ob res proſpere ab eo geſtas invidiſſe, & hac cauſa prætexta, quod urbeis Athenienſibus acquireret claſſe, & copiis Regis; eum Sardeis perductum in vincula conjeciſſe. Iſocrates aperte ſignificat in Panegyrico; Cononem immerito à Perſis eſſe comprehenſum. *Lambin.*

2 *Magna de re.*] Sic ex fide Mſ. mei & Giſ. emendavi & diſpunxi. Mſ. Put. cum vulg. *magna feſtinatione.* Savaro.

3 *Ibique periiſſe.*] Editio Pariſienſis, *ibique eum periiſſe.* Diodorus Siculus de eo ſupplicium ſumptum eſſe ſignificat libro XV. his verbis: Ὑποπτεύσας ὁ Τιριβάζης μὴ συλληφθῇ, καὶ τιμωρίας τύχῃ, καθάπερ Κόνων ἔπαθεν ὁ Ἀθηναῖος.

4 *Dinon Hiſtoricus.*] Alii mendoſe *Dimon*, vel *Dion*, vel *Dyon*. Scribendum *Dinon*, qui Græcis Δείνων. Plutarch. in Themiſt. Ἔφορος δὲ καὶ Δείνων, καὶ Κλείταρχος, καὶ Ἡρακλείδης. Athenæus l. 3. & 5. *Lengol. Lambin. Mag. Savar.* Scripſit hic Perſica, pater fuit Clitarchi, vixitque tempore Artaxerxis Ochi, & Philippi. *Gebhard.* De quo vide Magnum Voſſium lib. 4. de Græc. Hiſtor. cap. 8.

5 *Teribazo.*] Qui pedeſtribus copiis præerat teſte Diodor. Sicul. lib. 14.

DION.

DION.

X.

1 [1]DION Hipparini filius Syracuſanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. [2]Namque ille ſuperior, [3]Ariſtomachen, ſororem Dionis, [4]habuit in matrimonio, [5]ex qua duos filios, Hipparinum & Nyſæum, procreavit: totidemque filias, [6]Sophroſynen & A-

1 *Dion Hipparini filius.*] Diodorus Siculus l. 16. Δίων ὁ Ἱππαρίνου, Συρακουσίων ὑπάρχων ἐπιφανέστατος. Vide Suidam & Plutarchum. M. Tull. 5. Tuſcul. Quæſt. Valer. l. 3. c. 8. l. 4. c. 1. *Savaro.*

2 *Namque ille ſuperior.*] Major, antiquior. Sic *Cato ſuperior* Valer. Max. libro 8. capite 15. qui aliis *major*. Superiores eidem *majores* lib. 11. c. 1. *Majores natu in conviviis ad tibias egregia ſuperiorum opera carmine comprehenſa pangebant.* Gebhard. Hunc infra Dionyſium Siculum priorem vocat. *Keuchen.* Qui duodequadraginta annos tyrannidem obtinuit, cum v. & xx. annos natus dominatum occupaſſet, inquit M. Tullius lib. v. Tuſcul. Quæſtionum: Et ita Diodorus Siculus lib. 14. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον Διονύσιος εἰς ἀρρωστίαν ἐμπεσὼν ἐτελεύτησε δυναστεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ. *Lambin.*

3 *Ariſtomachen ſororem Dionis.*] Sic Diodorus lib. 14. Habuit enim duas uxores Dionyſius ſuperior, unam nomine Lotida, natione Locram, Xeneti viri civium ſuorum nobiliſſimi filiam; alteram Syracuſanam, nomine Ariſtomacham, Hipparini filiam, Dionis ſororem. *Idem.* Easque uno die duxit. Ælianus aperte: ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δύο γυναῖκας ἠγάγετο Διονύσιος, Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα, καὶ Ἀριστομάχην τὴν Ἱππαρίνου, Δίωνος δὲ ἀδελφήν. Et adjungit continuo polygamiam: Καὶ παρ' ἑκατέρᾳ ἐπαύετο ἐν μέρει. καὶ ἡ μὲν ἠκολούθει στρατευομένῳ. ἡ δὲ ἐπανιόντα ὑπεδέχετο. lib. 13. Var. Hiſt. vid. ad utrumque locum Notas Cl. Schefferi. M. Tullius lib. 5. Tuſcul. *Cumque duas uxores haberet, Ariſtomacham civem ſuam, Doridem autem Locrenſem; ſic noctu ad eas ventitabat, ut omnia ſpecularetur, & perſcrutaretur ante.*

4 *Habuit in Matrimonio.*] Supr. in Præfat. *ſororem germanam habere in matrimonio.* in Cimone totid. verbis. *Savaro.*

5 *Ex qua duos filios Hipparinum & Nyſæum.*] Diodorus Siculus, Hipparinum & Narſæum: Plutarchus in Dione, non negat quidem ille, Dionyſio majori ex Ariſtomacha filios eſſe natos, ſed ſcribit, ex peregrina Dionyſium, cujus hic vita ſcribitur, antequam illa gravida fieret, natum eſſe; & Ariſtomacham diu infœcundam fuiſſe. Sed quod ad rem attinet, Plutarchus tradit Areten nupſiſſe prius Thearidæ Dionyſii fratri; eo mortuo vero, Dioni, cum eſſet ſororis filia. Sic Plutarchus in Dione: Σωφροσύνην μὲν Διονυσίῳ τῷ υἱῷ συνῴκισεν, Ἀρέτην δὲ Θεαρίδῃ τῷ ἀδελφῷ. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Θεαρίδου Δίων ἔλαβεν Ἀρέτην ἀδελφιδῆν οὖσαν. Idem paullo poſt ſcribit, tres liberos Dionyſio ex Locrenſi uxore eſſe natos: quatuor ex Ariſtomacha, duos mares, totidemque fœminas. *Lambin.*

6 *Sophroſynen.*] Editio Pariſiana, *nomine Sophroſynem.* Codex Longolianus, *Sophros*: Quod compendio editum, pro *Sophroſynen.* Keuchen.

1 *Nuptam*

& Areten. Quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, [1] nuptum dedit: [2] alteram, Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia à natura habuit bona. In his ingenium docile, [3] come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, [4] quæ non minimum commenda-

1 *Nuptum dedit.*] Sic supra locutus est Nepos in Pausan. *Des ei filiam tuam nuptum.* & iter. infr. *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.* Terent. Andria. *Datur illa hodie Pamphilo nuptum?* Idem in Hecyra. *Peris, ex quo censes, nisi ex illo cui data est nuptum, obsecro?*

2 *Alteram Areten, Dioni.*] Libri quidam *Aretem* omittunt. Vulgati, *& Areten, quarum priorem Dionysio, &c.* In Æliano Ἀρέτη reponendum, pro Ἀρήτη. lib. 12. Var. Hist.

3 *Come.*] Atqui fuit contumax & acerbus natura, vel Platonis, qui eum optime noverat, testimonio: qui eum reprehendens in epistola quadam, sic ad eum scribit: ἐνθυμοῦ δὲ ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεέστερος τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι. μὴ οὖν λανθανέτω σε, ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστὶν, ἡ δ' αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος. Sic & Plutarch. in Dione. ἀλλὰ δὲ καὶ φύσει τινὰ τὸ ἦθος ὄγκον εἶχεν αὐτοῦ, καὶ τραχύτητα δυσπρόσοδον ἐν ἐντεύξει, καὶ δυσξύμβολον, &c. Idem sub extr. eandem morum asperitatem notat, & verba illa superiora Platonis profert. Et in lib. πῶς ἄν τις διακρίνει τὸν κόλακα τοῦ φίλου, eo loco, ubi docet, tunc potius monendos & reprehendendos esse amicos, cum rem suam bene gerunt, & fortunati sunt, quam cum eis fortuna adversatur. Plutarchi verba sunt hæc τοιαῦτα τοῦ Κύρου πρὸς Κυαξάρην, καὶ τὰ πρὸς Δίωνα Πλάτωνος, ὅτι λαμπρότατος ὢν, καὶ πάντας εἰς ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐπιστρέφει διὰ τὸ κάλλος τῆς πράξεως καὶ τὸ μέγεθος παρακελευομένου φυλάττεσθαι καὶ δεδιέναι τὴν αὐθάδειαν, ὡς ἐρημίᾳ ξύνοικον. *Lamb.* Hoc quamvis ita fuisse largiamur in cæteris, tamen come fuit & facile adversus docentes ipsum, præsertim erga Platonem ad capienda ab eo virtutum & vitæ præcepta, uti Plato ipse in epist. 7. ad Dionysii propinquos scribit & infr. 2. 3. noster confirmat.

4 *Quæ non minimum commendatur.*] Sic MSS. alii *commendat*: Boecler. *Quæ non minimum commendat.*] Sic legendum est, non, ut vulgo, *commendatur.* natum mendum ex ignoratione verbi. *commendat* enim hoc loco valet, ornat, facit amabilem, benevolentiam atque amorem conciliat: & subintelligendum est, homines, seu viros. sic Cicero lib. 1. de orat. sub extr. *& in voce, quæ una maxime eloquentiam vel commendat, vel sustinet,* &c. Idem off. 2. P. Rutilii adolescentiam ad opinionem & innocentiæ, & juris scientiæ P. Mucii *commendavit domus.* Idem oratione post reditum in sen. *cum eum præter simulatam, versutamque tristitiam, nulla res commendaret.* Idem iterum de oratore. ad Q. Fr. *oratio placida, summissa, lenis reos commendat.* Horat. epist. 15. lib. 1.

Quod me Lucana juvenem commendet amica.

Lambin Respexisse videtur ad Euripideum illud in Phœniss. apud Porphyrium & Stobæum:

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Sic infra in Iphicrate: *Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma. Commendatur* autem Scripti libri auctoritate retineo. *Schott.* Corporis autem dignitatem in regentibus commendari tralatitium est. Tacit. 2. Ann. cap. 13. *cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem per seria, per jocos eumdem animum laudibus ferrent.* Vide ibid. cap. 72. Eamdem inter

mendatur: magnas præterea divitias à patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionysio priori, [1] neque minus propter mores quam [2] affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ipsi displicebat, tamen salvum illum propter necessitudinem, magis etiam [3] suorum causa esse studebat. Aderat in magnis rebus: ejusque consilio multum movebatur tyrannus, [4] nisi qua in re major ipsius cupiditas intercesserat. [5] Legationes vero omnes, quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur. Quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen tyranni [6] sua humanitate

inter adjumenta esse summæ rei adipiscendæ asserit idem lib. xi. cap. 28. De Silio: *Nunc juvenem nobilem, dignitate fortuna, juventa ac propinquo consulatu ad spem accingi.* Et inter cætera, quæ Galbam destruxerant, erat deformitas. Tacit. lib. 1. Histor. cap. 7. *Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat assuetis juventa Neronis, & Imperatores forma ac decore corporis (ut est mos vulgi) comparantibus.* Iustin. lib. 13. cap. 1. *Sed nec Amici Alexandri frustra regnum spectabant: nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos* Reges *putares. Quippe ea forma pulchritudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente; sed ex toto terrarum orbe electos judicaret.* Gebhard.

1 *Neque minus propter mores.*] Plut. paullo aliter: Ἐν ἀρχῇ μὲν εἶχε τιμὴν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς, ὕστερον δὲ τὸ φρονεῖν αὐτὸς πεῖραν, ἤδη καθ' ἑαυτὸν ἠγαπᾶτο παρὰ τῷ τυράννῳ. *Lambinus.*

2 *Affinitatem.*] Quod Dionysius Aristomachen sororem Dionis haberet in Matrimonio. in Pausan. *seque tecum affinitate conjungi cupit.* in Attico *plus valere similitudinem morum quam affinitatem.* videlicet quæ soror Attici 2. Tullio Ciceroni nupta erat. unde *affinis* in Timoleone vir sororis appellatur, ubi vide. *Savare.*

3 *Suorum.*] Sororis & liberorum.

4 *Nisi qua in re major ipsius cupiditas intercesserat.*] Quatenus permittunt affectus & cupiditates obtemperant sanis monitis dominantes: quoties vero intensior cupido incessit animos, obstructæ sunt aures & impotens libido suis stimulis abripitur. Valer. 3.3. apud Phalarim *plus consuetudo dominationis, quam consilii salubritas valuit.*

5 *Legationes vero omnes.*] Plutarchus: Πρεσβείας τε τὰς μεγίστας διῴκει, πεμπόμενός τε πρὸς Καρχηδονίους ἐθαυμάσθη διαφερόντως. *Lambin.* ex conjectura.

6 *Sua humanitate tegebat.*] *Leniebat.* Veteres tamen *tegebat.* Sensu expeditissimo ac germano. Nam Dion humanitate ac morum tranquillitate tegebat atque abscondebat decantatam ubique Dionysii crudelitatem; qui mitissimos Dionis mores intuebantur, persuadere sibi non poterant, tam immanem esse Dionysium, quam vulgo jactaretur. Et eum in modum loquitur Tacit. 12. c. 12. *Dum socors domi, belli infaustus, ignaviam sævitia tegat.* Piccartus lib. Pericul. singulari cap. 10. defendit *leniebat*, sine causa. *Gebh.* *Tenebat* in Membranis Schotti & Gifanii. *Sua humanitate leniebat.*] Sic edendum curavi, conjectura ductus. Nam cum in exemplis Aldinis, & Florentinis, & nonnullis aliis, reperissem scriptum, tenebat, neque hoc verbum ad hunc locum mihi quadrare posse videretur, ex *tenebat*, levi & facili immutatione feci, *liniebat.* neque me movet lectio Germanica, in qua est, *tegebat.* hoc

enim

nitate tegebat. Hunc à Dionyſio miſſum Carthaginenſes [1] ſuſpexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis ſint admirati. Neque vero hæc Dionyſium fugiebant. nam quanto eſſet ſibi ornamento, ſentiebat. Quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum ſecus diligeret ac filium. Qui quidem, quum [2] Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, [3] adoleſcenti negare non potuit, quin eum [4] arceſſeret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, [5] magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit. Quem Dion adeo admiratus eſt atque adamavit, [6] ut ſe totum

enim tegebat, ex *tenebat*, factum eſt, conjectura facili illa quidem & propinqua, quod ad literas attinet, ſed quod ad verbi vim & ſermonis Romani conſuetudinem, minus apta, crudelitatem enim, aut crudele nomen humanitate lenire, convenienter, & tranſlatione illuſtri dicitur: *tegere* vero non item. quod ſi quis huic verbo locus quæreretur, factum, aut facinus crudele tegi aptius diceretur, quam nomen, meo quidem judicio. *Lambin.*

1 *Suſpexerunt.*] Vulgati, *ſuſpicerunt.*

2 *Platonem Tarentum veniſſe.*] Quod ex ipſius Platonis ad Dionis propinquos epiſtola intelligere licet. *Lambin.* Venit Tarentum, L. Camillo, P. Claudio Coſſ. *Cicero.* Cauſas profectionis narrat Apulejus de Dogm. Platonis, cujus hæc verba: *Sed ille* (Plato) *primo hiſtoriæ gratia, ut naturam Ætnæ & incendia concavi montis intelligeret; Secundo, petitu Dionyſii, ut Syracuſanis aſſiſteret, eſt profectus, & ut municipales leges ejus provinciæ diſceret. Tertius ejus adventus, fugientem Dionem impetrata à Dionyſio venia, patriæ ſuæ reddidit.* Mag.

3 *Adoleſcenti.*] Dioni; qui, ut tradit Plutarchus, Platonem audivit, priusquam Plato tyrannum conveniret; ab eoque fuit, cum valde eſſet docilis & ingenio acerrimo, ad ſtudium virtutis & ſapientiæ mirifice inflammatus: quod & Plato in epiſtola quadam ſcripſit. *Δίων μὲν γὰρ δὴ μάλα εὐμαθὴς ὤν, πρός τε τἆλλα, καὶ πρὸς τοὺς τότε ὑπ' ἐμοῦ λόγους λεγομένους, οὕτως ὀξέως ὑπήκουσε καὶ σφόδρα, ὡς οὐδεὶς πώποτε ὧν ἐγὼ προσέτυχον νέων. καὶ τὸν ἐπίλοιπον βίον ζῆν ἠθέλησε διαφερόντως τῶν πολλῶν Ἰταλιωτῶν τε καὶ Σικελιωτῶν, ἀρετὴν περὶ πλείονος ἡδονῆς, τῆς τε ἄλλης τρυφῆς ἠγαπηκώς.* *Lambin.*

4 *Arceſſeret.*] *Acceſſeret*, Cod. Danielis. Sed rectius *arceſſeret*, ut infra idem Codex *arceſſerit.*

5 *Magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit.*] Exquiſito apparatu, & ambitioſo comitatu. Plin. Hiſt. Nat. 7. 3. Solinus cap. 7. *Dionyſius tyrannus vittatam navem Platoni obviam miſit. Ipſe cum albis quadrigis egrediens in littore occurrens honoratus eſt.* Gebhard. Græci pro *magna ambitione*, φιλοτίμως uſurpant, quod eodem recidit. *Lambin.* Vid. Plutarch. in Dione. Ælian. 4. 18. Sed Dionyſios confundit Nepos: neque enim eos honores Platoni major Dionyſius, ſed minor mortuo patre habuit. Honorifice quidem excepit Platonem Dionyſius Major, ſed nihil ibi nimium & ambitioſius legere memini. *Buchn.*

6 *Ut ſe totum ei traderet.*] Quare Dion communi nomine à ſcriptoribus vocatur *Dion amicus Platonis.* Vid. exempla ſimilia apud Rhodig. Lect. Ant. libro 23. cap. 4.

tum ei traderet. Neque vero minus [1] Plato delectatus est Dione. Itaque quum à Dionysio tyranno [2] crudeliter violatus esset, quippe quem [3] venundari jussisset, tamen [4] eodem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim [5] in morbum incidit Dionysius: [6] quo cum graviter conflictaretur, quæsivit à medicis Dion, quemadmodum se haberet: simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur. [7] Nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suæ filios ex illo natos, partem regni putabat debere habere. [8] Id medici non tacue-

1 *Plato delectatus est Dione.*] Ejus namque captus erat amore, ut ex Aristippi lib. 4. de antiquis deliciis, refert Diogenes Laërtius in Platonis vita. Inter amatorios Platonis versus apud hunc, & Apulejum Apologiæ Orat. 1. leguntur etiam versus in Dionem, qui dilectum à Platone Dionem, atque ardenter amatum, satis arguunt. *Mag.*

2 *Crudeliter violatus esset.*] Causam, quamobrem tali injuria Platonem affecerit Tyrannus, hanc affert Plutarchus, quia Dionysius Platonis de Virtute viri boni, & de justitia disputantis orationem ferre non potuerit, cum diceret, quemvis potius, quam tyrannum, esse fortem: & vitam justorum esse beatam, tyrannorum miseram & calamitosam. Laërtius addit, tyrannum Platonis sermone offensum Platoni dixisse, verba ejus γεροντιᾷν, id est, *senium & senile delirium redolere:* illum autem respondisse, σοῦ δὲ τυραννιῶσιν: id est, *at tua tyrannidem, seu tyranni mores.* Lambinus.

3 *Venundari jussisset.*] Editio Longoliana, *jussit.* Vendidit illum, tanquam mancipium in foro, xxv. minis. Diodor. Siculus lib. xv. Lege Plutarchum in libello, cui titulus: Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα. *Keuch.* Et in vita Dionis meminit quoque Laërtius. *Longol.*

4 *Eodem rediit.*] Multis verbis rationes secundi in Siciliam adventus exponit Plato in epistola quadam. Sed sciendum est, mortuo jam priore Dionysio, Platonem iterum in Siciliam navigasse, & Secundi Dionysii arcessitu, cum ille Platoni polliceretur per literas, se omnia Dioni exulanti, quæ vellet Plato, remissurum, largiturum & concessurum, Syracusas repetiisse. *Lambin.*

5 *In morbum incidit.*] Morbi causam fuisse, immoderatas epulas, compotationes & ebrietatem tradit Diodor. Siculus lib. xv. his verbis: Ἑστιῶν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους, καὶ κατὰ τὸν πότον φιλοτιμότερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀρρωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐμφορηθέντων ὑγρῶν. *Idem.*

6 *Quo cum graviter conflictaretur.*] Libri omnes, quod & Schottus & Piccartus attestantur, *quo cum gravi conflictaretur.* Vnde Cl. Schottus *gravius*, tentat substituere. *Gebhard.*

7 *Nam velle se cum eo colloqui.*] Plutarchus in Dione: Ἐπεὶ δὲ νοσῶν ὁ Διονύσιος, ἔδοξεν ἀβιώτως ἔχειν, ἐπεχείρησεν αὐτῷ διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀριστομάχης τέκνων ὁ Δίων. *Lambinus.*

8 *Id medici non tacuerunt.*] Οἱ δὲ ἰατροὶ τῷ μέλλοντι τὴν ἀρχὴν διαδέχεσθαι χαριζόμενοι, καιρὸν οὐ παρέσχον. *Idem*
Hem scelus Medicorum in aula! nam captandæ successoris gratiæ desperatam dominantis valetudinem aut contra fidem vulgant, aut suo ministerio opprimunt exiinguuntque. Tacit. 6. c. 50. de Chariele: *qui labi spiritum nec ultra biduum duraturum Macroni firmavit. Inde cuncta colloquiis inter præsentes, nunciis*

apud

cuerunt, & [1]ad Dionysium filium [1] sermonem retulerunt. [2]Quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri [3]soporem medicos dare [4]coëgit. [5]Hoc æger sumpto, [6]somno sopitus, diem obiit supremum. [7]Tale 3
ini-

apud legatos & exercitus festinabantur. Liv. lib. 40. 56. *Medicus Calligenes, qui curationi præerat, non exspectata morte regis, à primis desperationis notis nuntios prædispositos, ita ut convenerat, misit ad Perseum.* Et neces pleræque occultæ regum annon medicorum scelere ac perfidia acceleratæ? de Eudemo Tacitus libro 4. Ann. c. 3. & 2. de Xenophonte Vid. lib. 12. c. 67.

1 *Sermonem retulerunt.*] Habitum cum medicis: quod teste Lambino quidam redundare existimant. Schottus autem *ad Dionysium filium seniorem* conjectabat. Perperam: nam Cornelius potius extulisset, *filiam majorem natu.* Gebh.

2 *Commotus.*] Gravissime irritatus. Curt. lib. 4. cap. 23. *Legatos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. At ille suorum tam indigna nece commotus urbem obsidere statuit.* Tacit. lib. 6. Annal. cap. 13. *Queis commotus incusavit Magistratus Patresque.* Nepos Timoleonte; *Quibus verbis adeo ille est commotus, ut nonnunquam vita finem facere voluerit.* Gebhard.

3 *Soporem.*] *Soporem* nove dixit, pro soporifero poculo. Φάρμακον ὑπνωτικὸν Plutarchus habet, ejusque rei auctorem Timæum Historicum citat. *Longol.* Seneca lib. 5. de beneficiis: *Ita & qui veri beneficii speciem fefellit, tam ingratus est, quam veneficus, qui soporem, cum venenum crederet, miscuit.* Vbi *saporem* vulgo corrupte legas. *Schott,* Frontinus libro 11. cap. 5. *Mandragoræ inter venenum ac soporem media vis est.* Gebhard. Significant Probus & Plutarchus potionem frigidissimam, quæ, ut ex Medicorum scriptis didicimus, nigri papaveris succo aut cicutæ parari solet. Sane Athenienses capitali judicio damnatos, cicutæ succo necare solebant: quamobrem Iuvenal. Sat. VII.

—— *Hunc inopem vidistis Athenæ*
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.

Magius. Quam tusam ac dilutam propinabant in calice more medicamentorum; idque πεῖν φάρμακον dicebatur. *Casaubon.*

4 *Coëgit.*] Quia ipsi fortasse propter Hippocratis jusjurandum facinus horrebant. *Magius.*

5 *Hoc æger sumpto.*] Alii quidam codices habent, *hoc ergo sumpto.* Lamb.

6 *Somno sopitus.*] In Excerptis, *sumno*; ut *Acheruns* Acherons, *suboles* soboles: & similia. Erat autem sopor ὑπνοφόρος, medicamentum somniferum, & morti simillimi soporis efficax. Hesychius: Ὑπνωτικὸν: ὁ μανδραγόρας. Nam *mandragoras* θανάσιμον φάρμακον καὶ ὑπνωτικὸν, *cujus inter venenum ac soporem media vis est*, ut loquitur Frontinus. Ad rem Philostratus 11. 14. Ἔστι δὲ φάρμακα ὕπνου μεμηχανημένα τοῖς ἀνθρώποις, ἃ πιόντες τε καὶ ἀλειψάμενοι (melius ἢ καὶ ἀλειψάμενοι) καθεύδουσιν, ἐκτείνοντες ἑαυτοὺς ὥσπερ ἀποθνήσκοντες. Seneca de Benef. 111. 14. *Promisit* (venenum domino) *& medicamentum innoxium ei dedit: quo cum sopitus esset, &c.* Keuch.

7 *Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis.*] Aliter Plutarchus & Diodorus: Apud Plutarchum in Dione nullum hac de re verbum. Quin tradit ille, Dionysium posteriorem Dionis animi magnitudinem valde admiratum esse, & propensam in se voluntatem vehementer dilexisse: Ὁ μὲν οὖν Διονύσιος ὑπερφυῶς τὴν μεγαλοψυχίαν ἐθαύμασε, καὶ τὴν προθυμίαν ἠγάπησε. Diodor. lib. 16. ab utroque discrepans: Οὗτος δὲ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς εἰς ὑποψίαν ἦλθε τυράννῳ, δόξας ἀξιόχρεως εἶναι καταλῦσαι τὴν τυραννίδα. *Lambin.*

 1 *Desi-*

initium fuit Dionis & Dionyſii ſimultatis: eaque multis rebus aucta eſt. Sed tamen primis temporibus aliquandiu ſimulata inter eos amicitia manſit, quumque Dion non [1] deſineret obſecrare Dionyſium, ut Platonem Athenis arceſſeret, & ejus conſiliis uteretur: ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, [2] morem ei geſſit: eodemque tempore [3] Philiſtum hiſtoricum Syracuſas reduxit, [4] hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc [5] in eo meo libro plura ſunt expoſita, [6] qui de hiſtoricis conſcriptus eſt. Plato autem tantum apud Dionyſium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut perſuaſerit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracuſanis. A qua voluntate Philiſti conſilio deterritus,
4 aliquanto crudelior eſſe cœpit. Qui quidem quum à Dione ſe ſuperari videret [7] ingenio, auctoritate, amore populi; verens ne, ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi, [8] navem ei triremem dedit, qua [1] Corin-

1 *Deſineret.*] Editio Pariſienſis, *deſiſteret.*

2 *Morem ei geſſit.*] Ad Platonem ſcripſit, ut teſtatur Plato, extatque ejus epiſtolæ ſumma in epiſtolis Platonis. *Lamb.*

3 *Philiſtum Hiſtoricum.*] Ab exilio Adriatico, nam hic à Dionyſio patre regno erat expulſus, revocatus autem conſilio quorundam à Dionyſio Syracuſas in invidiam Dionis & Platonis, magnus apud tyrannum extitit. Adriæ eum eſſet in ocio, hiſtorias varias conſcripſit, de rebus Siculis libro xr. De Dionyſio Tyranno lib. 6. aliaque plurima, quæ à Suida commemorantur. *Longol. Mag.* Vide Magnum Voſſium de Hiſtoricis Græcis.

4 *Hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi.*] Sic legendum: non ut habent exempla Veneta & Florentina, *hominem inimicum.* Sic enim Plutarchus: Ὁ γὰρ δὴ Φίλιστος ἐξ ἀρχῆς τε τῇ τυραννίδι καθισταμένῃ προθυμότατον παρέσχε, καὶ τὴν ἄκραν διεφύλαξε φρουραρχῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον. *Lambin.*

5 *In eo meo libro.*] De quo nihil nobis præter deſiderium reſtat.

6 *Qui de hiſtoricis conſcriptus eſt.*] *Græcis* addit Codex noſter ac Savaronis. Expungit vero Longolium ſecutus Lambinus, quod de utriſque ſcripſiſſe, *Græcis Latiniſque* veriſimile ſit. *Schott.*

7 *Ingenio.*] Ingenioſi quoque tyrannis ſuſpecti ac formidoloſi, quare vident, ut eos vel penitus exſtirpent, Tacit. Agric. 4. *Iulius Græcinus ſenatorii ordinis ſtudio eloquentiæ ſapientiæque notus, iiſque virtutibus Caji Cæſaris iram meritus.* vel ad minimum in exilium ſubmoveant. Id. lib. 16. Ann. cap. 29. *Enimvero Montanum probæ juventæ, neque famoſi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.* Vid. Valer. Max. lib. 7. capite 3. Exempl. 2. de L. Iunii Bruti fratre vegetioris ingenii ſublato. *Gebh.*

8 *Navem ei triremem dedit.*] Plato *σμικρὸν πλοῖον, parvum navigium.* Plutarchus *ἀκάτιον, navem piſcatoriam.* Lambin. Longol. Mag. Lege Bayfii lib. de Re Navali, & Cl. Schefferum de M.N. 2,2.

1 *Corin-*

[1] Corinthum deveheretur: [2] ostendens, se id utriusque facere causa, ne, quum inter se timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id quum factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno; Dionysius [3] omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso [4] manum comparare, sibique bellum facere

re

1 *Corinthum.*] Plutarchus, *in Italiam.* Diodorus propius accedens, *in Peloponnesum.* Corinthus enim est in Peloponneso. *Lambin.* Et quidem ejus claustrum, unde inter compedes & vincula Græciæ, Philippo, aliisque urbs memorata. Vide Strab. lib. 8. & 9.

2 *Ostendens, se id utriusque facere causa.*] Plutarchus tradit in Dione, Dionysium lecta Dionis ad Carthaginienses epistola, adhibito & præsente Dione, ex qua Dionysius arguebat Dionem cum Carthaginiensibus adversus se, & tyrannidem consensisse & societatem coivisse, cum Dion pro se dicere & se purgare conaretur, statim non facta Dioni respondendi potestate, sed è vestigio, imposito in naviculam piscatoriam Dione, mandasse nautis ad se vocatis, ut eum in Italiam exponerent. Sic Plutarchus, ἀπολογεῖσθαι δὲ βουλομένου τοῦ Δίωνος, οὐκ ἀνασχόμενος, ἀλλ' εὐθὺς, ὡς εἶχε, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις κομίζοντας αὐτὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Diodorus autem lib. 15. nullum de epistola verbum facit, neque in ulla fere alia re cum Plutarcho congruit; sed ait Dionysium veritum, ne à Dione opprimeretur, statuisse illum comprehendere & de medio tollere. Dionem vero hoc comperto primum apud quosdam amicos delituisse, deinde ex Sicilia cum Megacle fratre & Heraclide tribuno militum in Peloponnesum fugisse. Sic Diodorus: Ὁ δὲ Δίων αἰσθόμενος τὸ μὲν πρῶτον ἐκρύφθη παρά τισι τῶν φίλων, μετὰ δὲ ταῦτα ἔφυγεν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς Πελοπόννησον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Μεγακλῆν, καὶ Ἡρακλείδην. Plutarchus rursus post illa, quæ supra ex eo retuli, scribit; cum his, quæ hic à Probo narrantur propemodum concinens, cum ex eo, quod fecisset Dionysius, magnus per totam urbem strepitus esset coortus, tota civitas erecta esset novarum rerum expectatione, domus ipsius tyranni muliebri ploratu & luctu personaret: illum metu perterritum Dionis amicos & mulieres esse consolatum, quasi non esset hoc exilium, sed peregrinatio & absentia, ne forte ipse offensus & commotus Dionis contumacia & animi elatione, aliquid gravius in eum statuere aut facere cogeretur, cujus ipsum postea pœniteret. Hoc spectavit M. Tullius, cum illud scripsit lib. xv. Epist. ad Attic. 10. *Ægre ferens, rumorom esse de Bruto in Asiam mittendo, Cassio in Siciliam, ut frumentum emendum & ad urbem mittendum curarent, quod illa provincia seu legatio esset illis viris indigna, & relegatio potius quam legatio: ludos vero non facere inquit, quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in republica sordidius?* Lambinus.

3 *Omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naveis imposuit.*] Locus antea male erat interpunctus, sic enim habebat: *Omnia quæ moveri poterant, Dionis in navi imposuit.* Quare indicabatur, navem fuisse Dionis, res vero nequaquam. *Mag.* In Themistocle: *Omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant.* ibi vide Notas.

4 *Manum comparare.*] Quod eum fecisse tradit Diodorus eodem libro: Κα-

τα-

re conari, [1] Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit; [2] filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. [3] Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, [4] (namque appositi erant custodes qui eum [5] à pristino victu deducerent) [6] ut se è superiore parte ædium dejecerit, [7] atque ita interierit. [8] Sed illuc re-

ver-

ταπλεύσας δ' εἰς τὴν Κόρινθον, τοῦ μὲν Κορινθίους ἠξίου συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας τῶν Συρακουσίων, αὐτὸς δὲ μισθοφόρους συνῆγε, καὶ πανοπλίας συνήθροισε. *Lambin.*

1 *Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.*] Nempe Timocrati familiari suo; sed invitam, ut Plutarchus scribit. *Longolius.*

2 *Filiumque ejus.*] Aretæum, ut vult Timæus, à matre sic appellatum: Hipparinum, ut tradit Timonides Dionis familiaris: cui potius credendum esse censet Plutarchus. *Lambin. Mag.*

3 *Is usque eo vita statum commutatum.*] Plutarchus in Dione, Dionis filium adolescentulum dolore & ira puerili impulsum se è tecto præcipitem egisse tradit: nihil præterea; sic ille: ἔκ τινος λύπης καὶ ὀργῆς μικρᾶς καὶ παιδικὴν ἀπαρχὴν λαβούσης ἔρριψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ στέγους ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ διεφθάρη. Hunc casum commemorat & in παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. *Lambin. Mag.*

4 *Namque appositi erant custodes.*] Venere Romana dictum. Namque reperies apud Ciceronem: *Verres calumniatores apponebat.* & Offic. *Non licitatorem venditor, nec qui contra se liceatur, emptor apponet.* in Verrem: *Accusator apponitur civis Romanus.* Propius ad Nep. Lucil. lib. 15. *Indicem apposuit.* Attius Ione; *Custodem assiduum Ioni apposuit Virgini.* Tacitus lib. 4. Annal. cap. 60. *Sed interdum voces procedebant contumaces & inconsulta, quas adpositi custodes exceptas auctasque cum deferrent.* Cæsar lib. 1. de Bello Gallico cap. 20. *Dumnorigi custodes ponit, ut quæ agat, quibuscum loquatur, scire posset.* Tacit. lib. 11. Annal. c. 68. *Remmius evocatus priori custodia adpositus.* Suetonius Claudio: *Salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus & acerbissimos.* Alia elegantia idem Tacit. l. 6. c. 19. *Circumjecti custodes & in mærorem cujusque intenti.* Gebhard.

5 *A pristino victu deducerent.*] Pro à pristino vitæ genere, corruptisque moribus revocarent: rare dictum. *Schott.*

6 *Ut se è superiore parte ædium dejecerit.*] Plutarch. *E tecto se in caput dejiciens periit.* Idem in Orat. consolat. ad Apollonium, delapsum ait Dionem cum amicis sedentem, nuncio de hujus morte audito nihil perturbatum, aut perculsum, defuncti quidem corpus ad legitimam tradi sepulturam jussisse, ipsum vero neutiquam quod cum amicis deliberabat, reliquisse. *Magius.*

7 *Atque ita interierit.*] Duos habuit filios Dion, Hipparionem & Aretæum: major vero natu Hipparion de superiore parte ædium se dejecit. Voco autem eum *Hipparionem*, non *Hipparinum*, auctoritate Polyæni, qui lib. 5. in Dionysio, Comment. 8. Μιᾶς δὲ ἐπιστολῆς, inquit, ἔξωθεν ἐγέγραπτο, παρὰ Ἱππαρίωνος, τοῦτο δὲ ἦν ὄνομα τοῦ Δίωνος υἱοῦ. Quamvis aliter in Dione Plutarchus. *Gebh.*

8 *Sed illuc revertor.*] Elegans ἐπάνοδος, in qua vitatur μακρολογία Quintiliani lib. 8. cap. 3. Infra Eumene: *Sed ad illos revertar.* Poëta dixit: *Illuc, unde abii,*

vertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit [1] Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt: sed non multum proficiebant, [2] quod multorum annorum tyrannis, [3] magnarum opum putabatur. Quam ob causam [4] pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus [5] non tam suis copiis [6] quam odio tyranni, maximo animo [7] duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est [8] visum, [9] adeo facile perculit, ut post diem tertium,

abii, redeo. Quod ex Menech. Plautina: *Illuc redeo, unde abii.* Hesychius: Ἀνακάμψομαι, ἐπαναλθήσομαι ἐπὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς. Iulianus 7. Orat. ἐπανάξω ὅθεν ἐξέβην. Idem. 11. ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξήλθον. Et in in reliquis epist. de Sacerdotio. Ὅθεν ἐξέβην, εἰς τοῦτο ἐπανήξω. *Keuchen.*

1 *Heraclides.*] Homo turbulentus, seditiosus, mobilis, infidus, rei militaris imperitus. *Plutarch.*

2 *Quod multorum annorum tyrannis.*] Sic legendum: non, ut vulgo, *multorum annorum tyrannus.* Non enim *tyrannus*, sed *tyrannis erat multorum annorum.* Atque hanc lectionem confirmant, quæ mox dicemus: & quæ ipse Probus ait infra: *quinquaginta annorum imperium.* Lambin.

3 *Magnarum opum.*] Itaque Dionysius major dicebat, se relinquere filio tyrannidem adamante, seu vinculis adamantinis vinctam. Plutarch. in Dione, Diodor. Siculus lib. xv. Ælianus lib. vi. Καὶ τοῦτο ἐπιθαῤῥῶν ὁ Διονύσιος, ἀδάμαντι δεδεμένην ᾤετο τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν. *Idem.*

4 *Pauci ad societatem.*] Diodorus: Ταχὺ δὲ πολλῶν ὑπακουόντων, &c. Sed dic paucos fuisse, spectata Dionysii potentia, adversus quem bellum comparabatur, multos ex persona Dionis profugi & exulis: Vel potius, paucos fuisse Syracusanos exules, qui periculi societatem cum Dione coire voluerint: multos fuisse ex reliqua Græcia. Tradit enim Diodorus, triginta Syracusanos, qui in Peloponneso exulabant, Dionem secutos esse. *Idem.*

5 *Non tam suis copiis.*] Quæ erant exiguæ & tenues, si tyrannicas opes spectes; quæ, quales & quantæ essent, à Diodoro refertur lib. xv.

6 *Quam odio tyranni.*] Probe indagat causas eversionis Dionysiacæ, quas, sed easdem quoque explicat Diodorus lib. 16. Αἴτια δ᾽ ὑπῆρχε τοῦ Δίωνι τῶν προτερημάτων μάλιστα μὲν ἡ ἰδία λαμπρότης τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνδρεία, καὶ ἡ τῶν ἐλευθερωθῆναι μελλόντων εὔνοια. τὸ δὲ τούτων ἁπάντων μεῖζον ἡ τε ἀνανδρία τοῦ τυράννου καὶ τὸ τῶν ἀρχομένων πρὸς αὐτὸν μῖσος. *Gebh.*

7 *Duabus onerariis navibus.*] At Plutarchus hujus naves quinque fuisse scriptum reliquit: ejus enim milites, qui octingenti pauciores essent, duabus rotundis navibus, & tertio quodam haud ingenti navigio receptos ait: cum his duas præterea triginta remorum naves esse perductas, quibus arma ac tela missilia & viaticum, quod abunde sufficeret, conveherentur. *Mag.*

8 *Visum.*] MSS. Leid. *ausum*, fortassis non male. Virgil. 6. Æneid. 624. *ausoque potiti.* Idem *fortia ausa.* dixit 9. Æn. 282. Ovid. *magnis tamen excidit ausis.*

9 *Adeo facile perculit.*] Evertit. Vti-

tur

tium, quam Siciliam attingerat, [1] Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest, [2] nullum esse imperium tutum nisi benevolentia munitum. [3] Eo tempore aberat Dionysius, & in Italia [4] classem operiebatur, adversariorum ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipsis qui sub adversarii fuerant potestate, [5] regios spiritus repressit, totiusque ejus partis Sici-

tur hoc verbo Pelopida; Datame: *Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit.* Tacit. 11. Annal. cap. 39. *Eodem anno, mancipii unius audacia, ni mature subventum foret, discordiis armisque civilibus Remp. perculisset.* Varro Parmenione; *Alius teneram abietem solus percellit.* Cicero pro domo. *Iisdem machinis sperant me restitutum posse labefactari, quibus ante stantem perculerunt.* Gebhard.

1 *Syracusas introierit.*] Et una cum eo Megacles ejus frater, & Callippus Atheniensis, & aliquot exules Syracusani, omnes coronati: Sed medius inter fratrem & Callippum Dion, præ omnibus insignis atque illustris, & armis luculentis totus undique collucens. Lætitiam autem civitatis & dies festos, & epulas ob spem recuperandæ brevi tempore libertatis, & gratulationes, & vota pulchre describunt Plutarchus & Diodorus Siculus. *Lambin.*

2 *Nullum esse imperium tutum, nisi bebevolentia munitum.*] Ad verbum Diodorus procemio lib. XIV. Αἱ γὰρ ἡγεμόνων ὑπεροχαὶ τηροῦνται μὲν τῇ εὐνοίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ, καταλύονται δὲ ἀδικήμασι καὶ μίσει τῶν ὑποτεταγμένων. Est apud eundem præclarus locus lib. XV. ubi asserit nullum fortius munimentum circumjecisse Athenienses imperio suo, quam benevolentiam sociorum: cum contra avaritia, superbia atque crudelitate Lacedæmonii omnes à se Græcos alienassent: διὰ δὲ ταύτης, inquit, τῆς φιλανθρωπίας ἀνακτησάμενοι τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὔνοιαν ἰσχυροτέραν ἐποίησαν τὴν ἡγεμονίαν. Exemplum luculentum proponit Tacit. in Bardane Rege Parthorum, de quo lib. XI. Annal. cap. 10. *Parthi*, inquit, *dolo ante composito incautum venationique intentum interfecêre primam intra juventam, sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quam metum apud hostes quæsivisset.*

3 *Eo tempore aberat Dionysius.*] Commiseratque arcis custodiam Timocrati illi, de quo supra. Erat autem circa Cauloniam in Italia, venitque Syracusas septimo post Dionis introitum die. Diod. Siculus lib. XV. *Lambin.*

4 *Classem operiebatur.*] Cui præerat Philistus: qui eum venisset tandem cum multis triremibus, sed sero, navi, qua veheretur, capta, manus sibi attulit: Vel, ut alii tradunt, in potestatem adversariorum venit, ab eisque fœde & contumeliose trucidatus est. *Plutarch.* & *Diodor.* XVI. Gebhard.

5 *Regios spiritus repressit.*] Βασιλικὸν, seu τυραννικὸν φρόνημα, *regiam superbiam ac ferociam.* Lambin. *Spiritus* hic notat ὑπερφρόνημα. Cæsar lib. 1. Comm. de Bell. Gall. cap. 33. f. *Ipse autem Ariovistus tantos sibi spiritus, tantam arrogantiam sumpserat, ut ferendus non videretur.* Idem lib. 11. Comm. cap. 4. *Qua ex re fieri, uti earum rerum memoria magnam sibi auctoritatem magnosque spiritus in re militari sumerent:* Cicero pro Sulla: *Res gestæ credo meæ me nimis extulerunt, & mihi nescio quos spiritus attulerunt.* *Spiritus* vero *reprimere* est ταπεινοῦν τὰ φρονήματα, vel etiam συστέλλειν. Diodorus libro XVI. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἡδέως ὁρῶν τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν καὶ βουλόμενος τὰ Λευκτρικὰ φρονήματα συστεῖλαι τῶν Βοιωτῶν. Cicero pro

Siciliæ potitus est, quæ sub Dionysii potestate fuerat: parique modo urbis Syracusarum, præter arcem [1] & insulam adjunctam oppido: eoque rem perduxit, [2] ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, [3] Syracusas Apollocrates, [4] cui maximam fidem uni habebat Dionysius. Has tam 6
prosperas, tamque inopinatas res consequuta est subita commutatio. Quod fortuna [5] sua mobilitate, quem paulò ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, [6] suam vim exercuit. Nam [7] quum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, [8] filiumque vellet revocare ad virtutem à perdita luxuria; [9] accepit

pro Sextio: *Qui furorem exsultantem repressit.* Gebhard.

1 *Et insulam.*] Insula, pars erat urbis Syracusarum, & instar urbis; ut ait M. Tullius in Verrem. Syracusæ enim constabant ex quatuor urbibus. *Lamb.* Vide eundem lib. IV. Accusationum, & Livium XXV. Annal.

2 *Ut talibus pactionibus.*] De quibus vide Plutarchum & Diodorum XVI.

3 *Syracusas Apollocrates.*] Codex P. Danielis, *Apollochrates.* Plutarchus hunc Dionysii filium fuisse adserit grandiorem natu, cui ipse aufugiens arcem custodiendam tradiderat. *Longolius.*

4 *Cui maximam fidem uni habebat Dionysius.*] Sic legendum, non, ut vulgo, *Dion.* Hic autem Apollocrates arcem tandem Dioni dedidit, partim rei frumentariæ inopia, partim vi oppugnantium coactus. *Lambin.*

5 *Sua mobilitate.*] Editio Longoliana, *nobilitate.* Eadem mox, *in filium*, pro, *in filio.*

6 *Suam vim exercuit.*] Alii, *suam sævitiam.* Lambinus tres has voces ut subditiitias Cornelio detrahit: sed quo jure quave injuria? *Gebhard.*

7 *Cum uxorem reduxisset.*] Divortio violento alteri traditam de novo assumpsisset. Sueton. Domitiano cap. VIII. in. *Equitem Romanum ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit judicum albo.* Tacit. lib. XII. Annal. cap. 2. *Callistus improbatam longo dissidio ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam longeque rectius Lolliam induci.* Dixit etiam Tacit. l. XIV. cap. 61. *revocare uxorem.* Ibid. & *repetitum* revocationem sive reductionem repudiatæ uxoris. *Gebhardus. Uxorem.*] Areten, quæ Timocrati nupserat, expulso Dione. *Lambin.*

8 *Filiumque vellet revocare ad virtutem.*] Quem Dionysius corruperat, ut supra dictum est, vino, epulis, scortis, denique vivendi genere luxurioso ac libidinoso. *Idem.*

9 *Accepit gravissimum parens vulnus morte filii.*] Hac de re Plutarchus in *Sermone consolatorio ad Apollonium* scripto. Dolorem ac luctum, quem parentes liberique invicem ex calamitatibus ac mortibus liberorum, parentum ac proximorum percipiunt, observo frequentissime *Vulneribus* comparari atque *vulnera* nominari. Infra Datame; *Filium Aridæum eo cum exercitum mittit, cadit in prælio adolescens, proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset*, Tacit. vita Agricolæ cap. 28. f. *Initio æstatis Agricola domestico vulnere ictus, anno ante natum filium amisit.* Valer. Flaccus lib. I.

pit graviſſimum parens vulnus morte filii: deinde orta diſſenſione inter eum & Heraclidem: [1] qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum conſenſu præerat claſſi, quum Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia, in quo hæc ſententia eſt: [2] *Non poſſe bene geri rempublicam multorum imperiis.* Quod dictum magna invidia conſequuta eſt. Namque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. Hanc ille non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit: Heraclidemque quum Syracuſas veniſſet, interficiendum
7 curavit. [3] Quod factum omnibus [4] maximum timorem in-

Arg. verſ. 723:

Dixit & exemplo Furiis iraque minaci
Terribilis, ſunt hic etiam tua vulnera prædo,
Sunt lacrimæ caruſque parens.

Tacit. vita Agricolæ cap. 7. *Sequens annus gravi vulnere animum domumque ejus afflixit.* De matre in prædiis à claſſiariis Othonis interfecta. Valerius Maximus lib. v. cap. x. Ext. de Pericle: *Ille caput quoque ſolito more coronatum gerere ſuſtinuit, ut nihil ex vetere ritu propter domeſticum vulnus detraheret.* Gebhard.

1 *Qui quidem Dioni principatum non concedens.*] Pertinet huc locus Plutarchi: Οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ ϗ μεστὸν ἀπιστίας ϗ δυσνοίας. Tacit. XIII. Annal. cap. 17. *Cui plerique etiam hominem ignoſcebant, antiquas fratrum diſcordias, & inſociabile regnum* æſtimantes, Seneca Agamemnone:

Nec regna ſocium ferre nec tædæ ſciunt.

Qui Heraclides quum Dioni deferretur, tanquam cum Calippo inſidias ei necterent: *reſpondit, ſe vita malle excedere, quam metu violentæ mortis amicos inimicoſque juxta ponere.* Val. lib. III. cap. 8. *Gebhard.* Lege Orationem Heraclidis apud Plutarchum.

2 *Non poſſe bene geri rempublicam multorum imperiis.*] *Regi rempublicam*, eſt in Mſſ. non male. *Schott.* Verſus ſunt:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Θεὸς παῖς ἀγκυλομήτεω.

Lambin, Savar. Boecler. Similis Caligula apud Sueton. cap. 22.

3 *Quod factum omnibus.*] Plutarch. Ἐλύπησε δὲ σφόδρα Συρακουσίους ἀποθανών. *Lambin.*

4 *Maximum timorem injecit.*] In Alcibiade: *Magnus multitudini timor eſt injectus.* Nam qui genere, auctoritate atque opibus excellebant, ad ſe quoque gradum fieri opinabantur, & in ſe patienda primarii viri diſcebant exemplo. Tacit. lib. IV. Hiſtor. cap. 11. *Plurimum terroris intulit cædes Calpurnii Galeriani.* Idem lib. XI. Annal. cap. 8. *Namque inter Gotarzis pleraque ſæva (qui necem fratri Artabano conjugique ac filio ejus præparaverat, unde metus ejus in cæteros) accivere Bardadem.* Idem lib. II. Hiſt. cap. 17. *Et contradicere auſos Claudium Phirricum trierarchum Liburnicarum ibi navium; Quinctium Certum Equitem Roman. interfici jubet, quorum morte exterriti, qui aderant.* Iuſtin. l. XII. c. 5. *Fremere itaque omnes univerſis caſtris cœpere.*

injecit. nemo enim illo interfecto se tutum putabat. [1] Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. quibus divisis, quum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit, [2] neque quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. Id ejusmodi erat, ut quum milites reconciliasset, amitteret optimates. Qua-

pire, innoxii senis filiique casum miserantes; interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Et cap. 6. *Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidia, quantum apud cæteros amicos metum & odium sui fecerit.* Gebhard.

1 *Ille autem adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit.*] Monitum præclarum de Dominantibus, qui exsistentibus æmulis aliisque, quos vel revereantur vel metuant, moderati; iis vero remotis licentiosius effunduntur in dedecora atque flagitia, quæ præsentium viventiumve metus aut reverentia cohibuerat. Tacit. lib. II. Hist. cap. 73. *Vix credibile est memoratu, quantum superbiæ socordiæque Vitellio adoleverit, postquam speculatores Syria Iudæaque adactum in verba ejus Orientem nunciavere. Nam etsi vagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaque Vespasianus, ac plerunque ad nomen ejus Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusque, ut nullo æmulo, sævitia, libidine, raptu in externos mores proruperat.* Clarius de Tiberio lib. VI. fin. ubi, postquam excessu Liviæ matris omnis reverentia animo excessisset, & sublato Sejano metus sublati essent, Principem in scelera simul ac dedecora prorupisse ait. Caussam ibidem non reticet prudentissimus scriptor: nam dum alios timent verenturque dominantes, libidines suas obtegunt: remoto autem pudore ac metu, suo tantum ingenio utuntur. Non est prætereundus locus lib. XIV. Annal. cap. 13. de Nerone: *Hinc superbus ac publici servitii victor Capitolium adiit, grates exsolvit: seque in omnes libidines effundit, quas male coërcitas qualecumque matris reverentia tarda verat.* Flavius Vopiscus Carino; *Hic ubi patrem fulmine absumptum, fratrem à socero interemptum, Diocletianum Augustum appellatum comperit, majora vitia et scelera edidit, quasi jam liber à frenis domesticæ Pietatis, suorum moribus absolutus.* Ita sublato Gallo Constantius suo utitur ingenio apud Ammian. lib. XV. *Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque se deinde fore ab omni immortalitatis incommodo fidenter existimans, confestim à Iustitia declinavit.* Diodor. libro XVII. Parte posteriore: μετὰ δὲ ταῦτα δόξας ἤδη κεκρατηκέναι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ τὴν βασιλείαν ἀδήριτον ἔχειν, ἤρξατο ζηλοῦν τὴν Περσικὴν τρυφὴν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν Ἀσιανῶν βασιλέων. Nec ii mores solum hominum, sed etiam civitatum; quæ sublato æmulæ urbis metu languescunt industria, torpescunt luxutia atque socordia. Paterculus. l. II. cap. I. *Remoto Carthaginis metu, sublataque imperii æmulâ; non gradu, sed præcipiti cursu à virtute descitum, ad vitia transcursum.* Gebhard.

2 *Neque quo manus porrigeret.*] Nonnulla exemplaria sic habent, *neque amplius quid porrigeret, suppetebat, nisi amicorum possessiones.* Ego hanc lectionem retineo, illique antepono. *Lambinus.* Vulgatum mecum tuetur doctissimus Piccartus capite 10. Pericul. Critic. Currius lib. 7. cap. 55. *Iam etiam ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis.* qui locus ex hoc videtur imitatione expressus, quare improbe fecit Lambinus. *Gebhard.*

1 *Offen-*

Quarum rerum cura frangebatur : & insuetus male audiendi, non æquo animo ferebat, de se ab his male existimari, quorum paulo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, [1] offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dictitabat.
8 [2] Hæc ille intuens, quum [3] quemadmodum sedaret, nesciret, & [4] quorsum evaderent, timeret : [5] Callicrates quidam civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, [6] homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait eum in magno periculo esse propter offensionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum: quem si invenisset idoneum, [7] facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato, [8] excipit has partes ipse Callicrates, & se ar-

mat

1 *Offensa in eum militum voluntate.*] Id est, alienata ab eo militum voluntate. Cicero Tuscul. quæst. *Propter alienam & offensam populi voluntatem.* Lamb.

2 *Hac ille intuens.*] Gifanii Codex, & Longolius; *Hac ille metuens.* Schott.

3 *Quemadmodum sedaret, nesciret.*] Cum sedandi rationem non reperiret, ἀμηχανῶν καὶ ἀπορῶν. *Lambin.*

4 *Quorsum evaderent.*] Vulgati, *evaderet.* Approbo, *evaderent*, Puteano, Lambino & P. Danieli complacitum. Cicero Attico: *Quoad audiamus hac, quæcommota sunt, quorsum evadant.* Gebh.

5 *Callicrates quidam.*] Immo *Callippus*, ut nominant Plutarchus, Diodorus, Athenæus, Suidas & Pletho. *Schott.* Sed credibile est, hunc Callicratem Callippi fratrem fuisse, & Probum Callippi fratrem pro Callippo sumsisse: quemadmodum Poëtæ interdum Pollucem pro Castore appellant. *Lambin. Magius.*

6 *Homo & callidus.*] Plutarcho μιαρώτατος, id est, *impurissimus.* Idem paucis post: διέφθειρε, καὶ παρεσκεύαζε τινὰς τῶν ξένων ἐπὶ τὸν Δίωνα, κακοηθεστάτην ἀρχὴν, καὶ πανουργοτάτην ποιησάμενος. *Lambin.*

7 *Facile omnium animos cogniturum.*] Hanc rationem consilii sui Callippus, sive Callicrates afferebat.

8 *Excipit has partes ipse Callicrates.*] Hunc actum veluti Persona egregie sustinere gnara in se transfert. Elegans tralatio non *ab iis qui pilam aut aliquid simile traditum excipiunt*, prout docet Lambinus, sed à scenâ sive histrionibus, quorum hæ vel illæ sunt partes : & hic vel ille hujus vel istius ὑποκειμένου partes excipit atque agit. Valer. Maxim. v. c. III. 4. *Impetratis detestabilis ministerii partibus.* Conjungit crebrò Cicero Personam & Partes, ut pro Archia: *Nisi hanc personam & has partes possem sustinere.* Et ut heic Nepos excipere partes; ita ille suscipere dicit Epistolis ad Familiares; *De me autem suscipe paulisper partes meas & eum te esse finge qui ego sum*; Et in Verrem. *Cum tuas partes suscipio, cur tuum onus sustineo?* Gebhardus.

1 *Con-*

mat imprudentia Dionis. Ad eum interficiendum socios conquirit: adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res, multis consciis quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ [1] conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat, à Callicrate fieri sibi insidias: sed illa quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem [2] in ædem Proserpinæ deducunt, [3] ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens ne prius consilium aperiretur suum, quam conata perfecisset. Hac mente, 9
proximo die festo, quum à conventu se remotum Dion domi teneret, atque [4] in conclavi edito [5] recubuisset: con-

1 *Conveniunt.*] Paulo aliter Plutarchus: Ἤδη δὲ καὶ τὸν Δίωνα, καὶ τὰς γυναῖκας ὑπόνοια τῶν πραττομένων εἶχε, καὶ μηνύσεις ἐγίνοντο πανταχόθεν. *Lambin.*

2 *In ædem Proserpinæ deducunt.*] Nihil notius raptu Proserpinæ, in cujus honorem templum erectum. Orpheus tamen & Pausanias in Attica rem gestam tradunt, qua Cephisus amnis Eleusinem præterit. *Deo* quoque appellatur Hesychio. Vnde *Deois Proserpina* apud Ausonium. Simul ille cum Cerere in Eleusiniis sacris colebatur. Thesmophoria in honorem Proserpinæ raptus maximo cum luctu mense Pyanepside habebantur, quem ἐπόειμον ideo mensem appellavit Plutarchus.

3 *Ac jurare cogunt.*] Maximum erat juramentum, apud Siculos quod in æde Proserpinæ fiebat. Fiebat vero hac solennitate: *Qui fidem præstabat, in Cereris descendat templum, & quibusdam peractis sacrificiis, Deæ purpuram induebat: tum ardentem captans faculam, jurabat.* Auctor Plutarchus in Dione, cujus verba lucem dant Probo. *Magius. Longolius.*

4 *In conclavi edito.*] Plutarchus: Καὶ καθεζομένου Δίωνος ἐν οἰκήματι κλίνας τινὰς ἔχοντι μετὰ τῶν φίλων. Solebant veteres cum vacare precibus aut sine arbitris agere vellent, in editum locum ascendere. interdum peculiarem locum in superiori parte domus huic rei habere. Sueton. August. cap. 72. *Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis.* De Tiberio Tacit. 6. 4. 21. *Quotiens super negotio consultaret, edita domus parte utebatur.*

5 *Recubuisset.*] Lambin. & Putean. lib. *recubuisset: domum cust. sepsisset, à foribus q. n. discederent, certos præfecisset: consciis loca camunt. tradit, navem, &c.* Sane ita Plutarch. narrat. Et custodes ab ipso Dione positos, noster comm. 6. videtur innuere. Msc. Boecl. *Conscios facinoros l. m. o. tradit, d. c. sepsit, à forib. q. n. discedant, certos præficit, navem armatam triremem armatis ornat, Philostratosque fratri tradidit.* Tò *facinoris* erat etiam in Msc. Leid. *tradit* vero & *discedant* in cod. P. Dan. qui & *Philostratoque* habebat. Sed pro *sepsit*, idem & Leid. Msc. *sepit*. Vnde forsan ita totus hic locus constituendus: *consc. facinoris l. m. o. tradit, d. c. sepit, à* (vel *ac*) *forib. q. n. discedant, certos præficit, navem armatam triremem armatis ornat, Philostratoque fr. tradit.* Navem *arma-*

tam

[1] consciis loca munitiora oppidi tradidit: [2] domum custodibus sepsit: [3] à foribus qui non discederent, certos præfecit. Navem triremem armatis ornat, [4] Philocratique fratri suo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet: cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut haberet, quo fugeret, ad salutem. Suorum autem è numero [5] Zacynthios adolescentes quosdam elegit cum audacissimos, tum viribus maximis; hisque dat negotium, ut ad Dionem eant [6] inermes, [7] sic ut conveniendi gratia viderentur venire. Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut [8] limen ejus intrarunt, [9] foribus obseratis,

tam vocat, instrumentis & apparatu nautico instructam, ac navigationi paratam. Cæsar B. G. 3, 13. *Ipsorum* (Venetorum) *naves ad hunc modum factæ, armataque erant. Carinæ aliquanto planiores, &c. anchoræ, pro funibus, ferreis catenis revinctæ; pelles pro velis*, &c. nam *arma* dicta instrumenta nautica, quæ & *armamenta*, ac Græcis ὅπλα. Vnde easd. naves Cæsar cap. 14. *omni genere armorum ornatissimas*; & Lucret. 2, 42. *classem ornatam armis* dixit. V. Scheffer. de Milit. Nav. vet. 1, 4. & Add. ad 2. pag. 333.

1 *Consciis loca munitiora oppidi tradidit.*] In membranis, *tradit*. Et sic alias *dedit* pro *dedidit* legitur in Datame, loco τῶ μελλόντων aut præteritorum. Quod elegantiæ est. *Keuchen.*

2 *Domum custodibus sepsit.*] Plutarchus: Οἱ μὲν ἔξω τὴν οἰκίαν περιέστησαν.

3 *A foribus qui non discederent.*] Idem: Οἱ δὲ πρὸς ταῖς θύραις τῆς οἴκου, καὶ τῶν θυρίδων ἦσαν. Est autem hic ordo, *certos præfecit, qui à foribus non discederent.* Mendose porro legitur in nonnullis Codicibus, *discedebant*. Lambin.

4 *Philocratique.*] In membranis nostris *Philostratus* nominatur. *Schott.*

5 *Zacynthios adolescentes.*] Sic Plutarchus & Diodorus, qui Ζακυνθίους dicunt fuisse, id est, *Zacynthios*. Est autem Zacynthus insula non longe à Cephalenia. Quidam tamen hic legi volunt, *Saguntinos*. Sed Polyb. lib. 3. Saguntum, Ζάκανθαν appellat, quæ urbs est in finibus Iberiæ & Celtiberiæ non longe à mari. Non est dissimulandum tamen, videri ex Stephano Saguntum & Zacynthum uno eodemque nomine apud Græcos significari. Sic enim Stephanus: Ζάκυνθος πόλις ἀπὸ Ζακύνθου τῆ Δαρδάνου. Ὅμηρος. Καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος, δευτέρα Ἰβηρίας, τρίτη Λιβύης. *Lambin. Zacynthios adolescentes.*] Scriptus P. Dan. Codex *Zaguntios* legebat, Longolianus *Zazynthinos*. Sed *Zacynthios* melius scripserim. quam *Zazynthinos*, aut *Zaguntios*: Græcis enim Ζακυνθίοι, non Ζαζυνθίνοι. Vt à *Zacyntho*, Latini *Zacynthios* formarunt, ita Græci à Ζακύνθου τοὺς Ζακυνθίους. Falluntur igitur, qui *Saguntinos* heic inculcandum existimant auctoritate Polybii, qui *Saguntum*, Ζάκανθαν appellat libro III. Lege Diodorum & Plutarchum. *Keuchenius.*

6 *Inermes.*] Παρῆλθον ἄνευ ξιφῶν ἐν τοῖς χιτῶσιν.

7 *Sicut conveniendi.*] Id est, tanquam conveniendi. Malim legi, *sic ut si conveniendi*. Veruntamen nihil muto. *Lamb.*

8 *Limen ejus intrarunt.*] Codex P. Dan. *intrarant*.

9 *Foribus obseratis.*] Plutarchus fores ab iis, qui erant extra, clausas, seu potius adductas & artractas esse tradit: Οἱ μὲν ἔξω ἐπισπασάμενοι τὰς θύρας. *Lamb.*

1 Col-

ratis, in lecto cubantem invadunt, [1] colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri possit foris. Hîc, sicut ante sæpe dictum est, quam invisa sit singularis potentia, & miseranda vita, [2] qui se metui quam amari malunt, cuivis [3] facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, [4] si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes, telum foris flagitantes, vivum tenebant. Cui quum succurreret nemo, [5] Lyco quidam Syracusanis per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est. Confecta cæde, quum multitudo visendi gratia introiisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. [6] nam celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti, [7] immerentes, inermes, ut sceleratos, occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, [8] mirabiliter vulgi immutata est voluntas. Nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ, tyrannique expulsorem prædicabant. Sic subito misericordia odio

1 *Colligant.*] Plutarchus; Κατέχειν ἐπειρῶντο, καὶ συντρίβειν, ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ᾔτουν ξίφος.

2 *Qui se metui quam amari malunt.*] In Timoleonte: *Maluit se diligi, quam metui.* Sidon. noster epist. 2. lib. 1. de Theodorico rege Gotthorum *timet timeri.* vide Notas. *Savaro.*

3 *Facile intellectu.*] Sic legendum est; non ut habent Codices Veneti & Florentini, *intellecta.* Lambin.

4 *Si propitia fuissent voluntate.*] Alii libri *propriâ.* Vt *propria voluntas* sit dedita & non alienata. Quidam *propitiâ pronaque.* Gebhard.

5 *Lyco quidem Syracusanus.*] Lygo, Cod. P. Dan. Plutarchus: Διατριβῆς γινομένης Λύκων Συρακούσιος ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον, τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι, καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. Vide Diodorum lib. 16. *Lyco quidem.*] Veteres *Lygo.* Plutarcho Λύκων, unde *Lyco* vel *Lygo.* Malim tamen *Lyco* tralatitium, ut apud Plautum. Nam *Lyco* vel Λύκων, παρωνύμως à Λύκος. Sed in vices has literas mutabant antiqui. Sic in *Callistratus*, Gallistratus; *Gardaces*, Cardaces; de quibus in Excerptis. *Kenchen.*

6 *Nam celeri rumore dilato.*] Sic legendum, non *delato.* Lambin.

7 *Immerentes, inermes.*] Offendit istud *inermes*, quare cum in tribus libris calamo exaratis attestetur Schottus desiderari, ejiciendum censeo. *Gebhard.*

8 *Mirabiliter vulgi.*] Calippus tamen Dione interfecto principatum excepit, & menseis tredecim imperavit, ut tradit Diodor. Siculus. Plutarchus vero narrat, eum initio quidem clarum & illustrem fuisse, & Syracusas tenuisse, sed brevi post tempore pœnas dedisse, & à Leptine quodam & Polyperchonte eo ipso pugione, quo Dio cæsus erat, percussum interiisse. *Lambin.*

odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, [1] ab Acheronte cuperent redimere: [2] Itaque in urbe, celeberrimo loco, elatus publice, [3] sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

1 *Ab Acheronte.*] Ab inferis. Sic M. Tullius: *post reditum in Senatu, & omneis Metellos præstantissimos cives pæne ex Acheronte excitatos.* Idem. *Ab Acheronte.*] Monet Gifanius ad Lucretium, invenisse se scriptum in Vet. libro Nepotis *Acherunte* per quintam vocalem. Sed communiter legebant veteres *Acherons* & *Acheruns*. Vt *humo* homo, *fretu* & freto, *sumnus* & somnus; de quibus vide Priscian. 1. & Voss. de Arte Grammat. lib. 1. cap. 12. *Keuch.* Verum ista pœnitentia sera plerumque magnos viros comitatur incassum; nonnunquam autem illorum posteritati & cognationi expedit. Infra Timotheo. *Hujus post mortem cum populum judicii sui pœniteret, multa novem partes detraxit, & decem talenta Cononem ejus filium, ad muri quandam partem reficiendam jussit dare.* Polyæn. lib. 5. in Gescone. τούτων πραχθέντων οἱ Καρχηδόνιοι πολλάκις ἡττώμενοι καὶ ἀλλοίως κινδυνεύοντες μετέγνωσαν ἐπὶ τῇ τοῦ Γέσκωνος φυγῇ, καὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ Ἀμίλκου. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἀμίλκαν τεθνηκότα οὐχ οἷόν τε ἦν ἀνακαλέσασθαι. Vbi ἀνακαλέσασθαι est revocare ab inferis. Vulcatius Gallicanus Avidio Cassio cap. 12. *Vtinam possem multos etiam ab inferis excitare.* Ex Cicerone pro M. Marcello, *Non dubito, quin multos, si fieri posset, & Cæsar ab inferis excitaret.* At qui reducuntur, dicuntur ἀναδραμεῖν ἐξ ᾅδου. *Gebhard.*

2 *Itaque in urbe, celeberrimo loco.*] Lambinus mavult, *in urbis celeberrimo loco.* Gebhard. Fuit autem hic eximius honor. Nam non solebant veteres quenquam in urbe sepelire nisi forte Imperatores. Serv. Sulpitius apud M. Ciceronem lib. 4. Epist. ad Fam. *Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant.* Lambinus. Vide Kirchm. de Fun. Roman.

3 *Sepulcri monumento donatus est.*] Discrimen statuendum est inter monumenta sumptu publico facta, & ea, quæ decreto tantum publico. Non enim fuit jus in Republica Atheniensium ornare sepulchra defunctorum, quantum aut heredis, aut ipsius etiam defuncti ambitio postulasset: verum de tumulis majoris impensæ cognoscebatur, neque is honos vulgo omnibus, sed claris tantum viris concedebatur. Diversus fuit publicæ sepulturæ honos, qui bene de republica meritis deferebatur. Atque iis interdum Mausolæa de publico excitabantur. *Casaubon.*

IPHICRATES.

XI.

[1] IPHICRATES Atheniensis, non tam magnitudine rerum gestarum, [2] quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, [3] ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bello est versatus; sæpe exercitibus præfuit; [4] nusquam culpa male rem gessit; [5] semper consilio vicit, [6] tantumque eo valuit, [1] ut

1 Initium hujus ita scribendum est, IPHICRATES ATHENIENSIS *Non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplina, &c.* Consensu Codicum MSS. quorum nullus τὸ *genere* agnoscit excogitatum à Longolio; à Lambino vero avide arreptum, & uberiore corruptionis indole propagatum. Nam quod Iphicratem putant fuisse sutoris filium errant; quoniam nasum Atticum non intellexerunt. Quod aptos admodum calceos militi invenerit; inde forsan eo cavillo est aspersus. hinc & *Iphicratides calcei* in proverb. cesserunt. Diodorus lib. XV. Τάς τε ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. *Gebhard.* Vid. Polluc. Suidam, Photium, & Procli Chrestom. *Schott.* Atque hoc est, *cerdone natum esse*, ut olim scripsit ad Curtium vir doctus. Discas tamen ex Plutarcho & aliis, Iphicratem sutoris filium fuisse. Vide illum Ἀποφθ. στρατηγῶν. Aristotelem I. Rhetor. Xenophontem VI. Polyænum III. Strat. Athenæum IV. & XII. Arrianum, Ælianum, Æschinem, Suidam, Iul. Pollucem, Senecam Rhet. Frontinum, Iustinum, Plutarch. & alios. *Savaro.* Hic Iphicrates cum Harmodius quidam Harmodii Atheniensis abnepos in eum, tanquam ignobilem convitia faceret: τὸ μὲν ἐμὸν (inquit) ἐπ' ἐμοῦ γένος ἄρχεται, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ παύεται. plura & præclara ejus Stratagemata à Frontino referuntur. vid. lib. I. c. 4. 5. 6. & l. 2. c. I. 5. & 12. aliud factum refert l. 3. c. 12. & l. 4. c. 6. *Longol.*

2 *Quam disciplina militari.*] Fuit tamen idem & bonus Rhetor, exstantque multa apud Aristotelem in Rhet. ex ejus Orationibus prolata. Suidas: Ἰφικράτης Ἀθηναῖος σκυτέως πατρὸς, ῥήτωρ καὶ στρατηγός. *Lambinus.* Iustinus lib. 6. c. 5. In Iphicrate *non imperatoria tantum, verum & oratoria artes fuere.* Vide Plutarch. in Politicis.

3 *Ut non solum ætatis suæ.*] Iustinus lib. 6. *Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit; nec unquam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerant.* Orosius lib. 3. cap. I. *Savaro.*

4 *Nusquam culpa male rem gessit.*] Pro vocabulum *sua* addit Gifanii Codex & Longolius. *Schott.* Xenophon tamen reprehendit ejus consilium in re militari libro 6. de rebus Græc. in extremo. *Lambin.*

5 *Semper consilio vicit.*] Diodor. l. 13. Οὗτος γὰρ παραδέδοται στρατηγικήν τε ἀγχίνοιαν ἐσχηκέναι. *Gebhard.*

6 *Tantumque eo valuit.*] Idem: Πρὸς πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀγαθὴν φύσει κεχρῆσθαι διαφόρως.

[1] ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. [2] Namque ille pedestria arma mutavit. Quum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibusque hastis, [3] minutis gladiis uterentur; ille è contrario [4] peltam pro parma fecit, [5] à qua postea peltastæ pedites appellantur,

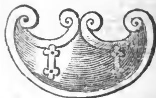
1 *Vt multa in re militari.*] Mss. abest *multa*. Boecler.

2 *Namque ille pedestria arma mutavit.*] Diodorus ibidem: Τῶν γὰρ Ἑλλήνων μεγάλαις ἀσπίσι χρωμένων καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπίδας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους, ἀμφοτέρων δὲ στοχασάμενος, τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, καὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς χρωμένους τῇ πέλταις διὰ τὴν κουφότητα παντελῶς εὐκινήτους ὑπάρχειν. *Lambin.* Quæ heic ad verbum transtulit Cornelius.

3 *Minutis gladiis.*] Intelligit spathas & semispathas, quarum meminit Isidorus lib. 18. cap. 6. Veget. II. 15. & Tacit. in Annal. *Keuchen.*

4 *Peltam pro parma.*] Pelta, breve scutum, & fere quadratum, aut folii hederæ figuram præ se ferens, parma brevius & mobilius. Claudius Ælianus in Tacticis cap. 2. Τύπος γὰρ πέλτης μικρὸν ἐστι, καὶ ἐλαφρογνῶπλον. Suidas & Index vocum militarium, qui fere Lexicis adjunctus: Πέλτη, μικρά τις ἐστὶν ἀσπίδισκη, καὶ κούφη. Isidorus: *Pelta, scutum brevissimum.* Formam ejus describit Xenophon apud Iulium Pollucem lib. I. Onomast. cap. 10. & Pierius Hieroglyph. lib. 42. *Vt circulus descriptus linea diametrali dissecetur: pars altera, quantum cubiti manusque ministerio deserviat, relinquatur: altera duobus è lateribus excavetur: ita ut in medio spatium sit insertando brachio, cujus hoc sit propugnaculum: extrema ad scuti marginem lunentur in cornua. Orbes illi duo hinc inde exempti, inserendæ si opus sit hasta, alter commodus, alter ad inspectandum inserviat.* Quam ab interna parte delineatam, heic inserere visum. Talis igitur illa. *Keuchen.* Sed forma peltarum non apud omnes eadem. Sic Thraciæ erant quadrangulæ, de quibus accipienda verba Suidæ: πέλται, ἀσπίδια τετράγωνα. Vide & Dionysium Halicarnass. lib. II. At peltæ Amazonicæ hederæ folio similes erant. *Salmas.* Præter Servium I. Æn. & Lactant. 5. & 7. Theb. atque Isidor. 18. 12. vide Hieronym. & Eucher. in lib. Regum. *Savaro.*

5 *A qua postea peltastæ pedites appellantur.*] Suidas: Πελτασταί, πεζότοι οἱ τὰς ξυστοὺς κατέχοντες. *Longol.* *Peltata* Lactantio. *Savaro.* Iul. Pollux: Πελτασταί, πελτοφόροι. Vetus Glossarium: Πελταστή, *manipulus*. Aliud: Πελτάριον, *parmula*, & πελταστής, *parmularius*. Ad rem Diodorus libro 13. Τότε δὲ ἀπὸ τῆς πέλ-

tur, ut ad motus concursusque essent leviores, [1] hastæ modum duplicavit, [2] gladios longiores fecit. Idem [3] genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque æneis, lineas dedit.

πέλτης πελτάςαι μετωνομάσθησαν. Antea vero dicebantur ὁπλῖται, id est, *gravioris armaturæ pedites.* Qui peltas gestabant, non tantum *Peltastas*, sed & *Cetratos* Livius appellat lib. 31. Pelta Cetræ haud dissimilis est. Materia Peltarum ex ære fuit, ut docet Xenophon 5. Anabas. Αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλη ἐς ἄλλην διεφαίνοντο χαλκαῖ οὖσαι. In Eclogis Polybii de Legationibus: Ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκᾶ πελταςικά. Plura congessit Iustus Lipsius in Analectis ad Militiam. *Keuchen.*

1 *Hastæ modum duplicavit.*] Diodor. Ηὔξησε τὰ δόρατα ἡμιολίῳ μεγέθει. id est, *hastas magnitudine sesqui-altera auxit.* hoc est, tantas fecit, ut totam magnitudinem antiquarum continerent, & præterea dimidiam. *Lambin.*

2 *Gladios longiores fecit.*] Idem: Τὰ δὲ ξίφη σχεδὸν διπλάσια κατεσκεύασε. Ex spathis nimirum & semispathis. Quod etiam à Romanis factum, declinante imperio. Lege Tacitum. *Keuchen.*

3 *Genus loricarum mutavit.*] Quæ fuere olim equorum equitumque munimenta & tegumenta, an verius impedimenta. Nam certe pondus subinde & rigor (etiamsi squammata essent) impediebant inferre vulnera, æque atque accipere. Tac. lib. 1. Hist. de Sarmatarum armatura: *Tegmen ferreæ laminis, aut præduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile; ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum.* Adi Veget. lib. 3. cap. 22. Plerique militum non habebant loricas hamatas, sed partem æris aut ferri procusam, quæ summum pectus tegeret: nam ima ventris satis scutum muniebat. *Lips.*

4 *Pro ferreis atque æneis, lineas dedit.*] Mss. & Editio Veneta, Savaroni inspecta, *pro ferris atque æneis.* Vt sint *ferta lorica* consertæ hamis & laminis. *Gebh.* Virg. 3.

Loricam consertam hamis. —

Idem 5.

Levibus huic hamis consertam auroque trilicem

Loricam. —

Idem 11.

— *quem pellis ahenis*

In plumam squamis auroque inserta tegebat.

Idem 3.

Consertum tegmen spinis.

Savaro. Alii Codices, *linteas* habent. *Mag.* Sed non admodum interest, utro modo legas. Vnde postmodum apud multas gentes insinuavit istarum usus: Quas communiter Græci induerunt post Iphicratem. Res tamen antiquæ originis, ut ex historiis clarum ac Poëtis. Apud Homerum dicitur Ajax λινοθώρηξ, itemque Adrastus. Quem locum Plinius respexit lib. 19. cap. 1. In Alcæo etiam apud Deipnosophistam memorantur θώρηκες νέολινοι, qui inter arma Macedonum & habitus bellicos. Auctor Dio: Θώραξ λινοῦς τρίμιτος, ἀσπὶς χαλκῆ. Sed & Alexander induit θώρακα λινοῦν διπλοῦν, ut loquitur Plutarchus. Illi ad Imum ventrem extendebantur. Xenophon: Εἶχον θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου. Nec Romanis infrequens illorum usus. Quod de Augusto Livius, de Galba Suetonius testantur. *Keuchen.* Fiebant autem linei thoraces opera atque artificio coactiliariorum & πιλοποιῶν, qui linum aceto vel austero vino, cui sal esset adjectum, probe macerabant, deinde ita cogebant, ut soliditatem ac crassitiem lintei octies decies, aut sæpius in se complicati haberet. Nicetas Acominatus lib. 1. rerum Isaaci Angeli: *Ipse Conradus sine scuto tunc dimicabat; sed pro lorica tectum quoddam gestabat è lino factum, vino austero probe salito maceratum, sæpius replicatum: quod quidem sale & vino coactum adeo firmum adversus ictus erat, ut penetrari à nullo telo possent.*

Erant

dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, [1] quod æque corpus tegeret, & leve esset,
2 curavit. [2] Bellum cum Thracibus gessit; [3] Seuthen socium Athenienſium, in regnum restituit. [4] Apud Corinthum tanta severitate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit, ut quum prælii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera [5] sic ordinatæ consisterent, ut singuli à peritissimo imperatore dispositi viderentur. [6] Hoc exercitu mo-

Erant autem hujus tecti plagella octodecim, & eo plures. Casaubon. De linteis loricis ac thoracibus & à quibus usurpatæ sint vid. Lasium de rep. Rom. 8. 16. Torrentium ad Sueton. Galbam 19. Lipſ. de Mil. Rom. 3. 6. Dausquejum ad lib. 3. Silii pag. 120. Villiomarum adversus Titium 2. 19. Casaubon. ad Sueton. Ferrarium de re vestiaria.

1 *Quod æque corpus tegeret, & leve esset.*] Lambinus: *Vt æque corpus tegerent, & leves essent.* Sed priorem scripturam confirmant Schotti Mſ. & Vltrajectina Editio. Nec dissentit Magius.

2 *Bellum cum Thracibus gessit.*] Dux creatus suffragio ab Atheniensibus adversus Amphipolim oppugnandam. *Æschin.* in Orat. περὶ παραπρεσβ. Frontin. 1. 11. Strateg. Polyæn. 111. Commemorat & ejus victoriam adversus Anaxibium Lacedæmoniorum ducem Xenophon. lib. 4. ἑλλην.

3 *Seuthen.*] Aldi exemplaria *Scothyn* habent: Vetusta vero omnia *Seuthem*, emendatius. *Mag.* Hic est, *Seuthes Odrysas* apud Curt. lib. x. cap. 1. quem ὕπαρχον Κερσοβλέπτου tantum, non Regem facit Polyænus 7. Strateg. *Keuchen.*

4 *Apud Corinthum.*] Inde bellum *Corinthium* est appellatum: Κορινθιακὸς πόλεμος. *Bongarſ.*

5 *Sic ordinatæ consisterent.*] Mſ. *sic ordinatè.* Boecler. Curtius libro 3. cap. 6. *Obsistere, circuire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quam milites callent.* Gebhard. Vide de hac disciplina Iphicratis Alexandrum ab Alex. lib. 1. cap. 20.

6 *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit.*] Alii lib. *interfecit.* Schott. Quod supra probavi & explicavi in Aristide. *Gebhard.* Vtraque lectio elegans est. *Savaro.* Mora, vox Græca est, hoc primum: deinde valet idem quod μοῖρα, hoc est *pars*, quod sit pars exercitus. Vtebantur autem hac voce Lacedæmonii maxime & Dores. Et constabat μόρα, vel ut quidam volunt, quingentis militibus; vel ut alii, septingentis; vel, ut alii, nongentis. Diodorus Siculus lib. 14. Si eadem res ibi à Diodoro narratur, quæ hic à Probo significatur, μέρος appellat. Sic Diodorus: Μετὰ δέ τινας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος τῆς στρατιᾶς διῄει διὰ τῆς Κορινθίας χώρας. οἷς Ἰφικράτης, καί τινες τῶν συμμάχων ἐπιπεσόντες, τοὺς πλείστους ἀνεῖλον. Andromach. sive auctor incertus Etymologici: Μόρα, inquit, τάγμα στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις, οὕτω λεγόμενον, καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μόρα, ἐπὶ μέρους ὄχλων, ὡς φθείρω φθορά. ἔστι δὲ ἡ μόρα, τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Hæc ille. Xenophon hujus cohortis casum & cladem multis verbis exponit lib. 4. de reb. Gr. & utitur hoc ipso vocabulo Græco, quod usurpavit Probus. Pausanias in Laconicis & μοῖραν appellat ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι καθ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἰφικράτης διέφθειραν. Commemorat & hanc

moram Lacedæmoniorum intercepit. quod maxime tota celebratum est Græcia. [1] Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus est gloriam. [2] Quum Artaxerxes [3] Ægyptio regi [4] bellum inferre voluisset, Iphicratem ab Atheniensibus [5] petivit ducem, quem præficeret [6] exercitui conductitio, cujus numerus [7] duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut [8] quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos in summa laude [9] fuerint. [10] Idem subsidio Lacedæ-

hanc Iphicratis rem gestam Plutarchus in libello, *πότερον Ἀθηναῖοι*, &c. in extremo, & Æschines in Orat. *κατὰ Κτησιφ.* *Lamb.* De morâ consule Ioan. Meursium lib. I. Atticar. Lection. cap. 15. adde & Hesych.

1 *Iterum eodem bello.*] Necubi, nec quando hoc prælium commissum sit, usquam reperio: nisi forte id significat, quod narrat Xenophon lib. VI. de rebus Græc. non longe admodum à principio: Iphicratem decem triremibus, qui à Dionysio Lacedæmoniis Anippo Duce subsidio mittebantur, non longe à Cephalenia, una cum viris omnibus interceptis, & navibus nonaginta ex Corcyra assumptis, in Cephaleniam navigasse, & ab illius insulæ civitatibus, pecunias partim libentibus obtinuisse, partim invitis obtorsisse, iisque rebus gestis, agros Lacedæmoniorum populatum esse ac vastasse, urbeisque adversariorum Atheniensibus voluntarias adjunxisse; quæ noluerint se dedere, iis bellum intulisse. Quo loco Iphicratis belli gerendi rationem, & scientiam rei militaris laudat Xenophon. Sic enim ille: Ἐγὼ *μέντοι ταύτην τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἰφικράτους οὐχ ἥκιστα ἐπαινῶ.* *Lambin.*

2 *Quum Artaxerxes.*] Mnemon Vide Diod. Siculum lib. XV. Bellum intulit Q. Crasso, Serv. Corn. Sp. Papyrio, Fab. Alb. tribunis proconsulibus.

3 *Ægyptio Regi.*] Acori. *Lambin.*

4 *Bellum inferre voluisset.*] Editio Vulgata, *voluit.*

5 *Petivit ducem.*] Diodor. lib. XV. Ὁ *δ' ἀνὴρ οὗτος μετάπεμπτος ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐτάχθη διὰ τὴν ἐν τῷ στρατηγεῖν ἀρετήν.* *Gebhard.*

6 *Exercitui conductitio.*] Sic Mss. recte. Vulgati *conducto.* In Chabria: *fugatis jam ab eo conductitiis catervis*, id est, mercede conductis, mercenariis, ut ipse loquitur in Timoleonte. *Savaro.* *Conducere* ergo est Græcorum *ξενολογεῖν*, vel *ξένους μισθοῦσθαι.* Infra Datame: *Ex Græcia conductorum tria millia.* Curtius lib. 3. *Ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso.* ibid. cap. 6. *Argentum istud ad conducendum militem mitte.* Gebhard.

7 *Duodecim millium.*] Immo XX. *millium*, ex Diod. Siculo. *Lambin.*

8 *Quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos.*] Quæ ambitiosa fuit Principum *κενοδοξία*, ut à nomine suo milites etiam insignirentur. Ab eadem origine Ioviniani & Herculiani apud Zosimum & Mamertinum. Sic Alexandrini Caracallæ, de quibus disertim Dio & Herodianus; Honoriani, Theodosiani, Constantini, Gratianenses, Valentinianenses, in notitia utriusque Imperii. Quod etiam in populis ac portis adhibitum. *Keuchen.*

9 *Fuerint.*] Editio Parisiensis, *fuerunt.*

10 *Idem subsidio Lacedæmoniis.*] Post cladem Leuctricam, victoribus Thebanis, quorum dux erat Epaminondas:

dæmoniis profectus, Epaminondæ [1] retardavit impetus. Nam nisi ejus adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent quam captam incendio delessent.
3 Fuit autem & [2] animo magno & corpore, [3] imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis injiceret admirationem sui: sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut [4] Theopompus memoriæ prodidit. Bonus vero civis, fideque magna: quod cum in aliis rebus [5] declaraverit, tum maxime in [6] Amyntæ Macedonis liberis tuendis. [7] Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, [8] cum his duobus liberis, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem placatis in se suorum civium animis. [9] Causam capitis semel dixit bello [1] so-

qua accepta, Lacedæmoniorum opes afflictæ sunt. *Lambin.*

1 *Retardavit impetus.*] Codex Danielis: *retardavit interceptus. Inceptus*, pro *incepta* integre scriptum in membranis nostris, ac fortassis Savaronis sic edentis. Sic supra in Alcibiade, *Sicilia amissum*, pro *amissione* dixisse notavimus. *Schott.*

2 *Animo magno & corpore, imperatoriaque forma.*] Corporis dignitas duci admirationem tam apud suos quam apud hostes conciliat. Tacit. 13. Ann. 8. *Ne si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret corpore ingens verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque etiam specie inanium validus.* De Cæcinna idem l. 1. Histor. cap. 30. Claudian. lib. 1. de Laudib. Stiliconis.

Iam tunc conspectus, jam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. quacunque alte graderere per urbes,
Cedentes spatiis assurgentesque videbas.

Iustin. lib. 13. cap. 1. de Amicis Alexandri. *Gebhard,*

3 *Imperatoriaque forma.*] Imperatore digna, quæ veluti longe lateque ostentat Imperatorem, ut de Trajano Plin. Panegyr. 4. Dioni egregia voce σεμνοπρεπὴς τοῦ προσώπου dicitur. *Boecl.* Capitolinus in Pertin. vide Not. in Sidon. ep. 2. lib. 1. *Savaro.*

4 *Theopompus.*] Sup. in Alcibiad. de quo etiam Athen. lib. 12. vide Casaub. ad Athen. lib. 3. c. 8. & lib. 10. c. 12. Plutarch. in Timoleone & Harpocrat. in voce ἀμάδοκος. in Ἀπτικεῖς. in Ἀλόννησος. in ἀμφικτυόνες. Steph. de urb. in voce Ἀσεύς. *Savaro.*

5 *Declaraverit.*] Codex Danielis, *declaravit.*

6 *Amynta.*] Cujus filius Philippus, pater Alexandri Magni. Hic Amyntas autem Pausaniam Macedoniæ regem, Æropi regis filium interfecit: regnavitque annos 24. Diod. lib. 14. *Lamb.*

7 *Namque Eurydice.*] Lege de hac re luculentissimam Orationem Æschinis, περὶ παραπρεσβ.

8 *Cum his duobus liberis.*] Habuit tamen ex Amynta tres filios, Alexandrum, Perdiccam & Philippum, Alexandri M. Macedonis patrem & filiam Eurionem. Iustin. lib. 7. c. 4. Sed ex his Alexander patri successerat in regnum.

9 *Causam capitis semel dixit.*] Causam apud

[1] sociali simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit [2] ex Thressa natum [3] Coti regis [4] filia. Is quum interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne faceret: Matrem, inquit. Id quum omnibus mirum videretur: at ille, Merito, inquit, facio. [5] nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.

apud cives suos simul cum Timotheo dixisse Iphicratem, & multatos esse tradit Diodorus lib. 16. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παροξυνθέντες ἐζημίωσαν αὐτοὺς πολλοῖς ταλάντοις, καὶ τῆς στρατηγίας ἀπέστησαν. Athenienses autem irati Iphicratem & Timotheum in judicium vocatos multis talentis multarunt, & imperandi munere abdicarunt. Polyænus eum Probo congruens, Iphicratem & accusatum esse significat, & absolutum. *Lambin.* Meminit ejus & Quintilianus lib. 5. cap. 12. qui causam hanc inter probationes adjicit, quas παθητικὰς vocant. Quo Stratagemate judicum absolutus fuerit Iphicrates, refert Polyæn. lib. 3. & Senec. Rhetor. lib. 7. Declam. 5. Plura de ipsius eloquentia colligit Muretus lib. 8. Var. Lect. c. 22. *Schott.* Noster in Phocion. *in judiciis cum capitis causam diceret* reus autem capitis accusatus est, & accusatus proditionis. infr. in Timoth. Plut. in Apophth. *Savaro.*

1 *Bello sociali.*] In quod inciderunt Athenienses, cum Chii, Rhodii, Coi, & Bysantini ab iis descivissent, ut Diodor. tradit, ejus mentio est in Chabria capite 4.

2 *Ex Thressa natum.*] Τὸ *natum* abest ab Vltrajectino, & glossam olet. *Schott. Gebhard.* Ex muliere Thressa, id est, in Thracia nata: ἐκ Θρᾳσσης γυναικός. Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tarsa*, ut habent Exempla Veneta & Florentina. *Lambin.* Alii codices *Tharsa*; nonnulli vero *Thrasa* habent. *Mag.* Seneca lib. II. de Tranquillitate, Iphicratem ipsum Thracia matre natum adserit. Quod cum illi objiceretur, *Et mater*, inquit, *Deûm Idaea fuit.* Long. Ad quem locum vide Iustum Lipsium.

3 *Coti Regis.*] Κότυν vocant Græci. Probus autem Latina inflexione tertia, *Cotum* dixit. Alii hic *Cotyis* legi volunt, cum quibus non pugnabo, sed *Coti* non improbo. *Lambin.* in Timotheo: *Adversus Cotum bella gessit.* Gebhard.

4 *Filia.*] Anaxandride. Athenæus initio lib. IV. & Seneca: *Quod in sapientem non cadit injuria*, cap. 18. *Savaro.*

5 *Nam Pater quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.*] Sensus iste: Patet quantum in se fuit, Thracem potius quam Atheniensem ideo genuit, quia è barbaris uxorem duxit: mater autem non ex suo sanguine Thracem, sed ex Atheniensis viri complexu Atheniensem gignere studuit. Perstringit patris cum barbara matrimonium: cujus solius sit ea culpa, non matris, si quid hic indignum moribus Græcorum aut opprobrio obnoxium. *Boeclerus.* Simile responsum Timothei apud Athenæum libro XII. Ὁ δὲ Τιμόθεος, καὶ ὀνειδιζόμενός ποτε, ὅτι τοιαύτης εἴη μητρὸς καὶ χαίρειν αὐτῷ, φησὶν, οἶδα ὅτι δι' αὐτὴν Κόνωνός εἰμι υἱός. *Gebhard.*

CHABRIAS.

XII.

1 CHABRIAS Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est ducibus, [1] resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, quum Bœotiis subsidio venisset. Namque in ea victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, [2] obnixoque genu scuto, [3] projectaque hasta, impetum excipere hostium docuit. [1] Id

1 *Resque multas memoria dignas gessit.*] Demosthenes Orat. in Leptinem, cum magnis efferat Chabriam laudibus, tum ejus res gestas semel atque iterum enumerat. Ibi: *πρὸς ἅπαντας Πελοποννησίους παρετάξατο ἐν Θήβαις, Γοργώπαν ἀπέκτεινεν ἐν Αἰγίνῃ, πολλὰ τρόπαια ἔστησεν.* Legendus & Xenophon lib. 4. & 5. de reb. Græc. Diodorus 15. 16. Athen. lib. 12. infr. in Epam. Plutarchus in Phocione & Camillo. Frontinus lib. 1. cap. 5. & 11. Strat. *Lambin. Longol.* Non solum autem res memoria dignas gessit, sed & dixit. Lege Plutarchi apophtheg. *Mag.*

2 *Obnixoque genu scuto.*] Id est, obfirmato genu ad scutum: videtur à Probo dictum esse obscurius, propter casuum similitudinem: Quod expressit Diodorus planius lib. 15. *καὶ τὰς ἀσπίδας πρὸς τὸ γόνυ κλίναντας*, id est, *& clypeis ad genu acclinatis.* Polyænus Strat. lib. 2. *Τὰς ἀσπίδας πρὸς γόνυ προσερεισαμένους*, id est, *clypeis ad genu firmiter acclinatis.* Planius, explicatiusque dixisset hoc modo, *obnixo genu in scutum.* Lambin. De hoc habitu ad præliandum composito Marcellinus de barbaris, & (ni memoria fallit) D. Ambrosius. *Savaro.* Quod Stratagema Triariis Romanis inepte Vir doctus accommodavit. Alia etiam ratio subsidendi fuit in eo schemate bellico, quod testudinem Romani vocabant. *Stewech.* ad Veget. Quod ego explicatius dabo. Milites Chabriæ obnixo genu scuto protensa hasta stabant, ut eo commodius hostilis phalangis impetum exciperent & sustinerent: quod etiam Polyænus dicto loco confirmat. Triarii vero Romani genu dextro innixi, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas sub erecta cuspide in terra fixas tenentes, sub vexillis considebant: dum vel hastati, qui primi pugnam inibant, vel principes, qui robustioris ætatis & à principio gladiis pugnabant, cum hoste dimicabant: quorum subsidio tertio ordine dispositi erant, & in eorum vicem locumque parati. Si apud hastatos ac principes parum prospere pugnatum esset, tunc demum triarii ad nutum ducis consurgebant ad pugnandum; Triarii enim erant veterani spectatæ virtutis, ad quos rebus ferme desperatis velut ad extremum subsidium refugiebant, ut observat Dionys. Halicarnass. 5. Antiq. Rom. 15. & 8. 98. Inde *rem ad triarios rediisse*, cum laboratur, proverbio increbuit, ut præter Lipsium Valtrinus 5. de milit. R. 3. docet. Hæc ergo tam distincta & diversa confundi non debent, nec alterum ab altero deduci. *Locc.*

3 *Projectaque hasta.*] Si locus emenda-

[1] Id novum Agesilaus intuens, progredi non est ausus,
suosque jam incurrentes, [2] tuba revocavit. [3] Hoc usque
eo in Græcia [4] fama celebratum est, [5] ut illo statu Cha-
brias sibi statuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Athe-
niensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut post-
ea [6] athletæ [7] cæterique artifices, his statibus in statuis po-
nendis uterentur, [8] in quibus victoriam essent adepti. Cha- 2
brias autem multa in Europa bella administravit, quum
dux Atheniensium esset: [9] multa in Ægypto sua sponte
gessit.

datus est (ut mihi quidem videtur) *projecta* positum pro *porrecta*, seu *ante erecta*, προβεβλημένης ἀσπίδος. Sic Sisenna lib. II. apud Macrobium lib. VI. c. 4. *scutis projectis*. Idem *projectis ramis*. M. Tullius de signis: *sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, &c.* Lambin. Iabolenus, quod ad vocis significationem attinet, L. Malum ff. de verbor. signif. sic inquit: *Inter projectum & immissum, hoc interesse Labeo ait, quod projectum esset id quod ita proveheretur, ut nusquam conquiesceret, qualia Meniana & suggrundia essent, &c.* Eadem de re Gellius quoque eadem. *Mag.*

1 *Id novum Agesilaus intuens, progredi.*] MSS. *Id novum cernens Agesilaus contuens id progredi non est ausus.* Boecler.

2 *Tuba revocavit.*] Σάλπιγγι ἀνεκαλέσατο. *Gebhard.*

3 *Hoc usque eo in Græcia fama celebratum est.*] Codex P. Danielis: *Eo tota Græcia fama celebratum est.*

4 *Fama celebratum est.*] Sic Cicero dixit pro Cluentio: *eadem omnium sermone celebratum:* & pro domo sua, *omnium sermone celebratum.* Lambin.

5 *Ut illo statu Chabrias.*] Diodorus Siculus 15. Ὁ δὲ Χαβρίας πολλῶν αὐτῷ πεπραγμένων κατὰ πόλεμον, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα ἐσεμνύνετο τῷ στρατηγήματι, καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ δήμου δοθείσας αὐτῷ, καθίστανεν εἰκόνας τοῦτο τὸ σχῆμα. *Lambin.*

6 *Athletæ.*] Qui vicissent certaminibus Iselasticis, quæ à Græcis ἀγῶνες εἰσελαστικοὶ vocantur: de quibus Sibylla μέγας γὰρ αἰὼν εἰσελαστικὸς ἔσται. *Kenchen.*

7 *Cæterique artifices.*] Scenicos & Musicos, sive Dionysiacos atque Pantomimos intelligit. De athletis frequens historia est ponendarum statuarum, ut non προτομὰς modo, sed iconas, vivam ipsorum imaginem referrent. Palæstras athletarum imaginibus, sicut & ceromata sua exornabant. Pausanias in Eliacis: ubi περὶ ἀναθημάτων loquitur, ἐν δὲ τῇ Ἄλτι (ait) τιμὴ εἰς τὸ θεῖον ἀνάκειται. οἱ δὲ ἀνδριάντες τῶν νικώντων ἐν ἄθλου λόγῳ σφίσι, καὶ οὗτοι δίδονται. Cujus ritus imprimis instauratores fuisse Cretenses, idem mihi auctor II. ἠλιακῶν. De æra Milonis luctatoris statua lege quæ disertim Philostratus libro 4. in Vita Apollonii. Cum quo confer Aristidem κατὰ τῶν ἐξορχουμένων. Hellanodicis curæ erat, ut εἰκόνες ἰσομέτρητοι essent: Lucianus ἐν τῷ ὑπὲρ εἰκόνων. Plato in Phædro: ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. *Keuch.*

8 *In quibus victoriam, &c.*] Vide Fabr. 2. Agon. cap. 20. *Schott.*

9 *Multa in Ægypto sua sponte gessit.*] Ediderat Longol. *sua sponte quadam gessit.* Inde confestim Lambin. *multa* intrusit. Neutrum vero neque *multa*, neque *quadam* agnoscunt libri calamo picti. Illud *multa* ex præcedenti intelligitur. *Gebhard.* *In Ægypto.*] Privato officio, non publice à populo delata ac mandata. Vide Diod. 15. Ejus rex tum temporis erat Tachus, cujus filius Nectanebus; vel secundum Plutarchum ἀνεψιὸς, id est, sororis filius. *Idem,* Cæterum Ægyptus à flumine nomen accepis-

gessit. Nam [1] Nectanebum adjutum profectus, regnum ei constituit. [2] Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagoræ adjutor datus: neque prius inde discessit quam totam insulam bello devinceret, qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. [3] Interim bellum inter Ægyptios & Persas [4] conflatum est. & [5] Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant: Lacedæmonii cum Ægyptiis, [6] à quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum fa-

se videtur. Nilus enim qui Hebr. שיחור id est, niger dicitur, Græcis *Αἴγυπτος* dictus est, quod idem denotat juxta Scaligerum. Nisi à *Copto* vel *Gubt* nomen accepit. *Thysius.* Masius observat Ægyptios in antiquis monumentis vocari Ægophthos, vulgo Cophti vel Copti, & ipsi regionem suam vocant Chibrh, teste Ortelio. In serie Regum Ægypti, quam Drusius ex Chronico quodam Arabico descripsir, secundus Rex Ægypti dicitur Cabtim, unde denominati sunt Cophtii. *Hornius.* ابو القبط Pater Coptitarum dictus Misraim. Inde nomen. Coptus etiam urbs, & Copites Nomus, fere in extremo Ægypti tractu, quem post Alexandrum Magnum Ægyptii incoluerunt, hodieque incolunt. *Golius.* Elegans Ægypti descriptio est apud Guil. Tyrium 19. 24.

1 *Nectanebum.*] *Nectebenin*, Codex P. Danielis. In aliis legitur *Nectenabum.* Magius. Plutarchus in Agesilao *Νεκτάναβιν* perpetuo vocat. Polyænus lib. II. in Agesilao vocat *Νεκτεναβόν.* Idem libro 3. perhibet Chabriam Thamo adfuisse, & Thamus erit, quem Plutarchus aliique Tachum appellant. *Gebh.*

2 *Fecit idem Cypri.*] Hac de re nihil reperi, præter id quod est apud Diodor. Sic. lib. 16. si forte ad rem pertinet. Nam Phocionem & Euagoram, non Chabriam & Euagoram Cyprum oppugnatum ivisse narrat. Credibile est, Diod. Siculum vel Phocionem pro Chabria posuisse, cum Phocion Chabriæ comes esset, vel alium historicum secutum esse, quam quem secutus est auctor noster. *Lambin.*

3 *Interim bellum inter Ægyptios & Persas.*] Diodorus lib. 15. *Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἄκωρις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἀλλοτρίως διακείμενος πρὸς τὸν Περσῶν βασιλέα, δυνάμεις ξενικὰς ἀξιολόγους ἤθροισε.* Narrat & aliud bellum Diodorus eodem libro, à Rege Ægypti Tacho, Regi Persarum illatum: ibi, *Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ Ταχὼς ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων, κρίνας πολεμεῖν τοῖς Πέρσαις*, &c. quod ad hunc locum videtur potius pertinere. In hoc enim bello Agesilaus & Chabrias interfuerunt, Regemque Tachum adjuverunt; ut tradit Plut. in Agesilao. *Lambin.*

4 *Conflatum est.*] Infra in Eumene: *interim conflata sunt bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt.* Savaro. Sic loquitur Hirtius lib. 8. c. 6. *Sub tempus æstivorum nullum summum bellum posse conflari.* & init. de bello Alexandr. Eumene. *interim conflata sunt illa bella.* Loquitur quoque ita Paterc. l. 2. Cicer. vero de Haruspicum responsis. *Clodius nefarias cum multis scelerum pactiones societatesque conflavit.* & in Anton. *Ille quum exercitum nullum haberet, magnum repente conflavit.* Gebhard.

5 *Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant.*] Quocirca & Pharnabazo Regis Persarum Satrapæ petenti Iphicratem belli ducem dederunt: & Chabriam ejusdem Pharnabazi admoniti & rogatu revocarunt, ut tradit Diodor. eodem libro. *Lambin.*

6 *A quibus magnas prædas Agesilaus* rex

faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Agesilao cederet, [1] sua sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit, pedestribus copiis Agesilaus. [2] Tum Præfecti 3
Regis Persiæ, legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses [3] diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante, domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denunciarunt. Hoc ille nuncio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum, [4] quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune [5] vitium in magnis liberisque civitatibus, [6] ut invidia gloriæ comes sit, & li-

rex eorum faciebat.] Redigebat atque agebat. *Facere prædas* non est obvium in Latinis scriptoribus. Invenio tamen apud Tullium in Verrem *Maximos quæstus prædasque fecisse.* Gebhard.

1 *Sua sponte eos adjutum profectus.*] In Agesil. *sero suis præsidio profectus est.* in Timoth. *Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est.* Savaro. Contra Diodorus, qui tradit eum fuisse ab Acoride arcessitum. In hoc tamen cum Probo congruit, quod sine suffragio aut decreto populi Chabriam provinciam illam belli suscepisse dicit. Sic Diodorus eodem libro & loco: Οὗτος μὲν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης προσδεξάμενος τὴν στρατηγίαν, ἀφηγεῖτο τῆς κατ' Αἴγυπτον δυνάμεως, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς παρεσκευάζετο πολεμεῖν πρὸς τοὺς Πέρσας. *Idem.*

2 *Tum Præfecti Regis.*] Pharnabazus. Vide Diodorum.

3 *Diem certam Chabriæ præstiterunt.*] Diem præfiniverunt; elegantia Romana. Cicero in Verrem: *Diem præstituit operi faciendo Kal. Decembr.* Idem Tusc. Quæst. *Natura dedit usuram vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præstituta die.* Curt. lib. 3. *Postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem permisere se regi.* Dies autem præstituta est ἡ προθεσμία. *Gebhard.* Diodorus: Ταχέως τόν τε Χαβρίαν ἐξ Αἰγύπτου μετεπέμψαντο. Codex P. Dan. *præstiterunt*, pro *præstituerunt.*

4 *Quod & vivebat laute.*] Sic Ephorus sive Theopompus 13. Philipp. apud Athenæum lib. 12. à quo Probus hæc desumpsit: Οὐ δυνάμενος (Chabrias) δὲ ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν διὰ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τὴν αὑτοῦ τὴν περὶ τὸν βίον. τὰ δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. ἅπασι γὰρ τοῖς ἐνδόξοις εἰσὶ χαλεποὶ, διὸ καὶ εἵλοντο αὐτῶν οἱ ἔνδοξοι, ἔξω τῆς πόλεως καταβιοῦν, Ἰφικράτης μὲν ἐν Θρᾴκῃ, Κόνων δὲ ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δὲ ἐν Λέσβῳ, Χάρης δ' ἐν Σιγείῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Χαβρίας ἐν Αἰγύπτῳ. *Longol. Lambin. Mag. Savaro.*

5 *Vitium in.*] Duas has voces ut Glossemata delet Vltrajectina editio. *Schott.* Vulgatam lectionem ac sententiam adstruit Tacit. vita Agric. cap. 1. *Quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti & invidiam.* Gebh.

6 *Vt invidia gloriæ comes sit.*] Sallustius: *Meminisse post gloriam invidiam sequi.* Cicero pro Balbo: *Est enim hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere velle, ipsum quoque florem dignitatis*

[1] & libenter de his detrahant [2] quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam [3] opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, [4] plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes [5] fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant [6] afuturos, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaque [7] Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares

[1] in

tis infringere. D. Hieronymus ad Demetr. epist. 8. *Virtus enim semper invidiæ patet.* Idemque in epistol. Paulæ: *Semper quidem virtutes sequitur invidia.* Schottus.

1 *Et libenter de iis detrahant.*] Quidam libri *libenter iis detrahant.* Sed interpolatum ignoratione elegantissimi modi loquendi. Cicero enim pro Rabirio *Detrahere de aliquo, & eum in invidiam vocare* dixit. & Quintius Frater: *Sermo eorum, qui de se detrahere volunt.* Infr. Timoleonte; *cum quidam Lamestii similis, nomine Demanetus in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset.* Ammian. Marcell. lib. 30. c. 29. *Bene vestites oderat & eruditos & opulentes & nobiles: de fortibus detrahebat, ut solus videretur bonis artibus eminere.* Dein quidam *detrahant*, ut nectatur τῷ *sit.* Gebh. De populo Atheniensi seorsim Livius 13. *Populus Atheniensis lacerare invidia principes suos suetus.*

2 *Quos eminere videant altius.*] Vulgati *emergere.* Sed omnium librorum consensus præfert *eminere*, ἔξοχον ἔμμεναι. Vide Tacit. lib. 11. Hist. cap. 20. ad quem Lipsius Nepotis locum contendit. *Gebhard.*

3 *Opulentium intuuntur fortunam.*] Ita rescribendum esse, dudum & ni fallor, princeps è Gifanii libro indicavit Scioppius lib. 11. Verisimil. cap. 3. Adstruit Savaro, approbat P. Daniel, obsignat denique Schottus. *Opulens* pro *opulentus* ex Ausonio notant, nescio an Eidyll. 2. *Gebhard.* Sic *violens* positum ab Horat. Od. 30. lib. 3. & Ep. 10. l. 1. Quemadmodum igitur *violens* & *violentus* dixerunt veteres, sic *opulens*, & *opulentus.* Lambin. *Opulentium intuuntur.*] In vulgatis est *intuentur.* Veteres autem *tuor* & *tueor* dicebant, ut in compositis: hinc *intuuntur* in Excerpt. melioribus. Et *contuimur* apud Lucret. lib. 4. & Plautum. Adi Festum. Turpilius Pedio:

——*tamen oculis.*

Longa intercapedine appetunt cupide intui. Keuchen. Quod ad sententiam. in Pausan. *Epulabatur more Persarum luxuriosius, quam qui aderant, perpeti possent.* vid. Valer. 2. 5. ext. 5. Cic. ad Nepot. *qui habet, ultro appetitur: qui est pauper, aspernatur.* Savaro.

4 *Plurimum aberat.*] Causam continuo subjungit Nepos ipse: At mihi in mentem venit quoque alia, nimirum magnos viros vitato assiduitatis fastidio auctoritatem & desiderium in animis civium quæsivisse absentia. Liv. lib. 35. cap. 10. *Accedebat quod alter decimum jam prope annum assiduus in oculis hominum fuerat: quæ res minus verendos magnos homines ipsa satietate facit.* Gebh.

5 *Fecerunt idem.*] Hæc duo verba inculcata esse quis non videat, & nostris aberant membranis. *Schott.*

6 *Afuturos.*] Sic legendum, non *absuturos*, ut est, in nonnullis libris: Neque *affuturos*, ut est in Venetis: neque *futuros*, ut in Germanicis. *Keuchen.*

7 *Conon plurimum Cypri vixit.*] Hæc ex Theopompo transscripsit Nepos. Athen. lib. 12. ex lib. 13. Philipp. Theop. quem vide. & Iustinum libro 5. & 6. *Savaro.*

1 *In*

[1] in Sigæo. [2] Dissimilis quidem Chares horum & factis & moribus: sed tamen Athenis & honoratus & potens. [3] Chabrias autem periit bello sociali, tali modo: Oppu- 4
gnabant Athenienses Chium: erat in classe Chabrias [4] privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque [5] magis milites quam qui præerant, [6] aspiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam [7] dum primus studet portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipsi sibi perniciei fuit. [8] Quum enim eo penetrasset, cæteræ non sunt sequutæ. Quo facto, circumfusus

1 *In Sigæo.*] Ptolemæo Σιγεῖον, Calabro Σίγειας. Idæ promontorium vocat Aristoteles lib. 5. Animal. Æliano & Pomponio oppidum quoque est. Duo tamen diversa sunt apud Strabon. 13. sed sibi invicem vicina oppida, ut & apud Plinium. *Ortelius.*

2 *Dissimilis quidem Chares.*] Vide Diodor. & Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. Noster infr. 15. 3. Xenophon 7. H. Gr.

3 *Chabrias autem periit bello sociali.*] De bello sociali lege argumentum Orationis de pace, apud Isocratem; & Diodor. lib. 16. Incepit post communem defectionem Chiorum, Rhodiorum; Coiorum & Byzantinorum ab Atheniensibus. Duravit annos III. *Diodor.* Ὃς ἔμεινεν ἔτη τρία. De morte Chabriæ ita Plutarchus in Phocione: *Chabrias enim ad ineunda pericula suapte natura tardior, posteaquam cœpisset cum hoste conserere, ira nimia concitatus vehementer solebat accendi, imperatorii officii facile oblivisci, sese temere periculis objectare. Cujus audaciæ, quo tandem par erat, evasit. Nam in pugna navali adversus Chios, primus omnium in hostile littus invectus, eum pro explicando in terram milite, in occurrentes hostes audacius proruissent, pugnans confossus est.* Mag. Longol.

4 *Privatus.*] Aliter Diodorus 16. 7. qui classi eum præfuisse, Charetem vero terrestrem exercitum rexisse tradit.

5 *Eumque magis milites.*] De Miltiad. *erat enim dignitate regia, quamvis carebat nomine.* ibid. in fine. *Savaro.*

6 *Aspiciebant.*] Reverebantur, honorabant. Tacit. *aspectare* dixit. Ann. 1. 4. *Omnes exuta æqualitate jussa principis aspectare.* Sic *intueri* apud Livium 37. cap. 54.

7 *Dum primus studet.*] Σπεύδει festinat. Datame: *Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit.* Pelopida; *Qui, cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent.* Hinc *studium* σπουδὴ festinatio. Cæsar lib. 7. Comment. cap. 41. f. *Summo studio militum ante ortum solis in castra pervenit.* lib. 3. Civil. cap. 24. *Illi studio incitati incautius sequebantur.* Val. lib. III. c. II. 23. *Cn. Pompeji præfectus jussu ejus, summo studio & magno militum numero, ad id capiendum mitteretur.*

8 *Cum enim eo penetrasset.*] Eo significatu multoties verbo *penetrare* utitur Curt. pro penitus aut interius subire libro 4. cap. 12. *Ille utendum animis dum spe calarent, ratus ad Pelusii ostium penetrat.* lib. 5. cap. 17. *In rupium cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant de industria quieti, & paventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen.* libro 6. cap. 22. *Torrentesque & eluvies iter morabantur, nullo tamen hoste obvio penetravit.* Cicero pro Archia: *Cupere debemus, quo minus manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriam famamque penetrare.* Idem.

1 Navis

fusus hostium concursu, quum fortissime pugnaret, [1] navis rostro percussa cœpit sidere. [2] Hinc quum refugere non posset, si se in mare dejecisset; quod suberat classis Atheniensium, quæ exciperet [3] natantem: perire maluit, [4] quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At [5] ille, præstare honestam mortem turpi vitæ existimans, comminus pugnans [6] telis hostium interfectus est.

1 *Navis rostro percussa, cœpit sidere.*] Pro subsidere, ac demergi. Non dissimulabo meo in Codice scriptum fuisse *sidere*, ut *findere* reperisse librarius videatur. Retineo tamen *sidere*. Pedo Albinovanus apud Senec. Rhet. Suasor. 1.

——— *Iam sidere limo*
Navigia & rapido desertam flumine classem.

Schottus. *Sidere* anchoræ dicuntur, quæ in fundo fixæ hærent. Ἐπὶ βραχέων καθίζεσθαι. Poëta:

——— *Sidat onusta navis.*

Salmas.

2 *Hinc quum refugere non posset.*] Ita Ms. nostrum. Alii negationem expungunt. *Boecler*. Potius reponendum est. *Hinc cum refugere posset, si se in mare dejecisset*. Gebhard.

3 *Natantem.*] Codex P. Dan. *natanteis. Exciperet natantem.*] Excerpta *natanteis*: ut in Dione, *in naveis imposuit*: terminatione Græca. *Keuchen.*

4 *Quam armis abjectis.*] Quod erat flagitium militare & capitis pœna expiandum. Aristoteles libro II. Rhetor. Αἰσχρά ἐστιν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν. οἷον ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν. Inde Lacedæmoniæ mulieres, filios suos in militiam dimittentes, hoc eis mandare solebant, ἢ σὺν τούτῳ, ἢ ἐπὶ τούτῳ. *Lambin.* Præter ea quæ Godescalcus in Veget. infigit lib. 2. c. 14. vid. Senecam de Benef. 5. 2. infr. in Hamilcare. *Savaro.*

5 *Ille, præstare honestam mortem turpi vita.*] Pene ad verbum de Antigono Polyænus lib. 4. Comment. 5. Τοῦ ζῆν ἀγεννῶς τὸ θνήσκειν ἀνδρείως αἱρετώτερον ἡγούμενος. Tacitus Agricola, cap. 33. *Proinde & honesta mors turpi vita potior & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt.* P. Syrus: *Vita hominis brevis; ideo honesta mors est immortalitas.* Sallustius Iugurtha. *Sulla à Mauro rogatus, uti noctu clam profugeret: incerta ac forsitan post paullo morbo interitura vita parcere turpi fuga recusat.* Tali animo fuerunt quidam apud Cæsarem centuriones lib. 6. Comment. cap. 40. *Centuriones*, inquit, *quorum nonnulli ex inferioribus ordinibus reliquarum legionum caussa virtutis in superiores erant ordines hujus legionis traducti, ne ante partam rei militaris laudem amitterent, fortissime pugnantes conciderunt.* Plane ex mente Chabriæ Isocrates Panegyrico, τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς, Argute & mascule Valerius lib. III. cap. II. exempl. 14. *Cato*, inquit, *constantissime in gladium incumbendo, magnum hominibus documentum dedisti, quanto potior esse debeat probis dignitas sine vita, quam vita sine dignitate. At ignavi pluris qualemcunque vitam honesta morte æstimant*, ut loquitur Darius apud Curt. lib. 5. cap. 39. *Gebhard.*

6 *Telis hostium interfectus est.*] Archonte Cephisidoto, Olympiad. cv. anno III. *Chronol.* Quomodo Ctesippus ejus filius paternum sepulchrum violarit, vide apud Athenæum lib. 4. c. 20. ubi de isto flagitio plura ex Diphilo, Timocle & Menandro in hanc historiam affert.

TIMO-

TIMOTHEVS.

XIII.

[1] TIMOTHEVS [2] Cononis filius Athenienſis. Hic à 1
patre acceptam gloriam [3] multis auxit virtutibus. Fuit enim [4] diſertus, impiger, [5] laborioſus, [6] rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus ſunt præclare facta, ſed hæc maxime illuſtria. [7] Olynthios & Byzan-

1 *Timotheus.*] De hoc M. Tull. 1. de offic. & 3. de oratore & alias. Diodor. lib. 15. Xenoph. lib. 5. Athen. 13. Plutarch. Ælian. V. H. 13. Frontin. 1. cap. ult. & lib. 2. cap. 5. ſupr. in Chabria. *Savaro.*

2 *Cononis filius.*] Librariorum ῥαθυμίᾳ in Lamb. edirione *Cimonis* olim editum, qui Cononis eſt filius. *Schottus.* Ex Threſſa, ſcorto quidem publico, ſed quæ poſtea exemplar clariſſimum modeſtiæ evaſit. Timotheo autem cum matris conditio ſibi objiceretur: *Atqui*, inquit, *per eam ſum Cononis filius.* Auctor Athenæus lib. 13. *Longol. Mag.*

3 *Multis auxit virtutibus.*] Rarum paternas virtutes æmulari, exprimere atque tueri: rariſſimum iis ſuas addere & quidem multas: quod de Timotheo tradit Nepos. Solent alioqui Ἡρώων τέκνα πήματα eſſe. Verum Timotheus animo ſibi propoſuit illud: Ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι. Iuſtinus lib. 42. cap. 2. de Mithridate: *claritatem parentum æmulatione virtutis accenſus animi magnitudine ſupergreditur.* Gebhard. Adde Iuvenalem Sat. 8. & Berneggeri Not. ad Iuſtin. 29. 1.

4 *Diſertus.*] Cicero lib. 1. de Offic. *Africanus eloquentia cumulavit bellicam gloriam: quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui cum belli laude non inferior fuiſſet quam pater, ad eam laudem doctrinæ & ingenii gloriam adiecit.* Licet etiam ex Demoſth. Oratione περὶ τ' ἐν Χεῤῥονήσῳ, ſub extremum intelligere, Timotheum eloquentem fuiſſe: profert enim fragmentum quoddam ex ejus oratione ad populum habita, ſpiritus & acrimoniæ plenum. Poſtremo M. Tullius lib. III. de Orat. ad Quint. Fr. ſcribit, Timotheum ab Iſocrate fuiſſe inſtitutum atque eruditum. *Longol. Lambinus.*

5 *Laborioſus.*] Φιλόπονος.

6 *Rei militaris peritus.*] Στρατηγικὸς, τῆς πολεμικῆς ἔμπειρος. Fuit præterea fortunatus ac felix: & vero ita cognomento dictus, ut teſtantur Plut. Suidas, Ælianus Var. hiſt. lib. 13. Interpr. Ariſtoph. ad illum locum χρ. Τιμοθέου δὲ πύργος. Καρ. ἐμπίπτοι γέ σοι. & item alibi. *Lambin.*

7 *Olynthios & Byzantios.*] Bello, opinor ſociali. Verum nullum hac de re verbum apud Diodorum, quod quidem meminerim: niſi quod lib. 16. ſcribit; bello ſociali, Chios, Rhodios, Byzantios, Coos, cæteros qui ab Athenienſibus defecerant, Imbrum & Lemnum, quæ erant Athenienſium, diruiſſe; agrum Samium populatos eſſe ac diripuiſſe; urbem Samum obſediſſe atque oppugnaſſe: Athenienſes vero ducibus Iphicrate, Charete, Timotheo Byzantium oppugnaſſe: quæ nihil ad hunc locum videntur pertinere. Veruntamen Timotheum adverſus Olynthios bellum geſſiſſe, vel ex Demoſthene cognoſcere licet, Olynthiaca II. ibi: Ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχὴ, ἐν μὲν προσθήκης μέρει ἐστί τις οὐ σμικρὰ, οἷον ὑπῆρξέ ποθ' ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους. *Idem.* De Olynthiis meminit Ariſtoteles, ſeu quiſquis eſt auctor lib. II. Oeco-

Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, [1] in qua oppugnanda, ſuperiori bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumpſerant. Hanc ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. [2] Adverſus Cotyn bella geſſit, [3] ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit, [4] Cyzicum obſidione liberavit. [5] Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: à quo quum [6] Laco pecuniam numeratam accepiſſet, [7] ille cives ſuos agro atque urbibus au-

Oeconomicorum cap. 22. ut de Samo & Corcyra. Item Demoſthenes Olynth. 11. ibidemque Vlpianus. Vide Vitas comparatas noſtras Olymp. CIV. anno 1. extremo. *Schott.*

1 *In qua oppugnanda.*] Sic plerique edunt ad Samum, quæ ſequioris generis eſt, reſpectu habito. Scriptæ tamen membranæ, *in quo oppugnando* præferunt, pro quo bello. *Idem.*

2 *Adverſus Cotyn.*] Vel *Cotym.* Codex P. Dan. *Cotum*, Quomodo in Iphicrate. Sed hic fuit Paphlagonum Rex, ille Thracum, de quo ad Iphicratem dictum eſt.

3 *Ab eo mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit.*] Secus hodie noſtris moribus, quibus præda cedit ignaviſſimo cuique tribunorum aut centurionum: viliſſima quæque & iſtis Thraſonibus faſtidita militari turbæ relinquuntur. Cum bella non privata auctoritate, non privato ſumptu gerantur, cur belli fructum ad ſe privati rapiant? Sancta ergo & merito ſuſpicienda antiquitas, *qua honeſtius bella geſſit, quam nunc amicitiæ coluntur.* Iuſtin. lib. 15. c. 2. Prædam autem ac manubias ad publicum uſum, ornatum atque ſplendorem civitatem converterunt Priſci, atque inde ſacra atque profana monumenta exſtruxerunt. Diod. lib. XI. Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος ὁ Γέλων, ἐκ μὲν τῶν λαφύρων κατεσκεύασε ναοὺς ἀξιολόγους Δήμητρος καὶ Κόρης. Frontin. de Aquæductibus: *Vetus Anio poſt annos XL. quam Appia producta eſt, anno ab V. C. quadringenteſimo octogeſimo primo, Manius Curius Dentatus, qui cenſuram cum L. Papirio Curſore geſſit, Anionis, qui nunc dicitur Vetus, aquam perducendam in urbem ex manubiis de Pyrrho captis curavit.* Sp. Carvilio & L. Papirio Coſſ. Cicero contra Rullum: *Si eſt æquum prædas ac manubias ſuas Imperatores non in monumenta Deorum immortalium, neque in urbis ornamenta conferre: ſed ad Decemviros tanquam Dominos reportare.* Gebhard. *Detulit.*] Vltraject. *retulit.* Schott.

4 *Cyzicum obſidione liberavit.*] Diodorus Siculus lib. 15. Τιμόθεος ὁ Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἔχων δύναμιν πεζικήν τε, καὶ ναυτικὴν, Τορώνην μὲν καὶ Ποτίδαιαν πολιορκήσας εἷλε, Κυζικηνοῖς δὲ πολιορκουμένοις ἐβοήθησεν. *Lambin.* Cyzicus urbs antiqua in Myſia ad Propontidem juxta Ptolemæum & alios. In Græco eſt Κύζικος. Sed & *Cydicos* & *Quizicus* dicebant, pro *Cyzicos* vel *Cyzicus*; quæ *Chizico* hodie apud Sophianum. In antiquo numiſmate, quod Gordiani imperio circumfertur, hæc literarum formula: ΝΕΟΚΟΡΩΝ ΚΥΙΙΚΗΝΩΝ. Cujus vocis tertium elementum I pro Ξ non ſemel uſurpabant veteres: Quemadmodum in ΑΛΕΙΑΝΔΣΟΣ, & ſexcentis aliis. Quæ ſane ſcriptura Criticis non minimam occaſionem dedit, ut pro *Cyzicus*, *Cyxicus* inducerent. *Keuchen.*

5 *Ariobarzani.*] De quo infra ad Datamen.

6 *Laco.*] Ageſilaus. *Lamb. Mag.*

7 *Ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quam id ſumere, cujus partem domum ſuam ferre poſſet.*] Boni viri eſt abſtinentes habere oculos & manus: boni vero civis, utilitatem atque incrementum civitatis potius quam privatum

augeri maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre posset. Itaque accepit [1] Erichthonem & Sestum. Idem classi præfectus [2] circumvehens Peloponnesum Laconicam populatus, classem eorum fugavit. [3] Corcyram sub imperium Atheniensium redegit, sociosque idem adjunxit [4] Epirotas, [5] Athamanas, Chaonas, omnesque eas gentes

tum spectare. Vtrumque implevit præclare Timotheus ; continuit manus à rapinis, auxit potius publicum, quam suam domum. Ejusdem abstinentiæ laudatur Curius ab auctore Viror. Illustr. cap. 33. *Cum interversa pecunia argueretur, guttum ligneum, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium protulit, juravitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam convertisse.* Et Mummius cap. 60. *Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit: quibus cum totam replesset Italiam, in domum suam nihil contulit.* Front. lib. 4. cap. 3. *L. Mummius qui Corintho capta non Italiam solum ; sed etiam provinciam tabulis statuisque exornavit, adeo ex tantis manubiis nihil in suum convertit, ut filiam ejus inopem Senatus ex publico dotaverit.* Cum autem heic aviditatis pecuniariæ aspergere suspicione Agesilaum videatur, infra in vita absolvit eundem. *Atque in hoc,* inquit, *illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus & dynastis civitatibusque conferrentur, nihil unquam in domum suam contulit.* Gebhard.

1 *Erichthonem & Sestum.*] Abrahamus Ortelius locum se ignorare fatetur, conjicitque Abydi synonymum. Lambino & Schotto heic aqua hæret, quorum hic penitus silentio desperationis indice medicinam admovere insuper habet: ille vero audacior *Erythinos* excogitat Paphlagoniæ urbem, vel *Ctesiphontem.* Laudo voluntatem, de successu penes peritiores judicium esto. P. Danielis excerpta habent, *Erithonem & Sextum,* mutata modo literula Gifanii Codex. *Crithonem.* Vnde lego: *Itaque accepit Crithoten & Sestum.* Est vero *Crithote* urbs Hellesponti in Chersoneso Thraciæ; quem & antehac Athenienses Miltiadis comites, teste Suida, incoluerunt. *Gebhard.* Sestus ad Hellespontum Abydo objecta, satis nota Leandri & Erus rumoribus atque interitu apud Musæum, Nasonem & Melam Geographum. *Schott.*

2 *Circumvehens.*] Frustra viri docti corrigunt *circumiens*: Salmas. ptol. ad Solin. *Keuchen.*

3 *Corcyram sub imperium Atheniensium redegit.*] Xenoph. lib. 5. de reb. Græc. Ὁ μέντοι Τιμόθεος περιπλεύσας, Κέρκυραν μὲν εὐθὺς ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο. Vide sequentia. Aliter tamen Diodor. lib. 15. Confer cum Probo & Xenophonte Æschinem in Oration. κατὰ Κτησιφ.

4 *Epirotas, Athamanas, Chaonas.*] Lambinus auctoritate Diodori *Acarnanas* substituendum loco *Athamanas* existumat, qui lib. 15. Τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις à Timotheo perductas enumerat ad Atheniensium societatem. De sententia illius non amplius contendam ; saltem hoc nunc agam, ut Latinissimam & antiquissimam χαρὰν significem. *Athamanas, Chaonas,* ἀρχαϊκῶς dixit, pro *Athamanes, Chaones.* Vt in Epaminonda *Arcadas* pro *Arcades.* De quibus Charis. lib. 1. *Keuchen. Epirotas.*] Qui primo Pyrrhidæ dicebantur. *Iustin.* Epirus regio Græciæ versus Adriaticum mare. Ptolemæo est Ἔπειρος, unde Stephanus per H scribit Ἤπειρος. In nummis antiquis est ΑΠΕΙΡΟΣ. Olim in varias gentes divisa fuit, de quibus lege Vbb. Emmium in Illustr. Græcia.

5 *Athamanas.*] Codex P. Danielis, *Athamattas.* Edit. Iensonica *Athamantios.* Sed videtur legendum, *Acarnanas,* ex Diodoro lib. 15. Καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρναν-

N

tes [1] quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, [2] & sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt, [3] pacemque his legibus constituerunt; ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum [4] aræ paci publicæ sint factæ, [5] eique deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, [6] Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit; ut quum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta

posita

καρνανίαν πόλεις ὁμοίως ἀποκλῖναι πρὸς Ἀθηναίους. Sunt autem Acarnanes populi ad Acheloum siti. *Lambin.* Quod contra Magium.

1 *Quæ mare illud adjacent.*] Dictum antique, pro, *quæ mari illi adjacent*; seu *ad mare illud adjacent*. Nam veteres non fere præpositiones iterabant, ut *adigere arbitrum*, apud Ciceronem; *propugnare nugis*, apud Horat. Epist. lib. 1. Sic in Agesilao: *Et homines suis rebus abalienaret*. Sic apud Homer. Iliad. π. Τῷ δὲ καὶ Αὐτομέδων ὕπαγε ζυγὸν ὠκέας ἵππους, pro ἦγαγε ζυγὸν ὑπὸ ἵππους. Mox tamen contra præpositio iteratur. Ibi: *de diutina contentione destiterunt*. Lambin. *Quæ mare illud adjacent.*] Vide Gifanium Collectan. Lucretianis in *adjacere*. Male autem in Excerpt. *adjacunt*. Keuchen.

2 *Et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt.*] Intelligit θαλάττης ἐπικράτειαν, quam per vices obtinuerunt Athenienses cum Lacedæmoniis. Istum principatum autem post diutinam contentionem receperunt Athenienses, & per LXXV. annos obtinuerunt. Inter cætera commoda, quæ ἡ θαλαττοκρατία adferebat, fuit hæc, τὸ ὄψον εἰσπλεῖν, ut dicitur ab Antiphane apud Athenæum lib. 8. sive, quod ex subjectis insulis pisces Athenas importabantur. *Idem.*

3 *Pacemque his legibus constituerunt.* De hoc fœdere Laced. cum Atheniensibus Demosthenes Orat. περὶ Στεφάνου. *Schott.*

4 *Aræ paci publicæ.*] Nam ethnici πάντα θεοποιοῦσι, præsertim τὰ νοηθὰ, virtutes, vitia. *Boecler.* Atqui Plutarchus in Cimone tradit, aras pacis esse positas post victoriam illam Cimonis ad Eurymedontem partam contra Persas: quam pax illa omni sermone celebrata (περιβόητον appellat Plutarchus & Demosth. Orat. περὶ παραπρεσβ. contra Æschinem, τὴν ὑπὸ πάντων θρυλλουμένην) consecuta est. Sic Plutarchus: Φασὶ δὲ καὶ βωμὸν εἰρήνης διὰ ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ἱδρύσασθαι. *Publicæ* autem edidimus, Codices Basilienses & Colonienses secuti; non reclamaturi, si quis *publice* reponi malit, quomodo habent exempla Veneta & Florentina. *Lambin.*

5 *Eique deæ pulvinar sit institutum.*] Lectisternia Romanorum ex Livio aliisque nota: Græcos idem factitasse, primi fortasse nos observamus. Pausanias Arcadicis: Κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ αὐτῆς εἰκὼν. γραφῆς μεμιμημένος ἀνάκειται. In Phocicis de templo quodam Æsculapii: Κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος. *Casaub.* Vnde in Glossis *pulvinar* exponitur Καθίδρυμα, Στρωμνὴ θεοῦ. Valer. Max. lib. 3. cap. 7. *Iovis Opt. Max. pulvinaria.* Keuchen.

6 *Timotheo publice statuam in foro posuerunt.*] Vide Æschinem κατὰ Κτησιφ. Eam statuam numerat Pausanias inter illas, quæ in arce Minervæ positæ sunt: Ἐνταῦθα καὶ Τιμόθεος ὁ Κόνωνος, καὶ αὐτὸς κεῖται ὁ Κόνων. Vide Ioan. Meursii Cecropiam cap. 13.

1 Reno-

posita recens filii, veterem patris [1] renovavit memoriam. Hic quum esset [2] magno natu, & magistratus gerere desis- 3
set: bello Athenienses undique premi sunt cœpti. [3] Defecerat Samus; descierat Hellespontus; Philippus [4] jam tunc valens Macedo, multa moliebatur: [5] cui oppositus Chares quum esset, non satis in eo præsidii putabatur. [6] Fit Menestheus prætor, [7] filius Iphicratis, gener Timothei, [8] & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. [9] Huic in consilium

1 *Renovavit memoriam.*] In aliis Codicibus legitur *memoria.* Sed verba illa, recens filii, scilicet statua, veterem patris statuam, non memoriam statim respiciunt, ut statua statuam renovet, sed tamen mox memoriam instauret. *Mag.*

2 *Magno natu.*] Pro *magnus natu.* Sic in Datame & Agesilao. Id est Senex. in Pausania. *Grandis natu* senex dictus fuit à veteribus. Donatus Adelph. 4. sc. 5. idem in Phormione act. 2. scen. 3. *Savaro.*

3 *Defecerat Samus.*] Hinc Orator aliquis eam ἀποῤῥῶγα τ̃ πόλεως vocavit; quasi avulsam partem à corpore suo Athenis. *Keuchen.*

4 *Iam tunc valens.*] Methonam ceperat, Pydnam, Potidæam, Pagasas, Thraciæ urbeis aliquot. *Lambin.*

5 *Cui oppositus Chares quum esset.*] Merito in eo non satis esse præsidii putabatur, quia (ut refert Athenæus lib. 12. cap. 15. ex Theopompi historiarum libro 45.) segnis erat, ac tardus, deliciisque affluebat. Sed cur (dixerit Lector) dux ab Atheniensibus, qui talem noverant, delectus fuit? Respondeo; Quod eum ex causis duce nihilominus indignis, præter cæteros cives diligerent: Quod ipsum & Probus supra in Chabria innuit his verbis: *Dissimilis quidem*, inquit, *Chares horum & factis & moribus: sed tamen Athenis & honoratus & potens.* Qua ex causa huic fuerit imperium abrogatum, in ejusque locum suffectus Phocion, scriptum Plutarchus reliquit in apophthegm. Phocionis, & in ejusdem Phocionis Vita. Quantum vero attinet ad causam, cur Prætor crearetur Chares, homo militiæ ineptus, sic loquitur Plutarchus in Phocione: *Charetem itaque populus non tam suo merito, quam Oratorum ambitione & studiis partium, huic expeditioni præficiunt.* Mag.

6 *Fit Menestheus Prætor.*] Sic plerique omnes τετρασυλλάβως edunt & supra in Iphicrate. Duabus vero syllabis *Mnestheus* Vltrajectinus, Longolius & Magius. Quomodo & in Marone 4. Æn. v. 288.

Mnesthea Sergestumque vocat. —
Et alibi sæpius. *Schott.*

7 *Filius Iphicratis.*] Mss. *filius Hippocratis.* Ita infra semper. *Boecler.* Corrupte. Nepos in Iphicrate: *Menesthea filium reliquit ex Thressa natum.*

8 *Et ut ad bellum.*] Elegantius Mss. Boecleri *& ad bellum.* Sic solet Nepos.

9 *Huic in consilium dantur duo usu & sapientia præstantes.*] Nullo seculo à præfecturis bellicis atque ducatibus adolescentes exclusos esse video; sed crebro potius junioribus rei militaris summam fuisse commissam; quandoquidem non tam ductu quam auspicio res magnæ geruntur: additis prudentia atque experientia gravibus legatis seu rectoribus, reperio. Iustinus 29, 1, 8. *His regibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores erant.* de Fabio Rulliano, qui legatus ire Fabio ad bellum difficile & periculosum conficiendum gravatus est, *pene ipso duntaxat animo sine corpore militaturus*, Valer. 5, 7. 1. Cæsar. 7, 76. *Comio Atrebati, Viridomaro & Eporedorigi Æduis, Vergasillauno Arverno consobrino Vercinge-*

lium dantur duo, usu & sapientia præstantes, [1] quorum consilio uteretur, [2] pater & socer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos [3] amissa posse recuperari. [4] Hi quum Samum profecti essent, & eodem Chares eorum adventu cognito, cum suis copiis proficisceretur, [5] ne quid absente se gestum videretur: accidit quum ad insulam appropinquarent, ut [6] magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, [7] suam classem suppresserunt. At [8] ille temeraria usus ratione, non cessit majorum natu auctoritati, [9] &, ut in sua navi

getorigis, summa imperii traditur: iis delecti ex civitatibus attribuuntur, quorum consilio bellum administraretur. De Ælio Sejano Prætorii præfecto Druso filio rectore à Tiberio dato. Tacit. 1. an. 24. 3. Diodor. l. 16. Καταλιπὼν τῶν Φωκέων στρατηγὸν Φάλαικον τὸν Ὀνομάρχου υἱὸν τοῦ τὸν ἱερὸν πόλεμον ἐκκαύσαντος, ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν ὄντα, παρακατέστησε δ᾽ αὐτῷ ἐπίτροπον ἅμα καὶ στρατηγὸν Μνασέαν, ἕνα τῶν ἑαυτοῦ φίλων. Tales autem qui imperitioribus & junioribus adjunguntur, Marius apud Sallustium *Monitores* appellat. *Scilicet*, inquit, *ut in tanta re ignarus omnium trepidet, festinet, sumat aliquem ex populo sui officii monitorem.* Item *Custodes* Cicero: *Ad militiam euntibus dari solebant custodes, quibus primo anno regerentur.* Gebh.

1 *Quorum consilio uteretur.*] Quid si legeremus *auxilio* quod Ms. liber fere jubet, *Auxilium* enim interdum significat consensum ac suffragium. Quod Iurisc. filii non ignorant. *Ernst.* Quod si retineamus *consilio* tamen non opus est cum Schioppio (in paradox. liter. epist. 5.) Glossema hæc verba dicamus, nam exegesis sive interpretatio erit.

2 *Pater & socer.*] Iphicrates & Timotheus.

3 *Amissa posse recuperari.*] In Attico; *Ut eodem nuncio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse & recuperasse.* Cæsar lib. 7. Comm. cap. 15. *Quod se prope explorata victoria, celeriter amissa recuperaturos confidebant.* Curt. libro 4. cap. 13. *Perpulit ne dubitarent ex urbe erumpere & res amissas recuperare.* Iustin. l. 25. *Tantus terror Gallici nominis, sive invicta armorum felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur.* Gebhard.

4 *Hi quum Samum profecti essent.*] Diodor. Sicul. 15. non Menestheum cum Iphicrate & Timotheo, classi præfuisse, sed Iphicratem & Charetem: neque illos Samum, sed Byzantium oppugnasse tradit, nisi forte, quæ ibi narrat Diodorus alio tempore gesta sunt. *Lambin.*

5 *Ne quid absente se gestum videretur.*] Ingenium ambitiosi ducis, Tale in Pharnabazo exhibet Diodorus lib. 15. in Fabio Valente Tacit. 11. Hist. 24. *Gebh.*

6 *Magna tempestas.*] Diodor. l. 15. Τῶν περὶ τὸν Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον ἐναντιουμένων διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κλύδωνος. *Gebhard.* Similem notat in obsidione Byzantina, eodem libro.

7 *Suam classem suppresserunt.*] A cursu ac progressu continuerunt. Codex Burgensis, teste Magio, *represserunt.* Et ita loquitur M. Tullius Attico: *Dubitavit nostrûm nemo, quin Cæsar itinera repressisset.* Gebhard.

8 *Ille temeraria usus ratione.*] Temerarie egit. Diodor. lib. 16. Τοῦ δὲ Χάρητος παρὰ φύσιν βουλομένου ναυμαχεῖν. *Idem.*

9 *Et ut in sua navis esset fortuna, quo contenderat, pervenit.*] Fortuna in navis prora

navi esset fortuna, [1] quo contenderat, pervenit, eodemque ut sequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuncium misit. Hinc male re gesta, [2] compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus se recepit, [3] literasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum capere, nisi à Timotheo & Iphicrate desertus esset. [4] Ob eam rem in cri-

prora effigiata aut picta, cui sese mancipabat. Estque *Tutela* παράσημον τοῦ πλοίου, quæ navigio nomen imponebat. Lucianus Navig. τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς ἔχουσα τὴν Ἶσιν. *Keuch.* Lambinus, *ut si in sua manu esset fortuna.* Piccartus noster Periculorum Critic. lib. singulari cap. 10. *& ut si sua navi esset fortuna*, legit. Quod apprbat Schottus duabus de causis. 1. quod Fortunam in navium proris collocarint. 2. quod Timotheum eo fortunatum fuisse Vlpian. in Olynth. 11. Demosthenis referat, ut dormiens pingeretur reti urbes captans, addita muliere Fortunæ titulo. Sed hæc mihi scrupulum non eximunt, quoniam video hæc omnia non magis referri posse ad Timotheum, quam ad Iphicratem aut Menesthea. Si habuit Fortunam in navis prora; cur opinaretur se habere? Siquidem opinio rebus certis & in sensus incurrentibus non bene applicatur: sed notitia, sed scientia. Deinde quare impingatur Timotheo, quod temerarie Chares deliquit? ille ut vetus & talium casuum providus cum Iphicrate classem cohibuit, ne fieret obnoxia tempestati ac discrimini maris: At hic temeraria ratione progressus est, quasi eventum & successum haberet in potestate; quasi fortunæ imperare posset, ut pro arbitrio ipsius conata secundaret. *Gebhard.* Rem tangit Alexander ab Alexandro libro 1. Gen. Dier. cap. 13.

1 *Quo contenderat, pervenit.*] Totidem verbis in Datame.

2 *Compluribus amissis navibus.*] Quum ingenti orta procella & invita natura mari pugnare conatus esset, plures naves amisit, uti refert Diodorus lib. 16. Polybius lib. 1. Hist. p. m. 38. 39. de Romanis etiam prodit, quod tenaces propositi plerumque terra vicerint hostem vel equalibus viribus & animis, vel his majoribus. At quoties contra mare aut cœlum projecta quadam audacia pugnarint, suaque illa vi abrupta vincere sategerint, in magnas calamitates incidisse. Idem experturos in posterum, donec audaciam hanc & violentiam correxerint, per quam omni tempore maria terrasque sibi pervias esse debere autumant. Simile arrogantis temeritatis exemplum in Augusto notat Sueton. capite 6. *Alii dictum factumque ejus criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamaverit, etiam invito Neptuno victoriam se adepturum.* Loccen.

3 *Literasque Athenas publice misit.*] Ingenium talium depingere non melius novi quam verbis Curtii lib. 4. cap. 28. *Tantæ molis vix ulla vestigia invenit, ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri) alius in alium culpam referebant, quum omnes verius de sævitia maris queri possent.* Diodorus libro 16. Ὁ μὲν Χάρης ἀπομαρτυράμενος τοῖς στρατιώταις διέβαλε τοὺς συνάρχοντας ὡς προδότας, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἔγραψε περὶ αὐτῶν, ὡς ἐγκαταλελοιπότων τὴν ναυμαχίαν. *Gebhard.*

4 *Ob eam rem, &c.*] MSS. Dan. Leid. Boecl. & aliquot edd. vett. hunc locum ita exhibent: *Populus acer. susp. ob eamque rem mobilis, adversus inv. & pot. in crimen vocabantur*, (editi *vocabatur*) *domum rev. acc. pr.* corrupte, judice Cl. Boeclero, sed unde fors non incommoda lectio prodire possit. Magius tentabat: *populus &c. ad crimen vocabatur*, hoc est ad obtrectationem vel accusationem invitabatur ac excitabatur. Omen

crimen vocabantur. Populus acer, ſuſpicax, mobilis, [1] adverſarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accuſantur proditionis. Hoc judicio [2] damnatur Timotheus, liſque ejus æſtimatur centum talentis. Ille odio ingratæ
4 civitatis coactus, [3] Chalcidem ſe contulit. Hujus poſt mortem, quum populum judicii ſui pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad muri quandam partem reficiendam juſſit dare. In quo [4] fortunæ varietas eſt animadverſa. Nam quos avus Conon muros ex hoſtium præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos cum ſumma ignominia familiæ, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientiſque vitæ quum pleraque poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conjici poterit quam charus ſuis fuerit. Quum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpi-

tes

men pro criminatione, ut apud Cic. pro Cœl. *quod omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus maledictiſque celebratum eſt*. In Burgenſi tamen codice ait fuiſſe *in crimen vocabant*. Lamb. cum Puteano una vocula addita leg. *adverſarius, invidus etiam potentia, qua in crimen vocabatur, dom. rev.* Tentabam: *invidus (etiam potentia in crimen vocabatur) domum rev.* Sed, ut ingenue fatear, mihi, veteri formula, Non liquet.

1 *Averſarius.*] Hac voce notatur τὸ φιλαίτιον, ſive adverſandi premendique ſuperiores libido. *Boeclerus.* Vide Plut. præcept. polit.

2 *Damnatur Timotheus.*] Abſolvitur Iphicrates, ut ſupra cognovimus in Iphicrate. *Lambin. Mag. Savaro.*

3 *Chalcidem ſe contulit.*] Vrbem Eubœæ ad Euripum. Generoſas mentes, & quibus meritorum ſuorum in cives ratio bene conſtat, par eſt ingrati animi vitio tetrius offendi, ut voluntario exceſſu nonnunquam, crebrius ſeceſſu denegare ſe indignis cogitent. Timoleon adeo eſt commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere. P. Cornel. Scipio Africanus in voluntarium exſilium Linternum conceſſit, ubi reliquam egit ætatem. Vici ignobilis ac deſertæ paludis accola. Qui moriens uxori præcepit, ne corpus ſuum Romam referretur. *Ingrata*, addens, *Patria cineres non habebis meos*. Vide Val. Maximum lib. 5. cap. 3. 2.

4 *Fortunæ varietas.*] In Attico: *Tanta varietas his temporibus fuit fortunæ.* Nam libenter comparo has cum illa vita, ut appateat cuivis eamdem dictionis eſſe indolem, ac proinde unum eundemque & harum & illius Vitarum Scriptorem. Loqui autem eodem modo animadverto. Curt. lib.4. cap.41. *Vrbs & vetuſtate originis & crebra fortunæ varietate ad memoriam poſteritatis inſignis.* Cicero de Divinat. *Varietas eſt propria fortunæ.* Idem ad Lucejum; *Nihil aptius eſt ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque viciſſitudines.* Val. Max. lib. 6. cap. 9. 8. *Portus ipſos, ſi quis modo mutis rebus ineſt ſenſus, tantam in eodem homine varietatem ſtatus admiratos arbitror*, Gebhard.

1 Ia-

tes ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis [1] Iaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic quum in patria [2] ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas [3] ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen, Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit, [4] patriæque ſanctiora jura quam hoſpitii eſſe duxit. [5] Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei. Neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

1 *Iaſon tyrannus.*] Infulciunt alii *Theſſalorum*, alii *Theſſaliæ*. Gebhard. Quod Longolius ex Plutarcho addidit, contra Mſſ. Codicum omnium fidem. *Magius*. In aliis libris eſt corrupte *Laſon* pro *Iaſon*. Sunt qui *Iaſo* legunt, quemadmodum alibi *Lacon* & *Laco*. Quod Græcum eſt Ἰάσων, Iaſo, ſic Πλάτων, Plato, Ζήνων, Zeno, & alia ſexcenta. Meminerunt ejus plurimi veterum, Xenophon, Diodor. Plutarch. Iſocrates, Polyænus & alii. *Keuchen*.

2 *Sine ſatellitibus.*] Ἄνευ δορυφόρων καὶ σωματοφυλάκων. ſine ſtipatoribus haſtatis & corporis cuſtodibus. *Lambinus*.

3 *Sine ullo præſidio.*] Quod tueretur contra obviam vim. Datame; *ad quem cum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pene interiit.* Attico; *Ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit.* Tacit. de moribus German. cap. 13. *Hæc dignitas, hæ vires magno ſemper electorum juvenum globo circumdari in pace decus, in bello præſidium.* Germani peregrino vocabulo *Convoy* appellamus. Græci παραπομπήν. Curt. l. 3. c. 2. *Pecuniam regis ſexcenti muli & trecenti Cameli vehebant; præſidio ſagittariorum proſequente.* Tacit. 1. Annal. cap. 39. *Attonitaque magis quam quieta concione legatos præſidio auxiliarium Equitum dimittit.* Salluſt. Iugurtha: *Se à Patre Boccho obviam illis ſimul & præſidio miſſum.* Gebhard.

4 *Patriaque ſanctiora jura quam hoſpitii.*] Sic Demoſt. (ut & ait Æſchines Orat. περὶ παραπρεσβ. hoc ei maledicti loco objiciens) dixit, ſe anteponere ſalutem civitatis hoſpitali menſæ. Æſchinis verba ſunt hæc: ἔφησθα γὰρ τὴν τῆς πόλεως ἅλας περὶ πλείονος ποιήσασθαι τῆς ξενικῆς τραπέζης. *Idem*.

5 *Hæc extrema fuit ætas Imperatorum Athenienſium.*] Sic fere Diodorus l. 15. de Epaminonda loquens: Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἡλικίαν τὴν τούτου, γεγόνασιν ἄνδρες ἐπιφανεῖς, Πελοπίδας τε Θηβαῖος, ἔτι δὲ καὶ Τιμόθεος, καὶ Κόνων, καὶ Χαβρίας, καὶ Ἰφικράτης Ἀθηναῖοι· πρὸς δὲ τούτοις Ἀγησίλαος ὁ Σπαρτιάτης βραχὺ τοῖς χρόνοις πρότερον. *Lambin*.

[1] DATAMES.

XIV.

I. [2] VENIO nunc ad fortiſſimum virum, maximique conſilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginienſibus Hamilcare & Hannibale. [3] De quo hoc plura referemus, quod & [4] obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque, & ea quæ proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, [5] quo tantum non omnes ſuperabat, acciderunt. Quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſſa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camiſſares, quod & [6] manu fortis, & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, [7] habuit provinciam Ciliciæ [8] juxta Cappadociam, quam incolunt

Leu-

1 *Datames.*] De hoc Diodor. lib. 15. Polyæn. lib. 7. Frontinus 2. 7. *Savaro.*

2 *Venio nunc ad fortiſſimum virum.*] Hanc totam tranſitionem veteres membranæ Timotheo adnectunt, omneſque adeo editiones præter Lambinianam; idque rectius tranquilli more, aliorumque; & ipſius adeo Nepotis ſeu Probi, qui à patria, parentibuſque vitam cujuſque auſpicatur. *Schott.* Gebhardus inde auſpicatur vitam Datamis: *de quo hoc plura referemus*, Ceteri vero hinc: *Datames patre Camiſſare.*

3 *De quo hoc plura referemus.*] Rationem addit Lambin. hanc; quia pauca tantum de Heroë hoc leguntur apud Diodorum Siculum, Polyænum, & Frontinum. Quibus Barthius LII. Adverſ. XIV. annumerat Æneam Tacticum à Caſaubono editum. Longolius putavit præter *Frontinum*, neminem Datamis facere mentionem. Magius & Savaron addunt *Polyænum*. Beyerlingio vero quid venerit in mentem, quando in *perfidia* citat Plutarchum *in Datami*, ego profecto neſcio. *Ernſt.* In Mſ. Dan. fuit: *De hoc plura feremus.*

4 *Obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque.*] Vide ad hunc locum Caſp. Barthium lib. 52. cap. 14. Adverſ.

5 *Quo tantum non omnes ſuperabat.*] Correctio Cl. Tevenini cui plauſum utraque manu dat Lambinus. alias editum fuerat, *quo tamen omnes ſuperabat.* Sed Cl. Barthius Adv. lib. LII. cap. 14. ſuſpicatur legendum; *quo tandem omnes ſuperarit.* Gebhard.

6. *Manu fortis.*] In Pauſania: *& manu fortis & conſilii plenus.* Epaminonda: *peritus belli, fortis manu.* Timoleone: *Nam & manu fortis & belli peritus fuit.* Savaro.

7 *Habuit provinciam Cilicia.*] Potius dixiſſet *provinciam* Nepos. Et ſi Ciliciam habuit provinciam, cur ſitum addit & nomen populi, quem regere juſſus Camiſſares? Quare legendum: *Habuit provinciam partem Ciliciæ.* Gebh. Schott.

8 *Iuxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri.*] Vnde apud Geographos Ad-

tur

Leucosyri. [1] Datames militare munus fungens primum, qualis esset [2] aperuit bello, quod rex [3] adversus Cadusios gessit. [4] Namque hic multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera. Quo factum est, ut quum in eo bello cecidisset Camissares, [5] paterna ei traderetur provincia. Pari 2
se virtute postea præbuit, quum [6] Autophradates jussu regis bello persequeretur [7] eos, qui defecerant. Namque ejus

κοσυρία vocatur illa Cappadocia. Videndus Strabo ac Dionys. Halicarnasseus. Sane in Herodoti 1. Musa Cappadoces à Græcis *Σύροι* nominantur, quorum regionem *Assyriam* cognominabat olim Dionysius Alexandrinus. Et antiquus Orpheus in Argonaut. *Assyrios* vocat Leucosyriæ incolas, quæ pars Cappadociæ circa ostia Thermodoontis. Adi Plinium. lib. 6. 3. *Keuchen.*

1 *Datames militare munus fungens.*] Quomodo antiqui Comici loquebantur. Plautus non semel: *Nam parasitus octo hominum munia facile fungitur.* Lucil.
Lalius pauperum ait se ingentia munia fungi.
Plura ex Nonio congessit. *Lambinus.*

2 *Aperuit.*] Sic Schedæ nostræ rectius. itaque. Vltraject. editum. Vulgo *apparuit.* Schott.

3 *Adversus Cadusios.*] Corrupte *Gadusios*, Codex antiquus P. Danielis. Cadusii, ἔθνος μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου. Vide Stephanum de Vrbibus. In Ptolemæo sunt Mediæ populi ad Casdium mare, ubi & Cadusiorum vallum. Nec ambigo, quin hi fuerint iidem cum Cadusenis, apud Procopium lib. 1. Pers. Sigonius Caddusios scribendum voluit, quos Græci *Caduzios* vocant, alii Gelas.

4 *Namque hic multis millibus hominum.*] Nescio unde prorepserit hæc lectio. Longolianæ monetæ illa est. *Namque hic multis milibus hostium, regiorum quoque non paucis interfectis.* quam ferme sequitur Lambinus. At si non pauci regiorum militum cæsi sunt; Cadmæa stetit victoria & variæ Datami opera jactatur. Quocirca invehenda lectio v. Cod. *Multis millibus interfectis magni fuit ejus opera.* Magnam Cadusii stragem Datamis opera exceperunt; exinde magnam gratiam atque auctoritatem sibi comparavit. *Gebhardus.*

5 *Paterna ei traderetur provincia.*] Cappadocia. Nam Diodorus libro 15. scribit, Datamen Cappadociæ Satrapem fuisse. Sic ille: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστράτευσεν αὐτῷ. Sed Probus supra Camissarem patrem Datamis provinciæ Ciliciæ præfuisse dicit. *Lamb.* *Paterna ei traderetur provincia.*] Majorum ac parentum memoria gratiaque multi ea consequuntur, ad quæ cæteroqui per indignitatem suam adspirare non auderent. Tacit. 3. Histor. cap. 86. de Vitellio *Consulatum, sacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla sui industria, sed cuncta Patris claritudine adeptus.* Factum hoc omni ævo & in omni genti. De Germanis Tacit. capite 13. *Insignis Nobilitas, aut magna Patrum merita Principis dignationem etiam adolescentulis assignant.* Datames autem non solum paternis incubuit meritis; sed suam industriam atque virtutem adjunxerat.

6 *Autophradates.*] Cod. P. Danielis *Autophrodates*, Longol. *Androphrodates.* Sed emendandum *Antophrodates:* Quomodo apud Frontin. legitur lib. 1. Stratag. 4. Fuit hic Lydiæ satrapes, de quo Diodorus 15. hanc ipsam historiam narrans diversis circumstantiis.

7 *Eos, qui defecerant.*] Lycios, Pisidas,

ejus opera hostes, quum castra jam intrassent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus regis est. Qua ex re majoribus rebus præesse cœpit. [1] Erat eo tempore Thyus, [2] dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, [3] à Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello [4] à Patroclo interfectum ait. [5] Is regi dicto audiens non erat:

das, Pamphilios, Ciliees, Sytos, Phœnices, & propemodum omneis maritimos populos, ut inquit Diodorus 15. Sed, quod dicit Probus, Autophradatem jussum esse à Rege, eos bello persequi, qui ab ipso defecerant, Diodorus eo, quem indicavi, libro tradit, Autophradatem unum fuisse ex iis, qui à Rege Persarum defecerant. Hos enim enumerat, Ariobarzanem Phrygiæ satrapem, qui & Mithridate mortuo, ejus regni compos & dominus factus erat; Mausolum Cariæ dynasten, multorumque locorum munitorum atque urbium dominatum obtinentem, quorum princeps & regia erat Halicarnassus: Orontem Mysiæ Satrapen, Autophradatem Lydiæ: ex Ionibus autem Lycios, Pisidas, Pamphilios, &c. supra enumeratos. Atqui hi, qui à Rege Persarum defecerant, Orontem summæ imperii præfecerunt, eumque imperatorem ae ducem totius exereitus delegarunt. Hic autem imperium adeptus, stipendioque vicies mille militum annuo accepto, eos qui se ei crediderant, prodidit; & majorum præmiorum spe ductus, eum Rege Persarum sese conjunxit. Hæc fere Diodorus lib. xv. ab Æmilio Probo in eo maxime discrepans, quod Autophradatem in iis, qui à Rege Persarum defecerant, numeret. *Lambin.*

1 *Erat eo tempore Thyus.*] Codex Danielis transpositis literis *Thuys.* Vel *Thuus*, quod idem est. Vtrum autem scribatur *Thyus*, an *Thuys*, an *Thuus*, nihil refert. Sed malim scribi *Thys*, sive *Thus*, unica syllaba. Θῦς enim à Græcis dicitur. Commemorat eundem Athenæus lib. x. *Lambin.*

2 *Dynastes Paphlagonia.*] Infra *Regem* fuisse dicit, sed nullo discrimine. Athenæus ex Theopompo Παφλαγόνων βασιλέα vocat lib. IV. Strabo Reges *Dynastas* appellari scribit; quod magna prædiii sint potentia, ac populos quorsum libet, vel vi, vel persuasione impellant. Est enim δύναμις Græcis potentia. *Magius.* Simili loquendi modo Matthæus βασιλέα vocat quemvis Principem; quemadmodum & in Oriente Melk, Amir, & Sultan sumuntur. *Keuchen.*

3 *A Pylæmene illo.*] Longolii Codex corrupte habet *Philomele*; Iensonis, *Philimene.* Magius. Vnde alius *Philemene.* Vera lectio ex ipso Poëta constat Ἰλιάδ. β.

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ.

4 *A Patroclo interfectum.*] Menelaum hic pro *Patroclo* ex narratione Homerica dicendum fuisse, recte Magius annotavit. *Boecler.* Sic enim Homerus: Rhapsodia, V.

Ἔνθα Πυλαιμένεα ἑλέτην ἀτάλαντον Ἄρηϊ,
Ἀρχὸν Παφλαγόνων μεγαθύμων ἀσπιστάων.
Τὸν μὲν ἄρ' Ἀτρείδης δουρικλυτὸς Μενέλαος
Ἑσταότ' ἔγχεϊ νύξε κατὰ κληῗδα τυχήσας.

Quod ab aliis animadversum & notatum esse video. *Lambin.* Vnde constat, μνημονικὸν ἁμάρτημα familiare esse auctoribus festinantibus. *Schott.*

5 *Is regi dicto audiens.*] Malim hoc quam *regis dicto audiens*: ut habet Longoliana & passim vulgatæ editiones. Et sic apud Livium reponendum, ubi corrupte quoque est, *Servii Tullii dicto audientes essent*: pro *Servio Tullio, &c.* Schott. Keuchen.

1 *Omnia*

erat: quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamen, propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & sorore erant nati. Quam ob causam Datames [1] omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum venisset sine præsidio, [2] quod ab amico nullas vereretur insidias, pene interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis: ea quid ageretur rescüt, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo quum ab [3] Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Ioniæ, totiusque Phrygiæ,

1 *Omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret.*] Sic Terentius Eunucho:

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Lambinus. Simile dictum Dionysii in Eclog. Legat. 11. pag. 295. & Menelai apud Libanium Sophistam. Miltiades non aliter erga Parios se gessit. *Parum insulam*, inquit Nepos, *opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias è navibus eduxit, urbem operibus clausit.* Polyb. lib. 11. de Hamilcare. *διατρίψας δὲ ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπηκόους Καρχηδονίοις. Gebhard.*

2 *Quod ab amico nullas vereretur insidias.*] Nulla accommodatior ratio decipiendi adversarium quam per amicos: & quot sunt, qui palam vi per hostes capi non potuerunt, per corruptos periêre amicos? Sic ab Hermocrate Sosistratus servorum seditiosorum dux, *ἡγεμονικωτέροις* viginti cum servis per Daimachum amicum & familiarem oppressus est. Sallust. Iugurtha: *Quod ei per maximam amicitiam maxima copia fallendi erat.* Tacit. 1. Hist. cap. 3. *Quibus deerat inimicus, per amicos oppressi.* lib. 1. Annal. cap. 10. *Lepidus specie amicitiæ deceptus.* lib. 11. Annal. cap. 66. *Pomponium Flaccum veterem stipendiis, & arcta cum rege amicitia eoque accommodatiorem ad fallendum ob id maxime Mœsiæ præfecit.* Iulius Capitolinus in Maximinis cap. xi. *Sed hic Tyens dormiens domi sua ab uno ex amicis suis interfectus est.* Quare ad rem P. Syrus:

Mage cavenda est amicorum invidia, quam insidiæ hostium.

Quod dictum examussim congruit cum illo, quod extat in collectaneis Stobæi: Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίνα δεῖ μάλιστα φυλάττεσθαι; εἶπεν, τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλήν. Nec abludit Demonax, Ἐλάσσω κακὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἢ ὑπὸ τῶν φίλων. Τοὺς μὲν γὰρ ἐχθροὺς δεδιότες φυλάσσονται· τοῖς δὲ φίλοις ἀνειμένοι εἰσι, καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ εὐεπιβούλευτοι. *Idem.*

3 *Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Ioniæ.*] Vide *Diodorum* lib. xv. Ab uno Satrape interdum plures provinciæ regebantur. Sic Herodotus v. Orœtem νόμον τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον, καὶ Ἰωνικὸν obtinuisse refert. Apud Arrianum vi. Stesanor ὁ Ἀρείων, καὶ Ζαραγγῶν Satrapes. Ibidem Phrataphernes Παρθυαίων καὶ Ὑρκανίων. Sed & Xerxe regnante, unum eundemque τῆς Συρίας, καὶ Φοινίκης, καὶ Σαμαρείας ὕπαρχον fuisse, ex Iosepho libro 11. cap. 8. & Esdra 111. 6. patet: quibus in locis ὕπαρχος appellatur, qui alias Satrapes. *Brissonius.*

1 *Ni-*

giæ, desertus esset, [1] nihilo segnius perseveravit, vivumque
3 que Thyum cepit cum uxore & liberis. [2] Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo ubi erat rex, venit, posteroque die Thyum, [3] hominem maximi corporis terribilique facie, quod & [4] niger & [5] capillo longo [6] barbaque erat prolixa, [7] optima veste contexit, quam [8] satrapæ regii

1 *Nihilo segnius.*] Si Nepotis stylum calleo ducor ad credendum scripsisse *nihilosequius.* aut *secius* ut alibi non raro. In Conone bis. in Dione. bis Hannibale. Nam & *eo secius* in Pomponii Attici vita in Miltiade & Eumene dixit. *Schott.* Non audeo nudam Schotti conjecturam sine Codicum assensu amplecti. Vult dicere; auxiliorum frustratio non segniorem reddidit Datamen, quin solus suis viribus Thyn persequi, & ad officium reducere perseveraret. Curt. l. IV. c. 38. *Batim egregia edita pugna multisque vulneribus confectum deseruerant sui, nec tamen segnius prælium capessebat.* Salustius Iugurtha: *Magna atque insolita re perculsi, nihilo segnius bellum parare.* Valer. lib. III. cap. VI. 1. *Nec hac re segniores Pœnicis exercitibus intulit manus.* Gebhardus.

2 *Cujus facti ne prius fama ad Regem, quam ipse perveniret, dedit operam.*] Voluit ergo & auctor & nuntius venire. Vide Curtium libro III. *Gebhardus.* *Cujus facti ne prius fama.*] Sic Claudianus celeritatem in expeditionibus Stiliconis quoque commendat, dicens eum fuisse emensum asperas etiam *Prævento rumore vias.* Et alio in loco eundem ob eandem virtutem laudans, quod nimirum victoria ejus ante fuerit cognita, quam de bello innotuerit, inquit: *Rumoremque sui prævenit laurea belli.* Ernst.

3 *Hominem maximi corporis.*] Ejusmodi in Asia nasci, tradit Hippocrates lib. de aere, aquis & locis. Erat autem Thyus Asiaticus. *Mag.* Similis staturæ fuerunt Proæresius apud Eunapium, Andronicus Comnenus apud Nicetam, Tiberius apud Suetonium, Maximus apud Capitolinum; & ille de quo tempestive Vespasianus:

Μακρὰ βιβὰς, κραδίων δολιχόσκιον ἔγχος. *Keuchen.*

4 *Niger.*] Ergo Thyus procerus fuit & suffusculus, ut de quodam loquitur Apulejus. Qualis Epaphroditus ille Grammaticus apud Suidam, cujus *τὸ σῶμα ἦν μέγας καὶ μέλας.* *Idem.*

5 *Capillo longo.*] Suetonius *submissiorem* vocat, quem alii *crines passos*, Græci *Hectoream comam.* Vide Lycophronis Scholiasten.

6 *Barbaque erat prolixa.*] Approbant libri & censores *promissa.* Iustin lib. VI. *capillo barbaque promissis.* Tacitus lib. II. Annal. cap. 39. *donec crinem barbamque promitteret.* Varro: *Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.* Vide Nonium, qui *promittere* exponit, ad magnitudinem nutrire. *Gebhard.* adde Festum. Refertur hoc ad Philosophorum schema, ut liquet ex Strabone, Iuliano, Apulejo & aliis. Lacedæmoniorum lege cautum erat; ne cui fas esset, *τὸν μύστακα τρέφειν.* Adi Plutarchum & Hesychium. *Keuchenius.*

7 *Optima veste contexit.*] Editio Parisiana *texit.* Fuit hæc purpura auroque distincta, quæ non ab ipso tantum Rege, sed & proceribus ejus gestabatur; unde Purpuratorum nomen. Tertullianus: *Purpura & aurum cervicis ornamentum apud Ægyptios & Babylonios, insignia sunt dignitatis.* Veste illa purpurea donati Δορύφοροι vocabantur. *Curtius* III. *Ælianus* I. Histor. Var. 22. Erat autem stola Medica, qua donari, summus apud Persas honor. Idque in ho-

gii gerere consueverant. [1] Ornavit etiam torque, atque [2] armillis aureis, cæteroque regio cultu. [3] Ipse agresti, duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, [4] gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra [5] copulam, [6] vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem quum omnes prospicerent, propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus; [7] fuit nemo non qui agnosceret Thyum, regique nunciaret. [8] Primo non accre-

hodiernum diem apud Turcas, Tartaros, Persasque in usu est: Nemo ad Regem admittitur, nisi ejusmodi honoraria veste donatus. Hoc vocant علبة الخلعة خلع ut supra in Themistocle notatum.

8 *Satrapæ regii.*] Hi sunt quos alibi Principes provinciarum, Præfectos, Prætores vocari constat. Eratque omne Persarum imperium in ejusmodi Satrapias divisum. Videndus Brissonius I. de regno Persarum, & Drusius in Observ. & Cl. Berneggerus, Iustin. V. 2. *Boecler.*

1 *Ornavit etiam torque.*] Persarum moribus inter insignia regia erat torques aureus. Interim non modo torques, sed armillæ aureæ, acinaces, &c. inter honores satrapis à Rege concessos, & præmia benevolentiæ regiæ. Vide Brisson. de regno Pers. lib. I. C. Barthium Advers. VIII. 15. *Idem.* adde Cl. Schefferum Syntagmate de antiquorum torquibus.

2 *Armillis aureis.*] Armillæ fuere rotundi circuli ex argento vel auro, quibus summum brachium cingebant ornatus caussa. Olim erant in usu, sed per luxum. Livius lib. I. de Sabinis: *Quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis in brachio lævo habuerint.* Vocabantur & *brachiales*, Græcis βραχιόνια, aut βραχιονιστῆρα, *viriola, dextralia, dextrocheria*; uti fuse docet *Rubenius* lib. I. Elect. cap. 38.

3 *Ipse agresti, duplicique amiculo.*] Circumdatus fuit abolla, quæ humilium personarum fuit indumentum, aut certe senum, Philosophorum, & similium.

4 *Gerens in capite galeam venatoriam.*] Quæ ad terrorem hirsutis pellibus tecta erat, ut loquitur Vegetius lib. II. cap. 17. Videas passim nummos antiquos, ubi in capitibus exuviæ caprarum, caprietum, elephantorum. Galeas autem ex diversorum animalium pellibus fuisse confectas, probat in conjectaneis suis ad Varronem magnus Scaliger. Et hæc eadem fuit, quam *Venatoriam* vocat Nepos Cornelius. A fide stabat olim Iustus Lipsius ad Polybium lib. III. comment. de Militia Romana. *Keuchen.*

5 *Copulam.*] Vinculum, ἱμάντα. Vide *Casp. Barthium* lib. VIII. Advers. cap. 15.

6 *Vinctum.*] *Victum* scriptus liber & Longolii. *Schott.*

7 *Fuit nemo non qui agnosceret Thyum, regique nunciaret.*] Sic Longolius & scriptus noster. Vltraj. *Fuit non nemo qui agn. Thyum.* Savaro. *Fuit nemo qui agnosceret Thyum regique nunciaret: primo non accredidit.* Schott. *Regique nuntiaret.*] Concursus (quasi dicat) factus est magnus ob insolitam speciem adducti, & cum propius inspexissent, plurimi agnoverunt, remque Regi nuntiarunt, quam ille primo non credidit. *Gebhardus.*

8 *Primo non accredidit.*] Ita venustius in melioribus, & Excerptis. Alii tamen codices invertunt ordinem lectionis:

accredidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum: à quo
ut rem gestam comperit, statim admitti jussit, magnopere
delectatus, cum facto tum ornatu: in primis quod [1] nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum misit, [2] qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum atque illos imperio esse jussit. Postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa im-
4 perii tradita est. Hic quum maximo studio compararet exercitum, Ægyptumque proficisci pararet, subito à rege literæ sunt ei missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat, quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aspis saltuosam regionem castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam [3] finitimas regiones vexabat, &

[1] quæ

nis: *Ac primo non credidit*. Sed *accredidit* magis probabunt, qui Latine scient. Quomodo *adjubere* dixit Catullus ad Ipsithillam; *adjurare* Livius lib. XLIII. *adopinari* Lucretius, & alia. *Keuchen.*

1 *Nobilis Rex.*] Sic legendum potius, quam quo modo habent alii libri, *non vilis Rex*. Erat enim à Pylæmene illo Homerico progenitus. *Lambin.*

2 *Qui tum contrahebatur.*] Quæritur, ubi contraheretur hic exercitus, in Phrygiane, an in Cilicia, an in Syria? Namque hoc scire interest ad ea, quæ sequuntur. In Cilicia non: Nam primum statim dicit Probus, Datamen longe ab iis locis, ubi exercitum comparabat, evocatum esse in Cataoniam, supra Ciliciam, & juxta Cappadociam: deinde navem conscendisse, ut eo perveniret, & in Ciliciam delatum esse. At, si in Cilicia fuisset, non longe à Cataonia afuisset; neque navigare, neque omnino iter facere ei necesse fuisset. Relinquitur, ut aut in Syria, aut in Phrygia, propterea, quod Pharnabazus Phrygiæ præfectus erat: ex quo probabile est, eum ibi exercitum contrahere instituisse: in Syria: quia Phrygiæ præfectura eo usque pertinebat. Ex Syria autem in Ægyptum, adversus quam bellum parabat, brevior erat trajectio. Cataonia autem, ut docet Plinius libro VI. capite 3. Cappadociæ pars est, qua Comagenam attingit. *Idem.*

3 *Finitimas regiones vexabat.*] Devastabat atque infensabat incursionibus ac direptionibus. Eodem modo loquitur paullo inferius hac vita & Timoleont. *Siciliam multos annos bello vexatam.* Curt. lib. III. cap. 29. *Tanta enim multitudini, utique cum jam hiems instaret, in regione vasta, & invicem à suis atque hoste vexatâ, non suffectura alimenta.* Cæsar lib. I. de Bello Gall. cap. 14. *Quod Æduos, quod Ambarros, quod Allobroges vexassent.* Ibid. libro II. cap. 4. *Qui Patrum nostrorum memoriâ omni Galliâ vexata Teutonos, Cimbrosque intra fines suos ingredi prohibuerint.* lib. IV. cap. 15. *Illi supplicia cruciatusque Gallorum veriti, quorum agros vexaverant.* lib. VI. cap. 43. *Cæsar ad vexandos rursus hostes profectus.* Vbi Græcus interpres verbum *vexare* reddidit per δεινῶς κακοῦν, modo per ἄγειν, modo per ληΐζεσθαι. Cicero in Catili-

[1] quæ regi portarentur, abripiebat. [2] Datames, etsi longe aberat

tilinam. *Cum bello vastabitur Italia, vexabuntur urbes, tecta ardebunt.* Et in Verrem. *Agros vectigales vexatos atque exinanitos à Verre; populatam vexatamque provinciam.* Gebhard.

1 *Quæ regi portarentur, abripiebat.*] Portoria, ac reditus Regis intercipiebat. Et hanc interpretationem adjuvat Polyænus lib. VII. in Mithridat. Κώμας κατέσκαψε, κατέπρησε, φόρους ἥρπασε, λείαν ἤλασεν. Vel, quæ ad regios usus mittebantur, involabat: τοὺς κομίζοντας τὰ χρήματα συνέλαβε. Cicero in Verrem: *Frumentum aversum à Republica, abreptum ab aratoribus.* Idem.

2 *Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, & à majore re abstrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit.*] Quæritur heic, an Dux, qui magnam habet spem provinciæ bene administrandæ, revocanti recte pareat? Distinguendum est inter Duces seu præfectos Exercituum à populo, dein à Rege, tum ab optimatibus præpositos. Populo revocanti, utpote mobili & ab invidis concitato suisque affectibus, publicam utilitatem posthabenti bonus Civis & Patriæ amans non auscultat. De Fabio Ennius.

Non ponebat enim rumores ante salutem.

De Epaminonda Nepos: *Hic*, inquit, *cum criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, atque in eorum locum alii prætores successissent: Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod superat, gessit: namque animadvertebat, ubi fecissent, totum exercitum propter imprudentiam inscitiamque belli periturum.* Rationem addo illam, quod res prospere gestæ facile turbas in animis vulgi à concionatoribus commotas discutiant atque componant, Populusque ad se reversus sua scita & placita damnet, & periculum auctori intentum remittat. Documento est idem Epaminondas, qui cum risu à judicio capitis maxima discessit gloria. Quare non recte fecit Alcibiades, qui nuncio ad causam dicendam domum citanti, cum esset in magna expectatione res magnas gerendi, non parere noluit. A regibus revocatio cum non parentibus exitium propositum sit, sine mora obediendum est, etiam si interrumpantur præclari conatus, & damni dedecus sequatur jubentem. Tacit. lib. XI. cap. 20. *Ideo Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit, ut referri præsidia cis Rhenum juberet. Iam castra in hostili solo molienti Corbuloni hæ literæ redduntur. Ille re subitâ, quamquam multa simul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus, quam beatos quondam duces Romanos; signum receptui dedit.* Claudianus lib. II. in Ruffin. vers. 192.

Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, & sceleris caussas auferre futuri.
Invida proh! quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos interque tubas mandata feruntur
Regis, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obstupuit; simul ira virum; simul obruit ingens
Mæror, & ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur, dubios anceps sententia volvit
Eventus; peragat pugnas, an fortia cœpta
Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
Præceptis obstare timet. reverentia frangit
Virtutis stimulos: hinc publica commoda suadent
Hinc metus invidiæ: tandem indignatus.

Tacit. lib. IV. Annal. cap. 23. *Nec proconsul ejus anni P. Dolabella retinere ausus erat, jussa Principis magis, quam incerta belli metuens.* At optimatibus non

rat ab his regionibus,[1] & à majore re abstrahebatur: tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit, existimans, id quod accidit, facilius se [2] imprudentem & imparatum parva manu oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus, in Ciliciam egressus, inde dies noctesque iter faciens, Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit. Quærit quibus locis sit Aspis: cognoscit haud longe abesse: profectumque eum venatum. Quem dum speculatur, adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas cum iis quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit,[3] arma capit, suos sequi jubet: ipse equo concitato ad hostem vehitur: quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem, pertimescit, atque à conatu resistendi deterritus, sese dedit. Hunc Datames vinctum
5 ad regem ducendum tradit [4] Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiscens à quanto bello ad quam parvam rem principem ducum misisset,[5] seipsum reprehendit, & nuncium [6] ad exercitum Acen misit, quod nondum

dum

non sua libidine, sed legibus Res Patriæ administrantibus, illicò parendum esse præit Agesilaus: quo exemplo oprat Nepos Iulium Cæsarem submisisse semet quoque legibus Patriis. *Gebhard.*

1 *Et à majore re abstrahebatur.*] A bello Ægyptio. *Lambin.* Mendose *à minore re*, Edit. Longoliana.

2 *Imprudentem & imparatum.*] A MSS. abest *& imparatum.* in Eumene. *Et quoniam imprudentem adoriri non posset.* ibid. *sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* Vulgata lectio probari potest. in Ages. *Quo factum est ut omnes imparatos imprudentesque offenderet.* Savaro.

3 *Arma capit.*] Habuit Danielis Codex; *arma sumit.* Sic *sumere* etiam auctoribus frequentatum. Sed utrumque sane dicitur, nec in unius gratiam alterum ejiciendum. *Keuchen.*

4 *Mithridati.*] Ariobarzanis filio, à quo postea per dolum & perfidiam interfectus est, ut infra cognoscemus. In nummis antiquis apud Eric. Memmium & Clem. Teveninum legitur Mithradates, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΩΡΟΣ. *Lambinus.* Quod non probo: Μιθριδάτης enim Græcum est, Mithridates, Latinum, *a* in *i.* ut Μασσαλία Massilia, Κατάνη Catina, Νόμαδες Numidæ, Ἄκραγας Agrigentum, & alia. *Bongars.*

5 *Seipsum reprehendit.*] Ita melius, quam in aliis, *deprehendit.* Appulejus Metamorph. VIII. *Suaque reprehensa negligentia*; ad quem Nepotis locum contendit doctiss. Pricæus. *Keuchen.*

6 *Ad exercitum Acen.*] *Acaum* Lambinus, sibi tamen ut non satisfaceret, edendum curavit. Cæteri fere *acrem* propius à verâ scriptura, quam esse *Acen* nullus dubito, monuitque & Iacob. Bongarsius ad Iustin. & Rob. Titius lib. 1. Loc. Cont. cap. 7. Est autem

Ace

dum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu discederet. Hic priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Qua celeritate quum magnam benevolentiam regis Datames consequutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, quòd illum unum pluris, quam se omnes fieri videbant. Quo facto, cuncti ad eum opprimendum consenserunt. Hæc [1] Pandates, [2] gazæ custos regiæ, amicus Datami, perscripta ei mittit, in quibus docet, eum magno fore periculo, si quid illo imperante in Ægypto adversi accidisset. [3] Namque eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ. Quo

Ace Phœniciæ civitas, Ptolemaïs postea dicta. Stephanus: Ἄκη πόλις Φοινίκης. αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Strabo lib. XVI. Μετὰ τὴν Τύρον ἡ Παλαίτυρος ἐν τριάκοντα σταδίοις. εἶθ' ἡ Πτολεμαῒς ἐστὶ μεγάλη πόλις, ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον, ᾗ ἐχρῶντο ὁρμητηρίῳ πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Πέρσαι. Meminit & Harpocration. Suidas & Plinius. Infra eadem corrupta vox, rescribendumque, *cum jam ad exercitum Acen venisset*. Accho in sacris literis vocatur, Iudic. I. 13. & Ioseph. lib. II. bell. Iud. cap. 17. rescribendum itaque in Hieron. epistola ad Eustochium XXVII. *Pervenit ad Ace, quæ nunc Ptolemaïs dicitur*. ubi vulgo *Coth* vitiose editur. *Schott*.

1 *Pandates.*] Cod. P. Dan. *Pandantes*.

2 *Gazæ custos regiæ.*] Habebant Persarum Reges in singulis provinciis ætarium, æraiique præfectos. Et ita Curtius Bagophanem arcis & regiæ pecuniæ custodem memorat lib. V. Exstat Darii epistola apud Iosephum lib. XI. 4. qua sumptus ad templi Hierosolymitani constructionem ἐκ τοῦ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου τοῦ φόρου τῆς Σαμαρείας suppeditari mandat. Apud eundem Iosephum, ejusdem libri cap. 5. Xerxes Esdræ præberi jubet sacrorum sumptus ἐκ βασιλικοῦ Γαζοφυλακίου: eaque de re scripsisse se Præfectis ærarii Syriam & Phœnicem. Strabo lib. XV. Persarum Reges, licet Susa valde ornassent, nihilominus etiam coluisse Persepolin, & Pasargada scribens, addit, illic gazam & thesaurum Regum fuisse. Pasargadis quoque Cyri prioris thesauros, Arrianus III. scribit. Pecuniæ ergo, quæ thesauris inferebantur, Custodes habebant, qui Γαζοφύλακες vocantur à Iosepho XI. & Γαζοφυλακοῦντες à Diodoro Siculo lib. XVII. *Brisson*.

3 *Namque eam esse consuetudinem Regum.*] Id volunt quoque verba Iulii Classiciani apud Tacit. lib. XIV. Annal. cap. 38. *Simul in urbem mandabat, nullum præliorum finem exspectarent nisi succederetur Suetonio: cujus adversa pravitati ipsius, prospera ad fortunam Reipubl. referebat*. Similiter ferè Sallustius l. II. Hist. *Adhoc rumoribus adversa in pravitatem; secunda in casum; fortunam in temeritatem declinando corrumpebant*. Ita propemodum Populus, & de Carthaginensi Val. II. cap. VII. *Quod bene gesserant, Deorum Immortalium adjutorio; quod male commiserant, ipsorum culpa imputantes*. Gebh. Locum explicat Iustus Lipsius in Not. ad lib. III. Polit. c. II. *Eam esse consuetudinem regum.*] In optimis Excerpt. *regiam*. Vt Miltiade & Themist. *cum classiariis regiis*, ubi tamen *regis* in iisdem schedis. *Keuch.*

Quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestæ nuncientur. Illum hoc majore fore discrimine, [1] quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille literis cognitis, quum jam ad exercitum Acœum venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, descisscere à rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. Nam [2] Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappa-

1 *Quod quibus rex maxime obediat.*] Non cepit hunc locum Lambinus, utpote qui in monumentis veterum attendebat potius verba, quam rerum majestatem. Exponit enim *obedire* hoc loco videri idem valere, quod πείθεσθαι, credere & fidem habere, sequi alicujus consilium & fidem. Nugæ. Ingenium & conditionem regum ἐκκαλύπτει inque scenam producit Pandates, qui inanem ianium nomen possident, reipsa autem sunt subjecti atque obediunt vel uxoribus, vel spadonibus, vel alii cuidam nebuloni, qui Principem ceu αὐτόματον, quo volunt, impellunt. De eadem re in eundem modum loquitur Diodor. lib. XVII. Ἀνεῖλε δὲ Βαγώας καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Arsis, ὄντας νέους παντελῶς, ὅπως μονωθεὶς ὁ νεανίσκος μᾶλλον ὑπήκοος αὐτῷ γίνηται. De ejusdem Bagoæ Eunuchi potentia idem lib. XVI. Ὁ δὲ Βαγώας ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις ἅπαντα τῷ βασιλεῖ διῳκηκὼς, τοσοῦτον ἴσχυσε διὰ τὴν πρὸς τὸν Μέντορα κοινωνίαν τῶν πράξεων, ὥστε τῆς βασιλείας κύριος εἶναι, καὶ μηδὲν πράττειν τὸν Ἀρταξέρξην ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν τοὺς διαδόχους ἀεὶ βασιλείας οὗτος ἀπεδείκνυε, καὶ πάντα βασιλέως εἶχε πλὴν τῆς προσηγορίας. Quid autem est aliud μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης hujus vel illius, quam obedire? quam esse mancipium vilissimi tenebrionis, quem rex ipse ex infimis sordibus produxit? aut ut Iustinus loquitur lib. XIII. cap. 2. *sub persona regis indignorum subjici imperio?* Apud Tacitum Claudius obtemperabat Agrippinæ lib. XII. Annal. c. 59. Item libertis. Iuvenalis Sat. XIV.

Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere jussus.

Nero eidem Agrippinæ lib. XIII. Ann. cap. 6. apud Nepotem Philippus Aridæus Eurydicæ uxori, in Phocione. Vid. Iustin. lib. XIII. cap. 2. Apud Tacit. iterum aula Parthica & novo rege potiebatur Abdageses lib. VI. Annal. c. 43. Galba obnoxius erat T. Vinio, Laconi & Icelo lib. I. Histor. cap. 13. quos ideò nunquam non adhærentes *pædagogos* vulgo appellabant. Suet. cap. 14. Ptolomæus Iubæ Filius libertis lib. IV. Ann. cap. 23. m. Apud Zonaram Tom. III. Nicephoro Botoniatæ imperatori imperant pro libidine miscentes omnia Borilus & Germanus servi. Audiamus Plinium, qui huic loco luculentam accendit facem Panegyr. cap. 88. *Plerique Principes cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur; per hos audiebant; per hos loquebantur; per hos præturæ etiam & sacerdotia & consulatus, imo & ab ipsis petebantur.* Dein Tacit. lib. XII. Annal. cap. 3. f. *Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non judicium, non odium erat, nisi indita & jussa.* Gebh.

2 *Mandroclem.*] Legendum potius *Androclem*; quam *Androdem*, aut *Mandrodem*, aut *Mandroclem*, quæ reperiuntur in aliis editionibus. *Lambin.* *Nam Mandroclem.*] Multis locis *d* pro *cl* scriptum invenio in editionibus. Nam *Mandrodem* exhibet Longoliana pro *Mandroclem*. Vt apud Agellium lib. V. cap. 14. *Androdus* vulgo pro *Androclus*.

Cappadociam discedit, conjunctamque huic [1] Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate esset in regem: clam cum [2] Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit. Sed hæc propter hyemale 6
tempus minus prospere succedebant. Audit [3] Pisidas quasdam copias adversus se parare: [4] filium eo Arsidæum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolescens: proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, [5] celans quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumveniri multitudine adversariorum posset, neque impediri quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus [6] ad hostes transfugit. Id

clus. Sic *Menedides* pro *Meneclides*, cum Plutarcho sit & Græcis Μενεκλείδης; in Epaminonda. *Keuchen.*

1 *Paphlagoniam.*] Cujus Regem Thyum ceperat, & ad Regem Artaxerxem captivum duxerat. *Lambin.*

2 *Ariobarzane.*] Qui à Rege multo ante defecerat. *Diod.*

3 *Pisidas.*] Discrepat à Probo Diodotus lib. XV. Tradit enim ille, Persas duce Artabazo, in Cappadociam, quam tenebat Datames, invasisse: Datamen vero magno cum exercitu ei obviam venisse: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντιστρατοπέδευσεν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν ἱππεῖς ἠθροικὼς, δισμυρίους δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔχων αὐτῷ συστρατεύοντας. *Lambin.*

4 *Filium ejus Arsidæum.*] Sic Savato, & scripti Codices *Arsidæum.* Quod nomen etiam inter Alexandri Magni assecias reperias. Long. *Arridæum*, Schott. & Lamb. *Aridæum.* Iustin. cum duplici *d* scribit, ut sit *Arriddæus.*

5 *Celans quantum vulnus accepisset, &c.*] Verissime: nam clades suorum animos affligit, ac tardiorem exercitum reddit. Idcirco prudentes duces clades & adversitates semper texerunt, ne animi conciderent militibus, & augerentur adversariis, pœna quandoque mortis dicta, qui acta vulgasset. Curt. lib. VII. cap. 51. *Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites; quam cladem Alexander solerti consilio texit, morte denunciata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.* Cæsar lib. II. Civil. cap. 31. *Uti corporis vulnera, ita Exercitus incommoda sunt tegenda, ne spem adversariis augeamus.* Contra Varro auxit rerum suarum suique contemptum nimis detegendo cladem denudandoque. Vide Liv. lib. XXIII. cap. 4. Front. lib. II. cap. VII. Cæterum eo modo loquitur Cicero: *Quid est, quod animum meum frangere aut debilitare possit?* in Antonium: *Utrum hoc est confirmare militum animos, an debilitare virtutem?* Gebh.

6 *Ad hostes transfugit.*] Ἀποστὰς νυκτὸς μετὰ τῶν ἱππέων ἀπήλαυνε πρὸς τοὺς πολεμίους. *Diodor.* XV.

Id Datames ut audivit, sensit, [1] si in turbam exisset, ab homine tam necessario [2] se relictum, futurum ut cæteri consilium sequerentur: [3] in vulgus edit, suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus, interficeret hostes. Quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi: quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, quum & intra vallum & foris cæderentur. [4] Hac re probata, exercitum educit: Mithrobarzanem persequitur, [5] qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ, nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, [6] compositoque fecisse, ut recepti, essent majori calamitati: pri-

1 *Si in turbam exisset.*] Si pervulgatum esset. Sueton. Galba cap. 20. *Quod ante paucos dies exierat in vulgus.* Sic in Nerone c. 53. *Exiit opinio* pro pervulgata est. *Gebh.*

2 *Se relictum esse.*] *Iri* Longol. utramque vocem *iri* & *esse* scriptus liber & Vltraj. omittunt. *Schott.* Cæterum verbum *relinquere* heic usurpat pro deserere. Ita Tacit. lib. XIV. Annal. cap. 56. *Non tua moderatio, si reddiderit pecuniam; nec quies, si reliqueris Principem: sed mea avaritia, mea crudelitatis metus in ore omnium versabitur.* Idem lib. IV. Histor. cap. 77. *Ite, nunciate Vespasiano, vel quod propius est Civili & Classico, relictum à vobis in aciem ducem.* Front. lib. II. cap VII. *Annibalem venientem in Italiam tria millia Carpetanorum reliquerunt.* Iustin. lib. XXII. cap. 8. m. *Bis se à rege suo in mediis hostibus relictos proclamantes.* Paterculus lib. II. cap. 84. *Multa, inquit Coponius, me hercules fecit Antonius pridie quam tu illum relinqueres.* Curtius lib. VII. *Postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi Bessum reliquerunt.* Respondet Græcorum καταλείπειν. Polyæn. lib. I. Polydor. αὐτόμολον ἔπεμψεν ἀγγέλλοντα ὅτι στασιάζουσι δὴ καὶ καταλείψουσιν ἀλλήλους. Verum & antiquissimi ita loquebantur. Ennius Cresphontes:

— *Sin est probus,*
Cur talem invitum invitam cogis linquere?

3 *In vulgus edit, suo jussu.*] Frontinus lib. II. cap. 6. longe diversa de hoc strategemate habet: *Datames, inquit, dux Persarum adversus Autophradaten in Cappadocia, cum partem equitum suorum transfugere comperisset, cæteros omnes venire secum jussit, assecutusque transfugas, laudavit, quod eum acriter præcessissent, hortatusque est eos, ut fortiter hostem adorirentur. Pudor transfugis attulit pœnitentiam, & consilium suum, quia non putabant deprehensum, mutaverunt.* Hactenus Frontinus. *Mag.* Geminum est strategema Tulli Hostilii cum Metio Fufetio in Livio lib. I. Scriptor de Vir. illust. cap. IV. Val. Maxim. 8. 4. Frontinus lib. 2. cap. V. I. *Schott.*

4 *Hac re probata exercitum educit.*] Locum hunc emendavit ad Livium suum Eruditissimus *Gronovius.*

5 *Qui dum ad hostes.*] Sic Schottus. Lambinus nimis audaciter duas voces intrusit *tantum quod.* Magius *qui tum.* alii *qui vixdum* faciunt. Vltraj. *qui tantum non.* Schott.

6 *Compositoque fecisse.*] Composita & comparata prius inter se fraude. Sic *componere* Tacit. III. Annal. cap. 40. *Ii secretis colloquiis, ferocissimo quoque adsumpto,*

primum eos adoriuntur. Illi, quum quid ageretur, aut
quare fieret, ignorarent: coacti ſunt cum eis pugnare ad
quos tranſierant, ab hiſque ſtare quos reliquerant. Qui-
bus cum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reli-
quos Piſidas reſiſtentes Datames invadit. Primo impetu
pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra ho-
ſtium capit. Tali conſilio uno tempore & proditores per-
culit, & hoſtes profligavit, & quod ad ſuam perniciem
fuerat cogitatum, id ad ſalutem convertit. Quo neque acu-
tius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum
uſquam legimus. Ab hoc tamen viro [1] Schiſmas [2] maxi- 7
mus natu filius deſciit, adque regem tranſiit, & de defe-
ctione patris detulit. Quo nuncio Artaxerxes commotus,
quod intelligebat ſibi cum viro [3] forti ac ſtrenuo nego-
tium eſſe, qui quum cogitaſſet, facere auderet, & prius
cogitare quam conari conſueſſet: Autophradatem in Cap-
padociam mittit. Hic ne intrare poſſet ſaltum [4] in quo Ci-
liciæ portæ ſunt ſitæ, Datames præoccupare ſtuduit: ſed
tam ſubito copias contrahere non potuit. A qua re depul-
ſus; cum ea manu quam contraxerat, locum delegit ta-
lem, ut neque circumiretur ab hoſtibus, neque præteriret
adverſarius, [5] quin ancipitibus locis premeretur: & ſi di-
mi-

ſumpto, aut quibus ob egeſtatem ac metum ex flagitiis maxima peccandi neceſſitudo componunt. Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallias concire. Vide noſtra ad Tacitum. Accius Agamemnone:

Sic quorum animus atroci junctus militia eſt,
Compoſita dicta è pectore evolvunt ſuo;
Quæ cum componas, dicta factis diſcrepant.

Gebhard.

1 *Schiſmas.*] Credo potius membranis nominantibus *Siſynas*. Nam Perſicis nominibus hoc propius eſt. *Gebhard.*

2 *Maximus natu.*] In Ageſil. *primum ratio habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis ejus.* Mſſ. *Maxime natu.* quæ lectio temere rejicienda non eſt. *Savaro.*

3 *Forti ac ſtrenuo.*] Horatius epiſtola 7. lib. 1. *ſtrenuus ac fortis.* Lambinus. Conjungit quoque Epaminonda: *Pelopidas vir fortis ac ſtrenuus.* Gebhard.

4 *In quo Ciliciæ portæ.*] Cilicia tres memorabiles anguſtias habet. Quarum prima adeo arcta, ut formam portarum referat, unde Græcorum πύλαι. Secunda non procul diſtat ab Iſſo, qua per Amani montis portas, unde Amanicæ dictæ, aditur in Syriam. Tertia circa ſinum Iſſicum eſt. *Geographi.* Vide Plin. lib. v. cap. 27. Euſtath. ad Dionyſ. verſ. 585. Polyb. XII. 8. Cicer. Epiſt. Fam. XV. 4. Curt. III. 4.

5 *Quin ancipitibus locis premeretur.*] Supra Themiſtocle: *Ancipiti premerentur periculo.*

micare eo vellet, non multum obesse multitudo hostium
8 suæ paucitati posset. Hæc etsi Autophradates videbat, [1] tamen statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, [2] quos illi Cardaces appellant, ejusdemque generis [3] tria funditorum. Præterea [4] Cappadocum octo, [5] Armeniorum decem, [6] Paphlagonum quinque, [7] Phrygum decem, [8] Lydorum quinque, [9] Aspendiorum & [10] Pisidarum circiter tria, [11] Cilicum duo, [1] Cap-

1 *Tamen statuit congredi.*] Lambin. *satius* de suo addidisse ait, Græcorum exemplo (qui μᾶλλον) Latini *potius* vel *magis* exaudire solent, ut hoc loco membranæ nostræ & Gisanii fidem faciunt omnesque editiones extra Lambinianam, observat Muretus ad Eunuchi prolog. è Nonio Marcello exemplisque illustrat comici illud:

Si quisquam est qui placere se studeat bonis
Quam plurimis———

Plura congessit Amonius Augustin. libro VI. emendat. cap. 8. *Schott.*

2 *Quos illi Cardaces appellant.*] *Gardatas* noster, editique omnes vitiose. Rectius *Gardacas* Gisanii Codex, rescribendumque *Cardacas* veterum auctoritate Græcorum. Hesych. obscure: Κάρδακες οἱ στρατευόμενοι βάρβαροι ὑπὸ Περσῶν εἰς Ἀσίαν, οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας, ἀπὸ ἔθνους ἢ τόπου. Strabo lib. XV. Καλοῦνται δ' οὗτοι Κάρδακες ἀπὸ κλοπείας τρεφόμενοι. Κάρδα γὰρ τὸ ἀνδρῶδες καὶ πολεμικὸν λέγεται. Meminit & Arrianus lib. II. de gestis Alexandri, & Pausanias. Ammonius item sive Philoponus is est περὶ διαφόρων λέξεων. Κάρδαξ δέ τις ἐκαλεῖτο στρατιώτης. Plura Eustathius ex Ælio Dionysio, ac Theopompo, itemque Cæl. Rhodiginus lib. XVIII. cap. I. *Schottus.* Scripsit Nepos, nisi me animus fallit, non *Gardates*, sed *Cardaces*. Brisson l. III. de Regno Persarum.

3 *Tria funditorum.*] Tria funditorum millia. *Lambin.*

4 *Cappadocum octo.*] Cappadocia Asiæ minoris regio, quam Strabo in duas satrapias à Persis divisam tradit; in eam quippe, quæ Magna dicitur & Cappadocia ad Taurum: & alteram, quæ Pontica vocatur & Pontus, quam Arias Montanus ex Onkelo esse docet Hebræorum Caphthorim. Ab occasu minorem Armeniam claudit: à septentrione longo littore in Euxinum expanditur: à Meridie angusto excursu Ciliciam attingit; ut ab occasu rursus Galatiam & reliquam Paphlagoniam finit: ab Oriente magnam habet Armeniam juxta Euphratem. *Geographi.*

5 *Armeniorum decem.*] Quæ gens fuit admodum populosa. Nomen accepisse creduntur ab *Aram*, filio Sem. Vel à montibus, qui regionem circumquaque cingunt. Etenim הר Hebræis *mons* est.

6 *Paphlagonum quinque.*] Quorum regio Asiæ minoris, olim etiam *Palamenia* dicta, Homero incognita.

7 *Phrygum decem.*] Ex majore nimirum Phrygia, inter Galatiam & Lydiam sita.

8 *Lydorum quinque.*] Lydia, Asiæ minoris regio antiquis Geographis. Vide Ortelium.

9 *Aspendiorum.*] Pamphiliæ populi Aspendii, ab Aspendo ejus provinciæ oppido, ad fluvium Eurymedonta sita. *Gebhard.*

10 *Pisidarum.*] Vide Plinium lib. V. cap. 32.

11 *Cilicum.*] Cilicia Asiæ minoris regio,

[1] Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria millia: levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias, spes omnis consistebat Datami in se locique natura. [2] namque hujus partem non habebat vigesimam militum: [3] Quibus fretus conflixit, adversariorumque multa millia concidit, quum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidissent. [4] Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum. Hic quum castra movisset, inferior copiis, superior omnibus præliis discedebat, quod nunquam manum consereret, nisi adversarios locorum angustiis clausisset: quod perito regionum callideque cogitanti sæpe accidebat. Autophradates quum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum videret, ad pacem atque amicitiam hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etsi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum: Autophradates in Phrygiam se recepit. [5] At rex, quod implacabile odium 9
in

gio, Ioseph *Tharsus*, Hebræis *Chalab*, teste Ar. Montano. Hodie *Turcomania* & *Finichia*, ut refert Marius Niger. Isidoro videtur dicto à Cilice quodam, quem ortum Phœnice, Iove ipso antiquiorem fuisse tradunt.

1 *Captianorum.*] *Caspianorum* vereor ne sit reponendum, (ignoti enim hi) de quibus Strabo l. XI. ἔστι δὲ τῆς Ἀλβανῶν χώρας, καὶ ἡ Κασπιανὴ τοῦ Κασπίου ἔθνους ὁμώνυμος. Stephanus in voce Κασπία. Sed hoc non probat Ortelius, hanc ob causam, quod cæteri populi, quos Nepos illo loco recenset, omnes in Asia minore sint. *Gebh.*

2 *Namque hujus partem non habebat vigesimam militum.*] Locum explicat ad Vegetium Stewechius, lib. III. cap. 9.

3 *Quibus fretus conflixit.*] Duo ipsius strategemata commemorat Polyænus lib. VII.

4 *Quam ob causam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum.*] De Græcorum tropæis res est notissima. Testatur autem Diod. lib. XIII. Veteres Græcos nonnisi διὰ τῶν τυχόντων ξύλων voluisse erigi tropæa, ne essent odia immortalia. Plutarchus quoque ait, parum apud Græcos probatum fuisse eorum factum, qui primi è lapide aut ære tropæum erexerunt. Vide etiam quæ scribit Cicero II. de Invent. de tropæo æneo, quod Thebani victis Lacedæmoniis in finibus suis statuerunt. *Casaub.* Vide Alexand. ab Alexand. lib. I. c. 22.

5 *At rex, quod implacabile odium.*] Hoc Diodorus valde breviter retulit, quod Probus multis verbis persecutus est. Diodorus: Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης πυθόμενος τὴν στρατηγίαν τοῦ Δατάμου καὶ σπουδάζων ἀπαλλαγῆναι τούτου, δι' ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἐδολοφόνησεν. Sic autem Cicero dixit, *implacabiles iracundias*, epist. ad Quint. Frat. I. & Probus *impla-*

in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, [1] insidiis interficere studuit, quas ille plerasque vitavit. sicut quum nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: [2] de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit verum falsumne sibi esset relatum. Itaque eo profectus est, in quo itinere [3] futuras insidias illi dixerant. Sed elegit corpore & statura simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eo loci ire, quo ipse consueverat, jussit. Ipse autem [4] ornatus

placabile odium. Et idem Probus, *suscipere odium*, ut Cicero, *suscipere inimicitias.* Lambin.

1 *Insidiis interficere.*] Δολοφονεῖν. Diodor. *Lambin.* Solenne hoc regibus sceleris artificium est, eos, quorum copiam aperta vi desperant, immissis percussoribus trucidandi. Diodor. lib. xv. Γαῶς ὁ ναυαρχήσας τῶν Περσῶν ἐν τῷ Κυπριακῷ πολέμῳ, ἀποστάτης ὢν τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς τε Λακεδαιμονίους καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα παρακεκληκὼς εἰς τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον, δολοφονηθεὶς ὑπό τινων οὐ συνετέλεσε τὴν προαίρεσιν. *Gebhard.*

2 *De quibus quod inimici detulerant neque credendum neque negligendum putavit.*] Nempe amicorum Datamis inimici. Poterat enim cogitare eos tantum id agere, ut in suspicionem ac periculum ab obtrectatoribus adducerentur, sicque se vindicta explerent. Val. Maxim. libro III. cap. VIII. Ext. I. *Enim vero tunc ille proclamat, se in conspectu Ducis adversus eum solicitari: quod quia & incredibile videbatur, & ad unius tantum aures penetraverat, & dictabatur ab inimico, veritas fide caruit.* Hieronymus adversus Ruffinum: *Professa inimicitia suspicionem habent mendacii.* Insidiarum autem indicium à qualibuscunque delatum, spernendum non esse monent Prudentiæ consulti. Curt. libro VI. cap. 49. *In suo quemque periculo magnum animum habere, cum de salute regis timeretur, credulos esse debere; vana quoque deferentes admittere.* Tacit. lib. II. Annal. cap. 40. *Cum Tiberium anceps cura distraheret, vine militum servum suum coerceret, an inanem credulitatem tempore ipso vanescere sineret. Modo nihil spernendum; modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat.* lib. XV. Annal. cap. 51. *Sed Epicharis in custodia retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse etiam, quæ vera non probabantur.* Ideo qui comparatarum in caput principis insidiarum indicia supprimebant, rei capitis erant, tanquam silentio saluti Principis nocuissent. Curt. lib. VI. cap. 47. *Caballinus ultimum supplicium meritus, si in caput meum præparatas insidias biduo texit.* Polyæn. lib. V. in Dionysio Comm. 4. Διονύσιος τὸν μὲν Ἀνδρῶνα προσέταξεν ἀναιρεθῆναι, ὅτι εὐθὺς αὐτῷ καταπλεύσαντι μηδὲν τοῦτο ἐμήνυσε. *Idem.*

3 *Futuras insidias illi dixerant.*] P. Daniel testatur libris veteribus abesse verbum *evenire* post *insidias.* At Schottus membranis suis agnosci profitetur. Vtrumque & *futuras* & *evenire* supposititium censeo. Nam cum exscriptorum quidem aliquid abesse suspicarentur; hi *futuras*, illi *evenire*, isti utrumque vocabulum intruserunt. *Idem.*

4 *Ornatus vestitu militari.*] Magna hoc loco varietas in libris scriptis. Mihi non absurda videtur, quam scripturam excerpta P. Danieli attestantur: *Ipse autem*

tus vestitu militari, inter [1] corporis custodes iter facere cœpit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, [2] decepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, [3] qui suppositus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere quod ipsum vidissent. Ipse ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem quum universi fecissent, prius quam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, [4] confixi ceciderunt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. [5] Namque is pollicitus est regi, se eum interfecturum, si rex promitteret, ut quodcunque vellet, liceret impune facere, [6] fidemque de ea re more Per-

tem ornatu vestituque militari. Nam neque insignibus, neque vestitu Imperatorio usus est. *Gebh.* Liber Schott. absque copula *que.* editi quatuor *ornatus vestitu militari.* Vltr. *ipse autem ornatu militari.* Schott.

1 *Corporis custodes.*] Σωματοφύλακας. Vide quæ de his supra ad Pausaniam notavimus. Hujusmodi cohortes Regem circumquaque sequebantur, quibus stipatus ab incurrentibus periculis liberabatur.

2 *Decepti ordine atque vestitu.*] Hanc historiam refert & Polyæn. lib. VII. his verbis: Δατάμης μαθὼν ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπὸ στρατιωτῶν ἰδίων ἐν Ἀσπενδίῳ πεδίῳ μέλλων συμβάλλειν πολεμίοις, ἄλλον διεσκεύασε τῇ αὐτοῦ πανοπλίᾳ, ἐν ἄλλῃ δὲ αὐτὸς ἐκινδύνευσεν· οἱ δὲ ἐπιθέμενοι ἐγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ σχήματος ἐξαπατηθέντες. *Lambinus.*

3 *Qui suppositus erat.*] Legi etiam posset, *supposititius,* ὑποβολιμαῖος. *Schot.* Frustra. M. Tullius in Verrem: *Vt ille suppositus facile, & libenter se illum, qui non erat, esse simularet.* Gebh.

4 *Confixi ceciderunt.*] Malo hoc quam Schotti *conciderunt*, ut vitetur alliteratio. *Idem.*

5 *Namque is pollicitus est regi.*] Polyænus tradit, Mithridatem hoc jussu Regis fecisse, l. VII. Μιθριδάτῃ βασιλεὺς προσέταξεν ἀποστάντα Δατάμην κτεῖναι, ἢ ἀγαγεῖν. Vide sequentia.

6 *Fidemque de ea re more Persarum dextra dedisset.*] Supra in Themistocle: *Inde non prius egressus est; quam rex eum data dextra in fidem reciperet.* Curt. l. 8. *Lætus simplicitate Barbari dextram fidei suæ pignus dedit.* De hoc ritu doctissimus Brissonius in Persicis. *Schottus.* In toto pene orbe ἔθος ἐπὶ πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις, inquit auctor Scholiorum in Aristoph. Nub. At apud Persas fides dextra data omni juramento sanctior ducebatur atque observabatur. Diodor. lib. XVI. Εἰπόντος δὲ τοῦ Θετταλίωνος ὡς καὶ δεξιὰν λαβεῖν ὁ Μέντωρ ἠξίωσεν, ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ὡς οὐ πιστευόμενος παρέδωκε τὸν Θετταλίωνα τοῖς ὑπηρέταις, καὶ προσέταξεν ἀφελεῖν τὴν κεφαλήν. Ἐπεὶ δὲ ἀπαγόμενος ὁ Θετταλίων ἐπὶ τὴν τιμωρίαν τοσοῦτο εἶπεν, ὅτι σὺ μὲν ὦ βασιλεῦ, πράξεις ὃ θέλεις· ὁ μέντοι Μέντωρ δυνάμενος ἅπαντα καταπρᾶξαι διὰ τὸ μὴ δοῦναι τὴν πίστιν, οὐδὲν μὴ συντελέσαι τῶν ἐπηγγελμένων. Πάλιν ἀκούσας τούτων μετενόησε, καὶ μετακαλεσάμενος τοὺς ὑπηρέτας ἀφεῖναι προσέταξε, καὶ τὴν δεξιὰν ἔδωκε τῷ Θετταλίωνι. Ἔστι δ᾽ ἡ πίστις αὕτη βεβαιο-

Persarum dextra dedisset. [1] Hanc ut accepit, simulat se suscepisse cum rege inimicitiam, copias parat, & absens [2] amicitiam cum Datame facit: regis provinciam vexat, castella expugnat, [3] magnas prædas capit: quarum partem suis dispertit, partem ad Datamen mittit. Pari modo complura castella ei tradit. Hæc diu faciendo, persuasit homini [4] se infinitum adversus regem suscepisse bellum quum nihilo magis, ne quam suspicionem illi præberet insidiarum, [5] neque colloquium ejus petivit, neque in conspe-

τάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις. Curt. lib. VI. cap. 20. *Nec dubitabat Alexander fidem, quo Persæ modo accipiebant, dare: inviolatum, si venisset, fore.* Illud autem non satis assequor, an Reges præsentibus, quibus fidem suam obstrictum ibant, dextram dextra jungerent, an verius dextræ simulacrum donarent, sic in eum usum more gentis fabrefactum. Iunxisse dextras dextris præsentibus colligo ex loco Iosephi, Ὁ δὲ, inquit, Ἀρτάβανος τούς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρρεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσι. Quomodo vero absentibus fidem dextra dabant? Num per eos, qui ad eam accipiendam missi? Stabilire hoc videtur Xenophon lib. VI. Cyropæd. μόνον καὶ σὺ ἡμῖν θεῶν τὰ πιστὰ ποίησον, δεξιάν τε δὸς ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. Polyæn. lib. VII. Δεξιὰν αὐτοῖς ἔπεμψε νόμῳ Περσικῷ. Clarius Iustin. lib. XI. cap. 15. *In quam rem unicum pignus fidei regiæ dextram se ferendam Alexandro dare.* Gebh.

1 *Hanc ut accepit.*] Malim legere ceteris jugulatis: *Hanc ut accepit, copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit.* Sed Cl. Barthius Adv. lib. LII. cap. 14. Aldi lectionem probat; *Hanc ut recepit à Rege missam.* Gebh. *Accepit.*] Ms. meus & Gifanii, *recepit.* Col. Paris. Ven. & Ald. *Hanc ut recepit à rege missam.* Savaro.

2 *Amicitiam cum Datame facit.*] In Alcib. *Lacedamonii cum Persa rege amicitiam fecerunt.* Supr. in Datam. *Clam. cum Ariobarzane facit amicitiam.* Savaro.

3 *Magnas prædas capit.*] Lambinus, *agit.* Sed *capit* retineo, veteribus libris, editisque omnibus abstipulantibus invito Lambino. Auctores dabo. Plautus Truculento: *prædam de prædonibus capere.* Et M. Tullius pro Domo sua: *Capta crudelissime ex fortunis præda.* Schottus.

4 *Se infinitum adversus Regem suscepisse bellum.*] Irreconciliabile, & alterutrius exitio terminandum, ἀδιάλυτον, vel δῆριν ἀπειρεσίην. Homero. *Gebhard.* Atqui nondum bellum susceperat, ut apparet ex iis, quæ paucis post versibus sequuntur. Ibi: *Certiorem facit Datamen, tempus esse majores exercitus parari, & bellum cum Rege suscipi.* Quare legendum hic arbitror, *persuasit homini* (id est Datami) *se infinitum adversus regem suscepisse odium:* quomodo supra locutus est, *quod implacabile odium in Datamen susceperat.* & infra non longe: *sed odio communi, quod erga Regem susceperat.* Lambin.

5 *Neque colloquium ejus petivit.*] Vt se suspectum, & Datamen tentando cautionem faceret. Colloquio autem & pacis faciendæ imagine plurimos decipi, nosse poterat vel modico rerum usu instructus. Notus est Cornel. Asina ex Flor. lib. II. cap. 2. Polyæni lib. VI. Hirt. lib. VIII. cap. 23. *Comium Cæsar, quia non arbitrabatur vocatum in castra venturum, ne tentando cautiorem faceret;* C. Vo-

ſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur. Id quum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamen, tempus eſſe majores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi: [1] de qua re, ſi ei videretur, quo vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribuſque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipſo autem [2] colloquendi die utrique locum, [3] qui explorarent atque ipſos ſcrutarentur mittunt: deinde

C. Voluſenum Quadratum miſit, qui cum per ſimulationem colloquii curaret interficiendum. De Coty per Rheſcuporim, fraude petiti colloquii, oppreſſo, locus eſt memorabilis apud Tacit. lib. 11. Annal. cap. 65. Val. Maxim. lib. IX. c. 6. *Cn. Domitius Bituitum Arvernorum regem per colloquii ſimulationem arceſſitum vinxit, & Romam navi deportandum curavit.* Sic triginta Tyranni Athenis ejecti, jamque molem belli cientes, cum magno demum labore, & ancipiti periculo palam ac vi aperta compeſci vix poſſe viderentur; *ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progreſſi per inſidias comprehenſi, ut pacis victimæ, trucidantur.* Iuſtin. lib. V. cap. 10. Hermeas Atarnenſium tyrannus defecerat ab Artaxerxe, ac plurima munita caſtella atque opida invaſerat. Huic pollicitus Mentor, ſe regem adducturum, ut veniam præteritorum daret, ad colloquium pertrahit, ac deceptum comprehendi jubet. Cæterum potitus annulo & ſcriptis ad civitates literis, quibus Hermeæ nomine denuntiat, reconciliatum eſſe opera Mentoris regem, ſignum ejus impreſſit, una miſſis, qui munimenta reciperent. Qui in urbibus præſidia agitabant, de literis nil dubitantes prompto animo pacem amplexi ſunt, illicoque munimenta atque urbes tradiderunt. Diodor. lib. XVI. Senſit hanc fraudem Nehemias cap. VI. verſ. 2. Καὶ ἀπέστειλε Σαναβαλλὰτ, καὶ Γησὰμ πρός με λέγοντες δεῦρο καὶ συναχθῶμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν ταῖς κώμαις ἐν πεδίῳ Ὠνώ· καὶ αὐτοὶ λογιζόμενοι μοὶ ποιῆσαι πονηρίαν. *Gebhard.*

1 *De qua re.*] Præfert Schottus, *deque ea re ſi ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret.* Idem.

2 *Colloquendi die.*] *Colloquii* Gifanii Codex: *Schott.*

3 *Qui explorarent atque ipſos ſcrutarentur mittunt.*] Nullum colloquium unquam commiſſum ſine excuſſione, ſeu ſcrutatione, antiquitus fuit, ne quis ſicam aliudve telum occulto abditum loco ſtringeret. Quod Latini *ſcrutari, prætentare atque excutere*, Græci ἐξερευνᾶν, ἐκσείειν & ἐκτινάσσειν appellant. Vide Sueton. Claudio cap. 35. Scrutatio autem iſta fiebat per delectos invicem utriuſque partis; verbi gratia: Datami delectus excutiebat Mithridatem; & contra hujus explorator Datamen. Iſti officio deſtinatos Polyænus vocat ἀγγέλους, qui non ſolum veſtes pertrectabant, ſed penitus detrahebant. Docet me hoc Polyæn. lib III. in Iphicrate Comment. 40. Ἰφικράτης ἐν Θετταλίᾳ, καὶ Ἰάσων ὁ Τύραννος πλησίον ποταμοῦ σπείσασθαι βουλόμενοι, δι᾽ ἀγγέλων ἠρευνήσαν

deinde ipsi sunt congressi. Hic quum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pararet, in eundem locum revertitur, atque ibi, [1] ubi telum erat positum, resedit, ut si à lassitudine cuperet acquiescere, Datamenque revocavit, [2] simulans se quiddam in colloquio esse oblitum: interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina, veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. [3] Quem quum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit: & prius quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

νησαν ἀλλήλους, καὶ τὰ σώματα ἐγύμνωσαν. Et l. VII. in Mithtidate Comm. I. Ἄμφω δὴ τότε συνῆλθέτην γυμνὼ διαλεξαμένω περὶ ὧν χρή. Iustin. l. XXXVIII. cap. I. *Solicitato juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret; scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti ait cavere, ne aliud telum inveniret, quàm quæreret.* Sic Pædagogus Sarpedon Catonem ad Sullam semper excussum adduxit. Val. III. 1, 2. Imo ex perpetuo metu Alexander Phereus, non prius se lecto uxoris Thisbes committebat, quam à stipatoribus diligenter esset scrutatus. Item Dionysius superior neutrius unquam sive Aristomaches Syracusanæ sive Chlotidis Locrensis, nisi excussæ complexum petiit, ut refert idem lib. IX. cap. 13. *Gebhard.*

1 *Vbi telum erat positum.*] Quod Lambinus hic Nepotem, male vocabulo *teli* usum arguit, non intelligo, quid velit. Ait; *Gladii non sunt tela: neque gladiorum appellatione tela continentur.* Certe gladios tela esse, id est, contineri sub telorum vocabulo, notius quam ut hic ostendi debeat, quidni igitur *gladius*, *telum* appellaretur? Cum & pugio, & quod genus armorum non? sub *telis* comprehendatur. *Boecler. Vbi telum erat positum.*] Melius *impositum*; unde *impostum* quidam veterum. Et sic in Excerptis. Nam *postum*, *impostum*, *repostum* crebra sunt tam historicis quam Poëtis. *Telum* autem pro gladio dixit. Quæ vox πανδέκτης apud ICtos. Et sic Homerus ὅπλα Iliad. IV. ἀντὶ τῶν χαλκευτικῶν ἐργαλείων. *Keuchen.*

2 *Simulans se quiddam.*] In al. *quoddam*, legitur. Longol. *cujusdam*, legit. Venet. exemplar, *quadam* habet. *Mag.*

3 *Quem quum digito monstraret.*] Totam hanc narrationem habet Polyænus lib. VII. sed aliis quibusdam circumstantiis.

EPA-

EPAMINONDAS.

XV.

[1] EPAMINONDAS [2] Polymni filius Thebanus. De 1
hoc priusquam scribamus, hæc [3] præcipienda videntur lectoribus, [4] ne alienos mores ad suos referant, neve ea, quæ ipsis leviora sunt pari modo apud cæteros fuisse arbitrentur. Scimus enim [5] musicen nostris moribus abesse à principis persona: [6] saltare etiam in vitiis poni. Quæ
[1] omnia

1 *Epaminondas.*] *Epaminundas* per quintam vocalem in MSS. constanter scribi equidem miror. Græci enim per ω. *Schottus.* EPAMINONDAM memorat *Plutarchus in Pelopida* & passim. *Diod. Sic.* 15. *Xenophon* 6. & 7. *hist. Græc. Pausanias in Arcadicis. Ælian. var. hist. & Cicero* sæpius. *Polyæn.* 2. *Frontinus* sæpe. *Iustinus* 6, 4. Item 6, 7. & 8. *Val. Max.* 3. 2. *ext.* 5. 3, 7. Boecl. Adde Suidam in voce Ἐπαμινώνδας, & ibid. Notas Æmilii Porti. *Ernst.* Nummus penes me est elegantissimus, in cujus antica parte caput Epaminondæ cum literis: ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ ΘΗΒΑΙΟΣ. In postica, Figura militaris ad arma sedens, ac sinistra lauream tenens: ante eam columna, cui galea imposita & serpens circumvolvitur, cum armis: subtus ΚΑΤΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝ. *Bosius.*

2 *Polymni filius.*] Ælianus lib. XI. Var. Hist. *Polymnidis.* Lamb. libro II. ejus pater vocatur Πολύμαπς. lib. vero XI. cap. 9. Πόλυμνις. Adeo ut mihi subolescat Nepotem Latina terminatione formasse Græcum, sicut supra in *Neoclus* pro *Neocles*, & infra *Proclus* pro *Proclis.* Item *Periclus* pro *Periclis.* Gebh.

3 *Præcipienda videntur lectoribus.*] Arguit μνημονικοῦ ἁμαρτήματος Nepotem H. Magius; quoniam eadem in Præfatione scripta reliquerit. At in mentem ipsi venire debuerat, Præfationem demum Nepoti absolutis omnibus Illustrium Virorum vitis fuisse elaboratam. *Gebhard.*

4 *Ne alienos mores ad suos referant.*] Ne mores alienos sive alienæ gentis metiantur atque æstiment ex suæ civitatis aut gentis moribus. *Gebhard.* Sed considerent, omnia majorum institutis & patriis moribus judicari, & alia aliis populis esse honesta ac turpia, ut dictum est in Procemio. *Lambin.*

5 *Musicen nostris moribus.*] Romanorum moribus, olim cantare, etiam, ingenuis licet privatis hominibus, indignum visum est, teste Macrobio Saturn. 2, 10. quidni Principibus? De Principe Nerone Tacitus A. 4, 14, 1. *Nec minus fœdum* (illi) *studium, cithara ludicrum in modum canere, cum cœnaret.* Non ab omnibus tamen Romanis inter turpia habitum fuisse Macrobius d. l. in aliquot exemplis ostendit. *Locc.* Quibus adde Romanos principes Antoninum Philosophum, & Alexandrum Severum, quos musica imbutos fuisse atque cantasse optime, ex ipsorum vitis cognoscimus. De Nerone Sueton. c. 20. & Lips. ad d. l. Taciti. Ceterum musicen principi moderate tractandam esse, docent Lipsius not. ad polit. 1, 10, 17. Fr. Patritius de regis & regni inst. 2, 15. alii. *Bosius.*

6 *Saltare etiam in vitiis poni.*] Vide quæ ad Præfationem notavimus. Saltationem Romanis indecoram fuisse, pluribus locis innuit Cicero; pro Murena,
pro

[1] omnia apud Græcos & gratia & laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus, deinde quibus disciplinis, & à quibus sit eruditus: tum de moribus ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt. postremo de rebus gestis, [2] quæ à plurimis omnium anteponun-
2 tur virtutibus. Natus igitur [3] patre, quo diximus, honesto genere: pauper jam à majoribus relictus. [4] Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare & cantare ad chordarum sonum [5] doctus est à Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria, [6] quam Damon aut

pro Plancio, & aliis. Quod de quibusdam ejus generibus, non de omnibus accipiendum. Nam Pyrrhicen aut virilem infamem fuisse negat Quintilianus lib. I. cap. II. *Keuchen.*

1 *Quæ omnia apud Græcos.*] Aristotelem adi 8. Polit. 2. 5. 6. & 7. & Meursium lib. de orchestra Græcorum.

2 *Quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus.*] Immittenda præpositio *à*, ut sententiæ ambiguitas evitetur. Notarunt quoque P. Daniel, Savaro & Schottus. Diodor. lib. XV. Εἰκότως ϗ πράξεις ἐπιφανεστάτας συνετέλεσε. *Gebhardus.*

3 *Patre, honesto genere.*] Mediocri & humili. Nam Latini, quorum parentes obscuros dicere nolunt ac viles, vocant *honestos*, gratia quadam sermonis. Ælianus Polymnim scribit exstitisse ἀφανῆ lib. XII. Var. cap. 23. Καὶ Ἐπαμινώνδας δὲ πατρὸς ἦν ἀφανοῦς. Cicero Tuscul. Quæstionib. *Qui quum esset bonis parentibus, atque honesto loco natus.* Gebhard.

4 *Eruditus autem sic.*] Diod. lib. XV. Μετέσχε γὰρ ἐπὶ πολὺ πάσης παιδείας. Iustinus lib. VI. cap. 8. *Iam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato.* Gebhard. Vide Cicer. III. de Orat. I. Offic. Plutarch. in Pelopida. Oros. III. 12. Diog. Laërt. Pythag.

5 *Doctus est à Dionysio.*] Fuit hic Lyristes Thebanus excellens. Auctor Plutarchus in libro qui inscribitur de Musica. *Mag. Lambin.* Vid. Cicer. I. Tusc. Quæst. *Long.*

6 *Quam Damon aut Lamprus.*] Damon hic fuit Atheniensis, qui teste Plutarcho libro citato, Lydiam harmoniam remissam excogitasse fertur. Ejusdem Damonis meminerunt Plato dialogo de republ. IV. & Athen. lib. XIV. cap. II. *Lamprus* à Plutarcho eodem libro, inter eos, qui Lyricorum pulsaminum præstantes habiti sunt, refertur. Plato tamen hunc imperitum fuisse musicum demonstrat in Menexeno. *Lampri* item meminit Athen. lib. I. cap. 16. & II. 2. scribens in hanc sententiam ultimo loco: *Abstemius fuit etiam Lamprus Musicus, de quo Phrynicus Laros conquestos esse dicit iis diebus, quibus mortuus est Lamprus, vir aquæ potator, sonorus, & valde sapiens.* Magius. Solebat autem Damon ebrios ac petulantes juvenes harmonia sua ad modestiam reducere, quemadmodum ferocientes animos mollire Pythagoras, seditiones ac-

aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina; [1] Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro: [2] saltare, à Calliphrone. [3] At philosophiæ præceptorem habuit [4] Lysim Tarentinum Pythagoræum; cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens [5] tristem & severum senem omnibus æqualibus suis in familiaritate anteposuerit, neque prius eum à se dimise-

accensas inhibere Asclepiades, lymphaticos morbo liberare Xenocrates. De quibus vide Capellam Saturæ lib. x. Ac Pythagoræis quidem moris fuit, cum somnum peterent, ad lyram prius lenire mentes, ut si quid fuisset turbatarum cogitationum, componerent. *Quintilian.* xx. 4.

1 *Carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro.*] Ab Orthagora etiam. Athenæus lib. IV. cap. ultimo: *Scribit*, inquit, *Aristoxenus, Epaminondam Thebanum ab Olympiodoro & Orthagora tibia cantum didicisse.* Mag. Suspectum merito illud *carmina*, quod abesse veteri suo libro restatur P. Daniel. *Gebhard.*

2 *Saltare, à Calliphrone.*] De quo nihil me legere memini.

3 *At Philosophiæ præceptorem.*] Ex Democriti disciplina Protagoras prodiit, qui primus relicto sincero & ingenuo philosophandi more, ad σοφίσματα & λεπτολογίας animum adjecit. Ad hanc classem & ipsum Epaminondam Thebanum referimus: quem Iustin. VII. *summum & Philosophum, & Imperatorem* vocat. Hæc fere *G. Hornius* lib. III. cap. 12. Histor. Philosoph. Certum est, Epaminondam philosophatum fuisse, sed ἄνδυ μαλακίας, ut Thucydides loquitur & approbat, *sine mollitie aut desidia.* Et sane Pythagoricis dogmatibus addictum maxime, & Physicæ scientiæ fuisse, Diodorus monet. *Lips.*

4 *Lysim Tarentinum.*] Sic recte Lambinus è tertio M. Tullii de Oratore. Adde lib. 1. de Offic. ubi & male quoque *Lysias* olim excudebatur. Lysias vero Atheniensis unus est in x. Græciæ Oratoribus, de quo Plutarchus & Halicarnassæus. Habuit autem Epaminondas *Lysim* Philosophiæ præceptorem, una cum Philippo Amyntæ filio, ut in viris comparatis Olymp. cv. anno I. pluribus notare memini. *Schett.* Laërtius in vita Pythagoræ non *Lysiam* hunc, sed *Lysiden* dictum adserit: τόδε φερόμενον (de libro qui Pythagoræ nomine vendebatur, loquitur) Λύσιδος ἐστὶ τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμινώνδου καθηγησαμένου. Ad hunc quoque modum Pausanias in Bœoticis: Διδάγματά τε αὐτοῖς τότε ἐπιχώρια ἔμαθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη μειράκιον, ἐφοίτησεν ὡς Λύσιν, ἄνδρα γένος μὲν Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοὺς Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου λόγους. *Longol.*

5 *Tristem & severum senem.*] Ex tota phrasi indies magis ac magis deprehendo Ciceroni ætate proximum hunc auctorem extitisse, eumque ipsum esse *Cornelium* NEPOTEM. Nam & ille *tristis* eodem significatu frequentat & *severus* adjungit. De Claris Oratoribus: *Triste & severum dicendi genus.* De Oratore: *Severus ac tristis vultus.* De Aruspicum Responsis: *Tristitia autem & in omni re severitas absit.* De Claris Oratoribus: *Homo ipsa tristitia & severitate popularis.* Tacit. lib. XVI. cap. 22. *Et habet sectatores, vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque ejus sectantur rigidi & tristes, qui tibi lasciviam exprobrent.* Capitolinus Antonino Pio: *Aurelius Fulvus, qui & ipse fuit consul, homo tristis & integer.* Vulgo talem *melancholicum* appellitamus. Græci σκυθρωπόν. Diog. Laërt. Σεμνὸς δὲ τἆλλα Ξενοκράτης καὶ σκυθρωπὸς ἀεί, ὥς τε αὐτῷ συνεχὲς λέγειν τὸν Πλάτωνα, Ξενόκρατες θῦε χάρισι. *Gebhard.*

1 Quam

miserit, [1] quam doctrinis tanto antecessit condiscipulos, ut facile intelligi posset, pari modo superaturum omnes in cæteris artibus. Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim [2] magnæ laudi erant. Postquam ephebus factus est, [3] & palæstræ dare operam cœpit: [4] non tam magnitudini virium servivit [5] quam velocitati: illam enim ad athletarum usum; hanc, ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum [6] currendo & luctando ad eum finem, quoad stans [7] complecti posset, atque contendere

1 *Quam doctrinis.*] Editio Parisiensis, *quam in doctrinis.*

2 *Magna laudi erant.*] *Laudi* à nostris Membranis aberat, & diphthongo *a* suprascriptum *i* repperi, ut *magni erant* legisse videatur, ut alibi *Opera ejus magni fuit.* Vide Savar. in Cononem. *Schott.*

3 *Et palæstra dare operam cæpit.*] More Græcorum, qui gymnasticas artes & palæstram miris studiis exercebant. De quibus lege unum Fabrum in Agonostico. & Vossium de quatuor artibus popularibus.

4 *Non tam magnitudini virium servivit, quam velocitati.*] Vtrumque tamen requirebatur ad γυμνασικὴν, ac necessarium erat iis, qui palæstræ operam dabant. Quod vel ex Isidoro Hispalensi certum est, qui gymnicum ludum propterea non male velocitatis ac virium gloriam scripserit, cujus locum gymnasium dici, ubi exercentur athletæ & cursorum velocitas probatur. Καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν, ut ait Aristoteles I. Rhet. 5. Poëta non abludit, lib. v. Æneidos:

Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax,
Aut jaculo incedit melior levibusque sagittis.

Keuchen.

5 *Quam velocitati.*] Qua destituuntur obesa & Athletica corpora. Neque alio spectat istud convicium Macedonum in Dioxippum apud Curt. lib. IX. cap. 39. *Invidi malignique increpabant per seria & ludum, saginati corporis sequi inutilem belluam.* Gebh.

6 *Currendo & luctando ad eum finem.*] MSS. *currendo* (omissa voce *luctando*) *ad eum finem, quod stans complecti posset atque contendere.* Amplissimus D. Freinshemius olim ita legendum existimabat: *ad eum finem quod adstans complecti posset atque contendere. Adstans*, inquit, *esset coram factus, igitur non modo currere discebat: id enim nihil aliud, quam in periculum eum perduxisset, deinde deseruisset. Sed etiam luctari, quo adstans & prope hostem positus eum complecti atque cum eo contendere posset.* Quomodo Lambinus exponat, apud ipsum vide. Gebhardi notæ non attigerunt hunc locum. *Boeclerus.*

7 *Complecti posset.*] Proprie de luctantibus. Vide Hieron. Mercurialem de arte Gymnastica lib. II. cap. 8. *Idem Quoad stans compl. poss.*] Cl. Dn. Boeclerus ad h. l. notat, Cl. Freinshemium legendum existimare: *quo adstans.* Verum ita ante multos annos emendavit Schoppius lib. III. Verisim. cap. 4. & ego in MS. meo reperio, qui cum Schoppii veteribus codicib. in plerisque consentit. *Ernst.* Ceterum *adstans* Ampliss. Freinshemius exponebat *coram factus, prope hostem positus*; ut sensus sit, non modo currere didicisse Epaminondam; sed etiam luctari, quo adstans & prope hostem positus eum complecti atque cum

tendere. In armis plurimum studii consumebat. Ad hanc 3
corporis firmitatem [1] plura etiam animi bona accesserant. Erat enim [2] modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, [3] ut ne joco quidem mentiretur. Item

cum eo contendere posset. Schoppii vero sententia *adstans* idem est quod stans, ut in Priapæis: *Auctumnus sterilis duobus adstans.* & apud Plautum Aulul. 1, 1, 17. *Istic adstato.* Iacentes enim, inquit, & stantes luctari solebant; de quo P. Faber Agonist. 1, 10. In MS. Boecleri fuit: *currendo* (omissa voce *luctando*) *ad eum finem, quod stans eo. p. a. c.* Vir Ampliss. & de literis humanioribus, si quis alius, præclare meritus *Io. Fred. Gronovius* nil mutandum existimabat. Apponam verba ejus ex epistola ad Cl. Boeclerum: Duplex, inquit, erat lucta; *erecta*, quæ peragebatur à stantibus, & *volutatoria* jacentium. Quin etiam vulgo acrius & vehementius agentes videntur non cum casu fecisse finem repugnandi, sed tum quoque laborasse, ut secum detractum adversarium, si forte, succumbere cogerent. Quo alludens Iustinus lib. XXXI. *cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum esse.* Ab illo igitur sive altero genere, sive nimio conatu luctandi abstinuisse Epaminondam, usumque lucta hactenus, seu certamen eo usque produxisse, quousque stans & erectus nondum jacens aut genibus nixus adversarium complecti & nodis stringere & parem illi præstare posset. Iacentis enim illam contentionem ad studium & spectaculum pertinere judicavit, & illorum esse, qui in luctando nihil præter præsentem victoriam & athletæ nomen spectarent: ipsa autem palæstra se castigabat, non propter campum; nec ut secum comparatum omnino vinceret, sed ut exerceretur in præsens, in posterum melior agiliorque miles esset. De compacto igitur cum luctatore seu palæstrita egit, ut, si alteruter supplantatus collaberetur, ambo certaminis desinerent. *Usque ad eum finem*, non est ea de causa, sed hucusque, ut Cicero in act. 1. in Verr. *Mansit in conditione atque pacto, usque ad eum finem, dum judices rejecti essent.* Quæ verba perperam sollicitantur à viris doctis. Lib. 1. de Nat. Deor. *Quid dicam, quantus amor bestiarum sit in educandis custodiendisque iis, quæ procreaverunt, usque ad eum finem, dum possint se ipsa defendere.* Hactenus *Gronovius*. Qui tamen addit, si plures MSS. *quod stans* adfirmarent, forsan rejiciendum non esse: cum Terentio, Ciceroni & similibus sæpe τὸ *quod* pro *quoad* vel *quantum ad* ponatur. Quod Nepos heic dixit *usque in eum finem*, pro eo cap. 9. 3. *usque eo* posuit: *usque eo retinuit, quoad renunciatum est vicisse Bæotios.* Qui locus receptam lectionem, meo quidem judicio, mire confirmat. *Bosius.*

1 *Plura etiam animi bona.*] Φυσικοῖς προτερήμασι κεχορηγημένος. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

2 *Modestus.*] Vid. Iustin. 6. 8, 7. & 8. Val. Max. 3. 7. ext. 5. Ælian. Var. 5. 5. Plut. in Lycurgo, & in Apophth. &c. Modestia vero neque summis mortalium spernenda est, ut ait Vologeses ap. Tacit. 15. 2. 4. Adde not. Buchneri ad. 1. 1. 1.

3 *Ut ne joco quidem mentiretur.*] Vita Attici: *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Istud vero mentiendi odium præter naturam instillatum utrique fuit præceptis atque institutis Philosophiæ. Ælian. lib. III. Hist. Animal. cap. 23. Ἄλλως τε οὐδ' ἂν ἔπρεπεν ἀνδρὶ συνετῷ πρὸς τῆς ἀληθείας ποιήσασθαι τὸ ψεῦδος, οὐδὲ ἐπὶ κέρδει μεγίστῳ. *Gebh.* Sic laudatur Plutarcho Aristidis φύσις ἱδρυμένη ἐν ἤθει βεβαίῳ καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀτενὴς, ψεῦδος δ' οὐδ' ἐν παιδιᾶς τινι τρόπῳ προσ-

Item continens, clemens, patiensque admirandum in modum; non solum populi sed etiam amicorum ferens injurias, in primisque [1] commissa celans: quod interdum non minus prodest quam diserte dicere. [2] Studiosus audiendi; ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque [3] quum in circulum venisset, in quo aut de republica disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, [4] quam ad finem sermo esset deductus. [5] Paupertа-

προσποιούμενον. Hinc apud Arrianum Alexander: Οὐ χρῆναι τὸν βασιλέα ἄλλο τι ἢ ἀληθεύειν πρὸς τοὺς ὑπηκόους. Simile quid idem Arrianus de Ptolemæo, & de Iuliano Mamertinus. Lege *Grotium* de Iure Belli ac Pacis lib. III. cap. I.

1 *Commissa celans.*] Nullam rem natura homini voluit esse faciliorem quam *tacere*. Diogenes Laërt. l. VII. in Cleanthe: Ἐρομένου τινός τι ὑποτίθεσθαι δεῖ τῷ υἱῷ, τὸ ἐκ τῆς Ἠλέκτρας, ἔφη, Σῖγα σῖγα λεπτὸν ἴχνος. Curt. lib. IV. cap. 50. *Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum, nec magnam rem Magi sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homini facillimum voluerit esse natura.* Hoc quoque ex disciplina Pythagorica habuit, qui religiosissime silentium ac fidem colebant. Diogen. Laërt. lib. VIII. Ἔλεγόν τε καὶ οἱ ἄλλοι Πυθαγόρειοι μὴ εἶναι πρὸς πάντας πάντα ῥητὰ, ὥς φησιν Ἀριστόξενος ἐν δεκάτῃ παιδευτικῶν λόγων. Interim difficilem, rem natura facillimam, reddit imbecillitas humani judicii, vel etiam affectuum impotentia. *Gebh.* Inter tria difficilia à Chilone lib. I. apud Laërtium refertur, *commissa tacere*. Iuvat verba arcessere: Τί δύσκολον; rogatur, τὸ τὰ ἀπόρρητα σιωπῆσαι respondit, καὶ σχολὴν εὖ διαθέσθαι, καὶ ἀδικούμενον δύνασθαι φέρειν. Quæ tria δύσκολα & Epaminondas laudabiliter peregit. Ingenium Epaminondæ sive ἦθος σιωπηλὸν καὶ πρὸς τοὺς λόγους φιλαβὲς laudat Plutarchus in Socratis Genio. *Gebh.*

2 *Studiosus audiendi; ex hoc enim.*] Plinius lib. 8. epist. 21. de Iunio Avito. *Semper ille aut de studiis aliquid aut de officiis vitæ consulebat: semper ita recedebat, ut melior factus: & factus erat vel eo quod audierat, vel quod omnino quæsierat.*

3 *Quum in circulum venisset.*] *Circulus* cœtus vulgo coëuntium ac fabulantium, qui collatis capitibus videntur veluti orbem facere, ait *Lipsius*. Notandus hic mos, *in circulis philosophandi disserendique* Sophistis usitatus, hi enim ubi scirent convenire frequenter homines, in foro, in circulis, disputationes & ἐπιδείξεις suas recitabant. Hoc Senecæ epist. 40. & 52. est *circulari*, scilicet circulis se venditare; aut, ut Lipsius recte explicat, circulos quærere aut facere: accipitur enim *circulandi* vox de erronibus, vagantibusque Sophistis, qui eloquentiam suam per urbem circumferebant. De quibus vide Cresoll. theatr. Rhet. lib. III. cap. 3. quem loca Senecæ distinxisse accuratius mallem. Non enim statim sunt περιοδευταί, qui *circulantur*; sed & genius dictionis & consuetudo disserendi magis, quam genus vitæ exprimuntur interdum notione *circulantium*. Boecl.

4 *Quam ad finem sermo esset deductus.*] Lambinus *perductus* repositurus, à Schotto rejicitur. Libri scripti *adductus*. Plutarchus in Socratis genio ait fuisse Epaminondam ἄπληστον τοῦ μανθάνειν καὶ ἀκροᾶσθαι. Gebhard.

5 *Paupertatem adeo facile perpessus est*] Iustinus lib. VI. cap. 8. *Nam & imperium non sibi semper, sed patriæ quæsivit: & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit.* Lege Athenæum lib. I. Admi-

pertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo [1] caruit facultatibus; fide ad alios ſublevandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit judicari omnia ei cum amicis fuiſſe communia. Nam quum aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus fuiſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem [2] collocari non poſſet, amicorum concilium habebat, & quantum quiſque daret, pro facultatibus imperabat: eamque ſummam quum faceret, priuſquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos qui conferebant, eique ut ipſi numerarent, faciebat: ut ille, ad quem ea res perveniebat, ſciret, quantum cuique deberet. Tentata 4
autem ejus eſt abſtinentia [3] à Diomedonte Cyziceno. namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. [4] Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & [5] Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & cauſam adventus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedonte coram, Nihil, inquit, opus pecunia eſt. Nam ſi ea rex vult, quæ Thebanis ſunt utilia, gratis facere

mirandæ abſtinentiæ exemplum eſt, quod Iul. Frontinus lib. IV. cap. 3. illum in ſupellectile ſua, præter ahenum & veru unum non habuiſſe refert. *Longol. Mag. Lambin. Thyſ.*

1 *Caruit.*] *Caruerit* noſter & Giſanii codex. placetque ut cum ſuperiore concinnius hæreat, aliterque interpungatur. *Schott.*

2 *Collocari.*] In Ariſt. *& de communi ærario dotibus datis collocarentur.* In Attic. *nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat.* Savaro.

3 *A Diomedonte Cyziceno.*] Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Idem tradit etiam à Iaſone Theſſalorum tyranno Epaminondæ abſtinentiam tentatam eſſe, miſſis ad ipſum acri paupertate laborantem duobus aureorum millibus; Sed Epaminondam aurum accipere noluiſſe; ſed conjectis in eum oculis dixiſſe: *injuria me laceſſis, vel manus mihi inſers nulla laceſſitus injuria,* ἄρχεις χειρῶν ἀδίκων. Lege etiam Ælianum Var. Hiſt. lib. XI.

4 *Hic magno cum pondere auri.*] Tribus Daricorum millibus. Plutarch. in Apophth.

5 *Micythum adoleſcentulum.*] *Michitum* habent vetuſtiores Codices: Aldinis in exemplaribus *Micytum* invenio: in Longolianis vero *Mythicum.* Magius. Athenæus lib. XIII. ex Theopompo, adoleſcentem quendam Epaminondæ delicias, Aſopicum nomine commemorat; ſive ſit alius, ſive idem, diverſis nominibus appellatus. *Lambin. Longol. Mag.*

cere ſum paratus : ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo [1] pro patriæ charitate. [2] Te, qui me incognitum tentaſti, tuique ſimilem exiſtimaſti, non miror: tibi ignoſco. Sed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu Micythe, argentum huic redde, aut, niſi id confeſtim facis, [3] ego te tradam magiſtratui. Hunc Diomedon quum rogaret, ut tuto exire, ſuaque quæ attuliſſet, liceret efferre: Iſtud, inquit, faciam; neque tua cauſa, ſed mea: ne, ſi tibi ſit pecunia adempta, aliquis dicat ad me ereptum perveniſſe, quod delatum accipere noluiſſem. A quo quum quæſiiſſet, quo ſe duci vellet; & ille Athenas diceret; præſidium dedit, ut eo tuto perveniret. Neque vero id ſatis habuit, ſed etiam ut inviolatus [4] in navem aſcenderet, per Chabriam Athenienſem, (de quo ſupra mentionem fecimus) [5] effecit. [6] Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium. Plurima quidem proferre

1 *Pro patria charitate.*] Puteanus & Schotrus legunt *pra:* Sed *pro* non videtur mutandum, expreſſum ex ἀντί. Sic ἀντὶ χρυσίων χάλκεα pro aureis ænea. Xenophon Ageſilao: μάλα ἔκδηλον ποιῶν, ὡς ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ πατρίδος. Curtius lib. v. *Quaſcunque ſedes elegeris, pro patria & domeſticis rebus perituri.* Gebhard.

2 *Te, qui me incognitum tentaſti.*] Hæc pars Orationis Diomedonrem reſpicir: illa quæ ſequitur, *Tu argentum huic redde*, ad Micythum. *Boecler.*

3 *Ego te tradam magiſtratui.*] *Tradere magiſtratui*, nimirum ad pœnam, eſt Ariſtidi, δικαστῇ παραδιδόναι. Apulejus III. Metam. *Quod ſcelus niſi tandem deſinis, magiſtratui te conſtanter objiciam.* Nam *objicere*, *offerre magiſtratui* idem ſunt, quod noſtro *tradere*; pro quo Plautus in Truculenro: *Apud omnes magiſtratus faxo erit nomen tuum.* Keuchenius.

4 *In navem aſcenderet.*] Vetus Liber, *eſcenderet.* Gebhard.

5 *Effecit.*] Sic ſchedæ noſtræ & Giſanii, quam lectionem & Savaro eſt amplexus. Lambin. *curavit.* Neutra vox in Vltraj. *Schott.*

6 *Abſtinentia erit hoc ſatis teſtimonium.*] Miſerum Lambinum! qui ſtatim, quæ ipſius captio non eſt, aut delet aut ſupplet peſſimo Latinæ Linguæ. Exiſtimabat heic aliquid deſiderari, quare liberaliter ſuppedirat lectionem *abſtinentiæ erit hoc ſatis magnum teſtimonium.* Vel ordinat: *Hoc teſtimonium abſtinentiæ, quod expoſuimus, ſatis erit.* Denique dictat corrigendum eſſe, *Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonii.* Nugæ! Solemne antiquioribus ſcriptoribus apponere nomen eo caſu quem verbum flagitat, neglecto eo, quem vocabulum *ſatis* exigebar, cum regularirer dicendum fuiſſet ſatis teſtimonii, probe extulir Nepos, *abſtinentia erit hoc ſatis teſtimonium.* Ovidius:

Fortunamque dies habuit ſatis.

Quod ex vetuſtis codicibus recte, nequicquam relatrantibus indoctis, reſtituit

ferre possemus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim [1] multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt. Fuit & disertus, ne nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus [2] concinnus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. [3] Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, [4] indidem Thebis, [5] adversarium in administranda republica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque [6] illi genti plus in-

tuit Raphaël Regius. Cic. lib. XII. ad Atticum: *Si satis consilium qua de re haberem.* Cajus lib. 19. ff. de Oper. Libert. *Satis tempus ad quæstum faciendum, unde alipossit, habeat.* Tacit. lib. XII. 56. m. Annalium: *Sat tamen spatium amplexus ad vim remigii.* Vt ibi restitui. *Gebhard.* Adde Gruterum ad Plauti Menæch. Prol. 16.

1 *Multis millibus versuum.*] Vide quæ Lambinus ex Duareno huc notavit. Sunt autem *versus* lineæ, quas vocamus. Vide Isidorum l. 6. 14. Horum numero metiri libros solebant, eumque in ultima cera adscribebant. Qui mos & Hebræis Criticis. Vide Casaubonum ad Athen. VI. 10. & Salmas. Prolegom. in Solinum v. *Boecler.*

2 *Concinnus.*] Cujus brevis responsio aptissime congrueret. M. Tullius de Finibus: *Aristo concinnus & elegans.* Gebhard.

3 *Habuit obtrectatorem Meneclidem.*] Alii Codices corrupte *Menedidem.* Quod ex conjunctione literarum introductum. Apud Plurarchum est Μενεκλείδης in præcept. politicis: Vnde legendum *Meneclides.* Idem error in multis aliis ex injuria librariorum irrepsit. *Keuchenius.* Hunc Plutarchus commemorat in Pelopida, eumque dicit fuisse δεινότατον μὲν λέγειν, ἀκόλαστον δὲ καὶ κακοήθη τὸν τρόπον· quod & Probus dicit infra non longe. *Lambin.*

4 *Indidem Thebis.*] Sic Cicero pro Roscio Amerino: *Indidemne Ameria, an hosce ex urbe sicarios? Indidem Thebis.*] *Euclides Socraticus, qui indidem Megaris erat.* Agellius lib. VI. cap. 10. *Keuchenius.*

5 *Adversarium in administranda republica.*] *Adversarius* hoc loco ἀντίτεχνος, vel ἀντιπαρατάσσόμενος. Plutarchus in Aristide Ἀντιπολιτεία est apud Plutarch. in Cæs. Ἀντιπολιτευόμενος in Amat. narrat. *Boecler.*

6 *Illi genti plus inest virium.*] Ob crassum, ut volunt, aërem. Quod notus Horatii versus docet:

Bœotum in crasso jurares aëre natum.

Et illud Tullii in L. de Fato: *Athenis tenue cœlum, ex quo etiam acutiores putantur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Tertullianus de anima: *Thebis hebetes & brutes nasci relatum est.* Pindarus apud Strab. lib. 7. p. m. 321. olim *porcos* inde dictos notat. Attamen Epaminondas, Pelopidas, Ismenias, Cebes, Pindarus, omnes Thebani, satis ingeniosi fuerunt. Vnde liquet, præter cœlum & patriæ indolem, singulis naturam adhuc proprium aliquod suumque ingenium & affectus dare: ita ut sint crassæ aliquæ in tenui cœlo mentes, & tenues in opaco: quod docte exquirunt Barclaius Icon. anim. c. 10. Salmas. de ann. Climact. p. 722. Sed & educatio multum hic potest. *Locc.*

 1 *Quod*

inest virium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, Fallis, inquit, verbo cives tuos, [1] quod hos à bello avocas. [2] Otii enim nomine servitutem concilias. [3] nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. [4] Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra. Idem ille Meneclides quum huic objiceret, quod liberos non haberet, [5] neque uxorem duxisset: maximeque insolen-

1 *Quod hos à bello avocas.*] Editio Parisiensis & scripti, *evocas.* non sequor. *Schott.*

2 *Otii nomine servitutem concilias.*] Pacis falso nomine cives tuos alieno jugo ac dominationi subjicis. Cicero in Ant. *Cum his facta pax, non erit pax, sed pactio servitutis.* Infra Timoleonte: *Maximo bello tantum otium toti insulæ conciliavit.* Hamilcare: *Tota Africa tantum otium reddidit.* Cæsar lib. I. Civil. cap. 5. *Si qua hominum æquitate res ad otium deduci posset.* lib. II. Civil. cap. 36. p. *Erat in opido multitudo insolens belli diuturnitate otii.* Val. Maxim. lib. VII. cap. 7. *Postquam deinde Dionysium inimica Syracusarum libertati capitibusque insontium infesta fortuna cælesti custodia liberatum, velut fulmen aliquod otio ac tranquillitati injecit.* Tacit. lib. XV. Annal. cap. 6. *Cur deserta per otium, quæ bello defenderant?* Iustin. lib. VI. cap. 9. *Inter otia Græcorum sordidum & obscurum ante Macedonum nomen emersit.* Cicero Bruto: *Eloquentia pacis est comes, otiique socia.* Gebhardus.

3 *Nam paritur pax bello.*] Corinthii apud *Thucyd.* lib. I. Ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας ἢ μὴ πολεμῆσαι, οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον. *Boecler.* Aristoteles lib. VII. Polit. cap. 14. Πόλεμον μὲν εἰρήνης χάριν. Cicero de Officiis: *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quæsita videatur.* Gebhard.

4 *Quare si Principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra.*] Non alienum à disciplina militari, quod apud Tacitum Sejanus produxit, ut nimirum vallum statueretur procul urbis illecebris. Et hæc ratio, cur antiquitus milites ad matrimonia non fuerunt admissi, quemadmodum athletæ apud Tertullianum. Lege eundem XIV. Annal. & Galgaci verba in Agricola. Rem elucidavit in commentario Iustus Lipsius. Vide sis Galenum etiam, Platonem, Plinium & Isidorum IX. Originum. *Keuchen.* Tiridates apud Tacitum 15. I. *Non ignavia magna imperia continentur, virorum armorumque faciendum certamen.* Cæsar apud Lucanum lib. 7. de Græcis militibus,

Grajis delecta juventus.
Gymnasiis aderit studioque ignara palæstræ,
Et vix arma ferens. Locc.

5 *Neque uxorem duxisset.*] Atqui filium habuit Stesibrotum nomine, quanquam eum pater, quod in bello adversus Lacedæmonios suscepto, se absente suoque injussu, atque adeo contra imperium suum prælium commisisset, interfici jussit. Auctor Plutarchus περὶ παραλλήλων. Et Polyæn. lib. II. Strategem. perspicue indicat, Epaminondam uxorem habuisse, ubi refert à Phœbida Lacedæmonio Epaminondæ uxorem amatam fuisse. Sic ille: Ἐπαμινώνδου τῆς γυναικὸς ἠράσθη Φοιβίδας φρουρῶν τὴν Καδμείαν. *Lambin.*

1 *Quod*

lentiam, [1] quod sibi Agamemnonis [2] belli gloriam videretur consequutus: at ille, Desine, inquit, Meneclide, de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minus uti consilio volo. ([3] habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.) Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, [4] fallis. [5] namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra ea ex una urbe nostra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi. Idem [6] quum in conventum venisset Arca- 6
dum, petens, ut [7] societatem cum Thebanis & Argivis facerent, contraque [8] Callistratus Atheniensium legatus, qui elo-

1 *Quod sibi Agamemnonis.*] Oratio implicata, quæ sic explicanda est; quod sibi Epaminondas Agamemnonis gloriam bello videretur consecutus. *Lambin.*

2 *Belli.*] Alii *bello*.

3 *Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.*] Erat apud cives suos suspectus adulterii: adulterii suspicione in civitate laborabat. Et est responsio acutissima, contra quam putat Monstroliensis. Nam qui consilio adulterorum in ducenda uxore utuntur, iis metuendum esse videtur, ne illos etiam ad torum suum violandum alliciant: sive ne ipsis talis istorum opera concilietur, cujus illicita consuetudine ante usi sint, aut adhuc usuros esse se sperent. Videtur non abludere Lactant. lib. I. Instit. cap. 9. Vbi non mirum esse ait, orbem terræ ab Hercule stupris, libidinibus, adulteriis inquinatum, quum esset adulterio genitus Alcmenæ. *Gebhard.*

4 *Fallis.*] Lege, *falleris*, id est, erras.

5 *Namque ille cum universa Græcia.*] Hæc cum ex aliis Poëtis, tum ex Homero nota sunt. Longum esset, Homeri & aliorum Poëtarum versus referre ad hanc rem pertinentes. Satis sit nobis Chalcantis augurium protulisse: quem ex passerum numero, belli Trojani annos auguratum esse, canit Homerus Iliad. β. Noti sunt versus: eosque Latine vertit M. Tullius lib. II. de Divinatione. Ex quibus hos tantum adscribam:

Nam quod aveis tetro mactatas dente videtis,
Tot nos ad Trojam bellum exantlabimus annos:
Quæ decimo cadet, & pœna satiabit Achivos.
Edidit hæc Chalcas, quæ jam matura videtis.

Lambin.

6 *Quum in conventum venisset Arcadum.*] Εἰς τοὺς μυρίους. Sic enim dicebatur Arcadum conventus. Harpocrat. Μύριοι ἐν μεγάλῃ πόλει. Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου. συνέδριόν ἐστι κοινὸν Ἀρκάδων ἁπάντων, οὗ πολλάκις μνημονεύουσιν οἱ ἱστορικοί. Vide Xenophontem lib. VI. de reb. Græc. *Lambinus.* Rem clarius commemorat Plutarchus in Apophthegm.

7 *Societatem facerent.*] In Eumene: *persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret ac secum faceret societatem.* Savaro.

8 *Callistratus.*] De quo Xenophon lib. VI. de reb. Græc. cujusque exstat Oratio apud Lacedæmonios habita, eodem libro. Commemorat eum & Æschines Oratione περὶ παραπρεσβ. *Lamb.* Cognomento dictus fuit *Aphydnæus*, Καλλίστρατος Ἀφυδναῖος.

eloquentia omnes eo præstabat tempore, postularet, ut potius amicitiam sequerentur Atticorum, & in oratione sua [1] multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset, [2] Animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de cæteris possent judicare. Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas; Thebis Oedipum natum, [3] qui quum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset. Hic in respondendo Epaminondas, quum de cæteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverteret, innocentes illos natos, domi scelere admisso [4] quum patria essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ [5] legati ante pugnam Leuctricam; quo quum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo [6] legationum conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, [7] quam Leuctrica pugna. Tum

1 *Multa invectus esset in Thebanos.*] Loquitur infra pari modo: *Nonnulla inveherentur in Timoleonta.*

2 *Animadvertere debere Arcades.*] Refert hoc Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & πολιτ. παραγγ. De Oreste & Clytemnestra, ejus matre; Oedipo & Laio patre, notæ fabulæ: Legendus *Sophoclis* Oedip. tyrannus, & *Euripidis* Orestes.

3 *Qui cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset.*] Pater erat Laius, mater Iocasta, Creontis Thebanorum Regis filia.

4 *Quum patria essent pulsi.*] Sic Plutarchus: Ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, Ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο. *Lambin.*

5 *Legati ante pugnam Leuctricam.*] Hæc omnia omittunt Longol. Magius. & Lambinus, erant tamen in nostris & Gifanii Membranis. Sed ne quid dissimulem, intrusum videtur ab ora. *Schott.*

6 *Legationum.*] *Legionum* integre in scriptis, fortasse non male, itaque Longol. edendum curavit, à quo Lambinus cæterique discedunt. *Schott.*

7 *Quam Leuctrica pugna.*] De qua *Diodorus* lib. XV. *Xenophon* VI. de reb. Græc. *Plutarch.* in Pelopida, *Pausanias* Bœoticis. Occiderunt in ea Lacedæmoniorum, ut narrat Diodorus & alii, quatuor millia & regem eorum Cleombrotum. Exponunt autem Xenophon, Diodorus, Cicero, prodigia & ostenta, quæ cladem illam antecesserunt, & præsignificarunt. *Lambin.* Quo tempore etiam Lacedæmonii ἡγεμονίαν Græciæ amiserunt, quam per annos D. obtinuerant; ἡγεμονίαν autem hic accipe κυρίως, de ducatu solo, non vera dominatione. Quare Plutarchus recte dixit eos πρωτεῦσαι τῆς Ἑλλάδος, principem inter Græcos locum obtinuisse, non ἄρξαι. De hoc autem spatio annor. D. cujus caput est νομοθεσία Lycurgi, vide quæ scribit decus sæculi λαμπτὴς τῶν πρὶν αἰώνων Ioseph. Scaliger ad numerum Eusebianum MCXXXII. *Casaubonus.*

1 *Quod*

Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio socio-
rum Lacedæmonii privarentur. Fuisse patientem, suo- 7
rumque injurias ferentem civium, [1] quod se patriæ irasci
nefas esse duceret, [2] hæc sunt testimonia. Quum eum pro-
pter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque
esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset de-
ducta [3] illa multitudo militum, ut omnes de salute perti-
mescerent, [4] quod locorum angustiis clausi, ab hostibus
obsidebantur: desiderari cœpta est Epaminondæ diligen-
tia. [5] erat enim ibi privatus numero militum. A quo quum
peterent opem, [6] nullam adhibuit memoriam contumeliæ;
& exer-

1 *Quod si patriæ irasci nefas esse duceret.*] Divinæ indolis hæc sunt testimonia: nam quot sunt, qui injurias unius atque alterius civis ruina universæ patriæ ulti non sint? Liv. lib. XXVII. *Vt Parentum sævitiam; sic patriæ injurias patiendo ac ferendo leniendas esse.* Tacit. lib. I. Annal. cap. 10. *Quanquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere.* Gebh. Exemplum patientiæ injuriarum à civibus acceptarum suppeditat Valer. lib. III. cap. 7. ext. 5. *Epaminondas, quum ei cives irati sternendarum in oppido viarum contumeliæ caussa curam mandarent (erat enim illud ministerium apud eos sordidissimum) sine ulla cunctatione id recepit.* Apud eundem lib. eod. c. VIII. 2. Q. Fabius Maximus quoque nunquam *sibi Reip. irasci permisit: tam perseverans in amore civium fuit.* Elegans admodum sententia illa est, quam profert de P. Scipione Africano libro V. cap. III. 2. *Igitur hanc unam Scipionis vindictam ingrati animi urbs Roma sensit: majorem me hercule Coriolani violentia. Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia: de qua ne queri quidem tanta veræ pietatis constantia, nisi post fata sustinuit.* Ejusdem oris locutio est Attico; ut qui semel cursim hujus, & cæterorum Excellentium Imperatorum Vitas legerit, diversosque & hujus & illarum auctores statuat, eum nihil in Lingua Latina, & usu puriorum Scriptorum sapere judicem. *Hunc*, inquit, *ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret.* Gebhard.

2 *Hæc sunt testimonia.*] Legendum fortasse est, *hæc sunt testimonio:* Quanquam nihil muto. *Lambin.*

3 *Illa militum multitudo.*] Sic fere cod. Gif. probante Gebhardo. Mſ. Leid. *illa multitudinem militum.* Mſ. Boecl. & Vulgati: *res illa militum.* quid si legas: *eo esset ded. res, illa multitudine militum?* h. e. in tanta militum multitudine. nam mox ait, locorum angustiis clausos atque ab hostibus obsessos fuisse. Hoc igitur videtur innuere, in his angustiis multitudinem sibi ipsi fuisse impedimento, ne tota hosti resistere, aut etiam commode recedere posset.

4 *Quod locorum angustiis.*] Hoc narrat Diodorus lib. XV. Bibl.

5 *Erat enim ibi privatus.*] Causam adjungit ibidem Diodorus, quare cum iis, qui in Thessaliam missi erant, privatus militabat: *ἐπιζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας πῶς ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἰδιώτης ὢν ἐστρατεύετο μετὰ τῶν εἰς Θετταλίαν ἀποσταλέντων, ἀποδοτέον τὸν οἰκεῖον λόγον τῆς ἀπολογίας.* Vide sequentia.

6 *Nullam adhib. mem. contumeliæ.*] Ita Liv. 5. de Camillo: *Maluit hic tantus vir patriæ quam injuriæ suæ memor esse.* Tullius de se I. ep. 9. *Crassi omnes gravissimas injurias, communis concordiæ caussa, voluntaria quadam oblivione contriveram.*

 1 *Pe-*

& exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc ſemel fecit, ſed ſæpius. Maxime autem fuit illuſtre, quum in Peloponneſum exercitum duxiſſet adverſus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat [1] Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. Hîc cum criminibus adverſariorum, omnes in invidiam veniſſent, [2] ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum, atque in eorum locum alii prætores ſucceſſiſſent: Epaminondas [3] plebiſcito non paruit, idemque ut facerent, perſuaſit collegis, & bellum quod ſuſceperat, geſſit. Namque animadvertebat, ubi id feciſſet, totum exercitum propter prætorum imprudentiam inſcitiamque belli periturum. [4] Lex erat Thebis, quæ morte mulctabat, ſi quis imperium diutius

1 *Pelopidas.*] Cujus vitam etiam Plutarchus ſcripſit; ibique, unde nata ſit Epaminondæ & Pelopidæ amicitia, multis verbis expoſuit. Hic, ut ibidem Plutarchus tradit, in pugna Leuctrica non habebat imperium, neque erat Bœotarches, ſed ſacræ cohorti tantum præerat. Conſtabat autem ſacra cohors ex amantibus, & iis, qui amarentur. Secutus ſum autem paullo ante exempla Baſil. Colon. & omnium antiquiſſima Argentor. in quibus impreſſum eſt; *haberetque collegas duos, &c.* Nam cætera habent: *haberetque collegas ſuos.* Sic autem legendum eſſe, declarat id, quod ſequitur; *quorum alter erat, &c.* Ita ex auctoritate Probi tres erant imperatores. Neque obſtat, quod dicunt alii, ſex fuiſſe. Nam non ſemper inter ſe congruunt hiſtorici, ut Apparet. *Lamb.*

2 *Ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum.*] Plutarchus in Pelopida, hoc non ſcribit, ſed ſolum elapſum fuiſſe dicit tempus imperii à lege præfinitum: *Supererant,* inquit, *haud multi dies menſi, qui magiſtratui terminus aderat: munuſque primo menſe futuro, deſignati imperatores inituri erant. Quare illis qui exercitui praerant, vel imperium deponendum, vel capitis pœna ſubeunda erat.* Et paullo inferius de Epaminonda & Pelopida: *Ambo enim cum rediiſſent, capitis accerſiti ſunt, quoniam non depoſito magiſtratu primo futuro menſe quo lex jubebat, quem βουκάτιον appellant, quatuor item totos menſes, præter legem eo functi eſſent; quibus & in Meſſenia, & Arcadia, & Laconica commorati ſunt.* Hæc Plutarchus. Hujus rei mentionem quoque facit in Politic. & Apophth. *Magius.*

3 *Plebiſcito.*] Malim *populiſcito.* Gebbard. Quod etiam obſervat ad Alcibiadem Schottus.

4 *Lex erat Thebis.*] Ælianus de Var. hiſtor. lib. XIII. Ἐπαμινώνδας ἔφυγε δίκην θανάτου ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Λακωνικῆς, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ Βοιωταρχίᾳ τέτταρας μῆνας παρὰ τὸν νόμον. Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. & Cicero lib. I. de Inventione. Meminit iſtius legis Alexander ab Alexandro lib. IV. cap. 6. Genialium dierum. Aliter fiebat apud Romanos, quorum Prætor exacto anno domum redire, claſſemque ſucceſſori tradere cogebatur, niſi cum imperium ei extra ordinem eſſet prorogatum. Status ſcripti & ſententiæ. Meminerunt plurimi veterum, Cicero I. de Invent. Plutarch. præc. polit. Ælianus XIII. Var. cap. 42. Hermogeni eſt ἡ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ζήτησις, *quæſtio dicti*

diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret. Hanc
Epaminondas quum Reipublicæ conservandæ causa latam
videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & qua-
tuor mensibus diutius, quam populus jusserat, gessit im-
perium. Postquam domum reditum est, [1] collegæ ejus 8
hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit [2] omnem
ut causam in se transferrent, suaque opera factum conten-
derent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis peri-
culo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat,
quod quid diceret, non haberet. At ille in judicium ve-
nit; nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant,
omniaque quæ collegæ dixerant, confessus est: neque re-
cusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab iis
petivit, [3] ut in periculo suo conscriberent: EPAMINON-
DAS

dicti & sententia, nam *ῥητὸν* ponitur *ἀντὶ τοῦ ἐλέγχου*, quo actores urgebant. Epaminondas autem defensus est *τῇ διανοίᾳ*. Similia exempla adfert Hottomannus lib. VI. Obs. Iur. cap. 21. *Keuch.*

1 *Collegæ ejus.*] Plutarchus in Pelopida, reliquos duces præter Pelopidam & Epaminondam legi paruisse dicit, solosque Pelopidam & Epaminondam capitis fuisse accersitos. In apopht. tamen Probo adstipulatur, inquiens: *Epaminondam coactum fuisse causam capitis cum collegis dicere.* Magius.

2 *Omnem ut causam in se transferrent.*] Ad verbum Plutarchus: *εἰς ἑαυτὸν ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν.* Simili propemodum pacto evasit sive M. Nævii, sive Petiliorum judicium P. Scipio apud Valer. Maximum lib. III. cap. 7. 1. *Gebhard.*

3 *Ut in periculo suo conscriberent.*] Tuentur hanc lectionem Cujacius Observat. V. cap. 25. & paratit. in III. Codicis. 44. de sent. ex periculo recitandis. & Schoppius lib. IV. Verisimil. cap. 18. nisi quod hic etiam corrigat *inscriberent*. Lambinus conjectabat *in cippo* seu *cippulo suo*: Memnius in *scapulo suo*: Magius *breviculo*: Longolius *peryſtilio*: (est autem *Peryſtilium* structura quæ columnas conjungit easque ambit. ponitur pro ipsis columnis. accedit ad illam sententiam Plutarchus) Aldus *sepulcro*. Savaro Gebh. Hugo Grotius mallet *pariculum* in sparsione florum ad Ius Iustinianæum. *Boecl.* Plutarchus & Ælianus *στήλην* vocant, & intelligunt cippum vel titulum sepulchri, ut apud Iuvenalem:

——— *titulo res digna sepulchri.*

Plutarchus in Epaminonda: *Ἀξιῶν εἰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην.* Proprie *periculum* est qui Græcis *ἔλεγχος*, titulus vel index ad aliquid declarandum. Hinc *periculum alicujus rei facere*, est *ἔλεγχον ποιεῖν ἐλέγχειν*. Callimachus in Epigrammate *ἀνεκδότῳ* de Oreste:

Οὐδ᾽ ἔλαβ᾽ ἐξέτασιν τοῦ Φωκέως, ἄν τις ἐλέγχῃ
Τὸν φίλον, ἀλλὰ δ᾽ ἐν δρᾶμ᾽ ἐδίδαξε μόνον.

Unde *periclitari*, pro explorare & cognoscere, etiam apud Ciceronem. Et *periclitari naturas locorum*, Solino. Ab antiquo verbo *perior*, cujus compositum *experior*. Inde & *pericula magistratuum*, apud Cicer. in Verrem l. 3. tabellæ ex quibus sententiam recitabant. *Salmas.* Magno in libr. Notarum D. P.
de

DAS A THEBANIS MORTE MVLCTATVS EST, QVOD EOS COEGIT [1] APVD LEVCTRA SVPERARE LACEDÆMONIOS, QVOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORVM [2] AVSVS FVIT ASPICERE IN ACIE: [3] QVODQVE VNO PRÆLIO NON SOLVM THEBAS AB INTERITV RETRAXIT, SED ETIAM VNIVERSAM GRÆCIAM [4] IN LIBERTATEM VINDICAVIT: EOQVE RES VTRORVMQVE PERDVXIT VT THEBANI SPARTAM OPPVGNARENT, LACEDÆMONII [5] SATIS HA-

de periculo. Collatio Carthaginensis III. c. 68. *memores periculi.* Savaro. Videtur autem hoc mihi sentire Nepos, Epaminondam se quidem obtulisse pœnæ; sed petiisse, ut in actis illis, in quibus suum periculum, usitato omnibus civitatibus more, ad memoriam notaretur, talia inscriberent, quæ subjungit. Habent quippe civitates bene constitutæ tabulas publicas, in quas relata nomina & caussæ supplicio affectorum. Hinc intelligendus Val. Max. lib. IX. cap. II. de L. Sulla: *Quatuor millia & septingentos diræ proscriptionis edicto jugulatos in tabulas publicas retulit, videlicet ne memoria tam præclara rei dilueretur.* Gebh.

I APVD LEVCTRA.] Alii videntur velle ac significare, Epaminondam cum suis collegis adversus legem commisisse post pugnam Leuctricam. *Lambin.*

2 AVSVS FVIT ASPICERE.] Ἐτόλμησεν ἀντιβλέπειν, vel ἀντοφθαλμεῖν, hoc est, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *rectis & irretortis oculis intueri.* Proverbium olet. Notavimus in Comment. Horatianis ad illum locum Od. 2. l. II.

Quisquis ingenteis oculo irretorto
Spectat acervos. Lamb.

Ergo solo ante Imperatorem Epaminondam adspectu Bœotios debellabant Lacedæmonii. Id terroris habebant & Romani. Tacit. lib. III. Annal. c. 45. m. *Viderent modo adversos & adspicerentur, id satis ad victoriam.* Iterum lib. III. Histor. cap. 24. *Frustra minis & verbis provocatos Vitellianos, si manus eorum oculosque non tolerent.* Cæsar lib. I. de Bello Gallico: *Sæpenumero cum iis congressos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuisse.* Liv. lib. VII. cap. 33. *Samnites cum quærerentur, quænam prima causa tam obstinatos movisset in fugam? Oculos sibi Romanorum ardere visos ajebant, vesanos vultus & furentia ora.* Polybius dixit οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον. Item lib. III. ὧν ἡττηθέντων οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα. Diodor. extulit κατὰ στόμα παρατάξασθαι. lib. XV. Οἱ μὲν Θηβαῖοι, inquit, δυσχωρίας τινὰς ὀχυρὰς καταλαμβανόμενοι διεκώλυον μὲν τοὺς πολεμίους λεηλατεῖν τὴν χώραν, κατὰ στόμα δὲ πρὸς ἅπασαν τὴν δύναμιν ἐν τοῖς πεδίοις οὐκ ἐτόλμων παρατάξεσθαι. Florus lib. II. cap. 18. *Mancinum assiduis cladibus ita subegerunt, ut ne oculos quidem, aut vocem Numantini viri quisquam sustineret.* Gebhard.

3 QVODQVE VNO PRÆLIO.] *Quoque,* Edit. Paris.

4 IN LIBERTATEM VINDICAVIT.] Lacedæmonii clade Leuctrica & Mantineensi accepta, principatum Græciæ amiserunt. Vide *Diod.* XV. Quod etiam ante observatum est.

5 SATIS HABERENT.] Contenti eo solo erant, nihil amplius requirebant. *Satis habere* est Græcis ἀγαπᾷν. Ælian. lib. IV. Var. Hist. Ἠγάπα γὰρ εἰ δυνηθείη διασῶσαι αὐτὸν γοῦν μόνον. Lib. XV. Ἀγαπητὸν ὑπάρχειν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς ὀλίγους νικῆσαι. Polyæn. lib. IV. in Philippo Com. 17. Ἀθηναῖοι δὲ ἠγάπησαν τὸ ἐλευθέραν ἀφεῖσθαι. Loqui similem in modum amant optimi Scriptores. Cæsar lib. III. Civil. cap. 46. *Nostri vero,*

qui

HABERENT [1] SI SALVI ESSE POSSENT: NEQVE PRIUS BELLARE DESTITIT, QVAM, [2] MESSENA CONSTITVTA, VRBEM EORVM OBSIDIONE CLAVSIT. Hæc quum dixisset, [3] risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam judex ausus est ferre suffragium. Sic à judicio capitis maxima discessit gloria. Hic extremo tempore impe- 9
rator [4] apud Mantineam, quum acie instructa [5] audacius insta-

qui satis habebant sine detrimento discedere. Hirt. lib. VIII. cap. 6. *Cæsar tempore anni difficillimo cum satis haberet convenientes manus dissipare.* Curt. lib. IV. cap. 81. *Rex monere ut satis haberent, arma retinere, cætera se redditurum.* Tac. lib. II. Annal. cap. 37. *Satis habebam, si tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent.* lib. IV. Annal. cap. 37. *Ego me, P. C. mortalem esse & hominum officia fungi, satisque habere, si locum principem impleam.* lib. XV. cap. 25. f. *Regressum Pætum, cum graviora metueret, facetiis insectari satis habuit.* Cæsar. Nepos Timoleonte: *Hic superato Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimessum fluvium fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere.* Eumene: *à cæteris tantum satis habeant se defendere.* Annibale eadem ferme repetit. Iustinus lib. XXII. cap. 8. f. *Tunc respondit satis habere se, quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat.* Sallust. Iugurth. *Satis habebatis animum retinere.* Gebhard.

1 SI SALVI ESSE POSSENT.] Si urbem defendere possent. Diodor. l. XV. Spartam à Thebanis esse oppugnatam, & à Lacedæmoniis ægre illam quidem defensam, sed tamen non sine Thebanorum incommodo ac detrimento, multis verbis refert. *Lambin.*

2 MESSENA CONSTITVTA.] RESTITVTA, Savaro & Gifanii Codex. *Schott.* Sic in antiquo nummo Tiberii: CIVITATIBVS ASIÆ RESTITVTIS. *Keuchen.* Ἔκτισε τὴν Μεσσήνην. *Diod.* Lege etiam Pausaniam in Bœoticis, ubi refert Elegiam statuæ ejus inscriptam his verbis:

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θήβαι δ' ὅπλοισιν μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

3 *Risus omnium.*] Sic Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Ἐξῆλθον οὖν οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναλαβόντες. *Lamb.*

4 *Apud Mantineam.*] Vrbem Arcadiæ. Lege Diodor. XV. Xenoph. VII. ἑλλην.

5 *Audacius instaret hostibus.*] Ἀφειδῶς τῇ τόλμῃ χρώμενος. Polybius l. II. de Hamilcare: χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ κατὰ τὸν κίνδυνον καιρόν. Diodorus de hac re ipsa: προθυμότερον προσπίπτων τῷ θυμῷ. Cæterum perperam heic fecit Epaminondas, ac minus pro prioris vitæ sapientia ac moderatione. Nihil enim minus prudenti Imperatori, quam audacia convenit, qua non solum ipse, sed qui salutem tali commiserunt, ruunt. Licet hoc verbis Crateri intelligere apud Curt. lib. XI. cap. 32. *Sed quis Deorum hoc Macedoniæ lumen ac sidus diuturnum polliceri potest; cum tam avide manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum.* Nam si probe intuearis Ducem, ejus salute exercitus incolumitas continetur, & capite ablato reliquus truncus se non movere, nedum spirare poterit. Ἰφικράτης τὸν στρατηγὸν εἴκαζε κεφαλῇ. ὅταν δ' ὁ στρατηγὸς ἀπόληται, τὸ πᾶν ἀχρεῖον οἴχεται. Itaque quantum audacia Ducis temere se periculis offerentis

instarct hostibus, cognitus à Lacedæmoniis, [1] quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt: neque prius abscesserunt, quam magna cæde facta multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, [2] sparo eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii; neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, quum animadver-

rentis damni concitet, manifeste apparet. Vidit id profecto Perdiccas apud Curt. lib. x. cap. 24. *Illud scire debetis militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu.* Avidum præcipitium Cyrum Iuniorem monere non destitit Clearchus, ne corpore suo vellet periclitari, cum nihil aut parum emolumenti eo posset exercitui addere: exitio vero universos ipsum sequentes traheret in perniciem. Lubet verba Polyæni advocare è libro II. Κλέαρχος, inquit, Κύρῳ μὲν συνεβούλευεν αὐτὸν μὴ κινδυνεύειν, ἀλλ' ἐφορᾷν τὴν μάχην. μαχόμενον γὰρ μηδὲν μέγα συμπρᾶξαι. Παθόντα δὲ πάντας ἀπολέσαι τοὺς μετ' αὐτοῦ. Iul. Capitol. in Maximinis judicat, Imperatorem uti manu & ferro, esse barbaricam temeritatem cap. XII. *Habuit*, inquit, *hoc barbarica temeritatis, ut putaret Imperatorem manu etiam sua semper uti debere.* Quippe in bello pleraque *auspiciis & consiliis, quam telis ac manibus geruntur.* Tacit. XIII. Annal. cap. 6. *Gebhardus.*

1 *Quod in ejus unius pernicie patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt.*] Infra Eumene: (ne quis diversos existimet scriptores) *Cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ.* Cæterum prudentissimum hoc consilium nunquam non eventu felix fuit. Nam occiso duce reliquorum militum virtus cæca, manca atque inutilis. Qui negotium cum serpente incepisset, is impetu in caput facto, eoque obtrito, nihil à reliquo corpore noxæ metuat. Hujus simulacri ipse Epaminondas auctor est apud Polyæn. lib. II. Μέγιστον ἔχιν συλλαβὼν ἔδειξε Θηβαίοις, καὶ πάντων ἐναντίον τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου συντρίψας, ὁρᾶτε, ἔφη, ὅτι τὸ λοιπὸν σῶμα ἄχρηστον τῆς κεφαλῆς οἰχομένης. Quod Lacedæmoniis constitutum fuerat, id à Romanis crebrius factitatum. Cæsar lib. v. de Bello Gallico cap. 58. *Præcipit atque interdicit Labienus, omnes unum peterent Indutiomarum, ne quis quemquam prius vulneraret, quam illum interfectum videret.* Annal. cap. 73. *Dat negotium Blæso, cæteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi; ipsius autem ducis quoquo modo potiretur.* Idem lib. IV. Annal. cap. 25. *Differtur per manipulos Tacfarinatem omnes notum tot præliis consectentur: non nisi duce interfecto requiem belli fore.* Idem.

2 *Sparo eminus percussum.*] *Sparus est* (inquit Servius) *rusticum telum, in modum pedis recurvum.* Vide Festum, Nonium, Varronem, Sisennam, & alios. Vetus Glossarium: *Sparus: εἶδος ἀκοντίου, genus teli.* Quo Græci frequentissime utebantur. Cæterum non consentiunt de percussore Scriptorum opiniones, quemadmodum gentium, quas conjungit Pausanias in Arcadicis: *Epaminondam autem occisum esse Mantineenses quidem à Machærione quodam Mantineensi dicunt: Lacedæmonii vero similiter à Lacedæmonio quodam, & ei homini Machærionis nomen fuisse volunt. Sed fama est apud Athenienses, cum qua consentiunt Thebani, vulneratum esse Epaminondam à Gryllo,* (Xenophontis filio.) Vide sequentia.

1 *Mer-*

verteret [1] mortiferum se vulnus accepisse, simulque [2] si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, [3] animam statim amissurum: [4] usque eo retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Bœotios. Id postquam audivit: Satis, inquit, vixi, invictus enim morior. Tum ferro extracto, [5] confestim exanimatus est. [6] Hic uxorem nunquam duxit: in quo quum reprehenderetur à Pelopida, [7] qui filium habebat infamem: maleque eum in eo patriæ consulere

1 *Mortiferum se vulnus accepisse.*] Mortale, lethale, θανάσιμον. sic *Mortiferum bellum* Ennio Telamone. M. Tullius pro Sextio: *Plaga insanabilis illa & mortifera.* Cicero pro Sylla: *Accepit Sylla vehemens & mortiferum vulnus.*

2 *Si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset.*] Ferri spari extractum alii historici *spiculum* vocant, aut *hastam.* Val. Max. lib. III. cap. 2. Interpretes Pausaniæ in Arcadicis, & Rhodomannus Diodor. Siculi lib. XV. & Donatus Ponzanus notavit ex Æliano. *Hastam* vocavit Cicero lib. V. Fam. & II. de Finibus. *Dempsterus* ad Rosinum lib. X. 10.

3 *Anim. st. amissurum.*] *Emissurum* ex MS. emendavi. ita *efflare animam* dixit in Pausania. *emittere spiritum.* Marcian. in libr. 18. §. *in quibus, de reb. dubiis*, & non semel Damasus de vita Pontificum. Iocose Plautus, *Cave ne quid emittat anima.* Savaro. Non probo factum Savaronis *emissurum* substituentis. Sic Cicero pro S. Roscio: *Per summum dedecus vitam amittere.* Auctor ad Herenn. *Decius amisit vitam, at non perdidit: recepit patriam, amisit animam.* Gebhard.

4 *Usque eo retinuit, quoad renuntiatum est, vicisse Bœotios.*] Iustin. lib. VI. 8. *Ut relatus in castra semianimis, vocem spiritumque collegit, id unum à circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit, allatumque, velut laborum gloriaque socium osculatus est. Iterum quæsivit, utri vicissent. Ut audivit Thebanos, Bene habere se rem dixit: atque ita velut gratulabundus patriæ, exspiravit.* Sic Orosius III. 2. Diodorus. Ælian. XII. Var. Plutarchus ἀποφθ. βασιλ. Valer. Max. III. 2.

5 *Confestim exanimatus est.*] Τοῦ δόρατος ἐξαιρεθέντος ἄνευ πάσης ταραχῆς ἐξέπνευσεν. Val. *E corpore deinde suo hastam educi jussit, eoque vulnere exspiravit.* Gebhard.

6 *Hic uxorem nunquam duxit.*] Quis Nepotem contra Lambinum defendet? Arguit eum falsitatis manifestæ ex Plutarcho & Polyæno. Plutarchi locus jam non succurrit. Polyæni verba non demunt fidem Cornelio nostro. Aliud enim est *habere mulierem*, aliud γαμετήν. Uxorem quidem non duxisse testantur omnes Epaminondam; ast caput libenter cum scortis collimasse, apparet ex isto Plutarchi loco in παραγγέλμασι. Ἄριστα δ' ἀνθρώπων, inquit Philosophus. ὁ Ἐπαμινώνδας, ἀρνησάμενος δεηθέντι τῷ Πελοπίδᾳ τὸν κάπηλον ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἀφεῖναι, καὶ μετ' ὀλίγον, τῆς ἐρωμένης δεηθείσης ἀφείς, τοιαύτας ἔφη, χάριτας, ὦ Πελοπίδα, λαμβάνειν ἑταιριδίοις οὐ στρατηγοῖς πρέπον ἐστίν. Valer. l. III. cap. 2. verbis ultimis Epaminondæ: *Orbus*, inquit, *non tam sine liberis morior: quoniam mirificas filias Leuctra & Mantineam relinquo.* Idem.

7 *Qui filium habebat infamem.*] Fatale bonorum virorum habere degeneres liberos infortunium, quod felicitatem reliquam non leviter debilitat. Plin. Panegyr. cap. 83. *Multos illustres, feris claros*

lere diceret, [1] quod liberos non relinqueret: Vide, inquit, ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse, namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit, necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, & præsidium Lacedæmoniorum [2] ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est cædes civium, [3] domi se retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idemque postquam apud [4] Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, [5] in primis stetit. Hujus de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias: Thebas & ante Epaminondam natum, & [6] post ejusdem interitum, perpetuo alieno paruisse imperio: [7] contra eas quamdiu ille præfuerit reipublicæ, caput fuisse

claros domestica destruebat infamia. Ideo perversam prolem Augustus appellare solitus erat *vomicas* & *carcinomata* apud Sueton. lib. II. cap. 65. Comparantur quoque degeneres excrementis corporis, Pituitæ, Pediculis & cæteris. Diog. Laërt. lib. II. in Aristippo: Ἠ'πάσατό τις αὐτὸν τὸ ὑιὸν ἀποῤῥίπτοντα, ὥσπερ ἐκ ἐξ αὐτοῦ γεγονότα· καὶ ὃς, καὶ φλέγμα, φησὶ, καὶ τοὺς φθεῖρας ἐξ ἡμῶν ἴσμεν γεννωμένους, ἀλλ' ἀχρεῖα ὄντα ὡς πορρωτάτω ῥίπτομεν. *Gebhard.*

1 *Quod liberos non relinqueret.*] Græci talem personam δορυφόρημα vocant. Venuste Iulianus de Claudio, & Plutarchus de Aridæo in fine Alexandri. In proverbio, ἔστι γὰρ ἐκείνων δίχα· ταῦτα τῆς τραγῳδίας τὸ δορυφόρημα μικροῦ δέω φάναι καὶ ἄψυχον. *Keuchen.*

2 *Ex arce.*] Cadmea. *Lambin.*

3 *Domi se retinuit.*] Lambinum non imitor properum ad mutandum in *continuit.* Gebhard. MSS. Ven. *domum se retinuit.* Ald. Paris. Lamb. *domi se ret.* Col. *domo s. r.* In Eumone, *tenuit autem se uno loco quamdiu fuit hiems.* In Hannib. *Hannibal enim uno loco se tenebat in castello.* pro vulgata lectione facit quod legitur in Cimone: *Cum à conventu remotum sese Dion domi teneret.* Savaro.

4 *Cadmeam.*] Arx est Thebarum. Nos ex Plutarcho restituimus, cum in scriptis etiam legeretur *Academia.* Longolius. Κάδμεια, Θηβῶν ἀκρόπολις. Stephan. Vtrum autem *Cadmia*, an *Cadmea* scribatur, nihil refert. *Lambin.* In Pelopida: *Arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

5 *In primis stetit.*] Ἐν προμάχοις, in iis, qui in primis ordinibus pugnabant. *Lambin.*

6 *Post ejusdem interitum.*] Lege Xenophontem Rerum Græcarum libro ultimo. *Mag.* Diod. XV.

7 *Contra eas.*] Vulgati *cum eo.* non ita consone. MSS. *Contra ea.* sic in præfat. *Contra ea pleraque nostris moribus.* Alcib. *Contra ea si quid adversi accidisset.* Iphicr. in fine: *Contra ea mater Athenien-*

fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest, [1] unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

niensem. Agesil. *contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.* Ibid. *contra ea plurima abstinentia.* Sic MSS. *Savaro.*

1 *Vnum hominem pluris, quam civitatem fuisse.*] Sallust. Catil. *Mihi multa agitanti constabat, paucorum civium egregiam virtutem cuncta patrasse.* Præcipue autem videndus Polybius libro VI. de Thebanorum rep. loquens, cujus prosperis non forma reipub. ipsa, sed eorum virtus, qui tum rebus præerant, caussam præbuerit; Καὶ γὰρ, inquit, συνηυξήθη καὶ συνήκμασε, καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τε Ἐπαμινώνδου καὶ τῷ Πελοπίδου βίῳ προφανῶς, ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας. Vide reliqua. *Boecler.*

Q PELO-

PELOPIDAS.

XVI.

1 PELOPIDAS Thebanus, [1] magis historiis quam vulgo notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam: quod vereor, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed [2] historiam videar scribere: [3] si tantummodo summas attigero, ne [4] rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero: & medebor cum satietati tum ignorantiæ lectorum. [5] Phœbidas Lacedæmonius quum exercitum [6] Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, [7] quæ Cadmea nomina-

1 *Magis historiis, quam vulgo notus.*] Secus atque Epaminondas, qui in ore pene omnium. Pelopidas autem tantum historicorum scriptis memoratus, in quæ vulgus non ita penetrat. Cæterum sive *Historiis*, sive *historicis* legas, res eodem recidit. *Gebhardus.* Mavult *Historicis* Schottus, quos vulgo opponas. sic Cicero in Muteniana: *Tua nobilitas Ser. Sulpitii hominibus litteratis & historicis notior.* De hoc Pelopida Plutarch. Xenoph. libr. 5. Diodor. 15. Polyæn. lib. 2. Strateg. Frontin. lib. 3. cap. 8. & lib. 4. c. 7. supr. in Epamin. *Savaro.*

2 *Historiam videar scribere.*] Sidon. ep. 2. lib. 1. & ep. 3. lib. 3. vide Notas. *Idem.*

3 *Si tantummodo summas attigero:*] Τὰ κεφάλαια. *Lambin. Fastigia summa* vocat Poëta. Τὰ κορυφαιότατα. *Boeclerus.*

4 *Rudibus literarum Græcarum.*] Sic loquitur Cicero lib. 1. Offic. princip. *Vt non modo Græcarum literarum rudes, sed etiam docti, &c.* Lambin.

5 *Phœbidas Lacedæmonius.*] Codex Dan. sine diphthongo *Phebidas.* Corrupte. Omnino *Phœbidas* legendum, qui communiter Græcis Φοιβίδας. Diodor. lib. xv. Φοιβίδας ὁ Σπαρτιάτης, τεταγμένος ἐπὶ τινὸς ἡγεμονίας, καὶ διαβαίνων ἄγων ἐπὶ Ὀλυνθίους, κατελάβετο τὴν Καδμείαν. Lege Aristidem Sophistam Orat. 1. pro Thebanis, & Xenophontem v. ἑλλ. *Keuch.*

6 *Olynthum.*] Auxilio Amyntæ Macedonis, qui societate cum Lacedæmoniis inita Olynthum cunctis viribus meditabatur oppugnare. *Gebhard.* Vrbs illa à Mela describitur inter Athon montem, & Pallenem urbem. Viginti stadiis à Meciberna, ut tradit Suidas. Plinius & Orosius quoque meminerunt. Thraciæ urbem maximam vocant Xenophon, & Libanius. Eadem Sithonia, Σιθωνία appellatur, ut scribit Herodotus in Polymnia. Sed regionem potius sic vocat, in qua Olynthos, & aliæ urbes sitæ sunt. *Ortel.*

7 *Quæ Cadmea nominatur.*] A Cadmo filio Agenoris Regis Phœnicum, conditore Thebarum, ut vulgo quoque notum est. Huic arci appositum fuit præsidium cohortis Prætoriæ, quod à civitate *præsidium* vocabatur, quia *arces* proprie, qui tunc antiquis illis temporibus, Pelopidæque erant, *civitates* appella-

minatur, occupavit, [1] impulſu perpaucorum Thebanorum, qui [2] adverſariæ factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant. [3] Idque ſuo privato, non publico, fecit conſilio. quo facto, cum Lacedæmonii [4] ab exercitu removerunt, [5] pecuniaque mulctarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod ſuſceptis inimicitiis, ſatius ducebant eos obſideri, quam liberari. [6] Nam poſt Peloponneſium bellum, Athenaſque devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant, & eos eſſe ſolos, [7] qui adverſus reſiſtere auderent. Hac mente [8] amicis ſuis ſummas poteſtates dederant, [9] alterius factionis principes partim

pellarent. Auctor Plutarchus in Pelopida. *Mag.*

1 *Impulſu perpaucorum.*] Archiæ ſcilicet, Leontidæ, & Philippi. *Longol. Mag.* Erant hi (ut loquitur Plutarchus) *ἄνδρες ὀλιγαρχικοὶ, καὶ πλούσιοι, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες.* Sed notandum, quod apud Xenophontem dicatur *Λεοντιάδης*, qui Plutarcho *Λεοντίδας*. *Keuch.*

2 *Adverſariæ factioni.*] Viris adverſariæ factionis, Iſmeniæ, Pelopidæ, Pherenico, Androclidæ, Epaminondæ, quanquam hic propter paupertatem, & philoſophiam minus timebatur. *Lambin.*

3 *Idque ſuo privato.*] Et Ageſilai, ut Plutarchus in Ageſilao teſtatum reliquit. *Mag.* Sed tamen Diodor. lib. xv. tradit, Ephoros clam mandaſſe præfectis & ducibus, ut Cadmeam occuparent: *Διόπερ τοῖς ἡγεμόσιν οἱ Σπαρτιᾶται παρήγγελλον ἐν ἀπορρήτοις, ἵνα, ἐάν ποτε καιρὸν λάβωσι, καταλάβωνται τὴν Καδμείαν.* *Lamb.* Et adjungit ibidem tempus & cauſam obſidionis à Spartiatis initæ. Vide etiam Xenoph. eodem libro v.

4 *Ab exercitu removerunt.*] Ne viderentur factum probare ſcilicet. Sed ridicule atque abſurde: nam arcem retinentes, ratum ſe habere declarabant. Hoc igitur erat dicis cauſa Phœbidæ factum improbare. *Lamb.*

5 *Pecuniaque mulctarunt.*] Drachmarum decem myriadibus, ut auctor eſt Plutarchus. *Longol. Gebhard.* *Καὶ δέκα δραχμῶν μυριάσιν ἐζημίωσαν.* Meminit etiam Polybius lib. iv. Hiſtoriarum, ſed ſummam mulctæ non expreſſit.

6 *Nam poſt Peloponneſium bellum.*] Cujus & ſupra in Pauſania & Lyſandro mentio, geſtumque annis ſeptem & viginti, inchoatum Olympiad. LXXXVII. de quo Thucyd. ac Diodorus. *Schott.* Plinius lib. xxx. cap. 1. tempus ejus refert ad Olympiad. LXXXI. annum IV. Aulus Gellius vero lib. XVII. cap. 21. ad 1. Olympiad. LXXXIX. Diodorus Siculus collocat id bellum in annum Vrb. Cond. CCCXXIII. id eſt, in Olymp. LXXXVII. annum tertium. *Chronolog.*

7 *Qui adverſus reſiſtere auderent.*] Nihil mutandum: quod Lambinus imperite conatur. *Gebhard.*

8 *Amicis ſuis.*] Potentiæ paucorum fautoribus. Quales erant Thebis Archias, Leontidas, Philippus. *Lambin.* Quorum impulſu, ut dictum eſt, arcem ceperant. *Longol.* Supra Lyſandr. *delegerat in unaquaque civitate quibus ſummum imperium, poteſtatem omnium rerum committeret. Horum in numero nemo admittebatur, niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur.* Xenophon lib. v. *ἄλλως.* *Τούτου γενομένου νόμιζε τὰς Θήβας παντάπασιν ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἔσεσθαι.*

9 *Alterius factionis principes.*] Iſmeniam

tim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus, patria
2 carebat. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur ótium, sed ut quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tempus est visum rei gerendæ [1] communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, [2] eum, quo maxime magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. [3] Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exilio erant mulctati, quum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculó. [4] qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversario-

niam capitis accusatum damnarunt: Androclides, Pelopidas, Pherenicus, & multi alii, plus quadringenti Athenas profugerunt, ex quibus Androclidem Leontidas dolo interficiendum curavit, ut Xenophon & Plutarchus narrant. Epaminondas remansit, neque relegatus est, eo quod propter paupertatem, & studium doctrinæ contemnebatur, ut paullo ante diximus. *Lamb.*

1 *Communiter cum his.*] Xenophon lib. v. de reb. Græciæ tradit, Melonem unum ex Thebanis exulibus cum quodam Phyllida nomine, qui Archiæ polemarchi Thebani scriba erat, ac non ita pridem Athenas venerat, & Archiam, cæterosque tyrannos oderat, esse de opprimendis adversariis collocutum. *Idem.*

2 *Eum, quo maximi magistratus.*] Xenophon eodem libro ait, diem fuisse, quo magistratus, imperiumque deponi solebat. Polyænus Ἀφροδίσια fuisse tradit, & diem festum Veneris, quo mulieres quidem Deæ ludum ludebant: Viri autem circum eas versabantur. Visum est præsidii Præfecto τιμῶσι τὴν Θεόν. Puellas evocavit: Pelopidas gladiolum occultum habens ingreditur, & interfecto præsidii Præfecto, ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. Hæc Polyænus II. Strategematum. Vide sis Plutarchum, qui eandem hanc historiam commemorat, sed aliis circumstantiis.

3 *Nam duodecim adolescentuli.*] Xenophon tradit, sex duntaxat exules fuisse cum Melone, qui erat septimus. Plutarchus cum Probo congruit: φυγάδες δ' οἱ σύμπαντες δώδεκα. *Lambin.* In his Damoclides & Theopompus summo loco nati. *Plut. Schott.*

4 *Qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia.*] Alii *perculsa est*, id est, eversa est: Quam scripturam æque probo. *Lambin.* Gemina his aut eadem potius & Plutarchus in Pelopida: ubi etiam scribit tantas ante Leuctricam pugnam vires Spartanorum fuisse, & tam firmis vinculis eorum potentiam fuisse adstrictam, ut vulgo omnes existimarent, solvere illam aut frangere neminem unquam valiturum. Sic ille: Ὁ καταλύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ παύσας ἄρχοντας αὐτοὺς γῆς τε καὶ θαλάσσης πόλεμος, ἐξ ἐκείνης ἐγένετο τῆς νυκτός, ἐν ᾗ Πελοπίδας, οὐ φρούριον, οὐ τεῖχος,

fariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ: [1] quorum imperiosa majestas neque ita multo post Leuctrica pugna ab hoc initio perculsa, cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exissent, ut [2] vesperascente cœlo Thebas possent pervenire, [3] cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. Qui quum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, [4] domum Charonis deverterunt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet 3
in-

τεῖχος, οὐκ ἀκρόπολιν κατελαβὼν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν ἰδιώτου κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε καὶ διέκοψε τοὺς δεσμοὺς τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους καὶ ἀῤῥήκτους εἶναι δοκοῦντας. *Casaubon.*

1 *Quorum imperiosa majestas.*] Sic Lambinus restitutum locum putat, quod ex *imperio imperiosa* fecerit. Repræsentabo veterum scripturam, quam & Savaro secutus est: *Quorum imperii majestas neque ita multo post Leuctricam pugnam ab hoc initio perculsa concidit.* De pugna autem hac memorabili Diodorus lib. xv. Xenophon, Pausanias in Bœoticis, Plutarchus in Pelopida & Comment. de genio Socratis. Strabo lib. ix. De Latinis Solinus cap. xiii. De recentioribus Ioan. Brodæus lib. ii. Miscell. cap. 11. & 12. *Schott. Quorum imperiosa majestas.*] Aliter scriptum erat in membranis & Excerpt. *imperii majestas.* Longe melius, quam in Vulgata Lambini, qui ex *imperio majestas*, intempestive conformavit *imperiosa*. Editio, quæ collata est cum optimo Pet. Dan. Cod. *imperio majestas*, habuit; ut sit *majestas imperio*, pro *in imperio*, vel *imperii*. Sic *fulgor ab auro* apud Poëtam naturalium, pro *auri*; & alia apud auctores. *Keuchen.*

2 *Vesperascente cœlo.*] Sic Xenophon, qui tradit eos ea hora ad urbis portas venisse, qua ab opere rustico in urbem ii redeunt, qui postremi & maxime sero redeunt: Πρὸς τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἐξ ἀγροῦ ἀπιόντες, ἡνίκα περ οἱ ἀπὸ τῶν ἔργων ὀψιαίτατοι. Sic & Diodorus: καὶ κατῆλθον εἰς πατρίδα νυκτός. Sed Plutarchus aliter: Παρεισῆλθον ἔτι ἡμέρας οὔσης. Idem tamen subjicit deinceps: ἦν δέ τι πνεῦμα, καὶ νιφετὸς ἀρχομένου τρέπεσθαι τοῦ ἀέρος, καὶ μᾶλλον ἔλαθον καταπεφευγότων ἤδη διὰ τὸν χειμῶνα τῶν πλείστων εἰς τὰς οἰκίας. *Lambin. Vesperascente cœlo.*] Crebro ad id exemplum loquitur Tacit. lib. i. Annal. cap. 65. *Eutsaque legiones vesperascente die in aperta & solida.* lib. xvi. cap. 34. *Tum ad Thraseam in hortis agentem Quæstor Consulis missus vesperascente jam die.* lib. ii. Histor. cap. 49. *Vesperascente die sitim haustu gelidæ aquæ sedavit.* Forte ita corrigendus Sallustius in Iugurthino: *Et jam dies vesperaverat.* vulgo editum, *Et jam die vesper erat.* Gebhard.

3 *Cum canibus venaticis exierunt.*] Plutarchus: *Procedebant brevibus chlamydibus amicti, catulos agentes venaticos, & perticas tenentes ad feras indagandas; ut ne quis eorum, qui in via occurrerent, suspicaretur, eos aliquid novi moliri, sed huc & illuc vagari & venari existimaret.*

4 *Domum Charonis deverterunt.*] Xenoph. διενυκτέρευσαν παρὰ Χάρωνί τινι, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. Sic *Plutarchus. Deverterunt.*] Ita legit Lambin. Lib. vet. *devenerunt.* Charon autem potens & dives fuit Thebis, qui domum conjuratis contulerat & ad Pla-

interponere, etsi [1] sejunctum à re proposita est, [2] *Nimia fiducia quanta calamiti soleat esse.* Nam magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit, [3] exules in urbem devenisse. Id illi, [4] vino epulisque dediti, usque eo despexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. allata est enim epistola Athenis [5] ab Archia hierophante Archiæ,

tæas feliciter pugnaverat. Auctor Plutarchus. *Schott.*

1 *Sejunctum à re proposita.*] Οὐκ ἀνοίκειον τῆς πραγματείας.

2 *Nimia fiducia quanta calamitati soleat esse.*] Velleius Paterc. lib. II. c. 118. *Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet; & frequentissimum initium est calamitatis*, SECVRITAS. *Keuch.* *Nimia fiducia quanta calamitati soleat esse.*] Ita est, securitas semper oppressa & circumventa fuit. Nam

Non perit ruinâ vir, qui ruinam timet.

teste P. Syro: & iterum,

Qui metuit calamitatem, rarius accipit.

Et vers. seq. *Qui timet insidias omnes, nullas incidit.* At contra: *Quod est timendum, decipit, si negligas.* Et denique: *Citius venit periculum, cum contemnitur.* Flor. lib. II. cap. 14. *Prius jugum excutit Macedo aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur.* Gebhard.

3 *Exules in urbem devenisse.*] Plutarchus: Οὕτω δὲ πάνυ πόῤῥω μέθης ἤδη αὐτοῖς, προσέπεσέ τις οὐ ψευδὴς μὲν, ἀβέβαιος δὲ, καὶ πολλὴν ἀσάφειαν ἔχουσα, περὶ τῶν φυγάδων, ὡς ἐν τῇ πόλει κρυπτομένων, μήνυσις.

4 *Vino epulisque dediti.*] Pari ratione ebrios piratas jugulavit Iul. Cæsar, recepta omni pecunia Milesiisque restituta, qua se redimere jubebatur. Exemplum festivum posteritati reliquit Polyæn. lib. 2. Ἀρισομένης ὁ Μεσσήνιος, Λακεδαιμονίων τοῖς Διοσκούροις πάνδημον θυσίαν ἐπιτελούντων, μετ᾽ ἑνὸς φίλου, λευκῶν ἵππων ἐπέβησαν ἄμφω, καὶ ταῖς κεφαλαῖς περικειμένω χρυσοῦς ἀστέρας, καὶ νυκτὸς ἤδη προϊούσης ἐπεφάνησαν μετὰ σύμμετρον διάστημα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἔξω πόλεως μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων πανηγυρίζουσιν. Οἱ μὲν δὴ Διοσκούρων ἐπιφάνειαν οἰηθέντες γεγονέναι, προσίασιν ἐς μέθην καὶ ἡδονὴν πλείονα. Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων καταβάντες τὰ ξίφη σπασάμενοι πλείστους καταφονεύσαντες αὐτῶν καὶ ἀριστεύσαντες ᾤχοντο. Quid mirum manipulum hominum ebrietatem in exitium præcipitasse, cum munitissimæ urbes Genio & Baccho operantes eo tempore libertatem & imperium suum amiserint, quo illas Fortuna destruere cogitans tanta securitate illigavit? De Tyro Curt. 4. 4. 5. Aliud exemplum præbent Syracusæ captæ, cum Epicides præbuisset vini epularumque copiam; quod quia ex Livii 22. & Frontini 3. 3. 2. satis notum est, huc transferre supersedeo. Cranon Thessaliæ urbs à Dinia quodam Pheræo Thelesippi F. sordidissimi aucupii diurni quæstu famem propulsante oppressa est, cum cives securi vino & epulis se demersissent. Vide Polyæn. l. II. & Diod. l. XVI. Vbi Nypsius Dionysii Iunioris Dux Syracusanos ex victoria navali, ἐπινικίοις celebratis, somno ac vino sepultos invadit atque opprimit. *Gebhard.*

5 *Ab Archia hierophante Archiæ.*] Lapsus est Probus non Græcæ linguæ inscitia, sed incuria potius. Certum est enim Græcum historicum, unde hæc in Latinam linguam convertit, scripsisse: ἀπ᾽ Ἀρχίου τινὸς ἐπ᾽ Ἀρχίαν, hoc est, *ab Archia non cuidam Archia.* Nam qui significavit Atheniensis, nomen habuit Archias; & cui significabatur, nempe cui summa Thebis potestas erat, Archias nuncupabatur, id ex Plutarcho scire licet, qui in vita Pelopidæ hac de

chiæ, qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione exulum perſcripta erant. [1] Quæ quum jam accubanti in convivio eſſet data, [2] ſicut erat ſignata, [3] in pulvinum ſubjiciens, [4] In craſtinum, inquit, differo res [5] ſeveras. At illi omnes, [6] quum jam nox proceſſiſſet, [7] vinolenti, ab exulibus, [8] duce Pelopida, ſunt interfecti. Quibus rebus confectis, [9] vulgo ad arma liberta-

re ſcribit. *Longol.* Scripti quidam Codices vitioſe: *Ab Archino uno ex his Archia.* Alii: *Ab Archia uno Tinarchia.* Vnde nonnulli eliciunt: *Ab Archia uno Tyſarcha. Tinarchia* mendoſe legitur, quæ lectio ex compendio Græcarum literarum orta, quaſi ſcriptum eſſet, Τιναρχία uno vocabulo, cum eſſent duo, τιν' Ἀρχία, pro τινὶ Ἀρχία. Vide *Lambinum.* Primus Aldus Manutius è Plutarcho locum conſtituit, cujus hæc in Pelopida ſunt: παρὰ Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον. *Schott.*

1 *Quæ quum jam accubanti.*] *Occubanti* ἀντὶ τοῦ *accubanti* poſitum ſuſpicor in Veteri libro. Sic *obire*, *objicere*, *occedere* dicebant, pro adire, adjicere, accedere, & alia infinita. Nam *ob* pro *ad* δυσφημίας vitandæ veteres dixiſſe ex Feſto notum. *Keuchen.*

2 *Sicut erat ſignata in pulvinum ſubjiciens.*] Curt. lib. III. cap. 21. *Diu animo in diverſa verſato, nulli quid ſcriptum ſit enunciat, epiſtolamque ſigillo annuli ſui impreſſo, pulvino, cui incubabat, ſubjecit.* Quidam libri habent *ſub pulvinum.* Porro vides quæ fato manent, vitari non poſſe. Cæſar apud Sueton. cap. 81. *Libellum inſidiarum indicem ab obvio quodam porrectum libellis cæteris, quos ſiniſtra manu tenebat, quaſi mox lecturus commiſcuit.* Vide Paterculum lib. II. c. 57. Vbi pulcre concludit: *Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cujus cum fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit, &c.* Gebhard.

3 *In pulvinum ſubjiciens.*] Plutarchus idem inquit, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν. Interpres inepte pro *pulvino*, *lectuli caput* vertit. Morem veterum hic Probus innuit, qui in diſcubitoriis & tricliniaribus lectis, cibum ſumere ſolebant: quanquam antiquiores ſedentes, non decumbentes id facere conſueverunt, ut ait Athen. lib. VIII. cap. 13. Qua de re latius in libello noſtro, *de Antiquorum prandiis & cœnis.* Dictum Archiæ hujus in proverbium abiiſſe, quod ad ſuam uſque ætatem in uſu fuerit, teſtatur Plutarchus in eodem Pelopida. *Magius.* Boeclerus edidit, *Sub pulvinum.*

4 *In craſtinum, inquit, differo res ſeveras.*] Meminit Eraſmus in Chiliadibus. *Longolius.* Mavult Schottus *ſerias.* Quod vero Lambinus verbum *differo* ejiciendum cenſet, quia Plutarchus, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, ſolemni ſuo facit. *Gebhard.*

5 *Severas.*] Non placet; melius editi *ſerias.* Schottus.

6 *Cum jam nox proceſſiſſet.*] Τῆς νυκτὸς προϊούσης. Salluſt. Iugurtha: *Sed ubi plerumque noctis proceſſit.* Gebh.

7 *Vinolenti ab exulibus.*] Excepto Leontida, qui ſolus omnium erat ſobrius. Vide ſis Hiſtoriam fuſe apud Plutarchum.

8 *Duce Pelopida.*] Supr. in Epamin. *quo tempore duce Pelopida exules Thebas occuparunt, & præſidium Lacedæmoniorum arce expulerunt.* Savaro.

9 *Vulgo ad arma libertatemque vocato.*] Quod faciebant vel voce, vel etiam propoſitis libellis, qui præſentem ſtatum ibant imminutum. Diod. lib. XV. Ἔπειτα τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλέσαντες, συνεργοὺς ἔσχον ἅπαντας τοὺς Θηβαίους. Tacit. lib. IV. Annal. c. 27. *T. Curtiſius poſitis propalam libel-*

tatemque vocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione liberaverunt: [1] auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt,
4 partim in exilium ejecerunt. Hoc tam turbido tempore (sicut supra diximus) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. [2] Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidæ: cæteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux [3] delectæ manus, quæ prima phalangem prostravit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit: sicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: [4] quoque Messena celerius restitueretur, [5] legatus in Persas est profectus. Denique [6] hæc fuit altera persona Thebis, sed tamen secun-
5 da, ita ut proxima esset Epaminondæ. Conflictatus autem est

lis ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus & ferocia servitia. Pacuvius Duforeste:

——— *Extemplo Ægisthi fidem*
Nuncupantes conciebant populum.

Cicero pro Rabirio: *Cum ad arma consules ex SCto vocavissent.* Gebhard.

1 *Auctores Cadmea occupanda.*] De quibus supra. *Lambin.*

2 *Itaque hac liberandarum Thebarum propria laus est Pelopida.*] Quam ei quoque adscribit Diodorus lib. xv. Ἐν γὰρ τῇ τῶν φυγάδων καταλήψει, καθ' ἣν ἀνεκτήσαντο τὴν Καδμείαν, ὁμολογουμένως ἅπαντες τούτῳ τὸ πρωτεῖον τοῦ κατορθώματος νέμουσι. τὴν δ' ἐνημερίαν ταύτην συνέβη πάντων τῶν ὕστερον γενομένων ἀγαθῶν αἰτίαν γενέσθαι. *Gebhard.*

3 *Delecta manus.*] Cohortis trecentorum militum, quæ ob amorem amicitiæ, quo plurimum valebat, pugnabatque in hostem acrius, *sacra cohors* dicta est. Qua de re disserit Plutarchus. *Schottus.* Auctor istius fuit Gorgias, πρῶτος ἐν Θήβαις, ut tradit Polyænus lib. II. Cui haud dissimiles fuerunt *Soldurii*, de quibus Cæsar libro III. Comm. cap. 22. de Bell. Gall. *Gebhard.*

4 *Quoque Messena celerius restitueretur.*] Diruta atque eversa instauraretur, atque incolis frequentaretur. *Restituere* hic est ἀνοικίσαι. Superius Epaminonda: *Neque prius debellare destitit, quam Messena restituta urbem eorum obsidione clausit.* Vt ibidem docti è MSS. libris corrigunt. Diodor. lib. xv. Πρὸς δὲ τὸν Περσῶν βασιλέα πρεσβεύσας, ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις τὴν Μεσσήνην κατ' ἰδίαν παρέλαβεν, ἣν ἀνάστατον οὖσαν ἔτη τριάκοντα Θηβαῖοι πάλιν ἀποκατέστησαν. *Item.* Corrigendus P. Danielis Codex, in quo corrupte *Essena* pro *Messena* legitur.

5 *Legatus in Persas est profectus.*] Post missos ad Persarum Regem Lacedæmoniorum & Atheniensium legatos de societate ineunda. De hac legatione vide Plutarchum.

6 *Hac fuit altera persona Thebis.*] A scena sumpta translatio: habet & hoc proverbiale aliquid. *Longol.*

1 Et

est cum adversa fortuna. Nam & initio (sicut ostendimus) exul patria caruit: [1] &, quum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, [2] legationisque jure satis tectum se arbitraretur, [3] quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, [4] à Tyranno Alexandro Pheræo, simul cum Ismenia comprehensus, [5] in vincula conjectus est.

1 *Et quum Thessaliam.*] Ad quam cum Ismenia amico suo profectus est. Diodorus: Παραλαβὼν Ἰσμηνίαν ἄνδρα φίλον μὲν ἑαυτῷ, θαυμαζόμενον δὲ ἐπ' ἀρετῇ, παρῆλθεν εἰς Θετταλίαν. xv. Plutarch. enumerat felices ejus successus in oppugnandis urbibus Thessalicis, & præcipue Larissa, quam brevi tempore in fidem suam recepit. *Keuch.* *In potestatem redigeret.*] Imperio Thebanorum adjiceret atque subjiceret. Curt. lib. IX. cap. 35. *Quas gentes redegit in potestatem.* Vellejus lib. II. cap. 37. *Et alia restituta populo Romano; alia tum primum in ejus potestatem redacta, ut Syria, quæ tum primum facta est stipendiaria.* Idem cap. 94. *Cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem populi Romani regnum ejus Artavasdi tradidit.* Curt. lib. IV. cap. 4. *magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam.* Gebh.

2 *Legationisque jure.*] Nulla legationis fit mentio neque apud Diodorum, neque Plutarchum. Diodorus hoc tantum scribit, Pelopidam & Ismeniam, cum Alexandro Pherarum tyranno obviam facti essent, temere & sine ulla probabili ratione ab eo comprehensos esse, & in custodiam datos. Verba Græca non adscribam; sunt autem lib. xv. *Lambin.*

3 *Quod apud omneis gentes sanctum esse consuesset.*] De sanctimonia Legatorum multa passim Iosephus lib. xv. Antiquæ historiæ, ubi ait, commune esse ipsis cum Angelis Dei nuntiis nomen. Varro lib. III. de Ling. Latina; *Sancta sunt corpora Legatorum.* Diodorus Siculus in excerptis Peiresianis n. 248. τὴν ἄδειαν vocat τὴν τῶν πρεσβευτῶν ἀσυλίας. Statius Papin. lib. II.

—— *sanctum populis per secula nomen Legatum,* ——

Cicero Verrina III. *Legatorum jus divino humanoque vallatum præsidio, cujus tam sanctum & venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume versetur.* Plura congessit Grotius in Annot. ad cap. 18. lib. II. de Iur. Bell. ac Pac. Hinc apud Romanos per feciales cavebatur; ut, si legati à quovis populo aut gente violati essent, hi dederentur, qui jura gentium temere violassent. Vide Alexandrum Neapolitanum lib. v. cap. 3. Genial. dierum. *Keuchen.* Quales sunt olim habiti populi quidam, ut Elei. Et apud Romanos Tribuni plebis libera republica; postea Imperatores, & etiam Κήρυκες. Dio Chrysostomus, πολὺ τῶν σπονδοφόρων καὶ τῶν κηρύκων ἱερώτερος. *Casaubon.* Mendose Longol. & Magius *factum* ediderant. *Schott.*

4 *A tyranno Alexandro Pheræo.*] Editio, quam Parisii dederunt, omittit præpositionem. *Alexander Pheræus*, lib. VI. Prologorum ad historias Philippicas Pompeji Trogi vocatur. *Epirous.* Sed emendandum *Pheræus*, qui Plutarcho in Pelopida Ἀλέξανδρος Φεραῖος. Quod & apud Diodorum retinendum libro xv. 67. Vbi mendose legitur, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, pro Φεραίου. Et confirmant tempora sub annum videlicet IV. Olymp. CII. *Keuch.*

5 *In vincula conjectus est.*] Vide supr. in Miltiade. Scævola in l. 4. §. item qui ad Iul. Majest. Qui confessum in Iudicio reum & propter hoc in vincula conjectum emiserit. Vlpian. l. 5. de Cust. & exhibit. reor. *Non esse in vincula conjiciendum eum.* Savaro.

est. Hunc Epaminondas recuperavit, [1] bello persequens Alexandrum. Post id factum nunquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli quum ei summa esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, [2] simul ac conspexit hostem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, [3] incensus ira, equum in eum concitavit, proculque digressus à suis, [4] conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc [5] secunda Victoria accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto [6] omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam [7] coronis aureis & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donaverunt.

1 *Bello persequens Alexandrum.*] Cujus gerendi ratio adhibita fuit, ut tyrannus impetratis xxx. dierum induciis Pelopidam liberaret. *Plutarch.*

2 *Simul ac conspexit hostem, confligere.*] Sic & Plutarchus: Ὡς δ' οὖν εἰς Φάρσαλον ἐλθὼν ἤθροισε τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον. *Lamb.* Habebat autem Alexander militum amplius xx. millia; ut tradit Diodorus Siculus.

3 *Incensus ira, equum in eum concitavit.*] Plutarchus ob id factum, Pelopidæ temeritatis notam inuiit. *Mag.*

4 *Conjectu telorum confossus, cecidit.*] Plurarchus: Οἱ δὲ πολλοὶ τοῖς δόρασι πόῤῥωθεν διὰ τῶν ὅπλων τύπτοντες αὐτὸν, κατετραυμάτιζον. *Lambin.*

5 *Secunda Victoria.*] Ita edunt omnes; notat tamen Lambinus placere magis *secunda pugna.* Sed legendum *secunda Victoria*; propitia Victoria, cum jam se inclinasset ad Thessalos victoria. Rombertus Titius lib. IV. Controv. loc. cap. 8. conjecerat *Secuta Victoria.* Curtius lib. IV. *Aristander in candida veste praibat preces regi Iovem, Minervam Victoriamque propitianti.* Iustinus lib. V. 4. *Hunc quasi de cælo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur.* Gebh. Schot.

6 *Omnes Thessaliæ civitates.*] Quibus honoribus & studiis prosecuti sint Pelopidæ funus & mortem, docet Plutarchus in vita, non minus eleganter quam copiose. *Longol.*

7 *Coronis aureis.*] Quæ mortuis imponi solitæ, ut è Cicerone pro L. Flacco & Aristophane Comico docet Pet. Victorius lib. 11. Var. Lect. cap. 7. *Schott.* Στεφάνους ἐπιτυμβίους intelligit Paschalius de Coronis lib. VII. cap. 5. Alias etiam in coronis mortuorum aureæ memorantur. Sic honoris ergo, auream coronam Castricio mortuo imponendam Pergamenos decrevisse, auctor est Cicero in Orat. pro Flacco, cap. 31. Vide Kirchmannum de Funer. l. I. *Boecl.*

AGESILAVS.

XVII.

[1] AGESILAVS Lacedæmonius, cum à cæteris ſcri- I
ptoribus, tum eximie [2] à Xenophonte Socratico collaudatus eſt. [3] eo enim uſus eſt familiariſſime. Hic primum de regno [4] cum Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos eſt enim à majoribus Lacedæmoniis traditus, [5] ut duos haberent ſemper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis [6] Proclis & Euruſthenis, qui

1 AGESILAVS.] In veteribus ſcriptum erat *Hageſilaus* per aſpirationem. *P. Daniel.* In aliis *Ageſilas*: Quod idem ac *Ageſilaus*. Keuchen. Sic Iolaus, Iolas; Arceſilaus, Arceſilas; Menelaus, Menelas; Ageſilaus, Ageſilas. Ita quoque Græci Ἀγησίλας & Ἰόλας. *Salmaſ.* De quo nugaciſſimas ineptias effutierunt ad Athenæum interpretes. Vide *Caſaub.* cap. 9. lib. XV. De hoc Ageſilao, Xenophon. Herodotus lib. 7. Athenæus. Valer. Iuſtin. Plutarch. Polyænus. Frontinus ſupra in Chabriâ. *Savaro.* adde Ciceronem, Pauſaniam, Diodorum, Polybium, Ælianum Var. Hiſt. 7, 13. 26, 14. *Boecl.*

2 *A Xenophonte Socratico.*] Exſtat laudatio hæc præſtantiſſimi Philoſophi ac Ducis, Socratis cum Platone auditoris. Meminit Cicero lib. V. epiſt. XII. ad Lucceium. Scripſit & Plutarchus de vita Ageſilai, itemque apophthegmata præter Laconica. Simultatem autem cum Platone exercuiſſe, multis colligit argumentis Athenæus lib. XI. & Agellius lib. XIV. cap. 3. Hic tamen falſo efficere conatur, neutrum alterius odii cauſſa meminiſſe, cum Xenophon in ἀπομνημονευμάτων lib. III. ejus meminerit, ut ante Muretum lib. V. cap. 14. Var. Lect. notavit Laërtius in Platonis vita. *Schott.*

3 *Eo enim uſus eſt familiariſſime.*] Dubium eſt, utrum dicat Probus, Xenophontem uſum eſſe Ageſilao familiariſſime, an Ageſilaum Xenophonte. Mihi quidem videtur illud potius. *Lamb.* Vide *Plut.* in Apophth. Lacon. Aliam reddit cauſam Themiſtius Orat. ad Cæſarem, idcirco Ageſilai vitam literis mandaſſe, quod ejus opera à Spartanis agro donatus eſſet. *Schott.*

4 *Cum Leotychide fratris filio.*] Sic Xenophon in Ageſilao: Ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου ὡς Ἀρχιδάμου, *Lambin.*

5 *Vt duos haberent ſemper Reges.*] Infra de Regibus: *Lacedæmonius autem Ageſilaus nomine, non poteſtate fuit Rex, ſicut cæteri Spartani*, Ad quem locum obſervavimus cauſam duorum regum, ut à Panegyrico ſcriptore promitur ad Maximianum. Vide ſis etiam Lipſium ad Velleium, & Alexand. ab Alexandro lib. IV. Gen. Dier. cap. 23. *Keuch.* Quod exemplum ſecuti & alii in Græcia. Simile quid Pauſanias de Argivis in Corinthiacis. Talia regna negat Ariſtoteles conſtituere propriam ſpeciem gubernationis, quia ſcilicet partem tantum faciunt in republica optimatium, aut populi. Lege *Grotium* lib. 1. de Iure Belli ac Pacis cap. 3.

6 *Proclis & Euryſthenis.*] Has tamen familias Plutarchus in Lyſandro, & apophth. Laconicis, *Eurytiontidas & Agidas* vocat. Dicit autem Probus, *ex duabus familiis*, quia plures erant Heracli-

qui principes [1] ex progenie Herculis, Spartæ reges fuerunt. [2] Harum ex altera, in alterius familiæ locum [3] fieri non licebat. Itaque [4] uterque suum retinebat ordinem. [5] Primum ratio habebatur, [6] qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate. [7] Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, [8] quem ille vivens non agnorat; eundem, [9] moriens, suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit: neque id,

clidarum familiæ præter has, sed tamen regni exortes. *Magius.* Horum successionis catalogum ab Hercule enumerat Pausanias. De his quædam etiam à Cicerone scribuntur, lib. de Divinat. II. Miror autem Ciceronem & Probum à Græcis in nominis finitione dissentire. Etenim illi non *Proclum*, sed Προκλῆ scribunt. *Long.* Quæ scriptura omnium verissima & genuina. Longolius, quem secutæ plerumque Editiones vulgatæ, *Procli* legit, non *Proclis*. Atque eodem modo Parisiensis. Sic *Periclus* & *Neoclus* dixerunt, cum in Græco sit Περικλῆς & Νεοκλῆς. Sed aliud mendum est apud alios in nomine Περικλῆς, pro quo plerique Πατροκλῆς. Quod repugnat Historiæ, tempori, circumstantiis. Vnde corrigendus Suidas in Λυκοῦργος· Λυκοῦργος σπαρτιάτης Πατροκλέους ἀπόγονος. Lege Περικλέους. Sic Plato l. III. de Legibus: Λακεδαιμόνιος ὁ Πατροκλῆς ὁ Εὐρυσθένους, pro Περικλῆς. *Keuchenius.*

1 *Ex progenie Herculis.*] Prima scilicet, quam longo Regum ordine, à Leonida & ejus majoribus enumerat Herodotus, VII. Musa. Vnde apud Vatem Lyricum Odâ X.

Ὀλβία Λακεδαῖμον,
Μάκαιρα Θεσσαλία πατρὸς
Δ' ἀμφοτέραις ἐξ ἑνὸς
Ἀριστομάχου γένος Ἡρακλέος βασιλεύει.

Keuchen.

2 *Harum ex altera.*] *Horum* scriptus Codex, ut ad personas non familias referatur. *Schott.*

3 *Fieri non licebat.*] Qui erat ex familia Proclidarum, seu Eurypontidarum, non poterat rex fieri in locum ejus, qui fuisset ex familia Eurysthenidarum seu Agidarum, neque contra. *Lamb.*

4 *Vterque.*] *Vtraque* Vltraj.

5 *Primum ratio habebatur.*] Vetusta lectio quam & suo more fideque summa Savaro amplectitur. Magius, *Primus in eo habebatur.* Longol. *primum ideo habebat.* nata scripturæ varietas è notarum compendiis. *Schott.*

6 *Qui maximus natu esset.*] Idem testatur Herodotus lib. VI. *Mag.*

7 *Mortuus erat Agis.*] *Hagis* Codex P. Danielis. De morte Agidis & sepultura lege Xenophontem lib. III. de reb. Græc.

8 *Quem ille vivens non agnorat.*] Nam Alcibiadis putabatur filius; stupri enim consuetudinem cum Timea uxore Agidis Alcibiades commiserat. vid. quæ notavimus in Alcibiad *Long.* Lege quæ de hoc adulterio retulit Athenæus libro XII. cap. 16. & scripta reliquit Plutarchus in Alcibiade, Lysandro & Agesilao. Vt autem ab Agide filius nuncuparetur, lachrymis Leotychides impetravit. auctor Pausanias. *Mag.*

9 *Moriens suum.*] Quo pacto id lacrymis Leotychides consecutus sit docet Pausanias. *Longol.*

1 *Ly-*

id, quod petivit, consequutus est. Nam [1] Lysandro suffra- 2
gante, homine, ut ostendimus supra, factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est. Hic, simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent [2] in Asiam, [3] bellumque regi facerent, [4] docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare. [5] Namque fama exierat, Artaxerxem [6] comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, [7] tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis

1 *Lysandro suffragante.*] Puerum enim Agesilaum Lysander amaverat, ut Plutarchus in Lysandro & Agesilao testatur. *Idem.*

2 *In Asiam.*] Quo Græcos incolentes in libertatem vindicaret. Plutarchus in apophth. & alibi. Aliam tamen causam affert Probus, nisi forte potius illa occasio belli fuerit. *Idem. Vt exercitum emitteret in Asiam.*] Nempe in hosticum & ipsius hostis sinum ac viscera transferendum; non autem ad socios & confœderatas provincias. Infra Annib. ubi Antiocho suadet, ut propius Tiberim quam Thermopylas de summa Imperii dimicaret. Vt cætera taceam; *Res hostis, in cujus sinum irruptio facta est, consumentur, territorium detendebitur, atque ita miles noster copiis hostis se alet & sustentabit.* Hanc mihi rationem approbavit Xenophon Agesilao, καὶ τὸ τελεῖν (Persæ) δαπανῶντα μᾶλλον ἢ τὰ Ἑλλήνων βούλεσθαι. Hoc consilium quoque fuit Timoleontis apud Diodor. lib. XVI. Ἔδοξε δ' αὐτοῖς πρὸ τῆς περὶ Φοίνικας ἀγῶνα συστήσασθαι κατὰ τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπικράτειαν, ὅπως τὴν μὲν τῶν συμμάχων χώραν ἄτμητον διαφυλάξῃ, τὴν δ' ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οὖσαν καταφθείρῃ. Et Darii ibid. lib. XVII. qui post Philippi excessum contendebat molem belli ex Asia in Europam atque Macedoniam derivare. Iustin. lib. XIII. c. 6. *Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni.* Vide eundem lib. XXXI. cap. 5. verbis Annibalis. *Gebhard.*

3 *Bellumque regi facerent.*] Tacit. 3. Ann. 18. *Quando M. Antonii, qui bellum patriæ fecisset nomen maneret.* Iustin. lib. 3. *Peloponnenses immiserunt, qui bellum Atheniensibus facerent.* Idem.

4 *Docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare.*] Sic Xenophon in Agesilao: Κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι. Non laudat tamen Isocrates hunc Agesilai conatum, in Orat. ad Philippum; eo, quod non prius Græcos inter se conciliarit, quam Regi Persarum bellum inferret. *Lamb.*

5 *Namque fama exierat.*] *Erat*, Vetus Codex & Vltrajectinus. Illud vero infra in Hannibale: *Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam.* Sueton. in Nerone: *Exiit opinio, &c.* Græci similiter dicunt λόγος ἐξέπεσε, ut ad Suetonium notavit Casaubonus. *Schert.*

6 *Comparare classem.*] MS. *classes.* Ita loquitur paullo post, & supra Miltiade. Græci dicunt ἐπιμάζειν vel καταπονδάζεσθαι. Cæsar 7. de Bello Gall. cap. 12. *Præsidium Genabi tuendi caussa, quod eo mitterent, comparabant.* Gebh. Incidit hoc bellum in Olympiad. XCVI. annum I.

7 *Tanta celeritate usus est.*] Qua maximæ res conficiuntur. Vegetius lib. IV. de Re Milit. cap. 31. *In rebus bellicis celeritas amplius solet prodesse quam virtus.* Iustin. lib. XI. c. 2. f. *Quibus motibus occursurus tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut quem veni-*

piis pervenerit, quam regii satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est [1] ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios; [2] inducias à Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera ad copias comparandas; [3] easque impetravit trimestres. Iuravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. In qua pactione, [4] summa fide mansit Agesilaus. [5] Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo & homines [6] suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet. Se autem [7] servata religione confirmare exer-

citum,

venire non senserant, videre se vix crederent. Vide Cæsar. lib. VI. Comment. de Bello Civil. cap. 30. Celeritas quoque parit admirationem & terrorem. Diodor. lib. XVII. de Alexandro Magno: ἡ γὰρ ὀξύτης, inquit, τοῦ νεανίσκου καὶ διὰ τῶν πράξεων ἐνέργεια τοὺς ἀλλοτριοφρονοῦντας μεγάλως ἐξέπληττε. Quem locum videtur respexisse Trogus apud Iustin. lib. XI. cap. 3. *Contemptum hostis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri spretam antea supra virtutem veterum ducum extollentes.* lib. II. cap. 3. *Scythas cum tanta celeritate venire rex* (Ægypti Vexoris) *addidicisset, in fugam vertitur.* Gebhard.

1 *Vt omnes imparatos, imprudentesque.*] Vitiose Longolius edidit, *ut omnes imperatores imparatos, imprudentesque.* Conjungit autem in Datame, *imparatum, imprudentemque*, ad quem locum plura Savaro. *Schott.*

2 *Inducias à Lacone petivit.*] Plutarchus: Ἐπεὶ δὲ Τισσαφέρνης ἐν ἀρχῇ μὲν φοβηθεὶς τὸν Ἀγησίλαον, ἐποιήσατο σπονδὰς, &c. Fuerunt illæ trium mensium, ut tradunt Xenophon lib. III. in Ages. & Polyænus II. Strategematum: qui adjungunt simul conditiones jurejurando inter utrumque initas. *Keuch.*

3 *Easque impetravit trimestres.*] Excerpta, *trimenstres*: ἀρχαϊκῶς. *Keuch.*

4 *Summa fide mansit Agesilaus.*] *Manere in fide* est ἐμμένειν τοῖς ὅρκοις. Vel ἀναμένειν τὴν προθεσμίαν. Hæc locutio purissimam respicit antiquitatem. Eumene: *Quam cum imperasset, in fide non mansit.* Cæsar lib. I. Comm. de Bell. Gall. cap. 36. *Neque iis neque eorum sociis injuria bellum illaturum, si in eo manerent, quod convenissent.* M. Tullius Attico: *Quod verita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent.* Et Tuscul. *Earum bestiarum quæque suum tenent munus manet in lege Naturæ.* Gebh.

5 *Contra ea, Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.*] Atqui hoc salva factionis fide facere potuit. Nam juris gentium est contra lædentem sibi consulere. At si interpretantur Græculi stare jurejurando; contra paratum perstare imparatum ac velle offensioni patere, perjurii crimini Tissaphernes non potest eximi. Quod secus est. *Idem.*

6 *Suis rebus abalienaret.*] Id est, à suis rebus alienaret. Licebat & repetita præpositione ita dicere: quo de genere alias. *Lambin.*

7 *Servata religione.*] Id est, servato

jure-

citum, quum animadverteret deorum numen facere secum, [1] hominesque sibi conciliari amiciores, quod iis studere consuessent, quos conservare fidem viderent. Post- 3
quam induciarum præteriit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant [2] plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos, omnes suas copias eo contraxerat. [3] At Agesilaus in Phrygiam se convertit, eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret. Magna præda militibus locupletatis, [4] Ephesum hyematum exercitum reduxit, atque ibi [5] officinis armo-

jurejurando. Cicero pro Fonteio, *religio jurisjurandi.* Idem.

1 *Hominesque sibi conciliari.*] Propria quædam Nepoti in loquendo est indoles, quam qui non attendunt, eam eunt perversum, quod creberrime facit Lambinus. Nam heic quoque delevit vocem *amiciores* restitantem in omnibus tam scriptis, quam editis. *Gebhardus.*

2 *Plurima domicilia.*] Et in eis horti amœnissimi, arboribus undique magno sumptu conquisitis, & cæteris rebus ad voluptatem & delicias summo artificio comparatis instructi. Diodor. lib. XIV. *Lambin.*

3 *At Agesilaus in Phrygiam.*] Xenophon lib. III. de reb. Græciæ: Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς εἰς τἀναντία ἀποστρέψας, ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο, καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπλήθη χρήματα ἐλάμβανε. Sic Plutarchus in Agesilao. Polyænus & Frontinus in Lydiam pervasisse, eamque diripuisse testantur. Polyænus II. Strat. Ὁ δὲ ἄδηλον κατέδραμε Λυδίαν, καὶ λείαν πολλὴν κατήλασεν. Frontinus lib. I. cap. 8. *Agesilaus Lacedæmonius, cum inferret bellum Tysapherni, Cariam se petere simulavit; quasi aptius locis montuosis, adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem advocato in Cariam Tysapherne; ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit: oppressisque qui illic agebant, pecunia regia potitus est.*

4 *Ephesum hyematum exercitum reduxit.*] Xenophon lib. III. de reb. Gr. & in Agesilao: Ἐπειδὴ δ᾽ ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον. Causam autem cur longius non sit progressus, hanc affert, quia exta sacrificanti parum læta fuerant, victimæ sine fibris exstiterant. Quod & à Diodoro lib. XIV. relatum est. Præterea cognovit, se, nisi equitatum haberet, barbaris imparem futurum; idcirco equitatum sibi esse comparandum existimavit. Xenophon lib. III. de reb. Græc. *Lambin.*

5 *Officinis armorum institutis.*] In urbe nempe valida atque opificibus abundante. Tacit. II. Hist. cap. 82. *Destinantur validæ civitates exercendis armorum officinis.* Cæsar. lib. I. Civil. capite 34. f. *Armorum officinas in urbe instituerant.* Hirtius de bello Alexandrino cap. 2. *Nec minus in urbe maxima armorum erant instituta officinæ.* Alioqui proportione quadam civitatibus arma imperata in magnis bellorum apparatibus. Cæsar lib. VII. de Bello Gall. cap. 4. *Vercingetorix armorum quantum quæque civitas domi; quodque ante tempus efficiat, constituit.* Gebh.

1 *Magna*

armorum institutis, [1] magna industria [2] bellum apparavit: & quo studiosius armarentur, [3] insigniusque ornarentur, [4] præmia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum

1 *Magna industria bellum apparavit.*] Equos cum sessoribus eo bello extorsit ditioribus, qui vacationem militiæ impetrabant misso vicario milite. Auctor Plutarchus in Vita & Apophthegmatis Lacon. *Schott.*

2 *Bellum apparavit.*] MSS. *apparuit.* In Hannib. *cum in apparando acerrime esset occupatus.* In Eumene: *Apparatus Antigeni.* In Alcib. *id cum appararetur.* Iustin. lib. 6. *magnus igitur amborum apparatus belli.* Oros. 2. cap. 6. *in ipso apparatu concidit.* Savaro.

3 *Insigniusque ornarentur.*] Reprehendunt hoc alii belli periti *cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute quæratur.* Alexander M. apud Iustin. lib. XI. cap. 13. Neque hoc sine morsu, quod Charidemus Atheniensis ad Darium de ipsius copiis: *Nitet*, inquit, *purpura, aurumque fulget armis & opulentia.* Curt. lib. III. cap. 6. Et plerunque imbelles adornatis pictisque armis inclusi sunt. Idem ibid. c. 38. *Illyrios vere & Thracas rapto vivere assuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri jubet, prædam non arma gestantem: irent & imbellibus fœminis aurum viri eriperent.* Pharasmanes apud Tacit. lib. VI. cap. 34. *Simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina, hinc viros, inde prædam ostendere.* Alexander apud Iustin. lib. XI. cap. 13. f. *Hortatur spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus præda quam periculi sit.* Tacit. Agric. c. 32. *Ne terreat vanus adspectus & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat.* Liv. lib. X. cap. 39. *Non enim cristas vulnera facere, & per picta atque aurata scuta transire Romana pila.* Sed frivolum est putare, auro atque argento adornata ab Agesilao arma; ferro fulgor atque terror fuerunt addita, quibus mentes simul visusque perstringerentur hostium. Onosandet ἐσμηγμέναι γὰρ αἰχμαὶ καὶ λαμπρὰ ξίφη, καὶ πρὸς ἄλληλα παραμαρμαίροντα πρὸς ἀνταύγειαν ἡλίου δεινὴν ἀστραπὴν πολέμου ἀντιπέμπει. Præter ista fulgentia atque nitida arma militi alacritatem addunt & fiduciam augent: Rubigine vero ac situ squallentia animos dejiciunt. Alexander apud Curt. lib. X. c. 2. *Lignea enim vasa desiderant & cratibus scuta rubiginemque gladiorum Hoc cultu nitentes vos accepi.* Porro auri atque argenti in armis fulgorem non semper apud imbelles conspici documento est Iulius Cæsar, de quo Sueton. lib. I. c. 67. *Iactare solitus milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse. Habebatque tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret: simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prælio essent, metu damni.* Quæ verba vertit Polyæn. lib. VIII. Καῖσαρ τοῖς στρατιώταις παρήγγελεν ὅπλα ἔχειν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ πεποικιλμένα. μάλιστα μὲν κόσμου χάριν. οὐχ ἥκιστα δὲ ὅπως καὶ οἱ στρατιῶται τὰ πολύτιμα περιμάχητα ἡγοῖντο. Nec non Samnites, quibus ignaviam mollitiemve ne ipse Romanus objecerit, aureis atque argenteis armis se hosti obtulerunt. Flor. lib. I. c. 16. *Pro hac urbe, regionibus Populus Romanus Samnites invasit, gentem, si opulentiam quæras, aureis & argenteis armis, discolori veste usque ad ambitum armatam.* Concludendum igitur cum Floro: *Tales esse milites, qualis sit Imperator*; sive pictis atque adornatis, sive torvis ferro atque ære fulgentibus armis utantur. lib. II. cap. 18. *Gebhard.*

4 *Præmia proposuit.*] Peltastis quoque & sagittariis. *Xenophon* lib. III. De hippodromis, jaculatoribus, & aliis exercitationum generibus fuse Xenophon eodem libro.

1 Et

num generibus, ut qui cæteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatissimum, [1] & exercitatissimum haberet exercitum. [2] Huic quum tempus esset visum copias extrahere ex hybernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronunciasset, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud esse facturum ac pronunciasset. Itaque [3] quum ille Sardeis se iturum dixisset, Tissaphernes [4] eandem Cariam defendendam putavit. In quo quum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, [5] sero suis præsidio profectus est: nam quum illo venisset, jam Agesilaus multis locis expugnatis, [6] magna erat præda potitus. Laco autem quum videret [7] hostes equitatu superare, [8] nunquam

1 *Et exercitatissimum haberet exercitum.*] Sidonius epist. 3. lib. III. *exercitum exercitatissimum stupor obruit.* Savaro.

2 *Huic quum tempus esset visum.*] Amplissimus Freinshemius olim legendum censuit: *Hinc cum tempus esset visum.* Boecler.

3 *Quum ille Sardeis se iturum dixisset.*] Polyænus lib. II. Strateg. in Agesilao Com. 9. Ἀγησίλαος ἐπὶ Σάρδεις ἐλαύνειν κατέδηλα λογοποιεῖς, ὡς ἐξαπατῶν Τισσαφέρνην. Cur autem potissimum sese in Cariam irruptionem moliri sparsisset, caussas addidit Frontin. Scriptor prudentissimus & elegantissimus lib. I. cap. VIII. exempl. 12. *Agesilaus Lacedamonius, cum inferret bellum Tisapherni, Cariam se petere simulavit: quasi aptius locis montuosis, adversus hostem equitatu prævalentem pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem, avocato in Cariam Tisapherne, ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit, oppressisque, qui illic agebant, pecunia regia potitus est.* Gebhard.

4 *Eandem Cariam.*] Quam antea tutatus fuerat. *Xenoph. Plut.*

5 *Sero suis præsidio profectus.*] Quarto die postquam Agesilaus jam Lydiam ingressus ac populatus erat, ut tradit Xenophon iisdem locis. *Lambin.*

6 *Magna erat præda potitus.* Xenophon: Πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ εἶχε. aliter παρεῖχε. Hoc tantum, id est, multas res exercitui necessarias paravit. *Idem.*

7 *Hostes equitatu superare.*] Superiores esse, prævalere, ut loquitur Frontinus. Infra Hannib. *Superabatur navium multitudine, dolo erat pugnandum.* Cæsar lib. VII. Comm. cap. 65. *Cæsar quod hostes equitatu superiores esse intelligebat.* Græcis est ἱπποκρατεῖν. Diodor. lib. 18. Ἀντίπατρος, inquit, κρίνας ἐπὶ τῆς παρούσης ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ θεωρῶν τοὺς πολεμίους ἱπποκρατοῦντας, τὴν μὲν διὰ τῶν ὅλων προσχώρησιν ἀπέγνω. Gebh.

8 *Nunquam in campo sui fecit potestatem.*] Vbi equitatus solum utilis, & fugientibus omne præcidit effugium ac facile ordines peditum rumpit. Myronides Atheniensis, Ὁρᾶτε, ἔφη, τὸ πεδίον. ὡς ἐν πεδίῳ τοσούτῳ πολεμίων ἱππέας ἐχόντων, εἰ μὲν φύγοιμεν, ἀνάγκη διωκόντων ἱππέων ἁλῶναι. apud Polyæn. lib. I. Quæ congruunt cum Orontis strategemate lib. 7. Πρῶτον μὲν δὴ προσέταξε τοῖς Ἕλλησιν ἐπιστραφῆναι, καὶ ἰδεῖν τὸ πεδίον ἡλίκον ἐμφανίζων ὡς εἰ ἄν τις τὴν τάξιν λύσειε τῶν ἱππέων διαφυγεῖν. *Gebh.* Conflixit tamen ad Mæandrum

quam in campo sui fecit potestatem, & his locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majores adversariorum copias; & sic in Asia versatus est, ut omnium opi-
4 nione victor duceretur. [1] Hic quum animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsum regem adoriri, [2] nuntius ei domo venit [3] ephorûm jussu, bellum [4] Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis; quare venire non dubitaret. In hoc non minus ejus pietas suspicienda est, quam virtus bellica. qui quum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi; tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus [5] in comitio esset Spartæ. [6] Cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. Sed illuc re-dea-

drum Agesilaus, quod videbat nondum peditatum hostium adesse: ut cum hostes, præmissi ab Agesilao equitatus, interea dum pedestreis copias instruit ac disponit, impetum satis fortiter excepissent, reliquo jam exercitu producto illi statim terga dederunt, & eorum alii in Mæandrum se præcipites egerunt, alii in fuga spem salutis posuerunt. Agesilaus autem castris hostium potitus est, & plusquam septuaginta talenta prædæ nactus est, & camelos tum primum barbarorum cepit, quos in Græciam abegit. *Lambin.*

1 *Hic cum animo.*] Ms. Don. *Hic cum jam animo.* Fortassis legendum, *in animo,* quomodo Terentius Adelph. 1. 1. 5. *in animo cogitare*, & mox vers. 15. *in animo instituere* dixit.

2 *Nuntius ei domo venit.*] Epicydidas. *Xenoph.* lib. IV. ἑλλ. *Plut.* Ἀγησιλ. Meminit etiam Diod. Siculus lib. XIV. sed nuntii nomen cum Cornelio reticet. *Keuchen.*

3 *Ephorûm jussu.*] Alii libri *missu.* Nam illi *jussu* substituerunt, qui de ejus integritate dubitarunt. *Gebhard.*

4 *Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis.*] Suasu & auctoritate Cononis per Oratores Græciæ Persico auro corruptos, ad id adductos. Polyænus lib. 1. in Conone Com. 3. *Κόνων Φαρναβάζῳ συμμαχῶν Ἀγησιλάου τὴν Ἀσίαν πορθοῦντος, ἔπεισε Περσικὸν χρυσίον πέμψαι τοῖς δημαγωγοῖς τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος.* Vide sequentia. *Gebhard.* Iustin. lib. 6. cap. 4. *Primi Thebani auxiliantibus Atheniensibus, bellum Lacedæmoniis intulere.*

5 *In Comitio.*] In loco, ubi comitia peragebantur. Livius lib. 40. cap. 29. *Id Scriba non accepit, libri in comitio, igne a victimariis facto, in conspectu populi cremati sunt.* Tacit. 13. cap. 58. *Ruminalis arbor in comitio.* Vtitur aliquoties Cicero pro Sextio, in Verrem. Xenoph. reddit ἐφορεῖον. *Gebhard.* Pro quo corrupte alii φορεῖον. Idem tradit, ad ipsum missam fuisse scytalen, quam semper in revocandis Imperatoribus suis adhibebant Lacedæmonii. Vide quæ supra ad Pausaniam notata sunt. *Keuchen.*

6 *Cujus exemplum utinam imperatores nostri.*] Hæc perspicue in Cajum Iulium Cæsarem dicuntur, qui invito Senatu & contra leges exercitum retinuit. Vnde natum est bellum civile inter eum & Pompejum. *Lambinus. Magius.*

1 *Tan-*

deamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, [1] tantaque usus est celeritate, ut quod iter Xerxes [2] anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Quum jam haud longe abesset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, [3] cæterique eorum socii, [4] apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod quum plerique ex fuga se [5] in templum Minervæ conjecissent, quæreretурque ab eo, quid his fieri vellet; [6] etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & ira-

1 *Tantaque usus est celeritate.*] Imitatio aperta istius Xenophontis: Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧνπερ ὁ Πέρσης τῷ παμπληθεῖ στόλῳ, καὶ ἣν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον, ἢ ἐν μηνὶ, κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος.

2 *Anno vertente.*] Id est, anni spatio. *Annus* vero *vertens* magnum annum Ciceroni significat, de quo nos non pauca lib. III. cap. 16. de Mundi exustione & die Iudicii. *Mag.* Iuvenalis:

—— *Et cum se verterit annus.*

Anno vertente confecerat.] Sic rectum fuit in membranis & plerisque editis. Perperam igitur & inconcinne posteriores διορθωταὶ non sine specie ἀπαιδευσίας receptam hactenus optimam scripturam, *anno vertente* mutandam censent in *anno inverso*. Vt sit *annus inversus* quod *vertens*, vel *annus tempus*, ut loquitur auctor in Themist. spatium scilicet annum, quo peractum iter & finitum, ἐνιαυσία ὁδὸς. Quod male dixeris doctorum judicio, qui accuratius distinxere inter *annum vertentem* & *inversum*. Nam *annus vertens* est *annus magnus* Ciceroni, ἐνιαυτὸς περιπλόμενος, non quidem qui *vertit*, sed qui *vertitur*; παθητικῶς, ut *annus volvens* dicebant Romani Græc. exemplo. *Inversus* vero est annus brumalis, quem vocant περιτροπιον. Nam τροπαὶ à Græcis *versura* & *reversiones* solis vocantur, à Latinis *bruma* & *solstitium*. Quod male huic argumento attribueris. *Keuchenius.*

3 *Cæterique eorum socii.*] Argivi, Corinthii, Ænianæ, Eubœenses & utrique Locri. Xenoph. lib. IV. ἑλλ.

4 *Apud Coroneam.*] Bœotiæ urbem. Emendandus Plutarchus, in quo mendose legitur, περὶ τὴν Χαιρώνειαν, pro Κορώνειαν. Iustinus Agesilaum supervenisse pugnæ tradit, non ab initio interfuisse; quod contra omnium historiam. Incidit in Olympiad. XCVI. annum 2. *Keuchen.*

5 *In templum Minervæ.*] Cognomento *Itoniæ*, ut docet Pausanias Laconicis. Sic enim ille hac de re loquens: Ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοὶ, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. *Lambin.*

6 *Etsi aliquot vulnera acceperat.*] Præclarior moderatio est in victos, quo victor gravioribus injuriis & damnis est affectus. Laudatur eo nomine à Trogo apud Iustin. fin. Philippus. *Cum Methonam*, inquit, *urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta jacta dextrum oculum regis effodit: quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est: adeo ut interjectis diebus* pa-

& iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant; [1] tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione [2] omnia simulacra arasque conservavit. Itaque prædicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi qui supplicibus eorum nocuissent; aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.
5 Post hoc prælium collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque [3] Corinthium est appellatum. Hic quum una pugna [4] decem millia hostium Agesilao duce cecidissent, eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur: [1] tan-

pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversus victos fuerit. Alioqui victoria mitis vel cruenta est, prout minora vel atrociora in ea elaboranda pericula fuerunt subeunda. Iustin. lib. I. cap. 7. *Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit.* Florus lib. II. cap. 8. f. *Antiocho victo & supplici pacem atque partem regni dari placuit, eò libentius, quod tam facile cessisset.* Curt. lib. IV. cap. 57. *Ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis ejus vulnera acceperat.* Vide reliqua. Cæsar lib. II. Civil. cap. 13. *Cæsar per literas Trebonio magnopere mandaverat, ne per vim opidum expugnari pateretur; ne gravius permoti milites & defectionis odio, & contemptione sui & diutino labore omnes puberes interficerent.* Tacit. lib. IV. Annal. *Infensus miles memoria laborum, & adversum eludentes optata toties pugna, se quisque ultione & sanguine explebant.* Gebh.

1 *Tamen antetulit ira religionem.*] Cum de omni humana ope desperabatur, à victis confugiebatur ad Deorum templa atque aras, ut eorum veneratione ac majestate motus Victor impetum iracundiæ frangeret, victique crudelitati subtraherentur. Et cum sanctitas morum Deique timor inter mortales adhuc vigerent, quamvis vi urbem ingressus Victor repugnantes omnes juberet trucidari, tamen illis parci præcepit, qui ad Deorum templa confugissent. Curt. lib. IV. cap. 40. *Alexander exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet.* Victis autem nulla alia de caussa, qui in Deorum templa confugerant, parcitum fuit, nisi respectu & reverentia erga Deos. Diodor. lib. XIII. *ὥστε τῶν λοιπῶν ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἀσεβεῖν εἰς τὸ δαιμόνιον, διασωζόντων τῶν εἰς τὰ ἱερὰ καταπεφευγότας.* Tacit. l. III. Annal. cap. 61. *Mox Liberum Patrem bello victorem supplicibus Amazonum, quæ aram insederant, ignovisse.* Idem.

2 *Omnia simulacra, arasque conservavit.*] *Consecravit* non recte Longolius. Confer cum his quæ de Agesilao M. Tullius ad Luceium commemorat l. V. epistol. 12. nullam sui imaginem neque fictam neque pictam poni voluisse. *Schott.*

3 *Corinthium est appellatum.*] *Κορινθιακὸς πόλεμος*, Pausaniæ, Diodoro & aliis. Notavitque ad Iustini lib. VI. cap. 5. incomparabilis Bongarsius. Initium ejus cœpit Olymp. XCVI. anno I. *Keuchen.*

4 *Decem millia hostium.*] Sic Xenophon in Agesilao, & Plutarchus in Apophth. Reg. & in Agesilao *Lamb.*

1 *Tan-*

[1] tantum afuit ab insolentia gloriæ, ut [2] commiseratus sit fortunam Græciæ, quod tam multi à se victi, [3] vitio adversariorum concidissent. Namque illa multitudine, si sana mens esset Græciæ, [4] supplicium Persas dare potuisse. Idem, quum adversarios intra mœnia compulisset, & ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur; negavit id suæ virtuti convenire. Se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Græciæ. [5] Nam si, inquit, exstinguere voluerimus qui nobiscum adversus barbaros steterunt, [6] nosmetipsi nos

1 *Tantum afuit ab insolentia gloriæ.*] Minime insolenter de tanta victoria gloriatus est: cum alioqui victoria inflet animum Ducis, ut supra in Pausania & Lysandro adnotabamus. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 63. 1. *Civilis & Classicus rebus secundis sublati.* Aurel. Victor Cæsarib. c. 39. *Quo prosperiore cedente metu ne hujusmodi ingenium magis ac magis victoria insolesceret.* Ergo elationem animi comitatur quoque Gloriatio. Cæsar lib. 1. de Bello Gallico c. 14. *Quod sua victoria tam insolenter gloriaretur.* Modestiæ in successibus habet socios Agesilaus & alios. De Philippo Iustin. l. IX. c. 4. *Hujus victoria callide dissimulata lætitia est. denique non solita sacra Philippus illa die fecit, non in convivio risit; non ludos inter epulas adhibuit; non coronas aut unguenta sumpsit; & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret.* De Timoleonte Nepos: *Nihil unquam neque insolens, neque gloriosum ex ore ejus exiit.* De Annibale Plutarch. in Marcello: ὅτι φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, ὅτι ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον. Compositum mentis ac vultus Agesilai habitum ita describit Xenophon: οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγίνετο. Plutarch. οὐκ ὤφθη περιχαρὴς οὐδὲ ἐπηρμένος. *Gloria* pro gloriatio. P. Syrus:

Cito ignominia fit superbi gloria.

Tacit. lib. 1. Annal. cap. 8. *Plerique invisi sibi, sed jactantia gloriaque ad posteros.* Hæc prolixius deduxi, ut affligerem correctionem Lambini *insolenti gloria* suspicantis legendum. *Gebh.*

2 *Commiseratus sit fortunam Græciæ.*] Scipio quoque non insultasse, sed illacrymasse fertur excidio Carthaginis, quum jussu populi Rom. eam exscinderet. Generosum pectus non efferum, non insolens, sed in omni fortuna incerta rerum humanarum cogitans *Dolet quoties cogitur esse ferox.* Locc.

3 *Vitio adversariorum.*] Callida amolitio à se culpæ & damni communi Patriæ illati. Nam si Diodoro credimus; extitit Agesilaus φύσει δραστικὸς καὶ φιλοπόλεμος. Quare ne videatur impie ac scelerate iisdem sacris, linguæ commercio, cohærentes bello obtrivisse, illis versute culpam imputat. Vsus est hoc colore quoque supra Alcibiades. *Idem.*

4 *Supplicium Persas.*] Similis querela Lucani pr. lib. 1.

Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis
Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum potuit terra pelagique parari
Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine, dextræ! &c.

Quæ ex Agesilai dicto sumta esse, vir maximus in Not. ad eum locum observat.

5 *Nam si, inquit.*] Præclare hoc, sed paullo aliter, Xenophon eodem loco.

6 *Nosmetipsi nos expugnaverimus.*] In-

nos expugnaverimus, illis quiescentibus, quo facto, sine
6 negotio, quum voluerint, nos opprimment. Interim accidit illa calamitas [1] apud Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficisceretur, quum à plerisque ad exeundum premeretur, [2] ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, quum Epaminondas Spartam oppugnaret, [3] essetque sine muris oppidum; talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas ejus consilii saluti

Invicem attriti sine negotio illorum dominationi patebimus. Nam dum uterque in alterum vindictæ cupiditate & odii rancore fertur atque intentus est, nihilque præterea aut metuit aut cogitat; sic externis hostibus per se ipsos ad interitum ac perniciem suam viam sternunt ac pandunt. Iustinus lib. XVI. cap. 4. *Clearchus exilio facinorosior redditus & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans.* Probe P. Syrus:

Ibi semper est victoria, ubi concordia est.

Et Græcus: Ἡ ὁμόνοια μάλιστα δὴ πάντας τοὺς βαρβάρους ἐνίκησεν. Tacit. de German. Morib. cap. 37. *Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ, & civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, & Gallias affectavere.* P. Syrus:

Seditio civium hostium est occasio.

Sallustius Oratione II. ad C. Cæsarem de Rep. Ordinanda; *Qua tempestate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus consertures; ita defessos & exsangues regi aut nationi prædæ futuros.* Pacuvius Hermione:

——— *quantas hæc discorditas*
Clades importet familia.

Gebhard.

1 *Apud Leuctra.*] Vide Epaminondæ Vitam. *Longol.* Accidit illa calamitas Olympiad. CII. anno 2. Sed observandum, in Epaminonda *apud Leuctram* dici, pro *Leuctra.* Quæ generum & numerorum Enallage in nominibus urbinm à veteribus frequentata. Sic τὰ Ἱεροσόλυμα, & *Hierosolymam*: & *Hierosolymas* dicebant; ut *Leuctra, Leuctram, Leuctras.* Atque ita in cæteris. *Keuchenius.*

2 *Ut si de exitu divinaret.*] Ἔδοξε θεῶν τινὰ χρησμὸν εἰρηκέναι, inquit Diodorus. *Boecler.*

3 *Essetque sine muris oppidum.*] Ex præcepto Lycurgi. *Keuchen.* Viri enim Lacedæmone fortitudine sua pro mœnibus erant. Seneca Rhetor Suasor. II. ut nos quidem emendabamus: *Non est Sparta lapidibus circumdata. Ubi viros habet, ibi muros non habet.* Et mox: *Muri nostri arma sunt.* Schottus. Olim Græci urbes sine muris habuerunt, ut Thucydides in Procemio scriptum reliquit. Spartam nullis fuisse septam mœnibus, testantur Plato Dialogo VI. de Legibus, Plutarchus in Lysandro, in Apophth. & instit. Lacon. atque alii. Ovidius *Spartam immunitam* vocavit, sic enim ait Metamorph. X.

Cum Deus Eurotam, immunitamque frequentat Sparten.

Sed Livius lib. IV. V. & VIII. Decadis quartæ, Spartam muris fuisse circumdatam demonstrat. Et lib. IX. ait, urbem hanc DCCC. annorum spatio nulla habuisse mœnia. Quando primum Spartani armis diffisi, urbem murorum præsidio clauserint, docet Iustinus lib. XIV. cap. 5. Livius lib. 4. Decad. IV. Tyrannos ait, Spartæ muros cum prius nulli fuissent, planis apertisque locis construxisse, altiora vero ac difficiliora loca armatorum fuisse præsidiis firmata. *Magius.*

1 Lo-

luti fuit universis. Nam quum quidam adolescentuli, ho-
stium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vel-
lent, & [1] locum extra urbem editum cepissent; Agesilaus;
qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset,
quenquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo ve-
nit, atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium
eorum, quod eum locum occupassent, & se id quoque fieri
debere animadvertisse. Sic adolescentulos [2] simulata lau-
datione recuperavit: & adjunctis de suis comitibus, lo-
cum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum,
qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi:
eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogita-
rant. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii 7
[3] se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recu-
perarunt. Quum interim Agesilaus non destitit, quibus-
cunque rebus posset patriam juvare. Nam quum præcipue
Lacedæmonii indigerent pecunia, [4] ille omnibus, qui à
rege defecerant, præsidio fuit. à quibus magna donatus
pecunia, patriam sublevavit. Atque in hoc illud imprimis
fuit

1 *Locum extra urbem editum.*] Polyænus vocat λόφον ἱερὸν Ἀρτέμιδος ὀρθείας ἐγγὺς Πιτάνης. lib. II. Strateg. Plutarchus *δύσεργῆ καὶ δυσεκβίαστον τόπον.*

2 *Simulata laudatione recuperavit.*] De persona rarius. Supra tamen Pelopida: *Hunc Epaminondas recuperavit bello.* Cæsar lib. III. de Bell. Gal. cap. 8. *quod per eos suos se obsides, quos Crasso dedissent, recuperaturos existimabant.* Frontin. cap. VIII. lib. I. *Bello Punico quadam civitates, quæ à Romanis deficere ad Pœnos destinaverant, cum obsides dedissent, quos recipere antequam desciscerent, studebant, simulaverunt seditionem inter finitimos ortam, quam Romanorum legati dirimere deberent, missosque eos velut contraria pignora retinuerunt, nec ante reddiderunt, quam ipsi recuperarent suos.* Tacit. IV. Annal. cap. 73. *acri pugna hoste pulso recipiunt cohortes alasque fessas vulneribus.* Val. Max. lib. V. cap. II. 5. Q. Terentius Culeo Africani *superioris currum triumphantis, quia captus à Carthaginensibus ab eo fuerat recuperatus, pileum capite gerens, secutus est.* Gebh.

3 *Se nunquam refecerunt.*] Translatum ab iis, qui à deliquio aut gravi morbo se recolligunt. Ovid.

——— *vix me granda vus Acestes,*
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.

Infra Hamilcare: *Si paullulum modo res essent refectæ.* Tacit. XI. Annal. cap. 17. *Rursus Longobardorum opibus refectus per læta per adversa res Cheruscas afflictabat.* Sallust. *Quo & cæterorum animos reficeret.* Timoleonte; *Cum Siciliam recreare constituisset.* Idem.

4 *Ille omnibus, qui à Rege defecerant.*] Meminit istius rei Xenophon in Agesilao.

fuit admirabile, [1] quum maxima munera ei ab regibus & dynastis civitatibusque conferrentur; nihil unquam in domum suam contulit, [2] nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua [3] Eurysthenes progenitor majorum suorum fuerat usus. Quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra, plurima patientiæ atque abstinentiæ. [4] Sic enim erat instructa, ut nulla in re dif-
8 ferret à cujusvis inopis atque privati. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus; [5] sic maleficam nactus est in corpore, [6] exiguus, [7] & claudus altero pede. quæ res etiam nonnullam adferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus quum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usuvenit, [8] quum annorum octoginta [9] subsidio Thaco in Ægyptum ivisset, [10] & in acta cum suis accubuisset, sine ullo tecto, stratumque

1 *Cum maxima munera ei ab Regibus.*] Tacho imprimis & Mausolo. *Xenoph.* ibidem.

2 *Nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit.*] Plutarchus apophth. Lacon. Οὐδὲν τῶν περὶ τὸν βίον, καὶ τὴν δίαιταν διὰ τὰς τοσαύτας εὐτυχίας καὶ νίκας ἤλλαξεν οἴκαδ' ἐπανελθών. *Lamb.*

3 *Eurysthenes.*] Aristodemi filius, Proclis frater: De quo supra hac eadem vita in principio. *Idem.*

4 *Sic enim erat instructa.*] De frugalitate Agesilai in victu cultuque corporis, multa Plutarchus in vita. *Schott.*

5 *Sic maleficam nactus est in corpore.*] Quam heic Nepos *naturam* vocat *maleficam*, Ovidius non invenustius *difficilem* dixit, epistol. Sapphus:

Si mihi difficilis formam natura negavit
Ingenio formæ damna rependo mea.

Gebh. Vltraj. editio: *In corpore fingendo. nam & statura fuit humili & corpore exiguo. qui autem virtutes, &c.* omissis quæ interjecta sunt. scriptus liber & Savato: *In corpore exiguo & claudus altero pede.* Schott.

6 *Exiguus.*] Athen. lib. 14. ex Theopompo. *Savare.*

7 *Et claudus altero pede.*] Loripes. *Lambin.* Iustinus lib. VI. cap. 2. *Erat enim pede claudus.* Vide Plutarch. *Savaro.* De Oraculi responso Pausanias in Laconicis & alii.

8 *Quum annorum octoginta.*] Xenophon in Agesilao: Ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα. id est, *natus erat annos circiter octoginta.* Plutarchus autem, ὑπὲρ ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη, id est, *supra octoginta annos natus erat.* Lamb.

9 *Subsidio Thaco in Ægyptum ivisset.*] *Nectonabo* ait Polyænus lib. II. in Agesilao, Comm. 22. *Gebh.* Hic rex *Hercynio* fuisse videtur: Lege Iustinum lib. VI. *Magius.* Sed hoc Agesilai inceptum & factum, scribit Plutarchus fuisse à plerisque improbatum & reprehensum. *Lambin.*

10 *Et in acta cum suis accubuisset.*] Id est, in littore. Virgil. Æneid. lib. V.

At procul in sola secreta Troades acta
Anchisen flebant.

Græci enim *littus* ἀκτὴν vocant. Plutar-

que haberet tale, [1] ut terra tecta esset stramentis, [2] neque huc amplius quam pellis esset injecta, eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed [3] hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama quum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est unum esse ex his, qui tum adcubabant. Qui quum regis verbis, quæ attulerant, dedissent: ille [4] præter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit: unguenta, [5] coronas, secundamque mensam, servis dispertiit: cætera referri jussit. Quo facto, cum barbari magis etiam contempserunt, quod [6] eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur.

Hic

tarchus ait, *in herba circa littus.* Mag.

1 *Vt terra tecta esset stramentis.*] Hoc cum Gallis & Germanis Lacedæmonii habent commune. Athenæus: Κελτοὶ τὰς χορὰς προτιθενται χόρτον ὑποβάλλοντες, ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων. *Gebhard.*

2 *Neque huc amplius quam pellis esset injecta.*] More scilicet rustico, & priscorum, quibus id genus strata & cubilia erant, stramentis & pellibus parata, & de quibus nos affatim lib. II. cap. 16. Miscellaneorum. *Mag.* Simile quid de Tuberone Stoïco narrat Cicero Orat. pro Muræna.

3 *Hominis non beatissimi.*] Vetust. codex noster & Vltraj. *homines non beatissimos.* Sed nihil interest. *Schott.*

4 *Præter vitulina.*] Plutarchus: *Muneribus*, inquit, *allatis adductisque, farinam, vitulos, anseres accepit: bellaria, unguenta repellebat.* Idem Plutarch. in apophth. Lacon. hoc factum dicit apud Thasios, cum per eorum agrum cum exercitu iter faceret Agesilaus. De muneribus à Thasiis Agesilao missis, legere ne pigeat quæ ex Theopompo retulit Athenæus lib. XIV. cap. 29. *Mag.*

5 *Coronas.*] Quæ fiebant ex gramine quodam non magni pretii, quod *βύβλον* Græci vocant, unde charta conficiebatur: & taleis coronas non rejecisse dicitur Agesilaus, ut refert Plutarchus ex Theophrasto. *Lambin.* Refert Athenæus lib. XV. cap. 6. ex Theopompo, Ægyptios Agesilao in Ægyptum proficiscenti, inter alia munera *papyrum coronariam* misisse. Plin. lib. XIII. cap. II. *papyri* florem ad Deos coronandos usui fuisse dicit. Idem lib. XXI. cap. 2. *Ægyptiarum coronarum* mentionem facit. *Mag.* Sed coronarum apud veteres in conviviis multus usus, & è rosis sutilium præcipue, postea luxuria invenit è nardi folio, & veste serica versicolori fuere, quas unguentis aspergebant pretiosissimis. *Salmas.* Legendus Carolus Passchalius in doctissimo opere Coronario.

6 *Eum ignorantia bonarum rerum.*] Ἀβελτηρία vel ἀβελτερία. Nam & Græcis ἀβέλτηρος explicatur, τὸ βέλτιον μὴ γινώσκων. Constat autem hoc vitium rusticitate, sinceritate judicii & sensuum; ἀγροικία, ἀπειρία, ἀναισθησία. *Boecler.*

 1 Ne-

Hic quum ex Ægypto reverteretur, donatus à rege [1] Nectanebe [2] ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret, venissetque [3] in portum, qui Menelai vocatur, [4] jacens inter Cyrenas & Ægyptum, [5] in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, [6] quod mel non habebant, cera circumfuderunt, [7] atque ita domum retulerunt.

1 *Nectanebe.*] Sic legendum; non, ut habent exempla Veneta, *Nathabide*. Sic enim hunc appellant Plutarchus, Diodorus Siculus, Polyænus; nisi quod ἀδιαφόρως *Nectanabus*, & *Nectanabis*, & *Nectanebis*; Νεκτανεβώς, Νεκτάναβις, Νεκτάνεβις ab illis nominatur. Quod autem in Apophtheg. Lacon. Νεκτάβις scriptum est, erratum esse puto. Nectanebum supra commoravit & Probus in Chabria princip. *Lambin.*

2 *Ducentis viginti talentis.*] Plutarchus, *ducentis ac triginta argenti talentis* donatum fuisse Agesilaum dicit. In Apophth. vero Lacon. *ingenti vi pecuniæ. Mag.*

3 *In portum, qui Menelai vocatur.*] Plutarch. Καὶ παρὰ τὴν Λιβύην χωρίον ἔρημον κομισθεὶς ὃ καλοῦσι Μενελάου λιμένα. De quo vide Strabonem lib. 1.

4 *Iacens inter Cyrenas.*] Alii Codices perperam, *Grenas*. Lege *Cyrenas*. Intelligit enim Nepos Libyam Cyrenaicam, πόλιν Λιβύης. Latini *Cyrenas* dicunt. Κυρήνη, Κυρῆναι apud Græcos. *Keuchen.*

5 *In morbum implicitus decessit.*] Diodorus lib. XV. Ἐπανιὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα διὰ Κυρήνης, ἐτελεύτησεν. Olympiad. CIV. anno 4. Ætat. LXXXIV. Imperii XLI. Vide Plutarchum.

6 *Quod mel non habebant.*] Sic Plutarchus. Sed negat tamen Diodorus, & Agesilai cadaver in melle Spartam deportatum tradit, ac sepultura regia, ceterisque honoribus decoratum. *Lamb.* Melle enim cadavera, quæ servari vellent, condiebant: ut hic Plutarchus & C. Plinius lib. 22. cap. 24. auctor est. Varro περὶ ταφῆς apud Nonium: *Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit, ut comburerent, quam Democritus, qui, ut melle servarent.* Cera vero circumlinere Persarum fuisse refert Herodotus lib. 1. & Cicero 1. Tuscul. Plura qui de funeralibus scripserunt, in his Pet. Bellonius ac P. Victorius libro x. Var. capite 6. Ioan. Kirchmannus lib. 1. cap. 8. *Schott.*

7 *Atque ita domum retulerunt.*] Legibus enim adstricti, Reges suos Lacedæmonii domum, etiam mortuos, reducere cogebantur, cæteros duces non cogebantur. *Longolius.* Vide Turnebum lib. 26. cap. 33. & bis infra in Eumene.

EV-

EVMENES.

XVIII.

[1] EVMENES Cardianus. Hujus si virtuti par data esset I
fortuna, [2] non ille quidem major, sed multo illustrior, atque etiam honoratior; [3] quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam quum ætas ejus incidisset in ea tempora, [4] quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis. Neque aliud huic defuit, quam generosa stirps: etsi ille [5] domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi, indigne ferebant. Neque tamen non patiebantur; vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, [6] calliditate, & celeritate ingenii. [7] Hic peradolescentulus [8] ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ

1 EVMENES *Cardianus.*] Male alii *Sardinianus.* Frontin. lib. IV. cap. 7. *Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri Magni.* Auctor Scholiorum in Aristophanis Aves: Καρδία πόλις Θρᾴκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί. *Gebhard.* Ab aliis *Cardiopolis*: post *Lysimachia* dicta Alexander Myndius hanc civitatem in Eumenis gratiam immunem à tributis Philippum fecisse scribit. *Longol.* De Eumene Diod. 17. & 18. Plutarch. Front. 4. c. 7. infr. in Hannibale. *Savar.* Iustin. 13. & 14. Est & apud Curtium & Arrianum viri mentio.

2 *Non ille quidem major.*] Sic Membranæ Schotti. sic & Magius & Savaro. Lambinus *fuisset* adjecit, ut ante Longolius *evasisset.* male. exaudiri enim facile potest. *Schott.*

3 *Quod magnos homines virtute metimur, non fortuna.*] Probo hanc scripturam magis quam illam ex Officinâ Correctorum, *Quod magnos homines virtute metiuntur non fortuna Prudentes*; nimirum quod non capiunt, è vestigio pervertunt. Sic paullo ante legito: *Non ille quidem major, sed multo illustrior atque etiam honoratior*: deleto τῷ *fuisset* ad sustinendam sententiam à correctoribus infulto. *Gebhard.*

4 *Quibus Macedones florerent,*] Propter Philippum Amyntæ filium & Alexandrum Magnum, qui res omnium Macedonum maximas gesserunt. *Lamb.* Vide Iustinum lib. 33. cap. 2.

5 *Domestico summo genere.*] Duris Samius ex aurigatione patrem ejus victum sibi quæsivisse refert. *Longol.*

6 *Calliditate.*] Itaque Plutarch. eum πανοῦργον dicit fuisse. *Lambin.*

7 *Hic peradolescentulus.*] Annorum fere trium & viginti, ut infra ait: *Cum ab anno vicesimo, ut supra ostendimus, &c.* Schottus. Etsi vero P. Manutius in epistol. 1. M. Tullii lib. II. ad famil. docuerit adolescentes ac juvenes ea tempestate dictos ad annum etiam tricesimum, ægre tamen adduci possum ut credam duplici ὑποκοριστικῷ tot annos designari, licet contendat contra Lambinum Titius Contr. lib. V. cap. XVII. *Schottus*

8 *Ad amicitiam accessit Philippi.*] Quam tenuit annos VII. Philippo mortuo

tæ filii; brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, [1] ſcribæ loco; quod multo apud Grajos honorificentius eſt, quam apud Romanos. [2] Nam apud nos re vera, ſicut ſunt, [3] mercenarii ſcribæ exiſtimantur. At apud illos contrario, nemo ad id officium admittitur niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. [4] Illo interfecto, eodem gradu fuit apud

tuo eodem gradu fuit apud Alexandrum annos XIII. *Infra.* Ait Plutarchus, Philippum, cum per otium Cardiæ Eumenem ſtrenue inter reliquos pueros decertare, luctarique conſpexiſſet, pueri prudentia & fortitudine delectatum, eum ſibi deſumſiſſe. Verum alios probabilius dicere, Eumenem hoſpitii & amicitiæ paternæ cauſa à Philippo ad altiora provectum. *Mag.*

1 *Scriba loco.*] Plutarchus ἀρχιγραμματέα, id ſonat, *ſcribarum principem & præfectum*, cum quo Rex omnia etiam graviſſima negotia communicabat, fuiſſe prodit, tales hodie *Cancellarios* vocant. *Longol.* Arrianus lib. V. γραμματέα appellat ſimpliciter: Θάψας δὲ, ὡς νόμος αὐτοῖς, τοὺς τελευτήσαντας, Εὐμένη τὸν γραμματέα ἐκπέμπει ἐς τὰς δύο πόλεις, τὰς συναφεστώσας τοῖς Σαγγάλοις, &c. *Lambin.* Qualis Amenides Darii apud Curtium lib. VII. cap. 3. Mullinus Alexandri ap. eund. VIII. II. Erantque ex amicis Regis, ut tradit Arrianus. De quibus diſertim Briſſonius lib. I. & Caſp. Barthius in Adverſ. lib. I. cap. I. Τὰ *ſcriba loco* ab interprete potius, quam ab auctore profecta cenſeo. Quid enim aliud eſt *ad manum habere*, niſi *ſcriba loco*? ſic mox *re vera*, & *ut ſunt*, ejuſdem ſignificationis ſunt, atque alterutrum abundare videtur.

2 *Nam apud nos.*] Id ex Verrinis Ciceronis & Horatii ſermonibus nemini non eſt notum. *Longol.*

3 *Mercenarii ſcribæ exiſtimantur.*] Loquitur Nepos de ejuſmodi ſcribis, qui hodie *ſecretarii*, in magnarum poteſtatum conſiliis habentur (nam quod ſecretarius, quivis mercenarius ſcriba & ſervilis operæ miniſter appellari cupit, abuſui vocis dandum, omnes ſcimus) ideo requirit ad hoc officium, 1. *familiæ honeſtatem*, 2. *ſpectatam induſtriam*, id eſt, ἐπιδεξιότητα ἐν ταῖς τῶν πράξεων ἐπιχειρήσεσι, promptitudinem exercitatam, qualis in rerum actu dextre tractando laudatur. 3. *fidem.* Dignitatem officii oſtendit: 1. *honorificentiæ* titulo. 2. *gradu amicitiæ regiæ*, quæ majorum rerum miniſtris ſcil. tribuitur. 3. *intima familiaritatis* cum rege conſuetudine. Munus ipſum complectitur generali expreſſione. Scriba talis omnium conſiliorum eſt particeps. *Boeclerus.* Apud Romanos liberti fere ſcribæ, quia dominorum nomina induerant. ſic M. Tullius Laurea fortaſſe Ciceronis libertus, de quo libr. V. epiſt. XX. ad familiares. Plura de ſcribis in Verrinis actionibus. De Notariis vero & tabellionibus Auſonius & Wouwerius in Polymathia & Iohann. Brodæus 4. Miſcell. cap. 9. *Schottus.*

4 *Illo interfecto.*] A Pauſania. Vide infra *de Regibus.* Contigit illud Olympiad. CXI. anno 1. Eumenes autem regulis tutor datur Olymp. CXV. anno 1. *Chronolog.*

apud Alexandrum annos tredecim. Noviſſimo tempore [1] præfuit etiam alteri equitum alæ, [2] quæ hetærice appellabatur. Vtrique autem conſilio ſemper affuit, & omnium rerum habitus eſt particeps. [3] Alexandro Babylone mor- 2
tuo, [4] quum regna ſingulis familiaribus diſpertirentur, & ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem, [5] cui Alexander moriens annulum ſuum dederat, Perdiccæ: ex quo omnes conjecerunt, [6] eum regnum ei commendaſſe, quoad

1 *Præfuit etiam alteri equitum alæ.*] *Altera* erat in Vet. Codice Giſanii & noſtro ἀρχαϊκῶς, ut *una* pro *uni* Lucretius dandi caſu, ut ibidem docuit Giſanius. *Schott.*

2 *Quæ hetærice appellabatur.*] Quaſi *ſocialis*, id enim vox ἑταιρικὴ ſonat. Longolius, *Eretrice* legit: ſic dictam fortaſſe exiſtimans, ab *Eretria* Eubœæ inſulæ oppido. Sed ego ejus lectionem, quod vetuſtis codicibus non afferatur, haudquaquam approbaverim. *Magius.* Meminerunt ejus plurimi Græcorum, Diodorus lib. 18. Arrianus lib. 6. de rebus geſtis Alexandri, & Harpocratio in voce πεζέταιρος. Atque ita vocabatur honoris cauſſa ala equitum apud Macedones, ab amicitia & veluti ſodalitate regia.

3 *Alexandro Babylone mortuo.*] Olympiad. cxiv. anno 1. Vide infra *de Regibus.*

4 *Cum regna ſingulis familiaribus diſpertirentur.*] Lege Ioſephum Antiquit. lib. xii. cap. 1. Auctorem hiſtoriæ Machabæorum libro 1. cap. 1. Iuſtinum, Oroſium iii. Arrianum, Dexippum Athenienſem de rebus poſt Alexandrum in Photii bibliotheca pag. 115. & Arrianum ibid. pag. 123. & paſſim alios.

5 *Cui Alexander moriens annulum ſuum dederat.*] Iuſtinus lib. 12. cap. 15. *Sexto die præcluſa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſedavit.* Conſentit Lucianus in dialogo Diogenis & Alexandri; Dexippus apud Euſebium, Curtius, & reliqui. Ex hoc actu & aliis exemplis obſervat Kirchmannus in Cancellario iv. 2. priſcos principes ſigilli ſui cuſtodes ipſos fuiſſe. Hereditatis autem tranſmiſſæ indicium id habitum, ex Val. Max. vii. 8. 5. 8. & 9. Caſaubonus ad Suetonium Aug. 94. tradit, putatque id cauſſæ fuiſſe, cur Tiberio morienti Cajus anulum adimeret, apud Suetonium 73. Quod nec analogia privati juris caret, ut ſcilicet ita videretur totius patrimonii jus traditum, quomodo clavibus traditis mercium in horreis conditarum poſſeſſio tradita videtur. l. 44. de contrah. empt. Ergo Alexandri exemplo Auguſtus undecimo conſulatu ægrotans, Agrippæ annulum porrexit. apud Zonoram. Vide Kirchmann. de Anulis cap. 22. Apud Saracenos idem obtinuit: unde *annulus Chalifatus* legitur apud Elmacin. ii. 2. in cæde Alamini: idque ſignum eſſe principatus apud Agarenos, ait Conſtant. Porphyrog. de adminiſtr. Imp. cap. 21. Et hæc quidem eſt communi Scriptorum calculo tradita narratio. *Freinshemius.* Diodor. Siculus lib. 17. Πολλοῖς δὲ πόνοις, καὶ δειναῖς ἀλγηδόσι συσχεθεὶς Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ τὸ ζῆν ἀπέγνω, περιελόμενος τὸν δακτύλιον, ἔδωκε Περδίκκᾳ. Simile de Antiocho teſtatur auctor hiſt. Machab. lib. 1. cap. 6.

6 *Eum regnum ei commendaſſe.*] Dicitur ea ἐμφασις, qua morituri neceſſitudines ſuas, aliaque amicis *commendare* dicebantur. Vide Briſſ. vii. Form. *Boecl.*

Eum

quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: (aberant enim [1] Craterus & [2] Antipater, qui antecedere hunc videbantur: [3] mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, [4] plurimi fecerat) [5] hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. [6] nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem & industriam magnam videbat; non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim (quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt) omnium partes corripere atque amplecti. Neque vero hoc solus fecit, sed cæteri quoque omnes, qui Alexan-

Eum regnum ei commendasse.] Schottus è schedis *commisisse vel commendasse*. Sed vel cæco apparet alterum esse interpretamen alterius à scriba immissum dubitante utrum esset probius. Mihi placet *commisisse* loco τοῦ *commendasse* inferri. *Gebhard.*

1 *Craterus.*] Quem φιλοβασιλέα cognominant Græci, sicut Hephæstionem φιλαλέξανδρον. Vtrumque Alexander plurimum amabat. Curtius lib 6. cap. 8. *Erat Craterus regi carus in paucis, & ideo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus.*

2 *Antipater.*] Iolai filius. De quo præter alios Polyænus lib. 4. Strategematum.

3 *Mortuus erat Hephæstio.*] Ad Ecbatana. Ælian. Var. VII. 8. Febricitans. Curt. X. 4. Mortem eam prædixerat Pythagoras vates apud *Appianum* de bello civil. lib. II. *Arrian.* VII. 3. & *Plutarch.* cap. 124.

4 *Plurimi fecerat.*] *Plurimum.* Membranæ. & Vltraject. *Schottus.* Ælian. Var. hist. XII. 7. *Alexander, Achillis monumentum coronavit, Hephæstion Patrocli: significans, se ita charum Alexandro esse, ut Patroclus fuisset Achilli.* Atque ob ejus mortem Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiam majestatem minime decerent, admisisse dicitur. *Curt. Plut. Lucan. Senec.* Miserum etiam medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. *Idem.*

5 *Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta.*] Item *Paphlagonia* cum subjecto mari Pontico regione, Trapezuntem usque, ut ait Plutarchus. Iustinus lib. 13. Cappadociam cum Paphlagonia Eumeni datam fuisse scribit. Infra vero ipsi, præter provincias, quas acceperat, adjectas dicit, Paphlagoniam cum Caria, Lycia, & Phrygia. Quo in loco contextum corruptum esse suspicor, atque ideo in verbis posterioribus, pro *Paphlagonia*, *Lycaoniam* restituendam; quæ regio est in Asia minore prope Lyciam, ut Ptolemæus lib. II. scriptum reliquit, estque ex aliis satis notum. *Magius.*

6 *Nam tum in hostium erat potestate.*] Neque enim suberat Macedonico imperio, quod Ariarathes rex tunc habebat. *Longol.* Plutarchus: Ἀριαράθης γὰρ αὐτῆς ἐβασίλευεν. *Lamb.* Quo interfecto, ademptæ provinciæ Nicanor quidam præficitur. Postremo Seleucus obtinuit. Arbitror scripsisse *potestatem*, ut in Ciceron. Manilian. legit Agellius lib. I. cap. 7. sic infr. in Phocione. In vet. Codic. *In senectutem steterat.* Schottus.

1 *Pri-*

Alexandri fuerant amici. [1] Primus Leonnatus [2] Macedoniam præoccupare destinaverat. Is multis magnis pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Quum perducere eum non posset, interficere conatus est: & fecisset, nisi ille clam noctu ex præsidiis ejus effugisset. [3] Interim conflata sunt 3
illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, [4] omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur; tamen amicum non deseruit, neque salutis quam fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas [5] ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum; & illum unum opposuerat [6] Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat profectus. Eumenes, quum neque magnas copias neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ: adventare autem dicerentur, Hellespontumque transiisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum

usu

1 *Primus Leonnatus.*] Eunt filius, Pellæus. *Arrian.* Ind. III. 12. Cui obtigerat Phrygia, quæ Hellespontum attingit. Homo, ut eum Plutarchus nominat, ἔμπληκτος, καὶ φορᾶς μεστὸς ἀβεβαίου, καὶ ὀξείας. Fuerat autem unus ex Alexandri corporis custodibus. *Lambinus.*

2 *Macedoniam præoccupare destinaverat.* Vide sis Plutarchum.

3 *Interim conflata sunt illa bella.*] His quæ postea narrantur, ingens lumen accendunt lib. 18 19, & 20. quos Diodorus Siculus conscripsit de rebus post Alexandri mortem gestis, ubi inter alia hanc postremam Alexandri vocem commemorat his verbis: Ὅτι μέγαν ἀγῶνα αὐτοῦ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ πρωτεύοντες τῶν φίλων. Adde Arrianum, Dexippum, Photium, Curtium x. 9. Iustinum, & alios.

4 *Omnesque concurrerunt.*] Et imprimis Craterus & Antipater, Græcia subacta, belloque Lamiaco confecto: & postea Antigonus. *Lambinus.*

5 *Ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet, atque Hellespontum.*] Bello contra Ptolemæum. Præfectus tunc erat Eumenes istarum copiarum, quæ in Armenia erant & Cappadocia. Plutarchus aperte: Ὁ Περδίκκας αὐτὸς ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύων, ἀπέδειξε τὸν Εὐμένη τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα στρατηγόν. Armenia autem & Cappadocia Tauro monti junguntur. Curtius lib. 7. cap. 3. *Taurus secundæ magnitudinis mons committitur Caucaso; a Cappadocia se attollens Ciliciam præterit, Armeniaque montibus jungitur.* Keuch.

6 *Europæis adversariis.*] Cratero & Antipatro, & Pithoni & Arridæo, Alexandri ex alia matre fratri; qui postea Philippus dictus est. *Lambin.*

1 *Sum-*

usu belli præstantes: Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui [1] summam imperii potirentur: Eumenes intelligebat, si copiæ suæ [2] cognoscerent, [3] adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuncio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent: & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, [4] quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam pe-
4 ditatu, quo erat [5] deterior. Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, [6] qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. [7] Qui quum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intel-

1 *Summam imperii.*] Sic MSS. & Vett. Accius: *Natus virtute sceptrum potiretur patris.* Iust. 1. *duos & quadraginta annos post Ninum regno potita est.* lib. 12. *Qui postea regnum Indorum potitus est.* Vide Non. & Priscian. lib. 18. *Savaro.*

2 *Cognoscerent.*] Membranæ *cognoscent.* Schott.

3 *Adversus quos ducerentur.*] Ducebantur scilicet adversus Craterum & Neoptolemum. Sed Eumenes ut suos milites celaret de Neoptolemo, non laborabat: hoc studebat, ut nescirent se adversus Craterum duci. *Lamb.*

4 *Quam milites sui scirent.*] Miris hoc Eumenis consilium laudibus effert Plutarchus. Sed idem ante hoc prælium aliud commemorat, in quo Neoptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. Lege etiam Diodorum lib. 18. Iustinum 13.

5 *Deterior.*] Vltraj. *deteriore.* sed retineo *deterior*, id est, *inferior.* Schott.

6 *Qui secundum locum imperii tenebat.*] Nam sinistro cornu præerat. Craterus autem dextro, summamque exercitus administrabat. Diodorus de utroque loquens, ait Neoptolemum Crateri jussu, sinistro cornu præfuisse: Πάντων δὲ προθύμων γενομένων, ἔταξε τὴν δύναμιν, τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος αὐτὸς ἡγούμενος, τοῦ δὲ εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίας παραδοὺς τῷ Νεοπτολέμῳ. lib. 18. Cæterum in Iustino libro 13. cap. 8. *Crateros* scribendum, ubi communi mendo *Polyperchon*; ut bene doctissimi Critici observarunt.

7 *Qui quum inter se complexi.*] Hoc Diodorus verbo Græco æque significanti expressit, *συνεπλάκησαν ἀλλήλοις.* *Lambinus.* Iustinus XIII. 8. *Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus occumbit.* Hanc monomachiam pulchre depingit Plutarchus in vita Eumenis. *Longol.* Estque hæc tertia conversio, ut ibidem observat.

1 *Ini-*

intelligi posset [1] inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore, non prius distracti sunt, [2] quam alterum anima reliquerit. Ab hoc [3] aliquot plagis Eumenes vulneratur: neque eo magis ex prælio excessit, [4] sed acrius hostibus institit. Hîc equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime nobilibus captis, pedestris exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, & se simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit. Quum id non potuisset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro vivo familiariter) amplo [5] funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori
ejus ac liberis remisit. Hæc dum apud Hellespontum geruntur, 5
[6] Perdiccas apud flumen Nilum [7] interficitur [8] à Seleuco [9] & Antigono, rerumque summa [10] ad Antipatrum defer-

1 *Inimica mente contendisse.*] Diod. lib. 18. *Συμπλεκόμενοι τοῖς σώμασι καὶ παντοίας διαθέσεις τραυμάτων ἀπεργαζόμενοι τοῖς θυμοῖς ἐκ ἔληγον. Gebhard.*

2 *Quam alterum anima reliquerit.*] Neoptolemum. Qui post succisum poplitem, altero genu nisus, altero debilis, valide adhuc Eumeni restitit. A quo tandem in collo vulneratus, cecidit, & exporrectus jacuit. *Plut. Diod.*

3 *Aliquot plagis Eumenes vulneratur.*] *Ἔτρωσε τὸν ἀντίπαλον εἰς τε τὸν βραχίονα, καὶ τὸν μηρὸν τρισὶ πληγαῖς. Diodor.*

4 *Sed acr. host. instit.*] *Hostis* Membranæ nostræ ac Gifan. pro *hosteis* ut veteres scribebant. *Instare* autem cum Accus. dictum olim notat in Lucret. Gifanius. *Schott.*

5 *Funere.*] Noster scriptus *munere*, vitiose fortassis. *Idem.*

6 *Perdiccas apud flumen Nilum.*] Est veluti πρόφραξις Ægypti, vix enim eam erat ingressus Perdiccas, cum per seditionem obtruncaretur. *Longol.* De miserabili transitu Nili, quo Perdiccæ exercitus interiit, videndus Diodorus, XVIII.

7 *Interficitur.*] De cujus morte, dissentientes opiniones Diod. XIIX. 36. vide apud ipsum auctorem. Vide & Pausaniam Atticis, & Orosium III. 23. *Bongars.*

8 *A Seleuco.*] Antiochi F. Qui post Alexandri mortem in divisione imperii Syria ac Babylone potitus fuit: ut tradunt Cedrenus, Arrianus, Diodorus, & alii. Estque Philopator cognominatus ad aliorum differentiam. Nec obstat, quod Iosepho sit Σωτὴρ, qui aliis Φιλοπάτωρ. Siquidem hæc elogia ab adulatoribus tam putida assentatione imponebantur, ut in contrariam partem plerumque sint accipienda. *Keuchenius.*

9 *Et Antigono.*] Philippi regis notho. Cui Asia minor per longum tempus fere paruit; cujusque ἐπίσκοπος & curator factus fuerat.

10 *Ad Antipatrum defertur.*] Diodorus narrat, antequam hoc factum sit, im-

defertur. [1] Hic qui deferuerant, exercitu fuffragium ferente, [2] capitis abfentes damnantur: in his Eumenes. [3] Hac ille perculfus plaga, non fuccubuit, neque eo fecius bellum adminiftravit. Sed exiles res animi magnitudinem [4] etfi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc perfequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, fæpe in itineribus vexabatur, neque unquam ad manum accedere licebat, nifi his locis, quibus multis poffent pauci refiftere. Sed extremo tempore quum confilio capi non poffet, [5] multitudine circumventus eft. Hinc tamen multis fuis amiffis fe expedivit; [6] & in caftellum Phrygiæ, quod Norà appellatur, confugit. [7] In quo quum circumfederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod fpatium non effet agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum ftans jumentum calefieri exercerique poffet, quo libentius & cibo uteretur, & à corporis motu non removeretur. [8] Subftringebat caput

imperii fummam & regum curationem Pithoni & Arridæo fententia Ptolemæi & Macedonum delatam effe. *Lamb.*

1 *Hic, qui deferuerant.*] *Hic*, id eft, apud flumen Nilum. Alii libri habent; *Hi, qui deferuerant*: Quam lectionem minus probo. Dixiffet enim potius: *Ii, qui defeWruerunt*, vel, quod malim, *defeWruerant*. Idem.

2 *Capitis abfentes damnantur.*] Quinquaginta cum Eumene, in quibus erat & Alcetas Perdiccæ frater. *Diod.*

3 *Hac ille perculfus plaga.*] Cave cum Lambino mutes in *percuffus*. Nam *percellere* eft *pervertere* ac *perturbare*, *καταπλήττειν*. Cicero pro M. Marcello: *Quos amifimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoria.* Gebhard.

4 *Etfi non frangebant.*] Quod vult Nepos, intelligit quoque Siracides cap. 38. Η λύπη καρδίας κάμψει ἰσχύν. *Idem.*

5 *Multitudine circumventus eft.*] Immo proditione Apollonidæ. Sic enim Diodorus: Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἀντίγονος διαπεμψάμενος πρὸς Ἀπολλωνίδην τινὰ τῶν ἱππέων ἀφηγούμενον παρ' Εὐμένει. *Lambin.* Vide fequentia. *Circumitus* Vltraject. *Schott.*

6 *Et in caftellum Phrygiæ, quod Nora appellatur.*] Sic legendum ex Plutarcho, quamquam & fcriptum exemplar *Horam* habet. *Longol.* Noram enim Plutarchus in Cappadociæ ac Lycaoniæ confinibus effe dicit. Strabo lib. XII. juxta Taurum locat, & fua ætate Neroaffum arcem hanc fuiffe appellatam fcripfit. Huc fe recepit Eumenes cum quingentis equitibus, peditibus vero ducentis, cum prius reliquos milites dimififfet: quod ad confervandam quidem manum perpaucos, ad occultandam autem fugam pernimios intelligeret. Auctor Plutarchus. Iuftinus lib. XIV. id feciffe Eumenem dicit, quia fe obfidendum videret. *Mag. Long.*

7 *In quo cum circumfederetur.*] Ab Antigono, qui duobus muris caftellum circumfepfit. *Diod. Plut.*

8 *Subftringebat caput loro.*] Plutarchus in vita callidum ejus confilium paul-

put loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram possset attingere: [1] deinde post verberibus cogebat exultare, & calces remittere, qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut [2] jumenta æque nitida ex castello educeret, quum complures menses in obsidione fuisset, ac si [3] in campestribus ea locis habuisset. Ea conclusione quotiescunque voluit, & apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem se uno loco, quandiu fuit hyems, [4] quod castra sub divo habere non poterat. Ver appropinquabat: [5] Simulata deditione, dum de conditionibus tractat, [6] præfectis Antigoni imposuit, seque ac suos omnes extraxit incolumes.
Ad hunc [7] Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum 6
literas & nuncios misisset in Asiam, consultum utrum repetitum [8] iret Macedoniam, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum suasit, ne se moveret & exspectaret, [9] quoad Alexandri filius regnum adipisce-

paullo accuratius depingit. Meminit ejus rei etiam Frontinus, Strat. lib. IV. cap. 7. *Longol.*

1 *Deinde post verberibus.*] *Posterioribus* ex Mſ. meo emendavi præter Diodor. & Plutarchum Frontinus IV. 7. hanc optimi codicis lectionem admodum confirmat.

2 *Iumenta æque nitida.*] *Nitida* opponit strigosis & mali habitus. *Nitida jumenta* non tam ἀπεσμηγισμένα, quam λιπῶντα sive λιπαρά. Et *nitor* Apuleio lib. x. Metamorph. est *pinguedo*, seu ut ipse loqui amat, *pinguities*. Ovidius libro 11. Metam.

Nitidam cape præmia vaccam.

Gebhardus.

3 *In campestribus.*] Vulgati auctiores *ac planis*, quod abest à Schotti codice. Lambinus *ea conclusione* ut adjectitium omisit.

4 *Quod cast. sub divo.*] Sic Savaro. Lambinus *quod castrum subsidia, &c.* scriptus noster & Giphan. *Quod castra subsidio, &c.* quæ impensius Gifanio ad Lucr. se probavit. *Schott.*

5 *Simulata deditione.*] Iustinus lib. XIV. Antigonum ab hac obsidione recessisse ait, cum missa ab Antipatro Eumeni auxilia didicisset. Plutarchus, Antigono Noram obsidente, vita excessisse Antipatrum, aliamque ob causam hanc fuisse solutam obsidionem testatur. *Magius.*

6 *Præfectis Antigoni imposuit.*] Hieronymo. *Plut.*

7 *Olympias.*] Filia Neoptolemi, regis Molossorum. Quæ *Μυρτάλη* prius appellata est. Consule Iustin. IX. 7. Atque hæc causa est, cur in Epiro tum temporis habitabat.

8 *Iret.*] Lambinus *veniret*. Savaro *in* præpositionem præmisit. magis placet lectio edita, ut & Vltraj. *Schottus.* Præpositionem habuerunt Savaronis & Schotti libri, retinetque editio Brix. sæpe laudata. *Boecl.*

9 *Quoad Alexandri filius.*] Ex Ro-

piſceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum obliviſceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. [1] nam & in Macedoniam profecta eſt, [2] & ibi crudeliſſime ſe geſſit. Petivit autem ab Eumene abſente, [3] ne pateretur Philippi domus & familiæ inimiciſſimos ſtirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam ſi daret, quamprimum exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. Id quo facilius faceret, ſe omnibus præfectis, qui in officio manebant, [4] miſiſſe literas, ut ei parerent, ejuſque conſiliis uterentur. His [5] verbis Eumenes permotus, ſatius dixit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire bene meri-
7 tis referentem gratiam, quam ingratum vivere. Itaque copias contraxit, [6] bellum adverſum Antigonum comparavit:

xane ſuſceptus, cujus nomen quærit Lambinus, putatque ex Probi Phocione conjici poſſe, Philippum fuiſſe appellatum, Trogo autem Herculem nominari. At Herculem Iuſtinus XI. 10. ex Barſine filium Alexandri facit. Quod agnoſcit ipſe Lambinus ex Diod. XX. 20. ad illum Probi locum in Phocione, nota 42. ubi verba auctoris: *cauſam apud Philippum regem verbo, re ipſa quidem apud Polyperchontem juſſus eſt dicere*, mavult accipere de Philippo Alexandri, ut ei videtur, filio, quam de Aridæo Philippo Alexandri fratre: ad quem tamen haud dubie pertinent. Verum autem nomen filio Roxanes fuit Alexander. Quod certum eſt ex Pauſaniæ Atticis & Bœoticis, item Dexippo apud Photium & Euſebium. Adde Porphyrium lib. X. cap. 6. Diodorum XIX. 115. *Freinshemius.* Verba Porphyrii apud Euſebium: Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας, Ἡρακλέα τε ἐκ Μαρσίνης (ſcribe Βαρσίνης) τῆς Φαρναβάζου, Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βακτρίων βασιλέως. Quam hic Pharnabazi filiam facit, Plutarch. cap. 36. & Eumene c. 2. Artabazi. Arrian. VII. 1. Darii regis Sed in nomine conſentiunt. *Freinsh.*

1 *Nam & in Macedoniam profecta eſt.*] Lege Iuſtin. lib. XIV. cap. 5. & 6.

2 *Et ibi crudeliſſime ſe geſſit.*] Nam cum principum paſſim cædes, muliebri magis, quam regio more feciſſet, favorem ſui in odium vertit. *Iuſtin.* Confer Diodor. Siculum lib. XIX. 11. Pauſaniam in Atticis.

3 *Ne pat. Phil. domus, &c.*] Audacius Lambinus de ſuo ἀντίθετα adjecit, *familia inimiciſſimos regnare, amiciſſimos interire.* Sequor editam lectionem. Magius ſic, *Amiciſſimus interire.* Schottus.

4 *Miſiſſe literas.*] Quarum formulæ & argumenta exſtant apud Diodorum lib. XIIX. & Plutarchum in Eumene: Ἧκε δὲ καὶ παρ' Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γράμματα, δεομένης καὶ λιπαρούσης βοηθεῖν τοῖς βασιλέως καὶ ἑαυτῇ. *Keuchen.*

5 *Verbis.*] Melius *rebus*, quamquam non ignorem invicem interdum permutare, ut infr. in Timoleonte, *quibus rebus adeo ille eſt commotus.* ubi *verbis* Lambinus edit, notatque Savaro. *Schottus.*

6 *Bellum adverſum Antigonum.*] Olymp. CXV. anno 4. Vide *Diod.* XIX. 42. *Plutarch. Iuſtin.* XIV. 1. & 2. & ſeq.

1 *Pen-*

ravit: quod una erant Macedones complures nobiles. In his [1] Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, [2] tum autem obtinebat Persidem: & [3] Antigenes, cujus sub imperio phalanx erat Macedonum. Invidiam verens (quam tamen effugere non potuit) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: [4] in principiis [5] nomine Alexandri statuit ta-

1 *Peucestes.*] Qui in numerum corporis custodum allectus fuerat ab Alexandro post victoriam Indicam, cum antea fuisset hypastis, id est, clypei gerulus, ut tradit Arrianus lib. VI. sub extrem. ubi narrat idem, tum corporis custodes, id est, σωματοφύλακας Alexandri fuisse septem; Leonnatum Antei F. Hephæstionem Amyntoris, Lysimachum Agathoclis, Aristonoum Pisæi, qui omnes erant Pellæi: Perdiccam Orontæ, Ptolemæum Lagi, Pithonem Crateæ; ad quos accessisse Peucestem, quem cogitabat Alexander Persidis satrapem constituere. *Lamb.* Meminerunt ejus Plutarch. Arrian. VI. 2. Diodor. XVII. 99. Curt. IX. 5. Iulian. in Cæsaribus, & Plin. XXXIV. 8. qui ipsum *Alexandri Magni servatorem* appellat, Polyæn. & alii veterum.

2 *Tum autem obtinebat Persidem.*] Cujus satrapa constitutus ab Alexandro. *Arrian.* VI. 5. Et in qua provincia postmodum remansit. *Diodor.*

3 *Antigenes.*] Lamb. Aldum secutus, *Trutamus*, vel *Tentamus*, cum rectius legatur *Antigenes.* Nam hic princeps phalangis erat; *Tentamus* secundum imperii gradum obtinebat. A Polyæno lib. IV. in Eumene com. 2. vocatur Τευταμίδης. Constabat autem ipsa phalanx ex viris delectis, robore & proceritate corporis eminentibus, qui argyraspides ideo μεγίστων ἀνδρῶν à Polyæno appellantur. *Gebh.*

4 *In principiis.*] *Principia* heic pro loco accipiuntur castrorum Alexandri, ut bene notavit lib. IV. cap. 10. suarum Observationum eruditissimus *Gronov.* ἐν στρατηγίῳ, Appianus, A'ννιϐ. Vel in loco principis in castris, videlicet, ἐν πραιτωρίοις, ἐν μέσῳ στρατοπέδῳ, in mediis castris, Polyænus. *Lamb.*

5 *Nomine Alexandri statuit tabernaculum.*] Distingue duos mores circa Principum honores solitos usupari, quos multi perperam confundunt. Vnus fuit, ut absentibus aut mortuis sella poneretur in theatro cum corona: cujus rei expressam similitudinem vidimus in multis nummis. Dixit pridem de hoc Iust. Lipsius ad II. Annal. docte & accurate. Sed videntur Romani à Græcis id didicisse. Nam προεδρία merentibus illam, non solum decernebatur Athenis & in aliis urbibus Græciæ: sed etiam posteris ipsorum. Ad cujus rei memoriam primo institutum, ut etiam mortuis sellæ ponerentur. Deinde Reges sibi & suis hunc honorem tribuerunt. Alter mos fuit, ut in pompa Circensi, quam unus optime describit Dionysius Halicarnass. lib. VII. cum simulachris Deorum, inferretur Principis imago in thensa & ferculo sicut imagines Numinum. Res, ut puto, inaudita Romæ ante Cæsarem. Apud Græcos simile quid observamus. Athen. in enarratione pompæ Philadelphi: Ἐπόμπευσαν δὲ καὶ θρόνοι πολλοὶ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ κατεσκευασμένοι, ὧν ἐφ' ἑνὸς ἔκειτο στεφάνη χρυσῆ, ἐπ' ἄλλου δὲ κέρας χρυσοῦν, ἐπ' ἄλλου δὲ ἦν στέφανος χρυσοῦς, καὶ ἐπ' ἄλλου δὲ κέρας ὁλόχρυσον. ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος θρόνον, στέφανος ἐπέκειτο, ἐκ μυρίων κατεσκευασμένος χρυσῶν. Ait traductam inter res divinas, quas paullo ante commemoravit, sellam Ptolemæi Soteris, cum corona aurea: nec non sellas mul-

tabernaculum, in eoque fellam auream cum fceptro ac diademate juffit poni, [1] eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de fummis rebus confilia caperentur; credens, minore fe invidia fore, fi fpecie imperii nominifque fimulatione Alexandri bellum videretur adminiftrare: quod & fecit. Nam quum non ad Eumenis principia, fed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat; quum tamen per eum unum gererentur omnia.

8 [2] Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie inftructa, fed in itinere: eumque male acceptum in Mediam hyematum coëgit redire. [3] ipfe in finitima regione Perfidis hyematum copias divifit, non ut voluit; fed militum id cogebat voluntas. [4] Namque illa phalanx Alexandri Magni quæ Afiam peragraverat, deviceratque Perfas, inve-

tas aliorum; quorum nomina exponit. Vbi vides non obfcurum veftigium utriufque moris ante expofiti. *Cafaub.* Adi Pafſchal. lib. x. cap. 10. de Coron. Eft hoc confilium Ptolemæi apud Curtium 10. 6. 15. *Mea fententia hac eft ut fede Alexandri in regia pofita qui confiliis ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune confulto opus fuerit, eoque quod major pars eorum decreverit, ftetur.* Boeclerus.

1 *Eoque omneis quotidie convenire.*] Nam dedignabantur ad eum tanquam ad inferiorem accedere; & ipfe Eumenes erubefcebat ante ipforum fores confpici. Plutarchus: Οὔτε ἐκείνων βαδίζειν βυλομένων πρὸς αὐτὸν, ὔτε αὐτὸς ἀξιῶν ἐπὶ θύραις ἑτέρων ὁρᾶσθαι. *Gebh.*

2 *Hic in Paratacis cum Antigono conflixit.*] Diodorus Siculus lib. XIX. *Inftructus exercitus Antigoni adverfus Eumenem & Satrapas in Paratacis.* Stephano Παραιτάκη πόλις Μηδίας. Ptolemæo *Parataceni* Mediæ accenfentur. Ifidorus Characenus *Secaftenen* regionem & *Paratacenen* eandem ftatuit; ἐντεῦθεν Σακαστηνὴ Σακῶν Σκυθῶν, ἣ καὶ Παραιτακηνή. *Salmaf.* Nofter codex *Impar atatis* præfert editque. Magius ac Longolius non recte, nam annos habebat fere quadraginta: verius Gifanii fchedæ in *Paratacis*. Lucret. Collect. dicto, *Sola loca.* Sequiturque Lambinus. & fic Vltraj. Edit. An. 1542. *Schott.* *Imparatus* legit Schottus 3. obf. 2.

3 *Ipfe in finitima regione Perfidis hyematum copias divifit.*] Nihil heic ego muto, quamvis Lambinus malit, *in finitimam regionem*, & alii *dimifit*. Vtrique male. Nam nullum heic motum ad locum agnofcet lector: & quamvis coëgerint milites, tamen ipfe divififfe Eumenes intelligendus eft, quia cum obfiftere eorum licentiæ non poffet, factus eft comes, quo plus auctoritatis haberet. Ipfe Plutarchus vertit εἰς τὰ χειμάδια κατενείμαντο. *Gebhard.* Cæterum per finitimam regionem intelligenda eft *Gabena*, ut Plutarchus & Diodorus appellant. Polyænus *Gabienam* vocat, eftque in fitu Mediæ, juxta Ptolemæum lib. VI.

4 *Namque illa phalanx Alexandri Magni.*] Argyrafpides. *Lambin. Mag.* Confer Iuftin. XII. 7. Curt. IV. 13. 14. Livium XXXVII. & alios. Simile quid inftituit Imp. Alexander Severus apud Lamprid. in vita cap. 50.

1 *Vt*

veterata cum gloria, tum etiam licentia non parere se ducibus, sed imperare postulabat, [1] ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hyberna sumpserant, non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, [2] statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hyemabat, ad adversariorum hybernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam: cæterum dierum erat fere decem. Illa autem qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa, omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelligebat prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ille tertiam partem confecisset itineris sui: [3] sin per loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum. [4] Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari. [5] Post hæc pabulum, præterea [6] cibaria

1 *Vt nunc veterani faciunt.*] In quorum arrogantiam, fastidium, importunitatem acriter invehitur Cicero Philipp. XI. cap. 14. 15. *Boecler.*

2 *Statuit aliquid sibi consilii novi.*] Sic Diod. lib. XIX. Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντίγονος μὲν χειμάζων ἐν Γαδαμάλοις τῆς Μηδίας, καὶ θεωρῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀσθενεστέραν οὖσαν τῆς τῶν πολεμίων, ἐσπεύδεν ἀνελπίστως αὐτοῖς ἐπιθέσθαι, καὶ καταστρατηγῆσαι. *Lambin.*

3 *Sin per loca sola contenderet.*] Quæ paullo ante vocat *deserta*. διὰ τῆς ἐρήμου χώρας. Solitudinem hujus loci describit Polyænus. *Gebhard.* Præter Lucret. libr. 6. & Propert. Salust. *loca sola & nuda gignentium.* Savaro.

4 *Ad hanc rem conficiendam, imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari.*] Artis sive ingenii remedium naturæ defectum supplet. Polyænus lib. IV. in Antigono Com. 11. προσέταξε δὲ ῥάψασθαι μυρίους ἀσκοὺς, καὶ πλῆσαι τούτους ὕδατος. Curt. lib. IV. cap. 63. *Aqua etiam defeceerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo ac fervido sabulo nulla erat.* Gebh.

5 *Post hæc pabulum.*] Καὶ κριθὰς τοῖς ἵπποις καὶ χιλὸν αὐταρκῆ. *Idem.*

6 *Cibaria cocta.*] Decem dierum. σι-

cocta dierum decem, utque quam minime fieret ignis in castris. Iter quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua
9 constituerat, proficiscitur. Dimidium fere spatium confecerát, [1] cum ex fumo castrorum ejus [2] suspicio allata est [3] ad Eumenem hostem appropinquare. Conveniunt duces, quæritur quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus [4] titubantibus, & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transire posset, se effecturum, [5] ut non minus totidem dierum spatio retardaretur. Quare circumirent, suas quisque copias contraheret. [6] Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium: certos mittit homines ad infimos montes, [7] qui obvii eant itineri

ad-

τία δέκα ἡμερῶν πέμψαντας ἔχειν. *Cocta cibaria* forte ἄπυρα, quæ igne non indigerent. Vide Polyæn. lib. IV. in Antiochi Seleuci F. Ἀντίοχος δὲ προστάξας ἄπυρα σιτία πεντε ἡμερῶν κομίζειν. *Idem.*

1 *Cum ex fumo castrorum ejus.*] Notanda est elegans vocis *cum*, & veluti transposita usurpatio ad hunc modum: *Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castrorum ejus allata est suspicio:* pro, *cum dimidium spatium confecisset, allata est suspicio.* Boeclerus. Atqui non ex fumo, sed ex fulgore hostium præsentiam conjectabant. Plutarch. Θαυμάσαντές τι τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος. Nam etsi plana esset regio, per quam incedebat Antigoni miles: tamen circumdata erat collibus editis, ex quibus facile erat, quamvis longo intervallo, fulgorem ignium animadvertere. *Gebhard.*

2 *Suspicio allata est.*] A barbaris, qui spectantes totam regionem montes incolebant. Nuncium autem attulerunt Camelis cursoribus. Vbi notes, velim, quos ἱππαστρείας καμήλους vocet, Diodoro dici δρομάδας. *Idem.*

3 *Ad Eumenem.*] Diodorus, *ad Eumenem & Peucestam.* Plutarch. *ad Peucestam, qui propius ab hostibus aberat.* Lamb.

4 *Titubantibus.*] Ἀμηχανοῦσι sive ἀθυμοῦσι. *Gebhard.* Nonius: *Titubare, trepidare.* Vtitur Cicero Philipp. VIII.

5 *Vt non minus totidem dierum spatio.*] Plutarchus, Eumenem, ait, pollicitum; se hostibus statim velocitatem repressurum, ut triduo exspectatione tardius adventarent. *Mag.*

6 *Ad Antigoni refrenandum impetum.*] Celeritatem retardandam. *Refrenare impetum* videtur Plutarchus reddidisse ἐπιστῆσαι τῶν πολεμίων τὸ τάχος. M. Tullius in Antonium: *Brutus Antonium invadentem in Asiam à progressu arcuit, à reditu refrenavit.* Gebhard. *Ad Antigoni autem refrenandum impetum.*] *Refrenandum* tralate. Epicurus: οὐ γὰρ κατηνάλωνται αἱ τοιαῦται ἄτομοι, &c. Vide Gifan. ad Lucretium. *Keuchen.*

7 *Qui obvii eant itineri adversariorum.*] Lambin. *erant.* Quod non persuadet. Nam ex tabernaculis suis jussit quosdam procedere obviam adventantibus Antigoni militibus. *Idem.*

1 Vt

adversariorum, hisque præcepit, [1] ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos, atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & [2] adsimulata castrorum consuetudine, suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænunciatum: Idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur, credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit; ibique diem unum opperitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem [3] vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus, neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat [4] perfidiaque militum Macedonum veteranorum, quum superior prælio discessisset,

[1] An-

1 *Vt prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos.*] *Primam noctem* vocat, quam alii *primam vigiliam.* Antiquissimi νυχθήμερον distribuebant in partes octo, quarum quatuor noctis erant, totidem diei. Et noctis quidem proprie appellabant vigilias, diei vero horas. Primam vigiliam cum Solis occubitu ordiebantur, secunda cum nocte media desinebat, & ab ea deinde initium suum tertia, post hanc cum Solis ortu & diei quartam finiebant. Ex hac noctis divisione orta est totuplex partitio vigiliatum militarium, Vegetio, aliisque passim scriptoribus memorata. Sed apud Censorinum partes νυχθημέρου sedecim sunt, quas ad numerum duodenarium redegit Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 3. Meminit & Alexand. Neapolitanus lib. IV. Genial. cap. 20. & lib. I. cap. 12. Cæterum causam, cur prima vigilia quam maximos ignes facerent, reddit Diodorus lib. XIX. Plutarchus ait, ἐν διαστήμασιν accensos ignes fuisse; & addit continuo, Eumenem more στρατοπεδευόντων strategema illud instituisse. Quibus consentanea sunt, quæ in eadem narratione commemorantur à Polyæno lib. IV. Strategem. *Keucken.*

2 *Adsimulata castrorum consuetudine.*] Scilicet ignium faciendorum. De qua Lipsius in Milit. Romana. *Boecler.* Cut autem quarta vigilia nullos fieri voluerit ignes Eumenes, inquirendum est. Nam Epaminondas Sparta repulsus jubebat suos ἑωθινῆς φυλακῆς (quartam capio) πῦρ καίειν ἐν τῇ παρεμβολῇ. Diodor. lib. XV. *Gebhard.*

3 *Vicit consilio.*] Quod post cognovit ipse Antigonus. Plutarch. Ἤττητο κατεστρατηγημένος ὑπὸ Εὐμένους. *Lamb.*

4 *Perfidiaque militum.*] Iustin. l. XIV. & Plutarchus in eodem Eumene, ad hoc facinus impulsos Argyraspides dicunt, quo uxores, ac liberos, suaque quæ in prælio amiserant, ab Antigono reciperent. *Mag.*

1 *An-*

[1] Antigono est deditus, [2] quum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, [3] quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim [4] Seleucus, [5] Lysimachus, [6] Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt [7] hi, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum
11 leniri non posset. Itaque quum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet; [8] ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum. nondum enim statuerat, eum conservaret necne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, & qui propter odium [9] fructum oculis ex ejus casu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam [1] col-

1 *Antigono est deditus.*] Olymp. cxvi. anno 1. *Chronol.* Apud Iustinum lib. xiv. & Plutarchum exstat expostulatio ejus ad milites, quos coarguit proditionis mirum in modum, virilis & acerba. *Longol.*

2 *Quum exercitus ei ter.*] Iustinus *quater* dicit. *Mag.*

3 *Quam eum non prodere.*] *Perdere* in vulgatis, sed Festo *prodere* perdere est & Lucretio non semel observante Gifanio. *Schott.*

4 *Seleucus.*] Babyloniæ præfectus. *Lambin.*

5 *Lysimachus.*] Cui Thracia erat tradita, cum regionibus finitimis. *Idem.*

6 *Ptolemæus.*] Ægypti satrapes, opinione hominum Lagi filius; re Philippi. *Lambin.*

7 *Hi, qui circa erant.*] Id est, οἱ περὶ αὐτὸν, ejus comites & familiares. *Idem.* Cicero modo Græce dicit, modo Latine. Meminit hujus loci *Casaubonus* ad Suetonium lib. iv. cap. 10.

8 *Ut acerrimum, inquit, leonem.*] Sic Plutarchus: *Quærentibus autem iis, quibus custodiendus Eumenes fuerat traditus, quomodo asservarent: ut elephantum, inquit, aut leonem.*

9 *Fructum oculis ex ejus casu capere.*] Id est, oculos pascere. Contrarium est *oculis dolere.* Teren. Phormione:

Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam
Et quo tuo viro oculi doleant.

Celius Curio ad Cicer. lib. 8. epist. 15. *Numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses.* Explicat Pet. Victorius lib. 11. Var. Lection. cap. 5. & Turnebus libro xi. cap. 1. Adversar. *Schottus.*

1 *Col-*

[1] colloqui consolarique cuperent. Multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quam tamdiu, tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ. At Eumenes, quum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiæ, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur; non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, [2] ut sic deuteretur victo, quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomarcho loqui videretur: *Quid? tu*, inquit, *animo si isto eras*, [3] *cur non in prælio occidisti potius, quam in potestatem inimici venires?* Huic Eumenes, *Vtinam quidem istud evenisset*, inquit, *sed eo non accidit*, [4] *quod nunquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia* [5] *decidi.* Neque id falsum. nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, [6] quam figura venusta. De hoc Antigonus, quum solus constituere 12
non auderet, ad consilium retulit. Hic quum [7] plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo sum-

1 *Colloqui.*] Legendum fortasse est, *alloqui.* id παρηγορεῖν, παραμυθεῖσθαι. *Lambin.*

2 *Vt sic deuteretur victo.*] Vnde, *hic se uteretur* Lambinus conformavit. Retineo tamen scriptorum codicum lectionem *deuteretur*, prisce quidem atque inusitate pro *abuteretur*, ut *denasci* veteres dicebant pro *mori*. Cassius Hemina libro II. Annal. *Quæ nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Schott.

3 *Cur non in prælio.*] Meminit Plutarchus ejusdem quæstionis & responsi in Vita Eumenis.

4 *Quod nunquam cum fortiore sum congressus.*] Hunc quasi morem Eumenes habuit, ut & imperaret juxta in acie, & pugnaret. Quo & Plutarchi observatio pertinere videri potest, cum Eumenem φιλοπόλεμον καὶ φιλόνεικον notat. Locus est ipsa comparatione ejus cum Sertorio. Nam eorum vitas commisit. *Buchnerus.*

5 *Decidi.*] In hanc calamitatem incidi: dejectus de fortuna mea sum. Nam *cadere* & *decidere* dicuntur, qui adversam fortunam incurrunt. Vide Laberii Mimos. *Idem.*

6 *Quam figura venusta.*] Πᾶν τὸ σῶμα διηρθρωμένον καὶ σύμμετρον. *Venustas* enim hic decentem membrorum inter se competentiam notat. Vide Plutarch in Eumene. *Boecler.*

7 *Plerique omnes.*] Attica locutio. Priscianus lib. XIIX. πλείονες δὴ πάντες τοῦτο λέγουσι ἄνθρωποι. Vide Servium Æneid. I. pag. 181. A. Gellium Noct. Att. lib. VIII. cap. 12. *Keuchenius.* Nearchus enim & Demetrius Antigoni F. & nonnulli alii Eumenem servari cupiebant: cæteri omnes necari volebant. *Lambin.*

1 *Et*

sumptum esse supplicium, à quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno esset tantum, ut quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent: interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si ille redderet salutem, quærebant quibus amicis esset usurus; sese enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem quum vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, [1] & quotidianum victum amoveri jussit. Nam [2] negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen [3] non amplius quam triduum fame fatigatus, [4] cum castra moverentur, inscienti Antigono [5] jugulatus est [6] à custodibus.

13 Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, quum ab anno vigesimo (ut supra ostendimus) [7] septem annos Philippo apparuisset, & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset; in his [8] uni equitum alæ præfuisset: post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset; captus non Antigoni virtute, sed [9] Macedonum perjurio, talem habuit

1 *Et quotidianum victum amoveri.*] Sic Plutarchus: Ὡς δ' οὖν ἔδοξε τῷ Ἀντιγόνῳ τὸν Εὐμένη κτείνειν, ἐκέλευσεν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἀφελεῖν. *Idem.* Similem viam ad mortem sibi fecit Atticus. De quo infra in vita ejus cap. 22. *Ernst.*

2 *Negabat, se ei vim allaturum.*] Quasi vis non esset, inedia ac fame hominem exhaurire. Certe in *l. 1. Cod. de custod. reor.* inter crudelitatis exempla refertur. Rittershusius in Nov. 12. 14. 3. nullum violentæ mortis genus fingi posse crudelius ostendit, quam fame necare. *Loccenius.*

3 *Non amplius, quam triduum.*] Καὶ δύο μὲν, ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος, οὕτω πρὸς τελευτὴν προσήγετο. *Lambin.*

4 *Cum castra moverentur.*] Αἰφνιδίου δ' ἀναζυγῆς γενομένης. *Idem.*

5 *Iugulatus est.*] Εἰσπέμψαντες ἀνθρώπους ἀποσφάττουσιν αὐτόν. *Idem.*

6 *A custodibus.*] Quibus assignari eum, Antigonus præceperat. Vid. Iustinum xiv. 4.

7 *Septem annos Philippo apparuisset.*] MSS. Boecleri & quidam editi *paruisset*: Quod Magius corruptum putat. *Parere* tamen idem esse quod *apparere*, dudum eruditi moverunt. *Bosius.*

8 *Vni.*] Verissima correctio Freinshemii pro *uni*, VIII. (sc. annos) legentis in comment. ad Curtium. annos enim putat, & nihil facilius fuit, quam ut nota numeri transiret in vocem. *Boecl.*

9 *Macedonum perjurio.*] A quo ipse sibi postea metuit Antigonus; quare eos cal-

buit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facile potest judicari, [1] quod nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus. Iidem post hujus occasum statim regium ornatum nomenque sumpserunt: neque quod initio prædicarunt, se Alexandri liberis regnum servare, id præstare voluerunt: & uno propugnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum [2] propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, ossaque ejus in Cappadociam [3] ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

callida ratione separavit & quasi ex oculis amovit. Polyæn. lib. IV. in Antigono Comment. 15. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυρασπίδας, οἳ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς. Τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους τῷ Σιγυρτίῳ τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραχωσίας. Inquirendum est in verum nomen ejus Satrapis, qui Arachosiis tunc præerat, & cui mille Argyraspidum suppetias missi. A Polyæno appellatur Σιγύρτιος. Diod. lib. XIX. Σιβύρτιος μὲν, inquit, τῆς Ἀραχωσίας ἡγεμὼν παρείχετο πεζοὺς μὲν χιλίους. Propius ad verum, & unde quoque de vitio liquet lectionis apud Polyænum τῆς Ἀραβίας. Plutarchus quoque corruptus hoc in nomine est: Τοὺς Ἀργυρασπίδας παρέδωκεν Ἰβυρτίῳ τῷ διοικοῦντι τὴν Ἀραχωσίαν. Neque non & Arrianus: Θόαντα δὲ σατραπεύειν τῆς ταύτῃ ἔταξε. Τούτου δὲ νόσῳ τελευτήσαντος Σιβύρτιος τὴν σατραπείαν ἐκδέχεται. Legendum apud istos omnes Σιβύρτιος. Fundum habeo hujus correctionis Q. Curt lib. IX. cap. 53. *Proposito igitur* (inquit) *regioni Sibürtio (namque Memnon præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit.* Sciendum autem est ex lib. VII. cap. 16. Memnonem à Rege Arachosiis prætorem datum quatuor millibus peditum & sexcentis equitibus in præsidium relictis. Præterea Diodorus, ipsum, apud quem hujus purpurati nomen integrum restituit lib. 18. Καὶ Σιβυρτίῳ μὲν ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδρωσίαν. Denique Iustin. lib. 13. c. 4. *Arachosii Gedrosique Sibyrtio traduntur.* Gebhard.

1 *Quod nemo Eumene vivo rex appellatus est.*] Quia ipse Eumenes rex erat: Quare à Suida vocatur βασιλεὺς Μακεδόνων. Et paullo post: ἀνὴρ ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ᾽ αὐτὸν βασιλέων γενόμενος. Vide ibidem plura. *Ernstius.*

2 *Propinquis ejus sepeliendum.*] Propter amicitiam, quam olim cum Eumene vivo contraxerat. Διὰ δὲ τὴν προγεγενημένην φιλίαν. *Diodor.* XIX. Confer Plutarchum.

3 *Ad matrem, atque uxorem.*] Diod. Πρὸς τοὺς οἰκείους. Plutarch. Τῇ γυναικὶ, ἐν τοῖς παισί. Uxor erat Barsine, natione Persica, Artabazi filia, ex qua filium Herculem suscepit Alexander. Meminit Curt. X. 6. & alii. Sed apud Porphyrium corrupte legas *Μαρσίνης* pro *Βαρσίνης*.

PHO-

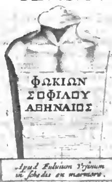
PHOCION.

XIX.

[1] PHOCION Atheniensis, [2] etsi sæpe exercitibus præfuit, summosque [3] magistratus cepit; tamen multo ejus [4] notior integritas est vitæ, [5] quam rei militaris labor. Itaque

1 *Phocion.*] Phoci filius. *Suidas* in *Φωκίων*. *Ernst.* Sic quoque Ælianus Var. II. 16. Cochlearium fuisse patrem, testis idem XII. 43. ubi vide not. Cl. Schefferi. *Bosius.* De hoc Plutarch. in ejus vita, in Politicis & alias. Diodor. lib. 18. Polyænus lib. 4. Athenæ. lib. 10. Val. Max. 3. c. 8. & 5. 3. Suidas. *Savaro.* & alibi Æsch. de fals. leg. Athen. Hujus Hermam, sed capite truncatum, hac forma exhibent Imagines Ursini numero 109.

PHOCION.

Apud Fulvium Ursinum in schedis ex marmore.

2 *Etsi sæpe exercitibus præfuit.*] Quadragies & quinquies, auctore Plutarcho: cujus hæc verba sunt: *Constat enim inter omnes, eum exercitui præfuisse quinquies & quadragies, cum ne semel quidem in comitiis interfuisset, sed eum cives semper arcessivissent, & suffragiis suis creassent.* Lambin.

3 *Magistratus cepit.*] In Attico: *quod neque peti majorum more, neque capi possent.* Ibidem: *Honores & divitias capere.* Ibid. *Quos honores quibusque temporibus cepisses.* Sidon. ep. ult. lib. 9. in Carm. *Capiens honorem.* vide Not. *Savaro.*

4 *Notior integritas est vitæ.*] Valer. Maximus lib. V. cap. 3. *Phocion vero his dotibus, quæ ad pacandum hominem potentissima judicantur, eloquentia & integritate instructissimus.* Hinc illa vox Demosthenis concionantis: ἡ τῶν ἐμῶν λόγων σφῦρα ϗ κοπὶς ἔρχεται. Auctor Iamblichus apud Stobæum. *Keuchen.*

5 *Quam rei militaris labor.*] Immo multas ejus res militiæ gestas, & functiones imperatorias commemorat Plutarchus in Phocione. Et ejus uxor ornamenta sua dicebat esse, Phocionis viri sui consilia factaque imperatoria, ut tradit Plutarchus ibidem, & refert prin-

que [1] hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: [2] ex quo cognomine BONVS est appellatus. [3] Fuit enim perpetuo pauper, [4] quum ditissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei à populo [5] dabantur. Hic quum [6] à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere; simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: His ille, *Si mei similes erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo*
meis impensis illorum ali augerique luxuriam. Eidem quum 2
prope ad annum octogesimum prospera [7] mansisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suo-

principio libelli *περὶ μουσικῆς*. Quinetiam ætatis octogesimum agens annum, exercitui præfuit, aut certe præesse jussus est à populo, ut ex eodem Plutarcho intelligere licet, *παραγγέλ. πολιτ. Lambin.*

1 *Hujus memoria est nulla.*] Respicit Nepos ætatem suam, qua Phocion tantum ob morum bonitatem notùs erat; rerum bello ac pace præclare gestarum nomine obscurus. *Gebhard.*

2 *Ex quo cognomine Bonus est appellatus.*] Supra in Aristide: *Vt nunc cognomine Iustus sit appellatus.* Quod cognomen à virtutibus impositum. Mos passim obvius apud Græcos, Latinosque, rarus primo honor & gloriosus, mox ridicula sæpe ambitione vulgatus obsolevit. *Boecler.* Χρηστὸς Græce dictus est, auctore Suida, quod omnibus aliis magis quam sibi esset utilis. Nam & in pecuniis largiendis liberalissimus fuit, & filias elocavit cum dote etiam pauperrimis quibusque, modo essent frugi. Græca enim vox ἀπὸ τῆ χρείας facta est. *Longol.* Præter Plutarch. in vita ejus & l. de Musica & Suidam Val. Max. 8. 3. 2. *Placidi & misericordes & liberales, omnique suavitate temperati mores Phocionis, quos optime profecto consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit.* Savaro.

3 *Fuit enim perpetuo pauper.*] Lege *Plutarchum* in libello *περὶ φιλοπλουτίας. Athenæum* lib. x. cap. 3. *Lucianum* in Iove Confutato, & passim alios.

4 *Quum ditissimus esse posset.*] Lambin. & Cod. Gifan. *ditissimus*: quomodo & Cicero 1. de Divin. 36. *ditissimum fore prædictum est.* Sic *ditior* apud eundem, Plautum, Lucretium, Martialem, Tacitum occurrit. *Bosius.*

5 *Dabantur.*] Sic Schott. & Savaro secutus MSS. Ven. Col. Ald. Paris. in vulgatis *mandabantur*. In Pelopida: *Hac mente amicis suis summas potestates dederant.* Savaro.

6 *A rege Philippo munera magna pecunia.*] Plutarchus in apophth. & vita Phocionis, non Philippum, sed Alexandrum Phocioni centum talenta dono misisse dicit. Sic & Iamblichus scriptum reliquit in his, quæ de Pythagora memoriæ consignavit. *Magius.* Adde Ælianum lib. 1. Var. Histor.

7 *Mansisset.*] Schott. Codex *pervenisset.* sic MSS. Ven. Colon. Ald. Paris. *permansisset.* Lambinus.

1 Pri-

suorum civium. [1] Primo cum Demade de urbe tradenda Antipatro consenserat, ejusque consilio Demosthenes cum cæteris, qui bene de republica mereri existimabantur, plebiscito in exilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ male consuluerat, sed etiam quod amicitiæ fidem non præstiterat. Namque auctus adjutusque à Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, [2] quum adversus Charetem eum subornaret, [3] ab eodem in judiciis, quum capitis causam diceret, defensus aliquotiens, liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis [4] non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine; quia [5] quum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri præfectum insidiari [6] Piræeo Atheniensium [7] à Dercyllo moneretur; idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hic audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus est. [8] Neque ita multo post Nicanor Piræeo est potitus. Ad quem recu-

1 *Primo cum Demade.*] Historiam fuse narrant Diodorus Siculus lib. XIIX. & Plutarchus. Sed in Msc. Leidensi est, *Primo quod cum Demade.* Quod probat Bosius.

2 *Quum adversus Charetem eum subornaret.*] Vide quæ ad hunc locum notat Dionysius Lambinus.

3 *Ab eod. in jud. q. capit. caus. diceret.*] Eadem sors Ciceronis qui à C. Popillio Lænate, quem parricidii reum defenderat, interfectus est. M. Antonio præmium suppeditante H S. decies centena millia. Appian. Plutarch. Valer. Max. V. III. *Schottus.*

4 *Non defendit, sed etiam prodidit.*] Quin etiam & patriam, ut mox: quare lege talionis nihil mirum, si ingratam erga se expertus est. De quo scelere Cicero I. Officiorum, & Virgilius:

Vendidit hic auro patriam.

Schottus.

5 *Quum apud eum summum esset imperium populi.*] Plutarch. Στρατηγὸς καὶ ἄρχων, id est, *imperator*, seu *dux exercitus*; & *archon*, hoc est, *prætor.* Lambinus. Erat enim archon, & quidem ante Archippum, nisi me conjectura fallit. Certe extremo vitæ tempore sub calamitatem istam, archontem fuisse, Plutarchus tradit in ejus vita: Ὁ δ' εἰς πατρίδος ἀποκινδυνεύων σωτηρίαν, καὶ ταῦτα στρατηγὸς, καὶ ἄρχων, οὐκ οἶδα μὴ μεῖζόν τι παραβαίνει, καὶ πρεσβύτερον τὸ πρὸς τοὺς πολίτας δίκαιον. Sed non diu magistratum illum tenuit, ut Plutarchus clare narrat; itaque amotus, ut videtur, Archippum sibi substitutum habuit; cujus nomen etiam relatum in Fastos. *Meursius.*

6 *Piraeo Atheniensium.*] Videtur legendum, *Piraeo Atheniensium portui:* Vel delendum, *Atheniensium.* Veruntamen nihil mutare ausus sum. *Lamb.*

7 *A Dercyllo.*] Quem Regis Antipatri nomine Attica tunc regio præfectum habebat. Plutarch. *Magius.*

8 *Neque ita multo.*] Locus hic absque

recuperandum, sine quo Athenæ omnino esse non possunt, quum populus armatus concurrisset, ille non modo [1] neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit. Erant eo tempore Athenis duæ factiones; quarum 3 [2] una populi caussam agebat, [3] altera optimatum. In hac erant Phocion & [4] Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis [5] nitebatur. [6] Nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim à Polyperchonte Cassander Macedonia pulsus est. Quo facto populus superior factus, statim duces adversariæ factionis, capitis damnatos, patria [7] propulit: [8] in his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. quo ut venit, [9] causam apud Philippum regem verbo,

que ulla difficultate per παρενθήκην ita legitur; *Neque ita multo post Nicanor Piraeo est potitus (ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praesse voluit) sine quo Athena omnino esse non possunt.* Ernstius.

1 *Neminem ad arma vocavit.*] Plutarchus vero ait, Phocionem tunc tumultuantem populum frustra conatum educere, & odio & contemptui omnibus fuisse. *Idem.*

2 *Vna populi caussam agebat.*] Democratiæ studebat. *Lambin.*

3 *Altera optimatum.*] Aristocratiæ. *Idem.*

4 *Demetrius Phalereus.*] De quo sic Polyænus lib. IV. Κασσανδρίζων ἐτύγχανε, id est, *cum Cassandro sentiebat*, seu *faciebat*. Lamb. Eodem modo Demosthenes φιλιππίζειν de Pythia dixit. *Keuchen.*

5 *Nam populares.*] Δημοκρατικοὶ, quos Plutarch. in Arato φιλοπολίτας vocat. *Boecler.*

6 *Nitebatur.*] *Vtebatur* scriptus codex & sic editum Vltraj. *Schott.*

7 *Propulit.*] Lambinus solus *pepulit* evulgavit. *Idem.*

8 *In his Phocionem & Demetrium.*] Plutarch. Callimedontem & Periclem vocat, qui ex urbe tum profugere, quique paucorum dominationi una cum Phocione faverunt, & Antipatro ac regibus studuerunt: populi vero opibus & potentiæ adversati sunt. Vide Diod. Sicul. lib. XIIX. cap. 65. cum seq. & Plutarchum. *Ernstius.*

9 *Causam apud Philippum regem verbo.*] Philippum Aridæum intelligit Eurydices maritum, uxori & aliis monitoribus obnoxium. Suppeditat hic Princeps eximium vecordiæ ac stuporis exemplum, quem penes tantum umbra nominis, penes uxorem aliosque vis atque imperium. Iustin. lib. XIV. cap. 5. *Interea Eurydice uxor Aridai regis, ut Polyperchonta à Gracia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam Olympiadem, muliebri amulatione perculsa, abutens valetudine viri; cujus officia sibi vindicabat.* Non video autem caussam, cur mutato ordine malit Schottus: *Causam apud Philippum verbo quidem; reapse apud Polyperchontem.* Gebhard.

bo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere. Namque is tum regis rebus præerat. Hic quum [1] ab Agnonide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset, [2] ex consimili sententia in custodiam conjectus, [3] Athenas
4 deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium. Huc ubi perventum est, quum propter ætatem pedibus jam non valeret, [4] vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti, [5] quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piræei: maximeque quod [6] adversus populi commoda in senectute steterat. [7] Qua de re ne perorandi

1 *Ab Agnonide.*] Exemplaria MSS. nonnulla, & Iensonica quoque *Agnone* habent. Sed ex Plutarcho patet, legendum esse *Agnonide:* qui fuit, ut ipse ait, sycophanta. Sane *Agnonis* hominis deliciis affluentis meminit Athenæus lib. XII. 18. *Mag.* Schedæ veteres, *Hic ab Agnonide accusatus, quod, &c.* concinnius. *Schottus.*

2 *Ex consimili sententia.*] Sic MSS. & vulgati omnes, quæ lectio non rejicienda videtur & hac mente accipi potest. Consimili sententia, qua antea Phocion in carcerem conjectus, & in exilium erat expulsus, iterum reus proditionis actus in carcerem conjectus est. Conjecturam tamen Puteani & Lambini testatam volo, qui *ex consilii sententia* legunt. Magno libro Notarum D. C. S. *de consilii sententia.* Videndus Cicer. ad Attic. 17. ep. lib. 7. more etiam Atheniensium comprobatur conjectura. In Eumene: *ad consilium retulit.* postea *cognita consilii voluntate.* Savato. Sic etiam in Sluiskenii MS. *Keuchen.*

3 *Athenas deductus est.*] Ut scilicet causam capitis diceret, vide Diodorum lib. XVIII. & Plutarchum in Phocione. Obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, utque legitimis confectis, aut absolverentur, aut addicerentur, quod & apud Romanos invaluit, not. ad Sidonium epist. 7. lib. VII. quibus moribus & Senatusconsultis locum dedit in suis Capitularibus Carolus Magnus. *Savaro.*

4 *Vehiculoque portaretur.*] Plutarch. Ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. Hic tamen non propter infirmitatem pedum sic vectos esse significat, sed contumeliæ causa. *Lambin.*

5 *Quum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur: plurimi vero ira exacuerentur.*] Duplex istud hominum genus, hinc miserantium, inde insultantium in omnibus talibus casibus se exhibet. Tacit. lib. XII. cap. 47. *Mox vulgus dure imperio habitum probra ac verbera intentabat: & erant contra, qui tantam fortunæ commutationem miserarentur.* Ad prius membrum Taciti illustrandum spectat locus Diod. lib. 18. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς εὐτυχίαις συστελλόμενον μῖσος, ὅταν ἐκ μεταβολῆς ἐκραγῇ ταῖς ὀργαῖς, ἀποθηριοῦται πρὸς τοὺς μισουμένους. De fato Phocionis Valer. lib. 5. cap. 3. Extern. 3. *Gebhard.*

6 *Adversus populi commoda.*] Ita τὸ κοινῇ συμφέρον in Democrat. vocatur. *Boecler.*

7 *Qua de re ne perorandi.*] Quomodo plerique, præsertim boni, præposterum illud populi judicium tulerint, è Diodoro petendum est. Ex eodem constat; proditos Athenienses fuisse à Polyperchonte. *Ernst.*

1 *Legi-*

orandi quidem ei data est facultas, & dicendi causam. Inde judicio, [1] legitimis quibusdam confectis, damnatus, [2] traditus est undecimviris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic quum ad mortem duceretur, obvius ei fuit [3] Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is quum lacrymans dixisset, *O quam* [4] *indigna perpeteris Phocion!* huic ille, *At non inopinata*, inquit; [5] *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, [6] ut nemo

1 *Legitimis quibusdam confectis.*] Quæ lege ad accusandum & audiendum reum, nec non reliquum judicii ordinem sunt constituta. Cicero ad Antonium: *Cedo illa legitima, quæ Consules populum jure rogaverunt.* Gebhard.

2 *Traditus est undecimviris.*] Vndecimviri, de quibus hic Probus, quos Iulius Pollux τῶν ἕνδεκα dici solitos arguit, quosque etiam νομοφύλακας atque ἐπάρχας Græci appellabant; Triumviris Romanorum capitalibus erant non absimiles, ut Budæus in poster. annot. ad ff. observatum reliquit. Horum erat officium (ut ex multis, quæ legi, pauca afferam) delinquentes facinorososque homines comprehendere, in carcerem conjicere, & capitis damnatos ad supplicium ducere. *Magius.* Lege *Demosthenem* κατὰ Τιμοκρ. & κατὰ Ἀριστογείτονος. *Platonem* in Phædone, *Aristotelem* lib. 6. cap. ultimo, de optima administrandæ reipubl. forma, & alios. Sane quantum ad horum electionem attinet, *Decemviri* (ut Pollux ait) *singuli, à singulis tribubus cooptari solebant*; quorum numerum augebat γραμματεὺς, id est, *scriba*, ut hoc pacto undecim essent & dicerentur. Plura de XI *Viris* doctus quidam Auctor magni apud Gallos nominis, in libello, quem de Atheniensium Magistratibus conscripsit. *Magius.*

3 *Emphyletus.*] Lapsus iterum hic Æmilius, quod minus curiose Græcos codices inspexerit, verteritque; nam ut ex Aristide videre licet, scriptum fuit in Græcis auctoribus ἐμφύλιός τις, id est, *ex sua tribu aliquis.* vel *tribulis*, ut eum Cicerone interpreter. *Longol.* Tentabam equidem, audendum est enim, *Euippum* reponere, Plutarchi auctoritate, qui non dissimile refert in apophth. & vita Phocionis, sed in qua vitiose Θούδιππος cuditur. Hic enim una capitis damnatus, cum quiritaretur, attrita cicuta injuste se ad mortem adigi, οὐκ ἀγαπᾷς, εἶπεν, ὦ Εὔιππε μετὰ Φωκίωνος ἀποθανούμενος; *cum Phocione mori detrectas?* Refert & Ælianus lib. 13. cap. 41. *Schott.* Item Seneca consolatione ad Helviam cap. 13. sed sub persona Aristidis, quem correxit ibidem Iustus Lipsius.

4 *Ind. perp. Phocion.*] Cujus & præclarum hoc dictum, *præstare injuriam ferre quam inferre: accipere damnum melius esse quam dare.* Plutarch. in ejus vita. quæ γνώμη & Tusculana 5. Cicer. *Accipere quam facere præstat injuriam* legitur. filio tamen Phocionis non parenti adscribit Ælian. 2. Var. Hist. 12. *Schott.*

5 *Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.*] Quorum catalogum contexit Lucianus in dialogo, *De non temere credendo calumniæ.* Idem meminit mortis Phocionis in *Iove Confutato.* Adde Dion. Prusæum Orat. 73.

6 *Vt nemo ausus sit eum liber sepelire.*] Quia lege Attica non concedebatur proditionis damnatos sepelire, in Themistocle in fine: præter Diodotum & Plutarchum Valerius lib. v. cap. 3. *Phocion non tantum eculeo ab Atheniensibus impo-*

mo ausus sit eum liber sepelire. Itaque [1] à servis sepultus est.

impositus est; sed certe post obitum nullam Atticæ regionis, quæ ossibus ejus injiceretur, glebulam invenit; jussus extra fines projici, intra quos optimus civis vixerat. Savaro. Vide Alex. ab Alex. libro 6. cap. 14. Genial. dierum.

1 *A servis sepultus est.*] Longe aliter ista refert Plutarchus.

TIMO-

TIMOLEON.

XX.

[1] TIMOLEON Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod nescio [2] an ulli, ut patriam, in qua erat natus, [3] oppressam à tyranno liberaret; & à Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos [4] bello vexatam, à barbarisque oppressam, suo adventu [5] in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est: &, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam adversam fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes [6] dux à Corinthiis delectus, tyrannidem [7] per milites mercenarios occupasset, particepsque regni 1

possest

1 *Timoleon.*] In Plutarchi codicibus *Timoleon* scriptum video ἀπὸ τῆς τιμῆς. In nostris libris editis & Gifanii Lucretiano Indice *Thymoleon* ἀπὸ τοῦ θυμοῦ. Quasi leonino animo, id est, excelso præditus. De hoc præter Putarchum ac Diodorum Polybius lib. II. & XI. Livius lib. XXXV. & XXXIX. Pausanias in Arcadicis. *Schottus.* Apud Aristophanem Ranis act. IV. scen. 2. scriptum est Θυμολέων. *Gebhard.* Timoleontis autem pater fuit Timenætus, auctore Diodoro Siculo lib. XVI. sed, ut vult Plutarchus in Timoleonte, Timodemus: mater autem Demariste. *Lambin.* De hoc vide Diodorum l. 16. Plutarch. Polyæn. lib. I. Strateg. Suidam. *Savaro.* Præcipuus ejus scriptor Timæus intercidit.

2 *An ulli.*] Ita Vet. Cod. perspicue magis quam *an nulli.* ut frequenter Cicero, Græcorum exemplo. mox *conflictus* in eodem pro *conflictatus*, ut *exercitus* pro *exercitatus.* Schott.

3 *Oppressam à Tyranno.*] A fratre majore natu, Timophane. *Lambin.*

4 *Bello vexatam.*] Quod gestum est à Carthaginensibus partim adversus tyrannum Dionysium majorem, duce Dione: & Dione interfecto, Callippum, qui menseis XIII. tyrannidem obtinuit, ut narrat Diodor. lib. XVI. & Callippo subacto, Hipparinum Dionysii F. qui annos duos imperio paterno potitus est: deinde Dionysium ipsum, qui imperium amissum recuperavit. *Lambin.*

5 *In pristinum restitueret.*] Eleganter. Vulgo *statum* addunt. *Gebhard.*

6 *Dux à Corinthiis.*] In bello adversus Argivos & Cleonæos. *Lambin.*

7 *Per milites mercenarios.*] Corinthii veriti, ne idem sibi accideret, quod & antea, Corintho amissa, & à sociis ipsis occupata, quadringentos milites mercenarios alere decreverunt, quibus Timophanem præfecerunt. Ille autem rebus omnibus honestis & justis neglectis ac despectis, confestim ea ad exitum perduxit, quibus civitatem in suam potestatem redigere posset; & multis civibus principibus ac primariis indi-

 cta

poſſet eſſe: tantum afuit à ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti, [1] & patriæ legibus obtemperare ſanctius duxerit quam imperare patriæ. Hac mente [2] per aruſpicem [3] communemque affinem, cui ſoror ex iiſdem parentibus nata, nupta erat, [4] fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne aſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum ejus facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. Nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, [5] & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero poſt id factum neque domum ad ſe filium admiſit, neque aſpexit, quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret. Quibus [6] verbis adeo eſt commotus, [7] ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpe-

cta cauſa necatis, ſe ipſe tyrannum conſtituit. *Lambin.*

1 *Et patr. legibus, &c.*] Sic noſter codex. Giſanius, *& patriæ parere legibus, quam imperare ſatius duxerit.* Quomodo & Vltraj. editum. Longol. & Magius pro *ſatius* legunt *Sanctius*. Hoc probat Lambinus, illud damnat. *Schottus.*

2 *Per aruſpicem.*] Huic Theopompus nomen imponit Satyro, Ephorus & Timæus Orthagoræ. Ego illi Satyri nomen fuiſſe proprium puto, Orthagoræ vero adjectitium laudis cauſa, quod vera ex aruſpicina reſponderet. *Longol.*

3 *Communemque affinem.*] Hunc Æſchylum vocat Plutarchus, & uxoris Timophanis fratrem fuiſſe dicit. De hoc Thymoleontis pio ſimul atque impio facinore, idem Plutarchus in Politicis mentionem facit. *Mag. Affinem.*] Id eſt, ſororium ſororis virum interprete ipſo Nepote. Vide Not. ſupr. in Dione. Præterea ſic intellige Val. Max. l. 2. c. 7. exemp. 7. & l. 1. c. 1. exemp. 7. Auſon. in parental. carm. 16. Lemma, *Pomponius maximus affinis.* cur affinis dicatur ratio ſequitur;

Conjux namque mea tu conſociate ſorori. Idem Carm. 21. Vide Not. in Sidon. Carm. 5. & 20. infra in Attico: *Savaro.*

4 *Fratrem tyrannum interficiendum curavit.*] Iuſtam cenſens injuſte imperium aut tyrannidem occupantis interfectionem, ex veteri lege Rhadamanti, & pluribus Græcorum, de quibus Grotius de Iur. Bell. & Pac. lib. 1. cap. 4. 17. *Loccenius.* Adde judicium Clapmarii de Arcanis Rerump. IV. 20.

5 *Et inv. l. v. obterebant.*] Sic Vatinius Nepotis æqualis Tullio lib. V. ad famil. dixit *proſternere atque obterere obtrectationes & invidias malevolorum.* atque ipſe Cicer. pro Cæcina, *Calumniam obterere atque contundere.*

6 *Verbis.*] Sic vulgati. Mſſ. *rebus* in Alcib. *His Lacon rebus commotus.* In Eumene: *his rebus Eumenes permotus.* In Datame: *Piſida nova re commoti.* Savar.

7 *Vt nonnunquam vitæ finem facere voluerit.*] Inedia ſe exſtinguere. Plutarchus: Ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἀπέχεσθαι τροφῆς. Sed mollem animum illum dicas, qui præclariſſimi facinoris ſibi con-

ſpectu morte decedere. Interim Dione Syracuſis inter- 2
fecto, Dionyſius rurſus [1] Syracuſarum potitus eſt. Cujus adverſarii opem à Corinthiis petiverunt, ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus, incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Quum interficere poſſet, noluit, [2] tutoque, ut Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat exſtare, [3] eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ quam crudelitatis. Poſtremo, ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam [4] detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum, [5] cum Iceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio, quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quod ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. [6] Hoc ſupe-

conſcius abſurdiſſimo mulierculæ judicio tantopere conturbaretur. *Gebhard.* Eratque hoc Stoicorum artificium. Vide *Ernſtium*, in Introductione ad veram vitam, cap. 22.

1 *Syracuſarum potitus eſt.*] Ita tamen ut Iceta tyrannus Acradinam & Neapolim teneret, Dionyſius Inſulam: ut tradit Diodorus lib. XVI. *Lambin.*

2 *Tutoque ut Corinthum perveniret.*] Vbi ludum Dionyſius aperuit. Vide proverbium, *Dionyſius Corinthi*, & Plutarch. in Timoleonte de dictis factiſque etiam Dionyſii. *Schottus.* Exſtat in Cicerone ad Attic. IX. 9. Quintil. VIII. 6. Laërtii Platone. Valer. Max. lib. VI. 9. aliis.

3 *Eamque præclaram victoriam ducebat.*] Vulgati, *& quod eam præclaram victoriam ducebat.* Platonis eſt ſententia lib. I. de Leg. initio, maximam eſſe victoriam ſeipſum vincere, & in adverſis animo non demiſſo, nec in ſecundis elato eſſe: Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾷν αὐτὸν αὑτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. *Schot.*

4 *Detruſiſſet.*] *Detuliſſet* vetuſta lectio eſt. *depuliſſet* Vltraj. *Schott.*

5 *Cum Iceta bellavit.*] Cum ſpiritu *Hicetam* in Diodoro & Gemiſto Plethone editur: membranæ enim *Hecatam* præferunt, depravate ut opinor. *Idem.* Erat hic unus ex amicis Dionis. *Ernſtius.* *Cum Iceta.*] Monuit Schottus *Hicetam* ex Diod. & Gemiſto Plethone legendum. Qui Ciceroni *Nicetas* corrupte, ut opinor, ex aſpiratione in literam *n* verſipellem facta. Nam Græcis communiter Ἱκέτας Συρακούσιος. Diog. Laërt. in Philolao: κατά τινας κύκλον τὴν γῆν κινεῖσθαι πρῶτον εἰπεῖν, οἱ δὲ Ἱκέταν Συρακούσιόν φασι. Vide Turnebum lib. XVI. cap. 18. Adv. *Icetas* autem pro *Hicetas*; ut *Iphicrates*, Hiphicrates; *Iſter*, Hiſter; *Ageſilaus*, Hageſilaus, & alia in Excerptis. *Keuchen.*

6 *Hoc ſuperato.*] Id eſt, arcem relinquere coacto & ex arce depulſo, idque nullo ex Corinthiis vulnerato, ut tradit Plutarchus. Sed Diodorus lib. XVI. narrat, Timoleontem cum Iceta pactionem feciſſe, & tranſegiſſe. Sic enim ille: Ἔχων δὲ πόλεμον πρὸς Ἱκέταν,

perato Timoleon [1] maximas copias Carthaginensium [2] apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ tenebat. [3] Cepit etiam Mamercum Italicum ducem, hominem bellicosum & potentem, qui ty-
3 rannos adjutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis, quum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret; conquisivit quos potuit, primum Siculos, [4] deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusæ erant conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis [5] bello vacuefactas possessio-

των, διελύσατο πρὸς αὐτὸν, καὶ προσλαβόμενος τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, οὐ μετρίως ηὔξησε τὴν ἰδίαν δύναμιν. Sed quæ hic à Probo dicuntur, referenda sunt ad ea, quæ postea consecuta sunt. Nam Icetam etiam Diodorus tradit aliquando à Timoleonte esse superatum, & honore sepulturæ affectum. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἱκέτην καταπολεμήσας ἔθαψε. Plutarchus quoque narrat, eum Timoleonte vivo captum una cum filio, eosque, ut tyrannos & proditores, supplicio esse affectos. Est autem hic Icetas is, qui Areten Dionis uxorem, & sororem Aristomacham, & filium adhuc puerum, vivos merserat. *Lambin.*

1 *Maximas copias.*] Peditum septuaginta millia: equitum & curruum bellicorum circiter decem: naves longas ducentas: onerarias, quæ partim equos, partim tela, partim frumentum & cetera id genus, portabant, plures mille: ut tradit Diod. eodem libro, cum quo congruit & Plutarchus, quod ad peditum numerum attinet; nam de cetero apparatu nullum apud illum verbum. *Idem.*

2 *Apud Crimessum.*] *Crinissum* exemplar scriptum habet. Sed *Crimesum* ex Plutarcho restituendum. *Long.* Qui hunc fluvium Κριμήσσον appellat. Ex Diod. lib. XIX. fere in principio (nam lib. XVI. ubi hac de re agitur, hunc fluvium nomine generis appellat, fluvium) *Cremissum.* Sic enim ille illo loco: καθ' ὃν δὴ χρόνον Τιμολέων μὲν ὁ Κορίνθιος νικήσας τὴν ἐπὶ τῷ Κριμισσῷ μάχην, τοὺς Καρχηδονίους μετέδωκε τῆς ἐν Συρακούσαις πολιτείας πᾶσι τοῖς βουλομένοις, &c. *Lambin.* Ex Dionys. Halicarn. lib. I. Strabone VI. & Suida, paret legendum esse *Crimisum* per ἰῶτα. Apud Lycophronem vero, & Zetzem ejus interpretem vox *Crimissus*, duplici Σ. quod & Xylander observavit, scripta reperitur. *Magius.*

3 *Cepit etiam Mamercum.*] Plutarchus hunc Cataniæ fuisse Tyrannum, scriptum reliquit. *Mag.* Vide Polyænum lib. Strategematum. Commemorat & hunc Mamercum Diodorus lib. XVI. ubi tamen mendose legitur Μάρκος, pro Μάμερκος. *Lambin.*

4 *Deinde Corintho arcessivit colonos.*] Qui erant numero 5000. *Diodorus*, ὑπεδέξατο δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ Κορινθίων ἐκπεμφθέντας οἰκήτορας φιλοφρόνως ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακισχιλίους.

5 *Bello vacuefactas possessiones.*] Usus est hac voce supra in Cimone, itemque Cicero Catilinar. I. ut legendum docuit Carrio I. antiq. lect. 18. Hoc Iurisconsultis est *in vacuum venire*, cum neglecta possessio atque deserta est, præsertim longioris temporis præscriptione. *Schottus.* Cimone: *Scyrum vacuefecit.* Val. Max. 2.7.1. *vacuefactus exercitus.* Savaro.

1 De-

ſeſſiones diviſit; urbium mœnia disjecta, fanaque [1] deleta refecit; civitatibus [2] leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium toti inſulæ conciliavit, [3] ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. [4] Arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, à fundamentis disjecit; [5] cætera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Quum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret, [6] maluit ſe diligi quam metui. Itaque, quum primum potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit. Nam quod cæteri reges imperio vix potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullius honos huic defuit, [7] neque poſtea Syracuſis res ulla geſta eſt publica, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſen-

1 *Deleta.*] Sic Lambinus. Savaro *Deſerta* tuetur. Neutrum in noſtris ſchedis apparet. *Schott.* Supr. *Deſertas urbes videret.* in Hamilc. *Carthago deſerta.* Savaro.

2 *Leges libertatemque reddidit.*] Αὐτονομίαν, καὶ δημοκρατίαν. *Lambin.*

3 *Vt hic cond. urbium.*] Sic Cicero Catil. 3. *Non minus nobis jucundi atque illuſtres ſunt ii dies, quibus conſervamur, quam illi quibus naſcimur: quod ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta conditio, & quod ſine ſenſu naſcimur, cum voluptate conſervamur.* Schottus.

4 *Arcem Syracuſis.*] Exſtat de arcibus elegans Demetrii Pharii dictum apud Strabonem lib. VIII. ubi tamen male *Phalereo* tribuitur, ut docuit Pet. Victorius lib. XX. Var. Lection. cap. 4. *Schott.* Ex quatuor veluti urbibus Syracuſas conſtare, ſcribit Cicero, quæ appellantur Inſula, Acradina, Tyche, & Neapolis. Inſula autem potitus Timoleon & caſtellis, quæ antea Dionyſio parebant; arces adverſus eam comparatas, certaque τὰ τυραννεῖα ἐκ θεμελίων demolitus eſt. Diodorus Siculus, cujus hiſtoriam Nepos continuo ſequitur: Τιμολέων δὲ παραλαβὼν τὴν νῆσον, καὶ φρούρια τὰ Διονυσίου (majori) πρότερον ὑπακούοντα, τὰς μὲν κατὰ τὴν νῆσον ἀκροπόλεις, καὶ τὰ τυραννεῖα κατέσκαψε, τοῖς δὲ φρουρίοις ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Vide ſequentia. *Keuchen.*

5 *Cætera tyrannidis propugnacula.*] In quorum uno, quod hodie vocatur *Caſtrum Merket*, marmoreum ſtemma, teſte Mario Aretio & Franc. Maurolyco apud Gualtherum in Antiquis Siciliæ tabulis inventum eſt: EXTINCTORI TYRANNICAE. Quod ſine dubio Timoleonti erectum eſt. *Ernſt.*

6 *Maluit ſe diligi, quam metui.*] Iuſtin. lib. IX. cap. 9. *Amari pater malle, hic metui.* Vide Berneggeri Quæſt. Miſcell. 207. & Forſtner. ad Annal. Taciti 6.

7 *Neque poſtea Syracuſis.*] Brevius hæc Attic. *Hunc in omni procuratione reipubl. actorem, auctoremque habebant.* Gebh.

ſententia cognita. Nullius unquam conſilium non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt: neque id ma-
4 gis benevolentia factum eſt, quam prudentia. Hic quum ætate jam provectus eſſet, [1] ſine ullo morbo lumina oculorum amiſit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quiſquam audierit, neque eo minus privatis publiciſque rebus interfuerit. [2] Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, [3] propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat; neque hoc ulli quiſquam tribuebat ſuperbiæ. [4] Nihil enim unquam neque inſolens, neque glorioſum ex ore ejus exiit. Qui quidem quum ſuas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam [5] *ſe in ea re maximas diis gratias agere, atque habere, quod quum Siciliam recreare conſtituiſſent, tum ſe potiſſimum ducem eſſe voluiſſent.* Nihil enim rerum humanarum ſine deorum numine [6] agi putabat. Itaque ſuæ domi [7] ſacellum Αὐτοματίας conſtituerat, idque ſanctiſſime colebat.

1 *Sine ullo morbo lumina oculorum amiſit.*] Plutarchus: ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀπημβλυώθη τὴν ὄψιν, εἶτα τελέως ἐπηρώθη μετ' ὀλίγον. Eſt autem διαςολή. Sunt enim *lumina ſolis*, *lumina vitæ*. Lucret. lib. III. *Lumina ſis oculis*, id eſt, *ſuorum oculorum*, ut interpretatur *Lambinus*. Multos qui & oculis capti fuerint, moderateque eum caſum tulerint, enumerat Cicero Tuſcul. V. & Marc. Spalatenſis. *Schott.*

2 *Veniebat autem in theatrum.*] Nam Græcis & Græcienſibus pleriſque *theatrum* pro curia, foro, comitio fuit. Vide Lipſium ad Taciti II. Hiſt. Bernegg. ad Iuſtin. XXII. 2. 10. Priczum not. ad Actor. XIX. 29. *Boſius.*

3 *Propter valetudinem vectus jumentis junctis.*] Supra in Phocione: *cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur.* Savar. Ὁ δὲ κομιζόμενος δι' ἀγορᾶς ἐπὶ ζεύγους, πρὸς τὸ θέατρον ἐπορεύετο. *Plutarch.* Similis Appius Claudius in Hiſt. Romana.

4 *Nihil enim unquam neque inſolens, neque glorioſum.*] Meminit I. Lipſius in not. ad lib. II. cap. 15. Politicorum.

5 *Se in ea re Diis maximas, &c.*] Recte additur præpoſitio, quæ in noviſſimis editionibus non comparet. non enim dicunt Latini, *Gratias agere aliqua re.* ſed *in aliqua re.* *de* & *pro.* in quibus voculæ illæ idem quod propter. ſic 25. 11. 6. *Cavit ne aliqua in re plecteretur.* ſic 4. 2. 6. *in quo facto domum revocatus.* 4. 1. 3. 15. 10. 16. *reprehendi in aliqua re.* Vorſtius.

6 *Agi.*] *Geri* Vet. Codex & Vltraj. ut ſupr. in Dione & Attici vita. *Schott.*

7 *Sacellum Αὐτοματίας.*] Αὐτοματία, Deæ nomen. Vide Plutarchum περὶ εἱμαρμένης: & Gyraldum in Hiſt. Deorum, Syntagm. 16. Non aſſequuntur rem, qui *per caſum*, ſive, ut Lambinus, *per caſum fortuitum* vertunt. Melius Xylander, *Fortem Fortunam.* Coluit haud

bat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima [1] natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic [2] quidam Laphystius, homo petulans & ingratus, [3] vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se [4] lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent. [5] Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Laphystii similis nomine Demænetus, in concione populi rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se [6] voti esse damnatum, namque hoc à diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua [7] cuivis lice-

haud dubie cum Siculis hoc numen Timoleon, eo respectu, quo Fortuna omnium actionum, laborum humanorum domina & moderatrix credita est; ut sit illa ipsa *ἀγαθὴ τύχη*, cui multa Græci Romanique monumenta consecrarunt. Cujus cultum ex veteri Astrologia deducendum autumat Seldenus de Dis Syris, Syntagm. 1. cap. 3. Retulit ad hujus Deæ auspicia ac numen, quidquid habuit Timoleon successuum; unde patet scilicet ex ipso textu qualis Dea & quo fine culta. *Boeclerus.*

1 *Natali die suo fecit omnia.*] Memorabilia non pauca de certorum dierum eventibus observatis collegit Forstnerus in Not. ad Tacit. lib. 1. *Idem.*

2 *Quidam Laphystius.*] In MSS. quibusdam, & impressis codicibus legitur non *Laphystius*, sed *Lamestius*. Veruntamen ex Plutarcho, & probatissimæ fidei exemplaribus apparet legendum esse *Laphystius*. Mag. Plutarchus Λαφύστιον vocat. *Bosius.*

3 *Vadimonium quum vellet imponere.*] MS. noster Codex legit *Badimonium*. Quod idem vocabulum est. Sic in Excerpt. ex Veter. Lexicis Græco-Latinis, quæ H. Shephanus edidit: Ὁμηλ. β. scriptum est: ἐγγύην φεύγει. *Badimonium fuge*, pro *vadimonio*. Quæ transpositio literarum pueris nota est. *Ernst.*

4 *Lege agere diceret.*] Mox *legibus experiri*. Lege Brissonii formulas. *Schott.*

5 *Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret.*] Plutarchus: Ὧν Λαφυστίου μὲν αὐτὸν πρός τινα δίκην κατεγγυῶντος, οὐκ εἴα θορυβεῖν, οὐδὲ κωλύειν τοὺς πολίτας· ἑκὼν γὰρ αὐτὸς ὑπομεῖναι τοσούτους πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τοῦ τοῖς νόμοις χρῆσθαι τὸν βουλόμενον Συρακουσίων. *Lambin.*

6 *Voti esse damnatum.*] Sic Oberti Gifanii codex recte præfert, quomodo, ne quid dissimulem, Maro:

——— *damnabis tu quoque voti.*

Noster tamen *voti esse compotem*, quomodo & Horatius in Arte:

——— *voti sententia compos.*

Schottus.

7 *Cuivis liceret.*] Hoc ipsum est, quod

liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic quum diem supremum obiisset, publice à Syracusanis [1] in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

quod his verbis significat Plutarchus: Οἷς ηὔξατο, Συρακουσίους ἐπιδεῖν τῆς παῤῥησίας κυρίους γινομένους. Nam κύριοι sunt παῤῥησίας, hoc est, domini, seu compotes sunt libertatis dicendi, quibus impune licet de quo velint dicere. *Lambin.* Tacit. 1. Hist. 1. 6. *Rara temporum felicitas, ubi sentire qua velis, & qua sentias dicere licet.*

1 *In gymnasio, quod Timoleonteum appellatur.*] Non in gymnasio, sed in foro sepultum adserit Plutarchus, sed gymnasium nomine hoc in gratiam illius constitutum. *Longol.* Ejus meminit Polyæn. lib. v. in Agathoclem. Com. 8. *Gebhard.*

DE

DE REGIBVS.

HI [1] fere fuerunt [2] Græciæ gentis duces, qui memoria 1
digni videantur, [3] præter reges. [4] Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ [5] separatim sunt relatæ: neque tamen hi admodum sunt multi. [6] Lacedæmonius autem Agesilaus, [7] nomine, non potestate, fuit rex, sicut cæteri Spartani. Ex his vero, [8] qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos judicamus,

1 *Hi fere fuerunt.*] Vitæ Timoleontis in Mſ. statim ista continuantur, sicut & ex aliis codicibus non una editio expressit. *Boecl.*

2 *Græcia gentis.*] Dictum ut *Græcia civitas* supra in Alcibiad. *Græcia terra* Gellio VII. 5. *terra Sicilia* eidem III. 7. & alibi, *terra Italia*, *Hispania*; de quibus Vossius lib. de Construct. cap. 2. Fuit tamen in Mſc. Boecleri, *Græca gentis.* Bosius. Mox *videbantur* & *voluimus.*

3 *Præter reges.*] Nempe majorum gentium. *Ernstius.*

4 *Namque eos attingere.*] *Adjungere* habent nostræ membranæ. *Schott.* Vitis nimirum Græciæ excellentium Imperatorum. Nescio, an ideo vulgata lectio moveri debeat. *Gebhard.*

5 *Separatim.*] Alio libro, qui Regum vitas continebat. Ille autem liber non exstat. *Lambin.* Quem tamen exarasse, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ; neque tamen hi admodum sunt multi.* Vossius.

6 *Lacedæmonius autem, &c.*] Vltraj. *Lacedæmoniis*, de hoc supra Nepos, Numer. 17. & Plutarchus ac Xenophon copiose. *Schottus.*

7 *Nomine non potestate.*] Nepos in Agesilao: *Mos est enim à majoribus traditus, ut duos haberent semper Reges, nomine magis, quam imperio.* Duo illi Reges simul creabantur. Auctor Panegyrici ad Maximianum: *Sic fit, ut tantum vobis imperium commune sit, & plane, ut gemini illi Reges Lacedæmone Heraclidæ, Rempublicam pari sorte teneatis. Quanquam hoc vos meliores & justiores quam illos mater Astu coëgit, cum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: hoc vos sponte facitis.* Lipsius. Sed notandum improprie dictos fuisse Reges. Dionysius Halicarnassensis: Οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοκράτορες ἦσαν. Nam αὐτοκρατὴς βασιλεία, non erat Spartanorum Regum, sed merus tantum principatus. *Keuchen.*

8 *Qui dominatum imperio tenuerunt.*] Proba lectio, neque pervertenda. Intelligit enim eos, qui dominati sunt in volentes nolentes, neque legibus alienis se constringi passi sunt. Interpolatum dudum fuerat: *Qui domitum Orbem imperio tenuerunt.* Gebhard. Et sic *Orbem* interpretari debebit, Orbem terrarum, οἰκουμένην. *Lambin.*

1 *Cyrus.*]

mus, Perſarum, [1] Cyrus, & [2] Darius Hyſtaſpis filius; quorum uterque privatus, [3] virtute regnum eſt adeptus. [4] Prior horum apud Maſſagetas [5] in prælio [6] cecidit: Darius, [7] ſenectu-

1 *Cyrus.*] Major, Aſtyagis Medorum Regis filius, qui ſua virtute Medorum regnum eſt adeptus, ac imperium ad Perſas tranſtulit. *Lambin.* In Tarich Muſulmanico dicitur كيخسرو. Apud Ebræos קורש quaſi hæres, aut dominus. Perſis Coreſch, ex Ebræo חרס Sol. Vide Plutarchum in Artaxerxe. Τὸ Κῦρος plenam auctoritatem, atque imperium denotat apud *Platonem*, *Sophoclem*, *Galenum*, *Philonem*. Vnde Cyrus, idem quod Κῦρος, ſeu Dominus. *Keuchen.* Nomen expreſſum ex Perſico Koſra, quod Imperatorem ſignificar, & communis omnium Regum Perſarum titulus eſt. Vnde & Cæſar Latinorum & Germanorum, ab eadem origine. *Horn.* Fuit autem Cyrus ipſe Medo-Perſa. Medus à matre, Perſa à patre, unde dictus ἡμίονος. *Grotius.* Apud Alphæum: *Veniet Perſa Semiaſinus, qui vobis jugum ſervitutis imponet.* Et hinc Crœſo reſpondit oraculum; *Tunc finem regni ſui fore, quando mulus potitus eſſet ſede Regis Medorum.* Vide Ioſeph. Scaligerum in Notis ad Fragment. Beroſi.

2 *Darius Hyſtaſpis filius.*] Δαρεῖος, φρόνιμος. Heſychius. Ἐρξείης. Herodotus. Hyſtaſpes in Tarich dicitur كشتاسب Kiſchtasb, eſtque ipſius Darii nomen. *Keuchen.*

3 *Virtute regnum eſt adeptus.*] Cyrus Aſtyagem regno expulit, Perſarum uſus armis, unde ſumma Imperii ad Perſas tranſlata. *Hiſtor. Sacr.*

4 *Prior horum apud Maſſagetas.*] Gentes ſupra mare Caſpium, Scythas. Nomen à Mes & Geris compoſitum. Mes & Gether fuerunt poſteri Sem. *Keuchen.* Vnde Getæ, Gotthi, Gitæ, Kitæ, Scythæ, unius nominis gens in multos populos diviſa. Arabes الخطا vocant, qui ſunt Chatæi veterum, Ptolemæo Χάται, nobis hodie, Catai, vel Kitaini. *Horn.*

5 *In prælio.*] Quod deſcribit Herod. 1. Iuſtin. 1. Strab. XI. Cauſa hujus non alia fuit quam inſatiabilis ambitio. Nam ut Arabs, qui Timuri res ſcripſit, teſtatur, illa Scytharum regio غاية لرض اكابر الزمان. Quam quiſque ſubegiſſet, ſummum ſe militaris gloriæ verticem attigiſſe putabat. *Horn.*

6 *Cecidit.*] *Occidit*, Vetus Codex. *Schott.* Secundo anno poſtquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cœperat. *Sulpitius.* Quod contra Hieronymum & Euſebium. Cecidit anno ætatis LXX. Monarchiæ VII. completo, Imperii ſui univerſi XXX. *Chronolog.* De mortis genere cum Nepote conſentiunt Herodotus ac Iuſtinus. Sed Herodotus teſtatur, alios de Cyri morte ſermones fuiſſe. *Diodorus* crucifixum ſcribit. *Xenophon* & *Cteſias* vulneratum in prælio, & paullo poſt ex vulnere deceſſiſſe, & in Paſargadis ſepultum. Strabo XV. Deinde Alexander in Paſargadas venit, ubi erat antiqua regum ſedes. Ibi Cyri ſepulturam vidit, ἐν παραδείσῳ πύργον, οὐ μέγαν τῷ δασεῖ τῶν δένδρων ἐγκατακεκρυμμένον, cum hac inſcriptione: Ω ΑΝΘΡΩΠΕ ΕΓΩ ΚΥΡΟΣ ΕΙΜΙ, Ο ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΙΣ ΠΕΡΣΑΙΣ ΚΤΗΣΑΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ· ΜΗ ΟΥΝ ΦΘΟΝΗΣΗΣ ΜΟΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΑΤΟΣ. Alii inſcriptionem hanc fuiſſe referunt:

Ἔνθαδ' ἐγὼ κεῖμαι Κῦρος βασιλεὺς βασιλήων.

Vide ſis Magni *Salmaſii* Plinianas Exercitationes ad Solini Polyhiſtora.

7 *Senectute diem obiit ſupremum.*] Cum regnaſſet annos XXXI. & dies XXX. ægro-

nectute diem obiit supremum. Tres sunt præterea ejusdem generis, [1] Xerxes, & duo Artaxerxes, [2] Macrochir & [3] Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitibus [4] terra marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem amplissimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo [5] Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem justitiæ fama floruit. [6] Nam quum matris suæ scelere [7] amisisset uxorem, [8] tantum

tum

ægrotasset. *Ctesias* I. Herodotus, quem secutus Sulpicius, regni sui annos numerat XXXVI. Quibus communiter addunt VII. menses, quibus Magi regnum tenuerunt. Et tum XXXVII. sunt. *Chronolog.* Tradunt cippo sepulchri inscriptum, quod bonus venator, nec minor potator fuerit, κυνηγεῖν ἐκράτει, οἶνον πολὺν πίνειν ἐδύνατο, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς. Strabo, Athenæus.

1 *Xerxes.*] In Tar. إسفندیار Isphandiar. In sacris annal. אחשורוש, ut ex nomine probat *Scaliger.* Ξέρξης denotat Martium, vel bellicosum, quem Græci ἀρήϊον vocant. In lingua Græca æquipollent tria nomina: Δαρεῖος, Ἐρξείης. Ξέρξης, Ἀρήϊος. Ἀρτοξέρξης, μέγας Ἀρήϊος. Sed notandum commune illud Regum Persarum nomen fuisse, non secus ac Cyri, aut Assueri. *Keuchen.*

2 *Macrochir.*] Qui alio nomine in libro Esther אחשורוש, *Achaschuerus.* Μακρόχειρ in Tarich dicitur کی بهمن درازدست Kai Bahman, cognomento Daras Dast, id est, Longimanus. Quia tam longis brachiis erat, ut stans, rectusque manibus genua contingeret. *Strabo* XV. Vel, quia dextram sinistra habebat longiorem. *Plutarchus* in Artaxerxe. R. David Kimchi intempestive subtilis, Longimanum à magna potentia dictum vult. Alii à liberalitate. Vide *Philipp. Melancht.* in Chron. Quæ Regum propria virtus, unde δωρηταὶ vocantur. *Keuchen.*

3 *Mnemon.*] Μνήμων, id est, *Memor*, sive, ut Hieronymus interpretatur, *Recordans.* Hic Dario Notho successit, ut ille Xerxi. Nomen ejus proprium fuit Arsicas, quamvis Darsem ferat nuncupatum Dinon. Tradit Plutarchus, quod hic Arsicas à Patre Dario Rex designatus, καὶ Ἀρταξέρξης μετονομασθείς. Idem fuit Cyri junioris frater, Darii & Parysatidis filius. Quod & ἀναβάσεως primo comprobat Xenophon, qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuisse Persarum βασιλικώτατον pronunciavit, præcipueque imperio dignum.

4 *Terra marique bellum intulit Græciæ.*] Adi luculentam materiam de isto bello & expeditione in Vita Themistoclis, & adde insignem locum Ctesiæ Gnidii, antiqui Scriptoris τῶν Περσικῶν.

5 *Persarum nemo.*] Vetus Codex *Persas nemo.* Schottus.

6 *Nam cum matris suæ scelere.*] Parysatidis. Quæ à Græcis Φάρσιρις vocata. Ctesias XVI. Sed hæc sunt nomina Persica, à Græcis prave detorta. *Salmas.*

7 *Amisisset uxorem.*] Statiram: quam veneno sustulerat. *Plutarch.* Quo pacto illud paraverit, docet idem Ctesias.

8 *Tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret.*] Nempe matre Babylonem dimissa, solum ancillam ejus Gingin, seu ut Ctesias vocat, Gingen, ministram sceleris supplicio affecit. *Putat* igitur

erga

tum indulsit dolori, ut cum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, [1] morbo naturæ debitum reddiderunt.
2 [2] Tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est. [3] Ex Macedonum autem genere, duo multo cæteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntæ filius & [4] Alexander Magnus. Horum alter [5] Babylone [6] morbo com-

erga matrem intelligenda est, non erga defunctam uxorem, ut vir doctus videtur accepisse. *Bosius.*

1 *Morbo naturæ debitum reddiderunt.*] Prior regnavit annos XLI. *Sulpic.* Diodorus & Eusebius tantum XL. numerant. Præter illos XVI. cum patre Xerxe imperavit. Igitur in universum LVI. Sed XVI. anni non supputantur à Chronologis. Posterior regnavit annos LXII. *Plutarch. Sulpic.* Sed confundunt hujus imperii tempus Chronologi. Alii annos statuunt LV. Nonnulli numerant XLIV. Plures XLIII. & attigisse volunt XLIV. Quanquam Eusebius ei tribuat annos XL. tantum. Quomodo etiam Beda, quorum sententia maxime probabilis. *Keuchen.*

2 *Tertius ab Artabano præfecto, ferro interfectus est.*] Lege *Iustinum* in principio III. *Orosium* II. cap. II. *Diodor.* XI. *Aristot.* V. de republ. administr. 10. Quem Nepos ac Iustinus Artabanum vocant, is Aristoteli est Ἀρταπάνης, Ctesiæ Ἀρτάπανος. *Bongars. MS. interemptus.*

3 *Ex Macedonum autem genere.*] *Gente*, Scriptus liber, & Vltrajectina Editio. *Schott.*

4 *Alexander.*] Macedonia patria fuit specialis Alexandro Magno, non item generalis, aut singularis. Et sic intelligenda verba I. Machab. cap. I. vers. I. Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου (υἱὸς) ὁ Μακεδὼν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Χεττιίμ. Generalis fuit Græcia, unde Dan. VIII. vers. 20. vocatur מלך יון Rex Iavan, hoc est, Græcorum. Singularis fuit civitas Pella in Macedonia; unde Pellæus Iuvenis apud Poëtas præcipue decantatus. *Keuchenius.* Fuit spurius, ex adulterio, ut creditur; Pausaniæ cum Olympiade genitus. Quod ex Plutarcho & Iustino satis clare apparet; & constanter Persæ ac Arabes affirmant. *Schickardus. Vossius.* Arabes cum ذو القرنين Bicornem vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quam à cornuta Alexandri effigie nummis exhibita, ut Iovis Ammonis filius agnosceretur. *Golius.*

5 *Babylone.*] Quo concessit, Cossæis subactis, ad audiendas omnium fere gentium legationes. *Diodor.* XVII. *Arrian.* VII. Et quanquam Magi urbem hanc ei fatalem fore prædicarent, tamen ab Anaxarcho Philosopho persuasus, hæc contempsit, ac Vrbem ingressus est. *Iustin.* XII. *Plut. Alex.*

6 *Morbo consumptus est.*] Cassandri fraude, & ingenito vitio periit, veneno scilicet & crapula. Igitur Dæsii quinto apud Eumæum, septimo & XV. apud Perdiccam epulatus, sequentes dies somno dedit, ut Ælianus ex diariis Alexandri refert. Addit παρὰ Βαγώᾳ δὲ ἐδείπνησε τῇ τετράδι μετ' εἰκάδα, τῇ δὲ τρίτῃ ἐκάθευδε, legendum πέμπτῃ, vel epulatus est apud Bagoam τετάρτῃ φθίνοντος, τῇ τρίτῃ ἐκάθευδε, Dæsii XXVII. sequenti obdormiit simul & obiit. Arrianus ex iisdem diariis ait in morbum incidisse Dæsii XIIX. Sequenti die nihilominus apud Thessalum Medium (Iustinus Medicum perperam vocat) Dæsii 20. apud Nearchum potasse, ac tandem Dæsii 28. periisse. Addit: *Mortuus est Olympiade* 114. *Pretore Hegesia. Vixit annos duo & triginta, & tertii menses octo. Regnavit annos duodecim, & hos octo menses*, hoc est, mortuus est

consumptus est: Philippus [1] Ægis [2] à Pausania, quum spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est. Vnus Epirotes, [3] Pyrrhus, [4] qui cum populo Romano bellavit. Is quum [5] Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, [1] lapi-

est exeunte ptimo Olympiad. 114. anno. *Capellus.* Periodi Iulianæ quater millesimo, trecentesimo, nonagesimo primo. Mundi ter millesimo & 627. Vrbis Romæ 431. *Vb. Emm.* A regno Salmanassaris, 424. *Ptolemæus.* Vixit annos 33. *Eusebius. Cicero* 32. *Hieronym.* & menses 8. *Arrian.* Decessit anno ætatis 34. *Iustin.* Regnavit annos 11. *Strabo*, *Gellius.* 13. *Livius.* 12. primo Macab. Author. Et 6. menses, *Euseb.* 7. *Diodor.* 8. *Arrian.* cujus supputatio ut omnium accuratissima est, ita verissima. Cæterum valde erraruut in annis regni Alexandri designandis Patres quidam & Historici, idque vel in defectu, vel excessu. Quorum omnium nugacissima est opinio Clement. Alexandrini, 1. Stromat. qui imperium Alexandri ad ann. 18. extendit. *Keuch.* Non absurde statuas in visione Daniel. cap. 7. imperium Græcorum comparari pardo, quia Alexander M. fuerit vinosus, usque adeo ut si eos minus sequi visum fuerit, qui veneno interiisse arbitrantur, satis tamen causæ sola in vinolentia fuerit, cur peritet Babylone. *Vossius.* Ab ejus obitu æra Græcorum ducitur, de qua Muhammed Alferganus ex versione Golii: *Romani & Syri æram deducunt ab initio annorum Alexandri, dicti bicornis, qui quidem dies fuit feria secunda.* Mf. omittunt *est.*

1 *Ægis.*] Αἰγαὶ Macedoniæ oppidum. *Plin. Diod.* Apud Ptolemæum est Αἰγαῖα, quam Μηλεζότειραν appellatam, tradit *Stephanus.* Atque heic erant Regum Macedonum sepulturæ olim & Mausolæa, ut adnotavit Plinius. *Casaub.*

2 *A Pausania.*] Aristoteles lib. v. Polit. cap. 10. Ἡ ϛ (inquit) Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν, ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Lege Diodorum Siculum in lib. de gestis Philippi, Iustinum IX. Oros. III. cap. XIV. Ciceronem de Fato cap. III. Ælianum, Val. Maximum, Plutarchum in Alex. Pausaniam. Meminit Ovidius in Ibin; dum inquit:

Aut ut Amyntiadem turpi dilectus amore
Oderit, & sævo vulneret ense puer.

Magius. *Bongarsius.* Occisus est anno primo Olympiadis CXI. Πυθοδήμου ἄρχοντος, auctoribus Diodoro & Arriano: quæ quidem Olympias celebrata est die 18. Augusti. *Ios. Scalig.*

3 *Pyrrhus.*] Materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus. *Trogus* XVII. Hic cognomento *Aquilæ* delectatus fuit, quemadmodum Antiochus Rex Syriæ, *Hieracis*, vel *Accipitris.* Plutarch.

4 *Qui cum P. Romano bellavit.*] Ter. Primo, cum Consule Levino, in quo prælio ceciderunt Romanorum septuaginta millia, ex Pyrrhi parte quadraginta millia. *Plutarchus.* Secundo, cum C. Fabritio Luscino, & Q. Æmilio Papo ad Asculum, in quo victoria tamen ad Pyrrhum magis inclinavit, cum Romanorum sexaginta millia cecidissent, Pyrrhidarum vero tria millia & quingenti quinque. Post hoc prædixit, sibi funditus pereundum esse, si adhuc uno prælio Terrarum Dominos vicisset. *Plutarch. Florus.* Tertio, rursus bellum instaurat, in quo victus, & à Curio Consule Italia pulsus est. Ait Pausanias, Græcum neminem ante Pyrrhum, bellum Romano imperio intulisse. Quod de vera illa, ac Veteri Græcia intelligendum. Nam antea cum multis Italiæ Græcis populis, & ipsis Tarentinis Romani conflixerunt. *Keuchen.*

5 *Argos oppidum in Peloponneso.*] In Argia regione. *Ptolem.* Duo sunt Plinio in hoc tractu oppida hononyma, alterum

[1] lapide ictus interiit. Vnus item [2] Siculus; Dionysius prior, nam & manu fortis & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, [3] minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, [4] ob eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. [5] Hic quum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, [6] majorque annos sexa-

rum Hippium, alterum Dipsium. Quod πολυδίψιον ex Homero vocat Strabo. Apud Stephanum & Pausaniam dicitur φορώνικον, & hoc primum & genuinum nomen. Vbi & ἵππιον ponitur pro Hippium. Vide *Ortelium*.

1 *Lapide ictus interiit.*] Plutarchus, Pausanias, Polyænus, Strabo, & Auctor de Vir. Illustr. κεραμίδα, sive *tegulam* vocant. Quomodo Ovidius in Ibin:

Aut ut Achilleidem cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula jacta manu.

Polyænus lib. VIII. rettæ ictu exanimatum refert: ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. Quæ verba reperiuntur apud Plutarchum. Sed Nepotis opinionem roborat. Paulus Diaconus l. II. cap. 20. *Apud Argos Achaia florentissimam Vrbem Spartani regni aviditate seductus, saxo ictus occubuit.* Verbo tenus descripsit Orosium lib. IV. cap. 2. Iustinus lib. XXV. cap. 5. *Repulsus à Spartanis Pyrrhus, Argos petit: ibi dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus occiditur.* Zonaras: Πύῤῥος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, ἐπὶ τῆς Ἑλλάδα στρατεύσας οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ὁρῶν, ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. *Gebh.* Non absimilis fuit Mardonius Satrapes, eodem mortis genere exanimatus, ut tradit in Aristide *Plutarchus*. Hinc Lacedæmonii τειχομαχίας improbarunt, quod in illis vel à muliere vir interficeretur fortissimus.

2 *Siculus; Dionysius prior.*] Optima narratio & brevissima de vita & rebus gestis Dionysii exstat apud Ciceronem in v. Tusculana. Confer Iustinum XX.

3 *Minime libidinosus.*] Cicero: *Atqui de hoc homine à bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam, eumque in rebus gerendis, virum acrem & industrium: eundem tamen maleficum natura & injustum.*

4 *Ob eamque rem crudelis.*] Suspiciosus. Lege Plutarchum *in Dione*.

5 *Hic cum virtute tyrannidem sibi peperisset.*] Post longam narrationem comparatæ à Dionysio tyrannidis, hæc tandem subdit Diodorus libro XIII. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν τοὺς ἀντιπαράξαντας αὐτῷ τῶν δυνατωτάτων ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μὲν οὖν ἐκ γραμματέως, καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου, τῆς μεγίστης πόλεως τῶν ἑλληνίδων εἰγύνηθη τύραννος. Adi Demosthenem in Oratione πρὸς Λεπτίνην.

6 *Majorque annos sexaginta natus, decessit.*] Tradit Plin. lib. VII. cap. 54. ipsum præ gaudio vitæ supremum diem obiisse. Verba sunt: *Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles, & Dionysius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragica victoria nuntio.* Addit Diodorus, accepto hujus victoriæ nuntio, lætitia elatum, liberalius epulatum esse.

&

sexaginta natus, decessit florente regno. Neque in tam
multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, quum ex
[1] tribus uxoribus [2] liberos procreasset, multique ei nati
essent nepotes. [3] Fuerunt præterea multi reges [4] ex ami- 3
cis Alexandri Magni, [5] qui post obitum ejus imperia ceperunt.

& sese vino largius cum amicis ingurgitasse: hinc natam esse cruditatem, qua morbo implicitus, randem exstinctus esset. Tyrannidem obtinuit ἔτη τριάκοντα ϗ ὀκτώ. *Diod.* Quomodo Cicero: *Duodequadraginta Dionysius tyrannus annos fuit opulentissimæ & beatissimæ civitatis.* III. de Natur. Deor. *Hunc igitur nec Olympius Iupiter percussit, nec Æsculapius misero, diuturnoque morbo intabescentem interemit: atque in suo lectulo mortuus cum tympanidiis in rogum illatus est: eamque potestatem, quam ipse per scelus erat nactus, quasi justam & legitimam, hæreditatis loco, filio tradidit.* Lambin.

1 *Tribus uxoribus.*] *Habuit duas uxores, Aristomachen, civem suam; & Doridem Locrensem.* Cicer. Diod. Plutarch. Addit Ælianus, alteram eum secutam in castra, alteram revertentem excepisse, XIII. Var. Histor.

2 *Liberos procreasset.*] Nepos in Dione: *Aristomachen, sororem Dionis habuit in matrimonio, ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum* (hunc Narsæum vocat Diodorus) *procreavit; totidemque filias, Sophrosynem & Arten.*

3 *Fuerunt præterea multi Reges.*] *Magni Reges.* Codex MS. & Vltrajectina Editio. *Schott.*

4 *Ex amicis Alexandri Magni*] Ἐξ ἑταίρων. *Lambin.* Quos supra in Eumene *familiares* vocat. Sulpicius alibi *servos*, id est, aulicos, & alibi *stipatores*. Significat autem Principes & Duces exercitus Macedonici, qui ejus venerationis, ac virtutis erant, ut singulos Reges esse putares, ait Iustin. lib. XIII. *Drusius.* Hoc innuunt *pueri illustres* συνέκτροφοι, 1. Machab. 1. vers. 7. quibus *divisit regnum suum, dum adhuc viveret.* Inde aliquanto tempore, sine usurpatione regali, susceptas partes procuraverunt, Arridæo quodam Philippo, Alexandri fratre regnante, cui perimbecillo, verbo datum imperium videbatur, res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & provincias distribuerant. Neque vero hic rerum status diu mansit, omnesque se reges appellari maluerunt. *Sulpic.* Itaque Alexandro mortuo servi ejus, occupato suo quisque loco, omnes sibi diadema imposuerunt. *Auctor* Machab. Gentes subactas diviserunt in Satrapias, Perdicca divisore, ex auctoritate Philippi. *Appian.* Cæterum hæc Monarchiæ divisio non fuit substantialis, sed tantum accidentalis. Quemadmodum enim Monarchia prima post obitum Sardanapali non finita fuit, sed in duos quasi ramos divisa: Sic etiam Monarchiam tertiam defuncto Alexandro, non sustulit ejus in IV. partes distractio. Quanquam harum Reges simul juncti non regnarunt secundum potentiam Alexandri, qua dominatus est. Et sic quatuor partes illæ non κεχωρισμένως, sed ἡνωμένως consideratæ, unam Monarchiam absolvunt. Quod IV. illa capita pardi quadrucipitis figurabant, quæ licet in se distincta, nihilominus tamen in una bestia fuerunt. Dan. 7. vers. 6. *Keuchen.*

5 *Qui post obitum ejus imperia ceperunt.*] Orosius lib. III. cap. 21. *Alexander per duodecim annos trementem sub se orbem ferro pressit. Principes vero ejus XIV. annis dilaniaverunt: & veluti opimam prædam à magno leone prostratam avidi discerpsere catuli, seque ipsos in rixam invicem invitatos prædæ æmulatione fregerunt.*

perunt. [1] In his Antigonus, [2] & hujus filius Demetrius: [3] Lysimachus, [4] Seleucus, * Ptolemæus. Ex his Antigonus, quum

1 *In his Antigonus.*] Asiæ & Syriæ Satrapes primus fuit Antigonus. Eum bello vicerunt Seleucus & Ptolemæus: unde contentio inter hos duos de regno Syriæ. Qua de re videndus lib. v. Polybius, ubi inter alia Antiochus queritur de injuria quam sibi fecerat Ptolemæus in occupandis Syriæ locis. Antigonum enim & Seleucum, qui primi ea loca occupaverant, verissimos & justissimos Dominos fuisse ajebat. Ideoque ad se, non ad Ptolemæum, Syriæ regnum quasi hæreditario jure pertinere. Quippe Ptolemæum adversus Antigonum pugnasse non sibi, sed Seleuco eorum locorum imperium quærentem. Præterea communem omnium Regum concessionem in medium adferebat. Nam, quo tempore, superato Antigono, dividere inter se regna Cassander & Lysimachus, & Seleucus voluerunt; Seleuci esse omnem Syriam judicavere. Hæc ibi. Quæ fortasse moverunt Eusebium, ut scripserit, Seleucum primum in Syria regnasse ann. 32. *Drus.*

2 *Et hujus filius Demetrius.*] Qui *Poliorcetes* dictus, hoc est, urbium obsessor. Cujus cognominis vanitatem arguit Plutarchus in Demetr. *Bernecce*r. Vitruvius x. 23. *Hic Demetrius propter animi pertinaciam Poliorcetes est appellatus.* Quod Plinius *expugnatorem* reddidit. VII. 38. Fuit filius Antigoni, ut heic Nepos & Iustinus: non Antiochi, ut emendavit ad Trogi Prolog. xv. Histor. Philipp. Bongarsius. Socer Seleuci Nicanoris, Syriæ Regis, cui filiam suam Stratonicen in uxorem dederat. *Keuch.* Hic ille Demetrius, qui Demetrium Phalereum Cassandri Macedoniæ Regis auspiciis, sub specie Oligarchiæ Athenis dominantem, urbe expulit, & pristinam Reipublicæ formam ac libertatem restituit. Anno altero Olymp. CXIIX. istud accidit, auctore Diodoro lib. xx. Tum igitur populus Atheniensis incredibili gestiens lætitia ob recuperatam libertatem, post annorum xv. servitutem, in ordinando Demetrio nihil reliqui fecit. Facta sunt de illius honoribus varia Senatusconsulta, quorum summam habes apud Plutarchum & Diodorum. Refert Plutarchus inter alia decretum fuisse, *δέχεσθαι Δημήτριον, ὁσάκις ἂν παραγένηται τοῖς Δημητρίοις καὶ Διονύσου ξενισμοῖς.* *Casaub.* Ms. pro *hujus* legunt *ejus.*

3 *Lysimachus.*] Agathoclis filius, VII. Rex Macedoniæ. Vide *Arrian.* Indic. III. 12. Thraciam, adpositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussus. *Curtius* x. 10. Quondam unus e custodibus Alexandri. *Pausan. Plinius.* Qui illustri Macedoniæ loco natus, virtute illustrior fuit. *Iustin.* Regnavit annos v. Quinque initio regna fuerunt, Asiæ, Thraciæ, Macedoniæ, Syriæ, Ægypti. Postea quicquid Lysimachi fuerat, Macedonico regno adjectum, partim ab aliis occupatum est. Vide Diodor. Iustin.

4 *Seleucus.*] Cognomento Nicanor. *Eusebius.* Nicator, alii. Quæ putatur esse vera Macedonica dialectus. Appellatio à victoriis, quas habuit. Alii dictum ita putant à Nicatore quodam cæso. *Drusius.* A victoriis dictum *Νικάτωρα*, tradit Appianus Syriaco. Ammianus XXIII. *Nicatori Seleuco victoriarum crebritas hoc indiderat cognomenti.* Vnde intelligitur, quid idem sibi velit lib. XIV. *Seleucus efficacia impenetrabilis Rex, ut indicat cognomentum.* Nam *impenetrabilis* ἀνυστικῶς hic est omnia impetrans ac pervincens. Sicut *impenetrabilis Orator* Plauto Most. v. II. Hinc fanum sive *ἱερὸν* Seleuco à filio Antigono consecratum, dictum fuit *Νικατόρειον*. Appian. Syriac. *Bernecce*r. Anno M. 3661. fœdus initum est inter successores Alexandri Magni. Cassander præficitur Europæ, Lysimachus Thraciæ. Ptolemæus Ægypto, Antigonus Asiæ, Seleucus Syriæ. *Diodor.* A cujus anni au-

quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, [1] in prælio occisus est. [2] Pari leto affectus est Lysimachus à Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius, quum [3] filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, [4] captus bello [5] in custodia socer generi periit morbo. Neque ita multo post Seleucus à Ptolemæo Ceranno

autumno ordiuntur Chronologi annos Seleucidarum, sive æram Chaldæorum, cujus annos Ptolemæus annoravit. Et ab hujus fine, aut sequentis initio anni Græcorum in Libris Machab. annorati numerantur. *Bucholz.* Anno XII. à morte Alexandri, occupata Babylone, hic Syriæ & totius Orientis imperium sibi vindicavit, sedemque regni constituit in Syria. *Vb. Emm.* A quo tempore incipiunt famosa illa sæcula Syromacedonum & Seleucidarum in Asia, quorum plena est omnis antiquitas. *Keuchen.*

* *Ptolemæus.*] Κεραυνὸς, Philadelphi frater. Polybius 11. Καιροὶ δὲ καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ καὶ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μετήλλαξαν τὸν βίον. Imperavit Macedoniæ menses IX. post Lysimachum. Πτολεμαῖος, à πτόλεμος, vel πόλεμος, *bellum.* Vel תלמי *Talmai*, porca. חלם. Fuit commune nomen Regum Ægyptiorum, non secus ac Pharao. Vnde omnes reliqui Ægypti Reges postmodum Ptolemæi dicti, solo cognomento à se invicem descernebantur. *Keuchen.* Ptolemæorum genealogia in Strabone & ex eo in Manutio de quæsitis per epistolam. *Schottus.*

1 *In prælio.*] Ad ipsum. *Appian.* De eo prolixe Plutarchus in Demetr.

2 *Pari leto affectus est Lysimachus.*] Non servat temporum ordinem Probus. Nam post Demetrii mortem Lysimachus cum Seleuco conflixit. *Lambin.* Et hæc ultima fuit pugna successorum Alexandri, in qua occisus est Lysimachus. Anno à morte Alexandri 42. ætatis 74. imperii 5. *Keuchenius.* Lege Excerpta ex Memnonis historiis. Octoginta annorum facit Lysimachum Hieronymus, cum occumberet in prælio adversus Seleucum. Vide Lucianum de longævis. *Vossius.*

3 *Filiam suam.*] Stratonicen ex Phylla, alteram enim uxorem habebat, Deidamiam. *Lambin.*

4 *Captus bello.*] Apud Galaman. *Iustin.* Gazam: *Diod. Plutarch. Arrian.* Quomodo Bongarsius ad Iustinum legit. Putat tamen magnus Vossius Iustinum scripsisse *Gamalan*, quæ est urbs Gazæ proxima in Idumæa. *Keuch.* Deinde, non fuit captus bello, sed aufugit primum ad portas Amani; mox cum sibi manus adferre cogitasset, à suis prohibitus, ultro se Seleuco genero dedidit. Cicero 12. Offic. *Quid? Macedones, nonne Demetrium reliquerunt, universique se ad Pyrrhum contulerunt?* Lamb.

5 *In custodia.*] Tradit Plutarchus, Seleucum humanum se ac liberalem in captum Demetrium præbuisse, eumque in Chersonesum Syriacam misisse, & cum rigorosis carcerariis justum famulorum numerum dedisse, quibus quotidie ad res necessarias uteretur: pecuniæ præterea vim satis magnam attribuisse in victum & amictum, ita ut facultatem haberet opipare & splendide vivendi, postremo, ambulationes, porticus, hortos amœnos, ac saltus densos, in quibus venari posset, concessisse. Ita Demetrium corpus exercentem, & apparatu regio utentem, æquo animo fortunam initio tulisse, & beate biennium vixisse. Ad extremum vero cum inertiæ, otioque sese dedisset, neque solito vivendi more uteretur, ex nimia cruditate in morbum inci-

rauno [1] dolo interfectus est; [2] quem ille à patre [3] expulsum [4] Alexandria, alienarum opum indigentem, receperat. [5] Ipse autem Ptolemæus quum vivus filio regnum tradidisset, [6] ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non prætetire Hamilcarem & Annibalem, quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africa natos, præstitisse constat.

incidisse, & ita exstinctum esse. *In Demetrio.*

1 *Dolo interfectus est.*] Lege Pausaniam in Attic. imperavit annos 32. *Euseb.* 42. *Appian.* 30. Alii.

2 *Quem*] Ceraunum. *Ille:* Seleucus. *A patre:* Ptolemæo Lagi filio *Lamb.*

3 *Expulsum Alexandria.*] Quæ fuit Ægypti celebre ab omni ævo emporium. Magnam cognominat *Galenus.* Hæc prius Ῥακώτη vocata. *Cedrenus.* Racotis: *Plin. Stephan. Pausan.* Apud Strabonem Ῥακῶτις pars Alexandriæ est, olim vicus. XVII. Vrbs Λεοντόπολις in Eustath. quam per excellentiam πόλιν olim appellavere, ut Romani Romam suam, Vrbem. Quo faciunt augustæ illæ ἐπωνυμίαι in Rebus Romanis; Σεβάστη, Ἰουλία, Κλαυδία, Δομιτιανὴ, Ἀλεξωτηρία, & sexcentæ aliæ, quarum fœcundam nobis messem congessit Incomparabilis ille Geographus. Quanta autem urbs fuerit, vide præ reliquis apud Tatium Alexandrinum, lib. v. Τῶν κατὰ Κλειτοφῶντα ϗ Λευκίππην; Philonem in Flaccum; ut & Tyrium Belli Sacr. 27. *Keuchenius.*

4 *Expulsum Alexandria.*] In Gifanii membranis, *Alexandrea.* Quod & ipse vestigium antiquitatis agnoscit, in Vet. libro expressum. Sic *Decelea* pro Decelia, de qua nos plura ad Frontinum. *Idem.*

5 *Ipse autem Ptolemaus, cum vivus filio regnum tradidisset.*] Rarum exemplum illis temporibus. Nam & pater filium, & filius patrem, & frater fratrem regnandi causa interimebant. Itaque Plutarchus in Demetrio, ad illum locum, ubi Antigonus Demetrium filium venatu redeuntem, cum venabulo & jaculis ad se recipit, eique os ad osculandum præbet: cum Antigonus legatis quibusdam, qui tum forte aderant, & jam dimissi revocati ab eo fuerant, mandasset, ut suis civibus renuntiarent, sibi cum filio tam bene convenire, ut eum non metueret armatum: acclamat, οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ, ϗ μεστὸν ἀπιστίας, ϗ δυσνοίας, ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, ϗ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίεται λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Et mox: Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἴτημα, ϗ βασιλικὸν ὑπὲρ βασιλείας. *Lamb.*

6 *Ab illo eodem vita privatus dicitur.*] Iustinus XXIV. à Gallis regno spoliatum captumque, vitam ferro amisisse, ait. Plutarchus in vita Pyrrhi, contra Galatas profectum, cum exercitu periisse. *Magius.*

HA-

HAMILCAR.

XXI.

HAMILCAR [1] Hannibalis filius, [2] cognomine Barcas, Carthaginiensis. [3] Primo Punico bello, sed [1] tem- I

1 *Hamilcar.*] Romani βαρβαρικώτερον enuntiabant hæc barbara nomina quam Græci. Hannibal, Hamilcar, dicebant, quæ Græci Ἀννίβας, Ἀμίλκας, græcatiore, ut ita dicam, pronuntiatione. *Salm.* Amilcar nomen Punicum est, & Regem denotat. Milici etiam, quod Annibalis Soceri nomen, & hujus filiæ Imilces, quod est Regina, & Imilconis Carthaginiensis ducis, non aliunde sunt petenda. Melech enim Rex est, Malcha Regina; quæ Milicum & Imilcem pronuntiabant. Ita qui καθ' ὑπεροχὴν, ut ait Strabo, Tyriis cultus Hercules, dicebatur Μέλκαρθος, sive Μέλκαρθος, qui depravate Μελκάνθαρος dicitur Eusebio in Oratione de laudibus Constantini. *Selden. Hamilcar.*] De hujus virtutibus, prudentia, & fortitudine, legendus est præter Nepotem, Plutarchus *Catone majore.* Vbi ipsius Catonis de eo judicium diligenter perpendendum. *Ernst.* De nomine v. Selden. de DIs Syris synt. 1, 6. & Voss. de Idololatr. 2. 11. Hujus imaginem è nomismate argenteo hac forma expressam exhibet Vrsinus in Imaginib. num. 9.

Apud Fulvium Vrsinum in nomismate Argenteo

2 *Cognomine Barcas.*] Ita præter nostrum Polybius, Appianus, & ex emendatione Io. Valentini Porphyrius περὶ ἀποχῆς 11. 57. ubi vulgo Βάλκας legitur. MSS. *Barcha* vel *Barca* habent, quomodo & Frontin. III. 10. 9. inflexit. Gentile nomen fuisse docet illud Silii Italici lib. 1.

——— *Ortus Serrana prisca*
Barta de gente. ———

Quid Suidæ in mentem venerit nescio, cum ita scriberet: Ἀμίλκας, ὁ καὶ Φαβίας. Et alibi: Φαβίας ὁ καὶ Ἀμίλκας. Nisi fors duos Hamilcares confudit. *Bosius.* Vide præterea notas Savaronis in Sidonii Carm. 2. & 5.

3 *Primo Punico bello.*] Pœnico, *Codex Danielis.* In Veteri Inscriptione: *Bello*

[1] temporibus extremis, [2] admodum adolescentulus, in Sicilia præesse cœpit exercitui. Quum [3] ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginensium; ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, [4] neque locum nocendi dedit: sæpeque è contrario occasione data, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, quum pene omnia in Sicilia Pœni amisissent, [5] ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. [6] Interim Carthaginenses [7] classe [8] apud insulas Ægates [9] à Cajo Lutatio consule

Bello Pœnicio, id est, *Punico*. Nam *Punicum* pro *Pœnico*; ut *punica* pro *pœnico*. Glossæ: Pœni, Ἄφροι. Φοίνικες. Inde φοίνιξ διάλεκτος apud Apsyrtum περὶ παντῶν βοῶν· τὰ δὲ περὶ τὸν βίας συμβαίνοντα πάθη, καὶ τὰ πρὸς αὐτὰ βοηθήματα, ἄριστα γέγραπται Μαγῶνι τῷ Καρχηδονίῳ τῇ φοίνικι διαλέκτῳ. *Salmasius*.

1 *Sed temporibus extremis.*] Nempe anni primi hujus belli Punici XVIII. Olympiad. CXXXIII. Anno autem Vrbis IↃV. Hamilcar bello huic præfectus, Italiæ otam maritimam populatus est. Polyb. v. 56. *Ernst*.

2 *Admodum adolescentulus.*] Id est, *peradolescentulus*, ut loquitur in Eumene. *Lambin*. Tacitus lib. IV. Annal. de L. Antonino: *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem sepofuit Augustus in civitatem Massiliensium*. Curtius *admodum juvenem* dixit. VI. Iustinus *admodum puerum*, & *parvulum*. Gebh.

3 *Ante ejus adventum.*] Mſ. *aut ejus adventu*.

4 *Neque locum nocendi dedit.*] Neque hostibus facultatem, aut occasionem nocendi dedit. *Lamb*. Occasionem aperuit, ut hostes nocere possent. Sic supra Pelopida: *Sed ut quemcunque ex proximo locum fors obtulisset*. Gebhard.

5 *Ille Erycem sic defendit.*] Imo oppugnavit. Nam tenebant Romani à L. Iunio paulo ante captum, ut testatur Polyb. lib. 1. cujus verba sunt hæc: Διὸ καὶ βραχείας αὐτοῦ παραπεσούσης ἀφορμῆς κατελαμβάνετο πραξικοπήσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. Vide sequentia de obsidione ejus contra Romanos. *Lambin*. Stephanus: Ἔρυξ, πόλις Κικελίας ἀπὸ Ἔρυκος τῆς Ἀφροδίτης, καὶ Βύτα. Thucydides Elymorum urbes in Sicilia duas esse dicit, Erycem & Egestam. Ἔλυμα vocat Dionysius pro Eryce: Αἴγεσταν καὶ Ἔλυμα. Quinimo Ἔλυμον appellabat montem, qui aliis Ἔρυξ. Mons autem Eryx, in qua Vrbs Eryce, supra Drepanum. Servius: *Eryx mons Siciliæ supra Drepanum*. Salmas. De situ ejus accurate inter alios Polybius, lib. 1.

6 *Interim Carthaginenses.*] Duce Annone. *Polyb.*

7 *Classe.*] Vndiquaque expedita, ac validis instructa remigiis. *Polyb.* Illam classem trecentarum navium fuisse, tradit Auctor de Viris Illustribus. Idem Polybius ducentas numerat. Nonnulli & hostium & Romanorum conjunctas DCLXXX. tantum fuisse volunt, ut parum probata sit in numero fides. *Keuchenius*.

8 *Apud insulas Ægates.*] Quæ in mari nostro Carthaginensium sinui objacent. Pomponius lib. 2. cap. 7. (unde Plinius hausit lib. 3. 8.) *Contra Carthaginis sinum Tarichiæ, & Ægates, Romana clade memorabiles*. de quo loco ad Melam & Victor. cap. 41. de vir. illust. *Schottus*.

9 *A Cajo Lutatio Consule.*] Auctor de Viris Illustribus cap. XLI. hunc non *Cajum*, sed *Quintum Luctatium* vocat: & trecentas naves habuisse dicit, quibus

fule Romanorum fuperati, [1] ftatuerunt belli finem facere, [2] eamque rem arbitrio permiferunt Hamilcaris. Ille, etfi flagrabat belli cupiditate, [3] tamen paci ferviendum putavit, quod patriam [4] exhauftam fumptibus, diutius calamitatem belli ferre non poffe intelligebat: fed ita ut ftatim mente agitaret, fi paululum modo res effent refectæ, bellum renovare, Romanofque armis perfequi: [5] donicum aut [6] vi certe viciffent, aut victi [7] manum dediffent. [1] Hoc

bus fexcentas Pœnorum, quarum dux erat Himilco, apud Ægates infulas inter Siciliam & Africam oppreffit, finemque bello impofuit. *Magius.* Sane haud parum dormitat Magius. imo graviffime hoc loco errat. Nam Quinti prænomine appellatus Caji frater, qui fequenti anno fratris fui Confulatum excepit, Vrbis Conditæ IↃXII. Hinc ifte error, qui ante temporum aut literarum cognatione plurimos decepit. Ipfe etiam Plinius, feu, quifquis auctor de Vir. Illuftribus, uni omnia tribuit, à quo non parum abeunt plerique rei Romanæ Scriptores. Qui victoriam hanc, & triumphum navalem Cajo adfcribunt; pacem vero Pœno datam Quinto, qui etiam de Falifcis triumphavit, ut ex Triumph. tabulis videre eft. Scribendum ergo hoc loco Cajus Lutatius, quod prænomen & fafti nuper Romæ effoffi agnofcunt. *Keuchen.*

1 *Statuerunt belli finem facere.*] Qui finis incidit in annum Romæ Conditæ DII. Cajo Lutatio Catulo, & Pofthumio Albino Confulibus. Annus ifte Carthaginis DCXLI; Olymp. CXXXIIII. tertio furgente, cum claffis Punica felici prælio ad Ægates infulas à Confule C. Catulo effet deleta. *Vb. Emm.*

2 *Eamque rem arbitrio promiferunt Hamilcaris.*] Miffis primo ad eum literis & nuntiis. Polybius: *Διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. Lambinus.*

3 *Tamen paci ferviendum putavit.*] Polybius elegantiffime tales vocat *ἐφέδρους τῶν καιρῶν*. lib. III. monetque infidiatores temporum accurate cavendos: quos ibidem ait *εἴκειν τοῖς παροῦσιν* feu *τοῖς καιροῖς. Gebhard.* Quibus vero conditionibus pax fit facta, exponit late Polybius eodem libro.

4 *Exhauftam fumptibus.*] Ita Cicero lib. VI. Epift. ad Attic. *Illo imperante exhauftam effe fumptibus & jacturis provinciam.*

5 *Donicum.*] Pro *donec.* fic fæpe Ennius extulit Lucretius, item Plautus, atque adeo Tullius, nifi ut pleraque antiqua à femidatis effent librariis oblitterata. *Schottus.*

6 *Vi.*] Abeft hæc vox à Mf.

7 *Manum dediffent.*] Sidonius Polemio ante carmen 13. *Do quidem abfens obtrectatoribus manus, ne dictum dicere videar.* Vide Notas. *Savaro. Manus* refcribo multitudinis numero, ex fide membranarum, & Veterum fcriptorum auctoritate, ceffitque in proverbium, *manus dare*, ut & herbam porrigere. Ducta autem à gladiatoribus victis tralatio eft. nam & vetere verbo *digitum tollere* victi dicebantur, & *manum dare.* Virgilius:

——— & victum tendere palmas
Videre Aufonii. ———

Sidonius in Narbone:

Palmam tu digito dares Menander.

Cicero in Confolatione apud Lactantium lib. 3. 28. *Victum fe à fortuna turpiter confitetur, Cedo inquit, en manum tollo.* Græcos etiam multitudinis numero, *χεῖρας προτείνειν* extuliffe obfervo. Legendus Pet. Faber lib. I. Agoniftici cap. 8. *Schottus.*

1 *Hoc*

[1] Hoc conſilio pacem conciliavit; in qua tanta fuit ferocia, [2] ut quum Catulus negaret ſe bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, [3] Sicilia decederent: ſuccumbente patria, ipſe periturum ſe potius dixerit, quam cum tanto [4] flagitio domum rediret. Non enim ſuæ eſſe virtutis, arma à patria accepta adverſus
2 hoſtes, adverſariis tradere. [5] Hujus pertinaciæ ceſſit Catulus. At ille ut [6] Carthaginem venit, multo aliter, ac ſperabat, rempublicam ſe habentem cognovit. Namque [7] diuturnitate externi mali tantum exarſit inteſtinum bellum,

1 *Hoc conſilio pacem conciliavit.*] Vel XXIII. annorum inducias, per quor annos bellum prius duraverat. *Keuchen.*

2 *Vt cum Catullus.*] *Vt* abeſt à Mſ. & ponitur ante *ſuccumbente.*

3 *Sicilia decederent.*] Plinius, ſeu quiſquis Auctor de Viris Illuſtr. c. 41. *Pacem petentibus hac conditione conceſſit, ut Siciliâ, Sardiniâ, & cæteris inſulis intra Italiam, Africamque decederent, Hiſpaniâ citra Iberum fluvium abſtinerent.* Magius. Quanquam Hiſpaniam illam non putem adſcriptam huic fœderi; ſed et, quod cum Aſdrubale ictum in Hiſpaniis fuit, qui ſororem Annibalis in matrimonio habebat. Polybius III. *Schottus.*

4 *Flagitio.*] Arma enim adverſariis tradere flagitium erat. ſupr. in Chabria in fine. *Savaro.* Cum tanta infamia. Nam *flagitium* notare infamiam ac dedecus ante quaſi ſeculum nos docuit Ioſeph. Scaliger ex loco Plauti Epid. act. 3. ſcen. 4.

Flagitio cum majore poſt reddes tamen.

Tacit. lib. III. Annal. cap. 20. *Illam obſidionem flagitii ratus.* Gebhard.

5 *Hujus pertinaciæ ceſſit Catulus.*] Non abſimiles fuere huic fracti bellis & cladibus exinaniti Carthaginienſes, qui cum intolerabiles Reguli & duras pacis conditiones audiſſent; tutius rati ſunt, ſeſe armatos, quam miſeros vivere. *Hiſtor. Miſcella* II, 29. Adde Lipſium V. Polit. 20.27. ſeqq. & Zevecot. Obſ. ad Florum II. 15. Cæterum Mſc. Boecleri vox *Catulus* aberat; & poteſt abeſſe. *Boſius.*

6 *Carthaginem.*] Vrbe ſic dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Vrbs eſt, Karthagena civitas horrorum, quam Græci εἰ-ρῆσαν verterunt. Alio nomine apud Plautum appellatur Chædreanech, quaſi חדרי vel תצרייענך, ἔπαυλις Ἄναχ. Vnde ab Anakæis fortiſſima natione structa videtur, qui Kiriatharba per Calebum ejecti in Chananæa defecerunt. *Horn.* De qua fuga pluribus *Scaliger de emend. Tempor. Voſſius* I. Gram IX. *Seldenus.* de Dis Syris. Ex Carthada factum eſt Carthago. *Solin.* Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum; id eſt, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine ſit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui ϑ. mutant in χ. Sic quæ Carthada vel Carthado Pœnis, ipſi dixerunt Καρχηδὼ. ut ὄρνιθες, ὄρνιχες. Ipſi Africæ vicini hoc nomen cæteris Græcis tranſmiſerunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam ſcripſere, ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν, & Carthago, deflexum à Punico vel Phænicio Carthago. *Salmaſius.*

7 *Diuturnitate externi mali.*] Polyb. Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι.

lum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, [1] niſi quum deleta eſt. [2] Primo mercenarii milites, qui adverſus Romanos fuerant, deſciverunt, quorum numerus erat viginti millium. Hi totam [3] abalienarunt Africam, ipſam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo ſunt [4] Pœni perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiverint, [5] eaque impetraverint. Sed extremo, quum prope jam ad deſperationem perveniſſent, [6] Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non ſolum hoſtes à muris Carthaginis removit,

καὶ *παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος Ῥωμαίους μὲν ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλούμενος.* *Lambinus.* Hujus principes atque auctores fuerunt Spendius, genere Campanus, fortuna ſervus, Matho Afer, & Autaricus Gallus. Cauſſa belli narratur à Polybio, eodem libro, cum variis circumſtantiis.

1 *Niſi cum deleta eſt.*] Vnde adjungit idem Polybius: Τέλος δ' οὐ *μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τῆς πατρίδος ἐδάφους.* Deleta eſt Carthago à P. Scipione Africano Æmiliano, ſeptingenteſimo anno quam condita fuerat. *Livius, Oroſius, Eutropius.* Cum ſtetiſſet annis DCLXVII. ab hinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coſſ. *Vellejus.* Euſebius in Chronico duas affert opiniones, quarum prior non longe diſſentit à Paterculo. Computat enim, Carthaginem veniſſe in poteſtatem Romanorum anno à conditione ſui DCLXXIII, vel, ut alii affirmant, DCCXLVIII. Prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. Marcus Cicero I. de Republ. *Nec tantum Carthago habuiſſet opum ſexcentos fere annos, ſine conſiliis & diſciplina.* Vide Scalig. Animadverſionibus Euſebianis ad annum MCLXVII. & MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Iſagogicis. Altera Velleji opinio refert, Carthaginem ſtetiſſe annos DCCXLVIII. cui accedit aliquantum Solinus, qui Vrbem poſt annos DCCXXXVII. quam exſtructa fuit, exciſam voluit. Oroſius etiam haud parum à ſe abit, quando libro IV. cap. 6. ſcribit; Carthaginem conditam fuiſſe ab Eliſſa, ante Vrbem Romam duos & ſeptuaginta annos: Poſtea, cap. 23. ejuſdem libri ait; anno ab Vrbe Condita, DCIII. Vel, DCVI. (nam utroque modo legitur) fuiſſe deletam. Verum eo modo defendi poteſt, quod plerumque boni ſcriptores ſummatim tempus comprehendunt, non ſubtiliter annos computantes. Adhoc tam intricata eſt hujus rei fides, ut non mirum ſit, Auctores adeo in diverſas ſententias abire. Cæterum Vrbs incendiis diruta fuit. Horatius lib. IV. Carm. Od. 8.

Non incendia Carthaginis impia,
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus redit, clarius indicant
Laudes, quam Calabra Pierides.

Addit Florus, *per continuos decem & ſeptem dies vix potuiſſe incendium exſtingui.* lib. II. cap. 15. *Keuchenius.*

2 *Primo mercenarii milites.*] Hiſpani, Nomades, Afri, Ligures. Galli, Græci, & alii. *Lambin.*

3 *Abalienarunt Africam.*] A Carthagine. *Lamb.* Sic Cimone; *inſula alienata, & oppida alienata,* dixit. *Gebhard.*

4 *Pœni.*] Carthaginienſes.

5 *Eaque impetraverint.*] Omittit hæc Cod. Vltrajectinus, ut certe Polybius nihil horum commemorat, ſubſidia Romanos Pœnis miſiſſe. *Schott.*

6 *Hamilcarem Imperatorem fecerunt.*] Cum in Geſcone, quem initio huic bello præfecerant, & in Hannone parum præ-

vit, quum amplius centum millia facta essent armatorum; [1] sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi, [2] plures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata; in his [3] Vticam atque [4] Hipponem, [5] valentissima totius Africæ, [6] restituit patriæ, neque eo fuit contentus, sed

præsidii esse cognovissent. *Lambinus.*

1 *Sed etiam eo compulit.*] Qualis ille apud Claudianum Stilico, qui

——— *tot barbara solus*
Millia jampridem miseram vastantia Thracen
Finibus exiguæ vallis conclusa tenebat.

2 *Plures fame quam ferro interirent.*] Τέλος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συναγχομένους ἐσθίειν ἀλλήλων σώματα ἀναγκασθῆναι, τὴν δαιμονίαν τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος, τῇ πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ. *Polyb.*

3 *Vticam.*] Quam *Vticam* Latini dicunt, Græci conversis vocalibus Ἰτύκην appellant, id est, *Itucam.* Stephan. Ἰτύκη, πόλις Λιβύης, Τυρίων ἄποικος. *Lambin.* Punicarum in Africa urbium, si Carthaginem demas, nulli cessit Vtica. Sexaginta autem stadiis à Carthagine distabat, ut testatur Appianus; nempe versus occasum. Fuit hæc Τυρίων ἄποικος, quod & Iustinus affirmat lib. XIIX. Cum & opibus & multitudine Tyrii abundarent, missa in Africam juventute, Vticam condidere. Itaque de antiquitate gloriabatur non parum, quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. III.

Proxima Sidoniis Vtica est effusa maniplis,
Prisca situ, veterisque ante arces condita Byrsa.

Aristoteles in libro Mirabilium: Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ, ἣ κεῖται μὲν ὥς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμαίας καὶ τῆς ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους. ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Vellejus Paterculus citra Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis post Gades Vticam condidisse refert. Vrbi igitur iam vetustæ nomen fecit ipsa antiquitas. Vtica enim, vel Ityca Punice, עתיק, Itica, id est, prisca dicebatur. *Bochart.* Qui nunc locus à barbaris Mazachares appellatur. *D. Mar. Niger.*

4 *Hipponem.*] Ab Vtica ad Hippi promontorium Hippi Vrbs, cui palus adjacet atque hæc palus Hipponitis vocatur. Hanc Vrbem & Hippuacram appellat Diodorus lib. XX. Stephanus, alii. Etiam media antiquitas Hipponem Zarithum appellavit, sicuti Zetam dixere pro dictâ. Διάῤῥυτος autem à Græcis appellata propter aquarum irrigua: nam in vicinia erat stagnum Hipponense, unde & Plinius ad Caninium lib. IX. Epist. *Est in Africa Hipponensis colonia mari proxima: adjacet navigabile stagnum: ex hoc in medum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, navigandi, atque etiam natandi studio tenetur.* Hæc ille. Hippo autem dictus non ab equis, Græca appellatione; sed Syris & Arabibus stagnum, sinum denotat. Qualem Hipponis situm fuisse docuimus. *Bochart.*

5 *Valentissima.*] Legendum fortasse est, *opulentissima.* Verumtamen nihil muto. *Valentissima* autem interpretor, validissima, seu potentissima. *Lambin.*

6 *Restituit patriæ.*] Vno prælio sex hostium millibus interfectis, duobus captis, aliis in fugam versis: altero decem millibus cæsis, quatuor captis, decem fugatis: tertio omnibus fere copiis ad internecionem cæsis ac deletis, reliquis ad deditionem compulsis. *Idem.*

1 Tan-

sed etiam fines imperii propagavit: tota Africa [1] tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse. Rebus his ex sententia peractis, fidenti ani- 3
mo atque [2] infesto Romanis, quo facilius causa bellandi reperiretur, effecit, ut imperator cum exercitu [3] in Hispaniam mitteretur, [4] eoque secum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo adolescens illustris & formosus, Hasdrubal, quem nonnulli diligi [5] turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, [6] ut à præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, [7] quod moribus

1 *Tantum otium.*] Tantam quietem, pacem & tranquillitatem. Sic supra in Timoleonte: *tantum otium toti insulæ conciliavit.* Cicero I. de Offic. *Neque in rep. periculum fuit gravius unquam nec majus otium.* Ita legit, non ut vulgo, *odium*, doctissimus Victorius VII. Variar. 13. & ex antiquis libris Carolus Longius.

2 *Infesto Romanis.*] Polyb. lib. III. Ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς. *In iracundia perseverabat Hamilcar*, nimirum *adversus Romanos.* Quam iracundiam eodem lib. δυσμένειαν Ἀμίλκα vocat. *Lamb.*

3 *In Hispaniam mitteretur.*] Lege Iustin. XLIV. Appian. in Iberica, & heic Polybium.

4 *Eoque secum duxit filium.*] Transvectus fretum Gaditanum & columnas Herculis. *Polyb.* Addit, in illis locis ipsum annos fere novem commoratum, multum Hispaniæ populos bello, plures persuadendo Carthaginiensibus subjecisse.

5 *Turpius.*] Libidinosius, obscœnius. Sic Liv. XXI. annal. *Medius Hasdrubal inter patrem & filium octo ferme annos imperium obtinuit: flore ætatis, uti ferunt, primo Hamilcari conciliatus: gener inde ob altam indolem animi ascitus: & quia gener erat, factiones Barchinæ opibus, quæ apud milites, plebemque, plus quam modicæ erant; haud sane voluntate principum in imperio positus.* Lamb.

6 *Vt à præfecto morum.*] Erant igitur præfecti, seu magistri morum apud Carthaginienses, ut & apud Romanos, qui dicebantur & censores. Cicero in Cluentiana: *Tu es præfectus moribus.* Lamb. *Sane censuræ initium*, (Livii verba sunt) *fuit rei à parva origine ortæ, quæ deinde tanto incremento aucta est, ut morum disciplinæque Romanæ penes eam regimen esset.* Inde Censores Romæ magistratus quinquennalis, penes quem autoritas maxima, summumque arbitrium animadvertendi in mores civium. Et erat sub nutu illorum æstimatio facultatum cujusque civis, ad censum de iis pendendum. *Livius* IV. Cæterum, alia morum præfectura, alia censura fuit. Cæsar Censor non fuit, sed morum præfectus, ut à Cicerone nominatur. hoc est, rem habuit, titulum per speciem modestiæ recusavit. Pars potestatis ejus fuit, morum cura; quam usurpavit, unde & Præfectus morum dictus, non Censor. *Casaub.*

7 *Quod moribus eorum interdici non poterat socero gener.*] Alii *genero*, utrumque verum. Verecundiæ autem hos inter serviendum monet in Offic. Cicero lib. I. *Non lavantur cum soceris generi.* Schottus. MS. *socer à genero.*

1 *Ha-*

ribus eorum interdici non poterat socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod [1] Hamilcare occiso, [2] ille exercitui præfuit: [3] resque magnas gessit, [4] & princeps [5] largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium; [6] ejusdemque post mortem [7] Hannibal ab exercitu accepit
4 imperium. At Hamilcar, [8] posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna, maximas bellicosissimasque gentes subegit: equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno post-

1 *Hamilcare occiso.*] In prælio adversus Vectones. *Polyb.* Incidit mors ejus in annum 3742. Mundi conditi.

2 *Ille exercitui præfuit.*] In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur. *Iustin.* Τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσδρούβᾳ τῷ ἐκείνου κηδεστῇ, καὶ τριηράρχῳ. *Polyb.* Idque propterea, quod filii immaturi tum erant imperio. Quatuor autem reliquit filios superstites: quos totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab se, dicere solitus est, educari: Hasdrubalis ingenium Livius prodit initio lib. xxi. *Ernst.*

3 *Resque magnas gessit.*] Quo tempore prudenter & utiliter imperium suum administrabat; cum Carthagine nova condita, magna Carthaginiensibus adjumenta attulit ad res gerendas, propter loci opportunitatem maxime, tum ad res Hispanienses, tum Africanas. *Polyb.* 11.

4 *Et Princeps.*] Ἐκ τῶν τῆς πόλεως προεστώτων. Princeps heic idem obtinet, quod primus, quæ vocis germana ratio. Locutio frequens, apud Tranquillum, & alios. *Keuch.*

5 *Largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium.*] Ut suis cœptis & placitis approbator esset populus contra infensos Barcinæ factioni. *Gebhardus.* Titus Livius xxi. Annal. paullo aliter rem narrat. Ita ille: *Is plura consilio, quam vi gerens, auspiciis regulorum magis, conciliandisque per amicitiam principum novis gentibus, quam bello aut armis rem Carthaginensium auxit.* Lamb.

6 *Ejusdemque post mortem.*] Quali mortis genere obierit Hasdrubal, non commemorat hoc loco Nepos. Alii ambigere nos non sinunt. Tradit Iustinus, ipsum à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectum esse. Polybius disertim testatur, in diversorio suo noctu à quodam natione Gallo privatarum injuriarum causa fuisse interemptum. Nonnulli volunt, in venatione necem ipsi illatam. Appianus: Ἀσδρούβαν δὲ ἐπὶ τοῖς δὲ Ἰβηρίας τῆς ὑπὸ Καρχηδονίοις κατεστραμμένον, ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. Ad quem accedit xxi. Annal. Livius. Non ergo dubitandum videtur, quin hoc mortis genere interfectus sit Hasdrubal. Præter enim adducta Historicorum testimonia, multa alia sunt, ex quibus liquido id videre est. Incidit ejus mors in annum Urb. Cond. 32. ut supputant Chronologi. *Keuchen.*

7 *Hannibal ab exercitu accepit imperium.*] Iustinus: *Major utroque Hannibal imperator, Hamilcaris filius succedit.* Appianus: Ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δὲ ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξεν αὐτὸν, καὶ ἡ Καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο.

8 *Posteaquam mare transiit.*] Fretum Gaditanum, transvectus columnas Herculis: *Polyb.*

1 Ad-

postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans [1] adversus Vettones [2] occisus est. [3] Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis [4] patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam [5] Romanos non experiri mallet.

1 *Adversus Vettones.*] Sic scribendum duplici *tt.* non *Vectones.* Græce Οὐέττωνες populi sunt Hispaniæ citerioris intra Anam & Tagum fluvios ad Orientale Toletanorum latus. Strabo III. Ἐν δὲ τοῖς Ἄνα μέρεσι καὶ Καρπητανοὶ, καὶ Ὀρητανοὶ, καὶ Οὐεττώνων συχνοὶ νέμονται. Item Plinius lib. IV. cap. 20. finitimos Carpetanis facit. Prudentius hymno de S. Eulalia, Emeritam Vettonum metropolim nominat:

Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vettonia:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lavat.

Strabo vero in Turdulis Augustam Emeritam collocat: sed Hispano in Hispanicis potius habenda fides, quam Græco homini. *Schott.* In Msc. Boecleri *Veteones.* Dausquius Comment. in Sil. Ital. pag. 18. mallet *Vetones.* Bosius.

2 *Occisus est.*] Ad castrum altum, ut ait Livius Decad. III. lib. IV. *Mag.* Καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν Ἴβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ' αὐτῷ, διέφθειραν. *Appian.* M. Æmilio & M. Iunio Coss. *Cassiodorus.*

3 *Hujus perpetuum odium erga Romanos.*] Pro *contra Romanos.* Sic solet Nepos. Hæc idem diserte tradit Polybius lib. III. *Lambin.* Valerius Max. lib. IX. cap. 3. Livius XXI. & XXXV. alii.

4 *Patris obtestationibus.*] Præter Polybium lib. 2. Livium 21. & 35. infr. in Hannibale Valerius lib. 9. l. 3. *Savaro.*

5 *Romanos non experiri.*] Periclitari, vel, periculum facere virtutis & potentiæ Romanorum. *Lambinus.* Infra in Hannibale: *Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam, quam id deposuerit.* Schottus.

HAN-

HANNIBAL.

XXII.

1 HANNIBAL [1] Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus [2] omnes gentes virtute superarit, non est inficiandum, [3] Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedebat fortitudine

ɪ *Hannibal.*] Denotat Orientalibus nomen gratiosum. הנבו, id est, Hanno, gratiosus. Vnde & Anna & Ioannes nomen accepit, בעל sive Baal autem Dominum notat. *Thysius.* De HANNIBALE passim Græci, Latinique historici, sed præcipue Polybius, Appianus in Annibalicis, & alibi, Livius à lib. 21. ad 40. usque, & compendio Florus 2. 6. 7. 8. Iustinus 29. 31. 32. & scriptor de viris illustribus cap. 42. Hujus imaginem hac formâ à Fulvio Ursino è nomismate argenteo expressam heic inserere visum.

Apud Fulvium Ursinum in nomismate Argenteo

2 *Omnes gentes virtute superavit.*] Victus enim prælio quidem nonnunquam, bello vero nunquam, ut ait Cæcilius apud Nonium. *Schott.*

3 *Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentia.*] Quod quoque fuit judicium Pescennii Nigri. Nam quos alii Scipiones extulerunt, existimavit *felices illos fuisse magis, quam fortes.* Ælius Spartianus in Nigri Vita capite 11. *Nec alias fabulas unquam habuit, nisi de Annibale, cæterisque talibus. Denique cum Imperatori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit ei; Scribe laudes Marii vel Annibalis, vel alicujus Ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.* Gebh. Vide sis gloriosam illam contentionem de præstantia Scipionis, Hannibalis & Alexandri apud Lucian. ἐν νεκρικοῖς. *Schottus.*

3 *Sem-*

ne cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, [1] semper discessit superior. Quod nisi domi [2] civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. [3] Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem [4] velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos [5] sic confirmavit, ut [6] prius animam, quam id deposuerit. qui quidem [7] quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum Romanis. Nam, ut 2 omittam [8] Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis;

1 *Semper discessit superior.*] In Hamilcare: *semperque superior discessit.* Lamb.

2 *Civium suorum invidia.*] Quam sibi conciliavit Hannibal remp. bene administrando; partim judicibus, qui antea perpetui erant, eoque dominabantur, factis annuis: partim ærario publico, & vectigalibus populi Carthaginiensis, quæ & negligentia dilabebantur, &, (ut fere fit) prædæ, quæstuique, principibus quibusdam civitatis, & magistratibus erant, ad certam rationem revocatis: ut tradit Livius lib. xxx. Annal. *Lamb.*

3 *Sed multorum obtrectatio devicit unius Virtutem.*] Bella antithesis: in qua multos uni, obtrectationem Virtuti opponit. *Idem.* Sic apud Apulejum aliquem insimulatum quotundam astu projecit extorrem sæviens invidia. Qualis iste in Tacito conspiratione inimicorum & invidia falsi criminis oppressus. Vide Lucianum *de non temere credendo.*

4 *Velut hereditate relictum odium paternum.*] Ipse Hannibal apud Livium xxxv. *Odi Romanos, odioque sum Romanis. Id me verum dicere pater Hamilcar & DI testes sunt.* Tale Ægisthi patruelis in Agamemnonem. *Vellejus* lib. 1. Et Paconii Agrippini, paterni in principes odii heredis. *Tacit.* xvi. *Gebh.*

5 *Sic confirmavit.*] *Conservavit:* Editio Paris.

6 *Prius animam deposuerit.*] Sic inst. Parisian. vitam ponere. *Atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.* Savaro.

7 *Quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret.*] Sic supra De Regibus: *Quem ille à patre expulsum Alexandria, alienarum opum indigentem receperat.* Lamb. Savaro.

8 *Philippum.*] Demetrii Macedonum Regis filium, Persei patrem. De quo *Livius* epitom. xxix. & xxxi. *Iustinus* lib. xxix. & *Plutarchus* in Paullo Æmilio, & *Fasti*, sub annum ab V. C. DLII. *Schott.* Tradit Iustinus, hunc à Demetrio Illyriorum Rege ad bellum Romanis inferendum, fuisse impulsum: & cum Romanos à Pœnis iterato prælio victos didicisset, aperte se hostem Romanis professum; navesque, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpisse; ac legatum ad Hannibalem jungendæ societatis gratia cum epistolis misisse. *Mag.* Romani legati cum in senatu exposuissent, compertum Patribus Romanis esse & Philippum regem, ante ab Hannibale maxime accensum, bellum P. R. fecisse: & nunc literas, nunciosque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum, antequam bellum toto terrarum orbe concisset: nec ei impune debere esse, si satisfacere Carthaginienses P. R. vellent: nihil eorum sua voluntate & publico consilio factum esse, Carthaginienses responderunt: quicquid æquum censuissent Romani, facturos esse. *Livius* 33. Annal.

manis; [1] omnium his temporibus potentissimus rex [2] Antiochus fuit. [3] Hunc tanta cupiditate incendit bellandi; ut usque à [4] rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. Ad quem [5] quum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate

1 *Omnium potentissimus Rex.*] Quippe, qui Asiam & Syriam tenuit annos septem & triginta; Mediam quoque, Persiam, Hyrcaniam, Bactrianam, & omnes, excepta Parthia, superioris Asiæ provincias victo Achæo recepit. *Polyb.* VII. VIII. X. XI. *Iustin.* XLI. *Appian.* in Syriac. Iudæam quoque Ægyptio regi eripuit. *Ioseph.* XII. 3.

2 *Antiochus.*] Frater Callinici. Qui primo ἱέραξ dictus, ob rapacem naturam. Vide Strabonem 16. Iustinum 27. Postea ob victorias & imperii amplitudinem, *Magni* cognomentum accepit. *Keuchen.* Hunc ad arma Romanis inferenda concitasse Hannibalem, refert Liviana Epitome lib. 33. & 34. & Iustin. lib. 32. *Schott.*

3 *Hunc tanta cupiditate incendit bellandi.*] Polyb. Livius, Appianus illam historiam magis exaggerant. Mortuo Ptolemæo Philopatore, Antiochus decessit in Ægyptum, præsidio nudam ac vacuam correpturus. Cum eo Hannibal Ephesi congreditur, inimicorum calumniis patria sua profugus. Qui calumniabantur, eum in contentione semel adversus Romanos suscepta perseverantem & pervicacem, & belli gerendi cupidum esse, neque pacem colere posse. Quo tempore Carthaginienses Romanis parebant fœderibus interpositis alligati. Hannibalem igitur rei militaris, & imperandi scientia clarum Antiochus honorifice excepit, & apud se retinuit, atque in comitibus suis habuit. Ita Appianus & fere Polybius. Prolixius rem narrat Livius, XXXIII.

4 *Rubro mari.*] Sive Erythræo. Quod à mirabili Pharaonis clade Arabibus dicitur بحر قلزم ab oppid. القلزم quod est Latit. gr. XXVIII. min. XXX. in littore Ægypti opposito Elanæ, seu promontorio Pharan. Locus inde dictus, quod prope submersus credatur Pharao. قلزم enim est deglutire, absorbere. Vnde Turcis mare rubrum dicitur فرعو ن بحري Pharaonis mare. Hodie pro Colzuma est سو يس Sues. *Golius.* Lege ἐκ τῶν τοῦ Ἀγαθαρχίδου περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογάς. Mela lib. III. *Rubrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit,* ἐρυθρὰν θάλασσαν *appellant.*

5 *Quum legati venissent Romani.*] Τότε Ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες ἤδη τὴν αἰτωλῶν ἐπιβολὴν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. *Polyb.* Hi fuerunt P. Sulpitius, & P. Iulius apud Livium, Dec. IV. lib. V. Plutarchus vero in T. Quinctio Flaminio alterius nomen male profert. Vocat enim P. Vellium, cum Iulium dicere debuerit. Sed non mirum. Homo enim Græcus, & in eo sæpe parum diligens, Romanorum nomina pervertit. *Magius.* Iustinus cum Polybio simpliciter legatos nominat, omissis nominibus. Ita ille XXXI. *Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Hannibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum, invisumque Regi redderent.* Keuch. Sane inter legatos erat P. Scipio, qui Annibalem devicerat. Præter Livium XXXV. Appianus, Lucianus in dialog. Mortuorum, Plutarchus in Flaminio sub finem. Consilium autem legatorum explicat Frontinus I. VIII. VII. *Bongars.* Missi ad hoc Carthaginem legati Romani, qui apud Senatum arguerent, Hannibalem cum Antiocho rege consilia

tate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, [1] ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum alia atque antea sentire; neque id frustra fecissent; idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset: [2] tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua, & odio in Romanos commemorasset, hoc adjunxit: *Pater* (inquit) *meus Hamilcar*, [3] *puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine*, [4] *Iovi Optimo Maximo hostias immolavit.* [5] *Quæ divina res dum conficiebatur, quæsivit à me, vellemne secum in castra proficisci. Id quum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem*, [6] *ne dubitaret ducere:* tum ille, *Faciam* (inquit) *si fidem mihi quam*

lia belli faciendi inire. Illi fuerunt, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, & Q. Terentius Culleo. Lege Livium. *Keuchen.*

1 *Vt Hannibalem in suspicionem regi adducerent.*] Effecerunt autem id crebris cum eo sociatis colloquiis. Livius XXXV. *Propter colloquia cum Villio suspectus regi.* Gebhard. Οἱ δὲ πρέσβεις ἐπανελθόντες ἐκ τῆς Ἀσίας, συνδιάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς Ἀντίοχον τὸν συνέβη γενέσθαι. *Polyb.*

2 *Tempore dato adiit ad regem.*] Omnino probanda Msctorum fides: *Tempore dato adiit ad regem.* Et hæc est Corneliana χρῆσις. Supra Themistocle: *Vt Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit.* Et statim: *Ad senatum Lacedæmoniorum adiit*: Ἀρχαϊκῶς. *Keuchen.* Sed ante ipsum iisdem verbis Savaro: qui locum addit ex Dione.

3 *Puerulo me, utpote non amplius novem annos nato.*] Ἔφη γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα. *Polyb.* Livius Decad. IV. lib. V. puerum admodum tunc fuisse Hannibalem dicit. Quomodo apud Florum, puer Hannibal ad aram patri juraverat. Plinius, sive Auctor de Vir. Illustribus, non novem annos tunc natum Hannibalem testatur, sed undecim. Nisi locus suspectus sit, ac librariorum culpa depravatus. *Magius.* Vide *Eutropium* lib. III. *Orosium* IV. De novem annis canit Iuvenalis:

Hoc puer ad Lybicas jurarat Hannibal aras.

4 *Iovi Optimo Maximo hostias immolavit.*] Idque ex instituto & more patrio. Καὶ ποιήσας τὰ νομιζόμενα, ut loquitur Polybius. Fuit is & aliarum gentium ritus, ut constat passim ex historiis. Hostias immolabant, antequam ad hostes proficiscerentur; victimam post partam victoriam, cum Diis gratias agerent, pro victis hostibus. Sic Marcellus captarum Syracusarum, & Hannibalis ante Nolana mœnia à se primum fugere coacti, gloria inflammatus, cum summo studio niteretur, ut Pœnorum exercitum aut in Italia prosterneret, aut Italia pelleret, solenni primum sacrificio voluntates Deorum explorabat. Val. Max. lib. 1. 6. *Keuch.*

5 *Quæ divina res dum conficiebatur.*] Nonius cap. 4. *Facere rem divinam, religionibus exhibere.* vide Notas in Sidonii epist. 17. lib. 5. *Savar. Rem divinam facere* Latini solent dicere de his qui sacrificant & victimas mactant. *Salmas.*

6 *Ne dubitaret ducere.*] Ne cunctaretur;

quam postulo dederis, simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare [1] *instituerat,* [2] *eamque, cæteris remotis, tenentem,* [3] *jurare jussit,* [4] *nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum, usque* [5] *ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare* [6] *si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris.*

quum

tur: vel, ne vereretur ducere: omnem ducendi moram præcideret. Tale fere est illud in Agesilao: *quare venire ne dubitaret.* Vbi tamen vulgo legitur, *non dubitaret.* Lambin.

1 *Instituerat.*] Forte melius, *institerat*, id est, cœperat. Sic & in Alcibiade: *Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt.* Malim, *institerunt.* Vide Manutium in Epist. Cic. ad Familiares.

2 *Eamque, cæteris remotis, tenentem.*] Sic *Polybius*. Valer. Maximus l. IX. cap. 14. in externis exemplis 3. *Hannibal mature adeo patris vestigia subsecutus est, ut eo exercitum in Hispaniam trajecturo, & ob id sacrificante, novem annorum natus, altaria tenens juraret, se, cum primum per ætatem potuisset, acerrimum hostem pop. R. futurum, ut pertinacissimis precibus instantis belli commilitium exprimeret.* Savaro. Ipse Hannibal apud Livium, XXXV. *Pater Hamilcar, Antioche, parvum admodum me, cum sacrificaret, altaribus admotum, jurejurando adegit, nunquam amicum fore pop. Romani.* Cæterum jurantes aram tenebant. Cicero pro L. Flacco: *Ergo is, qui, si aram tenens juraret, crederet nemo per epistolam, quod volet, injuratus probabit?* Alia exempla passim suppetunt Plautus, Varro, Virgilius, Apulejus, quorum loca in Adversariis suis illustravit doctissimus Turnebus lib. 16. cap. 10. & lib. 19. 19. item lib. 26. 2. Talis fuit Latinus apud *Virgil.* XII. Æneid. Ptolemæus apud *Iustin.* XXIV. Psyche apud *Apulejum* VI. Atque hic Græcorum mos, qui jurandi causa ad aras accedebant. *Cicero* pro Balbo. Qualis moriturorum ritus. *Senec.* Herc. Fur. II. 3. *Plinius* XXXV. Et Pœnorum, qui aram & sacra tangentes, vel agnum læva, dextra silicem tenentes, Deos, hominesque contestantur, ut si illos scientes fallerent, ita se Iupiter feriret, quemadmodum ipsi agnum percuterent. *Alex.* ab Alex. V. 10. Vnde volunt Grammatici, aras, antiquitus quasi ansas dictas. *Varro, Macrob. Servius* ad V. Æn. De quo vide Incomparabilem Brissonium de Formulis. In Romanorum ritu *aram tenere* vel *tangere* est ὀμνιώντα τ̃ βωμȢ̃ ἐφάπτεσθαι, ut loquitur Theo. Meminit Turneb. lib. XIX. cap. 19. Adv. & alibi Ios. Scaliger ad Manilium. *Keuch.*

3 *Iurare jussit.*] Atque ab illo jurejurando Hannibalis ad illum diem, quo imperium accepit, anni numerantur septemdecim. *Salmas.*

4 *Numquam me in amicitia cum Romanis fore.*] Livius XXXV. *Nunquam amicum fore populi Romani.* Histor. Miscella lib. III. cap. 5. *Se, ut primum posset, adversus Romanos pugnaturum.* quod non est expressum, longeque minus est. Nam qui pugnat adversus aliquem, odium exsuere, atque ex hoste amicus fieri potest. Polybius, μήποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. Appianus *Annibalic.* Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύων οὔποτε ἐλλείψειν. *Iberica*: Ἀ᾽πειρος ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις. *Gebhard.*

5 *Ad hanc diem.*] Sex & triginta annos. *Livius.*

6 *Si quid amice de Romanis cogitabis.*] Si Romanis consules, seu consulere voles. *Lamb.* Ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίας συντίθῃ πρὸς αὐτούς. *Polyb.*

1 *Has-*

quum quidem bellum parabis, teipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris. Hac igitur ætate cum patre in Hispaniam profectus est. Cujus post obitum [1] Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus [2] summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publice comprobatum est. [3] Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus imperator factus, proximo triennio [4] omnes gentes Hispaniæ bello subegit. [5] Saguntum fœderatam civitatem [6] vi expugnavit: 3

1 *Hasdrubale imperatore.*] Genero Hamilcaris. Vide in *Hamilcar*.

2 *Summam imperii ad eum detulit.*] Polyb. III. *Cum nuncius ex castris Carthaginem perlatus esset, Hannibalem uno totius exercitus ore, & communi omnium militum consensu imperatorem esse declaratum; continuo populus convocatus sine ulla sententiarum varietate exercitus judicium ac voluntatem comprobavit, ac ratam fecit.* Electus est belli imperator anno ætatis XXVI. Nam duce patre Amilcare IX. annos in Hispania militavit, VIII. sub ejus genero Asdrubale. *Schott.*

3 *Hic Hannibal minor quinque & viginti annis.*] Hoc modo de Regibus loquitur: Dionysius *major annis sexaginta natus decessit.* Ita Cicero: *aliquot annis minor natu*, in quæst. Academ.

4 *Omnes gentes Hispaniæ.*] Plus quam quadraginta hominum millia in fugam vertit; quibus superatis, nullus jam eum hostis intra Iberum audebat intueri, præter Saguntinos. *Polyb.* De quibus ita loquitur Livius XXI. Annal. *Hannibal agmine quadrato amnem ingressus, fugam ex ripa fecit, vastatisque agris intra paucos dies Carpetanos quoque in deditionem accepit. Et jam omnia trans Iberum, præter Saguntinos, Carthaginiensium erant. Cum Saguntinis bellum nondum erat: cæterum jam belli causa certamina cum finitimis serebantur, maxime Turdetanis.* Lambin.

5 *Saguntum fœderatam civitatem.*] De cujus situ Polybius III. Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τοῦ πρὸς θάλατταν καθήκοντι προπόδι τῆς ὀρεινῆς τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν, πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. Livius: *Civitas ea longe opulentissima ultra Iberum fuit, sita passus mille ferme à mari.* Florus: *Saguntus, vetus Hispaniæ civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum.* Quippe quæ CC. ante excidium Trojæ annis condita. *Plinius* XVI. 40. Cæterum ultimo fœdere cautum fuerat, ut Iberus disterminaret ditionem Romanorum & Carthaginiensium. Saguntus ultra Iberum quidem, fœdere tamen cum Romanis juncta, & ideo excepta ne quid in eam liceret Carthaginiensium armis, utque libera maneret inter utriusque populi imperia. Hannibal cui propositum erat bellum movere Romanis, ne fœdifragus palam videretur, non Saguntinis arma aperte nec statim intulit, sed in Olcadum fines, quæ gens ultra Iberum amnem in ea parte, quam Romani non exceperant, exercitum induxit; ut non recta petiisse Saguntinos, sed rerum serie ducente, finitimis perdomitis, continentia jungendo, ad oppidum ejusdem regionis ultra Iberum sitæ oppugnandum quasi tractus videri posset. Ut Hispaniæ ergo urbem Saguntum in belli causam delegit, id est, ejus Hispaniæ, quæ ultra finem esset imperii Romani, hoc est, ultra amnem Iberum. *Salmas.*

 6 Vi

vit : [1] tres exercitus maximos comparavit. [2] Ex his unum in Africam misit, [3] alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit : [4] saltum Pyrenæum transiit: quacunque iter fecit, [5] cum omnibus in-

6 *Vi expugnavit.*] Octavo mense obsidionis. Polyb. Τέλος δ' ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. Vide Livium XXI. Vrbs eversa & Hannibalis & Saguntinorum manibus, qui se suaque omnia in pyram conjecerunt, nec arbitrium victoris exspectarunt. *Salmas.* Inde pavor ac trepidatio totam Vrbem pervasit, aliis insuper tumultus ex arce auditur; turris diu quassata procidit; perque ruinam ejus cohors Pœnorum impetu facto cum signum imperatori dedisset, nudatam stationibus, custodiisque soliis hostium esse Vrbem: non cunctandum in tali occasione ratus Hannibal, totis viribus aggressus, Vrbem momento cepit: signo dato, ut omnes puberes interficerentur. *Alurcus.* Ingens intra urbem per obsessos fames, adeo, ut humanas carnes comederent. *Petron.* Satyr. *Senec.* Controv. *August.* lib. III. 20. Cæterum expugnata est Vrbs, anno post Romam conditam DXXXV. bello Punico secundo. Recepta vero, anno DXXXXIX. pulso Punico præsidio, teste Livio XXI. Vide Orosium lib. IV. Orchestræ, cap. 14. & Sigonium in lib. XXI. Livii. *Schott.*

1 *Tres exercitus maximos comparavit.*] Equites mille ducentos, peditum decem & septem millia, octingentos quinquaginta reliquit in Africa, ut essent Carthagini & Africæ præsidio. Adhæc Hasdrubali in Hispania manere jussso tradebantur quinqueremes quinquaginta, quadriremes duæ, triremes quinque, equitum duo millia & quingenti, elefanti viginti & unus, peditum undecim millia, equitum ad novem millia. *Polyb.* Vide sis Livium.

2 *Ex his unum in Africam.*] Tredecim millia, octingentos quinguaginta peditis cetratos, funditores baleares octingentos septuaginta, equites mistos ex multis gentibus mille ducentos. *Liv.*

3 *Alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit.*] Hasdrubali fratti, viro impigro Hispaniam provinciam destinat: firmatque eam Africis maxime præsidiis; peditum Afrorum undecim millibus octingentis quinquaginta; Liguribus trecentis; Balearibus quingentis. Ad hæc pedum auxilia additi equites Lybyphœnices, mistum Punicum Afris genus, trecenti : & Numidæ, Maurique, accolæ Oceani, ad mille octingentos, & parva Ilergetum manus ex Hispania ducenti equites; & ne quod terrestris deesset auxilii genus, elefanti quatuordecim ; classis præterea data ad tuendam maritimam oram, quia qua parte belli vicerant, ea tum quoque rem gesturos Romanos credi poterat : quinquaginta quinqueremes, quadriremes duæ, triremes quinque; sed aptæ, instructæque remigio triginta & duæ quinqueremes erant, & triremes quinque. *Idem.*

4 *Saltum Pyrenæum transiit.*] Ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν. *Polyb.* Postquam per Pyrenæum saltum traduci exercitus cœptus est. *Livius.* Vide Appiam. Ἀννιβαϊκῇ. *Lamb.* Transit autem per saltum Pyrenæum & ipsam Celticam, quæ nunc vocatur Gallia; ut olim speciatim Romanis. Saltum Pyrenæum vocat Nepos, quem Ptolemæus Πυρήνην, id est, montem illum, qui Hispaniam à Gallis dividit, & ad Occidentalem late Oceanum se extendit. Legendi passim antiquissimi Geographi. Apud Stephanum est Πυρήνη, unde Silio Pyrene. Cæterum accidit hic Hannibalis transitus per saltum illum post dejectos Celtiberos & Afros, ut videre est in Appiano & aliis. *Keuchen.*

5 *Cum omnibus incolis conflixit.*] Extat hujus rei longa narratio apud Polybium

incolis conflixit: neminem nisi victum dimisit. Ad [1] Alpes posteaquam venit, [2] quæ Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum [3] præter Herculem Grajum transierat ([4] quo facto is hodie saltus Grajus appellatur) Alpicos conantes prohibere [5] transitum concîdit: loca patefecit, itinera muniit, [6] effecitque ut ea ele-

bium lib. III. & Livium XXXI.

1 *Alpes.*] Quæ *Pœnina* ab Hannibale denominatæ sunt. *Plinius* lib. III. Nat. hist. cap. 17. Et Paulus Warnefridus lib. II. de gestis Longobard. cap. 18. ait: Alpes *Appennina* dictæ sunt à Punicis, hoc est, Hannibale & ejus exercitu. *Ernst.* Rejecit tamen hanc opinionem Livius XXI. 38. *Bosius.*

2 *Quæ Italiam ab Gallia sejungunt.*] Quum in promontorio quodam militibus suis ostentabat *Livius.* Apud Herodianum: *μέγιςα ἐκεῖνα ὄρη, ϗ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχυς σχήματι προβέβληται, ϗ περιβέβληνται Ἰταλίας.*

3 *Præter Herculem Grajum.*] Ammian. l. XV. *Primam* (per Alpes viam) *Thebanus Hercules, ad Geryonem exstinguendum & Tauriscum lenius gradiens, prope maritimas composuit Alpes.* Silius Ital.

Primus inexpertas adiit Tyrinthius arces.

Vnde apud Livium se æmulum Herculis itinerum jactabat Hannibal. Herculi *res ipsa virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit*; ut loquitur Iustinus; & *Annibalis per Alpes transitum in portento prope à majoribus habitum*, scribit Plinius. Ergo æmulus Herculis itinerum Hannibal, non tamen ut alter ab ipso fuerit in tranandis Alpium montibus. Quod mendacio non caret e tradidit Polybius, lib. III. *Keuchen.*

4 *Quo facto is hodie saltus Grajus.*] Ergo ab Hercule Grajo saltus Grajus, sive Herculeus. Vide *Plin.* III. 17. & 20. Herculis transitus multa vestigia indicantur; Herculis Monœci portus, & harum Alpium nomen & Lepontii ita dicti creduntur, quod ab Hercule eo loco relicti fuerint. Auctor *Simlerus.* Ita Herculea via apud Aristotelem de admirandis, quæ ducit ex Italia per Galliam usque ad Celtiberos. Et Alpium Grajæ fauces, quibus ipsum transiisse memorant Pœni. In Tungris adhuc Herculis vetustissimum Sacellum, ut supra januam effigies ostendis, & alia monumenta, quæ Herculem Grajum repræsentant. *Keuchen.*

5 *Transitum concîdit.*] Incredibili labore & industria. Quippe ad minuendam rupem, per quam via una esse poterat; ducti milites, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis struem ingentem lignorum faciebant; eamque cum & vis venti apta faciendo igni coorta esset succendebant, & ardentia saxa infuso aceto molliebant. *Livius.* Et hæc est illa via, *ἣ ϗ νῦν ἐςὶν ἐπὶ τ̃ ὁδῶν ἐπιφανὴς, ϗ καλεῖται δίοδος Ἀννίβα*, ut tradit *Appianus.* Loquitur de Cremonis jugo, ubi transgressus Hannibal. Alii Penninum vocant, vel Pœninas. Sic Franciscus I. Gallorum Rex, per easdem Alpes inusitatum iter curulibus tormentis aperuit. *Iovius* in Leone X. Quales Turcæ in Germaniam irrumpentes anno Christi MCLXXXVII. *Sabellicus*, Ennead. X. 7. *Transitu* V. C. atque hoc melius: mox *Alpinos* malit Lambinus.

6 *Effecitque ut ea elephantus.*] T. Livius: *Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos, ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.* Mos præliandi cum elephantis, frequens antiquis Regibus. Hos contra Romanum exercitum primus in Lucania Pyrrhus Rex eduxit.

 Postea

elephantus [1] ornatus ire posset, qua antea unus homo iner-
mis vix poterat repere. [2] Hac copias traduxit, in Italiam-
4 que [3] pervenit. Conflixerat [4] apud Rhodanum cum P.
Cornelio Scipione consule, eumque pepulerat. [5] Cum hoc
eodem

Postea Hannibal in Africa, Rex Antiochus in Oriente, Iugurtha in Numidia, copiosos habuerunt: adversus quos diversa sunt excogitata arma. De elephanto enim ὅσος ἐς ἔργα καὶ ἀνδρῶν χρείας, non χεῖρας, ut sine sensu alii emendaverunt.

1 *Ornatus.*] Gifanius ita contexerat, secutusque est indice Cl. Puteano Lambinus. Schottus ex suis membranis præfert *oneratus*, accipitque pro onustus. Ast ego pertendo istud *oneratus* esse suppositum ab ignorante scriba pro *ornatus*. Nam elephas ornatus multum ab onerato differt. Iumenta dorsuaria κτήνη φορτηγὰ, ut cameli & muli, &c. onerantur: elephanti vero ornantur, armantur, ipsi & armatis implentur. Quid plura? præstantissimi quique scriptores hoc modo consueverunt. *Gebhard.*

2 *Hac copias traduxit.*] Per montem Iovis, quem vulgo Cinisum appellant, Gebennas versus tendens, partem ejus Rupiolæ, quam & Durandum vocant, unde ex altero latere flumen Druentia, altero exitus in Taurinos. Id videtur sentire Plutarchus. *Machaneus.*

3 *Pervenit.*] Quinto mense à Carthagine nova (ut quidam auctores sunt) quinto decimo die Alpibus superatis. Livius XXI. Neque aliter Polybius: Τέλος δὲ τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος, τὴν δὲ Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις πεντεκαίδεκα. *Lambin.*

4 *Apud Rhodanum.*] Atqui, neque Polybius, neque Livius, neque ulli alii, quod sciam, tradiderunt, P. Cornelium Consulem cum Hannibale ad Rhodanum conflixisse. Nam triduo antequam ad Rhodanum venisset Scipio, transierat flumen Hannibal, teste Polybio; cujus hæc verba sunt: Οὐ μὴν ἀλλὰ Πόπλιος μετὰ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῶν Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μετὰ ὡς ἐνδέχεται μάλιστα, πεπεισμένος οὐδέ ποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν διὰ τὸ πλῆθος. Titus Livius: *P. Cornelius* Cos. *triduo fere postquam Hannibal ab ripa Rhodani movit, quadrato agmine ad castra hostium venerat, nullam dimicandi moram facturus. Ceterum ubi deserta munimenta videt, ad mare ad naveis redit; tutius, faciliusque ita descendenti ab Alpibus Hannibali occursurus.* Lamb. Auctor is, qui librum de Viris Illustribus conscripsit, tradit apud Ticinum, qui Galliæ Cisalpinæ fluvius, cum P. Scipione conflixisse Hannibalem. Quo tempore de Scipione actum fuisset, ni periclitantem patrem servasset prætextatus admodum filius. Atqui hic quidem primi impetus turbo, qui inter Padum & Ticinum valido fragore detonuit. *Florus.*

5 *Cum hoc eodem de Clastidio.*] Quod oppidum est Polybio & Straboni. Apud Livium est, uno in loco Ligurum, altero Gallorum. *Ortelius.* Sed non videtur huic voci hic locus esse. Nam primum, quid est, *apud Padum Clastidio decernit?* Sic enim habent omnes libri vulgati: Nonne satis est dixisse, *apud Padum decernit*; quemadmodum supra dixit, *apud Rhodanum*; infra apud *Trebiam*? Putabam, si hæc vox non est aliunde inculcata (quod mihi fit verisimile; ideoque delendam abitror) aliquid deesse, & legendum, *non longe à Clastidio.* Nam Livius tradit, Hannibalem statim post illam pugnam, ad Clastidium vicum, quo magnam vim frumenti Romani congesserant, partem sui exercitus misisse, quod inopia frumenti laboraret; brevique post tempore nummis aureis qua-

eodem de Clastidio apud Padum decernit, [1] saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega [2] Ti. Longo, [3] apud Trebiam adversus eum venit. Cum his manum conseruit, [4] utrosque profligavit. [5] Inde per Ligures

quadringentis P. Brundisino præsidii præfecto corrupto, Hannibali Clastidium esse traditum. *Lambin.* Quod primum fuit Scipionis cum Hannibale prælium. *Livius.*

1 *Saucium inde ac fugatum.*] Livius: *Auxitque pavorem Consulis vulnus, periculumque intercursu tum primum pubescentis filii propulsatum.* Florus Epitoma: *Tunc Scipione duce fusus exercitus, saucius etiam ipse venisset in manus hostium imperator, nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset.* Lambinus. Cæterum fallitur memoria Plinius, dum apud Trebium hæc accidisse scribit, quod contra aliorum fidem. Nec patrem filius ab ipsa morte liberavit, ut tradit Florus, sed servus quidam, de quo verum esse, filiale illud patrocinium, fama obtinuit. *Keuchenius.*

2 *Ti. Longo.*] Id est, *Tiberio Longo*, Sic autem legendum; non, ut vulgo, *Tito Longo.* Ita eum Polybius nominat, itemque in Fastis *Tiberius* appellatur:

BELLUM PUNICUM SECUNDUM.
P. CORNELIUS L. F. L. N. SCIPIO.
TI. SEMPRONIUS LONGUS.

Apud Livium tamen *Titus* dicitur, sed mendose. *Lambin.* Hic Tiberius Sempronius Longus initio belli Punici secundi Cos. cum P. Cornelio Scipione conflixit. *Schott.* Atque idem Consul ex Sicilia accersitus fuit, ut duo exercitus jungerentur. *Machaneus.*

3 *Apud Trebiam.*] Alii Contrebiam vocant. Virgilius VII. Æneid. Mutuscam indigitat. Ubi servius: *Hæc Trebia postea dicta est, quam modo Trebulam dicunt, apud quam Annibal delevit populum Romanum.*

4 *Utrosque profligavit.*] Si modo interfuerit prælio illi Scipio; utqui nondum satis firmus erat ex vulneribus superiore prælio acceptis. Neque illum Polybius & Livius in hoc appellant. Contra Appianus Ἀννιβαϊκῇ· Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ παραχειμάζων, ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρῆναι, μόλις δ' ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. Tantus autem terror ex hac clade Romam perlatus est, ut jam ad Urbem crederent infestis signis hostem venturum; nec quicquam spei, aut auxilii esset, quo a portis, mœnibusque vim arcerent. Uno Consule (ajebant) ad Ticinum victo, altero ex Sicilia revocato, duobus Coss. duobus Consularibus exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones esse, quæ arcesserentur? Neque tamen hæc Hannibalis victoria ei admodum læta fuit; propterea quod nix & frigus, & turbulenta tempestas multos homines, plurima jumenta, & elephantos prope omnes consumpsisset. *Polyb. Livius.* Sed duo prælia commissa sunt, antequam ad Ligures Hannibal perveniret, & in utroque Romani, Sempronio duce superati sunt. Tradit enim Livius, Sempronium priore prælio superatum, Romam venisse, deinde cum Roma in castra rediisset, ad Placentiam rursum cum Hannibale confixisse. *Lambin.*

5 *Inde per Ligures.*] T. Livius: *Secundum eam pugnam Hannibal in Ligures, Sempronius Lucaniam concessit.* Ligures imis Alpium jugis adhærebant inter Varum & Macram flumen. Tutum locis & fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebat. *Florus.* Cæterum iste Ligurum tractus inter Varum & Macram flumen latius patuit, quam tradidit Florus. Quippe trans Alpes ad Rhodanum usque gens illa occupavit olim omnem Galliam Narbonensem. Vide antiquissimam Geographiam.

res [1] Apenninum transiit, petens Hetruriam. Hoc itinere [2] adeo gravi morbo afficitur oculorum, [3] ut postea nunquam dextro æque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam premeretur, [4] lecticaque ferretur, [5] C. Flaminium consulem [6] apud Trasimenum [7] cum exercitu [8] insidiis circum-

1 *Apenninum.*] Qui mons longissimi tractus, Italiam secundum longitudinem ejus dirimens. Addit Livius, in transitu Hannibalem adeo atrocem tempestatem adortam esse, ut Alpium fœditatem prope superarit. *Vente mistus imber* (Historici verba sunt) *cum ferretur in ipsa ora, primum, quia aut arma emittenda erant, aut contra enitentes vortice intorti affligebantur, constitere; deinde, cum jam spiritum intercluderet, nec reciprocare animam sineret; aversi à vento parumper consedere. Tum vero ingenti sono cælum strepere, & inter horrendos fragores micare ignes; capti auribus & oculis metu omnes torpere.* Lambin.

2 *Adeo gravi morbo afficitur oculorum.*] T. Livius lib. XXII. *Ipse Hannibal æger oculis ex verna primum intemperie variante labores, frigoraque; elephanto, qui unus superfuerat, quod altius ex aqua exstaret, vectus: vigiliis tamen, & nocturno humore, palustrique cælo gravante caput; & quia medendi nec locus, nec tempus erat, altero oculo capitur.* Polybius lib. III. Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας περιαλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν, οὐδὲ θεραπείαν διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον. *Lambin.*

3 *Ut postea nunquam dextro æque bene usus sit.*] Quod dehonestamentum oris, quidam simii posteriorum ducum ad gloriam sibi trahebant. Tacit. lib. IV. Histor. cap. 13. *Sed civilis ultra, quam barbaris solitum, sollers ingenio, & Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento.* Vide eundem lib. II. Annal. 9. III. 20. de Decrio. Iustinum IX. de Philippo. *Gebhard.* Unde Satyricus X.

O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum.

De quo somnium ejus refert Val. Maximus lib. I. cap. VII. Vide & in Fabio Plutarchum, plures istiusmodi μονοφθάλμους duces invenias. Philippum Macedonum regem, de quo Gellius 2. 27. *Schott.*

4 *Lecticaque ferretur.*] Mos solitus affectis Ducibus. De Scipione *Livius* XXIV. De Mermece *Agathias* II. De Lutatio Consule *Val. Maximus* II. 8. De Eumene *Polyænus*, & *Plutarchus.* De Numeriano *Vopiscus.* De Alexandro *Curtius* VII. Quod inter laudes humanitatis ac beneficentiæ Tiberianæ commemorat *Vellejus Patere.* II. Gebh.

5 *C. Flaminium Consulem.*] Hominem turbulentum & multitudinis assentatorem, ad res bellicas natura ineptum. Appianus: Καὶ αὐτὸς ὢν ἀπειροπόλεμός τι, καὶ εἰς ἀρχὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ᾑρημένος. Adi Polybium & alios. Titus Livius: *Consul ferox ab consulatu priore, & non modo legum, aut patrum majestatis, sed ne Deorum quidem satis metuens erat.* Lamb. Ergo C. Flaminius, (non Flaminius) iterum Consul erat, quo tempore ipsum, ad Trasimenum adoriebatur Hannibal. Isto consulatus incidit in annum Urbis Conditæ DXXXVI. quando ipsius Collega fuit Cn. Servilius Geminus qui in prælio occisus est. *Schott.*

6 *Apud Trasimenum.*] Λίμνην appellant Pollibius & Appianus, qui & πλεισίνην vocat in Annibalicis. Apud Livium est *Trasumenus*, pro quo alii *Trasimenus.* Florus II. 6. *Trasimenus lacus tertium fulmen Hannibalis, imperatore Flaminio.* Sed & antiqui *Trasumenius* scri-

cumventum [9] occîdit. Neque multo post [10] C. Centenium [11] prætorem, * cum delecta manu † saltus occupantem. [1] Hinc

scribebant aut *Trasymenius*. Quomodo apud Quintilianum legendum esse, libro 1. cap. 5. docet Claudius Salmasius; ubi perperam *Thrasomenum* pro *Thrasumeno*. Keuchen.

7 *Cum exercitu.*] In hac pugna Livius Polybium secutus, quindecim millia Romanorum in acie cæsa esse tradit: decem millia sparsa fuga per omnem Etruriam diversis itineribus Romam petiisse: sex millia primi agminis per adversos hostes eruptione facta, ignaros omnium, quæ post agerentur, ex saltu evasisse: & cum in tumulo quodam constitissent, clamorem modo ac sonum armorum audientes, quæ fortuna pugnæ esset, neque scire, neque perspicere præ caligine potuisse. Inclinata ab iniqua re, cum calescente sole depulsa nebula aperuisset diem; tum liquida jam luce montes, camposque patentes fœde Romanam aciem ostendisse. Itaque ne in conspectos procul immitteretur eques, sublatis raptim signis quam citatissimo poterant agmine, sese abripuisse. Postero die, cum super cætera extrema fames etiam instaret; fidem dante Maharbale, qui cum omnibus equestribus copiis nocte consecutus erat, si arma tradidissent; abite cum singulis vestimentis passurum: sese dedidisse: quam Punica religione servatam fidem ab Hannibale esse, atque in vincula omnes conjectos. Hæc est (inquit ille) nobilis ad Trasimenum pugna, atque inter paucas memorata P. R. clades. *Lambin.*

8 *Insidiis circumventum.*] Hæc ars nova fuit Punicæ fraudis, qua palustribus virgultis tectus eques terga subito pugnantium invasit. Quæ tamen non adhibita fuit ab Hannibale in hoc prælio ad Thrasimenum lacum, sed in altero ad Trebiam flumen; ut doctissime notavit ad Florum suum Magnus Salmasius. In hac quippe ad Thrasimenum pugna, nihil aliud fraudis commentus est Pœnus, nec aliud curavit, quam ut clausum lacu & montibus, copiisque suis circumfusum haberet hostem. Eumque sic circumclusum militi suo ad satietatem præbuit cædendum. Hæc ille *Salmasius*.

9 *Occidit.*] Verba Polybii, disertim testantur, Flaminium non ab Hannibale, sed à Gallis in eadem pugna interemptum. Ἐν ᾧ καιρῷ τὸ Φλαμίνιον αὐτὸν δυσχρηστούμενον & περιεστῶτα τοῖς ὅλοις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν. Prædixerant fato Ducis ac cladi imminentem casum prodigiosa signa; in castris dilanians lupus, qui intactus evaserat; in arbore prætoria examen apum; ab humo prodire nolentes aquilæ; Consulis casus supra cespitantis equi caput evoluti, cum in eum insiluisset; adhoc ingens commissam aciem secutus terræ tremor, & multarum urbium ruina. Vide Livium & Florum, quorum historiam qui cognovit, vix huic ignoverit. *Keuchen.*

10 *C. Centenium.*] Quem alii vocant Centronium. *Polyb. Livius.* Vel Marcum Centenium, non Cajum. *Plutarch.* Hic à Cn. Servilio altero Consule, audito Hannibalis in Etruriam transitu, præmissus fuerat. *Polyb.* Livius à Senatu ipsum contra Hannibalem præmissum, refert. Quo modo Auctor vitæ Annibalis apud Plutarchum. *Mag.*

11 *Prætorem.*] Vel *proprætorem*. *Liv.* Quemadmodum *Prætorem* & *Consulem* indifferenter dixit. *Veteres*, inquit Pedianus, *omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellarunt.* Quem Imperatorem. Sic *Imperator* idem quod *Prætor*, sive ἡγεμὼν, aut στρατηγὸς, ut notat Iustinianus in Novellis. *Proprætores* secunda notione dicebantur, qui ex privatis ad bellum gerendum, non ad gubernandam provinciam mittebantur, id est, qui *Prætores* erant, sive exercitus sui præfecti, qualis iste Centenius. *Keuchen.*

* Cum

[1] Hinc in Apuliam pervenit. [2] Ibi obviam ei venerunt duo consules, [3] C. Terentius Varro & L. Paullus Æmilius. [4] Utriusque

* *Cum delecta manu.*] Cum quatuor equitum millibus. *Polyb. Livius.* Sex equitum millibus. *Appian.* Vel octo. *Idem.*

† *Saltus occupantem.*] De quibus legendus Appianus. Hannibal per itinerum duces & speculatores inquirit in juga montium prærupta, & viarum anfractus. Sub noctem expeditos emittit milites, ut montem circumirent, & inter illos Maharbalem. Post, ubi circuitus ex tempore conjecit, citato cursu in Centenium facit impetum. Ubi diu Mars varius, exituque ipso mirabilis: Tandem Maharbal, ubi inclinare socios ad hostem videt, ardentibus animis injicit clamorem, virtutemque inflammat sono. Spes inde Pœnis, metus hostibus. Qui, nescio, utrum victoriis magis fuerint elati, an illi virtutum experimentis speciosiores. Ῥωμαίων δὲ αὐθις ἦν φυγὴ καὶ φόνος κυκλουμένων· καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ μόλις διέφυγον. *Keuchen.*

1 *Hinc in Apuliam pervenit.*] Imo Cannas, quæ sunt ignobilis Apuliæ vicus, juxta Aufidum amnem. Cannam etiam ibi amnem fuisse ex carmine Marcii vatis, quod recitat Livius l. xxv. colligitur, idemque ex verbis ipsis Livii discitur. In carmine sic habetur: *Amnem Trojugena Cannam Romane fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conserere manum.* Subjicit post totum carmen recitatum Livius: *Et Diomedis Argivi campos, & Cannam flumen qui militaverant in iis locis juxta atque ipsam cladem agnoscebant.* Ubi tamen Cannensem pugnam idem auctor describit, Cannæ fluminis nullus meminit. Cannas quasdam prope Carthaginem collocat Stephanus: Εἰσὶ καὶ Κάνναι δύο πλησίον Καρχηδόνος, τὸ ἐθνικὸν καὶ Καννεάτης. Nescio an has Cannas designare voluerit & per errorem ex Apulia in Africam transtulerit. *Salmas.*

2 *Ibi obviam ei venerunt duo Consules.*] Præpostere narrantur hæc à Probo. Nam prius Q. Fabius Maximus, dictator creatus est, quam C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius, Consules: Priusquam dictator Hannibali se opposuit, quam hi Consules; ut tradunt Polybius, Livius, Appianus, Florus. *Lambin.*

3 *C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius.*] Editio Parisina: *C. Terentius, & L. Æmilius.* De utriusque natura disertim Appianus in Hannibal. Ὑπάτους τε αἱροῦνται ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Αἰμίλιον Λεύκιον Παῦλον [illegible], ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρρωνα πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τοῦ συνήθους δοξοκοπίαν ὑπισχνούμενον. Marmor Romanum de triumphis hujus Æmilii:

L. ÆMILIUS L. F. PAULLUS
COS. II. CENS. AUGUR.
TRIUMPHAVIT TER.

Vir fuit in tantum laudandus, in quantum intelligi virtus potest. Vide Velleium, & Auctorem qui vitas conscripsit *De Viris Illustribus.* Keuchen. Hic in pugna occubuit iterum A. U. C. 537.

4 *Utriusque exercitus uno prælio fugavit.*] Atqui hoc quartum & pœne ultimum vulnus imperii. *Florus.* Pugnam Cannensem & ejus eventum multis verbis exponunt Polybius & Livius, quæ longum sit referre. Hæc summa est: Cæsa sunt eo prælio Romanorum quadraginta quinque millia cum Paullo Consule, & Senatoribus LXXX. Consularibus atque prætoriis, aut ædilitiis triginta. *Lambin.* Alii quadraginta millia peditum tantum, eorumque Romani nominis, ad Cannas cæsa volunt. Nam equitum præterea duo millia, & septingenti. Sociorum vero æquata cædes. Livius: *Quadraginta millia peditum, duo millia septingenti equites, & tanta prope civium sociorumque pars cæsi dicuntur.* Significat ex sociis, & civibus æquam partem cecidisse. Romani tum exer-

triusque exercitus uno prælio fugavit, [1] L. Paullum consulem occidit, & aliquot præterea consulares. In his [2] Cn. Servilium Geminum, [3] qui anno superiore fuerat consul. Hac pugna pugnata, [4] Romam profectus est, nullo resistente.

exercitus ex civibus & sociis constabant. Auxilia ex sociis proprie dicebantur legiones Romanorum civium. Exercitus sociorum plerumque numero æquabat legiones Romanas. Livius: *Data pro quinque octo millia militum, pars dimidia cives, pars socii.* Utrum igitur verbis illis, quæ supra posuimus, quadraginta millia civium cæsa & totidem sociorum significat Livius, an ex quadraginta millibus quæ feruntur occisa, æquam partem civium & sociorum interemptam innuit? Hoc verius. *Salm.*

1 *L. Paullum consulem occidit.*] Anno ab V. Cond. DXXXVII. *Schott.* Quo tempore agebat secundum Consulatum. Verba morientis ad Cn. Lentulum perstringit *Livius* lib. XXII. Annal.

2 *Cn. Servilium Geminum.*] Sic legendum ex Polybio, T. Livio, Appiano, Fastis; Non, ut vulgo, *P. Servilium Geminum.* Atqui una cum eo occisus est collega ejus M. Atilius Regulus. Unus Terentius Varro salvus evasit sua fuga. Polybius: Ὀλίγοι δέ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον· ἐν οἷς ἦν καὶ Καΐος Τερέντιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἀνὴρ αἰσχρὰν μὲν τὴν φυγὴν, ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ, τῇ πατρίδι πεποιημένος. Appianus: Ὁ δὲ φαυλότατός τε, καὶ συμφορῶν αἴτιος, (de Varrone loquitur) ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπεφεύγει. Idem paulo post, fugam à Varrone ortam esse tradit, his verbis: Καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς. *Lambin.* Hinc apud Florum: *Ducum effugit alter, alter occisus est: dubium uter majore animo, Paullum puduit, Varro non desperavit.*

Cn. Servilium Geminum.] Ita diserte in nostris membranis: depravate enim antea datum Publii prænomen Fastis Capitolinis reclamantibus. *Schottus.* MS. Boecleri, *P. Servil. Geminum.*

3 *Qui anno superiore fuerat Consul.*] Cum M. Attilio Regulo. Incidit Consulatus iste in annum Urbis Conditæ DXXXVII. Nec dubium est, quin anno sequenti interemptus sit Cn. Servilius Geminus. Qui fuit Urbis DXXXVIII. quo contigit famosa illa clades ad Cannas. *Keuchen.*

4 *Romam profectus est.*] Falsum. Hannibal enim post pugnam Cannensem castra ex Apulia in Samnium movit. *Liv.* Et magna Græcia potitus est. *Polybius.* Tradit Appianus, tum demum Hannibalem Romam contendisse, cum se Capuam frumentum & subsidium intromittere, obsidionemque solvere posse desperasset. *Lambin.* Vide sis non uno loco Livium, libro XXII. XXIII. XXVI. XXX. *Dubium non erat,* (inquit Florus) *quia ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, si (quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt) Annibal quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset. Quum victoria posset uti, frui maluit, relictaque Roma Campaniam, Tarentumque peragrare, ubi mox & ipse, & exercitus ardor elanguit: adeo, ut verum dictum sit; Capuam Annibali Cannas fuisse.* Cæterum, quod relicta Roma in Campaniam flexit, non eo id fecit animo ac proposito, ut delitiis Campanis frueretur, sed voto ac spe nobilissimæ urbis capiundæ Capuæ, quæ duarum tum toto orbe maximarum, Romæ & Carthaginis erat æmula. In Annibale autem duo præcipue notata ac reprehensa Ducis magni peccata à peritis artium militarium: Quod ex Cannensi acie non recta Romam duxisset. Et quod in hiberna Capuam militem misisset. Ac posterius quidem hoc peccatum majus illis visum priore. Nam mora & cunctatione tum pec-

stente. [1] In propinquis montibus moratus est. Quum aliquot ibi dies castra habuisset, & [2] reverteretur Capuam, [3] Q. Fabius Maximus, [4] dictator Romanus, [5] in agro Falerno ei se objecit. [6] Hinc clausus locorum angustiis, noctu [7] sine ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio [8] callidissi-

peccasse tantum videri potuit, quæ victoriæ dilationem attulerit. Hic secundus error inhabilem ad vincendum prorsus reddidit, viresque ademit. *Salmasius.*

1 *In propinquis urbis montibus.*] Ad Anienem flumen, ubi instructis utrinque exercitibus in ejus pugnæ casum, in qua urbs Roma victori præmium esset, imber ingens grandine mistus ita utramque aciem turbavit, ut vix armis retentis in castra sese receperint; nullius rei minore, quam hostium metu. Et postero die eodem loco acies instructas eadem tempestas diremit. *Liv.* XXVI.

2 *Reverteretur Capuam.*] In hiberna. Ibi partem majorem hyemis exercitum in tectis habuit. Vt verissime modo cum Floro dictum sit; *Capuam Hannibali Cannas fuisse.* Quod desumptum ex Oratione Marcelli ad milites. Exstat illa apud Livium XXIII.

3 *Q. Fabius Maximus.*] Cunctator, Verrucosus, Ovicula. *Auctor* Viror. Illustr. *Plutarch.* in Vita. Maximi cognomen principium habuit in hac familia ab eo primum, qui omnem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, easque urbanas appellavit, & instituit equites Idibus Quintil. transvehi. *Machaneus.*

4 *Dictator.*] Factus post pugnam ad Trasimenum lacum commissam, ante Cannensem, & Paullum Æmilium, & Terentium Varronem Cos. nempe Cn. Servilio Gemino, & M. Attilio Regulo Consulibus. De qua dictatura plura Polybius libro III. *Lambin.* Præerat autem equitibus magister equitum: Dictator legionibus & toti exercitui; Erat que summus magistratus in Vrbe Romana, sine provocatione, & tantum semestris.

5 *In agro Falerno.*] Auctor de Viris Illustribus in vita Fabii: *Annibalem in agro Falerno inclusit.* Florus lib. II. *Itaque per Samnium totum, per Falernos, Gauranosque saltus sic maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.* Contigit hoc anno Vrbis DXXXVI. qui quartus ab occentu soricis, de quo Val. Max. lib. I. cap. I. *Keuchen.*

6 *Hinc clausus locorum angustiis.*] Quas τόπους στενὲς vocat Polybius, id est, *angusta loca.* Inclusus inde videri Hannibal, (Livii verba sunt) & ad Casilinum obsessus; cum Capua & Samnium, & tantum à tergo divitum sociorum Romanis commeatus subveheret: Pœnus contra intra Formiana saxa ac Linterni arenas, stagnaque perhorrida situ hibernaturus. Lege Appianum in *Annibalica.*

7 *Sine ullo detrimento exercitus.*] Τήν τε δύναμιν διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ' ἀσφαλείας, καὶ τὴν λείαν, ἀπολειπόντων τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας. *Polyb.*

8 *Callidissimo Imperatori.*) Quantus ille Imperator fuerit, exponit monumentum, quod produxit Streinins. Libet heic inserere ob nomina & titulos & triumphos: Q. FAB. MAX. DICTATOR BIS. COS. V. CENSOR. INTERREX II. ÆD. CVR. Q. II. TRIB. MILITVM. PONT. AVGVR. PRIMO CONSVLATV LIGVRES SVBEGIT. EX HIS TRIVMPHAVIT. TERTIO ET QVARTO ANNIBALEM COMPLVRIBVS VICTORIIS FEROCEM SVBSEQVENDO COERCVIT. DICTATOR MAGISTRO EQVITVM MINVCIO, CVIVS POP. IMPERIVM CVM DICTATORIS IMPERIO

lidissimo imperatori dedit verba. Namque [1] obducta nocte, [2] sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam, non ita multis diebus, M. Minutium Rufum magistrum equitum, [3] pari ac dictatorem imperio, dolo [4] perductum in prælium, fugavit. T. Sempronium

RIO ÆQVAVERAT, EXERCITVI PROFLIGATO SVBVENIT, ET EO NOMINE AB EXERCITV MINVCIANO PATER APPELLATVS EST. CONSVL QVINTVM TARENTVM CEPIT. DVX ÆTATIS SVÆ CAVTISSIMVS, ET REI MILITARIS PERITISSIMVS HABITVS EST. PRINCEPS IN SENATV DVOBVS LVSTRIS FACTVS EST. *callidissimus.*] Sic MSS. & Veteres præter Venetos, qui *Clarissimus* legunt. supra in Timoleone, dicit Hannibalem *Calliditate* omnes in Africa natos præstitisse. *Savaro.* Infr. *vidit vir omnium callidissimus.*

1 *Obducta nocte.*] Sic Magius. Lambinus & Savaro. Longol. enim & Vltraj. editio *adducta.* minus recte. *Schott.*

2 *Sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit.*] Lege Frontinum I. *Strategem.* Appianum in *Hannibalic.* Polybium III. Livium XXII. Post tertiam vigiliam ἀθρόως ἐξῆγε τοὺς λειτουργοὺς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. Aderant autem λογχοφόροι, expediti milites, qui boves à tergo agitabant. Vbi concremato pabulo calor ad ima cornuum venit, velut furore stimulatos agebat. Hinc repente discursu, haud secus, quam sylvis, montibusque accensis, omnia circum virgulta ardere; capitumque inquietatio flammam excitans, hominum passim discurrentium speciem præbebat. Qui ad transitus saltûs insidendos locati erant, ubi in summis montibus, ac super se quosdam ignes conspexerunt, circumventos se esse rati, præsidio incessere, qua ingens emicabat flamma, velut tutissimum iter, petentes summa montium juga. Tum in quosdam boves palanteis à suis gregibus inciderunt: & primo cum procul cernerent velut flammas spirantium, miraculo attoniti constiterunt. Ita Livius. Cæterum opinantur nonnulli, illum terrorem, qui ex prodigioso isto objectu invaserat Romanos, fuisse πανικὸν: quo καταπλαγέντες & stupefacti ex præsidiis suis fugiebant. Quod neutiquam probabile: Quippe caussa suberat, saltem in speciem vera, quam præsidiarii per tenebras judicare non poterant. *Keuchen.*

3 *Pari ac dictatorem imperio.*] Post prælium cum Annibale. Καὶ ἡ βουλὴ ἐπεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. Appian. in *Annibalic.* Res primæ originis, quam suffragatore Metello, consilio Varronis acquisivit à Senatu M. Minucius. Nunquam enim ante æquatum jus dictatoris & magistri equitum. Polybius: Καὶ δὴ δύο δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. Lege Orationem apud *Livium*, qua longis sermonibus Minucius Fabium apud suos criminatur. Exstat illa *lib.* XII.

4 *Perductum.*] Placet Codicis nostri scriptura, *productum*, pro illectum. *Schottus. Dolo perductum in prælio.*] Bene habet hæc lectio: nec attendendus Schottus qui præfert *productum.* Gebhard.

nium Gracchum, [1] iterum consulem, [2] in Lucanis absens, in insidias inductum, sustulit. * M. Claudium Marcellum [3] quinquies consulem, [4] apud Venusiam [5] pari modo interfecit. Longum est enumerare prælia: [6] quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. [1] Quan-

1 *Iterum Consulem.*] Ἀνθύπατον vocat Appianus. Iterum Consul fuit anno Vrbis Cond. DLXXXXI. Olympiad. CLIV. anno tertio. Ita Plutarch. in vita Gracchorum eum bis Consulem fuisse testatur. Quo secundo Consulatu collega ejus fuit M. Iuventius Helva, IↃXC. ut in Fastis videre est. *Keuch*

2 *In Lucanis.*] Florus II. 6. *Ausus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi, & premere terga cedentis.* Livius Decad. III. 5. *Gracchum jam nudatum præsidio, vivum capere Pœni nituntur. Cæterum ille conspicatus Lucanum hospitem, inter hosteis adeo infestus confertos invasit, ut parci ei sine multorum pernicie non posset. Exanimem eum Mago extemplo ad Annibalem misit, ponique cum capite simul fascibus ante tribunal imperatoris jussit. Hæc vera fama est. Gracchus in Lucanis ad campos, qui veteres vocantur, periit.* Vide sequentia, ubi varios de Gracchi morte sermones fuisse testatur. Alii in agro Beneventano prope Calorem fluvium interemptum volunt ab hostibus inter salicta latentibus. Sunt qui, aruspicum monitu quingentos passus è castris progressum, uti loco puro prodigia procuraret, ab insidentibus forte locum duabus turmis Numidarum circumventum, scribant. Adeo, nec locus, nec ratio mortis in viro tam claro & insigni constat. Funeris quoque Gracchi varia fama est. Alii in castris Romanis sepultum à suis, restantur. Alii in vestibulo Punicorum castrorum rogum ab Hannibale exstructum volunt; ob quem armatus exercitus cum tripudiis Hispanorum & aliarum gentium, omni honore exequias celebrabat. Hæc tradunt, qui in Lucanis rei gestæ auctores sunt. Si illis, qui ad Calorem fluvium interfectum memorant, credere velis, capitis tantum Gracchi hostes potiti sunt. Eo delato ad Hannibalem, missus ab eo confestim Carthalo, qui in castra Romana ad Cn. Cornelium quæstorem deferret. Is funus imperatoris in castris, celebrantibus cum exercitu Beneventanis, fecit. Hæc Livius. Videtur tamen in posteriorem sententiam abire etiam Appianus. Verba ejus in Annibalicis: Αἰχεῶς δ' αὐτὸν ἐνεδρευόμενον, ἀγάμενος ὅμως τῆς τελευταίας ἀρετῆς ἔθαψε, καὶ τὰ ὀστᾶ Ῥωμαίοις ἔπεμψεν.

3 *Quinquies consulem.*] *Quinctum Consulem* reponendum puto Varronis & Ciceronis auctoritate apud Agell. X. I. Ex compendii, ut fit, nota v. *Cos.* librarius imperitus *quinquies* exscripsit. *Schottus.* Quod non improbo. Ita enim Appianus: Κλαύδιός τε Μάρκελλος ὁ Σικελίαν ἑλὼν, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος. Consul autem cum Tito Quinctio Crispino Marcellus fuit anno Romæ DXLV. ut constat ex Fastis. *Keuchen. Schottus.*

4 *Apud Venusiam.*] Quæ Romanorum colonia fuit, inter Apuliam & Lucaniam. *Vellejus.* Inter Hidruntem & Equum Tuticum. *Antoninus.* Hannibal apud Appianum παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς Θουρίους, κἀκεῖθεν ἐς Οὐενουσίαν.

5 *Pari modo interfecit.*] Multis verbis narrat duorum Consulum cladem T. Livius XXVII. Annal. Vterque pari mortis genere interemptus. Κρισπῖνος μὲν ἀκοντίσμασι δυσὶ βεβλημένος. Et in eadem pugna Μάρκελλον δέ τις λόγχῃ πλατείᾳ διὰ τῶν πλευρῶν διήλασεν. Vide sis Appianum Ἀννιβαϊκῇ, & Plutarchum in *Marcello.*

6 *Quare hoc unum satis erit dictum.*] Postrema vox de mendo suspecta est, & à Glossa irrepsisse apparet. *Schottus.*

1. *Quan-*

[1] Quandiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam, in campo castra posuit. [2] Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum 6
gessit [3] adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, [4] exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit in præsentiarum [5] bellum componere, quo valentior postea congrederetur. [6] In colloquium convenit, [7] conditiones non convenerunt. Post id factum, paucis

1 *Quamdiu in Italia fuit.*] Scilicet spatio annorum sexdecim. Iustinus libro ultimo. *Mag.* Constat autem Hannibalem annos quindecim, & eo amplius in Italia fuisse. T. Livius lib. xxx. Annal. dedisse tandem id (vacuam hostibus Italiam) Deos sextodecimo post demum anno: nec esse qui Diis gratias agendas censeat: *Nec satu certum constare apud animos poterat, utrum gaudio dignius esset, Hannibalem post sextum decimum annum ex Italia decedentem, vacuam ejus possessionem reliquisse Pop. Romano, an magis metuendum, quod incolumi exercitu in Africam trajecisset.* Appianus: Ἀννίβας δὲ ἐπὶ Λιβύης ἀνήγετο ἑκκαιδεκα ἔτεσι πορθήσας τε τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγὼν, τοῖς δὲ ὑπηκόοις αὐτοῦ καὶ συμμάχοις ἐνυβρίσας ὡς πολεμίοις. Idem ex Fastis intelligere licet. *Lambinus.*

2 *Hic invictus patriam defensum revocatus.*] At Plinius in libro de Viris Illustribus, à Valerio Flacco repulsum, à Graccho & Marcello fugatum, & mox in Africam revocatum ait, *Mag.* Livius xxx. Annal. *Nihil certe ultra rei in Italia ab Hannibale gestum. Nam ad eum quoque legati ab Carthagine, vocantes in Africam, iis forte diebus, quibus ad Magonem, venerunt. Frendens, gemensque, ac vix lachrymis temperans, dicitur legatorum verba audisse. Posteaquam edita sunt mandata: Iam non perplexe, inquit, sed palam revocant, qui vetando supplementum & pecunias mitti, jampridem retrahebant.* Vide sequentia.

3 *Adversus P. Scipionis filium.*] Africanum. *Lambinus.* Cui tam grande de Africa nomen fata decreverant. *Florus.* Illud cognomen ex virtute fuit. *Sallust.* Sed notandum, commune illud fuisse duobus Scipionibus. Lege Sigonii *Scipionem Æmilianum*; & Auctorem *de Viris Illustribus.* De utroque Florus 2. 6. 11.

4 *Exhaustis jam patriæ facultatibus.*] Diuturno bello.

5 *Bellum componere.*] Rem multis verbis exponit Livius xxx. Annal.

6 *In colloquium convenit.*] Comparuit ad colloquium, de quo convenit habendo. *Ian. Gebhard.* Livius: *Itaque quanquam & ipse causa belli ejus erat, & adventu suo turbaverat pactas inducias, & spem fœderum: tamen si integer, quam si victus peteret pacem, æquiorem impetrari posse, ratus, nuntium ad Scipionem misit, ut colloquendi secum potestatem faceret.* Sequitur mox: *Cæterum Scipio cum colloquium haud abnuisset, ambo ex composito Duces castra protulerunt, ut coire ex propinquo possent.* In libro Strategematum Polyæni refertur animi magnitudo Scipionis adversus speculatores Carthaginenses. De quibus legendus etiam Appianus Συριακῇ.

7 *Conditiones non convenerunt.*] Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐχωρίσθησαν, ἀξύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. *Polybius* xv. Ita infecta pace ex colloquio ad

cis diebus [1] apud Zamam [2] cum eodem conflixit. Pulsus incredibile dictu, [3] biduo & duabus noctibus [4] Adrumetum pervenit, quod abest à Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Adrumeti [5] reliquos ex fuga collegit. [6] no-
7 vis delectibus, paucis diebus multos contraxit. Quum in apparando acerrime esset occupatus, [7] Carthaginienses bel-

ad suos cum se recepissent, frustra verba pacata renuntiant: armis decernendum esse, habendamque eam fortunam, quam Dii dedissent. In castra ut est ventum, pronuntiant ambo, arma expedirent milites, animosque ad supremum certamen, non in unum diem sed in perpetuum, si felicitas adesset, victores. Roma, an Carthago jura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros. Neque enim Africam, aut Italiam, sed Orbem terrarum victoriæ præmium fore: par periculum præmio quibus adversæ pugnæ fortuna fuisset. *Livius* xxx. *Florus* II. 6.

1 *Apud Zamam.*] Livius xxx. & Polybius xv. post pugnam ad Adrumetum, apud Zamam conflixisse cum Scipione Hannibalem memorant. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀδρύμητα τόπων προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. αὕτη δ᾽ ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. Zama, Vrbs Africæ, quæ Ptolemæo Ἀζάμα. Sed corrupte: ut notarunt Latini interpretes. Dicta à זמר, quod canere significat. Quemadmodum fons in Africa ὁμώνυμος, ut tradit ex Vitruvio Isidorus lib. VIII. cap. 4. *Keuch.*

2 *Cum eodem conflixit.*] Et victus fugit Hannibal. Anno V. C. IↃLI. hæc gesta, apparet ex Fastorum tabulis. *Schott.*

3 *Biduo & duabus noctibus.*] Polyb. Ἀννίβας δὲ μετ᾽ ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν εἰς Ἀδρύμητα διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγὸν, καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. Inde accitus Carthaginem sexto & tricesimo post anno, quam puer inde profectus erat. *Livius.*

4 *Adrumetum pervenit.*] Ἀδρύμητα. Male igitur Longolius, & quidam scribunt, eduntque *Adrumentum.* Schott. Apud Strabonem est Ἀδρύμη. A multis cum spiritu scribitur; *Hadrumes*, *Hadrumetum* & *Hadrumentum.* Vetus inscriptio: COLONIA CONCORDIA VLPIA TRAIANA AVG. FRVGIFERA HADRVMENTINA. In antiqua Geographia Ptolemæi urbs appellatur Ἀδρύμητος. Apud Thucydid. est Ἀτραμύττιος, pro quo Pausanias Ἀδραμύττιος. *Keuchen.* Origo verbi plane Punica est. הֲצַר מְוֶה. Vnde Arabice حصر موت apice in secunda litera suprascripto, ut sit Hadramuth. Est autem Adramyt ἔπαυλις Πλούτωνος. Nam Mut Pœnis erat Pluto. *Ioseph. Scaliger.*

5 *Reliquos.*] Malim *reliquias*, quamquam & illud defendi potest.

6 *Novis delectibus, paucis diebus multos contraxit.*] Legendum, *novis delectibus:* Neque dubium est, quin libri manuscripti, si modo non sunt ipsi quoque mendosi, sic habeant. Contraxerat autem jam sex peditum millia, & equites quingentos in urbe Marthama, ut tradit Appianus Λιβυκῇ. *Lambin.*

7 *Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt.*] Auctoritate Hannibalis. *Appian.* Incidit pax illa in annum Romæ

bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea præfuit, [1] resque in Africa gessit. Itemque Mago frater ejus, [2] usque ad Publium Sulpicium & Cajum Aurelium Coss. His enim magistratibus legati Carthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, [3] ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, [4] ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. His ex senatusconsulto responsum est, munus eorum gratum acceptumque esse, obsides quo loco rogarent, futuros, captivos non remissuros, quod Hannibalem, [5] cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent: item-

Romæ conditæ IↃ LII. Cn. Cornelio Lentulo, & P. Ælio Pæto Coss. Livius & alii conditiones pacis cum P. Cornel. Scipione referunt. *Schott.* Cui lege Curiata, & CXX. legatorum sententia paciscendæ cum Pœnis conditiones permissæ erant. Bellum his legibus compositum: ut Pœni liberi haberent *αὐτονομίαν*: quas urbes, quosque agros, quibusve finibus ante hoc bellum tenuissent, tenerent: perfugas, fugitivos, captivos omnes, & II. stratas naves præter X. triremes traderent, elephantosque, quos haberent domitos, neque domarent alios; bellum neque in Africa, neque extra Africam injussu P. R. gererent: Masinissæ res redderent, fœdusque cum eo ferirent: decem millia talentum argenti descripta pensionibus æquis in an. L. solverent: obsides centum arbitratu Scipionis darent. Ita *Livius.* Vide Dionis τὰ λείψανα περὶ πρεσβειῶν διαφόρων.

1 *Resque in Africa gessit.*] Quas narrat Appianus Λιβυκῇ.

2 *Usque ad P. Sulpicium, & C. Aurelium Coss.*] Qui annus tertius Olympiadis CXLII. Vel DXL. ab urbe condita. Livius XXXI. Annal. *Anno quingentesimo quadragesimo ab V. Condita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio Cotta Coss. bellum cum Rege Philippo initum est, paucis mensibus post pacem Carthaginiensibus datam.* Cæterum initium magistratus P. Sulpicii fuit annus Romæ DLIII. Qui secundus consulatus ejus cum C. Aurelio Cotta. Vide sis Cassiodorum & Chronologos. *Keuch.* Legati Carthag. Romam venerunt, sed parum bona fide. Livius lib. XXX. cap. 16. *Ernst.*

3 *Ob eamque rem corona aurea eos donarent.*] De corona aurea ad Alcibiadem dictum est. Vide Passchalii opus, quod *de coronis* inscripsit. Mos iste Romanis usitatus, apud quos neque coronæ solum ipsæ donabantur, sed & alia donaria ad coronas.

4 *Ut obsides eorum Fregellis essent.*] T. Livius XXXII. Annal. aliter: *Petentibus iisdem, qui non reddebantur obsides, ut ab Norba, ubi parum commode essent, alio traducerentur; concessum, ut Signium & Terentium transirent.* Lambin.

5 *Cujus opera susceptum bellum esset,*] Pro culpa ac vitio ut supra in Alcibiade Nepos. & Catullus in Passere:

—— *Tua nunc opera*
Flendo turgiduli rubent ocelli.

Et IC. furis *beneficio* rem abesse dicunt, pro culpa, εὐφημίας causa, ut puto, qua etiam ratione *beneficium* è Platonis Timæo vertit Cicero. *Schottus.*

itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginienses cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Huc ut rediit, [1] prætor factus est, [2] postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo. [3] Vt enim Romæ consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo Magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac fue-

1 *Prætor factus est.*] Livius XXXIII. *Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Hannibal, vocare se ad quæstorem.* Iustinus *consulem* vocat lib. XXXI. Quod idem est. Nam à Pop. Carthaginiensi electus fuit Sufes. Sufes Pœnorum lingua summum magistratum denotat, quem constituebant Romæ Consules, apud Pœnos Sufetes. Meminit Seneca lib. de Tranquil. cap. 3. *Non vis nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare Rempublicam.* Vide Festum, ad quem Scaliger vocem à צפה deducens, idem esse vult, quod Græcis ἔφορος, sive ἐπόπτης aut ἐπίσκοπος. Quippe non amplam tantum dignitatem, qualis in summo magistratu, ὃν πάντες ὡς ἥρωα τιμῶσι. sed & insignem sapientiam, qualis in magistratu esse debet, respicit. Inde Iustinus Hannibalem vocat virum ad prospicienda, cavendaque pericula peritum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. lib. XXXI. *Keuchenius.*

2 *Postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo.*] His improprie dictis Regibus accenseri possunt & filii quibus regium nomen datum à patribus regiam vim retinentibus. Talis is Darius fuit, quem pater Artaxerxes judicatum interfici jussit. Plutarchus Artaxerxe. *Grotius.*

3 *Vt enim Romæ Consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur.*] Quemadmodum Lacedæmoniis bini præfecti, mox bini Reges, nomine magis, quam imperio. Vide quæ ad *Agesilaum* notata sunt. Illud regimen multis gentibus commune. Apud Iberos bini deliguntur reges, alter qui jura dat, alter qui populis præest. Quod apud Achæos simile accepimus, ut binos prætores annuos sibi præficerent, qui publicas res simul & judicia curarent: aliquando decem, quos δημιουργοὺς vocabant. *Alexand. ab Alexand.* III. 3. Sed aliquando judicum ordo præfuit, qui rerum & personarum jus habebant apud Carthaginienses. Cæterum isti Reges annui Sufetes quoque nominabantur. Vt parum absit, quin iidem fuerint cum Prætoribus. Quemadmodum consulatus & prætura, proprie imperia dicebantur apud Romanos. Sed notandum Pœnorum Duces Regis quoque titulo fuisse insignitos. Quod ex Hannonis periplo liquet, cujus frons *Hannonis Carthaginiensium regis.* Similiter Imilco *Rex Carthaginiensium* apud Iustinum & Orosium. Quod ex perpetua plerunque auctoritate obtinuerunt. Vnde Procopius lib. 1. de bello Gothico dicit, barbaros duces suos, reges vocare. *Keuch.* Apud Carthaginienses duo fuere Sufetes, id est, Iudices, similes Consulibus Romanis, penes quos summa potestas in populum fuit, & plane regia, hoc uno dempto, quod duo essent; quem numerum binarium non admittit regius status, quia judicari à quoquam recusat, qui ullum obtinet. At ubi duo sunt potestate & imperio æquales, unus ab altero postulari capitis, & condemnari potest. Improprie itaque Probus Sufetes illos Carthaginienses *Reges* appellavit annuos, quia ne reges essent, duabus his rebus efficiebatur, & quod annui, & quod bini. *Salmasius.*

1 *Ex*

fuerat in bello. Namque effecit, [1] ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur. Deinde [2] anno post præturam, [3] M. Claudio, Lucio Furio Coss. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, [4] navem conscendit clam, atque [5] in Syriam [6] ad Antiochum profugit. Hac re palam facta Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt; bona ejus publicarunt, domum à fundamentis disjecerunt; ipsum [7] exulem judicarunt. At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat, [8] L. Cornelio, Quinto Mi-

1 *Ex novis vectigalibus, non solum ut esset pecunia.*] Livius XXXIII. *Adjecit aliud, quod bono publico sibi proprias simultates irritavit; vectigalia publica partim negligentia dilabebantur, partim prædæ ac divisui principum, quibusdam & magistratibus erant; quia & pecunia, quæ in stipendium Romanis suo quoque anno penderetur, de erat: tributumque grave privatis imminere videbatur. Hannibal postquam vectigalia quanta terrestria, maritimaque essent, & in quas res erogarentur, animadvertit; & quid eorum ordinarii Reipubl. usus consumerent, quantum peculatus averteret; omnibus residuis pecuniis exactis, tributo privatis remisso; satis locupletem Rempubl. fore ad vectigal præstandum Romanis, pronuntiavit in concione, & præstitit promissum.* Lambin. Hinc orta Romæ est ab optimatum factione illa suspicio contra Hannibalem; ut qui in pace res novas, & cum Antiocho secreta belli consilia adversum Romanos moliretur. *Keuchen.*

2 *Anno post præturam.*] Qui Vrbis Cond. DLVIII. anno II. Olymp. CXLVI. Alii priori anno id accidisse volunt.

3 *M. Claudio, Lucio Furio Coss.*] M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone. *Lambin.*

4 *Navem conscendit clam.*] Inter Adrumetum & Thapsum, ubi erat in sua turri. Quo die Africa excedens in Cercinam insulam trajecit. Postero Tyrum allabitur & excipitur à conditoribus Carthaginis. Lege de hac fuga ipsius Livium XXXIII. & Ciceronem II. de Oratore. Contigit illa M. Porcio Catone, L. Valerio Flacco Coss. *Keuch.*

5 *In Syriam.*] Antiochiam; quæ pars Syriæ Plinio, Melæ, & antiquis Geographis. Inde profectum Antiochum, Ephesi consequitur, & ab eo benigne excipitur. Livius: *Ephesi regem est consecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello: sed haud parvum momentum animo ad moliendum adventus Hannibalis fecit.* Videndus Iustinus XXXI.

6 *Ad Antiochum.*] Magnum: Qui Seleuci Callinici filius. De quo ante dictum.

7 *Exulem judicarunt.*] *Dicarunt* est in membranis nostris & Vltraj. fortasse verius, pro addixerunt, unum è tribus prætoris verbis, *do, dico, addico.* Schott. *Ipsum exulem judicarunt.*] Delituit in MSS. syllaba *ju*, scriptumque erat *dicarunt*, quod Schottus illico arripit exponitque *addixerunt*. At quis ita è Latio loquitur *addicere* vel *dicare exulem* pro exsilio multare? *Gebhard.*

8 *L. Cornelio, Q. Minutio Coss.*] L. Cornelio Merula, & Q. Minucio Thermo Coss. Is annus Vrbis DLXI, primus Olympiadis CXLVII. *Chronol.*

Minutio Coss. [1] cum quinque navibus Africam accessit [2] in finibus Cyrenæorum, [3] si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset, cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc [4] Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem, [5] eadem qua fratrem, pœna affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac [6] vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. [7] Antiochus autem si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quam in suscipiendo instituerat, [8] propius Tiberi, quam Thermopylis de summa imperii dimi-

1 *Cum quinque navibus Africam accessit.*] Atqui non modo ipse eo non accessit, sed ne literas quidem mittere ausus est; ne quo casu interceptæ, ejus consilia patefacerent. Livius XXXIV. *Sententia ejus una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur; Italiam & commeatus & militem præbituram externo hosti, si nihil ibi moveatur, liceatque P. R. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere: neque Regem, neque gentem ullam parem Romanis esse; sibi centum tectas naveis, XVI. millia peditum, mille equites deposcebat: ea se classe primum Africam petiturum: magnopere confidere & Carthaginienses ad rebellandum, ab se compelli posse; sin illi cunctentur, se aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis.* Vide sequentia. *Lamb.*

2 *In finibus Cyrenæorum.*] Qui & Cyrenenses appellantur. Sallustius in Iugurthino: *Qua tempestate Carthaginienses pleraque Africa imperitabant: Cyrenenses quoque magni atque opulenti fuere.* Cyrene, Cyrenaica, Africæ provincia Ptolemæo, unde Cyrenenses, Cyrenæi.

3 *Si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset.*] Quod multis modis, ac vario strategemate apud Appianum induxit. Post crebros ad regem sermones & consilia, missus tandem Carthaginem Aristo quidam ex comitibus ejus, qui clam noctu libellum vestibulo curiæ affigeret, hac sententia: Ὅτι πάντας ὁ Ἀννίβας τοὺς βουλευτὰς παραγγελοίη τῇ πατρίδι συνδραμεῖν μετ᾽ Ἀντιόχου. *Keuch.*

4 *Magonem fratrem excivit.*] Hoc verum esse non potest. Quippe Mago Hannibalis frater in prælio adversus P. Quintilium Varum prætorem, & M. Cornelium proconsulem, in agro Insubrium Gallorum vulnus accepit, ex quo interiit. *Livius* XXX.

5 *Eadem, qua fratrem, pœna.*] Bona ejus publicarunt, domum à fundamentis disjecerunt, ipsum exulem judicarunt. *Lambin.*

6 *Vela ventis dedissent.*] Loquela Poëtica dictum. Virgil. non uno loco:

Vela damus ventis. —

7 *Antiochus autem si tam in agendo bello.*] Lege Livium XXXVI. Annalium: Vbi aperte ostendit, Antiochum prævidisse, fieri posse; ut, quemadmodum quondam Lacedæmonii à Persis circumventi fuerant: sic ipse à Romanis, callibus per invias rupes inventis, circumveniretur.

8 *Propius Tiberi, quam Thermopylis.*] De bello loquitur, quod adversus Manium Acilium Glabrionem cum Sci-

micasset. Quem etsi [1] multa stulte conari videbat, tamen
nulla deseruit in re. Præfuit paucis navibus, [2] quas ex Sy-
ria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodio-
rum classem [3] in Pamphylio mari conflixit. Quo quum
multitudine adversariorum sui superarentur, ipse quo cor-
nu rem gessit [4] fuit superior. [5] Antiocho fugato, verens ne 9
dederetur, (quod sine dubio accidisset, si sui fecisset pote-
statem) [6] Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se confer-
ret, consideraret. Vidit autem [7] vir omnium callidissimus,
[8] magno se fore periculo, nisi quid prævidisset, propter
ava-

Scipione Nasica Consulem instruxit Antiochus. De quo consulendus *Plutarchus* in Catone, *Iustinus* xxxi. *Livius* xxxvi. *Frontinus* ii. 4.

1 *Multa stulte conari.*] Vt exercitum conscripsisse armis inauratis. Quo ostenso Hannibali, *Hicne*, inquit, *exercitus Romanis sufficiet? Sufficiet*, respondit Pœnus, *vel maxime avaris*. Agell. ex veterum memoriis l. 5. cap. 5. Noct. Atticar. Huc quoque pertinet scomma alterum Hannibalis de Phormione Philosopho, cujus ludum audiendi gratia ingressus erat, apud Tullium ii. de Oratore. *Schott.*

2 *Quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere.*] T. Livius libro xxxvii. *Itaque & Hannibalem in Syriam miserat*, (Antiochus) *ad Phœnicum arcessendas naveis: & Polyxenidam quo minus prospere gesta res erat, eo enixius eas, quæ erant, reficere, & alias parare naves jussit. Ipse in Phrygia gubernavit.* Lambin.

3 *In Pamphylio mari.*] Idem Livius eodem libro: *In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaselis est: prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum, Rhodum à Cilicia petentibus, & procul navium præbet prospectum. Eo maxime, ut in obvio classi hostium essent, electus locus est.* Lambin. Vnde *Phaselicum mare* vocat Eustathius, ab adjacente Vrbe.

4 *Fuit superior.*] Dissentit parum Livius xxxvii. Vide ipsum. Vbi fuse utramque classem describit.

5 *Antiocho fugato.*] In Asiam, à Glabrione victus. Iustin. 31. Contigit illud M. Acilio Glabrione, & P. Corn. Scipione Nasica Coss. Is annus V. dlxiv. *Keuchen.*

6 *Cretam ad Gortynios venit.*] Iustinus 32. *Namque Hannibal, cum ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus Cretam defertur.* Gortynii vero sunt Cretæ incolæ. Stephanus de Vrbibus: Γόρτυν πόλις Κρήτης, id est, *Gortyn*, seu, ut Latini appellant, *Gortyna*, urbs Cretæ. Plinius lib. iv. cap. 12. Cretæ oppida maxime insignia enumerat; refert autem Gortynam inter eas, quæ in Mediterraneo sitæ sunt. *Lambin.*

7 *Vir omnium callidissimus.*] De callido hoc Annibalis, astutoque consilio, quo insidias avarorum Cretensium elusit, Iul. Frontinus, Polyænus, & Iustinus 32. extremo. Sic Pœnus corvos delusit hiantes, salvusque evasit, ut Mithridates Ponti rex fugiens, Romanos persequentes auro sparso delapsus decepit. Et castor Ponti animal venatorum insidias sectis sibi verendis effugere fertur. Auctor Plinius & Ælianus. *Schott.*

8 *Magno se fore periculo.*] Sic è duobus MSS. legit Schoppius Verisimil. iv. 14. Alii *in periculo*. Bosius. Nimirum vitæ ipsius, opibus enim occiso exule inhiabant. Iustinus ibidem: *Ibi cum*

avaritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo, summas operit auro & argento. [1] Has Gortyniis præsentibus [2] deponit in templo Dianæ, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. [3] His in errorem ductis, [4] statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam à cæteris quam ab Hannibale, ne quid ille inscientibus his tolleret, secumque asportaret. Sic conservatis suis rebus Pœnus, illusis Cretensibus omnibus, [5] ad Prusiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit

diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret. Gebh.

1 *Has Gortyniis præsentibus.*] Probo quod in Msc. Leidensi legitur; *has præsentibus principibus*: Quomodo & Codex Boecleri legit, nisi quod pro *has* corrupte *his* habet. *Principibus* intellige civitatis Gortynæ. Ei voci adscripserat aliquis in margine, *Gortyniis*; quod postea in textum irrepsit, ejecta genuina voce. *Bosius.*

2 *Deponit in templo Dianæ.*] Iustinus: *Amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia deponit.* Simile Plauti illud in Bacchid. Sc. *Ibo.*

Nec apud Theotimum omne aurum deposimus,
Qui illic sacerdos est Dianæ Ephesiæ.

Morem autem in fanis thesauros reponendi reperies supra quoque in Aristide. Cæsar 3. de B. G. *Ephesi à fano Dianæ positas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat.* & lib. 7. de B. G. *Pecuniæ à municipiis exiguntur & è fanis tolluntur.* Lege de hoc ritu Alexandrum ab Alexandro lib. 1. 2. Ioan. Brodæum IV. Miscell. 17. & Ferrandum. *Schottus.*

3 *His in errorem ductis.*] Non male Cod. Boecleri, *inductis*. Bosius. Iustinus: *Atque ideo nihil de illo sollicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat.* Gebhard.

4 *Statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet.*] Iustin. *Auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso, ne conspectæ opes vitæ nocerent.* Idem.

5 *Ad Prusiam in Pontum pervenit.*] Vide Ciceronem II. de Divinat. Valer. Max. III. 7. Iustin. XXXII. Memnon de illo Prusia: Μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κίερον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὖσαν ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ ἀντὶ Κίερον Προυσιάδα καλέσας. Vocat ille Κίερον quam alii Κίον. Sed Κίειον puto scribendum. Sic & Τίειον dixere oppidum Τίον. Cæterum is Prusias fuit, qui Hannibalem hospitio receperit. Inde est fortasse, quod Plinius Prusam sub Olympo ab Hannibale conditam dicit. Sed illa Prusa Olympica prorsus alia est à Prusiade. Et fortasse, an quidam scripserint, Prusiadem ab Hannibale conditam, & Prusiadem nominatam in honorem Prusiæ, à quo receptus fuerat. Prusam autem Plinius cum Prusiade conjungit. Nam Prusa sub Olympo longe antiquior Hannibale, vel illo Prusia, utpote, quam à quodam Prusia positam velint, qui adversus Crœsum bellavit. Κτίσμα Προυσίου τοῦ πρὸς Κροῖσον πολεμήσαντος fuisse, dicit Strabo. Quoniam Cios vocabatur etiam Prusias, ideo cives ejus ab aliis Κιανοὶ, ab aliis Προυσιεῖς appellabantur. Plinius: *A Cio intus in Bithynia,*

fuit erga Italiam: neque aliud quicquam egit quam [1] regem armavit & excitavit adversus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat cæteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Dissidebat ab eo [2] Pergamenus rex Eumenes [3] Romanis amicissimus, [4] bellumque inter eos gerebatur & mari & terra. Quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi: sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem. Quem si removisset, faciliora sibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum, talem iniit rationem. [5] Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine; [6] dolo erat pugnandum, quum par non esset armis.

[1] Im-

nia, Prusa ab Hannibale sub Olympo condita. Idem est, ac si dixisset, à Prusiade intus in Bithynia Prusa. Chtonicon Eusebii conditam refert circa Olympiadem XXXVII. Quod immaniter longe est à temporibus Hannibalis, propius abest ab ævo Crœsi, quo fertur condita Prusa sub Olympo. Sic Prusiadem cum Prusa confundit, ut alii plerique. *Salmasius.*

1 *Regem armavit & excitavit.*] Male sequitur illud *excitavit* natura prius. Quare consideranda lectio à Schotto ex Vltrajectinâ eruta *exercuit.* Quia viderat regem longa pace desidem & insuetum bello, exercitio firmare constituit. Conjungit quoque armationem & exercitationem militum Diodor. lib. XVI. de Philippo. Τὰς δὲ *ςρατιωτικὰς τάξεις ἐπὶ τὸ κρεῖττον διορθωσάμενος καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς πολεμικοῖς ὅπλοις δεόντως κοσμήσας συνεχεῖς ἐξοπλισίας μὲν καὶ γυμνασίαν ἐναγωνίους ἐποιεῖτο.* Vide Florum lib. II. cap. V. *Gebhard.* Sed legendum fortasse, *animavit & excitavit*, facili literarum commutatione deceptis librariis.

2 *Pergamenus Rex Eumenes.*] A quo membranas primum repertas, testimonio Varronis refert Plinius. *Salmasius.* Ergo Pergamenus, quasi à Pergamena, sive membrana. Falsum: Verba Strabonis XIII. *Ex Eumene natus est Eumenes de patris nomine. Is Pergami successionem habuit, & jam loca circumcirca tenebat, unde apud Sardes Antiochum Seleuci filium superavit, cum eo congressus.* Sic *Attalus Rex Pergamenorum, regis Eumenis filius*, apud Florum II. 20.

3 *Romanis amicissimus.*] Vnde eum φιλορώμαιον cognominat Plutarch. in Catone. Ita Florus, *socium & commilitonem Pop. Romani.* II. 20. Valerius Maximus: *Asiæ rex Eumenes, amantissimus nostræ Vrbis.* Vide responsum cujusdam ad Catonem apud eundem Plutarchum. *Kuchen.*

4 *Bellumque inter eos gerebatur & mari & terra.*] Meminit istius Iustinus, XXXII.

5 *Classe paucis diebus erant decertaturi.*] Gifanii & Schotti Codices ingerunt *decreturi*: quod negligere vim est facere elegantissimo Scriptori. Lucret. lib. V.

Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant.

Media Enniana:

Ter sub armis malim vitam cernere
Quam semel modo parere.

Curt. lib. III. cap. 5. *Darius nunciata Memnonis morte haut secus quam par erat, motus, omissa omni alia spe statuit ipse decernere.* Gebhard.

6 *Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis.*] Hoc ex Lysandri sententia,

qui

[1] Imperavit quamplurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. [2] Harum quum confecisset magnam multitudinem, die ipso quo facturus erat navale prælium, classiarios convocat, hisque præcipit, [3] omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, à cæteris tantum satis habeant se defendere: id facile illos serpentum multitudine consequuturos. Rex autem, qua nave veheretur, ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent aut interfecissent, magno his pollicetur præmio
11 fore. Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in prælium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha [4] cum caduceo mittit. Qui ubi ad naves adversariorum pervenit, episto-

qui dicere solebat: Vbi leonina pellis non sufficeret, vulpinam esse adhibendam. *Lambin.* De aliis lege Grotium lib. III. cap. I. De Iur. Bell. & Pac.

1 *Imperavit quamplurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici.*] Vide Iustin. lib. XXXII. cap. 4. *Frontinum* lib. IV. Strategem. cap. 7. *Savaro. Galenum* de Theriaca ad Pisonem, & alios, Serpentum loco alii alias feras venenatas adhibuerunt, quales *nepa, scorpiones*, & id genus. Iam ne incedere in naves possent, etiam *murices* in eas conjectabant, uti Leo testatur. Sunt autem murices ferramenta cuspidata, & quocunque modo jactes, mucronem sursum erigentia, & morantia cursum. Cæsar apud Actium *cellulas carbonum picisque* plenas eminus in adversas naves tormentis ejaculavit, teste Dione lib. L. Leo autem præcipit, ut *calce viva* repleantur: pulvis enim è confractis vasibus emissus suffocare solet, spiritumque intercludere. Callinicus Syrus, qui vixit tempore Constantini Pogonati, apud Zonarum ignem Græcum invenit, quo Cretensium naves viginti sine labore combussit. Nicetas: Τότε ϗ τὸ ὑγρὸν ἐπινενόητο πῦρ, Καλλινίκου τινὸς ἀρχιτέκτονος ἀπὸ Συρίας ἐλθόντος πρὸς τὸ βασίλειον ἄστυ, ϗ τοῦτο κατασκευάσαντος. Tom. III. Meminit ejus Cedrenus & alii veterum. Simile quid de Pisistrato Rhodiorum navarcho commemorat Suidas in πυρφόρος χείμαρρος. Sed ad Hannibalis consilium proxime accesserunt Atreni in obsidione Severianorum. Lege Herodianum libro III. *Keuchen.*

2 *Harum cum confecisset magnam multitudinem.*] Quarum serpentium cum magnam vim redegisset in unum. Cæsar lib. I. de Bell. Gall. *Hos posse conficere armata millia centum.* Id. lib. I. Civil. cap. 26. *Servos, pastores armat, atque his equos attribuit, ex iis circiter trecentos equites conficit.* Gebh.

3 *Omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem.*] Nam nave Prætoria depressa aut superata, ac rege ipso occiso confundi ac turbari posse totam classem sperabat. Cæteras vero nolebat adoriri, quia superiores erant, & ne illarum mora Eumenes spatium effugiendi nancisci posset. *Idem.*

4 *Cum caduceo mittit.*] Tabellarium cum caduceo, id est, κήρυκα. Nam caduceum appellant Latini, quod κηρύκειον

ſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. Statim ad Eumenem deductus eſt, quod nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius ducis nave declarata ſuis, eodem unde ierat, ſe recepit. At Eumenes ſoluta epiſtola nihil in ea reperit niſi quod [1] ad irridendum eum pertineret. Cujus etſi cauſam mirabatur, neque reperiebatur: tamen prælium ſtatim committere non dubitavit. Horum in concurſu, Bithyni Hannibalis præcepto univerſi navem Eumenis adoriuntur: quorum vim quum rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit: quam conſequutus non eſſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves quum adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia (de quibus ſupra mentionem fecimus) conjici cœpta ſunt. Quæ jacta initio riſum pugnantibus excitarunt. Neque quare id fieret, poterat intelligi. Poſtquam autem naves completas conſpexerunt ſerpentibus, nova re perterriti, quum quid potiſſimum vitarent non viderent, [2] puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. [3] Sic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit. Neque tum ſolum, ſed ſæpe alios pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit adverſarios. Quæ dum in Aſia geruntur, acci- 12
dit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud [4] L. Quinctium Flami-

κεῖον Græci; converſo *ρ* in *d*. Niſi etiam Latine dici, & ſcribi debet *caruceum*. Quod doctis quibuſdam videtur. *Lamb.* Vnde caducei origo diſces ex Plinio XXIX. 3. Servio ad IV. & VIII. Æneid. *Grotius.*

1 *Ad irridendum eum.*] Licebat dicere; *ad ſe irridendum.* Sic ſupra non ita longe dixit: *Gortynii templum magna cura cuſtodiunt, non tam à ceteris, quam ab Hannibale; ne quid ille inſcientibus illis tolleret.* Licebat enim ita loqui: *Ne quid ille ſe inſcientibus tolleret.* Lamb.

2 *Puppes averterunt.*] Hoc eſt, *πρύμναν ἐκρύσαντο*. Male Lambinus *adverterunt*: quaſi propæ potius ſint advertendæ fugientibus, quam puppes. *Gronovius.* Meminit Schefferus lib. III. cap. 4. De Militia Navali.

3 *Sic Hannibal conſilio.*] *Στρατηγήματι*. Eſt enim vox media. Hinc *callidum conſilium*, ut *dolus* bonus ac malus *fortuna, pharmacum, valetudo*. Sic Græcis *φρόνησις* & *βουλή*. *Schott.*

4 *L. Quinctium Flamininum.*] Alii *Flaminium.* Idem ſupra notatum. Lege *Titum Quinctium*, non *Lucium*. Ita Livius, Plinius de Vir. Illuſtr. Plutarchus pro *Quinctio*, *Quintum habet*; prænomen ſcilicet, pro nomine. Quod librariorum culpa factum arbitror. *Mag.*

3 Con-

mininum [1] consularem cœnarent: Atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, [2] in his Flamininum, qui à rege peterent ne inimicissimum suum secum haberet, sibique dederet. [3] His Prusias negare ausus non est. Illud recusavit, ne id à se fieri postularent, [4] quod adversus jus hospitii esset: ipsi si possent, comprehenderent: locum ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic ædificarat, [5] ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet; semper verens ne

1 *Consularem.*] Vulgati, *Consulem.* Sed editio Patisina, *Consularem.* Cui adsentior. *Keuchen.* Consul fuit bello Philippico, quod fuit bello Antiocho superius. *Lambin.*

2 *In his Flamininum.*] *Luciumne*, an *Titum?* Titum opinor, idque auctorem Livium secutus. Sic enim ille libro 39. Annal. *Ad Prusiam regem legatus T. Quintius Flamininus venit, quem suspectum Romanis, & receptus post fugam Antiochi Hannibal, & bellum adversus Eumenem motum faciebat.* Idem.

3 *His Prusias negare ausus non est.*] Ne ob perfugam defensum in discrimen armorum Romanorum veniret. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium: *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum? Quia Romanis*, inquit, *Prusiades me tradere volebat.* Gebh. Bernecc.

4 *Quod adversus jus hospitii esset.*] Hoc erat ἀφοσιώσεως χάριν, id est, dicis causa, jus hospitii servare. Nam si Prusias revera nihil adversus jus hospitii facere vellet, Hannibalem omnibus modis tueri & defendere debebat. Nisi forte quis dicat, Prusiam eo nihil contra jus hospitii commisisse, quod Hannibalem, quantum in ipso fuerit, defenderit: Romanorum autem eum exposcentium opibus obsistere non potuisse. Sed non congruunt inter se Probus & Livius. Sic enim Livius eodem loco: *Ibi seu quia à Flaminino inter cætera objectum Prusiæ erat, hominem omnium, qui viverent, infestissimum P. Romano, apud eum esse: qui patriæ suæ primum, deinde fractis ejus opibus, Antiocho regi auctor belli adversus P. Romanum fuisset: seu, quia ipse Prusias, ut gratificaretur præsenti Flaminino, Romanisque, per se necandi, domum Hannibalis custodiendam missi sunt. Semper talem exitum vitæ suæ Hannibal prospexerat animo, & Romanorum inexplebile odium in se cernens, & fidei regum nihil sane confisus: Prusiæ vero levitatem etiam expertus erat: Flaminini quoque adventum, velut fatalem sibi, horruerat.* Lambin.

5 *Ut in omnibus partibus.*] Livius: *Ad omnia undique infesta ut iter semper aliquod præparatum fugæ haberet, septem exitus è domo fecerat; & in iis quosdam occultos, ne custodia sapirentur. Sed grave imperium regum, nihil exploratum, quod vestigari volunt, efficit. Totius circuitum domus ita custodiis complexi sunt, ut nemo inde elabi posset.* Idem. Tradit Plutarchus, seu quisquis auctor vitæ Hannibalis; locum, in quo diversabatur Hannibal, in vico Bithyniæ Lybissam fuisse. *Magius.*

1 *Quam*

ne usu veniret, quod accidit. Huc quum legati Romano-
rum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedis-
sent; puer ab janua prospiciens, Hannibali dixit plures
præter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit
ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere sibi re-
nunciaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer
quum celeriter, quid esset renunciasset, omnesque exitus
occupatos ostendisset, sensit id non fortuito factum, sed
se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam; [1] quam
ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtu-
tum, [2] venenum, quod semper secum habere consueverat,
sumpsit. Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus 13
laboribus, [3] anno acquievit septuagesimo. * Quibus con-
sulibus

1 *Quam ne alieno arbitrio dimitteret.*] Admodum congruè P. Syrus:

Bis emori est alterius arbitrio mori.

Et in contrarium idem:

Miserrima vita est arbitrio alterius vivere.

Gebhard.

2 *Venenum, quod semper secum habere consueverat.*] Sub annuli gemma. *Scriptor* de Vir. Illustr. *Plutarch. Eutrop.* IV. *Orosius* IV. 20. Valerius lib. 9. cap. 2. Varro in Fragmentis. Quo loco ait lapidibus obrutum fuisse à Carthaginiensibus ob rem male gestam. De morte Veteres non consentiunt. Sunt qui cruci affixum volunt. *Livius* IX. Sed ille de veneno etiam alibi non dissentit. Ergo is alius Hannibal, quod non distinxir ad Sallustium suum vir doctus. Plerique tamen in venenum conveniunt, verum diverso modo. Tradit Appianus in Syriacis, illud jussu Flaminini per Prusiam Hannibali fuisse oblatum, addito quodam oraculo: *Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβα δέμας.* Vnde putabat ille se in Africa moriturum. Quod de Libysso Bithyniæ fluvio accipiendum, à quo campus Libyssus. Alias opiniones de morte ejus refert Plutarchus. Nonnulli volunt, à servo interfectum. Sunt qui tauri sanguinem hausisse volunt, idque exemplo Midæ & Themistoclis. Alii alia. Plerique de annulo congruunt, qui inde apud Satyricum,

Cannarum vindex, ac tanti sanguinis ultor.

Cæterum in arca lapidea, quæ cadaver asservabat, talis erat inscriptio:

HANNIBAL HIC SITVS EST. *Keuchen.* Discessit autem teste Livio hoc elogio: *Solvamus diuturna cura populum Romanum, quando mortem senis exspectare longum censet.* Schottus. Vide Bellonium, de Operibus antiquiss. libro I. cap. 33. Hoc in laude positum Veteribus, & index habebatur animi vere Heroici, si ita se servituti aut contumeliæ hostium subducerent. Sic Cato imminentem Cæsarem elusit. His verbis: *Quoniam deplorata sunt res generis humani, Cato deducatur in tutum.* Scipio Pompeji socer ferro se transverberavit & interrogantibus ubi Imperator esset. *Imperator*, inquit, *bene se habet.* Sic & Cleopatra admotis viperis mortem sibi conscivit.

3 *Anno acquievit septuagesimo.*] Qui Vrbis conditæ DLXXI. Olymp. CXLIX. anno III. *Livius.* Quo Consules erant Romæ, Q. Fabius Labeo, & M. Claudius Marcellus. Alii Hannibalem anno ætatis suæ LXIII. completo interiisse volunt.

ſulibus interierit [1], non convenit. Namque [2] Atticus, M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum, in annali ſuo ſcriptum reliquit: at Polybius, [3] L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo. atque hic tantus vir, tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit literis. Namque aliquot ejus libri ſunt Græco ſermone confecti. In his ad Rhodios [4] de Cn. Manlii Vulſonis

volunt. *Bucholcer.* XVII. poſt finem belli cum Scipione. *Inſignis hic annus trium tote orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, & Philepœmenis, & Scipionis Africani.* Iuſtinus, XXXII.

Acquievit.] Κατ' εὐφημισμὸν mortuus eſt. Ita Græci: Herodian. de Exceſſu Marci. Ὁ μὲν ἦν, inquit, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο. Val. Max. lib. IX. cap. XII. *Innixuſque genibus compreſſo ſpiritu, inter ipſas cuſtodum manus, inque conſpectu ſummi imperii, exoptata ſecuritate acquievit.* Ita lego. *Gebhard.*

1 *Quibus Conſulibus interierit, non convenit.*] Omnis annorum ſupputatio, quam de morte Hanuibalis infert Nepos, triennii ſpatio inter ſe diſcordat. Res clara, quemadmodum ex conſulatibus ſubſequis videre eſt. M. Claudius Marcellus & Q. Fabius Labeo Conſules fuerunt anno ab V. C. IↃ LXX. Sequenti anno Conſulatum ingreſſi L. Æmilius Paulus & Cn. Bæbius Tamphilus. Inde Cn. Cornelius Cethegus, & M. Bæbius Tamphilus, vel, ut alii, Pamphilus.

2 *Atticus.*] Qui annorum ſeptingentorum memoriam uno libro colligavit, ut ſcribit Cicero de Orat. Sed videtur heic legendum *Attius.* Scripſit enim Attius annalium libros aliquot. Feſtus in voce *Metelli: Metelli dicuntur in re militari, quaſi mercenarii. Attius Annalium viceſimo ſeptimo. Calones, famulique, calculaque.* Commemorat & Tullius libro I. de Legibus: *Nam quid Attium commemorem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia.* Vide eundem pro Archia poëta & Solinum cap. 2. *Lambin. Savaro.* Plura Voſſius libro I. cap. II. de Hiſt. Latinis.

3 *L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo.*] Ita legendum. Non ut vulgo, *Pamphilo.* Lamb. Sic etiam in ſequenti. Quod genuinum ejus cognomen, ut ad Livium probat ex lapidibus Capitolinis *Sigonius.* Schott. Mag. Sic in Attico, domus *Tamphiliana,* pro *Pamphiliana.*

4 *De Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis.*] Sic legendum, ut indicant Faſti. Habuit autem hic collegam M. Fulvium Nobiliorem. Commemorat eum Livius XXXVIII. Annalium. *Lamb. Mag.* Aſia illi ſortitione evenerat, ut collegæ M. Fulvio Nobiliori Ætolia ceſſerat anno Vrbis conditæ IↃ LXIV. Hic Cn. Manlius cum Epheſum veniſſet, Gallis Aſiaticis bellum, quod eos Antiochum auxiliis juviſſe diceret, movit, atque ad ſingula eorum oppida, Attalo rege ducente, arma circumtulit. M. Fulvius vero Ambraciam expugnavit, pacem eis dedit, & Cephalleniæ inſulæ. Triumphavit uterque, ſed S. P. Q. R. ingratiis, triumphatunt tamen Fulvius quidem de Ætolis, Vulſo vero de Gallis, qui Aſiam incolebant, Aſia devicta, luxuriam Aſiaticam in triumphum duxit. Plura Livius, Plinius (qui lib. XXXIV. annum Vrb. conditæ numerat IↃ LVIII. qui tamen in Faſtis eſt IↃ LXVI.) Florus II. II. Rufus Feſtus in Breviario. *Schott.*

1 *Hujus*

ſonis in Aſia rebus geſtis. [1] Hujus bella geſta multi memoriæ prodiderunt: ſed ex his duo qui cum eo in caſtris fuerunt, ſimulque vixerunt quam diu fortuna paſſa eſt, Philinus, & [2] Soſilus Lacedæmonius. Atque hoc Soſilo Hannibal [3] literarum Græcarum uſus eſt doctore. [4] Sed nos tempus eſt [5] hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit judicari.

1 *Hujus bella geſta.*] Pro *bella* Mſſ. Boecleri *belli*. Ampliſſimus Buchnerus hanc vocem ſupervacuam exiſtimabat, ac Nepotem ſcripſiſſe, *Hujus geſta*; quomodo ſupra in Dat. loquutus eſt, & alii paſſim. *Boſius.*

2 *Soſilus.*] Legendum fortaſſe eſt, *Soſibius*. Commemorat enim Soſibium quendam grammaticum Laconem Suidas, his verbis: Σωσίβιος, Λάκων γραμματικός. Sed malim legi *Soſilus*. Quamvis enim mihi hic Soſilus ſit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notiſſimum eſt, & facilior fit mutatio *Soſili* in *Soſilum*, quam in *Soſibium*. Lamb. Clariſſimus & amiciſſimus Voſſius mihi ex Diodoro Siculo indicavit, verum nomen eſſe SOSILVS. Et alibi laudat verba Polybii: Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. Οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἐμοίγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν. Idem pro *Philanius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii l. I. & III. nec non Diodori Siculi, apud quem libro XXIII. & in Eclogis vocatur Φιλῖνος. *Gebhard.*

3 *Literarum Græcarum uſus eſt doctore.*] Nam Græce etiam locutum, lepide ait Lucianus τῶν νεκρικῶν Dialog. XII. *Schott.*

4 *Sed nos tempus eſt.*] Vulgati: *nunc tempus eſt*. Extrema hac vita Nobiliſſ. Barthius legebat, *cui utri*; vel, *qui utris*; aut, *quis utri præferendi ſint*. Boſius.

5 *Hujus libri facere finem.*] Diviſerat enim Probus opus ſuum in duos libros, ſive duo volumina: etſi in præfationis calce, librorum Græcorum Imperatorum, quam Romanorum ſe expoſiturum dixerit. Siquidem eo in loco librum, non pro operis parte, ſed pro toto opere accipit. *Mag.*

M. POR-

M. PORCIVS CATO,
EX
LIBRO SECVNDO
CORNELII NEPOTIS.

[1] CATO [2] ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, [3] versatus est in Sabinis; [4] quod ibi heredium à pa-

1 CATO.] M. Porcius Cato, natus M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud Ciceronem in libro de Senectute: *Anno postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum recepit, ego natus sum.* Alii DXIX. anno natum putant L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. In iis Carol. Langius: Legitque; *Anno post, Consul primum fuerat, quam ego natus sum.* Schott. DE CATONE *Aur. Victor de viris illustr. cap.* 47. & passim *Livius*, *Valerius Max. Frontinus*, alii: è junioribus Vossius de hist. Lat. 1, 5. Characterem animi habes apud Livium 39, 40. ejusque imaginem hac forma expressam exhibent Imagines Ursini num. 116.

Apud Fulvium Ursinum in Gemma

2 *Ortus municipio Tusculo.*] Sic Plutarchus in vita; Μάρκῳ δὲ Κάτωνί φασιν ἀπὸ Τούσκλου τὸ γένος εἶναι. M. Tullius in Planciana: *Num, quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio municipe suo, num de tot Fabiis gloriari?* Lamb. Auctor de Vir. Illustr. *M. Porcius Cato, genere Tusculanus.* Val. Maximus III. 4. *M. Porcius Cato, qui nomen suum Tusculi ignobile, Romæ nobilissimum reddidit.* Vide Tacitum lib. XI. Ergo ortu Tusculanus, civitate Romanus. Altera erat loci patria, altera juris. *Keuchen.*

3 *Versatus est in Sabinis.*] Plutarch. Δίαιταν δὲ καὶ βίον ἔχειν πρὸ τῶν στρατειῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. *Lamb.*

4 *Quod ibi heredium.*] Scriptus liber

[1] à patre relictum habebat. [2] Hortatu L. Valerii Flacci, quem [3] in consulatu [4] censuraque habuit collegam, (ut [5] M. Perperna Censorinus narrare solitus est) Romam demigravit, [6] in foro esse cœpit. [7] Primum stipendium meruit annorum decem septemque, [8] Q. Fabio Maximo, M. Clau-

ber *prædium*. Mag. Festus: *Heres apud antiquos pro domino ponebatur, inde heredium, prædium parvulum.* Varro de re rustica l. I. *Bina jugera, quod à Romulo primum divisa dicebantur viritim, & quod heredem sequebantur, heredium appellarunt.* Lamb. Inde *herediolum* apud Columellam & Ausonium. Vide Beroald. in Plinium lib. XIX. Grapald. *pro horto olim usurpatum ait, ipsumque hortum pro villa.* Apulejus in Flor. *herediolum* usurpat κτημάτιον. *Boecler.*

1 *A patre relictum.*] Hoc hodie *proprium* est, quod *heredium avitum* vocabatur antiquis. Græci χωρίον πατρικὸν appellant, quod heredem sequebatur, ut docet Budæus. *Keuchen.*

2 *Hortatu L. Valerii Flacci.*] MSS. Schotti, *Inde hortatu.* Bosius. Scriptor de Vir. Illustr. *A Valerio Flacco Romam sollicitatus.* Hic enim Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam attingeret, motus maxime ipsius vita ac morum modestia. *Machaneus.*

3 *In Consulatu.*] Anno ab Vrbe condita IↃ LIX. belli Philippici VI. *Lamb.* Quo ad Antiochum fugiebat Annibal. Is Olymp. CXLVI. annus III. *Chronol.*

4 *Censuraque.*] Anno Vrbis IↃ LXIX. belli Antiocheni VIII. *Lambin.* Lege etiam Plutarchum, qui consulatum & censuram simul ipsis obtigisse dicit: Ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτῷ τῷ Οὐαλερίῳ περὶ τὰς μεγίστας ξυνέδραμεν ἀρχὰς, ὑπατός τε μετ᾽ ἐκείνου, καὶ πάλιν τιμητὴς γινόμενος. Vbi inter alia laudat L. Valer. Flaccum, qui erat εὐπατρίδης μὲν ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων, καὶ δυνατός. *Keuchen.*

5 *M. Perperna Censorinus.*] Homo Græcus & peregrinus. Qui consul antequam civis fuit. *Valer. Maxim.* III. 4. Quod contra leges. Peregrini enim magistratibus arcebantur. De quo vide in Fastis. Cæterum nonnulli, inter quos Schottus, *Consobrinus* malunt, quam *Censorinus*. Quibus non adsentior.

6 *In foro esse cœpit.*] Κατελθὼν οὖν, εὐθὺς τῶν μὲν αὐτὸς ἐκτᾶτο θαυμαστὰς, καὶ φίλους διὰ τῶν συνηγοριῶν, πολλὴν τε τῷ Οὐαλερίῳ τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτοῦ προσετίθει, χιλιαρχίας τυχὼν πρῶτον, εἶτα ταμιεύσας. *Plut.*

7 *Primum stipendium meruit annorum decem septemque.*] Quæ militaris ætas erat. Adi Lipsium I. de Milit. Rom. dial. 2. *Bosius.* Plutarchus: Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ ταῖς στρατείαις βουλόμενος ἐνδοκιμεῖν, ἔτι μειράκιον ὢν, τραυμάτων τὸ σῶμα μεστὸν ἐναντίον εἶχε. Φησὶ γοῦν αὐτὸς ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν, περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν, ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. Sed videtur ex Fastis natus tum fuisse Cato annos circiter XIX. Siquidem natus est anno, postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus. *Lamb.* Et sic connumerantur anni extremi. Si XVII. velis, primum stipendium meruit anno Romæ DXXXIX. qui duobus distat à Fastis. Vide ætatem ipsius per Consules digestam à consummatissimo Schotto, in notis suis ad Scriptorem *de Vir. Illustribus.*

8 *Q. Fabio Maximo.*] Verrucoso, Ovicula IV. De quo ad Hannibalem. Is fuerat jam ante bis Dictator Q. Fabio Maximo IV. & M. Claudio Marcello III. Coss. Anno ab Vrbe condita IↃ XXXIX. Sic Cato de se apud M. Tullium in Catone. *Cum eo* (Q. Fabio Maximo) *quartum consule adolescentulus mi-*

M. Claudio Marcello Coss. [1] Tribunus militum in Sicilia fuit. [2] Inde ut rediit, [3] castra sequutus est C. Claudii Neronis: magnique opera ejus æstimata est in prælio [4] apud Senam, [5] quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. [6] Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non

les profectus sum ad Capuam, (quo tempore agebat ætatis annum XIX.) *quintoque anno post ad Tarentum*. Quo tempore natus erat annos circiter XXIII. Fabius autem erat v. Consul. *Lamb. Schott.*

1 *Tribunus militum in Sicilia fuit.*] Anno ætatis XXIV. M. Claudio Marcello v. T. Quintio Coss. *Lambin.* Addit annum unum *Schott.* Qui Urbis DXLV. Plutarchus χιλιαρχίας vocat, quem Latini *Tribunum militum*. Ita Nepos in Conone *Chiliarchum* dixit. Quomodo Hieronymus pro Chiliarcho tribunum. Exod. 18. Hodie Mareschalcum vocamus, aut Præfectum militum. Duplex erat illa dignitas apud Romanos: Laticlavia & Angusticlavia. Illi ex Senatu, isti ex Equite nati. Lege Alexandrum ab Alexandro. Budæum ad jur. Orig. Lipsium. *Keuchen.*

2 *Inde ut rediit.*] Anno sequente, C. Claudio Nerone, M. Livio Salinatore Coss. *Lambin.*

3 *Castra secutus est C. Claudii Neronis.*] Qui magnis cladibus Hasdrubalem cum recenti exercitu Alpeis transgressum fatigavit, ac tandem ad Umbriæ flumen Metaurum cum quinquaginta sex millibus hominum occidit. Adi Livium XXVII. Alludit Horatius IV. Carm. 4. Oda:

Quid debeas, o Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris.

Msc. *P. Claudii.* Bocel.

4 *Apud Senam.*] Quam *Senegalliam* vocat Strabo, *Senogalliam* Plinius & Diaconus, *Senam Gallicam* Ptolemæus & Silius. Polybius & Stephanus quoque *Senam* vocant, quæ Appiano Σῆναι. Urbs illa non longe à Metauro flumine in Umbria, à Gallis Senonibus condita fertur. Alii à Brenno structam tradunt. Nugæ. Silius Italicus:

— *Senonum de nomine Sena.*

Keuchen. Inde Cicero in Bruto, hoc prælium Senense vocat à Sena. Sic enim ille: *Ludis juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat. Ostendunt etiam hodie Umbri, quo loco pugna illa fuerit pugnata.* Lambin.

5 *Quo cecidit Hasdrubal.*] Cujus capite, quod cum cura servatum fuerat, ante stationes Hannibalis projecto, ille tanto simul publico, familiarique ictus luctu, dixisse fertur; *Agnosco te, fortuna Carthaginis.* Auctor Livius XXVII. *Lambin.* Vide etiam Florum II. 6. Sic Machabæus suspenso capite Nicanoris. II. *Machab.* XV. 35. Hebræi caput Holofernis de superioribus ostentantes. *Sulpic.* II.

6 *Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli.*] Anno tertio à Neronis & Salinatoris consulatu. Nam anno proximo consules fuerant Q. Cæcilius Metellus & L. Veturius Philo. Quibus magistratu defunctis, P. Cornelius Scipio Africanus, & P. Licinius Crassus Dives, Consules creati sunt. Ita XXVII. aut certe XXVIII. annos natus erat Cato, cum quæstor factus est. Testatur & Livius, Catonem Scipioni quæstorem fuisse, his verbis; XXIX. Annal. *Cum XX. rostratis navibus se, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab lævo totidem rostratis C. Lælium præfectum classis cum M. Porcio Catone (quæstor tum is erat) onerariis futurum præsidio.* Atqui Cicero in Bruto scribit, M. Catonem quæstorem fuisse Cethego & Tuditano Coss. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno uno post Africanum & Crassum Consules facti sunt. Responderi posse puto, Catonem factum

non [1] pro ſortis neceſſitudine vixit. [2] Namque ab eo perpetua diſſenſit vita. [3] Ædilis pl. factus eſt cum C. Helvio. [4] Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſupe-

ctum eſſe iterum quæſtorem Romæ, Cethego & Tuditano Coſſ. poſteaquam quæſtor Scipioni Africano obtigiſſet. *Lambin.*

1 *Pro ſortis neceſſitudine vixit.*] Nam Quæſtor more majorum Prætori aut Conſuli eſt liberûm loco. *Cicero* Divin. in Verr. lib. I. accuſ. & pro Plancio. *Sortis neceſſitudinem* eundem morem vocat I. in Verr. c. 14. *Boſius.*

2 *Namque ab eo perpetua diſſenſit vita.*] Propterea opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi ſe jam adoleſcens applicarat. Q. Fabio autem cum Scipione Africano non ſatis conveniebat. Licet & ex Plutarcho intelligere, P. Scipionem & M. Catonem geſſiſſe inter ſe inimicitias. Sic enim ille: ἔτι δ' αὐτοῦ διατρίβοντος ἐν Ἰβηρίᾳ, Σκηπίων ὁ μέγας ἐχθρὸς ὤν, καὶ βουλόμενος ἐνστῆναι κατορθοῦντι, καὶ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις ὑπολαβεῖν, διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. σπεύσας δ' ὡς ἐνῆν τάχιστα, κατέπαυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάτωνος. ὁ δὲ λαβὼν σπείρας ὁπλιτῶν πέντε, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς προπομπούς, κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακεντανῶν ἔθνος, ἑξακοσίους δὲ τῶν ηὐτομοληκότων κομισάμενος, ἀπέκτεινεν. ἐφ' οἷς σχετλιάζοντα τὸν Σκηπίωνα κατειρωνευόμενος, οὕτως ἔφη τὴν Ῥώμην ἔσεσθαι μεγίστην, τῶν μὲν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τὰ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖα μὴ μεθιέντων τοῖς ἀσημοτέροις, τῶν δ', ὥσπερ ἐστί, δημοτικῶν ἁμιλλωμένων ἀρετῇ πρὸς τοὺς τῷ γένει, καὶ τῇ δόξῃ προήκοντας. Quin etiam mortuum Scipionem inſectatus eſt M. Cato. Livius XXXVIII. *Morte Africani crevere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo, allatrare ejus magnitudinem ſolitus erat.* Lambin.

3 *Ædilis plebis factus eſt cum C. Helvio.*] Quadriennio poſt quæſturam. Is eſt annus Romæ DLI. Quo agebat ætatis XXXI. *Schott.* aut XXXII. *Lamb.* T. Livius XXXII. *Inde pratorum comitia habita. Creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Helvius, qui adiles plebis fuerant.* Cæterum male in Nepotis fragmento C. Helvius appellatur, qui C. Ælius. Idem Livius eum alibi Ælium vocat. *Schott. Mag.* Ædiles plebis Theophilus ἀστυνομικοὺς vocat, qui numero ab initio fuerunt duo. Lege Pompon. lib. II. ff. de Orig. jur. & Feneſtellam de Magiſtrat. Roman. XIII. Poſtmodum illud munus ampliatum fuit, & ſex creati ſunt ex inſtituto Iulii Cæſaris. Duo patricii, qui Cereales, & quatuor ex plebe. Dion XLII. καὶ ἦν μὲν τὸ πρῶτον ἔτος πρότερον. καὶ ἀγορανόμοι τότε πρῶτον, δύο μὲν καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν οἱ δύο τὴν ἀπὸ γὰρ Δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσιν. *Keuchen.*

4 *Prator provinciam obtinuit Sardiniam.*] Anno Vrbis IↃLV. *Schott.* Livius eodem libro: *Prator L. Cornelius Merula urbanam, M. Claudius Siciliam, M. Porcius Cato Sardiniam, C. Helvius Galliam eſt ſortitus.* Plutarchus: Ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σαρδόνα τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ γε καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ τῶν περὶ δεῖπνα δαπάναις, καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας. *Lambin.* Vide Ciceronem in Catone; Scriptorem de Vir. Illuſtr. 47. Nomen Sardiniæ à Sardus deductum, quod mere Phœnicium eſt סרדין, quæ vox etiam in Sardanapalo occurrit. Hic Sardus Herculis Africani filius fuiſſe perhibetur, teſte in Phocicis Pauſania; qui coloniam Phœnicum & Afrorum in Sardiniam duxit. Alii *Sardis* ſcribunt. Iſidor. XIV. Orig. *Sardis Hercule procreatus cum magna multitudine è Lybia*

superiore tempore ex Africa decedens, [1] Q. Ennium poëtam deduxerat: quod non minoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.
2 [2] Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco; [3] sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem: [4] exque ea triumphum deportavit.

profectus Sardiniam occupavit, & ex suo vocabulo insulæ nomen dedit. A Græcis communiter Σαρδὼ vocatur. *Keuchen.*

1 *Q. Ennium poëtam deduxerat.*] Scriptor de Viris Illustribus: *In prætura Sardiniam subegit, ubi ab Ennio Græcis literis institutus.* Atqui M. Cato in quadam Oratione objicit, ut probrum M. Nobiliori, quod is in provinciam poëtas duxisset. Duxerat autem Consul ille in Ætoliam, ut scimus, Ennium; inquit M. Tullius lib. I. Tusc. Idem Cicero pro Archia: *Iam vero ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.* Idem in Bruto. *Lambin.*

2 *Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco.*] Anno ab V.C. IↃLVIII. T.Liv. lib. XXXIII. Annal. *Comitia inde habita à M. Marcello consule. Creati consules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato.* Lamb.

3 *Sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem.*] Livius: *Cato Hispaniam, Valerius Italiam est sortitus.* Plutarchus: Ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ἐντὸς Ἰσπανίαν καλοῦσιν. Idem Livius: *L. Valerius Flaccus & M. Porcius Cato quo die magistratum inierunt, de provinciis cum ad Senatum retulissent; Patres censuerunt, cum in Hispania tantum glisceret bellum, ut jam consulari & duce, & exercitu opus esset: placere consules Hispaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter se, aut sortiri.* Vnde liquet, creatis Consulibus provincias fuisse nominatas, ut eas vel ipsi inter se compararent, vel sortirentur; quos ire ad bellum, quos præesse exercitibus oporteret: Vel si in deligendis provinciis non conveniret, extra sortem Senatus decerneret. Quod lege Curiata cavebatur, ut Senatus contra legem illam sine sorte provincias designaret: aut si Senatus aversaretur, per populum agi poterat, ut extra ordinem Consuli provincia daretur: tametsi utrumque Consulem in eandem provinciam quandoque profectum legamus. Optionem tamen deligendæ provinciæ extra ordinem collegæ dari, aut suam sortem permutare cum collega absque decreto Senatus, antiquo more non licebat. Ergo Cato & Valerius Senatus decreto utramque provinciam sortiebantur. Catoni Hispania obvenit, in quam duas legiones, & quinque millia socium Latini nominis, & quingentos equites secum portabat, additis viginti navibus longis. Legendus Livius XXXIII. Cæterum illa erat provincia generalis, quæ in plureis minores subdividebatur. Harum aliæ erant Consulares, ut Bætica, & Lusitania; cæteræ præsidiales. Citerior & ulterior Hispania communi nomine omnem, qua patet, Hispaniam complectebantur. Citerior Italiæ vicinior, inter Iberum fluvium longissimo tractu & Pyrenæos montes patebat. Postea vero, ubi in Bæticam, Lusitaniam, & Tarraconensem Hispania distingui cœpit, Citerioris fines longe ultra Iberum, ad quem Cato incolas domuit, exporrecti sunt. *Keuchen.*

4 *Exque ea triumphum deportavit.*] De quo vide *Appianum* in Ibericis, & *Plutarchum* in vita. Quippe P. Manlii Prætoris auxilio, insigni plane ac memorabili strategemate, quadringentis simul civitatibus, quarum primæ Emporiæ, per missos ad singulas nuncios, ut omnes stato die muros suos demolirentur, injunxit. Vnde cum sibi tantum id præcipi singulæ crederent, ne, si in mora essent, non à Romanis tantum,

tavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus [1] consul iterum, cujus [2] in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, [3] & ipse ei succedere. [4] Neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate [5] principatum obtineret: [6] quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur. Qua ex re iratus, [7] senatu peracto, privatus in urbe mansit. At [8] Cato censor cum eodem Flacco factus, [9] severe præfuit ei potestati.

tum, sed etiam à vicinis ac sociis ad id cogerentur; maluerunt PARERE. Exstat hujus triumphi præclarum aliquod monumentum; in quo hanc fuisse inscriptionem, testatur Augustin. Nerrucius:

PALLADI VICTRICI SACRUM. HIC HOSTIUM RELIQUIAS PROFLIGAVIT CATO, UBI SACELLUM MIRO ARTIFICIO CONDITUM, ET ÆREAM PALLADIS EFFIGIEM RELIQUIT.
PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES, SENATUS ET POPULI ROMANI IMPERIUM DEORUM NUMINE ET MILITUM FORTITUDINE ET TUERI ET REGI. *Keuchen.*

1 *Consul iterum.*] Ann. IↃ LX. Urbis.

2 *In priore Consulatu.*] IↃ XL IX.

3 *Et ipse ei succedere.*] Et successit. Διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος, *Plut.* Vide sequentia. Addita est in provinciam Scipioni Hispania ulterior. *Livius* XXXIV. Ann.

4 *Neque hoc per senatum efficere potuit.*] Contra Plutarchus, ut supra monuimus. Sed hoc non potuit efficere, ut Senatus, quæ essent acta à Catone, improbaret. Sic enim Plutarchus eodem loco: Οὐ μὴν ἀλλὰ & συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀλλάττειν, μηδὲ κινεῖν τῶν διῳκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τῷ Σκιπίωνι τῆς αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τῆς Κάτωνος ἀφεῖλεν δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ & σχολῇ μάτην διῆλθεν. *Lambin.* Quomodo vero post triumphum in Republica se gesserit Cato, explicat ibidem aliorum Principum exemplis.

5 *Principatum obtineret.*] Ut qui potentiæ Romanorum provinciam aperuerat. *Vellejus* I I.

6 *Quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur.*] Proinde, quasi dicat, ut hodie. Mores enim suorum temporum notat, obscureque potentiam Cæsaris, aut Pompeji, aut utriusque carpit, ac vellicat. Qui locus etiam argumento est, hunc scriptorem multis seculis superiorem Theodosio fuisse. *Lambin. Bosius.*

7 *Senatu peracto.*] Pighius vult rescribi *consulatu peracto*; quia nullam post secundum consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. *Gebhard.*

8 *Cato censor cum eodem Flacco factus.*] DLXIX. Urbis. Qui ætatis XLIX. *Schott.* Τῆς ὑπατείας κατόπιν ἔτεσι δέκα τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγειλε. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Censuram summa contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulso, L. Furius Purpureo, patricii: plebeii autem, M. Porcius Cato, M. Fulvius Nobilior, T. & M. Sempronii, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios plebeiosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longe anteibat.* Lambin.

9 *Severe præfuit ei potestati.*] Unde *Censorius* est appellatus. Cicero in Caton. & Brut. *Plutarch. Liv. Val. Max.* Apud Iuvenalem,

Tertius è cælo cecidit Cato. ——

Qui Horatio, *intonsus*; & Lucano,

—— *rigidi servator honesti.*

 1 Nam

stati. [1] Nam & in complures nobiles [2] animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. [3] Circiter annos octuaginta, usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, rei publicæ causa [4] suscipere inimicitias non destitit. [5] A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit.
3 [6] In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. Nam

1 *Nam in complures nobiles.*] Ἐξέβαλε δὲ τῆς βουλῆς ἄλλους τε συχνοὺς, καὶ Λεύκιον Κοίντιον ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγενημένον. *Plutarchus.* Livius XXXIX. *Censores M. Porcius, & L. Valerius, metu mista exspectatione Senatum legerunt; septem moverunt senatu, ex quibus unum insignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamininum, consularem.* Scriptor de Vir. Illustr. XLVII. adjungit causam de animadvertendo Flaminino; *quod ille in Gallia ad cujusdam scorti spectaculum, eductum quendam è carcere in convivio jugulari jussisset.* Lege eandem in Plutarcho. Quomodo plurimi narrant. Et ita Cicero, Catonem ipsum in Dialogo *de Senectute* hæc loquentem & narrantem fecit. Sed Livius eum, qui occisus fuit, transfugam Gallum fuisse dicit. Et Lucium non per lictorem, sed ipsum sua manu hominem interfecisse. Καὶ ταῦτ' ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι Κάτωνος; ut continuo subjungit Plutarchus. Hæc de Flaminino. De Vir. Illustribus: *Accusator assiduus malorum, Galbam octogenarius accusavit, qui Prætor Lusitanos deripuit.* Vide *Liv. Plut.*

2 *Animadvertit.*] Ex quo animadversio censoria. Cicero pro Cluentio: *Majores nostri nunquam judicium nominaverunt, neque proinde ut rem judicatam, observaverunt, animadversionem, auctoritatemque censoriam.* Lambin.

3 *Circiter annos octuaginta, usque ad extremam ætatem ab adolescentia.*] Lambinus explicat, *per annos octoginta.* Pighius supplet: *vixit circiter annos octoginta & usque ad extremam ætatem.* Bos. Vixit enim Cato nonaginta annos, & eo amplius. Quin annum agens nonagesimum Serv. Galbam accusavit, ut testatur Plutarchus. Sic enim ille: Τεσσάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διελθόντων, Σερβίλιον Γάλβαν κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ, καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. *Lambin.*

4 *Suscipere inimicitias.*] Cicero Divinatione in Q. Cæcilium, seu C. Verrem: *Marcum Catonem illum sapientem, clarissimum virum & prudentissimum, eum multis graves inimicitias gessisse accepimus, propter Hispanorum, apud quos consul fuerat, inimicitias.* Idem lib. v. Accus. Et pro Muræna, pro Sylla. *Lambinus.*

5 *A multis tentatus.*] Plutarchus tradit, eum fere quinquagies accusatum fuisse. Sic ille: Λέγεται γὰρ ὀλίγου ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φυγεῖν δίκας, μίαν δὲ τὴν τελευταίαν ἓξ ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα γεγονὼς, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημονευόμενον εἶπεν, ΩΣ ΧΑΛΕΠΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΒΕΒΙΩΚΟΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ, ΕΝ ΑΛΛΟΙΣ ΑΠΟΛΟΓΕΙΣΘΑΙ. *Lambinus.* Auctor de Viris Illustribus: *Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus.* Causa erat, quod odiosum Censuræ magistratum gesserit. *Pencher.* Aliam probabiliorem intulit ante Nepos. *Magius.*

6 *In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria.*] In commune bonus. *Lucanus* II.

1 *Agri-*

Nam & [1] agricola solers, & [2] reipublicæ peritus, & [3] juris consultus, & [4] magnus imperator, & [5] probabilis orator, [6] & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi [7] senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non

1 *Agricola solers.*] Γεωργὸς δεινός. Declarant ejus libri *de re rustica*. Lamb. Quos ex Græcis fontibus hausit. *Schott.* In quibus, teste Plutarcho, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus, proprius, elegans & copiosus esse voluerit. *Mag.* Livius: *Vrbanas, rusticasque res pariter callebat.* Vide Plin. lib. 7. & Ciceron. in Catone.

2 *Republicæ peritus.*] Πολιτικός. Declarant ejus in republ. administranda consilia, dicta & facta. *Lambin.*

3 *Iurisconsultus.*] Val Max. VIII. 7. *Cumque eloquentia magnam jam gloriam partam haberet; id egit, ut juris civilis quoque esset peritissimus.* Et Cicero fatetur, omnium jurisperitissimum suæ ætatis fuisse. Pomponius quoque Iurisconsultis accenset, cujus & libros extare scribit. *Keuchenius.* Hi sunt Commentarii Iuris Civilis. *Lambin.*

4 *Magnus Imperator.*] Argumento ei rei sunt res ab eo in imperio gestæ, & triumphus ex Hispania deportatus. Citetur tamen testis Cicero; cujus hæc verba suut sub persona Pomponii Attici in Bruto: *Ego enim Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cum prudentia & diligentia; tum omni virtute excellentem probo.* Lamb. Quod etiam declarant libri ejus de disciplina militari. Veget. l.1. 8. De quibus apud Festum, Nonium, & antiquos Grammaticos. Ex illis fragmentum citat ad II. Georgicorum Servius. Idem Orationem conscripsit, de præda militibus dividenda. Nonius in Fite, Agellius 11. 18. Vbi posterior verba Catonis, quod impense sibi placuissent, exscripsit. Exstat alius mentio apud Priscianum lib. extremo. *Keuchenius.*

5 *Probabilis Orator.*] In MS. nostro Codice conscriptum lego: *& probatissimus Orator.* Bosius. Itaque comparat eum cum Lysia M. Tullius in Bruto, quanquam dissentiente Attico. Nec Plutarchus iis assentitur, qui Catonis orationes Lysiæ Orationibus similes esse dicunt. Sic enim ille: Ὅθεν οὐκ οἶδα τί πεπόνθασιν οἱ τοὺς Λυσίου λόγους μάλιστα φάμενοι προσεοικέναι τοῦ Κάτωνος. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μᾶλλον ἰδέας λόγων Ῥωμαϊκῶν αἰσθάνεσθαι προσήκει, διακρινοῦσιν. *Lamb.* Cato tres summas in homine res præstitisse, existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator. *Plinius* VII. Cujus locum explicat Claudius Salmasius ad Solinum. Lege etiam Vossium de Historicis Latinis.

6 *Et cupidissimus literarum.*] M. Tullius libro III. de finibus; *Quo cum venissem, M. Catonem, quem ibi esse nescieram, vidi in bibliotheca sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat: quippe qui ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere sæpe, dum Senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens. Quo magis tum in summo otio, maximaque copia, quasi helluo librorum, si hoc verbo in tam præclara re utendum est, videbatur.* Lambin.

7 *Senior arripuerat.*] Maxime Græcarum. Cicero in Catone: *Qui si eruditius videbitur disputare, quam consuevit ipse in suis libris: attribuito Græcis literis, quarum constat eum perstudiosum fuisse in senectute.* Val. Maximus VIII. 7. *Idem Græcis literis erudiri concupivit: quam sero, inde æstimemus, quod etiam Latinas pene jam senex didicit.* Plutarchus in vita: Ἄλλως δὲ παιδείας Ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόρρω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς, Ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας, βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου,

non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. [1] Ab adolescentia confecit orationes: senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes, [2] Origines videtur appellasse. In quarto autem, [3] bellum Punicum primum: in quinto, [4] secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persequutus est, [1] usque

δίδε, πλείονα δ' ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι· τὰ μέντοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται καὶ μεθηρμηνευόμενα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι, καὶ ταῖς γνωμολογίαις τέτακται.

1 *Ab adolescentia confecit Orationes.*] Centum quinquaginta. *Cicero.* Quarum vix ad nos inscriptiones, nominaque pervenerunt. Citantur à Cicerone & Gellio, & veteribus Grammaticis: De ædilibus vitio creatis: De præda militum dividenda: Pro lege Voconia: In M. Cæcilium: Pro L. Cæsetio: De moribus C. Neronis: In Furium: In Pansam: De tribunis militum: In Q. Minucium Thermum de suis virtutibus: In Veturium de sacrilegio commisso: Pro Veturio: De lege Lætoria: De lege Bæbia: De falsis pugnis: De re Floriana: Ne quis Consul bis fiat: Adversus M. Acilium quarta: Ad liteis Censorias: In Annium: In M. Fulvium Nobiliorem: De spoliis, ne figerentur, nisi quæ de hostibus, &c. In Oppium: De decem hominibus: De fœneratione legis Iuniæ: Pro Rhodiensibus: Pro lege Orchia: Dissuasio de rege Attalo & vectigalibus Asiæ: Ædileis plebis sacrosanctos esse: De Auguribus, De indigetibus: De Coujuratione: De fundo oleario: De signis & tabulis apud Equites: De re Histriæ militari: De Consulatu: In Cornelium, ad populum, &c. *Lambin.*

2 *Origines videtur appellasse.*] M. Tullius in Catone: *Septimus mihi liber Originum est in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo: causarum illustrium, quascunque defendi, nunc cum maxime Orationes conficio: jus augurium, pontificium, civile tracto: multum etiam literis Græcis utor, Pythagoræorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quaque die dixerim, audiverim, egerim, commemoro vesperi.* Reprehendit hanc inscriptionem Festus in voce Originum, his verbis: *Originum libros, quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus: quando prægravant ea, quæ sunt rerum gestarum populi Romani.* Lambin. Meminit etiam illorum Robertus Vulturius lib. XI. de re militari, Atqui hi libri iidem sunt cum Historiarum libris: secus atque Colerus existimat. Cicero ejus Orationes atque Originum libros impense laudat. In Orationibus omnes Oratorias virtutes extollit idem Cicero, florem & lumen eloquentiæ in Originum libris laudat; etsi hæc non probet Brutus. *Vossius.*

3 *Bellum Punicum primum.*] Quod scripsit Mævius versibus Saturniis. *Festus* in Saturno. *Cicero* in Bruto. Idem in Catone: *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius?* Lambin. Gisanius è Cod. suo legit *Pœnicum*, ut alibi. *Bosius.*

4 *Secundum.*] Quod ab Ennio item versibus scriptum est Annal. lib. XII. *Idem.*

1 *Usque*

[1] usque ad præturam Ser. Galbæ, [2] qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus [3] de vita & moribus plura [4] in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici: Quare studiosos Catonis ad illud volumen [5] delegamus.

1 *Usque ad præturam Servii Galbæ.*] Sic legendum, non ut vulgo, *Sergii Galbæ*. Galbæ enim erant Sulpiciæ gentis, non Sergiæ. Itaque hujus Galbæ prænomen erat Servius, nomen Sulpicius. *Lambin.* De Galba vide, quæ ad Suetonium commentati sint Salmas. & Boxhornius in editione Schildiana.

2 *Qui diripuit Lusitanos.*] Suetonius: *Ser. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus, quem tradunt Hispaniam ex prætura obtinentem, XXX. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse.* Eo nomine à L. Scribonio Libone & M. Porcio Catone in judicium vocatus est. Qui cum se certo damnatum iri videret; complexus duos filios prætextatos, & C. Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat; ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. *Lambin. Oliver.* Exstat reprehensio Rutilii Rufi adversus Ser. Sulpicium Galbam apud Ciceronem lib. 1. de Oratore; quod is L. Scribonio Libone quæstionem in eum ferente, populi misericordiam concitasset. Ubi inter alia tradit Cicero, quod apud Catonem idem scriptum vidisset. Lege eundem in Bruto. Valerium lib. IX. 6. Epitomen XLIX.

3. *De vita & moribus.*] Quo tempore ætatis & anno, & Consulibus interierit Cato; discordant inter se Historici. Sunt qui A. Iↄ CV. mortuum volunt Urbis Conditæ: Octoginta quinque annos natus, L. Marcio Censorino, Manio Manlio Coss. Paterculus vero male P. Censorino, M. Manlio Coss. Cicero in Bruto: *Cato*, inquit, *annos quinque & octoginta natus excessit è vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valerius vero lib. VIII. cap. 1. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse dicit. Plinius lib. XIV. c. 4. sexcentesimo Urbis conditæ mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto; Plutarchus ἐνενήκοντα Catonem, & Livius nonagenario majorem faciunt. *Schottus.*

4 *In eo libro.*] Cujus fragmentum elegans vide apud Gell. l. II. c. 8. *Savar.* Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eo scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continentur. *Vossius.*

5 *Delegamus.*] Sic MSS. & vulgati omnes, recte. Seneca de Beneficiis lib. IV. cap. XI. *Debitores nobis deos delegat, ut illi pro se gratiam referant.* Lambinus *relegamus* legit, pro quo facit Plinius lib. 7. cap. 1. *potiusque ad auctores relegabo.* Savaro.

TITUS POMPONIUS ATTICUS.

1 [1] POMPONIUS Atticus, [2] ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo à majoribus acceptam [3] equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, [4] &, ut tum erant tempora, diti, imprimisque studioso literarum. Hic, prout ipse amabat literas, omnibus

1 *Pomponius Atticus.*] Cui vitas excellentium Græciæ Imperatorum inscripsit: ut ex *Præfatione* patet. Gens Pomponia familias habuit, Bassorum, Secundorum, Atticorum & Labeonum. *Keuchen.* Manutius opinatur, quod inde, quia *sic Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur*, cognomen *Attici* adeptus sit. *Ernstius.* Meminit ejusdem in Catone, *rogatu T. Pomponii Attici.* Savato.

2 *Ab origine ultima stirpis Romana generatus.*] Pro prima. Quod incredibile videretur, nisi ita sæpe veteres usurpassent. Livius 1. *Ibi Tarquinius ab ultima stirpe orsus.* Schott. Stirps Romana post Romulum à Numa Pompilio capit originem. Qui inter quatuor filios unum Pomponem appellavit. A quo postmodum Pomponii vocati sunt. Videtur huc respexisse Nepos, quando ab origine ultima stirpis Romanæ generatum Pomponium dicit. Locum restituit & explicat Casparus Barthius libro XLII. cap. 29. *Keuchen. Ab origine ultima stirpis Romanæ generatus.*] Certant in eluendo hoc loco Docti: quorum princeps Manutius corrigebat *è stirpe Romana generatus.* Lambinus vero τὸ *generatus* expungendum, reponendumque censet *generosus.* Bosius divisim legit *genere natus.* Casp. Barthius Adversf. lib. 42. cap. 29. legit *ab origine ultima stirpis R. generatus*, illudque *R.* putat significare *Regia.* Verum hos omnes interpunctione deceptos esse affirmat Schottus, eaque omissa vulgatam tuetur lectionem: q. d. Nepos, Genitus seu oriundus à prima nobilitate Romana. Hæc Schottus, quibus tamen non persuasit CL. Rutgersio, ut opinioni ejus accederet, quin mallet, *ab origine ultima stirpis Roma generatus*, vel *Romano genere natus*, ut referat ad Numam lib. 11. cap. VIII. Variar. Lect. Sallustius lib. 1. Hist. *Cato Romani generis disertissimus multa paucis absolvit.* Nuperi Editores conjecturam Bosii non tam facile in codices à se propagatos admisisse debebant. *Gebh.* Miror viros oculatissimos in re tam clara adeo cæcutiisse, alio præsertim non minus docto facem præferente. Delendum scilicet τὸ *generatus*, inepti librarii commentum, ut in suis ad Ausonium notis Tollius monuit.

3 *Equestrem obtinuit dignitatem.*] *Equestrem ordinem suum* vocat libro VII. epist. 1. apud Ciceronem. Hoc honore contentus, *senatorium* non affectavit. Vide infra. *Schottus.* Prior dignitas adimebatur posteriorem recusantibus. *Suetonius.*

4 *Et, ut tum erant tempora, diti.*] Formula antiquis usitata & elegans. Cicero in Bruto: *Decimus Brutus erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis eruditus.* Exempla passim obvia. *Schott.*

1 Ce-

bus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium
erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem inge-
nii, summa suavitas oris, ac vocis; ut non solum [1] cele-
riter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam [2] excellenter
pronunciaret: qua ex re in pueritia nobilis inter æquales
ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam generosi
condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaque incitabat
omnes studio suo: quo in numero fuerunt [3] L. Torqua-
tus, [4] C. Marius, C. F. M. Cicero: quos consuetudine
sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.
Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter affini- 2
tatem [5] P. Sulpicii, [6] qui Tribunus pl. interfectus est, non
expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii
consobrina, nupserat M. Servio fratri Sulpicii. Itaque,
interfecto Sulpicio, posteaquam vidit [7] Cinnano tumultu
civitatem esse perturbatam; neque sibi dari facultatem
pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offende-
ret, dissociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cin-
nanis

1 *Celeriter acciperet.*] Cum vocabulo *celeriter*: rectius congruit *arriperet*: magis enim Latinum est, ut hoc loco ex Cicerone notat P. Manutius. Significat autem, *cupide amplecti.* Schottus. *Celeriter acciperet.*] Nihil mutandum. Hinc *capax ingenium.* M. Tullius Catone Majore: *Pueri res eas non tum primum accipere videntur.* Gebhard.

2 *Excellenter pronunciaret.*] Infra: *Tanta suavitas erat sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam lepôrem esse, non adscitum. Idem poëmata pronunciabat & Græce & Latine, sic ut supra nihil posset.* Cui virtuti quantum tribuant Rhetores, in vulgus notum, cui & primas & secundas & tertias Demosthenes tribuebat. *Schottus.*

3 *Lucius Torquatus.*] Hic L. Manlius Torquatus appellabatur, quia Manliæ gentis Consul fuit cum L. Aurelio Cotta, biennio ante Consulatum Ciceronis, anno ab V. C. IↃ CLXXXVII. *Ernst.*

4 *C. Marius C. filius.*] Est sane antiquis modus loquendi, qui Vrsino etiam probatur. Manutius legit, *C. Marii filius.* Ernstius. Apud Vellejum est, Cajus Marius Caji Consulis filius. Solus Appianus fratris filium vocat. *Keuchen.*

5 *P. Sulpicii.*] Clari Oratoris. *Ernst.*

6 *Qui Tribunus pl. interfectus est.*] Anno Vrb. cond. DCLXV. & Cic. XIX. L. Corn. Sylla & Q. Pomp. Rufo Coss. quum auctore Mario perniciosas leges (quas per vim latas Sulla dicebat, ut est Philipp. 8.) promulgasset, ac Pompeji Consulis filium, Sullæ generum occidisset; qui cum exercitu in urbem venit, ex eaque Sulpitii & Marii factionem expulit. Vt ex Livio lib. LXXVII. aliisque notat Fabricius. Tum Sulla P. Sulpitium oppressit, eique ferro erepta vita est. Cicero Catilin. III. & lib. III. de Orat. *Ernstius.*

7 *Cinnano tumultu.*] Anno V. C. DCLXVI.

1 *Sty-*

nanis faverent partibus, idoneum tempus ratus [1] studiis obsequendi suis, [2] Athenas se contulit: [3] neque eo secius adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: [4] cujus fugam pecunia sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem [5] magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim [6] versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque [7] longius, quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplican-

1 *Studiis obsequendi suis.*] Id est, serviendi. Nam & Cicero *obsequi & servire valetudini* dixit. *Manutius.*

2 *Athenas se contulit.*] Vbi nobilissimum orbis terrarum Gymnasium. *Cicero.* Quo mittebantur ex omnibus orbis partibus reges, regumque filii. Vnde illa nomina plena laudis, plena gloriæ nata sunt. *Thucydidi* dictæ sunt *παίδευσις Ἑλλάδος· Diodoro κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον· Straboni σοφῶν οἰκητήριον· Aristidi σοφίας πρυτανεῖον· Euripidi* apud Athenæum, Ἑλλάδος Ἑλλάς· *Pindaro* Ἑλλάδος ἔρεισμα· *Demostheni* ψυχὴ ἢ ἥλιος, ἢ ὀφθαλμὸς Ἑλλάδος. De quibus imprimis splendide *Isocrates* in Panegyrico. Vide Athenas Atticas Meursii, & Historiam Philosophicam Georgii Hornii lib. VII. *Keuch.*

3 *Neque eo secius.*] *Eo secius* familiaris auctori locutio, occurrit phrasis in Conone, Eumene, Dione, Annibale, & inferius. *Savaro.* Vide Notas Gebhardi ad Miltiadem.

4 *Cujus fugam.*] Armis Sullanis urbe ejectus, in Minturnensium paludibus latuit. *Plutarch.*

5 *Magnam partem.*] Hoc est, res mobiles trajecit mare scilicet mediterraneum. *Ernstius.*

6 *Versuram facere.*] Æs alienum alieno ære dispungere, quod faciunt, qui mutato creditore satisfaciunt ea pecunia antiquiori creditori, quam à novo mutuati sunt. Videatur Festus. Donatus exponit *versuram facere*, cum quis minore fœnore acceptam pecuniam majore occupat. Eo sensu quo Nepos. Cicero ad Atticum: *Non modo magno, sed iniquissimo fœnore versuram facere Aurelius coactus est.* Ad eundem: *Vereor ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Gebhard. Vocem & locum egregie explicavit Iac. Cujacius in Observat. & Simeon Bosius in v. libro ad Atticum, epist. 21. Infra: *Neque post calamitatem versuram facere potuisset.* Vide P. Diaconum. Hanc legibus Romanis magis, quam usuram vetitam, auctor Tacitus lib. v. Annal. *Schott.*

7 *Longius quam dictum esset, eos debere passus sit.*] Quia libri quidam *as* præferunt, ideo conjectabat Rutgersius *eos debere.* quod & Schottus amplexus fuerat. *Gebhardus.*

candis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit; ita ut singulis [1] sex modii tritici darentur, [2] qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, 3
[3] ut communis infimis, par principibus videretur; quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. [4] Quo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, [5] amitti civitatem Romanam alia adscita. Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. [6] Itaque aliquot ipsi & Piliæ locis sanctissimis posuerunt. Hunc

1 *Sex modii.*] Ioan. Savaro & Beurerus legunt *septem modii.* Sed hunc locum recte Faërnus restituit, cum antea etiam pro *modiis* legeretur *modius.* Ernstius. *Μέδιμνός ἐστι ξηρῶν μωδίων ἕξ.* *Suidas.*

2 *Qui modus mensura medimnus Athenis appellatur.*] Vel *medimnum.* Vtrumque à Tullio fuit usurpatum. Cicero v. in Verrem: *Sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis arationibus edicta pœna.* Ibidem: *In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur.* Capiebat autem senos modios. Ita Suidas & alii testantur. *Keuchen.* Gifanii liber tamen mox: *septem modios tritici*, nominat. Sane Alex. ab Alex. lib. II. 20. ita distinguit; ut modios quidem sex, medimnum facere; Atheniensem autem medimnum septem modiis constare dicat. *Boecler.*

3 *Vt communis infimis.*] Blandus & affabilis, comis & obvius. Dositheus Magister lib. 3. Mſ. ex Bibliotheca Cl. Puteani V. C. *Omnibus communem esse, πᾶσι κοινὸν εἶ).* Probus hujus libri exscriptor potius, quam auctor in carmine ad librum de Theodosio imperatore loquens:

Communis cunctis hominem se regna tenere
Sed meminit: vincit hinc magis ille homines.

Sidonius in Concione l. 7. vide Notas, & supra in Miltiad. fine. *Savaro.* Cæterum colebant Athenienses summo jure commune jus humanitaris, quo civis civi à civibus esset communis, ut loquitur Cicero. Apulejus in Apologia: *Athenienses propter commune jus humanitatis, &c.* Pro *communis*, Antonius Augustinus legit *comis.*

4 *Quo beneficio ille uti noluit.*] Civem tamen Atticum Cicero vocat; respiciens, credo, ad cognomen, non ad jus civitatis; lib. I. Epist. XVI. & lib. II. Epist. I. *In eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerat civis ille tuus Demosthenes.* Schott.

5 *Amitti civitatem Romanam alia adscita.*] Civitatem Romanam vocat jus civium Romanorum. Inde apud Iurisconsultos, *Civitate donare.* Illa amittebatur, si Romanus civis urbis alterius jura adsciſceret. Quippe duarum civitatum jure civili nemo censebatur civis. *Keuchen.* Neque enim jure Quiritium idem duarum civitatum civis esse poterat. Cicero pro Cæcinna, & pro Corn. Balbo: *Duarum civitatum civis esse nostro jure civili nemo potest: non esse hujus civitatis civis, qui se alii civitati dicarit, potest.* Vide Anton. Goveanum, I.C. Var. Lect. Iur. Civil. cap. 6. *Schott.*

6 *Itaque aliquot ipsi & Philiæ locis sanctissimis posuerunt.*] Extant variæ doctorum de hoc loco contentiones. Cum MſS. habeant *Phidia*, natum est vitio-

[1] Hunc enim in omni procuratione Reip. [2] actorem, auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, [3] in qua domicilium

cilium

tiosissimum illud *Pilia*, quam tamen aliquanto post Athenis regressum Romam demum duxit. Fulvius Vrsinus eliciebat *filia*. Quidam *Philia* id est amicitiæ; quod amicitiæ cultor esset constantissimus: quam Divam doctiores in veterum monumentis ignorant. Lipsius *ipsi & Fidei* divinabat Elect. I. cap. 14. Quod Schottus improbat, neque melius quid extundit. Etsi nunquam ego id verum judicarim; tamen ante quinquennium Anno CIↃIↃCXXV. in familiari colloquio Lugduni Batavorum magnopere mihi commendavit Emendationem Iani Rutgersi, viri longiore vita dignissimi: *Itaque aliquot Pnyce & Pœcile locis sanctissimis* Clariss. & Doctiss. P. Scriverius. Vulgata lectione deceptus *V. Cl.* Ioannes Meursius putat revera statuam Piliæ positam libro III. cap. III. Athenarum Attic. *Gebhard.*

1 *Hunc enim, &c.*] Hæc ad Phidiam (sive aliud sed viri nomen fuit) referenda puto cum Manutio. Sane non fuit uxor Attici honore supervacuo & immerito oneranda. *Boecler.*

2 *Actorem auctoremque.*] Mſ. Schotti inverso ordine *auctorem actoremque.* Bosius. Recte vocat *actorem*; is enim communi mandato caussas & lites universitatis persequebatur. Ab Atheniensibus appellabatur ἔκδικος, qui Gajo ICto fuit Syndicus *l.* I. §. I. *D. Quod cujuscunque univers. nom. agatur.* Ernst. Non dissimulanda quorundam libb. lectio *in omni procuratione reip. publicum actorem.* Boecl. Tollius in notis ad Ausonium alterum à librariis additum suspicatur. Solebant enim illi varias lectiones margini illinere, quæ deinde in contextum migravere. In primis autem in iis, ubi litera *u* cum vocali alia conjungitur. Non enim ea serici ceterarum literarum includebatur, sed supra ceteras scribebatur, hoc modo *a*[u]*ctorem.* Vnde post ortæ dubitationes, & allucinationes plurimæ, fugientibus præsertim præ vetustate literis.

Auctoremque.] Subaudi *secundum.* Atqui sic optime cum præcedente voce convenit. *Auctores* autem *secundi* fidejussores erant ob evictionem dati. Quæ vox deinde translata est ad omne genus procurationis. Adi Vlpian. *in l.* 4. *D. de Evict.* Ernst.

3 *In qua domicilium orbis terrarum.*] Infra: *Cum se uterque Principem, non solum urbis Romæ, sed orbis terrarum esse crederet.* Martialis:

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Ad quod respexit Sex. Iul. Frontinus lib. II. de aquæductibus urbis Romæ: *Sentit*, inquit, *hanc curam Imperatoris piissimi Nervæ principis sui Regina & Domina orbis indies*; (lego *indiges.*) *Quæ terrarum Dea consistit, cui par est nihil, & nihil secundum.* Schott. Cicero: *Roma arx omnium terrarum.* Et in Catilin. *Lux Orbis terrarum, & arx omnium gentium.* Philipp. VI. *Quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se P. R. victoriis, dominaque omnium gentium patronum dicere auderet.* Horat. Od. IV. libro IV. *Lambin.* De cujus magnitudine & potentia lege Lipsium in admirandis, Rosinum in antiquitatibus. Plena laudum & gloriæ omnis antiquitas. Marcianus instar omnium unus:

Ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῦτις ἡ Ῥώμη ἐςὶ πόλις
Ἔχουσ' ἰσόμιλλον τῇ δυνάμει καὶ τοὔνομα,
Ἄςρον τι κοινὸν τῆς ὅλης οἰκουμένης
Ἐν τῇ Λατίνῃ, Ῥώμυλον δ' αὐτὴν κτίσαι,
Θέμενον ἀφ' αὐτοῦ φασὶ τοῦτο τοὔνομα.

cilium orbis terrarum esset imperii, [1] ut eandem & patriam haberet, & dominam. Hoc specimen prudentiæ quod cum in eam se civitatem contulisset, [2] quæ antiquitate, [3] humanitate, [4] doctrina præstaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus. [5] Huc ex Asia Sulla decedens cum 4
venisset; quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus [6] adolescentis humanitate & doctrina. [7] Sic enim Græce loquebatur, [8] ut Athenis natus videretur. [9] Tanta autem

1 *Vt eandem & patriam haberet, & dominam.*] Subtiliter quidem à Lambino excogitata lectio in textum tamen recipi non debuit; in libb. enim, *ut eandem & patriam haberet & domuum voluit.* Hæc ultima vox etiam in Mſ. exstat teste Schotto. quæ si retinenda est admonet nos de vitio totius loci mutilati aut corrupti. planissima igitur lectio fuerit si *domum* restituatur, & aptius forte si tollatur vocula *est* post *natus.* & *ut* post *imperii.* Vid. Schott. obs. l. 3. c. 8. *Boecler.* Ernst. relative *domum* legit.

2 *Qua antiquitate.*] Vnde αὐτόχθονες sese appellabant Athenienses; id est, ut explicat Servius, *terrigenas.* Vide Suidam in Αὐτόχθονες. Scholiastes ad Equit. Aristophanis: Πρῶτοι τε καὶ αὐτόχθονες οἱ Ἀθηναῖοι. Euripides Ione:
—— Ἐλθεῖν λαὸν εἰς αὐτόχθονα
Κλεινῶν Ἀθηνῶν. ——
Idem apud Plutarchum, de Athenis:
Πρῶτα μὲν λεὼς ἐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν,
Αὐτόχθονες δ' ἔφυμεν. ——
Lege præ aliis Aristidem in Panathænaica. Inde est, quod Cicero dicit in Oratione pro Flacco: *Ex sese suos cives genuisse dicuntur.* Et Iustinus II. *Non advena, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit, sed in eodem nati solo quod incedunt; & quæ illis sedes, eadem origo est.* De qua urbe Incomparabilis Meursius, Fort. Attic. cap. 1. & 8. *Keuchen.*

3 *Humanitate.*] De ingenti humanitate Atheniensium erga hospites & peregrinos, deque ara Misericordiæ eorum, vide Theophili Græci Iurisconsulti παράφρασιν in §. Ἀλεξανδρεῦσι δέ. *Inst. de Iure Nat. Gent. & Civ.* & illos scriptores, quos ibidem citavit Cl. Fabrotus. *Ernst.*

4 *Doctrina.*] Vnde *catos & omnis scientiæ magistros* vocat Apulejus in Metamorphosi. Et Mamertinus in Panegyrico: *Ipsa illa bonarum artium magistra atque inventrices Athenæ.* Quas ideo *doctas* dixerunt Poëtæ. Vide, quæ fuse à nobis paullo ante notata sunt.

5 *Huc ex Asia Sulla decedens.*] Infra: *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus; senex adolescenti M. Bruto.* Schott.

6 *Adolescentis humanitate & doctrina.*] Cicero Catone majore, quem Attico misit: *Novi moderationem animi tui & æquitatem; teque non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem & prudentiam intelligo.* Et Epistola 1. lib. XIII. ad familiar. *Pomponius Atticus omni liberali doctrina politissimus.* Idem.

7 *Sic enim Græce loquebatur.*] Vnde *Attici* cognomentum. Cicero V. de Finibus: *Athenis se collocavit, ut sit pæne unus ex Atticis, ut id etiam cognomine videatur habiturus.* Schottus.

8 *Vt Athenis natus.*] Vt Antonius ille apud Plin. lib. IV. Ep. 3. *Ernst.*

9 *Tanta autem erat suavitas sermonis Latini.*] Cicero Epist. 1. lib. XV. ad Atticum: *Oratio scripta elegantissimis sententiis, ut nihil posset ultra.* Hoc de Catulis prædicat idem Cicero 1. de Offic. *Heidman.*

1 *Græce*

autem erat ſuavitas ſermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poëmata pronuntiabat & [1] Græce, & Latine ſic, ut ſupra nihil poſſet. Quibus rebus factum eſt, ut Sulla [2] nunquam cum à ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere. qui cum perſuadere tentaret; *Noli, oro te*, inquit Pomponius, *adverſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sulla, adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri. Hîc complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, [3] & omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenienſium Reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præſtitit. Nam & [4] ad comitia eorum ventitavit; & ſi qua res major acta eſt, non defuit: [5] ſicut Ciceroni in omnibus ejus periculis ſingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. [6] Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, [7] L. Cotta, & L. Torquato Coſſ. [8] quem diem ſic univerſa civitas Athenienſium proſecuta

1 *Græce & Latine.*] Scripſerat Græce de conſulatu Ciceronis commentarium; qui tamen horridulus & incomptus Ciceroni viſus eſt, lib. II. Ep. I. & inf. *Schott.*

2 *Nunquam eum ab ſe dimitteret.*] Erat enim & ipſe Sulla literis Græcis atque Latinis juxta doctiſſime eruditus, animo ingenti, cupidus voluptatum, ſed gloriæ cupidior: facundus, callidus & amicitia facilis. *Salluſtius* Iugurth.

3 *Et omnia reliqua tempora aut literis.*] Philoſophiæ Epicureæ. *Cicero* de Legibus.

4 *Ad comitia eorum ventitavit.*] Cicero lib. I. Epiſt. X. ad Attic.

5 *Sicut Ciceroni in omnibus*] Ad comitia tamen ſua Prætoria Cicero eum non vocavit; immo, ne quid rebus ejus incommodaret, venire prohibuit. I. *Attic.* 20. Ad Conſularia cum vocat. I. Epiſt. 2. *Heidman.*

6 *Tranquillatis autem rebus Romanis.*] Παθητικῶς. Vtitur & in Topicis Cicero: *Vt aut perturbentur animi, aut tranquillentur.* Et Horat. epiſt. XVIII. lib. I. *Schott.*

7 *L. Cotta, & L. Torquato, Coſſ.*] Anno V. C. DCLXXXVIII. Quorum Conſulum meminit & in Catilin. tertia, & Agraria II. in Rullum. *Idem.*

8 *Quem diem.*] Fulvius Vrſinus *abeuntem* iſtis binis vocibus præferebat. Rutgerſ. lib. II. Variar. Lect. cap. 8. *Diſcedentem ſic univerſa.* At ſi meo ſtaretur arbitrio, mallem jugulare voculam *diem* cum Antonio Auguſtino V. Cl. *Gebhard.*

secuta est, [1] ut lachrymis desiderii futuri dolorem indicaret. Habebat avunculum [2] Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: [3] cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam; quo facto, tulit pietatis fructum. [4] Cæcilius enim moriens testamento [5] adoptavit eum, [6] heredemque fecit ex dodrante, ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta [7] soror Attici Q. Tullio Ciceroni; [8] easque nuptias M. Cicero conciliarat, [9] cum

1 *Vt lachrymis desiderii futuri.*] Lege, quæ ad Alcibiadem notata sunt. De hujusmodi lacrymis Philo *περὶ ἀποικίας*.

2 *Q. Cæcilium.*] Meminit ejus Cicero Epist. 1. lib. I. lib. II. 19. ad Att. ubi eum quoque Attici avunculum vocat. *Ernstius.*

3 *Cujus sic asperitatem.*] Difficillimam naturam, quales *δύσκολοι* vocantur Græcis. *Boecler.*

4 *Cæcilius enim moriens.*] Val. Maximus lib. VII. 9. *Q. Cæcilius L. Luculli promptissimo studio, maximaque liberalitate, & honestum dignitatis gradum, & amplissimum patrimonium consecutus: cum præ se semper tulisset, unum illum sibi esse heredem, moriens etiam annulos ei suos tradidisset; Pomponium Atticum testamento adoptavit, omniumque bonorum reliquit heredem.* Schott. Lambin. Gebh. Sic & M. Popilius Oppium Gallum familiarissimum suum traditis annulis delusit. Adeo verum est, quod Poëta dicit:

Boni est viri etiam in morte nullum fallere.

5 *Adoptavit eum.*] Quod ei gratulatur M. Tullius lib. III. epist. XX. cujus inscriptio: *Cicero S. D. Q. Cæcilio Q. F. Pomponiano Attico:* ex usitata adoptionum formula, ut nomen in *Anus* desinat. M. Varro lib. II. de re rustica, cap. II. *Atticus, qui nunc T. Pomponius, nunc Q. Cæcilius, cognomine eodem.* Vide & de libertorum, & adoptatorum cognominibus Angelum Politianum Miscell. capite XXXI. & Anton. Augustinum Emendat. Iuris lib. III. cap. VIII. *Schott. Lambin.* Iubebat ejusmodi testator adoptatos NOMEN SVVM FERRE, l. *sed & si*, & l. *facta*, § *si sub nominis*, ff. ad Trebellian. Apud Ovidium XV. Metamorphoseos: Iupiter ad Venerem de Cæsaris ἀποθεώσει.

—— Qui nominis heres
Impositum ferret unus onus. ——

Brissonius.

6 *Heredemque fecit ex dodrante.*] Hereditas plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ assis appellatione continentur. Habent autem hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem: sicuti libro II. Institutionum traditum est. Vnde frequenter legimus, alios institutos esse heredes ex quadrante, alios ex semisse, alios ex dodrante, alios ex asse. Dodrans significat novem uncias, quasi dempto quadrante. *Beroald.*

7 *Soror Attici.*] *Pomponia* dicta, ex qua Quinctum filium paullo ante M. Ciceronis consulatum suscepit: Nam Q. Cicero F. Marco Cicerone filio major natu fuit, ut in epistolas ad Q. fratrem legimus, & togæ puræ suis temporibus utrique datæ demonstrant. Cum ea non bene conveniebat Quincto: lib. I. epist. XV. & lib. V. epist. I. A qua & divortit, lib. XIV. ep. XV. *Schott.*

8 *Easque nuptias M. Cicero conciliarat.*]

[1] cum quo à condiſcipulatu vivebat conjunctiſſime, multo etiam familiarius, [2] quam cum Quincto: ut judicari poſſit plus in amicitia valere [3] ſimilitudinem morum, [4] quam affinitatem. Vtebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus [5] principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret, [6] Cicero, an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut [7] inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet ob-
6 trectatio, [8] eſſetque talium virorum copula. In republica ita eſt verſatus, ut ſemper [9] optimarum partium & eſſet & exiſti-

rat.] De conjugio eorum parum concordi Cicero ipſe 1. Attic. 5. 6. 8. 10. *Heidman.* Sic infr. *Nuptiarum conciliator fuit Antonius.*

1 *Cum quo à condiſcipulatu vivebat conjunctiſſime.*] Hinc Fabius Quinctilianus: *Condiſcipulorum amicitia ad ſenectutem uſque firmiſſima durant, religioſa quadam neceſſitudine imbuta.* lib. 1. Inſtitut. Orat. cap. 11. Et Nepos infra: *Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit.* Heidman.

2 *Quam cum Quincto.*] De Cicerone viciſſim infra: *Atticum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit.* Et lib. XIII. ad Famil. *Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem: nihil eſt illo mihi nec carius, nec jucundius: Homo minime ambitioſus, minime in rogitando moleſtus.* Idem.

3 *Similitudinem morum.*] Cicero in Lælio: *Nihil eſt quod ad ſe rem tam alliciat, tam attrahat, quam ad amicitiam ſimilitudo.* Et: *Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur, quorum diſſimilitudo diſſociat amicitias.* Schott.

4 *Quam affinitatem.*] Vide ſupra in Dione & in Timoleone ibidem Notas. Conjunctionem Iuſtin. dixit libr. 6. *Porro Piſandrus conjunctione Ageſilai, etiam virtutum æmulator erat.* Id eſt affinitate. Erat enim uxoris ejus frater. Infra: *Agrippa potiſſimum ejus diligeret affinitatem, præoptaretque Equitis Romani filiam generoſam nuptiis.* Savaro.

5 *Principatum eloquentiæ tenebat.*] Vnde *cauſſarum Rex* dictus. Dictionem incredibili geſtus ſuavitate commendabat *Cicero* in Bruto. Vide Voſſium de Hiſtoricis Latinis, 1. 11. *Keuchen.*

6 *Cicero, an Hortenſius.*] Inter quos etiam in amando æmulatio fuit. Hortenſium enim levitatis & inconſtantiæ ſæpe arguit M. Tullius: Epiſt. 1. lib. III. & III. lib. IV. & III. lib. I. ad Quinctum fratrem. Rurſus lib. V. epiſt. XX. & lib. VI. epiſt. I. actionem ejus λιγυρὰν, id eſt, argutam obſcure perſtringens, *Momum Ligurinum* recte vocat. Infra: *Cum æqualibus ſuis, Q. Hortenſio, & M. Cicerone ſic vixit; ut judicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus.* Schott.

7 *Inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio.*] Sic infra: *Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui judicare poterit, quanta ſit ſapientia eorum retinere uſum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio intercedebat.* Idem.

8 *Eſſetque talium virorum copula.*] Conjunctio. Nazarius Panegyrico in Conſtantinum cap. X. *Sed profecto nulla vi poſſunt coire, quæ naturali divortio diſſident: nec ulla tam fidelis eſt copula, quæ in diverſum tendentia nexu ſuo teneat.* Gebhard.

9 *Optimarum partium.*] Vrſinus opinatur legendum eſſe pro *optimarum*, opti-

existimaretur; neque tamen se civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, [1] quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi possent, conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, [2] neque retineri sine periculo, corruptis civitatis moribus. [3] Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei [4] neque præs, neque manceps factus est. Neminem suo nomine, [5] neque subscribens accusavit. In jus de sua re nunquam iit; judicium nullum habuit. Multorum Consulum, Prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, [6] honore fuerit contentus; rei familiaris despexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone [7] voluerit ire in Asiam, cum apud

optimatum. Ernst. Meminit Iust. Lipsius lib. VI. cap. 7. Politicorum. Nescio tamen an id dicat Nepos, quod Cicero in epist. cum de civilibus discordiis loquitur, *se à bonis nunquam dissentire. cum bonis facere. ceteris bonis viris jungi velle.* Boecl.

1 *Quam qui maritimis jactarentur.*] Rempublicam navi, & maris tempestatibus bella intestina ἀλληγορικῶς comparari, auctor Fabius lib. VIII. c. 6. ex Horat. I. Carm. Od. XIV. Infra Nepos, *Si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme, marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit.* Cicero quoque in Murænianа, Comitia freto & Euripo comparat: & II. Philipp. Oceano bella civilia. *Schott.*

2 *Neque geri è Republ.*] Plenis buccis excipit laudatque hanc Cujacii emendationem Lambinus *neque geri sine periculo:* ita tamen ut retinendum existimet *è repub.* Schotti libri membranacei: *neque è Rep. sine periculo*, ut *esse* exaudiendum sit. Mihi haut displicet conjectura Iani Rutgersi, *neque retineri sine periculo.* lib. II. Var. Lect. cap. 8. *Gebhard.*

3 *Ad hastam publicam nunquam accessit.*] Cum publica auctione vendebatur aliquid, hasta figi solebat, quæ *publica* dicta. *Alex. ab Alex.* Quod veniebat, hastæ subjici dicebatur. Lege Beroaldum IV. in Propert. commentar. Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus *hastarium* vocat. De cujus jure pulchre tractat Zasius de Orig. Iur.

4 *Neque præs, neque manceps.*] *Publicanus* tamen fuit. Cicero libro II. Epist. XV. & vectigalia apud Sicyonios exercebat lib. I. Epist. XIX. Vide Car. Sigonium lib. II. de antiquo Iure civium Romanorum, cap. IV. *Schott.*

5 *Neque subscribens.*] *Subscribere in crimen*] I.C. formula est, quum accusator libellis, quos dabat, testabatur se nomine professum esse. l. 3. §. Item *scribere.* D. De accusat. & sæpe alias. *Idem.*

6 *Honore fuerit contentus.*] Quem minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Cicero l. I. ep. XVII.

7 *Voluerit ire in Asiam.*] Vide extremam epistolam XVI. lib. I. ad Atticum, cujus

apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere
se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, [1] assеclam
esse prætoris. Qua in re non solum dignitati serviebat,
sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret
criminum; quo fiebat, [2] ut ejus observantia omnibus esset
carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui vi-
7 derent. [3] Incidit Cæsarianum civile bellum, cum haberet
annos circiter sexaginta: [4] Vsus est ætatis vacatione, ne-
quę

cujus initium: *Quæris ex me, quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire; Equidem vellem ut ires: ac vereorne quid in ista re minus commode fiat. Sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in provinciam non sim profectus.* Schott. Lambin. Vulgo legebatur *voluit ire*. Prætor autem fuit Q. Tullius, ut Schottus adnotavit, M. Val. Messala & M. Pusio Pisone Coss. A. V. IↃ CXCII. *Bosius.*

1 *Assеclam esse Prætoris.*] Prætor fuit Q. Tullius, anno DCXCI. M. Valerio Messala, M. Pusio Pisone Coss. Ante Idus Martias Asiam provinciam sortitus: & ante Nonas Decembris profectus, F. Flacco successit. Cicer. ad Attic. & in Oration. Suetonius ergo male in Augusto cap. III. *Proconsulatum Asiæ* administrasse ait, quæ *Prætoria* est, Cicerone & Nepote testibus omni exceptione majoribus. Falso quoque idem *parum secunda fama administrasse*: cum M. frater in Orat. & epistolis ad eum scriptis tantopere laudet, tantisque honoribus ornatum fuisse testetur. *Schott.* Cæterum dicit Q. fratrem Proconsulatum Asiæ administrasse, quæ Prætoria est, hoc modo: Senatui lege Semptonia liberum erat, quos in quas vellent provincias mittere. Quanquam crediderim, cum Prætorius aliquis in provinciam Consularem mittebatur, eum jure quoque Consulari mitti solere, verbi gratia, cum XII. fascibus, non sex tantum. Atque adeo juxta imperium quod à Senatu quis acceperat, pro Consule, aut pro Prætore eam provinciam administrate dicebatur, tametsi Prætorius Consularem, aut è diverso Consularis Prætoriam adeptus esset. Ergo Asia ἰδικωτέτως, & Consulis & Prætoris administrationi subjacebat.

2 *Vt ejus observantia.*] Hinc factum est, ut eum libentius omnes observarent, colerent, atque in oculis ferrent: ἐνεργητικῶς. Manut. *Observantia*, qua ipse aliquem observabat. Nam & παθητικῶς dicitur; ut *utilitas* apud Terentium in Eunucho: Et ad Tironem Cicero: *Invidia mea*, Catilinar. II. & Tuscul. IV. *Schott.* Est qui *observantiam* de cautione & circumspectione circa honorum partiumque studium accipi posse non absurdum judicat. judicet lector. *Boecl.*

3 *Incidit Cæsarianum civile bellum.*] Anno Vrbis IↃCCII. quando M. Marcellus Consul legem ferebat, de abrogando Cæsari imperio, etsi invitis & repugnantibus Servio Sulpic. Cos. altero, &, ut videbatur, Cn. Pompejo, & Tribun. pl. *Ernst.* Alii initium conjiciunt in annum Romæ DCCV. L. Corn. Lentulo Crus. C. Claudio Marcello Cos. *Vbbo Emmius.*

4 *Vsus est ætatis vacatione.*] Quod scilicet haberet annos circiter LX. Quintilianus Declam. CCCVI. *Est præcipuum jus senectutis, quoniam non una subit omnis ætas, non perpetuo Senatorem citat Consul; est sua legationibus requies, cum hos habueris annos, jam non militabis.* Supra in Timotheo: *Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset.* vide not. in Sidonii Epist. 6. l. I. *Savaro.*

De

que se quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompejum proficiscentibus omnia ex sua re familiari dedit. [1] Ipsum Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat [2] ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti, [3] partim summa cum ejus offensione domi remanserunt. [4] Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, [5] sed etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula. [6] Secutum est illud [7] occiso Cæsare, [8] [1] cum

De ætatis vacatione vide Iurisconsultum lib. L. Tit. VI. Pand. de *immunitate.* lib. v. §. fin. de Mun. & Honor. & in Tit. de Vacat. & exempt. Mun. Vacationes autem sunt excusationes à muneribus publicis, militaribus & aliis, quæ præfecti obire consueverunt. *Schott.*

1 *Ipsum Pompejum conjunctum.*] Scilicet, sibi amicitia. *Schott.* Vel cognatum ex Iustino VIII. *Ian. Rutgersius* l. 2. c. 8. Bosius *non junctum.* Vrsinus *conviventem.* Lambinus, *Ipsum Pompejum non secutus non offendit.* Schottus obs. l. 2. 3. *seipsum Pompejo junctum non offendit.*

2 *Ornamentum.*] Rittershusius apud Schoppium lib. III. Verif. cap. 8. locum hunc habet suspectum, & pro *ornamentum* rectius legi putat *autoramentum.* Quam conjecturam mirifice juvat meus liber Ms. *Ernst.*

3 *Partem summa cum ejus offensione.*] Pompejus enim pro hostibus se habere dicebat, qui extra sua castra essent: Cæsar vero eos, qui in hostium castris non essent, pro amicis habiturum. Cicero pro Ligar. & Seneca Philosoph. *Schott.*

4 *Attici autem quies.*] Elegantissime *quies* dicitur, qua quis neutri se parti applicat. Et sic utitur τὸ *quietus*, pro eo, qui est neutrarum partium, in Pelopida. Sallustius epist. I. de Ordinanda Republica: *Et aperte quietis mortem, rapinas, postremo omnia, quæ corruptus animus jubebat, minitari.* Hinc *quiescere*, neutras sequi partes, apud Curtium libro x. Eodem pene modo Græci ἡσυχίαν ἄγειν, ἔχειν, & ἡσυχάζειν. Vide Diodorum. *Gebhard.*

5 *Sed etiam sororis & Q. Ciceronis filium.*] Alii *sororis filium Q. Ciceronem.* MSS. Manutii, Gifanii, Leidensis: *sororis filium & Q. Ciceronem.* Vrsinus conjicit legendum: *sororis filium & Q. Ciceronem.* Bosius.

6 *Secutum est illud, occiso Cæsare.*] Schoppii vetus liber & Ms. meus dictione auctiores legunt: *Secutum est illud tempus occiso Cæsare.* Idem. Sed prior γραφὴ non bonitatem modo, sed & χρῆσιν Cornelianam sapit. *Keuchen.*

7 *Occiso Cæsare.*] A conjuratis, quorum princeps Cassius, XXIII. vulneribus ac plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. *Sueton.* Inde sive fortuito, sive à percussoribus compulsus, ad basin statuæ Pompejanæ se demisit, quam cædes ista cruore implevit: ut videri possit ipse Pompejus supplicio inimici adstitisse sub pedes ejus collapsi. *Plutarchus.* Additum à nonnullis, irruenti Bruto dixisse morientem, ἦ σὺ εἶ ἐκεῖνος, ἦ σὺ τέκνον. Contigit illud anno Romæ IↃ. CCX. Eidib. Mart. Cajo Iulio Cæsare

Aa 3

[1] cum Respub. penes Brutos videretur esse, & Cassium, [2] ac tota civitas se ad cum convertisse videretur: [3] Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille [4] adolescens æquali familiarius, quam hoc sene: neque solum cum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum est à quibusdam, [5] ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à [6] Cajo Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis removisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum eæ paterentur; se neque cum quoquam de ea re [7] collocuturum, neque

re V. & M. Antonio Coss. Vnde irrisio Cæsaris in Sputinnam, quod sine noxa Eidus Martiæ adessent. Cui ille, *Venisse quidem eas*, respondit, *sed non præteriisse*. Idem dies Parricidium nominatus. *Plutarch. Sueton.*

1 *Cum respublica penes Brutum videretur esse, & Cassium.*] Quos Cæsar apud Plutarchum τοὺς ἰσχνοὺς καὶ ὠχροὺς vocabat: δείξας Βροῦτον καὶ Κάσσιον. Illa dominatio duorum parricidarum minus fuit diuturna. Quippe uterque intra triennium diverso mortis genere interemptus. *Alius alio casu periit: pars naufragio, pars prælio, nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, interemerunt.* Cæterum scriptus Codex, quem Schottus producit, non multitudinis, sed singulorum numero, heic *Brutum* legit. Vulgata lectio haud improbanda. Nam duo Bruti, M. & Decius, ejusdem facinoris rei fuere. *Keuchen.*

2 *Ac tota civitas se ad eum convertisse videretur.*] Cicero in Somnio Scipionis: *In te unum, atque in tuum nomen tota convertet civitas.* Schott. Mss. Gifan. & Leiden. *ad eos convertisse.* Non male. *Bosius.*

3 *Sic M. Bruto usus est.*] Infra, *Humanitatis nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus: senex adolescenti M. Bruto.*

4 *Adolescens.*] Atqui quadragenarius erat, quippe qui præturam gerebat. Verum adolescentia ad tricesimum usque annum pertinet, auctore Varrone: vel ex divisione ætatum Servii Tullii, à XVII. usque ad XLVI. provehitur; ut est sæpe ab antiquariis observatum. *Schott.*

5 *Vt privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab Equitibus Romanis constitueretur.*] Nullibi alibi reperitur, quod hic à Nepote traditum. Simili quippiam à Floro refertur, de Senatu, qui, deficiente pecunia publica, opes suas velut ex ærario ad reipublicæ subsidium contulit. lib. II. cap. 6. *Keuchen.*

6 *Cajo Flavio, Bruti familiari.*] Videtur hic esse Flavius, quem Drusus Ciceroni commendat Ep. ad Brut. *Heidmannus.* Meminit ejus Plutarchus in Bruto; ut familiaris. & Cicero in fragment. Epist. ad Brutum apud Quinctilianum. lib. IX. cap. II. & in Bruti nummis LEG. PROPR. designatur; hoc est, Legatus Proprætoris. *Schott.*

7 *Collocuturum, neque coiturum.*] *Collo-*

que coiturum. Sic ille [1] consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. [2] Neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius [3] provinciarum, quæ iis [4] dicis caussa datæ erant [5] à consulibus, desperatis rebus, [6] in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat, florenti illi parti [7] abjecto Bruto, [8] Italiaque cedenti LLS. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens [9] trecenta jussit

loqui privatim; *Coire* vero, hic concilium habere; unde *comitia*. Schott.

1 *Consensionis globus.*] Sic *conjurationis globus*, apud Vellejum: *globus latronum*, apud Apulejum. Et sic *hostium globos*, *pugnantium globos*, dixit Valerius Maximus.

2 *Neque multo post superior esse cœpit Antonius.*] Quem *facem & turbinem sequentis saculi*, vocat Flor. lib. IV, c. III. τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος præter nomen & honorem Imperatoris. *Keuchen.*

3 *Provinciarum.*] Syria & Macedoniæ. *Flor.* IV. 7. Vide *Vellejum* IV. Cassio Syria, Bruto Macedonia datæ. Antonius Augustinus legit, *in provincias*. Quod non displicet. *Gebhard.*

4 *Dicis causa.*] Hæc est plurimorum emendatio, quam olim Ranconetus, Turnebus, Cujacius, Lambinus & Schottus approbarunt. Nam per speciem & nomen provinciarum amandati & Republica remoti fuerant. *Turnebus.* Sed hanc antiquam formulam plurimi explicarunt ex Varrone & P. Sosipatro. Sic lib. I. Epist. XVIII. ad Atticum Cicero: *Metellus est consul egregius, & nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habet, dicis caussa promulgatum illud idem de Clodia.* Vtitur & pro Muræna, & lib. VI. Accusat. in Verrem. De qua formula Lælius Taurellus, Anton. Augustinus. P. Victorius, Ad. Turnebus, Iac. Cujacius, P. Pithœus, Did. Covarruvias lib. IV. Var. resolut. Reposuerunt exsulantem vocem, & in pristinam sedem restituerunt ex Varrone, ut dixi, & Sosipatro, in Arnobio, Plinio, Apulejo, lib. de dogmat. Plat. Cicerone, Nepote. Cæteris Græcis ὁσίας ἕνεκα, & ἀφοσιώσεως χάριν, ἀφοσιώσεως ἕνεκα, apud Dionys. Halicarnassæum, Isæum, & Euripidem in Iphig. Tauris, & Harpocrat. & alios. *Schott.* Savaro legit *necis caussa*; quia provinciæ illæ datæ erant à Consulibus propter cædem illatam Iulio Cæsari.

5 *A Coss.*] MSS. Medicæi: *à Consule.* Ernstius. Quomodo & liber Schotti habuit. *Bosius.* *A Cæsare*: Florus. *Et per Senatum confirmata.* Suetonius *Octav.* Vellejus II.

6 *In exilium proficiscerentur.*] *Libenter se in perpetuo exilio victuros, dum reipublica constaret concordia.* Vellejus. Et addit tandem: *Quæ omnia Senatus decretis comprehensa, comprobata sunt.* II.

7 *Abjecto Bruto.*] Fortuna adversa prostrato. Petron. *In loco peregrino destituit abjectum.* Propius Val. Maximus lib. V. cap. I. 8. *Nam si egregium est, hostem abjicere, non minus tamen laudabile, infelicis scire misereri.* Gebhard. Sic *abjectus homo* in lib. IV. Cod. de cust. reor. & apud Ciceronem in Oratione contra Rullum.

8 *Italiaque cedenti.*] Sextili mense, ut ex Cicerone manifestum. Vellejus: *Profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo sine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant.* Keuch.

9 *Trecenta jussit dari.*] Cicero epist. XVII. lib. XV. ad Atticum, à Servilia numeratam ab Attico, Bruto Italia cedenti, significat, de qua infra. *Schott.*

sit dari: neque eo magis [1] potenti adulatus est Antonio,
9 [2] neque desperatos reliquit. [3] Secutum est bellum gestum [4] apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam; minus, quam debeam, prædicem; cum ille potius divinus fuerit; [5] si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, [6] quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. [7] Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat; spes restituendi nulla erat. non solum [8] ejus inimici, qui tum erant potentissimi, & plurimi, sed etiam amici adversariis ejus, [9] se dabant; & in eo lædendo se aliquam consecuturus sperabant commoditatem, familiares [10] insequebantur, uxorem

1 *Potenti Antonio.*] Qui tamen titulo imperii cedebat Lepido, cum summa virium penes eum foret. *Vell. Plut.*

2 *Neque desperatos reliquit.*] Sic fere paullo post: *Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest, quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit.* Schottus.

3 *Secutum est bellum gestum apud Mutinam.*] Mutinense: *Sueton. Flor.* Inter Octavium & Antonium. *Vell.* Caussa hujus testamentum Cæsaris fuit. *Florus.* Vide Dionem XLVI. Incidit initium ejus in annum Vrb. conditæ IↃCCXII. P. Servilio Vatia II. & L. Antonio Coss. Quo consulatum accepit Augustus, *εἰκοστὸν ἄγων ἔτος, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν εἴρηκεν.* Lege Casaubonum II. nota ad monumentum Ancyranum, & Vossium ad Paterculum. Atque hoc primum ac novissimum bellum est, quod inter civilia gessit Octavius, tertio mense, duobus præliis. *Keuchen.*

4 *Apud. Mutinam.*] Corrupte in MSS. libris Medicæis legitur: *Numidiam.* Ernstius.

5 *Si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas.*] Credidi aliquando hic divinitatem describi, *ἀποθέωσιν* potius, quam Divinationem. *Schottus.* Infra: *Prudentiam quodammodo esse divinationem.* Proverbium citante ad Hecyram Terentianam Donato: *Ajunt divinare sapientem, quia qui verum dixit, divinus est.* Et meminit locutionis similis lib. V. Milesi. Apulejus.

6 *Quæ nullis casibus augetur, neque minuitur.*] Gisanii & Ioannis Savaronis libri habent *agitur.* Ernst. Melius tamen *augetur* respectu relationis ad *τὸ minuitur.*

7 *Hostis Antonius judicatus, Italia cesserat.*] Vellejus II. *Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam.* Florus IV. 4. *Obsidio Mutinæ liberat Brutum, Antonium exuit castris.* Idem Vellejus: *Lepidus deinde à Senatu hostis judicatus est, ut ante fuerat Antonius.* Caussa judicii erat, quod Senatusconsulto intercesserat, neque intercessionem remittere volebat. *Cicero* II. Philipp. Adhoc foro & curia prohibitus fuit. *Appian.* Mox à Lentulo impulsus, ut ante latam à Senatu sententiam, perfugeret. *Dio.* Vide Plutarchum. *Keuchen.*

8 *Ejus inimici.*] Iuventius Laterensis, M. Tullius, Canutius, alii. Et tunc omnia plena erant *σκήψεων, ἢ προφάσεων, καὶ παλλιλογιῶν.* De quibus apud Ciceronem Plancus in Epistolis ad S.P.Q.R. *Keuchen.*

9 *Se dabant.*] Ita Cicero quoque loquitur, pro *cedebant.* Vide Schott. *Observat.* 3. 2.

10 *Insequebantur.*] Ita legunt Faërnus, Bosius & Vrsinus. Pro quo in editis nonnullis libris male legitur, *sequebantur.* Ernst.

1 *Vxo-*

rem [1] Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ceceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto: non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiares ejus, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit: [2] P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, cum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, [3] ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum ſecunda fortuna [4] emiſſet in diem; neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit; pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci, [5] ſimulque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum: quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſus ejus à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos cives videretur. [6] Ille autem ſui judicii, potius, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quam quid

1 *Vxorem Fulviam.*] Fœminam imperioſam, qualis illa Tarquinii Tanaquil. Pompeji Iulia. *Keuchen.* Vellejus: *Vxor Antonii Fulvia, nihil muliebre præter corpus gerens.* Lege Dion. lib. XLVII. Zonar. Annal. t. II. in vit. C. Octavii.

2 *P. vero Volumnio.*] Eſt ille P. Volumnius Eutrapelus præfectus Fabrûm, ad quem ſcripta eſt epiſtola ultima & penultima lib. VII. ad Fam. Meminit præterea ejus Cicero epiſt. 26. lib. IX. *Audi*, inquit, *reliqua; infra Eutrapelum Cyteris accubuit.* Ernſt.

3 *Vt nullum illa ſtiterit vadimonium.*] *Siſtere vadimonium* eſt, quod datis vadibus promiſerat, ſe in judicio ſiſtere. Et ſic *liberare vades.* Cicero pro Quinctio: *Venit Romam Quinctius; vadimonium ſtit.* Et Cato apud Agellium libro II. cap. XIV. *Quod ſi vadimonium capite obvoluto ſtitiſſet.* Lambin. Schott. Savar. Gebhard.

4 *Emiſſet in diem.*] Vt ſolveret certo tempore. Frequens eſt in omnibus contractibus, diei vel conditionis adjectio. *Ernſtius.*

5 *Simulque aperire.*] Supra in Conone: *Neque vero non fuit apertum.* perſpicuum, ac clarum. *Gebhard.* Sighicellus mavult, *apparere.*

6 *Ille autem ſui judicii.*] Qui eſſet homo ſui judicii, hoc eſt, qui non tam aliorum, quam ſuo judicio niteretur. Homo ſui judicii fortaſſe eſt is, quem Græci *ἰδιογνώμονα* ſeu potius *αὐτογνώμονα* appellant. *Lambin.*

10 quid illi laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. [1] Vt Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque [2] ad adventum Imperatorum de foro decesserat, [3] timens proscriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulo ante, [4] opem tulerat. Tanta varietas in his temporibus fuit fortunæ, ut [5] modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo. Habebat secum [6] Q. Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, [7] etsi tanto odio fere-

1 *Vt Antonius rediit in Italiam.*] De cujus reditu Vellejus II. Hist. 76. *Adventus deinde in Italiam Antonii, praeparatusque contra eum Caesaris habuit belli metum: sed pax circa Brundusium composita.*

2 *Ad adventum Imperatorum.*] M. Lepidi, M. Antonii, & Octavii Cæsaris, inter quos inita tum temporis potentiæ societas. Vide Dionem, Appianum, Florum, Vellejum. Florus IV. 6. de triumviratu: *In hoc velut fœdus pax inter tres duces componitur. Apud Confluentes inter Prusiam & Bononiam jungunt manus.*

3 *Timens proscriptionem.*] Quam primo aversabatur Octavius, sed inceptam utroque acerbius exercuit. *Sueton.* Καὶ εἶχεν οὕτως ἡ προγραφή. Μάρκος Λέπιδος, Μάρκος Ἀντώνιος, Ὀκτάβιος Καῖσαρ, οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινὰ, ΟΥΤΟ ΛΕΓΟΥΣΙΝ. Appian. Hæc est illa nefaria proscriptio, qua Cicero cum filio, fratre, fratrisque filio, omnibus denique clientibus & amicis proscriptus fuit. Florus *Sullanam* vocat, ob immanem ejus crudelitatem; cujus exemplo instauratum malum. *Keuchen.*

4 *Opem tulerat.*] Supra: *P. Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint.* Post vero, *Praefectus fabrum Antonii* dicitur. *Schott.*

5 *Modo hi, modo illi.*] Tanquam calculi, ut eleganter Polyb. lib. 5. *Bos.*

6 *Q. Gellium Canium.*] In Mſ. est *Canum* duabus syllabis: Etiam in Manutianis schedis; sic enim legit: *habebatque secum Q. Gellium Canum aequalem.* De hoc Martialis, lib. I.

Gaudet jocosa Canio suo Gades
Emerita Decano meo.

Et post non longe *Canium* nominat. Et lib. III. Epigrammat. XX. & XXII. *Canium Rufum* laudat. Et lib. VII. Epigr. LXVIII. & LXXVIII. Et epistola Valerii ad Rufinum, inter eas quæ D. Hieronymi. Meminit & Cicero sæpe, ut lib. XIII. epist. XXXI. Vbi *Canum* in optimis libris scriptum affirmant: & epist. XLI. lib. XII. *Canam* filiam ejus Q. Ciceroni filio nuptum dare voluisse, colligere licet; quod an è re foret, Atticus dubitat. lib. XV. Ep. XXI. *Schott.*

7 *Etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem.*] Lege, si lubet, Vellejanam illam egressionem, qua lib. II. in M. Antonium invehitur, & Ciceronem defendit in numero proscriptorum. Tertio demum die, repugnantibus per biduum collegis, concessa proscriptio est, quam scelesta voce proclamabat Antonius. Vide

rebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed etiam omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eoſque vellet proſcribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii: & ei, cum requiſiſſet, ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimque ad ſe veniret: ſe eum, & Gellium Canium [1] de proſcriptorum numero exemiſſe, ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, præſidio fuit; neque enim ſuæ ſolum à quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed conjunctim, ut appareret nullam ſejunctam ſibi ab eo velle fortunam. Quod ſi gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hyeme, marique ſcopuloſo ſervat; cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? Quibus ex malis ut ſe emerſit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cum proſcriptos 11
præmiis Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. Nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt: quin etiam, [2] poſt prælium Philippenſe, [3] interitumque C. Caſſii, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam Prætorium, & filium ejus, Aulumque Torquatum, cæteroſque pari fortuna perculſos inſtiterit tueri, atque ex Epiro his omnibus Samothraciam ſupportari juſſit. Difficile enim eſt omnia perſequi, [4] & non neceſſaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberali-

ta-

Vide Plut. in Cicerone. *Keuchenius.*

1 *De proſcriptorum numero.*] Quem tradit Appianus IV. ἐμφυλ. Florus in *Triumviratu* de Senatoribus, ubi ab Appiano CLX. diſcordat.

2 *Poſt prælium Philippenſe.*] Quod ſecundum civile ab Auguſto Cæſare geſtum. *Bella civilia quinque geſſit: Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinum, Siculum, Actiacum.* Sueton.

3 *Interitumque C. Caßii, & M. Bruti.*] Appian. Dio. Vellejus. Florus. *Dec. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompejum ab eodem victum; idem Antonius, cum dignitatis quoque ſervandæ dedisſet fidem, etiam ſpiritu privavit: Brutus & Caſſius antequam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt.* Paterc. II. Vide Senecam Epiſt. LXXXII.

4 *Et non neceſſaria.*] Freinshemius exiſtimat, fortaſſe legendum: *etiam neceſſaria.* Boecler.

1 Ne-

tatem [1] neque temporariam, [2] neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus, ac temporibus [3] judicari potest, [4] quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem [5] Serviliam Bruti matrem [6] non minus post mortem ejus, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quemquam; neque, si quam injuriam acceperat, [7] non malebat oblivisci, quam ulcisci. Idem immortali memoria [8] percepta

1 *Neque temporariam*] Manutius exponit *exigui temporis.* Falso: Et in alteram interpretando partem Schottus quoque errat. Quis enim unquam *temporarium* esse *lentum* audivit? *Temporarius* est, qui spectat tempus, affectusque suos successui fortunæ alterius attemperat. Explicavit sese paullo superius: *Quæ cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existumare.* Sic Curtius *temporaria ingenia* dixit. *Temporaria liberalitas*, quæ captat felices, & temporis caussa largitur, quandiu sperat fore eundem rerum secundarum cursum. Haut dispare mente Curtius v. 3. *Mandates erat hujus regionis Præfectus, haud sane temporum multorum homo; quippe ultima pro fide experiri decreverat.* A scholiorum Auctore in Aristophanis Ranas *Temporarium ingenium* optime exponitur παλίμβολος, ἀγχίστροφος, καθομιλῶν τοὺς καιρούς, πρὸς τὸ κρεῖττον μέρος ἀεὶ διδοὺς ἑαυτόν. *Gebhardus.* Et temporarii amici, qui *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderant*; ut loquitur Iustin. lib. xxxi. 7.

2 *Neque callidam.*] Insidiatricem, captatricem, Schottus *calidam* legit, redditque *temerariam.* Certe non callide. Cotta apud Sallustium; *Neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad malefaciendum exercui.* Gebhard.

3 *Iudicari potest.*] Igitur ex præcepto Ciceronis II. Offic. in beneficiis collocandis mores hominum, non fortunam sequebatur. Hoc enim maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. Infra: *Non fortuna, sed hominibus solere esse amicum.* Schott.

4 *Quod non florentibus se venditavit.*] Corrupte qui *vendicavit* hactenus legerunt, ut intelligatur Atticum non captasse gratiam eorum, qui plurimum poterant in republica, sed victis partibus sæpe tulisse opem. Constat enim non ambivisse favorem Sullæ aut Pompeji, aut Cæsaris, vel Antonii, aut Augusti: quin potius pecunia subvenisse Pompeianis & Brutianis, eorum afflictis rebus. Sed Lud. Vives epist. quæ penes me est ad Franc. Craneveldum, I.C. *Schott.* Ita Cicero pro Sulla: *Fallacissime se alicui venditare.*

5 *Serviliam Bruti matrem.*] Catonis Vticensis sororem, quam Iulius Cæsar adhuc adolescens amavit. Vnde quodammodo creditum, Brutum à Cæsare genitum. *Plutarch. Sueton.*

6 *Non minus post mortem ejus.*] Plutarchus enim Bruto superstitem fuisse matrem, auctor est. *Schott.*

7 *Non malebat oblivisci, quam ulcisci.*] P. Syrus:

Injuriarum remedium est oblivio.

Gebhard.

8 *Præcepta retinebat beneficia.*] Id est, *ante accepta.* Lambin. Ernst. Græcis προληφθέντα· ut alibi sæpe M. Tullius & Virgilius XI. Æneid.

Exultatque animis, ac jam spes præcipit ante. Schott.

Ita illi. Sed minus recte. retineo vulgatam, *percepta.* frequens in his error ac lapsus olim librariorum. P. Syrus: *Optime positum est beneficium, ubi ejus meminit*

cepta retinebat beneficia, quæ autem ipſe tribuerat, [1] tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui receperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, [2] SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam ſe ipſe, finxit, [3] qui cavit, ne qua in
re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut [4] M. Vipſanius 12
Agrippa, intima familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, cum propter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam [5] nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum ejus diligeret affinitatem, [6] præoptaretque equitis Romani [7] filiam generoſam nuptiis; atque harum nuptiarum con-

nit qui accepit. Idem: *Sat magna uſura eſt, pro beneficio memoria.* Præcepto vero Demoſthenis obtemperavit, qui loco quodam: Ἐγὼ νομίζω, inquit, *μὲν τὸν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι, τὸν δ᾽ εὖ ποιήσαντα, εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι. Gebhard.*

1 *Tamdiu meminerat, quoad ille gratus.*] Pro *quamdiu.* Ciceronis hoc præceptum in Lælio: *Meminiſſe debet is, in quem collatum eſt beneficium, non qui contulit.* Supra Nepos: *Maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci.* Schott.

2 SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM.] Elegans γνώμη. Infra: *Quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus,* SVOS CVIQVE MORES CONCILIARE FORTVNAM. Vt M. Tullio Nepotem familiariter, ſic & ſcriptis ejus uſum apparet. Sic enim Paradox. v. *Fortuna, ſicut ſapiens Poëta dixit: Suis ea cuique fingitur moribus.* Quod fortaſſe ex Plauto ſumptum in Trinummo: *Sapiens ipſe fingit fortunam ſibi.* Livius lib. XXXIX. de M. Catone: *In hoc vero tanta vis animi, ingeniique fuit, ut quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus videretur.* Et Macrobius lib. 1. cap. XI. de ſervorum fortuna: *Sibi quiſque dat mores, conditionem caſus aſſignat.* Huc pertinet & tota D. Chryſoſtomi Homilia in illud: *Nemo læditur niſi à ſeipſo.* Schott.

3 *Qui cavit ne qua in re plecteretur.*] Vno conſenſu Mſſ. addunt *jure plecteretur.* Non abludit idem Publius:

Id agas, tuo te merito ne quis oderit.

Gebhard. Malo: *ne qua jure plecteretur.* cum alterum ex inſcitia deſcribentium ſubrepſerit.

4 *M. Vipſanius Agrippa.*] Quem *generum Attici* vocat Seneca XXI. epiſt. quippe qui Pomponiam ejus filiam duxerat in uxorem.

5 *Nullius conditionis.*] Pro *conjugii.* Hinc uſitatum illud, *conditiones quærere.* Schott. Sic vox illa plerumque ſumitur apud Iuris Conſultos. Quomodo & Suetonius utitur in Auguſto. *Keuch.*

6 *Præoptaretque Equitis Romani filiam generoſam nuptiis.*] M. Agrippæ tres uxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumviro: Ex ea genuit Vipſaniam Druſi matrem. Altera, Marcella Octaviæ filia, ex qua quoque liberi, ſi Suetonio fides. Tertia uxor Iulia: ex ea nati Cajus, & Lucius Cæſares, Poſtumus Agrippa, Agrippina & Iulia. In his pleriſque verum, quod Tacitus notat Annal. III. *Vna omnium Agrippæ liberorum Vipſania miti obitu.* Lipſ.

7 *Filiam generoſam nuptiis.*] Atticam, quam ὑποκοριστικῶς *Atticulam* Cicero vocat lib. VI. epiſt. 6. extrema. De affectu in eam Attici lib. VII. ep. 2. & lib. V. ep. 19. *Filiam generoſam nuptiis.*] Hoc ſenſu *uxor generoſa* dicitur ab Appul.

conciliator fuit (non enim eſt celandum) M. Antonius, [1] Triumvir Reipubl. conſtituendæ; cujus gratia cum augere poſſeſſiones poſſet ſuas, tantum afuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re uſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum, aut periculis aut incommodis. Quod equidem ſub ipſa proſcriptione perilluſtre fuit. Nam cum L. Saufeji, equitis R. æqualis ſui, qui complures annos, [2] ſtudio ductus Philoſophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretioſas poſſeſſiones, Triumviri bona vendidiſſent, conſuetudine [3] ea, qua tum res gerebantur; Attici labore atque induſtria factum eſt, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperaſſe. Idem [4] L. Iulium Calidium, quem poſt Lucretii, Catullique mortem multo

pul. lib. IX. Mileſ. Explicat vetus Gloſſar. *Generoſus* εὐγενὴς, ὁ ἀπὸ γένους. mancum (ut videtur) locum ſarcito, τίμιος vel ἔντιμος addendo. *Keuch.* *Generoſarum nuptiis*, habent quidam libri, quod & Freinshemio venerat in mentem. *Boecl.* Sine dubio legendum *generoſarum*, id eſt, nobilium, Senatorii ordinis, quarumve patres, ac majores honores in rep. geſſerant. *Generoſa* quippe ſunt, quibus eſt *generoſa ſtirps*, ut ait in Eumene, in initio.

1 *Triumvir reipublicæ conſtituendæ.*] Natum mendum eſt ex antiqua ſcriptura, quæ talis erat: *M. Antonius* III. *vir*, *R. P. C.* Sic Suetonius de Auguſto: *Triumviratum reipublicæ conſtituendæ per decem annos adminiſtravit.* Faſt.: M. ÆMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS, M. ANTONIVS M. F. M. N. C. IVLIVS C. F. C. N. CÆSAR. OCTAVIAN. III. VIRI R. P. C. Antiquus nummus Clement. Tevenint: M. ANTON. IMP. III. VIR. R. P. C. Et alius: ANTONIVS III. VIR. R. P. C. Vide quæ fuſe ex inſcriptionibus ad hunc locum notat *Lambinus.* Triumviris iſtis ut & dictatoribus, ſimiles apud Græcos fuere, qui turbato inteſtinis malis Reipubl. ſtatu, ad eam conſtituendam ſoliti creati: Hos Theſſali ἀρχοὺς, Lacedæmonii ἁρμοστὰς appellarunt, φοβούμενοι βασιλεῖς ἢ τυράννους καλεῖν, ait Dionyſius Halicarnaſſæus, etſi revera tyrannica aut regia poteſtate erant præditi. *Caſaub.*

2 *Studio ductus Philoſophiæ.*] Saufeius Epicureæ ſectæ Philoſophus, in qua hæreſi fuit & Atticus, lib. IV. ep. VI. & lib. V. ep. XIX. & ep. I. lib VII. & lib. XIII. ad Famil. ep. I. *Schott.* Plurimi autem Romanorum ejus ſectæ aſſenſores fuerunt & ſectatores: quod ejus placita neſcio quas delicias & εὐζωΐαν vulgo prima fronte pollicerentur. Cauſam ſuggerit Lactant. lib. III. cap. 17. Vide nuperrimam hiſtoriam Philoſophicam *Georgii Hornii*, lib. III. cap. XVII.

3 *Ea, qua tum res gerebantur.*] Horat. epiſt. XVII. lib. I.

Res gerere, & captos oſtendere civibus hoſtes,
Attingit ſolium Iovis, & cœleſtia tentat.

Hinc *Dictator rei gerundæ* Romæ creari dicebatur. *Schott.*

4 *L. Iulium Calidium.*] Ita MSſ. Giſan. & Schotti, atque editi. Alii *Calidum*, ut opinor, rectius: nam *Calidius* nomen gentis, non cognomen fuit. *Boſius.* Notat alium ad eminentium ingenio-

multo elegantissimum poëtam, nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere; neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem Equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum [1] à P. Volumnio Præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quam præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est.
Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus 13
est, quam civis. Nam cum esset pecuniosus, [2] nemo illo minus fuit emax, [3] minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est, nam [4] domum habuit in Colle Quirinali Tamphilanam,

geniorum tempora Vell. Patercul. lib. II. De quo Cicero in Brut. & Cæsar de B.C. lib. I. Ille erat præstantissimus Orator, hic multo elegantissimus Poëta.

1 *A P. Volumnio, præfecto fabrum.*] Ἔπαρχος τῶν τεχνιτῶν. Fabris enim in bello opus, qui machinas facerent, &c. Eorum caput, operisque curator & exactor præfectus fabrum. Vide Lipsium poliorcet. III. 6. *Boecler.*

2 *Nemo illo minus.*] Hactenus de publica vita; nunc de privata: quarum illa ad πολιτικὴν, hæc ad οἰκονομικὴν Philosophiam pertinet. Catonis est præceptum, magis vendacem quam emacem oportere esse agricolam & patremfamilias. Plinius lib. XVIII. cap. 5. Et Cicero paradoxo VI. *Non esse emacem, vectigal est.* Schott.

3 *Minus ædificator.*] Epigramma Græcum, lib. Ἀνθολογίας:

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν
Ἀτραπὸς ἐς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.

Idem. Non solum boni Patresfamilias; sed etiam quidam Principes de ædificandi luxu abhorruerunt. Tacitus de Tiberio VI. Annal. *Tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis ædificationibus.* Plinius Panegyrico cap. 51. *Idem tam parcus in ædificando*, de Trajano. Lacones si cui mala imprecari cogitarent, quatuor ipsi accidere optabant. Primum, ædificandi desiderium: Secundum, dilationem: Tertium, equos alendi studium: Quartum, ut uxorem haberet adulteram. Locus exstat apud Suidam: *Οἰκόδομαί σε λάβοι καὶ ἐμβολαὶ, ὅτε ἵππος καὶ ἀγμίαιοι μοιχὸν ἔχοι.* Nam ista quatuor omnia *δοκεῖ δαπανηρὰ εἶναι.* Et addit Suidas: *ὡς τούτων πάντων δαπανηρῶν ὄντων καὶ ἐπιζημίων. Gebhard.*

4 *Domum habuit in Colle Quirinali.*] Antiquissimum hujus collis nomen loquitur fœdus inter reges Romulum & Tatium initum, passim apud historicos. Nam facta inter utrumque populum concordia non domos modo privatas, sed & ædes sacras Diis erexerunt. Vide Onuphrium, Livium, Eutropium, Ovidium, alios. *Keuchen.* P. Victor in sexta regione statim post templum Quirini, collocat *ædes Attici*: Et Cicero I. de Leg. idemque juxta *Salutis ædes* lib. IV. epist. I. & lib. XII. epist. XLV. vicinum Cæsarem vocat; cujus statua in Quirini templo posita. Dion lib. XLIII. Quo in loco ædes Salutis, *Salutis augurium* dicta. *Schott.*

1 Tam-

nam [1], ab avunculo hereditate relictam, cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat: ipsum enim [2] tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumptus, habebat; in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Vsus est familia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri literatissimi, [3] anagnostæ optimi, & [4] plurimi librarii; ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, [5] quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci; & potius diligentia, quam pretio, parare non mediocris est industriæ. [6] Elegans, non magnificus; splendidus, non sum-

1 *Tamphilanam.*] Sic edendum curavi. *Tamphilanam domum* autem accipio à Tamphilo quodam Romano sic appellatam. *Tamphili* enim Romæ fuerunt, *Pamphili* non item. *Lambin.* Sed ego existimo *Cacilianam* esse legendum, & domum à possessore suo Cæcilio Attici avunculo nomen fuisse sortitam. *Ernstius.*

2 *Tectum plus salis, quam sumptus.*] Hoc est, tecti architectura plus artis, venustatis & elegantiæ, quam sumptus habebat. Sal enim condimentum omnium. Vives ibidem interpretatur de gratia ac venustate ædium, quæ per salem plerumquè significatur. *Schottus.* Locus hic corruptus videtur Cl. Boeclero. *Bosius.*

3 *Anagnostæ optimi.*] Romani Principes lectores apud se habebant, quos ἀναγνώστας dixere, cum ipsi occupati lectioni vacare non valerent. *Alexander ab Alexand.* Vide Meursium cap. 3. Auctar. Philolog.

4 *Plurimi librarii.*] Tres nominat Cicero, lib. XIII. epist. XLIV. *Pharnacem, Antæum, & Salvium.* Amanuenses & Anagnostas hos colligere licuit. A studiis & ab epistolis *Alexium* nominat lib. V. epist. XX. & lib. VII. epist. II. & lib. XVI. epist. XV. *Athamam & Alexium* amanuenses, lib. XII. epist. XI. & alterum epist. II. lib. VII. *Antiochum & Thallumetum* literatos nominat, lib. XIII. epist. XXXIII. & lib. V. epist. XII. De *Eutychide*, quem manumisit, epist. XV. lib. IV. De *Nicanore* lib. V. epist. III. & lib. VI. epist. II. *Schott.*

5 *Quos cultus domesticus desiderat.*] Ad voluptatem & lucrum locata eorum opera. Sunt autem ejusmodi servorum nomina; gladiatores, agitatores, funambuli, palæstritæ, pictores, cælatores, &c. Vide Laurent. Pignorium de servis. *Boecler.*

6 *Elegans, non magnificus.*] *Elegans homo*, ad ætatem Catonis, non in laude, sed vitio ponebatur. Sic enim ille de sæculi sui moribus: *Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, vitiosus.* Post in laudem vertit, ut hoc ipso loco. Lege Agellium lib. X. Noct. Attic. cap. II. & Ioan.

sumptuosus; omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. [1] Suppellex modica, non multa; ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo (quanquam nonnullis leve visum iri putem) cum in primis lautus esset eques Rom. & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret; scimus non amplius, [2] quam terna millia æris peræque in singulos menses [3] ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum: atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe 14
enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. Nemo in convivio ejus [4] aliud acroama audivit, [5] quam anagnosten: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliqua lectione apud eum cœna-

Ioan. Bapt. Pium, Annot. post. cap. VIII. *Schott.*

1 *Suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset.*] Ita scripsisse eum, ex præcedentibus apparet: nam omnes antitheses ita sunt conceptæ, ut quid fuerit adfirmet, quid non fuerit neget. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; adfectans munditiem, non adfluentiam. Sic etiam *suppellex ei modica, non multa:* hoc est, modo, non copia æstimanda; instrumentum modice, non abundanter, sufficiens; ut in neutram partem notari posset, neque sordium, quia aderat modus, neque luxus, quia aberat superfluum. Huic sensui verba mihi satis esse videntur exprimendo; neque aut τὸ *multa* ad defectum referendum, aut alia negatio adjicienda. *Gronovius.*

2 *Quam terna millia æris.*] Non sunt mille ducenti sestertii: hi enim illo ævo quatuor millia octingentos asses colligebant: sed septingenti quinquaginta, denarii CLXXXVIII. cum dimidio, nostri coronati octodecim cum didrachmo & hemidrachmo: nam *mille æris* tum sestertios faciebat CCL. denarios LXII. & victoriatum. *Gronovius* lib. III. de Pecunia Vetere.

3 *Ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum.*] Ephemeridem *diurnum* Latini vocant. Significat hic libellum quotidianarum expensarum & erogationum. Aliud significant diurni commentarii apud Sueton. August. 64. in quos etiam dicta & sermones annotabant. Vide Casaubonum ad illum locum. *Boecler.*

4 *Aliud acroama audivit.*] Vide Plutarchum Sympos. Macrobium & Athenæum. Solebant enim sub cœnæ finem admitti, qui partim seriis recitationibus, partim dictis factisque ridiculis saturos convivas exhilararent. Audiebantur etiam cantores, tibicines, citharœdi, & quicunque alii musica instrumenta tractare, pulsare, aut inflare nossent. Acromata uno verbo Græci Latinique omnes hos vocant. *Casaubon.* Acroma dicitur pro acroama, ut ἀκρο-τήριον pro ἀκροατήριον. Sed & apud Plutarchum Sympos. lib. I. ἀκρόματα dici invenies ἀντὶ τῶν αὐλημάτων. Lege Senecam de *Vita Beata*, cap. XI. & Philonem *de Vita contemplativa.*

5 *Quam anagnosten.*] Manutius recte, quod sequatur *anagnostes*, pro eo qui recitat; non pro re, quæ recitatur, exponi. Ut Cicero pro Sextio: *Non solum spectator, sed actor, & acroama.* Schott.

cœnatum est; [1] ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, [2] ut neque in sestertio vicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat; [3] parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, [4] nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam villam: neque in Italia, [5] præter Ardea-

1 *Vt non minus animo, quam ventre convivæ delectarentur.*] Sic de Platonis cœna Timotheus, homo clarus Athenis, & princeps civitatis; cum vidisset eum postridie: *Vestra*, inquit, *cœna non solum in præsenti, sed etiam postero die jucunda sunt.* Cicero v. Tusculana, & Demosthen. orat. περὶ συντάξεως. Idem in Catone Majore: *Neque ipsorum conviviorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam cœtu amicorum, & sermonibus metiebar. Bene enim majores accubationem epularum amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt; melius quam Græci, qui hoc idem compotationem, tum concœnationem vocant.* Sic & lib. IX. ad Famil. & Macrob. lib. I. Saturn. *Schott.* Vide Agellium lib III. cap. II. ubi multa ex M. Varrone infert de ejusmodi conviviis, *in quibus legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ sunt βιωφελῆ, & delectent.* Erasmus *cœnam Platonicam* vocat in Convivio Prophano. *Keuch.*

2 *Vt neque in sestertio vicies.*] Volebam; *Vixerit in sestertium vicies*, vel *centies*, scilicet patrimonio. Et sic alibi. *Gronovius* de Sestertiis.

3 *Parique fastigio steterit in utraque fortuna.*] Hinc animi ejus moderationem & æquitatem notam sibi prædicat M. Tullius in Catone, quem illi dedicat, initio: ingenuitatem, animique magnitudinem lib. I. ep. XVII. *Schott.*

4 *Nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam.*] Quod parum credibile. Miror allatam à Nepote fidem, quippe qui propter Attici familiaritatem, sæpe domesticis rebus interfuit. Habuit Villam Pomponius, & in illa Gymnasium Amaltheum; ut passim à Cicerone traditum. Libro I. ad Atticum: *Ego te arbitror cæsis apud Amaltheam tuam victimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum.* Eodem libro: *Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus.* Et paulo post: *Velim ad me scribas, cujusmodi sit Ἀμαλθεῖον tuum: quasque historias de Amalthea habes, ad me mittas.* Vnde evidentissime constat, sumptuosam etiam fuisse illam villam, in qua plenum omnis eruditionis Gymnasium. In agro etiam Buthrotio prædia habuit. Sed legendus Turneb. lib. XI. cap. 16. Adv. *Keuchenius.*

5 *Præter Ardeatinum.*] In MSS. Cod. Medicæis scriptum reperi: *præter Aretinum.* Ernst. MSS. Schotti: *Arretinum.* Gifanii: *Arrentinum.* Bosius. Ardæa civitas, in octavo decimo milliario ab urbe posita. Eutropius. Rutulorum urbem facit Orosius & Livius, qui eam inter colonias Romanas numerat. Meminit hujus quoque Plutarchus in Camillo. Ἀρδέαν legit Strabo, Ptolemæus, & Stephanus; qui eam quoque Trojam dictam scribit. Dauni urbem appellat Virgilius X. Æneid. Ardeæ nomen retinere scribit quidam. *Ardea-*

Ardeatinum, [1] & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque ejus pecuniæ reditus constabat [2] in Epiroticis, & urbanis possessionibus, ex quo cognosci potest, [3] eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque [4] ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quod non liberalis sed levis arbitrabatur, polliceri, quod præstare non posset. [5] Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim [6] existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Marci & Quincti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum præterea Equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, [7] non inertia, sed judicio fugisse Reipub. procurationem.

Ardeatinum Prædium Pomponii Attici, est Æmilio Probo in hujus vita. *Ortelius.*

1 *Et Nomentanum.*] Νώμεντον Latinorum mediterranea urbs, apud Livium & Ptolemæum. Νώμεντ☉ Stephano est. Duodecimo ab urbe lapide, ut tradit Rhegino. Lamentana Leandro est. *Nomentanum rus*, decimo lapidis diverticulo ab urbe. Plinius XIV. 4. & Æmilius Probus in Pomponio Attico. *Idem.*

2 *In Epiroticis.*] Cicero lib. I. ep. V. *Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere.* Habuit & in *Thesprotia* possessiones, ut colligo ex epist. III. lib. VI. ad Attic. *Schott.*

3 *Eum usum pecuniæ non magnitudine.*] Supra: *Tantum afuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.*

4 *Ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facultate.*] Sic Cicero hæc inter se comparat multis in locis. In Muræniana, Lælio, in Oratore, Bruto, ad Q. Fratrem & ad Cornificium lib. XII. epist. de Sexto Aufidio.

5 *Idem in nitendo, quod.*] Manutio durum videtur *niti aliquam rem*, nisi hic ad Ellipsim confugiamus, quæ in compositis ab hoc verbo non insolens. Rutgersius *tuendo.* Boeclerus.

6 *Existimationem ea re agi putabat.*] Ita Cicero dixit pro Cæcinna: *Agitur jus civitatis, bona, fortuna omnium civium.* Et Terentius in Heautont.

Non nunc pecunia agitur. —
Schottus.

7 *Non inertia, sed judicio.*] Epistola XVII. lib. I. *Neque ego inter me, atque te, quicquam interesse unquam duxi præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium; te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Vera quidem laude probitatis,*

16 nem. Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens [1] idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus: quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, [2] sexdecim volumina epistolarum ab Consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum: sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus Reipub. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, [3] futura prædixit, sed etiam, quæ nunc usu veniunt, cecinit, ut

bitatis, diligentiæ, religionis, neque me sibi, neque quemquam antepono. Habet Ms. *judicio fugisse divino.* Sed quomodo in talibus divinitas, non eventuum potius variorum assidua & multiplex ruminatio judicium stabiliat? Itaque fecero, *judicio fugisse diutino.* Pontanus lib. III. Analector. cap. 18.

1 *Idem seni Sullæ.*] Vide supra.

2 *Sexdecim volumina epistolarum.*] Quorum series nullam partem amissa, pristinum adhuc nobis ordinem exhibet. *Volumina* vocat, quod olim circumvolvi solent, quæ in charta, aut scripro codice haberentur. *Volumina* etiam Plinius avunculus libros suos de Naturali Historia appellat. *Schottus.* Medic. Cod. II. habet *undecim.* Ernst. *Vndecim* etiam in Msc. & quibusdam Editis fuit: quod miratur Schottus, cum sedecim hodie circumferantur. Facile vero fieri potuit, ut *VIdecim* mutaretur in *Vndecim.* Bosius.

3 *Futura prædixit.*] Pauca de multis exempla collegi Augurii & Vaticinii Ciceronis. Libro VIII. Epist. XI. *ἀποθεσπίζω, noster Attice, non ariolans; ut illa, cui nemo credidit* (Cassandra scilicet) *sed conjectura prospiciens.*

Iamque mari magno. ———

non multo inquam secus possum vaticinari: Tanta malorum impendet Ἰλιάς. Et libro VIII. epist. III. *Et à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum.* Epist. XII. *Scripseram eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio.* Libro X. epist. VIII. *Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant, quadam spe non dubia, non hæc collegii nostri ab Attio, sed illa Platonis de Tyrannis.* Et statim. *Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. Corruat iste necesse est.* Idem epistola ad Licinium Calvum apud Nonium: *Præsentit animus, atque augurat quodammodo, quæ futura sit suavitas.* Schottus.

ut vates. De pietate autem Attici quid plura commemo- 17
rem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere
matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset
septem, & sexaginta, [1] se nunquam cum matre in gratiam
rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, [2] quam
prope æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam
unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea
fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci
eis, nefas duceret. Neque id fecit natura solum ([3] quam-
quam omnes ei paremus) sed etiam doctrina. Nam & prin-
cipum philosophorum ita percepta habuit præcepta,
[4] ut iis ad vitam agendam, [5] non ad ostentationem, ute-
retur. [6] Moris etiam majorum summus imitator fuit, an- 18
tiqui-

1 *Se nunquam cum matre in gratiam.*] Quod antiqua inscriptione ita exprimitur:

DIS MANIBVS.
M. IVLIO. M. F. QVIRINA. PVDENTI. VIXIT. ANNIS. LXXXX. CORNELIA. CALLITYCHE. CONIVGI. SVO. KARISSIMO. FECIT. BENEMERENTI. CVM. QVO. VIXIT. ANNIS. LV. SINE. CONTROVERSIA. VLLA. *Ernstius.* Exstat apud Gruterum pag. 795. 6.

2 *Quam prope æqualem habebat.*] Alii legere malunt: *ætate æqualem.* Ernstius. Sed vox *ætate* MSS. Schott. Gifan. & Savar. afuit. *Bos.* *Æqualis* σύγχρονος, ὁμῆλιξ. Vide ad Aristidem notata.

3 *Quanquam omnes ei paremus.*] En Scriptorem accuratum, etiam in iis, quæ ὡς ἐν παρέργῳ inculcat. Non semel Cicero dixit: *Naturam optimam esse vivendi ducem. Cui repugnare, nihil aliud est, quam Gigantum more cum Diis bellare.* Chrysippus olim clamabat, τὸ τέλος εἶναι ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. Vide Senecam *De Vita Beata* cap. III. *Keuchen.*

4 *Ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem.*] Non ergo iis studiis vir prudens deditus est, quæ argutiis disputationum sese venditant. Quorum cultores Clem. Alexandrinus apposita voce appellat ὀνοματομάχους. Vide Ernstium.

5 *Non ad ostentationem.*] Quemadmodum alii Philosophi. De quibus Cicero dixit libro I. de Finibus: *Ita vivunt, ut illorum vita refellatur.* Et apud illum Stoicus lib. LV. *Vitam nostram; consilia, voluntates; non verba corrigi.* Iuvenalis lib. I. Sat. II.

Indocti primum: quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenies. Nam perfectissimus horum est,
Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Vel jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Vide quæ ad Epictetum notat metaphrastes ejus Arrianus, & Cicero apud Lactantium lib. III. cap. XVI. D. Hieronymus epist. XXXIV. *Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium.* Keuchen.

6 *Moris etiam majorum.*] Ennius apud Ciceronem V. de rep.

Moribus antiquis stat res Romana, virisque.

Lege Augustinum libro II. cap. XXI. *de Civit. Dei.* Hinc de antiquitate ab eo Cæsar quotidie requirebat Infra. *Schott.*

tiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, [1] quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res [2] illustris est populi Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic [3] familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut [4] M. Bruti rogatu, [5] Iuniam familiam à stir-

1 *Quo magistratus ornavit.*] Malim *ordinavit*, quomodo Vossium legisse video I. de Hist. Lat. II. Sic apud ICtos *ordinare libellos & testamenta.* At *magistratus ornare* est in provincias aut bellum euntes rebus necessariis instruere. Livius. XLII. I. *Magistratus mulis tabernaculisque, & omni alio instrumento ornabantur.* Non novum est, hæc duo verba confundi a librariis; ut apud Sueton. Iulio, cap. 18. I. ubi vide doctiss. interpretes, Casaub. Torrent. & Bernegger. *Bosius.*

2 *Illustris est populi Romani.*] Cicero in Oratore: *Cognoscat Orator rerum gestarum & memoria veteris ordinem, maxime scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui conservatis notatisque temporibus, nihil cum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam unico libro colligavit.* Nec DCC. tantum annorum, sed & Virorum totidem historiam colligasse, ex Plinii lib. XXXV. patebit. Et in Bruto multa, quibus subjungit: *Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam, ut explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Et ibidem paullo post ex Attici persona: *Eisque nosmetipsi ad veterum Annalium memoriam comprehendendam impulsi, atque accensi sumus.* Ac Ciceroni eum misisse, ex procemio de claris Oratoribus patet. Ibidem: *Omnium rerum memoriam Atticus breviter & perdiligenter complexus est.* Meminit & epistola XXIII. lib. XII. ad Atticum, & Asconius Pedianus in Pisonianam: *Tradunt & Antiochi regis filio obsidi domum publice ædificatam: inter quos Atticus in Annalibus.* Schottus.

3 *Familiarum originem.*] Γενεαλογίαν. Meminit Ioan. Glandorpius libro de Famil. Romanis.

4 *M. Bruti rogatu.*] Supra: *Rogatu T. Pomponii Attici.*

5 *Iuniam familiam à stirpe.*] Ex ea fuit M. Brutus. *Manut.* Quæ nobilissima est earum gentium & familiarum, quæ à Trojanis & Ænea hauserunt originem. Lege Dionysium lib. IV. Hæc quum in urbem una cum Romulo migrasset, laude & gloria bellica sub regibus floruit, usque ad L. Brutum, qui regio dominatu P. R. liberavit, postremus Iuniæ gentis. Nam, ut idem lib. V. tradit, Brutus nullos reliquit liberos superstites, & qui sequuntur Bruti, plebeji sunt, non patricii. Aliter tamen sensisse videtur Cicero, qui M. Brutum Cæsaris interfectorem L. Bruti gentilem appellat. Tuscul. IV. *Qui fuit in Italia iisdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit, præclarus auctor nobilitatis tuæ.* Quomodo in Bruto, & Philippica I. Quod idem ex sententia Posidonii philosophi Plutarchus scribit, qui tertium Iunii Bruti filium expertem conjurationis fuisse, ab eoque gentem Iuniam propagatam tradidit. Gravissima Ciceronis hac in re debet esse authoritas, magna etiam Posidonii & Plutarchi. Dionysii tamen, qui multis sententiam suam argumentis, exquisitisque rationibus confirmat, meo quidem

à ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui, à quo ortus, quos honores, quibuſque temporibus cepiſſet: pari modo, [1] Marcelli Claudii, de Marcellorum, [2] Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & [3] Fabiorum, & [4] Æmiliorum quoque: quibus libris nihil poteſt

dem judicio vel graviſſima. Neque enim quiſquam ex hac gente per annos cc. poſt exactos reges, magiſtratum curulem geſſit: quod quidem certe in tam clara & nobili familia accidere potuiſſe, nulla ratione, ut credam, adduci poſſum. Et tribuit hæc Cicero Bruto, homini amiciſſimo, non tam vere, quam ut pulcherrimum illud factum, quod pro libertate Reipubl. geſſit, laudando extolleret: ac primo L. Brutum, deinde progeniem ejus, P. R. à regibus liberaſſe ſignificaret. Hæc illuſtriſſimus *Streinnius*, in Gentium & familiarum Romanorum Stemmatis.

1 *Marcelli Claudii de Marcellorum.*] Altera hæc Claudiorum gens eſt, & quidem plebeja. Regillenſes enim Claudii, item Pulchri & Nerones patricii ſunt, plebeji Marcelli. Licet autem conditio harum gentium diverſa ſit, originem certe utriuſque gentis eandem eſſe opinor. Plutarchus Poſidonium ſecutus, Marcellum à Marte deducit, quod facile concedo, vel antiquitatis cauſa. Illud ſane permirum mihi videtur, quod idem M. Claudium, qui quintum Coſ. fuit, Marcellum, propter egregiam rei militaris ſcientiam, primum nominatum ſcribit. Veterum enim Annalium monumenta, quæ & Livius & reliqui ſecuti ſunt, patrem & avum Marcellum appellant. Atque unicum hujus gentis cognomen, hoc eſt, quod in aliis fortaſſe gentibus non item: rectius certe familiam, quam gentem appellaveris, quum gens ex multis familiis conſtet. *Idem.*

De Marcellorum.] Quid ſubjiciemus huic præpoſitionis? *ſtirpe an familia?* puro eam delendam eſſe & hic, & mox, uti paullo ante τῷ *enumeravit*. Schottus præpoſitionem à quibuſdam ſcriptis abeſſe teſtatur.

2 *Scipionis Cornelii & Fabii Maximi de Corneliorum.*] Ampliſſima omniumque gentium nobiliſſima Cornelia ab antiquis eſt habita, & quidem jure ac merito. Sive enim dignitatem ſpectes familiarum, ſive etiam præclara in Rempublicam merita, rerumque geſtarum magnitudinem conſideres, omnes certe omnium gentium virtutes hujus ſplendore obſcurantur. Ac de origine nihil mihi occurrit. Familias præcipuas quatuor reperio: quarum una Maluginenſium eſt, altera Scipionum, Rufinorum tertia, poſtrema Lentulorum. Dolabellas enim, Cinnas, Merulas, & ſi qui ſunt alii, plebejos potius, quam patricios crediderim. Vide eundem *Streinium* de gente Cornelia. *P. Nannium* de claris Corneliis. & *C. Sigonii* Scipionem Æmilianum.

3 *Fabiorum.*] Qui originem ad Aborigines, ſtirpem ad Fabium Herculis filium referunt. Primo *Fodii* dicebantur ab agrorum foſſione. inde *Fabii.* Vel à *faba*; ut Piſones, à *Piſis*; Lentuli à *lente*, Cicerones à *Cicere*. Quod cum multis aliis amplectitur Plinius. Nec improbabilis illa nominis ratio, quam à *Fabio* Herculis filio deducit Plutarchus in Maximo. Hercules enim Iove natus, à Græcis ad Romanos, & uſque ad Oceanum pervagatus, multis gentibus initia ſui generis dedit. Vide eundem *Streinium* in gente Fabia.

4 *Æmiliorum.*] Gens illa ab Aimilio Aſcanii filio orta. *Feſtus.* A Mamerco Numæ regis filio. *Plutarchus* in Paullo. Quod probabilius, quia Æmilii Mamerci & Mamercini, à gentis principe dicti ſunt. Vel propter αἱμυλίας, quam

test esse dulcius iis, [1] qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. [2] Attigit quoque poëticen, credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore, [3] rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisve versibus descripserit, quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam
19 unus [4] liber Græce confectus de consulatu Ciceronis. Hactenus, Attico vivo, edita à nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & quantum poterimus, [5] rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus, SUOS CUIQUE MORES PLE-

RUM-

quam Græci *orationis leporem* vocant. *Idem.*

1 *Qui aliquam cupiditatem habent notitia clarorum virorum.*] Plinius lib. xxxv. cap. 11. *Majus, ut arbitror, nullum est felicitatis specimen, quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis.* Schott.

2 *Attigit quoque Poëticen.*] Supra: *Idem poëmata pronuntiabat, & Græce & Latine; sic, ut supra nihil posset.*

3 *Rerumque gestarum amplitudine.*] Plinius lib. xxxv. cap. 11. *Imaginum amorem flagrasse quondam, testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & M. Varro, benignissimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus.* Quales in Bibliotheca sua habuisse, colligo ex M. Tullii ad Atticum lib. iv. epist. x. *Malo*, inquit, *in illa sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere; quam in istorum sella Curuli.* Et in Orator. Demosthenis imaginem ex ære in Tusculana Bruti villa se vidisse ait: ut nos marmoream, Tarracone, cum hac inscriptione vidimus: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, prætermissam ab iis, qui veterum imagines, Hermas & Terminos ediderunt. *Schottus* in notis ad Elogia Corneliana.

4 *Liber Græce confectus de Consulatu Ciceronis.*] De quo Cicero lib. ii. ep. 1. *Puer tuus mihi literas abs te, & Commentarium consulatus mei Græce scriptum reddidit: in quo lætatus sum, aliquanto ante de iisdem rebus, Græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. Nam si ego tuum ante legissem, furatum me abs te diceres: quanquam tua incompta visa sunt.* Vide sequentia. Scripserat & Herodes eadem de re, sed quæ Ciceronis in consulatu præclare facta obscurarent potius, quam illustrarent: lib. ii. ep. 11. Atticus etiam quæ minus probabat in Ciceronis libris, ea notare miniata cera solitus erat. lib. xv. epist. xiv. & lib. xvi. epist. xi. Nec Bruto omnia probare potuit, quæ *de Oratore* conscripserat. De qua cera Ang. Politianus Miscell. cap. LIII. *Schott.*

5 *Rerum exemplis lectores docebimus.*] Notatur applicatio *παραδειγμάτων* & *θεωρημάτων* ad χρήσεις γνωμικὰς & *πραγματικάς*, in quo præcipua historiæ philosophia consistit: ut ostendantur, inquam, officiorum fontes commemoratione actuum ex officio profectorum, id est, exemplorum moralium. *Boecler.*

1 *Quæ*

RUMQUE CONCILIARE FORTUNAM. Namque hic contentus ordine equeſtri, [1] quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris [2] Divi Iulii filii, cum jam ante familiaritatem ejus eſſet conſecutus, nulla ulla re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas [3] Cæſarem eſt conſecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod civis Romanus quivit conſequi. [4] Nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæſar vix anniculam, [5] Tiberio Claudio Neroni, Druſilla nato, privigno ſuo, de-

1 *Quo erat ortus.*] Supra: *Perpetuo à majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem.*

2 *Divi Iulii filii.*] In nummis antiquis, in Triumviratu cuſis: IMP. CÆSAR DIVI F. III. VIR. ITER. R.P.C. Apud Antonium Auguſtinum aureus nummus: IMP. CÆS. DIVI F. AVGVSTVS. Et in averſa parte: C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DESIG. PRINC. IVVENT. Item æreus apud eundem duobus capitibus ſignatus; in uno latere DIVOS. IVLIVS præferebat; in altero DIVI F. AVG. *Divos* autem pro *Divus* Veteres dicebant, ut & *Davos* pro *Davus*. Servius in illud Virgilii VIII. Æneid. *Divum genus: Divi* legiſſe quoſdam refert; recte mea quidem ſententia, idque cum apotheoſi in Deos relati eſſent. Et ſic fere Græcorum natio, etiam in poſterioribus imperatoribus, ut Dion, & ex Dione Xiphilinus & Ælianus de acie inſtruenda ad Adrianum Aug. Nervæ filium. *Αὐτοκράτορ Καῖσαρ υἱὲ θεοῦ Ἀδριανὲ σεβαστέ. Schott.*

3 *Cæſarem eſt conſecuta.*] Schottus laudat Veter. lectionem *Cæſarum eum conſecuta.* ait Gif. Mſ. confirmare lectionem. mihi valde abſurdum videtur dicere, *tanta proſperitas Cæſarum conſecuta eſt illum*, pro tanto Cæſarum favote floruit. ſed inde tamen crederem locum ita legendum: *Tanta enim proſperitas eum conſecuta.* De Attico loquitur, quod clarum ex eo quod ſequitur, *quod civis Romanus quivit conſequi.* Boeclerus.

4 *Nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa.*] Sueton in Tiberio cap. VII. *Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici, ad quem ſunt Ciceronis epiſtola, duxit uxorem, ſublatoque ex ea filio Druſo, quanquam bene convenientem, rurſumque gravidam dimittere, ac Iuliam Auguſti filiam confeſtim coactus eſt ducere.* Vbi poſt avunculi teſtamentum Cæcilius vocatur, qui alias Pomponius. Notandum etiam, quod Agrippinam vocat Suetonius, quam Tacitus Vipſaniam, ut eadem patris non nomen tantum, ſed & cognomen tulerit. Vide eundem in Auguſto LXV. *Keuchenius.*

5 *Tiberio Claudio Neroni, Druſilla nato.*] Livia Druſilla duorum Neronum mater erat, qui prænomine Druſi, cognomine Tiberii à ſe invicem diſcernebantur. Antiquus Nummus: NERONI. CLAVDIO. DRVSO. GERMAN. COS. DES. Et, NERO. CLAVDIVS. DRVSVS. GERMAN. IMP. Vide Stemma Domus Auguſteæ, quod Tacito ſuo affixit quondam *Iuſtus Lipſius.*

despondit. quæ conjunctio [1] necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamvis ante hæc sponsalia [2] non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret: inprimis, quid legeret, quibusque in locis, & quam diu esset moraturus: sed &, cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, [3] quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo [4] aliquam quæstionem poëticam ei proponeret: interdum jocans ejus [5] verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum [6] ædes Iovis Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero à M. Antonio minus absens

1 *Necessitudinem eorum sanxit.*] Id est, confirmavit, stabilivit. Lambinus legendum putat, *auxit*. Ernst.

2 *Non solum cum ab urbe abesset.*] Mstus Schotti : *ab urbe esset* : Mox idem. MS. sic interpungit; *mitteret, quid ageret imprimis : quid legeret*. Vbi *mitteret*, idem est ac scriberet, nunciaret, elliptica locutione. Vt apud Livium XXXVI. *ad M. Bebium misit, Antiochum in Italiam impetum fecisse, &c.* Cicero ad Fam. II. 1. *Polla misit, ut ad te, si quid vellem, darem literarum.* Vide Gronovii not. ad Livium VIII. 22. *Bosius.*

3 *Quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret.*] Id est, vel ex antiquitate, ut sæpe hæc præpositio ponitur, vel de antiquitate rei cujusdam vel moris Romani. *Buchnerus.*

4. *Aliquam quæstionem poëticam.*] Vide Wowerium de Polymathia c. 10. pag. 73. & seq.

5 *Verbosiores eliceret epistolas.*] Vt Cicero quoque ad Attic. lib. XVI. ep. XI. *Schott.*

6 *Ædes Iovis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta.*] De qua insigniter præ aliis Livius lib. I. *Romulus duce hostium occiso, urbem primo impetu capit, inde exercitu victore ducto, ipse, cum factis vir magnificus, tum factorum ostentator haud minor, spolia ducis hostium cæsi suspensa, fabricato ad id apte ferculo gerens, in Capitolium ascendit; ibique cum ea ad quercum pastoribus sacram deposuisset, simul cum dono designavit templo Iovis fines, cognomenque addidit Deo, Iupiter Feretri, inquit, hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque de his regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico, sedem opimis spoliis, quæ regibus, ducibusque hostium cæsis, me auctorem sequentes posteri ferent.* Vide etiam Dionysium. Situm illud templum fuit in IIX. Vrbis regione, ubi à P. Victore collocatur. Spatium ejus non ita magni ambitus. Quippe adhuc servatur vetus ejus vestigium, quod intra XV. pedum longitudinem comprehenditur, ut inquit Dionys. Ex hoc sumebant Romani sceptrum, per quod jurarent, & lapidem silicem quo fœdus ferirent. Lege Alex. ab Alex. cap. XIV. lib. I. & ex antiquis Plutarchum, Valerium Maximum III. 2. *Keuchen.*

1 Exul

ſens literis colebatur, adeo ut accurate ille [1] exul tum his
terris quid agere, quid curæ ſibi haberet, certiorem face-
ret Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabitis, qui judi-
care poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum
benivolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſo-
lum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quan-
tam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium;
cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romanæ, ſed
orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo [2] cum VII. & LXX. 21
annos complesſet, atque ad extremam ſenectutem non mi-
nus dignitate, quam gratia fortunaque creviſſet (multas
enim hereditates nulla alia re, quam bonitate eſt conſecu-
tus) tantaque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annis
XXX. medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem
initio & ipſe, & medici contempſerunt: nam [3] putarunt
eſſe teneſmon: cui remedia celeria, faciliaque propone-
bantur. In hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus; præ-
terquam, quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet: ſu-
bito tanta vis morbi [4] in unum inteſtinum prorupit, ut ex-
tremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque
hoc

1 *Exul tum his terris.*] Supra: *Hoſtis Antonius judicatus, Italia ceſſerat.* Schottus 3. 2. obſ. *ex ultimis terris.* Et explicat de Ægypto. *Boeclerus.*

2 *Cum VII. & LXX. annos complesſet.*] Qui eſt annus Climactericus hebdomaticus magnus, ducto ſeptenario in undecim: Nam Climactericis viros præſtantiſſimos extinctos, veteres memoriæ monumentaque declarant. Supra *anno ſexto & ſexageſimo* matrem nonagenariam extulit: & bellum Cæſarianum exortum Nepos ait, ætatis Attici *ſexageſimo*, qui eſt V. C. IↃ CCIV. Deceſſiſſe vero Cn. Domitio L. F. CN. N. Ænobarbo, C. Soſio C. F. T. N. Coſſ. Qui eſt annus IↃ CCXXI. poſt Romam conditam. Natus itaque Atticus anno DCXLIIII. triennio ante M. Tullium, cui XI. annis ſuperſtes fuit. *Schott.*

3 *Putarunt eſſe teneſmon.*] Crebram & inanem voluntatem egerendi. *Plin.* lib. XXVIII. hiſt. nat. cap. 14. Eadem explicatio legitur apud Hippocratem lib. II. Epidem. ſect. 2. Dyſenteriæ adfine eſſe vitium, eamque ſæpe præcedere, & in eo pauca cruenta & mucoſa, cum magna tenſione egeri, ſcribit Galenus Com. ad aphoriſm. 27. lib. VII. Apud Nicandrum Schol. hunc morbum ſuo tempore *βιασμὸν* dictum ſcribit in Alexiph. verſ. 182. Apud utrumque legitur *τεινεσμός*. Manutius ſcribit *τεινεσμός*. Io. Valder. *τεινεσμός*. Boſius *τενασμός*. Gifan. Lamb. & Io. Savaro *teneſmum*. Beuverus vero *tenaſmon* Latinis literis. Manutius ex ſubſequentibus verbis *ſine ullis doloribus* probat *τεινεσμὸν* non fuiſſe, idque authoritate Corn. Celſi. *Ernſt.*

4 *In unum inteſtinum.*] Barthius legit: *in imum inteſtinum.*

hoc prius quam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febresque accessisse sensit; Agrippam generum ad se arcessiri jussit, & cum eo L. Cornelium Balbum [1] Sextumque Peducæum. Hos ut venisse vidit; [2] in cubitum innixus, *Quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil necesse pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci,* [3] *quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam* [4] *mihi stat, alere morbum desinere. Namque his diebus quicquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores, sine spe salutis. Quare à vobis peto, primum ut consilium probetis meum; deinde ne frustra*
22 *dehortando conemini.* Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed [5] ex domo in domum videretur migrare; cum quidem [6] Agrippa eum

1 *Sextumque Peducæum.*] Qui Prætor erat anno Urb. IↃ CLXXXIX. Attici familiarissimus. *Ernst.*

2 *In cubitum innixus.*] Qui habitus loqui incipientis apud antiquos. Homerus:

Ὀρθωθεὶς δ' ἐπ' ἀγκῶνος, κεφαλὴν ἐπαείρας,
Ἀτρείδην προσέειπεν, &c.

De Christo Nonnus:

Καὶ παλάμης ἀγκῶνα παλινδίνητον ἐρείσας,
Ἀκρότατον περὶ κύκλον ὁμοστόργοιο τραπέζης,
Εἶπεν ἑοῖς ἑτάροις.

Herodianus de Marco Imperatore: Ἠσυχῇ τὸ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἤρξατο. Petronius: *Erectus in cubitum, hac fere oratione contumacem vexari.* Keuchen.

* 3 *Quod ad sanandum me pertineret.*] Hæc in quibusdam libris omittuntur. Sed in aliis habentur. nec ut quidam suspicatur à Lambino inserta. *Boeclerus.*

4 *Mihi stat alere morbum desinere.*] Cicero lib. IX. ad Varronem: *Modo stet nobis illud, una vivere in studiis nostris, à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem.* Schott.

5 *Ex domo in domum videretur migrare.*] Cato ille Ciceronianus multo rectius: *Ex hac vita discedo, tanquam ex hospitio; non tanquam ex domo. Commorandi enim Natura diversorium; non habitandi dedit.* Idem.

6 *Agrippa eum flens atque osculans.*] Apage hinc oscula, ait Schoppius l. III. Verisimil. 8. non enim ægro, cuique mori certum est, competunt. Sanior vetus Codex, *flens atque obsecrans.* Sed rigido censori Schoppio non venit in mentem, quod etiam M. Popilius Oppium Gallum familiarem suum, moriens ultimo complexu & osculo dignum judicarit. Valer. Maxim. lib. VII. cap. 18. 9. Sed in his non sunt positæ opes Romanæ. *Ernst.* De osculis moribundorum plura Kirchmannus de fun. Rom. I. 5. Heliod. II. προσαφήρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν, ἐσχάτων φιλημάτων, καὶ ἄψυχος ἀπεστερήθην. Cicero vidend. Orat. V. in Verr. *Keuchenius.*

1 Ne

cum flens, atque osculans oraret atque obsecraret, [1] *ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret;* &, *quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisque reservaret;* preces ejus taciturna sua obstinatione [2] compressit. Sic cum biduo cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Kal. April. [3] Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. [4] Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, [5] sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. [6] Sepultus est

1 *Ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret.*] Seneca: *Nunquam id sero venit, unde unquam cum semel venit, potuit reverti.* Curtius: *Vltimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est.* Βίας ἐπιχαλκευθεὶς πρὸς τὸ θάνατον ἐπὶ τέκνων ἀπολεία, ἔφη, τί αὐτὸν καλεῖς ἄνθρωπε, ὃς ἂν μὴ καλέσῃς, ἥξει; Cæterum moris erat sumendæ mortis spectatores advocare necessarios, aliosque claros viros, quorum præsentia mortem clariorem & testatiorem fieri putabant, qui tamen plerumque, ut heic apud T. Pomponium Atticum, horratores vitæ fuerant. Sic fœminam quandam Sextus Pompejus in insula Coo mori destinatam, facundissimo sermone revocare conatus est. Val. Max. II. 6. I. *Gebhard.* Vulgati libri omittunt præposit. *ad.*

2 *Compressit.*] In aliis libris est *depressit*: id est, *serio contempsit.* Ernstius. *Compressit* à Lambino videtur esse. *Bosius.*

3 *Cn. Domitio, C. Sosio Coss.*] Anno Vrbis DCCXXI.

4 *Elatus est in lecticula.*] Lecticam apud Romanos comperio fuisse in duplici usu; ad mortuos ferendos, & ad vivos. Ad mortuos, antiquus Romæ mos; & jam inde à regibus mortui in lectis efferebantur, sive in lecticis. Dionysius lib. IV. cadaver Lucretiæ efferri tacit ἐπὶ κλίνης μέλασιν ἀμφίεσι ἐστρωμένης, Et inter leges XII. fuit, *ne plures lecti sternerentur uni.* Mansit is mos, quamdiu mansit res Romana. Asconius: *Cadaver Clodii in via relictum Sex. Tedius Senator, qui forte rure in urbem revertebatur, sustulit, & lectica sua Romam ferri jussit.* Tacitus III. Histor. *Simul ferebatur lecticula parvulus filius, velut in funebrem pompam.* Mortui honestiores lectica hexaphoro efferebantur: at tenuiores sandapila, cui subjuncti saltem homines quatuor. Vide Martialem in monumento M. Antonii Antii Lupi, quod exstat etiam nunc via Hostiensi, sculpta lectica cum pulvino & corona cernitur; funebrē scilicet signum. *Lipsius.* Græci τὴν κλίνην & τὸ λέχυος vocant. Hesychius: *Λέχυη, ἐφ' οἷς τοὺς νεκροὺς κοσμοῦσιν.* Plura doctiss. Kirchmannus de Funer. Romanorum lib. I. cap. 4. & lib. II. cap. 9.

5 *Sine ulla pompa funeris.*] Quam Servius ad Virgilium, *pompam exequialem* vocat. Quintilianus CCCXXIX. Declam. *Ducatur ingens funeris pompa.* Tacitus II. Annal. *Fuerunt qui funeris publici pompam requirerent.* Apulejus: *Vtpote unus de optimatibus, pompa funeris publica ductabatur per forum.* Sic pompa plerumque de funere dicitur. Vide Festum in Vespillonibus. *Keuchen.*

6 *Sepultus est juxta viam Appiam.*] In qua erant conditoria & sepulchra Romanorum. *Rhenan.* ad Senec. Vide Cice-

est juxta viam Appiam, [1] ad quintum lapidem, [2] in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

Ciceronem in Milon. Fuit ibi & sepulcrum Severi Imp. teste Ælio Spartiano in Antonino Geta: *Illatus est in majorum sepulcra, hoc est, Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextram.* Gallienum quoque Imp. in hac via nono lapide sepultum, tradit Sextus Aurelius. De Thessalo Medico, Plinius libro XXIX. cap. I. idem lib. X. cap. 43. *Kirchmannus.*

1 *Ad quintum lapidem.*] Nam in Vrbe Roma sepeliri nefas; & jam inde à X. viris lege XII. vetitum: quæ his verbis concepta est apud Ciceron. II. de Leg. HOMINEM. MORTVVM. IN. VRBE. NE. SEPELITO. NEVE. VRITO. *Credo* (inquit Cicero) *vel propter ignis periculum.* Schott.

2 *In monumento Q. Cæcilii, avunculi sui.*] Cujus & hereditatem crevit ex dodrante, domumque habitavit, & sepulchrum moriens tenuit. Quam & ÆTERNAM DOMVM vocari in vett. inscriptionibus, literatisque lapidibus animadvertere licet. *Idem.*

COR-

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA,
EX
Libris Chronicorum, Exemplorum, Viror. Illuſtrium, De Vitâ Ciceronis, Epiſtolarum ad Ciceronem, aliis.

Quibus adjuncta Epiſtola

CORNELIÆ
MATRIS GRACCHORVM.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA.
CHRONICORVM
LIB. I.

[1] VIxit [2] Homerus [3] ante Romam conditam annis circiter C. & LX. *Agell. Noct. Attic. l.* XVII. *c.* XXI.

Roma

1 *VIxit Homerus.*] Non sunt hæc ipsa Gellii, nedum Nepotis verba, sed à Schotto paullum immutata. Quomodo & in sequentibus subinde veterum scriptorum ῥήσεις aliter inflexit, aut ex iis, quæ præcesserant, supplevit; alicubi & de suo addidit, quæ nusquam apud illos reperire est. Verba Gellii de Homeri ætate sic habent: *De Homero & Hesiodo inter omnes fere constitit, utrumque ante Romam conditam vixisse Silviis Alba regnantibus, annis post bellum Trojanum plus* C *&* LX. *ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter* C *&* LX. Bosius.

2 *Homerus.*] De quo olim Plato clamabat: ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν. Aristoteles: Θεσπέσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους. Et addit alibi: λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβηκε. Vitam ejus conscripsit Herodotus. Lege etiam *Plutarchum* de arte ejus Poëtica, *Dionem Chrysostomum, Suidam, Strabonem, Quintilianum*, alios. Constantinus Lascaris εἰς τὸν Ὅμηρον·

——— Διὸς ἔκγονος, ὃ δράκεν ὅσσα
Γαῖα, θάλασσα, ἀὴρ, οὐρανὸς αὐτὸς ἔχει.

3 *Ante Romam conditam annis circiter* C *&* LX.] Hæc Cornelii Nepotis sententia fuit, quem sequitur Solinus. Non tamen dicit, rebus humanis excessisse tot annis ante Vrbem conditam, sed vixisse. Nec enim puto, de anno constitisse, quo obiit. Cassius in Annalibus de Homero & Hesiodo scriptum reliquerat, vixisse eos annis plus centum atque sexaginta post bellum Trojanum. Atqui ducentis & septuaginta plus annis eos vixisse oportet post bellum Trojanum: siquidem annis circiter C & L ante Vrbem conditam fuere. Idcirco Lipsius corrigendum in Agellio indicabat, *plus ducentis atque sexaginta.* Sed nihil necesse. Opinio Cassii nihil commune habuit cum Nepotis sententia. Ille paullò plus quam C & LX annis post Trojam captam fuisse Homerum voluit, hic circiter annis C & LX ante Romam conditam. Huic supputationi calculum addunt & consensum omnes fere Latini Scriptores. Plinius lib. VII. c. 16. *Iam vero ante annos prope mille vates ille Homerus non cessavit minora corpora mortalium, quam prisca conqueri.* Scribebat ille anno Vrbis octingentesimo trigesimo. Quibus si addas centum & sexaginta annos, ante Vrbem conditam, quo tempore floruisse Homerus proditur, fient anni nonaginta & nongenti. Sic anni sunt prope mille ab ætate Homeri ad Plinium. Iuvenalis:

——— *atque uni cedit Homero*
Propter mille annos. ———

Vetus Scholiastes: *dinumerato tempore fortasse usque ad ætatem suam, Poëta dixit, mille annos fluxisse ex tempore Homeri. Fuit autem Homerus annis ante Vrbem conditam centum sexaginta. Post Ilium captum ducentis sexaginta.* Scripta illa Satyra à Iuvenale, sub initium Nervæ, viginti circiter annis post Plinii opus.

¹ Roma condita Olympiadis septimæ anno secundo. *Solinus Polyhistoris cap.* XI.

² Archi-

opus. Sic mille ac decem præter propter anni ab Homero ad Iuvenalem, quo tempore scripsit illam Satyram. Vellejus Paterculus in eadem sententia, qui annos ferme nongentos & quinquaginta Homerum ante ipsius ætatem floruisse tradit. Annis circiter quadraginta ante Plinium scribebat Vellejus. Longe major inter Græcos Scriptores discordia. Quidam eum tempore belli Trojani exstitisse volunt. In his Dionysium Epici Cycli Scriptorem numerat Tzetzes & Diodorum:

Ὁ κατὰ Διονύσιον ἄνδρα τὸν Κυκλογράφον
Ἐπὶ τῶν δύο στρατειῶν λεγόμενος ὑπάρχειν
Θηβαϊκῆς Ἑλλήνων τε τῆς διὰ τὴν Ἑλένην.

Crates Grammaticus apud Clementem & Eusebium circa Heraclidarum descensum viguisse vult, octoginta annis post Troica; quam opinionem perperam Apollodoro tribuit Tzetzes in Chiliadibus. Eratosthenes centum annis eum abfuisse scripsit à Troicis temporibus. Aristarchus centum quadraginta. Herodotus centum sexaginta octo, quod Cassius in Annalibus secutus est, qui plus centum atque sexaginta annis Homerum post bellum Trojanum vixisse notaverat. Nec enim hic numerus murandus, ut putavit magnus Criticus. Philochorus eum à Troja submovebat annis centum octoginta. Euthymenes in Chronicis ducentis, & æquævum Hesiodo faciebat. Apollodorus Atheniensis centesimo anno migrationis Ionicæ floruisse tradidit, hoc est, à Trojæ excidio, ducentesimo quadragesimo. Apud Hieronymum legitur CCLX. Huic calculo quidam XII. annos adjiciunt, ut Latini fere omnes, qui centum & sexaginta circiter annis ante Urbem conditam vixisse eum tradunt. Latini itaque Apollodori sententiam secuti sunt. Alii longius multo à Troicis removent temporibus, ut Euphorion, qui Gygis ætati comparem statuebat. Gyges autem regnare occœpit ab Olympiade decima octava. Archilochus, Eusebio teste, in Olympiadem XXIII. Homeri florem ætatis ac famæ conjecit, idem cum Euphorione sentiens. Nonnulli nonaginta tantum annis ante primam Olympiadem ajunt fuisse, hoc est, centum quadraginta sex annos ante Urbem conditam. Hujus opinionis auctorem prodit Clemens Sosibium Laconem, quæ à supputatione Latinorum, quatuordecim tantum annis distat. Hanc dividiam auctorum super ætate Homeri heic libuit brevibus æris subducere. *Salmasius.*

. 1 *Roma condita Olympiadis septima anno secundo.*] Onuphrius in Urbe Roma, Solinum inter eos auctores recenset, qui Olympiadis sextæ anno quarto Romam conditam scripsere, cum aperte profiteatur Solinus, sese existimare, collatis Romanis & Græcorum temporibus, eam anno primo Olympiadis septimæ conditam fuisse. Et perperam etiam ibidem notat, Lutatio & Eratostheni placere Olympiadis septimæ anno primo conditam, cum anno tantum secundo illi voluerint. *Salmasius.* Roma condita est, quo tempore πρῶτος δ' ἐστεφανώθη Δαικλῆς ὁ Μεσσήνιος, ὃς τῇ ἑβδόμῃ Ὀλυμπιάδι στάδιον ἐνίκα. Illo ipso anno urbs condita memoratur. Anonymus in illo tempore: Ῥώμη ἐκτίσθη ὑπὸ Ῥήμου καὶ Ῥωμύλου. Videndus Dionysius lib. I. Alii in secundum annum referebant, inter quos Polybius. Dionysius Halicarnassæus libro I. Οὐ γὰρ ἠξίουν, ὡς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι. Auctor Chronici Alexandrini annum quartum statuit: Καὶ τετάρτῳ ἔτει τῆς Ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, εἰκοστὸν τέταρτον τῆς οἰκείας ἡλικίας ἄγοντες ἐνιαυ-

[1] Archilochus Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc Poëmatis clarus & nobilis. *Agell.* XVII. *cap.* XXI.

[2] M. Manlius Romæ qui Gallos in obsidione Capitolii obre-

ἐνιαυτὸν Ῥῶμος ἢ Ῥῆμος κτίζουσι τὴν Ῥώμην. Atque huc pertinent ista Eusebii, Chron. I. Ῥωμύλον φασὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος βασιλεῦσαι τῶν Λατίνων ἀπὸ Αἰνείου, Ῥώμην τεκτῆναι, καὶ μετονομάσαι τὴν πόλιν. Iornandes simpliciter *septimam* dicit, non expresso ejus anno: *Septima Olympiade Romulus, ejusque germanus, quos inter pastores enutritos diximus, collecta pastorum multitudine, Romana Vrbis adificia inchoaverunt.* Alii aliter statuebant; differitque eleganter Dionysius libro citato, & Solinus cap. II. *Meursi.* Condita Vrbs ipsis Palilibus, id est, undecimo Calendas Majas, hora post secundam, ante tertiam, sicuti L. Taruntius prodidit Mathematicorum nobilissimus, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Et hoc est, quod dixit Cicero; *cum in juge Luna esset.* Et sub Libra conditam ideo Romam dixit Manilius. *Thysius*, in Miscell.

1 *Archilochus Tullo Hostilio Roma regnante jam tunc Poëmatis clarus ac nobilis.*] Non minor varietas circa ætatem Archilochi quam Homeri. Herodotus refert ipsum ad imperium Gygis, quod incidit in tempus Olympiadis vigesimæ. Cicero regnante Romulo vixisse dicit; Olympiade nimirum septima vel octava. A Romuli excessu ad ætatem, qua Tullus Hostilius cepit imperium, sunt anni quadraginta quatuor. Potuit sane trium Regum ætati superesse; at tot annis clarum & nobilem fuisse Poëmatis, non facile crediderim. Vide Eusebium in Chronicis. *Schottus.* Hic *maximus Poëta, aut certe summo proximus* appellari meruit apud Valer. Maximum. In Suida est γενναῖος ποιητής. Hippodromus Rhetor Homerum φωνὴν, Archilochum πνεῦμα vocavit. Paterculus: *Neque quemquam alium, cujus operis primum auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum & Archilochum reperiemus.* Colerus. Adi Vossium de Poët. Græc. cap. 3.

2 *M. Manlius Roma qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando inisse: damnatusque capitis, à Saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est.*] Manlius ob defensum Capitolium Capitolinus dictus, sexdecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, viginti tres cicatrices in pectore habuit. Capta Vrbe auctor in Capitolium fugiendi. Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus à clivitaribus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, quum à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret, regni affectati suspicione in carcerem conjectus, populi consensu liberatus est. Rursus quum in eadem culpa & gravius perseveraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolii ampliatus: alio deinde loco damnatus & de saxo Tarpejo præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomine juravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur. *Auctor* de Viris Illustribus. In prænomine hujus triplex dissensio apud Historicos. Dionysius T. Manlium Capitolinum vocat. Diodorus A. Manlium. Plerique M. Manlium Capitolinum. *Liv. Agellius.* Alii. Florus quoque Livii abbreviator lib. IV. *Cum obstrictos*, inquit, *are alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine affectati regni damnatus de saxo Tarpejo dejectus est: In cujus notam SC. factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset.*

obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, è saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornel. autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Ibidem.*

i Alexander Magnus Pellæ ortus, M. Fabio Ambusto, Tito

esset. Syllaba *eo* repetita locum corrupit. Recte igitur Sigonius prænomen ex Quintiliani lib. III. reponendum docuit. Quod Livius & Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων confirmant: & illud Festi seu Paulli Diaconi lib. XI. de verb. signif. *Manlia gentis Patricia decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.* Vide T. Livium lib. VI. ab Vrbe Condita. *Schott.* Defensio illa Manlii adversum Gallos Senones incidit in annum ἀπὸ τῆς κτίσεως CCCLXIII. *Stad.* Roma à Gallis capta, cum pugnatum paullo ante esset ad Alliam flumen, die XV. Kalend. Sextil. περὶ τροπὰς θερινὰς περὶ τὴν πανσέληνον, ut ait *Plutarchus* in Camillo. Manlius à Saxo Tarpejo præceps datus est anno VII. post Vrbem à Gallis receptam. Agellius Nepotem laudat auctorem, qui Manlium verberando necatum scripserit. Adjectas mortuo notas; Livius, Sex. Pompejus, Herodes Atticus apud Agellium, auctores sunt: *alteram publicam; quod cum domus ejus ex populi jussu ob defensum Capitolium in arce fuisset: ubi postea ædes atque officina Monetæ; latum ad populum est, ne quis Patricius in arce aut Capitolio habitaret: Gentilitiam alteram, ne quis ex ea gente Marci prænomine vocaretur.* Quod ille, qui de Viris illustribus, Plinii Secundi titulo circumfertur, scripsit: *gentilitatem Manliæ jurasse, ne quis postea cognomine Capitolini uteretur,* ἀντιστροφησία est. Constat enim ex Consulum Annalibus, Capitolinorum cognomina in Manliana deinceps frequentissima fuisse. *Stad.* Vide Epitomam Livii, VI. Quintilianum III. cap. VII. Val. Maximum VI. cap. III. Plinium VII. XXIIX. & Plutarchum ἐν αἰτίοις.

I *Alexander Magnus Pella ortus, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino* Coss. *post Romam conditam anno trecentesimo, octuagesimo quinto.*] Atqui multis modis hoc falsum deprehenditur. Quippe convenit inter omnes Alexandrum natum Olympiadis sextæ supra centesimam anno primo. Alii secundo volunt. In hoc solum discordia est. Quod tempus convenit anno Vrb. conditæ trecentesimo nonagesimo septimo, vel octavo, si Varronis calculum sequaris. Nepos, si quid Solino credimus, natum Alexandrum scripserat, *Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino.* Consules illi fuerunt juxta Livium anno Vrbis quadringentesimo primo. hoc est, Olympiadis centesimæ sextæ anno quarto. Sed omnes anno primo aut secundo hujus Olympiadis natum prodidere. Nepoti placuit, ut ex Solino scimus, Romam conditam esse Olympiadis septimæ anno secundo. Si ex æra Varroniana, Vrbis annus trecentesimus nonagesimus nonus convenit cum Olympiadis sextæ & centesimæ anno secundo; certe secundum æram Nepotianam Vrbis trecentesimus nonagesimus septimus in eundem annum Olympiadis congruerit. Ergo annus Vrbis quadringentesimus primus, juxta Nepotem cum Olympiadis septimæ primo aut secundo anno pariaverit. Olympiadis vero sextæ & centesimæ annus ultimus, quo natum Alexandrum putavit Nepos, Vrbis annus fuerit trecentesimus nonagesimus nonus. An igitur hic numerus hoc loco

Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octuagesimo quinto. *Solin. cap.* XLIII. *Polyistor.*

[1] P. Te-

loco expungendus? Id nimis longe abit à vestigiis scripturæ veteris omnium librorum. Error potius Solini fuerit, ut in omnibus solennes ejus sunt tales hallucinationes. Natalem Alexandri in consulatum Fabii Ambusti, & Quinctii Capitolini contulerat Nepos. Annum Vrbis de suo addidit Solinus, quo anno nulli Consules Romæ, sed Tribuni militum Consulari potestate regebant. Quod tempus incidit in Olympiadem secundam & centesimam exeuntem. In quod tempus nemo est, qui Alexandri natalem conjecerit. Existimavi aliquando legendum: *post Romam conditam anno* CCCLXXXXV. hoc est, nonagesimo quinto, uno decusse detrito factum CCCLXXXV. Hæc est æra Pictoris, quam fortasse hic secutus est Nepos. Octava Olympiade Romam conditam voluit. Secundum hunc calculum, qui aliis trecentesimus nonagesimus nonus ab Vrbe condita, hic Pictori fuit trecentesimus nonagesimus quintus. Sed quis credat Nepotem sententiæ Pictoris heic adhæsisse, quum disertim Solinus tradat, Nepoti & Lutatio opinionem Apollodori & Eratosthenis comprobantibus, placere Romam conditam Olympiadis septimæ anno secundo. Hoc tantum itaque heic tenendum ex opinione Nepotis, natum Alexandrum, Consulibus M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino. *Salmas. M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino Coss.*] Horum consulatus incidit in annum tertium aut ultimum Olympiadis sextæ supra centesimum. Iosephus narrat apud onnes in confesso haberi, Alexandrum vivis excessisse Olympiade centesima & decima quarta. Libro I. contra Appionem: Ἀλέξανδρον δὲ τεθνάναι πάντες ὁμολογοῦσι ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος. Hegesias tunc Archon erat. Æque inter omnes constat, anno vitæ trigesimo tertio eum obiisse. Scribit Arrianus occisum esse Philippum sub Pythodemi magistratu. Olympiade undecima & centesima, quo tempore Alexander annorum circiter viginti fuit. Si ab ea Olympiade retro numeres annos viginti, ad sextam centesimam devenies, cujus anno primo natus est Alexander Elpinice Archonte. Ab eo Prætore ad Hegesiam, sub quo mortem obiit; anni sunt duo & triginta solidi: Mortuus itaque anno ætatis trigesimo tertio. Atque hæc sunt apud omnes ὁμολογούμενα, juxta calculum vero Nepotis minus etiam, quam triginta annos vixerit. A Nepote videtur sumpsisse Agellius lib. XVII. capite, quo exponit, quibus temporibus post Romam conditam Græci Romanique illustres viri floruerint. In eo capite tradit, Alexandrum natum circa annum Vrbis Conditæ quadringentesimum, Cornelium Nepotem ibi in Chronicis citat loco non uno. M. Fabius Ambustus consul fuit iterum cum M. Popilio, anno secundo Olympiadis sexagesimæ sextæ, circa annum Vrbis trecentesimum nonagesimum nonum. Idem Fabius consul tertio fuit cum T. Quinctio Capitolino: anno Vrbis juxta Livium, quadringentesimo primo. Eo ipso anno quidam Annales non Titum Quinctium, sed Popilium consulem cum Ambusto referebant. Livius: *Creati Consules ambo Patricii. M. Fabius Ambustus,* III. *T. Quinctius. In quibusdam Annalibus pro T. Quinctio M. Popilium consulem invenio.* Hoc errorem quibusdam potuerit objicere, in assignando Alexandri natalis anno, qui tertium Fabii Ambusti consulatum pro secundo acciperent, præcipue quum in utroque consulatu collegam illi dent M. Popilium quidam Annales. His adde, quos juxta Livii & aliorum calculum Fabius ille secundo factus est consul anno Vrbis trecentesimo nonagesimo nono.

[1] P. Terentius Scipionis Africani & C. Lælii æqualis *Donatus in Vita.*

CORNELII NEPOTIS EXEMPLORUM

LIB. II.

[2] A Virgine Vestale. *Sos. Carisius lib.* 1. *Gramm.*

LIB. V.

[3] Multis in Senatu placuit, ut qui [4] captivorum Romano-

Ex æra quoque Nepotis, qui duobus annis posterius conditam Vrbem statuit, tertius ejusdem Fabii consulatus in annum Vrbis trecentesimum nonagesimum nonum cadit. Et fortean Nepos, quum natum Alexandrum in Chronicis dixit, consulatu M. Fabii Ambusti; de secundo ejus consulatu intellexit, quem plerique assignant ad annum secundum Olympiadis centesimæ sextæ. *Salmas.*

1 *Publius Terentius Scipionis Africani & Caji Lalii aqualis.*] Quod contra Fenestellam: Vide eundem locum Donati, vel, ut alii volunt, Suetonii. *Keuchenius.* Quin potius utroque major natu. Natus enim Terentius, si eidem Donato fides habenda, Cn. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pæto, Coss. anno, ni fallor, IↃ LIII. post V.C. Mortuus vero Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coss. anno V. C. DXCV. Scipio vero Africanus minor, natus Appio Claudio Pulcro, M. Semptonio Tuditano Coss. anno IↃ XLIX. post R. C. Quo tempore Terentius sextum decimum annum agebat. Anno vero tricesimo quinto Andriam docuit; qui est V. C. IↃ LXXXVIII. cum Scipio ageret undevicesimum. Lælius vero Scipionem paullum ætate anteibat, ut ipse in sui nominis Dialogo Ciceroniano: *Vt prius, inquit, introieram in vitam, sic prius exirem de vita.* Vbi tamen Terentium familiarem suum vocat Lælius; non, ut quidam falso crediderunt, Cicero ne majori quidem Africano æqualis, quo moriente Terentius sedecim fere annos natus erat. *Schott.*

2 *A Virgine Vestale.*] Pro *Vestali?* Quia non personam, sed rem significat. Sic Sosipater Carisius l. 1. Gram. *Schott.* Vide Vossium de analog. lib. II. c. II.

3 *Multis in Senatu placuit.*] Gemina sunt, quæ in Cicerone I. officior. leguntur: ubi fidem hosti datam, servandam esse docet: *Secundo*, inquit, *Punico bello post Cannensem pugnam, quos decem Hannibal Romam misit, adstrictos jure jurando, se redituros esse, nisi de redimendis iis, qui capti erant, impetrassent; eos omnes Censores quoad quisque eorum vixit, cum pejerassent in arariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurejurando fraude culpam inierat. Cum enim permissu Annibalis exisset è castris, rediit paullo post, quod se oblitum nescio quid diceret: deinde egressus è castris, jurejurando se solutum putabat: & erat verbis, re non erat. Semper autem in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Hæc ille. *Schott.* Vide super hanc quæstionem Hug. Grotium lib. III. cap. 23. De Iur. Bell. ac Pacis.

4 *Captivorum Romanorum ab Annibale.*] Hæc Schottus de suo addidit. Nam in Gellio sic legimus: *Cornelius Nepos in libro exemplorum quinto, id quoque literis mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus, &c.* Egerat autem in præceden-

norum ab Annibale redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur: sed ex sententia numero plurium, quibus id non videretur superata: ii tamen qui ad Annibalem non rediissent, usque adeo [1] detestabiles invisique fuerunt, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint. *Agell. lib.* VII. *cap.* 18.

CORNELII NEPOTIS
ILLVSTRIVM VIRORVM

LIB. II.

[2] Subinde. *Sosipater Carif. lib.* 2. *p.* 80.

LIB. XV.

[3] Harum partum. *Ibid.*

LIB. XVI.

[4] A Fratre Patruele. *Ibid.*

dentibus de captivis ab Annibale Romam missis, hac conditione, ut redirent ad se, nisi permutatio placeret Senatui. *Bosius.*

1 *Detestabiles.*] In editionibus invenio *intestabiles.* Quod perinde est. Horatius II. Sat. 2. 181. *intestabilis & sacer esto.* Idem.

2 *Subinde.*] Quo & Brutus & Cælius frequenter usi sunt. Sosip. Carif. lib. 2. Gramm. *Idem.*

3 *Harum partum.*] Sic Cæsar in Analogicis, & Ennius. Idem Sosipater: *Iamque fere quatuor partum:* pro partium. Quod hodie obtinet. Sic & XII. Philipp. Cicero. Vt Muretus in MS. Vaticano. Ita *mensum*, pro *mensium* dicebant. Et sexcenta alia. Legendus Vossius de analog. II. 14. Sed Charisii locus aliter interpungendus est, quam vulgo legitur. Putschius edidit: PARTVM. *Cæsar de analogicis*, HARVM PARTVM. *Cornelius Nepos in illustrium decimo quinto.* Et Ennius, IAMQVE FERE QVATVOR PARTVM. Distingue: PARTVM, *Cæsar de analogicis*, HARVM PARTVM, *Corn. Nepos, &c.* Bosius.

4 *A fratre patruele.*] Rem necessitudinis, sed personam, ostendat. Quæ Garisii (ut pleraque illius) mutila sunt & corrupta. *Schott. Bos. Vossius.*

In-

Incerta quo Libro Virorum Illust. posita.

[1] CArthago [2] antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur: [3] cujus interior pars Byrsa dicebatur, [4] exterior Magalia. Hujus rei testis

1 *Carthago.*] Vrbs dicta per excellentiam, ut ante monuimus. Nam קרתא Phœnicibus Vrbs est, Carthagena civitas Hortorum, quam Græci *οἰνῶσαν* verterunt. *Horn.* *Carthada* & *Carthago* idem: Sed illud merum Phœnicium, hoc Punicum, id est, jam depravatum Phœnicibus aliquantum temporis in Africa commoratis. Nam Pœni *αὐτὸ χρῆμα Φοίνικες*. Nec dubium, quin Græcum Καρχηδὼν ab eadem origine sit deductum & inflexum. Quod Siculorum proprium, qui ϑ mutant in χ. Sic quæ *Carthada* vel *Carthago* Pœnis, ipsi dixerunt Καρχηδὼ. Ipsi Africæ vicini hoc nomen Græcis transmiserunt. Falluntur igitur auctores plerique Græciæ, qui Καρχηδόνα conditam scripsere, ἀπὸ Καρχηδόνος τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος. Nam idem nomen Καρχηδὼν & *Carthago*, deflexum à Punico vel Phœnicio *Carthada*. Vide Magnum Salmasium in stupendo exercitationum Plinianarum opere.

2 *Antea speciem habuit duplicis oppidi.*] Vnde Virgilius Carthaginem & Byrsam conjunxit, ut urbes vicinas.

3 *Cujus interior pars Byrsa dicebatur.*] Strabo lib. XVII. Geograph. Καὶ Καρχηδὼν δὲ ἐπὶ Χερρονήσου τινὸς ἵδρυται. κατὰ μέσην δὲ τὴν πόλιν ἡ ἀκρόπολις ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία κύκλῳ περιοικουμένη. Appellatio illa à corio ducta. Vide Appianum, & Eustathium in Dionysium. Βύρσα enim Græcis corium. Byrsa & Carthago, ex taurino tergo derivata vocabula. Postea tamen diversa significata accepere. Vt probabile sit, nugari heic Græcos & Latinos auctores, ut propemodum in omnibus. Byrsa enim בוצרה hoc est, munitus locus Pœnis & Orientalibus. Quo nomine etiam Idumæorum metropolis insignita. Vnde hodie munita & augusta loca Bursæ vocantur. Quale est Romæ Capitolium, Athenis ἀκρόπολις. *Keuchen.* Cæterum illud colligere possumus, Byrsam, quæ ἀκρόπολις fuit, à Didone Tyria tantum fuisse conditam; Iarbam postea novo conditu eam urbem instaurasse, & vocasse Καινὴν πόλιν, Punica vel Lybica voce, quæ id significaret. Id erat Carthada vel Carthado. Vnde κατὰ παραφθορὰν Latinis Carthago, Græcis Καρχηδὼν dicta est. Falsa igitur & nugatoria Græcorum opinio, qui à Carchedone Tyrio conditam, & inde nominatam scripsere. *Salmasius.*

4 *Exterior Magalia.*] Servius in IV. Æn. *Magalia*, Afrorum casas, & *Mapalia* idem significare annotat. Vide Sallustium & Festum. Carisius Sosipater: *Magalia*, καλύβαι Ἀφρῶν. *Mapalia*, καλύβαι ἀγρῶν. Sed utrobique Ἀφρῶν legendum censeo. *Schott.* פלא palea vel pales Syris est Agricola, hinc mapale deductum, proprium agricolæ tugurium. Ergo apud Carisium καλύβαι ἀγρῶν legendum, non, ut Schottus censet, utrobique Ἀφρῶν. Hæc ante me vidit doctissimus Bouchartus. *Keuchenius.* Festus *mapalia* Punicas casas interpretatur, Plinius domua. Cato cohortibus rotundis assimulat, IV. Originum. Quem citat Servius. Sic *Mapalia* & *Magalia* eadem. Idem Servius *Magar*, lingua Pœnica villam significasse notat. *Salmas.* Vnde Isidorus *Magalia*, quasi *Magaria* dicta, dicit. Quippe מגור id est *Magur* hodie Orientalibus habitationem denotat. Atque hinc Plautus in Pœnulo, *Megaria* dixit. *Bouchartus.*

1 Vita

ſtis eſt Cornel. Nepos in eo libro, qui [1] Vita Illuſtrium inſcribitur. *Serv. in* 1. *Æn.*

[2] Propius Grammatico acceſſi. *Diomedes lib.* 1. *Gramm.*

[3] A. Albinus, qui cum L. Lucullo Conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus Hiſtoriæ [4] principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret: nam [5] ſum homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alieniſſima eſt: ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. Ea cum legiſſet M. Cato: Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere ſolemus, aut cum imprudentes erravimus, aut [6] cum com-

1 *Vita illuſtrium.*] Niſi *vita* legendum eſt. Hic locus mire confirmat ſcripturam vett. librorum in prooemio operis de excellentibus vitis. *Boſius.*

2 *Propius Grammatico acceſſi.*] Si vulgatam lectionem Diomedis ſequimur, hæc Ciceronis, non Nepotis verba fuerint. Sic enim ex editione Putſchii verba Grammatici habent: PROPE, *prope mo eſt, ut dicit Cicero in Piſonem*, PROXIMVS POMPEIVM SEDEBAM. *Sed & Dativo caſu idem Cicero dixit ad Atticum*, PROPIVS GRAMMATICO ACCESSI. *Nepos in Illuſtr. Salluſt.* PROXIMA CARTHAGINI LOCA. Sed locus haud dubie corruptus eſt, nam illa *Propius Grammatico acceſſi*, nuſquam hodie in epiſtolis ad Atticum, quod ſciam, apparent. Iſta vero lib. 1. epiſt. 14. cujus initium: *Vereor, ne putidum ſit*; legimus: *Proximus Pompejo ſedebam. intellexi hominem moveri.* quanquam ibi Lambinus, Simeo Boſius & Ian. Gruterus emendent *proxime Pompejum*: ſed perperam, ut è Diomede colligitur. Sic igitur hunc locum diſtinguendum cenſeo: *Sed & dativo caſu idem Cicero dixit ad Atticum*, (ſubintellige: *Proximus Pompejo ſedebam.*) PROPIVS GRAMMATICO ACCESSI, *Nepos in Illuſt. Salluſt.* PROXIMA, *&c.* Itaque & Schottus videtur interpunxiſſe. *Boſius.*

3 *A. Albinus.*] Forte ex M. Catonis vita, quæ & Virorum Illuſtrium erat, depromptum: nam, quod vulgo circumfertur, pars duntaxat eſſe videtur. Refert & Plutarchus in Catone, & Apophthegmatis; Cicero in Lucullo, & 1. de Finibus. *Schott.*

4 *Principio.*] Macrobius *primo.* Et ſtatim: *ſi quid in illis libris.* Sed Macrobius non verba, ſed ſenſum verborum Albini retulit. Vnde mox pro illis: *Græca oratio nobis alieniſſima eſt*, poſuit: *& eloquium Græcum à nobis alieniſſimum eſt*, forte, ut melius Græca exprimeret. *Boſius.*

5 *Sum homo Romanus.*] Neſcio cur Schottus omiſerit vocem *inquit*, quam in Gellio & Macrobio lego hoc modo. *ſum, inquit, homo Romanus.* Idem.

6 *Cum compulſi peccavimus.*] Macrobius: *cum noxam imperio compellentis admiſimus. Te, inquit, oro, quis perpulit, &c. poteres, uti ignoſceretur.* Cetera quæ Gellius ſubjicit, eodem Macrobio abſunt: quia non commemorat, unde hæc hauſerit. Schottus & Savaro è libro *de Catone* deſumpta putant, cujus ſupra Nepos meminit. *Boſius.*

compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur. *Agell. lib.* XI. *cap.* VIII. *Noct. Attic. & Macrob. præfat. Saturnal.*

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

De Vita Ciceronis.

CORnelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisque fuit: atque is tamen in primo libro, quos de vita illius composuit, [1] errasse videtur, cum eum scripsit [2] tres & viginti annos natum primam caussam judicii publici egisse: Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. *Agell. lib.* XV. *Noct. Attic. cap.* XXVIII.

[3] Tullius, [4] me præsente, iisdem pene verbis, quibus edita est; eam [5] pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroravit. *D. Hieronym. Epist.* LXXI. *ad Pammach.*

COR-

1 *Errasse videtur.*] Vide Franc. Fabrici historiam Ciceronis ad annum XXVI. & XXVII.

2 *Tres & viginti annos natum.*] Ætatis septimum & vicesimum agebat Cicero cum Roscium defendit, ut Asconius Pedianus, diligens ejus interpres apud Agellium, & Fabius libro XII. cap. VI. auctor est. *Schott.* Natus Cicero anno V. C. IↃ CXLVIII. C. Atilio Serrano, Q. Servilio Cæpione Coss. Adolescens contra L. Sullæ dominantis opes pro Sex. Amerino dixit, quæ exstat Oratio Off. II. Et primam caussam in Bruto egit, publicam scilicet (nam pro Quinctio privatam apud Aquilium Gallum judicem egit) ætatis XXVII. anno V. C. DCLXXII. In Oratore, adolescentulum dicit se eam caussam egisse. Vide Fabium Quinctilianum lib. XII. cap. VI. Dixit & pro Roscio Comœdo, anno IↃ CLXXVII. post Urbem conditam. *Idem.*

3 *Tullius.*] Neque verba hæc Nepotis sunt, neque certum, è vita Ciceronis ea petita esse. Quod posterius Schottus ipse non diffitetur. Sic enim Hieron. cap. 4. epist. ad Pammachium adversus errores Ioan. Hierosolymitani: *Frustra suspicimus Tullium: refert enim Cornelius Nepos, se præsente iisdem pæne verbis, quibus edita est, eam pro Cornelio seditioso defensionem peroratam.* Bosius.

4 *Me præsente.*] *Refert enim Cornel. Nepos se præsente.* Ita Hieron. *Schott.*

5 *Pro Cornelio seditioso Tribuno.*] De hac ipse in *Hortensio*: qui liber scriptus erat de laudibus Philosophiæ apud Lactantium lib. VI. cap. II. *Malo vel unum parvum de Officio libellum, quam longam orationem pro seditioso homine Cornelio.* Longam vocat, quia viginti amplius

folia

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

Epistolarum ad Ciceronem.

TAntum abest ut ego [1] magistram esse putem vitæ Philosophiam, [2] beatæque vitæ perfectricem; ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputando versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in Schola de pudore & continentia præcipiant argutissime, [3] eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactant. lib.* III. *cap.* XV. *Divin. Instit.*

folia implere potuit. Vide Asconium. Plinius lib. I. epistola XX. in hunc grandem librum, omnia quæ per dies quatuor latius dixerat, coartasse dicit Ciceronem, Nepos vero iisdem, quibus edita est verbis, peroratam. Quæ pugnare videntur. Meminit ejus Orationis, præter Fortunatianum & Marcianus Capella in Rhetor. uterque ille, *pro Cornelio Majestatis* vocat. Hic, in oratione, inquit, *pro Cornelio*, primo refutata sunt crimina, quæ secuta sunt Tribunatum: post ad ipsum Tribunatum recursus est factus, quæ dispositio artificialis, ut diximus, nominatur. Secundam etiam pro C. Cornelio, à Pediano, ubi de illius seditioso Tribunatu, aliisque laudari video. *Schott.*

1 *Magistram esse putem vitæ Philosophiam.*] Alludere videtur ad locum Ciceronis Nepos, qui exstat in Tusculanis Quæstionibus: *O vitæ Philosophia dux: ô virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum: quid non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset?* Et Mox; *Tu inventrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti.* Lib. II. *In eo magistra vitæ tot secula permaneret Philosophia.* Schott.

2 *Beatæque vitæ perfectricem.*] Vide Arnobium lib. II. adversus gentes. Qui *fermentum quoddam vitæ* vocat *ejus cognitionem.* Hierocles in Pythagoram: Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις, καὶ τελειότης. κάθαρσις μὲν, ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητοειδοῦς σώματος. τελειότης δὲ τῆς οἰκείας εὐζωΐας ἀνάληψις, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. *Keuchen.*

3 *Eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere.*] In eandem sententiam Cicero ipse, seu quisquis alius inducitur in Hortensio; in quo de universa Philosophia, quantopere & expetenda & colenda esset: *præcipiunt hoc isti, & facit nemo.* Schott. Lege quæ ad Pomponium notabamus.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS
AD
CORNELIVM NEPOTEM
Epistolarum LIB. II.

ITaque [1] nostri cum omnia quæ dixissemus, dicta essent quæ facete & breviter & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari [2] dicteria voluerunt. *Macrob. lib.* II. *cap.* I. *Saturn.*

Ad eundem ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut à te fictis [3] aggrederer donis. *Priscian. lib.* VIII. *Gramm.*

* * *

Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, [4] aspernatur. *Ibid.*

Quid? oratorum quem Cæsari antepones eorum qui nihil aliud egerunt? [5] quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Sueton. in Cæsare cap.* LV.

Ne-

1 *Itaque nostri.*] Adeo carum Nepotem Cicero habuit, ut jocoseria cum illo, præ cæteris libenter communicarit. Vide Epist. v. lib. XVI. ad Attic. Ciceronem vero natura dicacem fuisse, & jocularibus, quæ & dentibus non carerent, mirifice delectatum; ex jocis lib. II. de Oratore discas. Macrobius etiam Consularem scurram ab inimicis, ut à Vatinio, audiisse, & à L. Papirio Pæto, scurram velitem appellatum, adfirmat; lib. II. Saturnal. cap. I. *Schott.*

2 *Dicteria.*] Nescio in quibus libris Schottus hanc vocem invenerit. Nam in optimis edd. heic & toto isthoc capite *dicta* excusum video. Idque recte. Vno tamen loco Pontanus è Mf. Cod. *dicteria* reponi voluit. *Bosius.*

3 *Aggrederer donis.*] Passive dixit, ἐνεδρεῦσθαι, inquit Priscianus de signif. vel gener. Verbor. *Idem.*

4 *Aspernatur.*] Passive dixit, ἐξουθενεῖται. Idem Cicero ex Oeconomico Xenophontis: *Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur*, passive ἀξιοῦνται. Vide id genus innumera apud Priscian. lib. XIII. *Schott.*

5 *Quis sententiis aut acutior, aut crebrior?*] Idem Cicero ad Brutum, Oratores enumerans, negat se videre, cui Cæsar debeat cedere. Et Atticus ibidem judicabat, illum omnium fere oratorum Latine loqui elegantissime, scripsisse & de analogia ad M. Tullium; verborumque delectum, originem esse eloquentiæ, dicere solitum. Sed de his multi multa. *Idem.* Vide Tacitum in Dialogo de Oratore.

1 *Nulla*

* * *

Neque enim quidquam aliud est felicitas, nisi honestarum rerum prosperitas: vel ut alio modo definiam, Felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Cæsar usus erat, [1] nulla potuit esse felicitas: feliciorque meo judicio [2] Camillus exulans, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi, [3] id quod cupierat, regnare potuisset. *Ammian. Marcell.* XXI.

[4] Quidam veterum, [5] formidantes ea, quæ scriptoribus historiæ suorum temporum solent sæpe fraudi esse atque invidiæ, cognitiones actuum variorum, stylis jam uberibus explicatas non edidere superstites. *Id. lib.* XXVI. *initio.*

* * *

[6] Infelices esse qui omnia sibi licere existimarunt. *Idem lib.* XXVI.

* * *

Idem

1 *Nulla potuit esse felicitas.*] De hac ipsa Cæsaris felicitate Cicero Philippica II. *Cæsar Alexandriam se recepit, felix, ut siquidem videbatur: mea autem sententia, qui reipublicæ sit infelix, felix esse nemo potest.* Vt Nero Cæsar, & Sylla, quamvis huic *Felicis* cognomen datum. Vide ad Attic. lib. VII. *Schott.*

2 *Camillus exulans.*] Valer. Maximus lib. V. cap. III. *Virium Romanarum & incrementum latissimum, & tutela certissima Furius Camillus, in Vrbe incolumitatem suam tueri non valuit; cujus ipse salutem stabilierat, felicitatem auxerat.* Quippe qui Capenates & Phaliscos, & quod omnium maxumum, Vrbem Vejos X. annis obsessam adjecerat imperio. Vide Livium, Plutarchum, Agellium. A L. Apulejo Trib. plebis in exilium ejectus est. Cujus post alios Seneca meminit V. de Beneficiis. *Keuch.*

3 *Id quod cupierat.*] Regnum affectasse Manlium, servato Capitolio, supra dictum. Testes *Agellius* & *Cicero* Phil. II.

4 *Quidam veterum.*] De periculis agit, in quæ vocari plerumque Historici solent. Ejus rei fuerunt Cremutius Cordus apud Dionem & Tacitum. Iunius Rusticus apud Suetonium. Hermogenes & Metius Pomposianus apud eundem. *Schottus.*

5 *Formidantes ea, quæ scriptoribus.*] Ingens audacia Schotti! Quippe non solum pro Ciceronianis venditat, quæ Ciceronis non esse facile omnes perspiciunt, qui purissimi scriptoris aurum ab Ammiani luto norunt discernere: sed etiam pluscula de suo inseruit. Ammianus enim postquam dixisset sibi usque ad confinia proprioris memoriæ progresso fuisse propositum referre à notioribus pedem, ut pericula veritati sæpe contigua, & intempestivos censores declinaret; solum ista subjicit: *Has quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum stylis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Corn. Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus adfirmat.* Bosius.

6 *Infelices esse.*] Hæc Ciceronis quidem esse ex Ammiano patet, qui *senten-*

tiam

Idem ad Atticum de Nepote.

NEpotis [1] epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυρῶ legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἀμβροτος. *Libro* XVI. *Epist.* V.

[2] Male narras de Nepotis filio, valde me hercule moveor & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum. *Epist.* XIV.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA,

Incerta partim quo Libro posita, partim quibus verbis concepta.

NEPOS auctore certo comperisse se ait [3] C. Lælium quondam in [4] Puteolano [5] Cal. Martiis admonitum ab

tiam Tullianam vocat; sed ex Epistolis ad Nepotem desumpta non ait. *Bos.* Suspicor, vel ab ipso Marcellino conformatum hoc ex superioribus; vel sane ex eadem Ciceronis epistola desumptum; loci affinitate persuasus, quod in eodem ipso XXVI. Marcellini repererim utrumque; hoc extremo libro, illud non procul ab initio. In qua quidem re integrum est cuique à me dissentire. Non dissimile illud, quod D. Augustin. lib. V. Civit. Dei, cap. XXVII. laudat: *O miserum, cui peccare licebat!* Quod de C. Cinna ait Cicero V. Tuscul. Et in Hortensio apud eundem Augustin. lib. XIII. cap. V. de Trinit. *Velle, quod non deceat, miserrimum: nec tam miserum est, non adipisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali pravitas voluntatis adfert, quam fortuna cuiquam boni.* Schott.

1 *Nepotis epistolam.*] Homeri locum respexit, ut fere in his epistolis, cum ad amicissimum familiarissime scriberet. Versus Homeri est: *Τὸν δ' ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.* Explicat vero acute, ut omnia, doctissimus Turnebus lib. IX. Advers. cap. XXII. *Schott.* Vide etiam Schoppium in Paradoxis literariis Epist. 5.

2 *Male narras de Nepotis filio, valde me hercule moveor, & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum.*] Epist. XIV. De Cornelii filio nihildum reperi. Quare valde ambigo, sitne hic cognationis nomen *Nepos*, vel Cæcilii alicujus Metelli cognomen. *Schott.* Nepotis mentio fit etiam lib. II. Non dubito, hæc ad eundem Nepotem pertinere, ad quem præcedens locus: non autem ad Cæcilium aliquem, ut Schotto in mentem venit. *Bosius.*

3 *C. Lælium.*] Qui inter Oratores à Vellejo numeratur. De illo passim Seneca, & Cicero pro Archia.

4 *Puteolano.*] Vide, quæ Fr. Schottus in Urbis Romæ admirandis disseruit ad Card. Bellarminum.

5 *Cal. Martiis.*] Quæ *Matronalia* dicebantur. Horatii Scholiastes in III. Carm.

ab uxore [1] temporius ut discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur, serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in Heautont.

Sati' pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.
Donatus in vita Terentii.

[2] L. Otacilius Pilitus [3] primus omnium libertinorum scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. Cnei enim Pompeji Magni, quem docuit, patrisque ejus res gestas compluribus libris exposuit. *Suetonius de Clar. Rhetor.*

Cornelius Nepos [4] literatos quidem vulgo appellari ait eos,

Carm. Oda VIII. Hinc Martialis easdem *Saturnalia muliebria* vocat, & Iuvenalis, Kalendas Martias, *fœmineas*. Adi Festum & Tibullum lib. III. & IV.

1 *Temporius ut discumberet.*] Sic editi omnes. Schottus tamen maluit *temperius*, ut apud Plautum *temperi*; nulla necessitate. Est enim à *tempore* comparativus, ac ita apud Columellam, Ovidium, & in Glossis quoque veteribus scriptum reperitur. *Bosius.*

2 *L. Otacilius Pilitus.*] Qui primum ostiarius veteri more in catena fuit: ut ibidem *Suetonius* testatur, apud quem longe aliter hæc omnia leguntur.

3 *Primus omnium libertinorum.*] Sic Terentius,

Servum hominem caussas orare leges non sinunt. Schott.

4 *Literatos vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute, scienterque possint, aut dicere aut scribere.*] Iterum aliqua desunt. Sic enim Suetonius: *Corn. Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito; literatos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter, &c.* Vbi Schottus putabat legendum, *libello quodam distinguit*; ac mendum è compendio literarum natum. Nec enim titulum libri, inquit, tueri ea ἐπιγραφὴ potest: *Liber quo distinguitur literatus ab erudito.* Sed non recordatus est Vir doctissimus, plane eodem modo Plutarchum inscripsisse suorum unum; πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Vt taceam similes aliorum inscriptiones. Addit Suetonius: *eosdem literatos vocitatos.* Quæ, si recepta lectio vera est, pariter à Nepote, eoque superioribus addenda sunt. Sed recte observatum Schotto, hæc ad sequentia pertinere. Vide eum III. Obs. human. cap. 14. *Bosius.* Ad intelligendam vero, quam inter Literatos & Grammaticos exequitur discrepantiam, dignabor adscribere verba Vossii. Γράμματα, inquit, & *litera*, nunc prima notant elementa, ut cum literarum alias dicimus esse vocales, alias consonantes: nunc vero sumuntur pro literarum studiis: ut in veteri Senario:

Διπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.

Quomodo item Tullius literas dividit in vulgares, & interiores sive reconditas: ita & γραμματικὴ, quæ ἀπὸ τῶν γραμμάτων dicta, nunc legendi, scribendique, vel bene loquendi artem designat; nunc vero præter eam, historiarum ac fabularum notitiam comprehen-

eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere: ceterum [1] proprie sic appellandos poëtarum interpretes, [2] qui à Græcis Grammatici nominentur. *Sueton. de illustr. Grammat.*

[3] Præter Physicos [4] Homerumque, qui universum mari circum-

hendit: quandoque etiam plurium artium & multarum rerum scientiam & efflorescentem inde facultatem enarrandi scriptores, & judicandi de eorum scriptis, locisque corruptis. Atque hoc pacto cum sententia nostra conciliari posse arbitror opinionem veterum, qui late adeo Grammaticen extendunt, ut non una sit scientia, sed scientiarum cinnus. Hoc sine dubio argumentum fuit Telephi Grammatici libro eo, quo ostendit, *πόσα χρὴ εἰδέναι γραμματικόν*, teste Suida. Avaria qui scientia commendarentur, appellabantur *πολυΐστορες*. Vt Alexander Cornelius: item Apion Alexandrinus, contra quem Flavius Iosephus scripsit. Dicti quoque *φιλολόγοι*: ut Eratosthenes & Attejus: de quibus c. x. Etiam dicebantur *πολυμαθεῖς*. Studiumque ipsum nominatum *πολυμάθεια*. Hæc Incomparabilis *Vossius.*

1 *Proprie sic appellandos Poëtarum interpretes.*] Vnde Seneca Ep. LXXXVIII. *Grammaticus*, inquit, *circa curam sermonis versatur; & si latius evagari vult, circa Historias. Iam ut longissime fines suos proferat, circa carmina.* Et Quintilianus, lib. II. cap. I. *Grammatice, quam in Latinum transferentes, literaturam vocaverunt, tenuis à fonte, assumptis Poëtarum historicorumque viribus, pleno jam satis alveo fluit.* Keuchen.

2 *Qui à Græcis Grammatici nominentur.*] Tria genera Grammaticorum: alii *τεχνικοὶ*, alii *ἱστορικοὶ*, tertium genus *κριτικοὶ* vocantur. *Τεχνικοὶ* elementa & primores literas docent. Item partes orationis, structuram verborum, & similia. Eos Græci *γραμματιστὰς* potius, quam *γραμματικούς*: & Latini *literatores*, non *literatos* vocant. Historici fluminum, montium, regionum nominibus occupati sunt: abstrusas historias, aut *μυθολογούμενα*, aut *ποιητικῶς θεολογούμενα* explicant, genealogias Deorum ac priscorum heroum diligenter rimantur. Nobiliores his Critici, qui tanquam censores quidam, & veterum librorum Senatum legere possunt, & non probos tribu movere: quique *παρεγγεγραμμένα*, *ὑποβολιμαῖα*, *νοθεύοντα*, & similia deculpare, ut eorum verbo utar, solent. *Ioseph. Scaliger.*

3 *Præter Physicos.*] Qui, postquam dubitatum fuerat, terrane ulteriora an Oceanus occuparet; terram tandem claudi Oceano deprehenderunt. Vide Aristotel. II. de Generat. & Corrupt. Sed probabile est, Melam de Physicis loqui, qui naturales historias conscripserunt. Qualis Plinius, cujus verba lib. II. cap. LXVIII. *Est igitur*, inquit, *in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta, circumfluo mari. Nec argumentis hoc investigandum, sed jam experimentis cognitum.* Idem sequenti capite ostendit, regum cura septentrionis oram magna parte navigatam: nec verisimile esse illic maria deficere, ubi tanta humoris vis superet. *Keuchen.*

4 *Homerumque.*] Cujus in hac fide non exigua authoritas. Quippe qui Philosophiæ magnus author, ut ex Quintiliano scimus. Ob ambitum autem undarum parentem vocavit, quemadmodum ex illo Virgilius. Vnde & illud:

Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα,
Καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Addo Dionysium *περιηγητὴν*, qui in principio sui operis:

Μυήσο-

circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior tradit: [1] testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat. Cum Galliis Proconsul præesset, Indos quosdam à rege Suevorum dono sibi datos, unde in eas terras devenissent, requirendo cognosse vi tempestatum [2] ex Indicis æquoribus abreptos emensosque, quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiisse. *Pompon. Mela lib.* III. *cap.* 5. *de situ orbis.* & *Plin. lib.* II. *cap.* LXVII.

[3] Largitudo. *Charis. l.* I.

[4] Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, cum [5] Lathyrum regem * Alexandriæ profugeret, ab Arabico sinu

Μνήσομαι Ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου· ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

Vide in Commentariis Eustathium. Cæterum difficultas circumnavigandi ex caussis & natura locorum orta est, ut adstruit Albertus cap. VIII. Nec fidem adhibet Herodotus quarta Musa, τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον, γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν. Quod etiam contra Ciceronis & Macrobii sententiam, qui Antœcorum & Antipodum terras interfluente Oceano circumcirca separari putarunt. *Keuchen.*

1 *Testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit.*] Verba Plinii lib. II. sub finem cap. LXVII. *Nepos de Septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in Consulatu collega, sed tum Galliæ proconsuli, Indos à Rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti.* Strabo lib. XI. Herodoto in Melpomene, Heraclidi Pontico, Posidonio, eadem Cornelio Nepoti narrantibus, non credit quosdam ab India ad Gades usque & Germaniæ littora navigasse. *Schott.* De Oceani navigatione lege Senecam I. Suasor. Ambros. III. Hexaëm. Olim etiam instaurata per Portugalliæ reges navigatione totus circuitus ejus innotuit. De Hannone vide Melam III. x. *Keuchen.*

2 *Ex Indicis æquoribus abreptos.*] Brevius hæc Plinius, è quo, sicut alia quædam indidem memorata, hausit Martianus Capella lib. VI. Satyr. cap. *de rotunditate terræ*; sed locus corruptus est, ut etiam Schotto observatum. Grotius: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit.* Schottus emendabat: *Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigasse.* Sed hoc paullo durius. Malim: *Idem Cornelius posuit, captos Indos per Germaniam navigantes.* Bosius. Sed hoc durissimum.

3 *Largitudo.*] Verba Charisii: *Largitudo nusquam invenitur, nisi apud Nepotem.* Bosius.

4 *Eudoxus quidam.*] Verba ipsa sunt Pomponii Melæ, lib. III. cap. x. Eudoxum autem ætate Nepotis fuisse non dicit Mela, nec verum est. Obiit Nepos Augusti principatu; ut ipse Plinius alicubi asserit. Etsi enim haud plus quam quadraginta circiter anni ab excessu Lathuri ad initium Augusti interfint, haud dici tamen potest, Cornelium vixisse ætate Eudoxi. Nam quum hic fugit ex Ægypto, aut puer, aut nondum natus erat Nepos. *Salmas.*

5 *Lathyrum regem.*] *Lathyrus* pro *Lathurus* perperam in libris Plinii ac

sinu egressus [1] per hoc pelagus (Africam) (ut Nepos affirmat) [2] Gades usque provectus est. *Mela lib.* III. *cap.* 10. *& Plin. lib.* II. *cap.* 67. *& Martian. Capell. l.* 6.

[3] Ab Heneto Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti

Melæ scribitur. Vt *Thyrii* pro *Thurii*, qui sunt Θούριοι, & *Thyle* pro *Thule*, quum sit Θούλη. Græcis enim Λάθουρος vocatur, non Λάθυρος. Et frustra est Vir doctus, qui hunc regem Λάθυρον à leguminis genere ita dictum putavit, ut *Ciceronem* à cicere. Strabo, Clemens Alexandrinus, Eusebius, & omnes Græci Λάθουρον nominant. Θοῦρος significat cum impetu violentum: Λα particula auget significationem. Inde Λάθουρος, maxime violentus. Forte etiam ita appellatus, quod in Venerem concitatus esset. Nam θοῦρις est ἀφροδισιαστὴς, & θουρὰ, καταφερὴς, ὀρεκτικῶς ἔχουσα. Θουρίεις, λαγνός. Hesychius: Hoc verius. Idem Plinius libro VI. cap. XXX. *Ptolemæum Lathyrum* appellat, qui *Lathurus* scribendus est. *Salmasius.*

1 *Ab Arabico sinu egressus, Gades usque provectus est.*] Transiio promontorio Bonæ spei, sine quo sinu Arabico (qui alias rubrum mare dicitur) excedens, Gades pervenire non potuit. *Pontanus* II. Discussion. Histor. Vide Hornium lib. II. cap. V. de Orig. Gentium Americanar. Schefferum de Milit. navali Veterum, lib. I. cap. I. Certum quidem est, à Gadibus in Arabiam olim navigatum fuisse, & contra; non tamen ea navigatio vulgata fuit & trita. Et sane hodie navigabile est, & ante Iubam etiam creditum, traditumque. Sed explorata ejus navigatio eo tempore fuit, tantum abest, ut verum sit Iubam & spatiorum modos meminisse, & stationum loca addidisse, qui in eo cursu adiri solerent. Auctor Peripli maris Erythræi qui recentior Iuba, fatetur quidem Oceanum Indicum ad Occidentem regyrare, & unum fieri cum Hesperio mari, sed nondum exquisita illa maria navigantibus, & comperta esse. De Emporiis Azanii maris loquitur, quod in terras irrumpit per freta Arabici sinus, & Persici: ὁ μετὰ τοὺς τόπους ὠκεανὸς ἀνερεύνητος ὢν εἰς τὴν δύσιν ἀνακάμπτει καὶ τοῖς ἀπεστραμμένοις μέρεσι τῆς Αἰθιοπίας, καὶ Λιβύης, καὶ Ἀφρικῆς κατὰ τὸν νότον παρεκτείνων εἰς τὴν ἑσπέριον συμμίσγει θάλασσαν. *Salmas.*

2 *Gades.*] Hæc insula est, vel Vrbs potius circumflua & interamna Tartessos duobus Bætis amnis ostiis, & mari concepta, quam *Gadir* Tyrii nominarunt. Syriacum esse, notum est גָּדֵר. Hesych. Γάδειρα τὰ περιφράγματα, φοίνικες. Avienus: *Pœnus namque locum Gadir vocat undique septum.* Diversa utique ab illa insula, quæ in capite est Bæticæ, quam Latini *Gadium*. Græci Γάδειρον indigitarunt. Quod idem *Salmasius* ad Solinum suum notavit. Vide etiam Casaubonum ad Strabonem.

3 *Ab Heneto Paphlagones.*] Nam Ἐνετοὶ, *Veneti*, ut οἶνος, *vinum*, & similia. Idem itaque nomen, ea re creditum putabat Nepos, hos ab illis ortos. Nihil verius. De populis igitur Ἐνετοῖς intelligebat Nepos, non de vico *Heneto*. Eos in Paphlagonia vel prope Paphlagoniam incoluisse volebant veteres. Horum meminit Homerus:

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ
Ἐξ Ἐνετῶν ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

Quia nullum Enetorum vestigium in Paphlagonia sequentibus ævis exstitit, ideo quæsivere Grammatici ac Geographi, quinam illi essent Ἐνετοὶ Homerici. Οὐ γὰρ δείκνυσθαί φασι νῦν, inquit Strabo, Ἐνετοὺς ἐν Παφλαγονίᾳ. Zenodotus scribebat apud Poëtam ἐξ Ἐνετῆς, ut de Amiso intelligeretur, quæ olim Ἐνετὴ vocabatur. Alii vicum hoc no-

Veneti ſunt nominati. *Solin. cap.* 56. *Polyhiſtor. & Plin. lib.* VI. *cap.* II.

Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, [1] ubi minimum, VII. M. Paſſ. ubi vero plurimum X. M. *Plin. lib.* III. *procemio. Ibid. lib.* III. *cap.* 17.

[2] Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus & Bojis, & Senonibus deletum eſſe eo die, [3] quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradit. *Plin. lib.* III. *c.* 17.

Vltra [4] Aquilejam VI. M. Paſſ. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. Paſſ. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Iſtriæ: quam cognominatam tradunt à flumine Iſtro in Adriam effluente à Danubio amne, [5] eidemque Iſtro ex adverſo Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interjecto dulceſcente [6] plerique dixere falſo & Nepos Cornelius etiam [7] Padi accola. *Plin. lib.* III. *c.* 18. *Natur.* Alpes

nomine in Paphlagonia oſtendi ajebant, decem ſchœnis ab Amaſtri diſſitum. Atqui non nimis celebris ille vicus in Paphlagonia, ut eo inſignis hæc dici poſſit. Præterea non ex illo vico tranſvectos Venetos Italiæ certum eſt, ſed ex populis Enetis, qui poſt Trojam captam, quum diu deerraſſent, tandem in Italiam devenerunt, & Venetiam, regioni ac populis nomen dederunt. In confeſſo apud omnes eſſe tradit Strabo, Ἑνετοὺς nobiliſſimam ac præcipuam Paphlagoniæ fuiſſe gentem. Eum vide lib. XII. *Salmaſ.*

1 *Vbi minimum.*] Mſ. Cod. Chifleti: *ubi minus.* Boſ.

2 *Melpum.*] Sunt qui putent eſſe *Meleium* municipium nobile & ditiſſimum: eſtque in Orbiis, de quibus multa Zanchius ad P. Betulium, & G. Merula lib. I. Antiquit. Galliæ Ciſalpinæ cap. IX. *Schott.*

3 *Quo Camillus Vejos.*] De die nondum in Faſtis aut diariis comperi: annus eſt in iis Tabulis marmoreis, quo de Vejentibus Dictator primum triumphavit, CCCLVII. *Livius* lib. V. & rurſum *Plinius* lib. XXXIII. cap. VII. *Plutarchus* Camillo. *Valerius* IV. cap. I. *Diodor. Flor. Eutrop. Auctor* de Viris Illuſtr. *Idem.*

4 *Aquilejam.*] Quam à fontibus aquarum perennibus dictam volunt. Condita eſt à Romanis contra Barbaros. Vrbs tam auguſta quondam, ut altera Roma diceretur. Hodie ad ſolitudinem propemodum perducta, Venetis paret.

5 *Eidemque Iſtro ex adverſo Padi fauces.*] Strabo lib. I. ſcribit Eratoſthenem, & ante eum multos in illa fuiſſe ignorantia, ut fluvium ab Danubio derivatum in Adriaticum juxta Iſtros egredi tradiderint; unde & Iaſonis è Ponto in Adriaticum tranſitus locum habuerit hiſtoriæ. Hos Plinius ac Mela ſecuti pari ignorantiæ nævo notantur. *Keuch.*

6 *Plerique dixere falſo.*] Ariſtoteles de Hiſt. Anim. VIII. & περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων. Strabo l. VII. Apollonius Rhodius & Mela l. II. quos miror omnes cum Nepote falſitatis argui. *Schot.*

7 *Padi accola.*] Vnde Catullo epigram.

[1] Alpes in longitudine x. M. Passuum patere à supero mari ad inferum Cælius tradit. Timagenes xx. M. Pass. deductis: in latitudinem autem Cornel. Nepos C. M. T. Livius tria M. Stadiorum, uterque diversis in locis. *Lib.* III. *cap.* 19.

Inter duos Bosphoros Thracium & Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius, CI. M. Pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti [2] vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius CCC. M. L. adjicit. *Lib.* IV. *cap.* 12.

Minus profecto mirentur [3] portentosa Græciæ mendacia [4] de hortis Hesperidum & amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem

gram. I. *Italus*; Ausonio autem, epist. XXIV. *Gallus* vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Ausonium Idyll. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego, ut & Cosmographia P. Merulæ. Natus fuit in Hostilia: qui Veronens. vicus. *Vossius.*

1 *Alpes in longitudine.*] Mela lib. II. *Alpes ipsa ab iis litteribus longe lateque diffusa, primo ad Septentrionem magno gradu excurrunt, deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in Orientem abeunt, direptisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.*

3 *Vicies semel centena quinquaginta M.*] Cod. Toletanus: *vicies semel M. ut auctor est Varro, & fere veteres semel quinquaginta. Nepos Cornelius* CCC. M. L. *adjicit.* Schott.

3 *Portentosa Græciæ mendacia.*] *Et quicquid Græcia mendax Audet in historia.* Iuvenalis Sat. X. *Idem.*

4 *De hortis Hesperidum.*] Hesperides nymphæ sunt, quibus horti illi tribuuntur. In Cyrenaica Ἑσπερίδες urbis nomen, quæ & Ἑσπερὶς & Εὐεσπερίς. Nihil vanius & mendacius illis fabulis, quæ Hesperidas nymphas & eorum hortos prodidere. Fabularum porro auctores, Hesperidas illas, quæ mala aurea habuerunt, sed custode dracone circa oceanum collocant. Apollodorus: ταῦτα δὲ ἦν οὐχ ὥς τινες ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορέοις. Hesiodus ultra Oceanum ponit. Non dubito tamen fuisse & ex Græcis auctores, qui nominis errore inducti, quod urbs Ἑσπερίδες in Pentapolitana Libya vocaretur, eo transtulerint & Hesperidum hortos. Ptolemæus in Cyrenaïca & Pentapolitana memorat Ἑσπερίδων κήπους, quos tamen diversos statuit ab urbe Berenice; quam Ἑσπερίδας dictam autumat. Scylax Caryandæus in Pentapolitana urbis & portus Ἑσπερίδων meminit. Haud longe ab Hesperidibus urbe, κήπους Ἑσπερίδων ponit idem Scylax, omni genere arborum refertas. Hortos Hesperidum major pars in Mauritania statuit ad Oceanum, circa Lixon. Alii etiam circa Atlantem Mauritaniæ montem. Nam Hesperidas quidam Hesperi filias faciunt; quidam Atlantis ex Hesperide uxore. Servius: *Quidam tamen hos hortos circa Syrtes positos tradunt.* Nec diversæ sunt opiniones, ut velle videtur Servius. Errorem, ut dixi, fecit vox Ἑσπερίδες, quo nomine appellata est Pentapolitanæ Libyæ civitas. Inde

iisdem tradidisse : [1] prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna : præterea [2] ex adverso ejus sitam & prope immenso tractu [3] ab Tingi : quæque alias Cornelius Nepos avidissime credidit. *Lib.* v. *cap.* I.

Inter Pontum & Caspium mare CCCLXXV. M. Pass. non amplius interesse tradiderunt [4] Cornelius Nepos CLM. *Lib.* VI. *cap.* XI.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo [5] abesse prodidit Cernen. Nepos Cor-

Inde horti urbi vicini dicti Ἑσπερίδων, & confusi cum hortis fabulosarum Hesperidum, qui ad Oceanum. *Salmas.*

1 *Prævalidam hanc urbem.*] Lixon : Nam de Cerne mox libro VI. cap. 30. Carthagini quoque objacere sup. Plinius : *A Claudio Cæsare colonia facta Lixos : vel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certatumque cum Hercule, & Hesperidum horti. Affunditur autem huic æstuarium è mari, flexuoso meatu, in quo Draconis custodiæ instar fuisse nunc interpretantur.* Schottus.

2 *Ex adverso ejus sitam.*] Statim : *ex adverso maxime Carthaginis*, id est, è regione, vel, ex opposito maximæ Carthaginis. Vbi τὸ *maxima* nominaliter sumptum malim, quam adverbialiter. Poëta dixit, *Carthago Italiam contra* καὶ τ' ἀναστροφὴν, eadem notione, qua Latini *exadversus* usurpant, vel *exadversum*. Keuchen.

3 *Ab Tingi.*] Nimirum Mauritaniæ. Alia est Τίγγις Καισάρεια apud Ptolemæum, quæ *Tingi altera*; ut *altera Pergama*, *altera Salamis* de Cypri Salamine. Lege Pomponium Melam libro I. *Keuchenius.*

4 *Cornel. Nepos* CLM.] Duo Plinii MSS. CCLM. numerant. *Schott. Bes.*

5 *Abesse prodidit Cernen.*] Quod idem est spatium, & pœne idem situs. De situ Cernes insulæ dubitatum ostendit Eustathius ad Dionysium : Καὶ ἡ θέσις δὲ αὐτῆς διαφωνεῖται. οἱ μὲν γὰρ ἀνατολικὴν αὐτὴν ὑποτίθενται, ὡς καὶ Λυκόφρων ἐμφαίνει, οἱ δὲ δυτικήν. Sane Lycophron ex insula Cerne oriri facit auroram :

Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας
Λιποῦσαν.

His versibus Κέρνην ibi collocat, ubi omnes alii veteres, χρυσῆν, ὑπ' αὐτὸν τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα. Hæc Cerne Lycophronis licet ad Orientem sit, non potest eadem esse eum Menethusiade. Sed non minus nugatur Lycophron cubile Solis in Cerne insula locando, quam Mimnermus, qui in Colchis constituit :

Αἰήτου πόλιν τόθι τ' ὠκέος ἠελίοιο
Ἀκτῖνες χρυσέῳ κείαται ἐν θαλάμῳ

Omnes alii Scriptores Cernen in occidentali Oceano metantur. Quod etiam Strabo ostendit, licet Cernen inter loca numeret, quæ tunc non cognoscerentur, & Eratosthenem eo nomine reprehendat, quod fabulosis habeat fidem : πεπίστευκε δὲ καὶ περὶ τῶν ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων πολλοῖς μυθώδεσι Κέρνην τε νῆσον καὶ ἄλλους τόπους ὀνομάζων τοὺς μηδαμοῦ νυνὶ δεικνυμένους. Ergo Cerne extra Columnas Herculis in Oceano Atlantico, quam Polybius gravis auctor etiam agnoscit. Plinius inter insulas Æthiopiæ & huic locum dat : *Cerne nominatur insula adversa Æthiopiæ, cujus neque magnitudo, neque intervallum à continente constat.* Ita hæc legenda, non ut est vulgo : *Contra sinum Persicum Cerne insula nominatur.* Nam verba illa, *Contra sinum Persicum*, ad præcedentem clau-

Cornel. ex adverso maxime Carthaginis à continente passus mille non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* VI. *cap.* 31. *de Insulis Æthiopici maris.*

Nepos Cornelius, [1] qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene [2] violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat: nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinther Ædilis Curulis primus in prætexta usus [3] improbatur: nam purpura [4] quis non, inquit, triclinaria facit. *Lib.* IX. *cap.* 17. *& cap.* 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi

clausulam pertinent; ut jam aliis animadversum. Occidentalis Cerne Æthiopiæ adversa non est; sed Hesperiæ. Terminus ejus statuitur navigationis Phœnicum, qui non navigabant in eam à rubro mari: qui enim id pote, nondum comperta Meridiani maris navigatione? sed per Gades Oceanum illum ingrediebantur, qui etiam in ora illa multa oppida condiderunt. *Salmas.*

1 *Qui divi Augusti principatu obiit.*] Vide D. Hieronymum in Chronico Eusebiano, qui refert illum ad annum Augusti quartum.

2 *Violacea purpura.*] De variis purpuræ generibus post Cælium, Baysium, alios, accurate Salmasius in notis ad Tertullianum de Pallio, & Octav. Ferrarius de Re Vestiaria, præcipue lib. 11. cap. 7. Qui videri poterunt. *Bosius.*

3 *Improbatur.*] Sic Mſ. Vulgati: *improbabatur.* Quod video summos viros non improbasse. Mox edit. Dalechamp. *qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria facit?* nec aliter laudant viri docti, qui de purpura tractarunt. *Triclinaria* Salmasius ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur. *Not. ad Tertullianum* pag. 175. *Idem.*

4 *Quis non, inquit, triclinaria facit.*] Addit de suo Plinius: *Spinther adilis fuit V. C. anno septingentesimo, Cicerone Cos. Dibapha tunc dicebatur, qua bis tincta esset, veluti magnifico impendio; qualiter nunc omnes pane commodiores purpura tinguntur.* Hæc postrema Plinio ab aliquo adjecta asserere auderem, nisi in Mſ. Toletano antiquiſſ. reperiſſem. In Consulatu vero M. Tullii nimis rotundus numerus est, qui est in Fastis Capitolinis extra controversiam annus Iↄ cxc. post V.C. Collega C. Antonio: P. vero Cornelius Lentulus Spinther, Ciceronis imprimis studiosus, Cos. post fuit, anno Iↄ cxcvi. cum Q. Cæcilio Metello Nepote. *Schottus.* Triclinaria sunt accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur. Nec de purpura tantum illa, sed etiam auro clavata, ut & mantelia, quibus mensa sternebatur & mappæ. Aureorum & auratorum manteliorum mentio multis locis apud Historiæ Augustæ Scriptores. Stragula quoque vestis, qua cubiculares lecti insternebantur, auro & purpura depingi solebat. Apulejus lib. x. *Sed & stragula veste, auro & murice Tyrio depicta probe consternunt.* Nec minus tricliniaris & accubitalis. Babylonicorum περιστρωμάτων præcipue usus in sternendis accubitis, quæ auro & purpura picta fuisse, nemo nescit. Inde *Babylonicum aureum plumatum* Publio Syro dicitur. Glossa, *Babylonicum*, ψιλὴ πολύμιτος. *Salmasius* ad Tertull. Pallium. *Keuchen.*

1 Ni-

alibi nasci putavere nostri veteres: Sed in Germania potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sellisque Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquemnium deinde triginta duorum pedum longitudine, columnas vidisse se. *Lib.* XXXVI. *cap.* 7.

[1] Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους [2] διαφθαρέντα. Cornelius Nepos neque senio, neque morbo aut alienata mente fuisse Lucullum, sed à Callisthene liberto venenis corruptum. *Plutarch. in Lucull. extrem. & An seni gerenda Respub.*

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον. Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus quæ de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam refert. *In Gracchis.*

Ἀννίβας δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον. ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον, καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέφηνεν, ἀλλ᾽ ἐπιθαυμάσας [3] τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς τὸν μὲν δακτύλιον, ἀφείλετο· τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ᾽ ἐκείνων ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν νόμασιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν. ὡς δὲ

κατὰ

1 Νέπως δὲ Κορνήλιος] Vide Plutarch. in libello: Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. *Crudelissimum* autem Hannibalem vocar Livius lib. XXVII. Valerius lib. V. cap. I. in fine. Silius Ital. lib. XII. Orosius lib. IV. cap. 18. Aurelius Victor de Viris Illustribus: *Marcellus quinquies Consul, insidiis Hannibalis deceptus & magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.* Quis scit an hæc ad librum Exemplorum V. ubi & Hannibalis mentio fit, pertineant? *Schott.*

2 Διαφθαρέντα] Sequitur apud Plutarchum priore loco: Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ᾽ αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν. ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ᾽ ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν. Quæ prioribus addi debuere: nam pariter à Nepote desumpta sunt. *Bosius.*

3 Τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς.] In editione Parisiensi Io. Rualdi, qua utor, excusum invenio, τὸ παράλ. τῆς τελευτῆς, nec variant Mss. *Idem.*

 1 Οὐαλέ-

κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ [1] Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς, κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. Annibal vero cum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu lætitiam (ut consentaneum erat eum, qui tam molestum & gravem hostem interfecisset) præ se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu ornatum, vestibusque decentibus amictum cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona, ad filium ejus misit. Sed quidam Numidæ cum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt: illis reluctantibus ac vim vi repellentibus ossa disjecta sunt. Annibal hoc audito, ad eos qui aderant, *Nihil*, inquit, *utique Diis invitis fieri potest:* sumto de Numidis supplicio nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit: ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ & sepulturæ privationem ita præter omnium opinionem evenisse crederet. Hæc Corn. Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Augustus Cæsar perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice sepultas ejus reliquias, perhibent. *In Metello.*

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγεγονέναι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου [2] τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

An-

1 Οὐαλέριον Μάξιμον.] Cod. Vulcobianus Οὐατόριον. Alius: Οὐελέριον. Quod an reponi debeat, dispiciant Criticorum filii. Viri docti censent, Plutarchum ad ea respexisse, quæ Val. Maximus v. 1. ext. 6. de Marcelli funere retulit. Sed ea pauciora sunt, quam ut à Plutarcho heic laudata videri possint: nisi dicas solum epitomen librorum Valerii, non ipsum opus, ut ab eo est editum, hodie superesse; in quam sententiam Vossium propendisse video 1. de Hist. Lat. 24. Cæterum, ut hoc obiter addam, non est, cur apud Valerium pro *corona laurea* reponamus *auream*, ut Schottus voluit. Nam ille de corona cadaveri imposita, cum eoque combusta; Plutarchus de ea, quæ reliquiis superimposita est, loquitur. *Idem.*

2 Τῶν σὺν Ἀννίβᾳ.] Nota, non ipsum Hannibalem, sed *qui cum eo fuerunt*, hoc est, duces ejus, dici victos

Non

Annibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur uſque ad Scipionem. Nos autem Livio & Cæſari & Nepoti & ex Græcis ſcriptoribus regi Iubæ credimus, aliquoties Hannibalem à Marcello victum & in fugam verſum eſſe. *In Marcell.*

Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet [1] turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit [2] Ciconias magis placere quam grues: cum nunc hæc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit tetigiſſe. *Plin. lib.* x. *cap.* 33.

[3] Præcipuam olim auctoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & [4] Laberius Poëta mimorum tradidere. *Lib.* IX. *cap.* 17.

Magnitudo [5] loto arbori, quæ piro: quanquam Nepos Cornel. brevem tradat: vinum quoque exprimitur huic ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare [6] idem Nepos. *Lib.* XIII. *cap.* 17.

Scan-

Non igitur his adverſantur, quæ Nepos in vita Hannibalis cap. 5. & 6. retulit. *Idem.*

1 *Turdos paullo ante cœptos ſaginari.*] In Turdario Martialis lib. XIII.

Inter aves turdus, mecum ſi judice certes,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Vnde in M. Druſo Vir. Illuſt. locum recte, ni fallor, emendavimus: *Philippo Conſuli, legibus agrariis reſiſtenti, ita collum in comitio obtorſit, ut multus ſanguis efflueret è naribus: qua ille luxuria comprobans, morti jam detrudi ſe dicebat.* Nos de vet. libro θἰςόχως· *quem ille luxuriam opprobrans, muriam de turdis eſſe dicebat.* Qua de re plura lib. I. Obſerv. per Saturam. *Schott.*

2 *Ciconias magis placere quam grues.*] Elegans carmen exſtat in Petronii Arbitri Satyrico, de Ciconia:

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita;
Pietati cultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitia nidum in cacabo fecit meo.

Quem tamen aliter legit, explicatque Had. Iunius lib. VI. Animad. cap. 15. *Schott.*

3 *Præcipuam olim.*] Apud Plinium eſt, *Poſt præcipuam auctoritatem, &c.* Dixerat autem paullo ante, *apud antiquos piſcium nobiliſſimum habitum acipenſerem.* Boſius.

4 *Laberius Poëta mimorum.*] De quo Macrobius lib. II. cap. 7. & Seneca noſter Rhetor. Controverſ. XVIII. de parricidii accuſato. *Schott.*

5 *Loto arbori.*] Ἀπὸ κοινοῦ repetitum eſt. Mox in Mſc. Chiflet. *brevem tradit.* Pro *huic* edit. Dalech. *illi*, alii *ille*, non male. Statim nonnulli: *ultra duos dies.* Boſius. Vnde lotophagi, de quibus Homerus Odyſſ. IX. & Scholiaſtes, & de herba Theophraſtus lib. IV. de Plantis cap. 9. Dioſcorides lib. I. & Plinius lib. XIII. *Schott.*

6 *Idem Nepos.*] Addenda erant, quæ Plinius ſubjicit: *baccaſque contuſas* (Mſc. Chiflet. *conciſas*) *cum alica ad cibos dolio condi.* Boſius.

[1] Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX. Cornelius Nepos auctor est. *Lib.* XVI. *cap.* 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ Victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. *Lib.* XXXIII. *cap.* 11.

Primus invenit [2] lineas colorare, testa ut ferunt trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuisse tradit Cornelius Nepos, secutum in Italiam Demaratum Tarquinii Prisci Romani regis patrem fugientem à Corintho injurias Cypseli Tyranni. *Lib.* XXXV. *cap.* 3.

Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cælio Monte Cornel. Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæsaris in Gallia: [3] adjecit eum primum totis ædibus nullam, nisi è marmore, columnam habuisse, omnes solidas è Carystio, aut Lunensi. *Lib.* XXXVI. *cap.* 7.

[1] Ædes

1 *Scandula contectam fuisse Romam.*] Ms. *Scindulam non conspectam fuisse Roma.* Idem. *Scandula*, quasi *scindula*, assulæ, non serra sed bipennibus productæ: nisi potius à *scandendo.* Hinc *scandulare tectum* Apulejo lib. III. Fab. Miles. & ICtis *scandularii* l. quibusdam D. de jure immunit. Vegetius lib. II. de re militari, cap. 23. *Tempore hiemis de tegulis, vel scandulis: quæ si deessent, certe de cannis, ulva, vel culmo porticus tegeretur.* Scandulæ autem è robore aptissimæ. Vitruvius libro II. cap. I. *Montium accolæ crustis marmoreis tecta contegunt; alii plumbi laminis. Septentrionales nostri harundine domus suas operiunt, durantque avis tecta alta.* Idem Plinius lib. XVI. cap. 36. Penes Germanos tegularum usum non fuisse; sed materiæ informi domum tegere solitos, auctor est Tacitus. Culmis etiam tecta concinnarunt, unde *culmina.* Seneca ad Lucilium: *Culmis libros texit, sub marmore atque auro servitus habitat.* Schott. Vide etiam Stewechium in commentar. ad Vegetium.

2 *Lineas.*] Plinius: *eas.* Loquitur autem de lineis. Continentia verba paullo aliter apud eundem leguntur: *Hunc aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Corn. Nepos secutum in Italiam Demaratum, &c. fug. à Cor. injur. Cypseli tyranni, mox docebimus.* E quibus apparet, Nepotem solum dixisse, Cleophantum quendam Corinthium secutum in Italiam Demaratum, &c. cetera Plinii sunt. Quare vel totus locus recensendus erat, vel illa: *aut eodem nomine alium fuisse*, omittenda. *Bosius.*

3 *Adjecit.*] Plenius Edit. Dalech. *adjecit idem Nepos.* Sed postrema duo vocabula Scaliger castigat. in Catull. pag. 32. glossema putat. Quam conjecturam firmat Msc. Cod. qui legebat: *addiditque, eum primum, &c.* Cæterum apud Plinium quædam interjacent, quæ Schottus omisit. Etiam illud, *aut Lunensi* Msc. aberat, & pro *è Carystio* legebatur *à Carysto.* Bos. Schott.

1 *Ædes*

[1] Ædes Martis est in Circo Flaminio [2] architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscian. lib.* VIII.

[3] Non amplius ter bibere Augustus solitus, super cœnam in castris apud Nutinam. *Sueton. August. cap.* LXXVII.

[4] In extrema Britanniæ parte Memma, quam [5] Cornel. etiam Annalium scriptor narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina gemmas margaritasque volventia. *Jordanus sive Gornandes de rebus Gothicis.*

1 *Ædes Martis.*] Edit. Putsch. *ædis*, ἀρχαϊκῶς. *Bosius.*

2 *Architectata.*] Sic & *machinata.* παθητικῶς. Sallustius Hist. lib. II. *At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat.* Sed de his supra ad Epist. dicere memini. Architecti vero Hermodori sic meminit Vitruvius libro III. cap. I. Architect. *Quemadmodum est in porticu Metelli Iovis Statoris Hermodori.* ut emendat Turnebus lib. XI. Advers. cap. II. Meminit & M. Tullius lib. I. de Orat. *Schott.*

3 *Non amplius.*] Verba Suetonii: *Non amplius eum ter bibere solitum super cœnam in castris Mut. Cornelius Nepos tradit.* Bosius. Similis Vopisci de Tacito Imp. locus: *Fuit vita parcissimus, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit.* Eustathius de Ismeniæ ac Ismenes amoribus, libro IV. Καὶ μετὰ πείτην πόσιν ϗ τετάρτην ϗ πολυτελεῖς τὰς τρυφὰς λύετο τὸ συμπόσιον. *Keuchenius.*

4 *In extrema Britannia parte.*] Sæpe multumque dubitavi, utri Cornelio, Nepoti ne, an Tacito, cujus hodieque Annales, licet mutili, in manibus doctorum hominum versantur, hæc darem: sed dum insulam, oras Britanniæ legendo, sæpe etiam in altum evectus, diligenter investigo, *Monam* quidem XIV. Annal. & in Agricolæ vita reperi? *Memma* vero, vel ut alii libri, *Minia*, nec vola nec vestigium. Xiphilinus vero ex Dione, Britannorum, inquit, duo sunt genera, Caledonii & Mæatæ. Quæ vox Μαιάται à *Mona* longius recedit. Quare in eam veni sententiam, ut nostro adscribendum censerem; dum alteruter è tenebris integer appareat: & *Chronica* Nepos, ut dixi, conscripsit; quos libros fortasse Gothus ille Iornandes, sive is Iordanus est, *Annales* vocavit; secutus, ut suspicor, aliquot Gothicarum rerum Scriptores, quorum præter nomen inane, nihil ad nos pervenit: quemadmodum libro priore Epitomam illam L. Annæi Senecæ, quæ vulgo L. Floro attribuitur, exscripsisse observavi. *Schott.*

5 *Cornel. etiam Annalium scriptor.*] Assentior Schotto & Lindebrogio, Corn. Tacitum significari. Nam ex eo magnam partem, hanc narrationem haustam esse, vel illa fidem faciunt, quæ Iornandes subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascuntur. Caledoniam vero incolentibus, rutila coma, corpora magna, &c.* Quæ, & alia Iornandi dicta, pæne totidem verbis in Agricola Taciti leguntur. Vide eum capite 10. & sequentibus. Perperam igitur inter Fragmenta Nepotis relata sunt. *Bos.*

[1] EPI-

[1] EPISTOLA CORNELIÆ, MATRIS GRACCHORVM.

[2] DIcis pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque [3] esse mihi videtur; sed si liceat Repub. salva [4] ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt, neque [5] uti nunc sunt, erunt potius, quam Respub. profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

[6] Verbis conceptis dejerare ausim, [7] præterquam qui [8] Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum

1 EPISTOLA CORNELIÆ.] Vnde hoc fragmentum sit, ostendit Schottus in epist. ad Lectorem, Notis suis in Fragmenta Nepotis subnexa. *Nunc*, inquit, *Cornelia matris Gracchorum (cui eloquentiam, teste Cicerone & Fabio acceptam referebant) epistola fragmentum adjiciam: quod legitimum ne sit, aut à declamatore aliquo, ut solet, conformatum; nunc non disputo. Parva sane papyri jactura, repertum in vet. libro Abbatia Fasulana, mihique ab Anton. Augustino Archiepiscopo Tarracon. V. C. perhumaniter oblatum, post idem à Cl. Viro Iacobo Bongarsio descriptum è Britannico exemplari è Germania dono missum, Cornelianis addendum putavi.* Hæc Schottus: qui, ut vides, addubitare videtur, an legitimum sit. Ego vix dubitem esse: tam eleganter ἀρχαΐζει. Qua in re consentientes habeo eruditissimos Viros, Ian. Rutgersinm v. Var. lect. 10. (ubi hanc epistolam aliquot locis emendat) & Aug. Buchnerum. *Bosius.*

2 *Dicis.*] Sic Msc. meus, Gisanii *dicces.* Pet. *lices*, immendate. *Savaro.*

3 *Esse videtur.*] Steph. Pighius *esse* omittit. *Gebhard.*

4 *Ea persequi.*] Pro *ea* idem mavult *eos.* Gebh. Inimicos scilicet. *Bos.*

5 *Vti nunc sunt, erunt.*] Sic Msc. meus & Gisanii. Msc. Pet. *non.* Savaro.

6 *Verbis conceptis dejerare ausim.*] *Dejerare* correpte; id est, Deos jurare ausim. Explicat Donatus ad Terentii Hecyr. v. 2. Apulejus lib. I. Milesiar. *Quam sanctissime dejerantes.* Quid porro sit, *verbis conceptis jurare*, vel *dejerare*; doctissime notat Turnebus lib. III. cap. 10. Adv. Eratque hoc religiosum jurisjurandi genus. *Keuchen.*

7 *Præterquam qui.*] Sic Mss. Gisanii & Pet. In meo *qui* desideratur. *Idem.*

8 *Tiberium Gracchum necarunt.*] Cicero in Catilinam: *Tiberius Gracchus, quod iterum Tribunus pl. fieri vellet, occisus.* Vide Livii Epitom. LIIX. Plutarch. in vita, Appian. I. Cicer. de Leg. III. Pro Sextio, Pro Milone, De Arusp. resp. & in Bruto. Vellejum II. Flor. En-

tum molestiæ, tantumque laboris, [1] quantum te, ob has res mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, [2] quos antehac habui liberos, [3] partes eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem: utique quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum [4] adversum meam sententiam quicquam facere; præsertim mihi, [5] cui parva pars vitæ superest. Ne id quidem tam breve spatium potest optulari, quin & mihi adverseris & Remp. profliges. Denique [6] quæ pausa erit? & quando desinet familia nostra insanire? [7] & quando modus ei rei haberi poterit? & quando desinemus [8] & habentes & præsentes, molestiis desistere? & quando [9] perpudescet miscenda atque perturbanda Republica? Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; post me [10] facito, quod lubebit, cum ego non sentiam. [11] Vbi mortua ero, parentabis

Eutrop. Val. Maxim. & Script. de Viris Illustribus.

1 *Quantum te.*] Pighius mavult, *tu.* Gebhard.

2 *Quos antehac habui liberos.*] Sic Msc. meus & Gisanii. *Quos ante habuerim*, legit Msc. Pet. *Savaro.* Rutgersius secundum priorem edidit, sed & omittit *liberos*, hoc quidem nulla necessitate. *Bosius.*

3 *Partes eorum.*] In aliis *partis*, quod idem Rutgersius pro *partes* accipit, ἀρχαικῶς. Sic antea *adu* pro *aaes.* Lege Priscianum lib. VII. *Keuchenius.* Sic MSS. omnes *partis: eorum* deest in meo. *Savaro.*

4 *Adversum meam sententiam.*] Sic MSS. Gisan. & Pet. Meus *adverses.* Savaro. Forsan *adversus.* Sed *facere* statim pro *faceres* in Parisina. *Keuchen.*

5 *Cui parva pars vita superest.*] Aliter Schottus interpungit: *cui parva pars vita superest. Ne id quidem, &c.* Rutgersius mallet interrogative legi; *quin & mihi adverseris & rempubl. profliges.* Bos. *Parva pars vita*, eadem ἡμέρας, qua *pars diei melior* dicitur. Et explicat sese statim, *per breve spatium.*

6 *Qua causa erit?*] Pighius putabat verbum *resistere*, aut simile quid deesse. non opus. Alii: *qua causa erit?* corrupte ut opinor. *Bos. Gebhard.*

7 *Et quando.*] Forte *ecquando.* Gebh. Gisan. Boecler. Quod idem est, ac *num quando*: Vel, *an aliquando.* Græci ἤ πότε, dicunt.

8 *Et habentes & præsentes.*] Sic Msc. meus & Gisan. Msc. Pet. *& absentes & præsentes.* Savaro. Rutgersius legit: *& habentes & prabentes molestiis, desipere?* Quod fateor me non capere. *Bosius.*

9 *Perpudescet miscenda.*] Rutgersius scribendum ait, *perturbanda resp.* Sed nihil mutandum. *Perpudescet miscenda rep.* dictum, ut *pudet dicto* apud Tacit. Agric. 32. 3. & similia alia. *Bos.*

10 *Facito quod lubebit.*] Sic Msc. meus. Gisan. Msc. *per me facito quod lubebit.* Savaro. Sed illud *post me* omisit Rutgersius, incertum an studio. *Bosius.*

11 *Vbi mortua ero.*] Sic hactenus retentum, tametsi in vulgato quodam immise-

tabis mihi [1] & invocabis Deum parentem. In eo tempore [2] non pudet te [3] eorum Deûm preces expetere, quos vivos atque præsentes, relictos atque desertos habueris? [4] Ne ille [5] sinat Iupiter, [6] te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & si perseveras, vereor in omnem vitam tantum laboris [7] culpa tua recipias, uti in nullo tempore [8] tute tibi placere possis.

miserint: *ubi enim mortua ero.* Græco more: ὅπε γάρ. Cæcina epist. ad Ciceronem: *Vbi hoc omnium patronus facis.* Keuchen. *Vbi mortua ero.*] Pighius, *ubi non ero.*

1 *Et invocabis Deum parentem.*] Rutgersius edidit: *& invoc. Deum parentem in eo tempore. ne pudeto, &c.* Sed ait hæc parum sana sibi videri. Igitur conjicit legendum: *invocabis Deûm parentem numen. Eo tempore, &c.* Bos. Scriptum fuit: *& invocabis D. M. parentis*, id est, Deos Manes parentis. Scribe igitur ac distingue: *& invocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat te eorum Deûm preces expetere.* Eorum Deûm, id est, Deorum Manium. Ovidius:

Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt. Salmas.

2 *Non pudet.*] Pigh. *pudebit.* Ms. Savaronis: *ne pudet.* Vnde Rutgers. *ne pudete.* Bosius. Salmas. modo, *ne pudeat.*

3 *Eorum Deûm pacem expetere.*] Ita enim scribendum est. Vulgo inepte, *preces.* Non bene conjicit Rutgersius, *pudeto.* Interrogatio est apertior, si scriptum esset, *in eone tempore.* Sed illud elegantius, & sapit antiquitatem. Plautus Trinum. *Vtrum is itaque esse mavelit.* Cicero lib. II. de Leg. *Deorum Manium jura sancta sunto, hos leto datos Divos habento.* Gronovius.

4 *Ne ille sinat Iupiter.*] Amplificative magis quam δεικτικῶς *ille*, videlicet per scriptam epistolam. Plautus Curcul. *Nec me ille sirit Iupiter.* Veteres enim cum Iovis nomine pronomen *ille* sæpe jungebant, aut ad demonstrationem aut amplificationem. *Keuchen.*

5 *Sinat.*] Pighius, *siverit*, vel *sirit.* Gebhard. Bosius.

6 *Te ea perseverare.*] Rutgers. *ee.*

7 *Culpa tua recipias.*] Vulgati, *tu.*

8 *Tute tibi placere possis.*] Rutgersius, *placare.* Horatius I. Ep. II. *quid te tibi reddat amicum.* Bosius.

CHRO-

CHRONOLOGIA
IMPP. GRÆCIÆ
APVD
CORNELIVM NEPOTEM,
Per OLYMPIADAS.

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte ac potissimum Diodoro.

OLYMPIAS LXXII. annus putatur	V. C. 261. Mundi 3480.
Ann. 1.	
2.	
3. Miltiades Cimonis Filius Atheniensium Dux Darium vicit, una cum Aristide cognomento Iusto.	Pugna Marathonia Darius Persarum rex profligatur. Herodotus, Thucyd. Dionys. Gell. & Nepos in Miltiad.
4.	
OLYMP. LXXIII.	
1.	
2.	
3.	Xerxes Dario Hystaspis F. mortuo succedit.
4.	
OLYMP. LXXIV.	
1.	
2. Aristides Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. Diod. l. xi. Plut. & Nepos.	
3.	
4. Themistocles oraculum interpretatur de muris ligneis.	
OLYMP. LXXV.	
1.	Bellum Persicum Xerxis in Græciam. Athenæ incensæ.
Aristides ante tempus ab exilio revocatur. Plut.	Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua 300. Spartani cæsi.
	Pugna Atheniensium ac Persarum infelix.
2. Aristides Atheniens. & Pausanias Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.	Xerxes ad Salaminem victus fugatusque. Plutarch. Herod. Diod. alii.
	Pugna ad Platæas duce Persarum Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem.
3. Athenienses consilio Themistoclis muros restaurant repugnantibus Spartanis. Diodorus lib. xi.	

4. Ejus-

4. Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur, Diod. ibid.
Pausaniæ Lacedæmoniorum ducis prodirio detecta. Necatur fame in templo Minervæ. Plutarch. Nepos.
Aristidis æquitate Græcor. Imp. ad Athenienses defertur & societatem ineunt.
Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur.

OLYMP. LXXVI.

1. Lacedæmonii maris imperium affectant. Diodor.
2.
3.
4.

OLYMP. LXXVII.

1.
2. Themistocles Ostracismo pulsus ad Xerxem fugit & exul moritur.
3. Cimon Atheniensium dux vincit Persas prælio navali ac terrestri eodem die. — Bellum in Persas I. ad Eurymedontem fluv. Diodorus & Polyænus.
4.

OLYMP. LXXVIII.

1.
2.
3.
4. Xerxes Persarum Rex ab Artabano trucidatur. Succedit Artaxerxes. Diodorus lib. XI. Ctesias. Nepos de Regibus.

OLYMP. LXXIX.

1. Thasii ab Atheniensibus deficiunt, à Cimone victi. Thucydid. Nepos.
2. Bellum in Persas II.
3.
4.

OLYMP. LXXX.

1. Bellum Corinthium excitatum à Megarensibus.
2.
3.
4.

OLYMP. LXXXI.

1.
2.
3. Atheniensium cum Lacedæmoniis per Cimo-

Cimonem fœdus quinquennale. Diodor. lib. XI.

4.

OLYMP. LXXXII.

1.

2.

3. Cimon Persas in Cypro vincit & maris imperium iis vindicat. Diod. Plutarch. Thucyd. lib. I. & Nepos. — Bellum in Persas III. ab Atheniensibus motum.

4. Cimon in Cypro moritur. Auctores iidem. — Persæ à Cimone Atheniens. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt.

OLYMP. LXXXIII.

1. Bellum Lacedæmonium III. gestum à Lacedæmoniis cum Megarensibus. Diod. lib. XIII.

2. Athenienses ad Coroneam victi à Bœotis. Diod.

3. Bellum Euboicum duce Pericle cum Eubœensibus gestum. Diodorus libro XIII.

4.

OLYMP. LXXXIV.

1.

2.

3.

4. Bellum Samium quo Samii in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. Diod. lib. XII.

OLYMP. LXXXV.

1. Bellum Byzantium quo Byzantii subacti. Diod. lib. XIII.

2. Bellum Corinthium & Corcyræum. Diodor.

3.

4. Corinthiorum & Corcyræorum ad bellum apparatus. Diod.

OLYMP. LXXXVI.

1. Corcyræi vincunt Corinthios auxilio Atheniensium. Diod.

2.

3.

4.

OLYMP. LXXXVII.

1.

2. Bellum Peloponnesiacum incipit. Diodor. lib. XIII.

3.		
4.		
OLYMP. LXXXVIII.		
1.		
2.		Athenienses duce Chabria & Lachete prospere ad Syracusas pugnant. Diodor.
3.		
4.		Artaxerxi Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes. Diod.
OLYMP. LXXXIX.		
1.		Xerxes Persarum rex moritur.
2.		
3.		
4.		
OLYMP. XC.		
1.		
2.		
3.		
4.	Alcibiades instaurat Rempubl. Argivorum. Diod.	
OLYMP. XCI.		
1.	Alcibiades, Nicias ac Lamachus duces Athen ad bellum cum Syracusanis gerendum missi. Diodor. libro XIII.	
2.	Alcibiadis, quod contra Remp. conjurasset, postulatio. Diod. Nepos, alii.	Pugna Ducum Atheniensium cum Syracusanis. Diod. lib. XIII.
3.		
4.		Bellum Decelicum. Decelia munitur à Spartanis Alcibiadis jussu contra Athenienses.
OLYMP. XCII.		
1.	Alcibiades exul, agit cum Atheniensibus, ut restituatur in patriam. Diod. lib. XIII.	
2.	Alcibiades ab Atheniensibus revocatur. Idem Diod.	Athenienses duce Thrasyllo & Thrasybulo navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.
3.	Conon sedat Corcyræ seditionem. Diod.	Athenienses iisdem ducibus Lacedæmon. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. Diod. ibid.
4.	Alcibiades & Thrasybulus in Thracia prospere pugnant. Diod. ibid.	

OLYMP. XCIII.	
1. Alcibiades Athenas reversus fit summus Imp. & brevi exulat. Diod. ibid.	Atheniensium ad Andrum cum Lacedæmoniis pugna ducibus Alcibiade, Adimanto & Thrasybulo. Diod.
2.	Athenienses Conone duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam & altera pugna ad Mitylenem. Diod. lib. XIII.
3.	
4. Conon ad Euagoram Cypri Regem fugit. Diod.	Athenienses à Lacedæmoniis ad Ægos Potamos à Lysandro debellati. Diodor. lib. XI. Nepos in Conone.

OLYMP. XCIV.	
1. Alcibiades opprimitur. Diodor. Plutarch. Nepos.	
2.	
3.	
4.	Thrasybulus devictis tyrannis Atheniensibus libertatem restituit. Diod.

OLYMP. XCV.	
1.	
2. Conon Atheniens. exul Persicæ classi præfectus adversus Lacedæmonios. Diod. lib. XIV.	
3.	
4.	

OLYMP. XCVI.	
1. Agesilai cum Persis in Asia bellum. Diodor.	
Lysander dux Lacedæmon. ad Haliartum interfectus. Diod.	
2. Conon vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum. Diod.	Bellum Sociale Lacedæmonium. Lacedæmonii à Conone victi post ad Coroneam duce Agesilao prospere pugnant. Diod.
3. Conon muros Atheniens. ope Thebanorum restituit.	Belli Corinthiaci initium. Diod.
Iphicrates ad Lechæum cum Agesilao pugnat. Diod.	
4 Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. Diodorus & Nepos.	
Deponit imperium & Chabrias succedit.	

OLYMP. XCVII.	
1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam & Lesbum. Diodorus.	
2. Agesilaus Rex Lacedæmonior. agrum Corinthium populatur.	

3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. Diodor.

4.

OLYMP. XCVIII.

1.

2.

3.

4.

OLYMP. XCIX.

1. Lacedæmonii arcem Thebarum Cadmeam occupant. Diodorus, Aristid. Polyb.

2.

3. Bellum Laconicum Bœoticum. Diod. lib. xv. Arist. Isocr. in Panegyrico.

4.

OLYMP. C.

1.

2. Thebani exules ope Athenienſ. Cadmeam recipiunt. Diod. Xenoph. alii.

3. Bellum Lacedæmon. I.

4. Agesilai in Bœotiam expeditio.
Chabriæ victoria de Spartanis.
Iphicrates ab Athenienſ. auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur.

OLYMP. CI.

1. Timotheus Lacedæmonios ad Leucadem superat. Diod. l. xv. Xenoph. lib. v.
Chabriæ interfecto succedit Iphicrates. Diod. ibid.

2.

3. Timotheus Corcyræis contra Lacedæmon. subsidio mittitur.
Item Iphicrates. Diodor. Xenoph. Nepos. Frontinus.
Iphicrates Exercitui Conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur. Diodor. & aliter paulo Nepos.

Bellum Lacedæmonium II. inter Athenienses & Lacedæmonios. Diod. & Xenoph.
Pharnabazus cum Iphicrate adversus Ægyptios profectus.

4.

OLYMP. CII.

1.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat.

Bœoticum Bellum.
Pugna Leuctrica. Spartan. cum Thebanis. Diod. & alii.

3.

4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit,

Bellum Laconicum Arcadic. Lacedæmoniorum cum Arcadibus.

Diod,

Diod. & alii.	
Iphicrates Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.	Bœoti Duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi & à Chabria Athenienf. duce repulsi. Diod. Xenoph.
Pelopidas & Epaminondas Arcadibus auxilio à Thebanis mittunrur. Diod. Plutarch. in Pelopid. Iustin. lib. VII. Nepos in Pelopida. alii.	
OLYMP. CIII.	
1. Pelopidas ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. Diodor. Plutarch. Nepos. Pausanias in Bœot.	Thebanorum cum Arcadibus Bellum. Dionysius Syracusarum Tyrannus moritur. Probus de Regibus. Eusebius in Chronico. alii.
2. Pelopidas liberatur.	
3.	
4.	Bellum Arcadum & Eleorum. Diodorus lib. XV. Xenoph. Iustin. Frontin.
OLYMP. CIV.	
1. Pelopidas prælio adversus Alexandrum Pheræum cadit. Plut. Nepos. Diodor.	Thebani Epaminonda perorante de maritimo imperio comparando cogitant.
Timotheus in Thraciam profectus, Potidæam, & Toronem occupat. Diod. lib. XV.	
Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos in vita Demosthen. Olynth.	
2. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedæmonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. Diod. & alii passim.	Pugna Mantinensis duce Epaminonda.
3. Agesilaus & Chabrias à Rege Persarum deficiunt.	Artaxerxi Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes. Ochus.
Agesilai interitus. Xenoph. Plut. Diod. Nepos in Agesilao.	
4.	
OLYMP. CV.	
1.	
2.	
3. Chabrias & Chares adversus Atheniensium socios Chios, Rhodios, Coos & Byzantios missus in prælio occubuit. Diod. lib. XVI. & Nepos in Chabria.	Bellum sociale Atheniensium.
Dionis fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio. Diod. ibid. Ælian. lib. XII. Variar. Histor. cap. 44. in vita.	
4. Dionis felix cum Dionysio bellum. Diod. Nepos in vita.	Alexandri Pheræi interitus. Diod. Plutarch. & alii.

OLYMP. CVI.

1. Iphicrates & Timotheus ab Atheniensibus multantur.

Dion Syracusas in libertatem vindicat. Diod. lib. XVI.

Athenienses cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate & Timotheo. Diodor. Nepos in Timoth.

2. Dion moritur annos natus circiter LV. Euseb. in Chron. ubi vitiose Dionysius pro Dion legebatur.

3.

4. Chares Sestum capit. Diod.

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. v. Vitas comparatas.

OLYMP. CVII.

1.

2. Phocion Athen. Persarum dux est contra Cyprios. Diod. l. XVI.

3.

4.

OLYMP. CVIII.

1.

2. Iphicrates Athen. dux Dionysii Siculi naves auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas intercipit. Diod.

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio.

Hicetas Princeps Syracusanum à Timoleonte superatus.

Syracusas in libertatem restituere conatur. Diod. Nepos. Plut.

OLYMP. CIX.

1. Timoleon pulsis Pœnis Syracusis potitur.

2. Remp. Syracus. instaurat.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. Diod. Nepos in Timol.

4. Phocion Athen. dux Clitarchum Tyrannum Eretriæ à Philippo constitutum profligat. Diodor. l XVI.

OLYMP. CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimesum superat.

Plut. Nepos in vita Diod. Polyæn. l. VI.

2. Timoleon Carthaginensibus pacem petentibus concedit. Diod.

3.

Pugna ad Chæroneam qua Philippus Athenienses vicit. Diod. Dionys. ad Amnæum. Pausan. in Attic. alii.

4. Timoleon moritur. Nepos. Plutarch.

OLYMP.

OLYMP. CXI.
1. Philippus Rex à Pausaniæ satellite occiditur. Diod. l. XVI. Arrian. & alii.
2.
3. Alexander M. Philippo Patri succedit.
4.

OLYMP. CXII.
1.
2.
3.
4.

OLYMP. CXIII.
1.
2.
3. Hephæstionis mors. Nepos in Eumene. Ælian. l. XII. c. VII. & alii.
4.

OLYMP. CXIV.
1. Alexander Babylone moritur vel veneno vel intemperantia.
2. Antipater & Craterus Æolum oppugnant.
3.
4.

OLYMP. CXV.
1.
2. Eumenes fit regum tutor. Phocion ad Antipatrum proficisci recusat.
3. Argyraspidum phalanx Eumeni adjuncta frustra ab Antigono & Ptolemæo sollicitatur.
4. Eumenes adversus Antigonum bellum gerit, & Satrapæ Orientis se conjungunt.

OLYMP. CXVI.
1. Eumenis cum Antigono anceps prælium.
Ab Antigono capitur & occiditur. Diod. Nepos.
2.
3.
4.

INDEX
RERUM AC VERBORUM MAXIME MEMORABILIUM,

Quæ in Contextu CORNELII NEPOTIS, *& Commentariis occurrunt.*

Numerus adjectus Paginam denotat, Literæ sequentes Paginarum columnas: Vbi desunt, textus innuitur.

Ad-

B. Ba-

B.

C.

Capi,

Colli-

Con-

D.

E.

G.

I.

K.

L.

Oratio

Pila

 Præs,

S.

Sulla

T.

Tithrau-

V.

FINIS.

